

TARİH-İ TABERÎ

EBÛ CAFER MUHAMMED BİN
CERİR'ÜT-TABERÎ

أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدَ بْنَ جَرِيرٍ الطَّبْرِيِّ

EBÛ CA'FER MUHAMMED BİN CERÎR'ÜT-TABERÎ

تَارِيخُ طَبْرِ

TARİH-İ TABERÎ

II

Tercüme

M. Faruk Görtunca

SAĞLAM YAYINEVİ

Prof. Kazım İsmail Gürkan Caddesi

Üretmen Han 29/16 Cağaloğlu - İST

Tel: (0212) 527 52 79 - 513 67 70

Dizgi: Saray Ajans

TARİH-İ TABERÎ

II

Her hakkı Sağlam Yayınevi'ne aittir.

SÜLEYMAN (A.S.)'İN ZAMANINDA ACEM PADİŞAHLARI VE TURAN TÜRK HAKANI ALPER TUNGA'NIN İRANLILARLA SAVAŞLARI

Süleyman (a.s.)'ın vaktinde acemlerin padişahı Keykubat'tı. (*) Keykubat'tan sonra oğlu Keykavûs geldi. Acem diyarının hepsi onun elindeydi. Türkistan'da Turan hakani Alper Tunga'nın (Efrâsiyâb'ın) elinde bulunuyordu. O zamanlarda arap sınırları içinde bulunan Sebâ ve Yemen ülkeleri Süleyman (a.s.)'ın elindeydi. İran hükümdarı Key-Kâvus Süleyman (a.s.)'dan devleri bile dilemişti. Dileği onlara şehirler yaptırmaktı. Süleyman (a.s.) da devlerini onun hükmü altına verdi.

Key-Kâvus hiç bir Melik'in saldırısına uğramamaktaydı. Kendi yurdunda oturuyordu. Başkenti Belh şehri ile Turan ortasında Ceyhun ırmağı sınırındaydı. Onun bir subaşı (Başkomutanı) vardı. Adına Rüstem-i Dâsi Tan derlerdi. Ki dünyada onun kılıcına karşı duran, gürzüne (uzun saplı topuzuna) karşı koyan yiğit, süngüsüne karşı çıkacak yiğit yoktu. Secistan ülkesinin beyi, başbuğuydu.

Keykâvus'un bir oğlu doğmuştu. Bu oğlana Siyavuş adı verilmişti. O kadar güzel bir çocuktuk ki onun yüzünün güzelliği gibi bir güzelliği olan çocuk yoktu. Keykâvus bu oğlunu, kahraman olan Rüstem'e verdi. Bu çocuğu al, Secistan'a götür! Orada büyüt! Besle, terbiye et! dedi. O da Siyâvuşu aldı. Gitti. Secistan'da besleyip büyüttü. Ona çok bilgiler, hünerler öğretti.

Siyâvûş yirmi yaşına gelince, onu yine, babası Keykâvus'un yanına götürdü. Babası oğlunu büyümüş, güzel yüzlü ve hüner sahibi olmuş görünce gönlü çok sevindi. O zaman Keykâvus'un bir karısı vardı. Bu kadın Turan beyi Alper Tunga'nın (Efrasiyab'ın) kızıydı. Alper Tunga (Efrasiyab)'dan Keykâvus her zaman mallar alırdı. Bir, iki yıl olmuştu ki o Keykâvus'a hiç bir şey göndermemişti. Siyâvuş yine Belh'e gelince, bir gün padişahlara mahsus giysiler giyindi. Babasına selâm verdi. Huzuruna çıktı. Keykâvus'un karısı Siyâvuş'u görünce

(*) Key acemce büyük, ulu ve padişahlar padişahı anlamına gelir. Ve isimlerin başında kullanılırdı. Key-Kubat, Key-İlüsrev, Key-Kâvûs gibi. Şehinşah demektir.

ona âşık oldu. Çocuğu yanına çağırdı. Kendisini ona teslim etmek istedi. Fakat Siyavûş:

— "İstemem, dedi, ben babama hiyanetlik edemem ve senin gösterdiğin yolda gidemem!" dedi. Ona boyun eğmem. İş bu yola dökülünce kraliçenin gönlü kırıldı. Türlü türlü hileler düşünmeğe başladı. Kalktı, kocası Keykâvus'a çok çok yalanlar söyledi. Keykâvus ta oğlu siyâvûş'u öldürmek, tepelemek istedi. Önceleri, Keykâvus çok asker hazırlamıştı. Alp er Tunga'ya (Efrasiyâb'a) haber yolladı:

— "Ey Alper Tunga (Ey Efrasiyab)! dedi. bana mal yolla yoksa seninle savaş yaparım! dedi. Rüstem Siyâvûş'u babasının yanına yolladı, ona:

— "Oğul, babanın gönlündeki pası, o gönül aynasından sil!" dedi. Key-Kâvus ta ordusunun başbuğluğunu Siyâvûş'a verdi:

— "Bu orduyu al. Git turan hakanı Alper Tunga ile savaş yap. Öl ve öldür!" dedi. Oğlu Siyâvûş ta bu ordu ile Turan'dan yana yöneldi. Ama babası ona şöyle demişti:

Turan hakanı Alper Tunga seninle cenge kalkarsa, sen de cenk et. Eğer mal verirse, malı al, cenk etme! diye öğüt verdi.

Siyâvûş, bu orduyu aldı. Alper Tunga'ya yaklaştı. Ve ona elçi gönderdi. Turanlı hakan da Siyâvûş'la bir barış anlaşması yaptı. Genç adam babası Keykâvus'a bir mektup yazarak:

— "Turan hakanı Alper Tunga (Efrâsiyâb) ile barış anlaşması yaptım!" diye bildirdi. Ama, babası ona:

— Barış yapma! Ya mal al, ya da savaş yap! dedi. Oğlu Siyâvûş ta:

— "Baba, ben vefasızlık, sözüimde durmazlık edemem, ahdımı bozamam!" dedi. Böylece Siyâvûş geri döndü. Böylece babasının yanına dönmedi. Uluları ve kahramanlarını Alper Tunga ile barış yapmak için ortaya saldı. Bu barış gereğince Siyâvûş burada kalacak Alper Tunga'ya hizmet edecekti. Barış yapıldı. Siyâvûş ta kendi askerini yanına topladı. Kalan orduyu babası Keykâvus'a yolladı. Türk hakanı da Siyâvûş'u hoş tuttu. Bir kızı vardı, onu Siyâvûş'a verdi. Ama Siyâvûş'un kahramanlığından, askerinden, giyimli beylerinden kuşku-lanarak Siyâvûş'tan korktu. Ayrıca da kendi kahraman ve yiğitleri

Siyâvûş'un heybetini, babayiğitliğini ona söylediler. Türk hakanını kuşkulandırdılar. Alper Tunga bu kuşku ile Siyâvûş'un başını kestirdi. Ama Türk hakanının kızı Siyâvûş'a yeni gelin edilmişti. Neredeyse bir çocuk doğuracaktı. Genç kadına ilaç verildi, çocuğunun düşürülmesi istendi. Alper Tunga'nın genç Siyâvûş'la barışması için aracı olan Firûz adında bir komutan geldi. Hakanına sitemde bulunarak dedi ki:

— "Ey hakan! Sana bir şehinşahın oğlu geldi. Sana kul gibi hizmete hazır, sen, o ne günah ettik ki kendisini öldürdün? Madem ki onu suçsuz olarak ortadan kaldırdın, babası Key-Kâvûs'a ve yetiştiricisi Rüstem'e ne cevap vereceksin? Onlar, bunun kanının davacısı olurlar. Kanını bizden isterler. Belki bize zararları erişir. Bizim Turan ülkemizi yakıp yıkarlar. Madem ki onu öldürdün. Bu kızı bari bana ver. Eğer oğlan çocuk doğurursa, onu besleyim ve Keykâvus'a vereyim. Tâ ki onun bize karşı olan kızgınlığı azalsın!" dedi.

Alper Tunga (Efrâsiyab) bu sözü dinledi. Dul kalan kızını Firuz'a verdi.

— Kızım doğuruncaya kadar senin yanında kalsın! dedi. Günü gelince o kadın bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi. Bebek tıpkı tıpkısına babası Siyâvûş'a benziyordu.

Alper Tunga, Firûz'a:

— O çocuğu öldür! dedi. Ama Firûz, o oğlan çocuğunu öldürmedi, gizledi, adını Key Hüsrev koydu. Kendi gizli evinde besledi. Çocukta büyüdü. Bu sırada Siyâvûş'un ölüm haberi de babası Key-Kâvus'a erişti. Ona:

— "Oğlun Siyâvûş'u Turan hakanı Alper Tunga (Efrâsiyab) öldürdü! dediler. O zaman bütün İran yas tuttu. Key-Kâvus'a:

— "Başınız sağ olsun!" dediler. Key-Kâvus'un bir komutanı, bir subaşı vardı. Adına Cûdrez derlerdi. Onu gizlice Alper Tunga'nın ülkesine soktular:

— "Siyâvûş'un başına gelenleri öğren! Sonu ne olmuş?" dediler. O da Alper Tunga'nın şehrine geldi. Öyle ki onun kimliğini hiç bir kişi bilemedi. Bir yıl orada vakit geçirdi, türlü türlü hileler etti. En sonunda Siyâvûş'un oğlunu gördü. Ona:

— "Gel seni, deden Key-Kâvus'un yayına götürüyüm! Ondan yüce şah yoktur!" dedi. Firuz, Key-Hüsrev'i aldı, anası ile birlikte Key-Kâvus'un sarayına götürdü. Key-Kâvus torununu görünce çok sevindi. Ve oğlunu yetiştirmiş olan Rüstem'e tûs adlı bir pehlivanı kattı. Bunlara çok asker verdi ve:

— Türkistan'a yürüyün. Cenk edin. Oğlum Siyâvûş'un öcünü alın! dedi. Rüstem de bu askerle Türkistan'a geldi. Alper Tunga da (Efrâsiyâb da) askeri topladı. Rüstem'e karşı koydu. İran ordusu ile Turan ordusu tutuştular. Birbirine karşı ölürcesine savaş yaptılar, vuruştular. Sonunda Rüstem Alper Tunga'nın bayrakla bayraktarını düşürdü. Askerini kırdı. Türkistan'ı yağma etti. Hizaya gelmeyen insanları tepeledi, bir çok başbuğları öldürdü ve Key-Kâvus'un katına getirildi (*). Keykâvus ta o esirleri Süleyman (a.s.)'a yolladı.

Ve ona:

— Bana devleri gönder! dedi. O da onun sözüne uydu. Devleri yolladı. Keykâvus devlere bir yapı yaptırdı ki uzunluğu yedi fersahtı. O şehrin adını Key-Kerd koydu. Bu dört kat sağlam burçları yaptırdı. Kendisiyle ilgili hangi şey varsa o şehrin içine koydurdu. Devleri de şehre bekçi yaptı. Allahü Teâlâ bir melek yolladı. Key-Kâvus devlere kızdı. Devlerin ulularını öldürttü. O şehir yıkılıp yerle bir edilince Key-Kâvus ta:

— "Başka çaresi yoktu!" dedi.

Yine ordusunu topladı. Yemen padişahı olan Kahtan oğlu Himyer'in üstüne saldırdı. Himyer de araplardan büyük bir ordu ile önünü çevirdi. Key-Kâvus ile çok cenk etti. Sonunda Key-Kâvus'u yendi. Ve onu yakaladı. Bu haber Rüstem'e erişti. O da asker toplayıp Yemen Beyinin üstüne yürüdü. Yemen Bey'i de ona karşı çıktı. Rüstem, Key-Kâvus'a bir haber göndererek dedi ki:

— "Sen hiç korkma! Benim için kaygılanma. Gücün neye yetiştirse onu yap!" dedi. Rüstem de cenk etti. Yemen Bey'i Yemen sınırlarından dışarı çıkmıştı. Ordusundan çok beyler tutsak olmuştu. Yemenli melik te Rüstem'den barış diledi ve şu şartı bildirdi. Key-Kâvus bı-

(*) Bu üstünlük ve cenk hikâyeleri İran şairi Firdevsi'nin şehnamesinin bir faslından alınmıştır. Oysa, Turanlı hakan Alper Tunga daha çok gençken acem orduları ile çarpışmış, onları yenmiştir.

rakılacaktı, Rüstem de aldığı yemenli esir beyleri teslim edecekti ve yemen ülkesini terkedecekti.

Böylece barış yapıldı. Her iki ordu yerli yerine çekildi. Key-Kâvus elli yıl ömür sürmüş, ölmüştü. O zamana kadar hiç kimse bir kişiye musibet erişince karalar giymesini, yas tutmasını bilmezdi. Ama Siyavuş'un ölüm haberi gelince, babası Key-Kâvus kara kara giysiler giymişti, yas tutmuştu, bu yas ile yakalarını yırtmıştı. Zari zari ağlamışlardı. Bu yas tutma geleneği işte o zamandan kalmıştır. Ve musibete uğramayan hiç bir kimse yoktur.

Yüce Allah sonumuzu hayreylesin.

SİYAVUŞ OĞLU KEY HÜSREV'İN DEVRİ

Böylece Key-Hüsrev tahta oturdu, taç giydi. Fermanı kendi adına okuttu. Bütün İran askerlerini toplattı, bunlara:

— Ben (Efrasiyab) Alper Tunga'nın üstüne asker yolladım. Babam Siyavuş'un intikamını alıyorum! dedi.

Bütün İran askerini topladı. Bunlara dedi ki:

— Ben Efrasiyab Alper Tunga'yı yeneceğim. Ona asker gönderdim ve Atam Siyavuş'un kinini alacağım! dedi. Askerden 30.000 kişi seçti. Kiyavus kumandanlarından ki ismi Tûs idi, onu bunlara kumandan seçti. Böylece Alper Tunga'dan yana gönderdi ve dedi ki:

— Alper Tunga ile cenk edin ve atam Siyavuş'un intikamını alın ve Keykâvus'un Züvâref adlı bir oğlu vardı, onu Tus ile birlikte gönderdi ve Türkistan'dan her hangi bir şehre erişerseniz orasını yakıp yıkın, ileri gelenlerini öldürün! dedi. Vakta ki Alper Tunga'ya yetiştiğiniz zaman yolda savaş yapın, şehirleri viran edin. İllâ o şehri ki atam Siyavuş, Efrasiyab'ın kızını alıp evinde sâkin olmuştu. Ona taaruz etmeyin.

Siyavuş'un Firûz adlı bir oğlu vardı. Vakta ki Alper Tunga'nın kızını aldı. O oğlanı anası ile Keykavus'dan yana göndermişti. O oğlan Türkistan vilayetinde bir şehrin beyi olmuştu. Ve Key-Hüsrev de onun kendi kardeşi olduğunu bilmişti. Vakta ki Tûs'a asker aşlığını verdi ve

ona dahi ısmarladı ki; Eğer Key-Kâvus'un şehrine varırsanız onu incitmeyin, tez onu geçip Alper Tunga'nın üzerine yürüyün!" dedi.

Böylece Tûs'a asker gönderip Türkistan'a yürüdü. Yolu Firûz'un şehrine uğradı, Firûz, Tûs'a asker çekip karşı çıktı. Tûs dedi ki:

— Sen benim Beyimin kardeşisin, o ki Key-Hüsrev'dir. Bana bu yurmuştur ki, senin elinde iyilikler edeyim ve oradan geçeyim. Alper Tunga'nın üzerine gideyim.

Firûz bu söze aldırmış etmedi. Tus ile muharebe etmekle meşgul oldu. Tûs ta çaresiz Firûz ile cenk etti. Ve Tûs'un askeri Firûz'u ve askerlerini tepeleyip kırdı. Key-Hüsrev'in amcası Züvâre'ye nâme yazdı. Ve askerin kumandasını ona verdi:

— Tûs'u tutup bana gönder diye buyurdu. Sen de Alper Tunga üzeine yürü, dedi. Züvâre de. Bu hükme uyarak ilerledi. Bu haber Alper Tunga'ya vardığı zaman o bütün askerini topladı. Adı Firûz olan o pehlivan ki hem Hüsrev onu dilemişti. Onu askerin başı yaptı.

Züvâre'nin ordusunda bir pehlivan vardı. Güderz adındaydı ki, O Key-Hüsrev'i Türkistan'dan getirmişti. Key-Hüsrev de onu çok ululamıştı. Güderz, kendi akrabası ile ileri yürüdü. Türk askeriyle çok kanlı bir cenk yaptı. Türk ordusu zaferi kazandı. Züvâre bayrağı geri çevirip kaçtı. Ve Türk ordusu, acem ordusunu çok kırdı. Kılıçtan geçirdi. Güderz, kendi yakınlarıyla Türk ordusunun ortasında kaldı. Yedi oğlu ile, amca oğulları ve adamlarının hepsi kırıldı. Kendisi arslan gibi yalnız kaldı. Bu askerin hepsinin içinden çıkmasını bildi.

Key-Hüsrev'in amcası Züvâreyle ve bozguna uğrayan askeriyle Key-Hüsrev'in yanına geldi. Key-Hüsrev onların bu haline üzüldü. Nice gün ne yemek yedi, ne su içti. Züvâre'yi kendi huzuruna çağırdı. Onu azarladı. Güderz de Züvâre'den şikâyetle bulundu ve:

— Savaş yaptığımız da sancağı geri döndürdü ve kaçtı! dedi. Bundan sonra Key-Hüsrev Güderz'i yakını kıldı:

— Senin hakkını korumak bana borçtur. Vâciptir! dedi. Ama şimdi daha da vâciptir! dedi.

Sonra bütün ordusuna Güderz'i başkumandan yaptı. Ona:

— Git, Türklerle savaş yap. Kendi oğullarının kanını iste! dedi. Güderz sevindi. Key-Hüsrev'e dualar etti. Orduyu Alper Tunga sınırı-

na kadar götürdü. Alper Tunga da turan ordusunu topladı, onlara karşı yürüdü. Key-Hüsrev bu arada askerini dört bölüğe ayırdı. Gûderz'i bütün orduya kumandan seçti. Büyük bir sancağı vardı. Bu sancağın adı **Derfiş-i Giyân** idi. Hiç bir İran hükümdarı onu yanından ayırmazdı. Onu Güderz'e verdi. Züvâre'yi de onun emrine verdi. Bir yöne birlikte yolladı. Milâz adında bir pehlivânı da bir çok askerle bir başka yandan gönderdi. Bir pehlivan daha vardı. Adı; Ad ibn-i Nehrivân'dı. Onu da birçok atlı ile başka bir yönden gönderdi. Acem mülkünden ulu bir kişi kızını Siyavuş'a vermişti. Siyâvuş ölünce kız:

— Siyâvuş'un kanını, intikamını Alper Tunga'dan alayım! diye adakta bulundu. Bu haliyle o kız geldi. Key-Hüsrev'den:

— "Ben de kendi kız kardeşlerimle bir yandan Türk'ün üstüne yürüeyim! dedi.

Key-Hüsrev de onun dileğini kabul etti. Bir hayli asker topladı. Bir yandan da bu kız yolladı. Kendisi de büyük bir ordu ile orada durdu. Tâ ki bu dört bölük askerden birisi bozulursa yardımcı gönderecekti. Alper Tunga da bir yerde oturdu. Firûz ki, Key-Hüsrev'i beslemişti, onu askerin başı yaptı. Kendisinin de dört kardeşi vardı. Ona ısmarladı. Bütün orduyu emri altına verdi. Alper Tunga'nın bir kardeşi vardı. Adı Bersahan'dı. Onu bütün kardeşlerinden üstün tutardı. Siyavuş'u da o öldürmüştü. Key-Hüsrev'in de dileği onu ele geçirmektir ve Siyâvuş'un intikamını ondan almaktır.

Alper Tunga, bu kardeşini de Firûz ile birlikte yollamıştı. Onlara o kadar asker ekledi ki sayısını kimse bilemezdi. Dedi.

— "Bu askeri al! Önce Güderz'le savaş yap. Derfiş-i Gâviyân bayrağı onunladır. Çünkü sen onu şaşkına uğrattırsan kalan asker hemen bozguna uğrar, dağılır."

Firûz da Alper Tunga'nın ve kendisinin de yedi kardeşi ve onların çocukları ile Güderz'e karşı yürüdü. Vaktâ ki Key-Hüsrev'e:

— "Türk askeri Güderz'le karşılaştı!" diye haber geldi. Firûz'un Türklerin başkomutanı olduğunu öğrendi. O Firûz ki Key-Hüsrev'i büyütmüştü.

Key-Hüsrev, Firûz'a zarar gelmesin diye, Firûz'u kayırdı. Ona bir kişi yolladı:

— Senin benim üzerimde hakkın vardır. Sen benim babam Siyâvuş'un yerindesin. Bana çok iyiliğin dokundu. Bundan ötürü geri dön. Benimle savaş yapma ki ben senin hakkını yerine getireyim! dedi. Firûz, ise bu haberi hiç tınmadı. Çünkü Alper Tunga onu öteki kardeşlerinden daha çok sevmekteydi. Böylece, Firûz ordusunu ileri sürdü, Güderz ile cenkleşti. Fakat Güderz'in askeri zaferi kazandı. Üstün geldi. Firûz'un askeri yenik düştü. Bu savaşta Firûz'un yedi kardeşi ile Alper Tunga'nın da kardeşlerini tepelediler. Alper Tunga'nın Siyâvuş'u öldüren kardeşi ise tutsak oldu. Güderz üç gün süresiz adam öldürdü. Dördüncü gün geri döndü. Sayı olarak 60.500 kişi kılıçtan geçmişti. 30.000 kişi de esir olmuştu. O kadar mal ve hayvan ele geçirmişlerdi ki haddini, hesabını kimse bilmezdi. Bundan sonra Güderz, Key-Hüsrev'e mektup yazdı. Kendisi de dinlenmedi. Ordusunu yerinde bıraktı. Key-Hüsrev'den yana yürüyüp her bir pehlivana:

— Her biriniz sancağınızın dibinde durunuz. Yaralanıp ölenleri toplayınız. Sancakların dibine taşıyınız. Tutsak olanları bir arada toplayınız. Onları Key-Hüsrev görsün. Sancak dibine uğrayınca Key-Hüsrev her kahraman ne kadar kişi öldürmüş, ne kadar kişi tutsak almış görsün! diye buyruk verdi. Pehlivanlar da bu buyruk gereğince hareket ettiler. Güderz, Key-Hüsrev'i aldı, cenk yerine götürdü. Bütün pehlivanlar Key-Hüsrev'in önü sıra yayan yürüdüler. Her bir sancağın yanına uğradılar.

Vaktâ ki Güderz'in sancağının yanına vardılar. Türkistan'ın beyler beyi olan Firûz'u gördüler. Key-Hüsrev'i besleyip büyüten bu kişi öldürülmüş yerde yatıyordu. Key-Hüsrev bunu görünce çok üzüldü. Kendisini onun büyüttüğü, beslediği günleri ve onun iyiliklerini andı. Atının başını çekti, durdu gözlerinden yaşlar aktı. Güzel vasıflarını yadetti, kendisini ona "Geri dön" dediği zaman onun dönmediğini sordu, çok ağladı. Sonra bu sancağın yerinden de ayrıldı. Güderz'in oğlunun sancağına geldi. Orada, Siyâvuş'u öldüren ve Alper Tunga'nın kardeşi olan tutsağı gördü. Key-Hüsrev başını atının eğrinin kaşına yasladı. Bu kişiyi elinin altına girmiş görünce, yüce Yaradan'a şükürde bulundu. Oradan da kendi amcasının sancağına erişti. Orada da öldürülmüş kişileri gördü. Güderz de bu halden çok hoşnutluk duydu. Dedi ki:

— Bu cenkte Züvâre çok zahmetler çekti. Bu sözler Key-Hüsrev'i

çok sevindirdi. Hangi sancağın yanına vardı ise, her kahramanının Güderz'le iş başarmış olduğunu gördü. Oradan otağına döndü. Yakın adamlarıyla otağa kondu. Alper Tunga'nın esir edilen kardeşini getirdiler. Gûderz de geldi. Onun bütün organlarının kesilmesine buyruk verdi. O Siyâvuş'a neler yapmışsa, ona da tıpkısını yaptılar. En sonra:

— "Onu boğazlayın!" diye emir verdi, boğazladılar. Birgün daha orada meclis kurulup oturuldu. Herbir beyin gönlünü hoş etti. Herbirisine kaderi kaderince ihsanda bulundu. Amcası Züvâre'ye çok mal ve koyun, sığır bağışladı. Kırman'la Mekran denilen ülkeleri ona verdi. Sonra yüzün Güderz'den yana çevirdi:

— Ey benim vefalı adamım! İyi-kötü günlerimin dostu! dedi. Benim için çok çalıştın. İyilikler ettin, çok zahmetler çektin. Bundan ötürü senin hakkını bilmek ve iyiliklerine karşılık vermek bana borç oldu. Seni ben başkomutan mertebesine eriştiriyorum. Senin buyruğun bütün komutanların ve beylerin üstüne geçecektir. İsfahan ülkesi, Kerhân ve Kahistan ülkeleri hepsi senin olsun! Tüm elinin altında olsun! dedi. Onun gönlünü hoş etti. Ve hepsini ona ısmarladı. Güderz de yeri öptü. Padişahına dualar etti. Sevinç içinde yerine döndü.

Vaktâ ki sabah oldu. Üç koldan Türkistan içlerine giden ordulardan haber geldi.

Bunlar Türkistan'a varmışlar, Alper Tunga'yı ortaya alıp sarmışlar, savaş yapmışlar. Ve onun başına dünyayı dar etmişler! Bu haberle Key-Hüsrev sevindi. Alper Tunga'ya da haber vererek:

— Key-Hüsrev senin askerine üstün geldi! O, Firûz'u kardeşleriyle birlikte öldürdü. Kardeşin Bersihân'ı Siyâvuş'un yerine parça parça ettiler dediler. Alper Tunga bu haberi işitince şaşırды, üzüldü. Kendisinden geçti. Bu işe şu tedbiri düşündü. Kendisinin bir oğlu vardı. Şebze adındaydı. Ve çok sihirbazlık bilirdi. Onu çağırdı. Yanına getirdi. Ona çok asker verdi. Key-Hüsrev'in üstüne yolladı. Şebze, Key-Hüsrev'in ordusuna yaklaşıncâ, Key-Hüsrev onun sihir yapmasından korktu. Hemen asker topladı. Cird oğlu harb adında bir pehlivan vardı. Kendi hâs adamlarındandı. Onu askere başbuğ (Kumandan) yaptı. Şebze Türk askerini Key-Hüsrev'in üstüne saldırttı. Cird oğlu Harb, İran askerini ona yollayıp karşılaştılar. Bu savaşta iki taraftan da sayısız ölenler oldu. Şebze'nin turanlı askeri alt oldu. Savaşı bıraktılar.

Bütün mallar, davarlar Key-Hüsrev'e kaldı. Bir koldan da Alper Tunga bir nice askerle Key-Hüsrev'in üzerine saldırdı. Askerinin sayısı sayılamıyacak kadar çoktu. Key-Hüsrev bir buyruk vererek memleketinde ne kadar pehlivanlar, yiğitler, beyler varsa hepsini topladı. Alper Tunga ile öyle savaş yaptı ki dünyada böyle hiç kimse savaş görme mişti. Alper Tunga da büyük bir ağırlık göstererek savaşa tutuştu. Yüz bin kişisi topraklara düştü. geri kalan askeri takat getiremedi. Savaş yerinden uzaklaştılar. Key-Hüsrev kent kent artlarına düştü. Alper Tunga da Türkistan sınırını geçti. Bizans sınırına geldi. Key-Hüsrev de onun ardından at sürdü. Alper Tunga'nın yanında kimse kalmamıştı. Hiç bir yerde dinlenmedi. En sonra bir kuş ormanında bir havuza vardı. Kendisini onun suyu içine saldı, saklandı. Key-Hüsrev'in askerleri ardına düştüler. Onu gizlendiği yerde buldular. Tuttular, Key Hüsrev'in katına getirdiler. Key-Hüsrev Alper Tunga'ya zincir vurdu, hapsetti. Üç gün Key-Hüsrev vakit geçirdi. Dördüncü gün Alper Tunga'yı getirtti.

Ona:

— Siyâvûş'u ne gibi bir delil ile öldürttün? diye sordu. O da:

— Bilmiyorum! diye cevap verdi.

Hiç bir karşılık vermedi. Bir İranlı kişi yerinden fırladı. Adı pir idi. Alper Tunga'yı bir leğen içinde boğazladı. Siyavûş'a yapılan daha alçakça bir ölümdü bu. Sonra oradan göç edildi. Türkistan'ın hakanı oldu. Bundan sonra kendisinin bir oğlu oldu. Key-Hüsrev, Siyâvuş'un intikamını alınca Türkistan'dan ayrıldı, çıktı. Sonra tevbe etti. İbâdetle uğraştı. Bütün beylerini ve uydu devlet başkanlarını topladı:

— Bu dünyada, her ne arzum varsa yüce yaradan bana verdi. Şimdi ben ibadetle uğraşmaktayım. Öteki dünyanın hazırlığını yapıyorum! Nefsimi yüce Allah yoluna harcıyorum. Kendimi bu tahttan indiriyorum. Siz bu mülkü kime derseniz, verin! dedi. Halkı da, beyleri de üzüntüye boğuldular. Fayda vermedi. O zaman saltanat atına binmekten vaz geçtiğini anladılar.

— Bari bize bir kişi sağlık ver ki, mülkü ona verelim! dediler. Lehrâsep orada bulunuyordu. Hem de bir padişah oğluydu. Key-Hüsrev ondan yana baktı. Sustu. Halk ta Lehrâseb'i melik seçtiler. Key-Hüsrev o gece belirsiz oldu, gözden uzaklaştı. Ve bir yerde ibadetle

vaktini geçirdi. O yerde de öldü, kaldı. Yerini, yurdunu kimse bilmedi. Lehrâseb'in haberleri bu kitapta gelecektir. Biz şimdi İsrailoğulları meliklerini anlatalım. Kitapta da yazılmış bulunuyor.

DAVUD (A.S.) OĞLU SÜLEYMAN (A.S.)'IN OĞLU RAHBAİM'İN HABERİ

Haberleri rivayet edenler Hoca Ebû Ali el-Vezir Muhammed bin Cerir-et Taberi'den şöyle rivayet ederler:

— "Süleyman (a.s.) dünyadan göçünce, İsrailoğulları onun oğlunu melik yaptılar. O kişinin adına **Rahbaim** diyorlardı. Peygamber gönderilmemişti, ama yırtıcı hayvanlar ona baş eğmişti. Onun beyliği zamanında, İsrailoğulları ve Şam illerinin yarısı onun hükmü altındaydı. On yedi yıl beylik etti. Sonra öldü. Ve her yahudi sıbtı (torunu, soyu) üstüne bir bey meydana çıktı. Rahbaim'in oğlu Tenâsaüb, Yahûda ve Bünyamin kabilelerinin üstüne beylik ilân etti. On yıl bey kaldıktan sonra o da öldü. Mûsâ (a.s.)'ın dini bırakıldı. İsrailoğulları bütün puta taptılar. Aradan 120 yıl geçince Esâ oğlu İşâ bey oldu.

ESÂ OĞLU İŞÂ'NIN BEYLİK ZAMANI

İşâ, İsrailoğullarının beyi olunca onları sindirdi. Hepsini Mûsâ (a.s.)'ın dinine çağırdı. Putlarını kırdırdı:

— "Kimler puta taparsa onları öldürürüm!" dedi. Çünkü çok yıldan beri putlara taptıklarından ötürü –ve hatta İşâ'nın anası da puta tapmakta olduğundan– halk şaşkına döndü, halk gitti.

— Oğlun bey'e söyleki, bizi puta tapmaktan yasaklamasın! dediler. İşâ'nın da anası:

— "Gider, oğluma dileğinizi bildiririm!" dedi. Kalktı, oğluna geldi. Daha başka beylerde oğlunun huzurunda bulunuyordu. İşâ, anasını görünce ayağa kalktı. Onu tahta çıkarttı. Anası da ona:

— "Ey oğul! dedi. Senden bir dileğim var. Eğer o dileği yerine getirmezsен sen ne oğlumsun benim, ne de baban Esâ'nın oğlusun." İsa da:

— "Ana! Dilediğin nedir?" diye sordu. Anası da:

— "Öyle işittim ki, sen halkı puta tapmaktan alıkoyuyormuşsun. Atanın, ecdadının dinini terk ediyormuşsun. Bunu yapma. Bu halk yaramaz, kötü halktır. Seninle savaşmak isterler. Halka ve atanın yoluna muhalefette bulunman doğru değildir. Eğer bu yolu tutarsan, sen baban Esâ'nın oğlu değilsin. Onun oğlu olamazsın. Bu Beyliğe de lâıyk değilsin. Sana söylediğim bu söz hem senin için, hem de kendim içindir. Sana gelen her iyilik ve kötülük bana da gelir!" dedi. O zaman İşâ:

— "Ey ana!" diye cevap verdi. Puta tapmak küfürdür. Yüce Allah'a tapmak gerektir. Senin de benim buyruğuma boyun eğmen gerektir. Diye cevap verdi. Anası da:

— "Ben öcümü alırım, ama dinimizi terketmem!" dedi. İşâ da o zaman:

— "Ey ana! Artık aramızda hak kalmadı!" dedi. Çavuşlardan birisini çağırdı. Anasını göstererek:

— Bu kadını dışarı çıkar. İmana gelmesini söyle. Eğer, putları bırakıp Allah'ı tanırса onu bırak! Eğer Allah'ı tanımazsa onu öldür!" diye emir verdi. Çavuş ve adamları geldi. İşâ'nın anasını dışarı çıkardılar. Kendine ne kadar hak yoluna girmesi söylendi ise de, o bunu kabul etmedi, o zaman da öldürüldü. Halk bu işe gözleriyle tanık olunca korkarak birbirlerine:

— Anasına kıyan bir kişi bize hiç söz söyletmez! dediler. Hak yolunu kabul ettiler. Birçok halkta elbirliğiyle, ittifakla Hak dinine girdiler. Münafık kişilerse:

— Bu yerden başka yere gitmek gerektir ki, o yerde bizi puta tapmaktan alıkoyamazlar! dediler. Hindistan'da Zern adında puta tapan bir bey'in bulunduğunu işittiler. Bunlar, o yere gittiler. Beyin adamlarına bu hali anlatınca, bey adamlarına:

— Onları bana getirin! dedi. Bey'in adamları o kişileri Hindistan'lı beyin huzuruna çıkardı. Beyi gördüklerinde eğilip yer öptüler. Bey onlara:

— Siz hangi halktansınız? Niçin buraya geldiniz? diye sordu.

— Biz melikin kullarıyız. Şam topraklarından gelmekteyiz. Hem biz senin dinindeniz. Bizim ülkemizde bir Bey türedi. Bizim kendi dinimizi giderdi. Henüz gençtir. Buraya siz beyimize halimizi bildirmek için geldik, tâ ki o ülkemize gidesin, o toprakları alasin, ele geçiresin. Çünkü dünyada Şam gibi malı, yiyeceği, içeceği bol olan yer yoktur. Orada sana karşı koyacak asker de yoktur. O ülkenin halkı bizimle birliktir. Gerçekten hemen o bey'i yakalayıp tutarlar, kendisini sana teslim ederler! dedi.

Hindistan bey'i de:

— Güzel söylüyorsunuz. Ama ben de bu haberinizi bir inceleyeyim, dilerim. Kendi adamlarımı o yere göndereyim. Tâ ki bana haber getirsinler. Eğer iş sizin dediğiniz gibiyse, o yere gideyim. Orasını almayınca bu işi bırakmam. O yeri ele geçirdikten sonra da size vereyim. Eğer yalan söylüyorsanız, hepinizi kırdırırım! dedi. O adamlar da:

— Hüküm Beyimizindir! dediler. Hintli Bey de:

— Şimdi şehre varın! dedi. Onlar da şehre girdiler. Bir çok inanılır hintli kişi seçtiler. Hint meliki Zehr onlara şu emri verdi:

— Sizi Şam'a yolluyorum. Tüccar kılığına girin.

Onlar da bezirgan (tüccar) kılığına girdiler. Beyleri onlara hazineden çok mal verdi. Öyle ki bu mallar Şam şehrine yaraşır mallardı. Yine onlara:

— Şam'a gidin, bu malları satın. Çok ihtiyacı olana da istedikleri kadar verin. Orada bir yıl kalın. Bütün işlerine kulak verin, onları takip edin. Yolları, dinleri nedir? Beyleri kimdir? Askeri ne kadardır. Gemileri, silahları nelerdir? Oradaki halkın gönlü ne dilemektir? Bizi isterler mi, ya da Beylerini mi isterler? Bu haberleri öğrenmeyince bana geri gelmeyin. Size, inandığım için, sizi oraya gönderiyorum! Eğer doğru haber getirirseniz, hepinize kaftan veririm. Eğer yalan söylerseniz, hepinizi kırarım! dedi. Gelen Şamlılara da:

— Emirlerimin öğrenme yollarını, bu adamlarıma haber verin. Tâ ki bilsinler. Bana haber getirsinler! dedi. Şam'lılar da yapılacak işleri tüccarlara bildirdiler, yollarını gösterdiler. O casuslarda Hindistan'dan ayrılıp Şam'a gittiler. Deniz limanlarına vardılar. Orada gemiye bin-

diler. Şam'a erdiler. Orada Beytü'l-Makdis şehrine vardılar. Bir ker-
van sarayda konakladılar. Orada dükkan açtılar. Mallarını ucuz değer-
de satmaya başladılar. Şam halkı da o tüccarlara gönül bağladılar. On-
lardan yakınlık gördüler. Tüccarlar bunlara her gün yemek sofrası ku-
rar, Şamlıları doyururlardı. Böylece, iki taraf ta sıkı fıkı dost oldular.
Bir gün, Hintli casuslar Şamlılara:

— Niçin sizin beyiniz bizimle bir muâmelede bulunmaz? Bizimle
alış-veriş yapmaz. Bizde çok cevahir vardır? dediler. Onlar da:

— Bizim Beyimizin çok malı vardır. Mûsâ (a.s.)'ın dinindendir.
Dâvud, Süleyman (a.s.)'larla Yûşâ (a.s.)'ın ve Firavun'un hazineleri
bizim beyimizin elindedir! dediler. Hintli casuslar da:

— Bu beyin ne kadar askeri vardır? diye sordular. Eğer bir düş-
man bu Bey'e bir saldırıda bulunursa ne kadar asker toplayabilir?
Hangi silahlarla savaşır? diye sordular.

Şamlılar da:

— Bizim Bey'imizin askeri azdır. Ama, Beyimizin Allah'ı vardır
ki melikimiz onu sever. Allah'da onu sever. Bir dileği olursa o dileği
yerine getirilir. Eğer Beyimiz "Bir dağı yürüt! dese, Allah o dağı yü-
rütür!" dediler. Tüccar casuslar da:

— O Allah nerededir? Ne kadar ordusu vardır? diye sordular.

Şamlılar da:

— O yerleri, gökleri, insanları, hayvanları ve bütün dünyayı yara-
tandır. Ve yüce Yaratan bizim Beyimizi saklar. Düşmanlarını yurdu-
dan kovar! diye cevap verdiler. Hintli casuslar, Şamlılardan neler du-
yup işittilerse, hepsini kâğıda yazdılar. Sonra:

— Şimdi hazırlık yapalım, gidip bu Şam Beyini görelim! dediler.
Çok ta armağanlar hazıradılar. Sarayına vardılar. Kapıcılarla konuşup:

— Biz tüccar kişileriz! Beyinizi görmek diliyoruz! dediler. Bu di-
lek melike haber verildi. Melikte onları çağırttı. İçeri girdiler. Hepsi
yer öptüler. Bey de onlara:

— Nereden gelip nereye gidiyorsunuz? diye sordu. Casuslar da:

— Biz Hindistan'dan geliyoruz. Tüccarız. Bu ülkeye geldik. Tica-
ret yapıyoruz! diye karşılık verdiler. Her cinsten mal getirdik. İyi ve

haslarını siz bey'imiz için seçtik. Eğer kabul ederseniz size bağışlarız. Eğer satın almak dilerseniz ucuza satarız.

Sonra mallarını açtılar. Gösterdiler. Şam meliki İşâ casusların mallarına göz attı. Gözüne öyle bir şey iliştiki, öyle bir nesneyi ne gördü ne işittiği vardı. Onlara:

— Bu nedir? diye sordu.

Onlar da:

— Böyle bir şeydir ki, onu kim satın alırsa yerinde malıyla uzun ömürlü kalır! dediler. Fakat Melik İşâ:

— Ben bir gün yok olacak şeyleri baki, ebedi kalacaklara üstün görmem. Ben bu cihandan el çekmiş onun malından el çekmiş bir kişiyim. Bana, bu dünyanın malı gerekmez! dedi ve o casusların getirdikleri malları onlara geri verdi. Tüccarlarda dışarı çıktılar. Ne duyduklar, ne işittilerse yine yazdılar. Şam'dan göçüp ayrılıp gittiler. Hindistan'a döndüler. Bey'lerine de:

— Geldik! diye haber verdiler. O da onların yazdıklarını okutturdu. Onlara:

— Hal böyle midir? diye yemin ettirdi. Onlar da:

— Evet, böyledir! dediler. Bunun üzerine Hind Beyi Zerh onlara:

— Allah dediğiniz, göktedir! diyorsunuz. Onun dostu yerde olmaz. Bu yanıştır. Onlar sizin casus olduğunuzu anlamışlar, bilmişler. Sizi korkutmuşlar. Hangi Yaratıcı, hangi melik benimle savaşabilir? benim askerimin sayısı kadar askeri nasıl olabilir? dedi. Hemen ülkesine haberler saldı:

— Şam'da çok malım ve nimetim vardır. Orada bir kulum bulunuyor ki bu malları telef etmiş. Onunla birlik olan kimse yoktur. Ben ona gidiyorum. Her kim o nimetlere ve mallara sahip olmak diliyorsa gelsin her kimin ki hazırlığı yoksa ona silah vereyim! dedi. Askerler yığın yığın geldiler. Zerh te malını, servetini ortaya döktü. Onlara dağıttı. 1.800.000 kişi deftere yazıldı. Zerh, 100 altın tahtı yanına aldı. Her tahtı bir fil götürmekteydi. Her tahtın üstüne gümüşten yapılmış bir kubbe kondurulmuştu. Her kubbenin içinde bir güzel cariye oturmuştu. Her gün tahtın birinde oturur, o cariye ile yer-içerdi. Öteki tahtlar da çevresinde dururdu.

Hindistan Bey'i Zerh bu azametini görünce gururlandı:

— Benimle savaşıacak bey de kimmiş, Yaradan da kimmiş? dedi. Deniz kıyısına inildi. Gemilere binildi. Şam'a geldi. Şam meliki İşâ'ya, Hint askerinin memleketine geldiği haber verildi. O da korktu. El açtı. Allah'ına şöyle yakarıştı bulundu:

— **Yâ İlâhî! Sen o bütün âlemi yaratansın ki, gökleri ve yerleri yoktan var ettin. Kudretinin yüceliği içinde bizim suçumuza bakma! Kendi keremini göster. Bu düşmanın şerrinden bizi koru. Onun kötülüğünü bizden uzaklaştı. Onları Firavun gibi sularda boğ!..**

Kalktı. Akşam vakti bir kez daha dua etti. Sonra uykuya daldı. Rüyasında gökten bir meleğin indiğini gördü. Melek ona şöyle dedi:

— Ey Melik! Yüce Allah, duanı kabul eyledi. Onları boğdurmayacak, fakat onlar Beytü'l-Makdis şehrine geleceklerdir. Ve baskına uğrayacaklardır. Ondan sonra suda boğulacaklardır. Tâ ki bütün halk senin dininin **Hak dini** olduğunu bilmiş olsunlar. Senin Yaratan'ının, Allah'ının kudretini görsünler.

Hintli bey Zerh Denizden karaya çıktı. Şam'a yöneldi. Bir yere geldi ki oradan Beytü'l-Makdis'e iki günlük yol kalmıştı. Zerh, askerlerini Şam topraklarına saldırttı. Onlar da Şam'ı yağmaladılar. Çok şeyleri aldılar, yanlarına götürdüler.

Bu haberler Şam meliki İşâ'ya erdi. O da bir öncü bölüğü, kılavuz gönderdi:

— Düşman nerede? Ne kadar ordusu var, öğrenin! dedi. Öncüler gitti. Şam'ın dağlarına çıktılar. Düşman ordusunu gördüler. Geri dönüp melik İşâ'ya geldiler:

— Gelenlerin sayısı çoktur! dediler. Şam'lı halk korktu. İşâ'ya vardılar:

— Ey melik! dediler. Çaremiz, bu yabancı orduya varmak, âmân dilemektir. Allahımız belki bize acır, merhamet eder, canımızı bağışlar! Şam meliki İşâ onlara:

— Maazallah, benim düşmana gidip aman dilememi Allah göstermesin! Ben yüce Allah'ımızın amanındayım. Hak Teâlâ kerimdir. Bize rahmeyler! dedi. Mûsâ dinindeki halk:

— Ey Melik! Duâ et. Allahü Teâlâ bu mel'ûnları helâk eylesin! dedi. Fakat münâfık kişiler:

— Biz gideriz melikimiz, beyimiz bir aksak (topal) Bey'dir. Onunla savaş yapılmaz!.. dediler. İşâ gerçekten topaldı. Hemen yerinden fırladı. Giysilerini çıkardı. Tacını yere koydu. Boy abdesti aldı. Temiz giysiler giyindi. Mescid-i Aksa'ya girdi. Secdeye kapandı. Duaya başladı ve ağlayıp gözyaşları döktü. Yüce Allah ta duasını kabul etti.

Melik İşâ bu duâda bulunurken halkı da yanında hazır bulunuyordu. Onlar da:

— Yâ İlâhî! dediler. Bu kul sana sığınıyor. Bütün halktan uzaklaşmıştır, sana yalvarıyor. Lûtfunla yardımını ertele. Onu düşmanlarının eline verme.

Bu dualardan sonra, Hak Teâlâ İşâ'ya bir uyku verdi. O da rüyasında gökten bir meleğin indiğini gördü. Ona şöyle dedi:

Yüce Allah sana şöyle buyuruyor:

— "Ey İşâ! Ben dostumu hiç bir zaman düşmanlara vermem. Ben sana nusretimi, yardımımı erteleyirim, senin düşmanlarını yok ederim, bu belâyı senden uzaklaştırır, gideririm. Çünkü sen nime-time kavuştuğun vakitte beni unutmadın. Şimdi de ben seni belâ vaktinde nasıl unutturum? Meleklerimi yollayacağım tâ ki düşmanlarını ortadan kaldırayım!

Melik İşâ, sevincinden uyandı, Hak Teâlâ'ya şükreyledi. Mescid-i Aksa'dan dışarı çıktı. Halka haber verdi. Kim dindâr ise bu habere inandı. Kim ki münâfık ise inanmadılar. Münâfık kişiler:

Eğer Hak Teâlâ beyimize medet etseydi, ayağının sakatlığını giderirdi! dediler. Halkta bu sözdeyken, Hindistan meliki Zerh'ten bir elçi geldi. Bir mektup getirdi. İşâ'ya sundu. O da açtı, okutturdu. Bu mektupta hâşâ yüce Yaradan'a ve İşâ'ya söğüp saymaktaydı.

Ve şöyle diyordu:

— Yaradanına söyle ki seni elimden kurtarsın.

İşâ bu mektubu aldı. Yine Mescid-i Aksa'ya gitti. Secde kıldı. Ve:

— Yâ İlâhî! dedi. Sen bu düşmanın neler yazdığını bilirsin. İlâhî askerine emir ver. Bu mel'ûnla savaşa girsinler.

O zaman yükseklerden bir ses geldi.

Ona:

— Ey İşâ! dedi. Ben vadime aykırı iş yapmam. Sana yardım ederim!

İşâ, mescitten dışarıya çıktı. Baktı, yanında 12.000 kişi vardı. Bunları gördü, bir tepeye çıktı. Orada durdu. Bu anda Hindistan'lı Zerh o kadar kişiyi görünce üzüldü:

— Bu halk bizimle eğlendi! dedi. Beni bunca askerle buraya getirttiler. Bu kadar az kişiyle mi savaş yapacağım? dedi. Hemen Şam'lı'lara haber yolladı. Onları getirtti. Onlara:

— Siz bu kadar asker için mi buraya çağırttınız? Birazcık kişiyle mi savaşacağım? dedi.

— Bunları kırım? diye buyurdu. Askeri de İşâ'nın kendi askerlerini kırdılar ve bir elçi de Şam meliki İşâ'ya gönderdi. Ona:

— Var, git İşâ'ya söyle! Ben onunla savaşmaya âr duyarım. Tapmakta olduğu Tanrı dediği gelsin, ben onunla savaşayım! dedi. Elçisi bu haberi Şam meliki İşâ'ya bildirdiler. İşâ da bu sözleri işitince Zerh'e şu karşılığı verdi:

— Ey devleti gitmiş kul, senin Hak Teâlâ ile savaş yapmak ne haddindir? dedi. Elçi bu cevabı Zerh'e bildirince, o da ordusunda ne kadar okçu askeri varsa onları çağırdı. Okçular onun karşısına geldiler. O da onlara:

— Şu askerleri oka tutun! dedi. Okçular da İşâ'nın askerlerini oka tuttular. Yaylarından çıkan okları Yüce Allah'ın emir buyurduğu melekler hemen tutarlardı. Sonra o oku atan kişiye yollarlardı. Ve onları öldürürlerdi. Bir saat içinde Hintli kâfirlerden 100.000 kişi ölmüştü. Ayrıca melekler kendilerini Hintli Zerh'e belli ettiler. Onları gören Zerh korktu. Askerlerine:

— Bu halk onlara cadı derlerdi. Bu, gerçekmiş. İsrailoğulları cadıdır. Kılıçlarınızı sıyırın, bu halka saldırın! dedi. Ama her kim ki eline kılıç aldıysa melekler ellerinden o kılıcı alırdı, yine onu öldürürdü. Zerh, düşmanını basacağına kendisi basıldı. Deniz kıyısına kadar kaçtı. Askerini saydı. Milyonu aşan askerinden yalnız 100.000 kişi

kalmıştı. Bunlarda geri Hindistan'a kaçmak üzere gemilere sığındılar. İşâ da:

— "Yâ İlâhî! Bu kâfiri sen helâk eyle! Çünkü sağ kalırlarsa yine ordu toplar, saldırır!" diye dua etti. Zerh ve askerleri denizin ortasına gelince bir rüzgâr koptu. Gemileri, biri birine çarpıştırdı. Hem gemileri, hem de içindeki insanlar helâk oldular. Aldıkları mallar karaya vurdu. Bu halden hiç bir kişinin haberi yoktu.

İşâ'ya;

— "O kavmini dışarı çıkar, o mallar şehre getirilsin!" diye bir ses geldi. O da kavmına buyruk saldı. Hepsini dışarı çıktılar. Üç ay kadar bu eşyayı taşıdılar.

Vakta ki İşâ Allah'ın rahmetine kavuştu, melikliği kırk yılı doldurmuştu. Yerine oğlu Bey oldu. Adına "Yahuşat" derlerdi. Başka beylerin, meliklerin ne kadar oğlu varsa hepsine üstün geldi. Yirmi beş yıl saltanat sürdü. Onun ardından bir kadın melike oldu. Adı "Ul-kıya" idi. Bu kadın da hayatta olan bey oğullarını öldürttü. Fakat geride bir beyin oğlu kalmıştı. Meydana çıktı, bu melikeyi tuttu, öldürdü. Yerine melik oldu. O da kırk yıl beylik etti. O da ölünce yerine oğlu melik oldu. Adı, "Envâsetiti" idi. Yirmi dokuz yıl Beylik etti, o da ölünce "Ahyân oğlu Hazkıyâ" onun yerine bey oldu.

Haberlerde şöyle rivayet edilmiştir ki, Süleyman (a.s.)'dan sonra Sebâ şehri harap oldu. Bunun sebebi şuydu ki, o şehrin halkı o şehrin insanları puta, aya ve güneşe tapmakta idiler. Allahü Teâlâ onlara şimdi Şa'yâ adında bir peygamber göndermişti.

SEBA HALKI KISSASI VE ŞA'YA (A.S.)'IN HABERİ

Şa'yâ (a.s.) İsrailoğullarındandı. Elli yıl o halkı dine çağırdı. Ama kimse kabul etmedi. Allahü Teâlâ onlara çok nimet ve saadet vermişti. Önceleri öyleydi ki hiç bir hırsız onlardan hiç bir şey alamaz, çalamazdı. Evlerine ne zamanki bir hırsız girse, o evin duvarlarından ve kapısından bir ses gelir ve:

— Hırsız geliyor! diye haber verirdi. Ve eğer dışarıda çok yağmur yağsa, şehrin içine o yağmur az yağardı. Geceleri de ışığa muhtaç ol-

mazlardı. Hiç bir zaman da orada taûn hastalığı ve kıtlık görülmezdi. O yerde iki bağ vardı ki, altı günlük uzunluğu ve altı günlükte genişliği vardı. Her bağın içinde o kadar nimet vardı ki haddi hesabı yoktu. Dünyada ne kadar yemiş varsa orada bulunurdu. Bir kişi o bağa girse yemiş yemek istese, dilediği yemiş önüne düşerdi. Şa'yâ (a.s.) onları dine çağırınca ve kimsede kabul etmediği zamanlarda bir bağa girdi.

Orada çok fare gördü. Bunların her birisi bir köpek kadardı. Dişleri saban demiri gibi ağızlarından dışarı fırlamıştı. Şa'yâ (a.s.) bunları görünce, o bağ sahiplerine:

— Gelin, yüce Allah'ın size gönderdiği kahrını ve kızgınlığını görün ki bunu size azap olarak gönderdi! dedi. Halkın hepsi de geldiler. Bu fareleri gördüler. Fakat:

— Bunlardan bize ne zarar gelir? Bize bunlar neyler? dediler. Şa'yâ (a.s.) da:

— İman getirin! Yoksa size zararları dokunur! dedi. Onlar da:

— Bize mühlet ver konuşalım, danışalım, ondan sonra sana haber verelim! dediler. Şa'yâ (a.s.) da duâ etti. Allahü Teâlâ da ona vahiyde bulundu:

— Ey Şa'yâ! dedi. Sebâ halkına söyle ki istedikleri mühlet 100 yıldır, verdim.

Şa'yâ (a.s.) da bu haberi onlara bildirdi. O gün onlarda bir yerde toplandılar, konuşular. Bunların beyleri Yemen'de bulunurdu. Adı "Saygar bin Sebâ" idi. Himyer meliklerindendi. Orada bakanları da bulunuyordu. Onlar:

— Sebâ ülkesinde çok demir vardır. Çıkarılan demirleri satmayalım. Bir yerde toplayalım. O şehrin çevresine bir kale yapalım ki her bir taşı demirden olsun! dediler. Ve melik Saygar'a bir mektup yazdılar. Mektup içinde hallerini açıkladılar. Ve:

— Gök Tanrısı üstümüze asker gönderecektir. Yüz sene içinde kimse bizden demir almasın. Tâ ki şehrimizin çevresine demirden bir kale yaptıralım! dediler. Bu mektup beylerine vardı. İş anladı, Yemen'de ne kadar demir varsa bir yere topladı. O şehre yolladı. Bu Sebâ şehri Taif'le Yemen kentleri arasındaydı. Vaktâ ki, demirciler o şehre vardılar. Şehirde adamlar seçtiler. 1100 usta hazır ettiler. Her

ustanın elinin altında 100 kalfası veya çırağı vardı. Sebâ şehrinin çevresine demirden bir hisar yaptırdılar. Şa'yâ (a.s.) onlara hergün öğütler verirdi. Hisar tamamlanınca tam yüz yıl dolmuştu. Şehrin ileri gelenleri Şa'yâ (a.s.)'a elçi göndererek:

— Ey Şa'yâ! dediler. Kalk, sana zararımız değmeden bu diyardan git. Bütün dünya bizden korkmaktadır. Sen ise bizi kiminle korkutuyorsun? Eğer, buradan gitmeyecek olursan seni öldürürüz! dediler.

Bu haber Şa'yâ (a.s.)'a erdi, o da çok kaygılandı. Ona hemen Hak Teâlâ'dan şu vahiy geldi:

— Ey Şa'yâ! Akşama şehirden dışarı çık. Beytü'l-Makdis'e git. Orada bir bey vardır. Ona "Ahyân oğlu Hazkıyâ" derler. Onun katında dur. Vaktâ ki akşam oldu, Şa'yâ (a.s.) bulunduğu yerden göçtü. Ehli ve iyâli ile gitti. Ve şöyle duâ etti:

— Yâ İlâhî! Bana o askeri gönder ki bunları kırsın, helâk eylesin!

Onun bu duâsını yüce Allah kabul etti. Şehrin içinde olanlar kapıları kapadılar. Gecenin yarısı geçtiği zaman, yüce Allah Hazretleri o farelere buyruk saldı. O demirden hisarı öyle deldiler ki develer bile arkalarındaki yükle kalenin içine girebilirdi. Sebâ şehrinin çevrelediği umman denizine de coşsun diye emir buyurdu. Umman denizi güneyden geldi şehri bastı. Onun varını yoğunu yok etti. Toprağını da, halkını da engine sürükledi, yok etti. Yalnız 6 kişi şehrin dışında kalmıştı. Bunlar yerlerine döndükleri zaman şehirlerini yurtlarını göremediler. Yalnız iki bağı görüp tanıdılar. Şaşırıp kaldılar. Ve:

— Acaba, bu bizim şehrimize ne musibet geldi ki herşey helâk olmuş! Bu yere hiç bir zaman böyle ve bu kadar büyük sel geldiği yoktu. Gelin bu bağlardan yemiş toplayalım! Mekke şehrine götürelim. Satalım! Kendimize harçlık yaparız! Ne zaman bize harçlık gerekirse kullanırız! dediler. Vaktâ ki bağlara girdiler. O ağaçları silkelediler. Ağaçların yemişleri döküldü ama, hepsi taş oldu. Ağaçları da mugaylan^(*) dikenine haline geldi. Altı kişi bu hali görünce korktular. Onlara yakın bir dağ vardı. O dağa tırmandılar. Bir mağaraya girdiler. Hak Teâlâ Hazretleri onlara Bit haşeresini sataştırdı. O altı kişiyi de öldürdüler. Vaktâ ki Şa'yâ (a.s.) Beytü'l-Makdis'e geldi. Üç gün kaldı.

(*) Mugeylan ağacı çölde yetişen bir cins diken. Deve diken.

Dördüncü gün melik Hazkıyâ'ya vardı. Onu dine dâvet etti. Hazkıyâ da ona iman getirdi, puta tapmayı bıraktı. Tevrat şeriatını tuttu, adil ve insaf gösterdi. İsrailoğulları da ona iman getirdiler.

İran hükümdarı Lehrâseb'in egemenliğinde musulda bir bey vardı. Ona Sencarif derlerdi. Acem ilinde ona Keraz denirdi. 100.000 kişinin üzerine Bey'di. Ona bir gün şöyle bir haber verildi:

— Beytü'l-Makdis'te bir bey vardır. Ata binememektedir. Hastadır! dediler. Sencarif Lehrâseb'e:

— Ben Şam'a gidiyorum! diye haber yolladı. Şam'ın beyi âciz bir kişidir. Belki Şam şehrini fethedebiliriz. Askerinle bana yardımda bulun.

Lehrâseb de bu haberi alınca çok sevindi. Şad oldu. Askerine:

— Şam'a varın! Ceht eyleyin, çalışın. Olabilir ki Şam'ı alırsınız! dedi. Acem beylerine bu haber erişince hazırlandılar. Musul'a vardılar. Sencarif orduyu saydı. Hesap etti ki 300.000 kişi vardı. Şam'a göçmek isteyince, din bilginleri ona:

— Ey Bey! dediler. O beyin üstüne varma. O bey, Mûsâ (a.s.)'ın dinindendir. Onun katında bir peygamber vardır. Adına Şa'yâ derler. Sen ona erdiğin zaman, o sana bedduâ ederse murâdın hasıl olmaz!

Sencârif dinlemedi. Buhtunnasır denilen de yanındaydı [ki ona Şirüye bin Keyûbin Gûderz denilirdi]. Birlikte Beytü'l-Makdis'e vardılar. Hazkıya'ya haber verdiler. O da kaygılandı. Şa'yâ (a.s.)'ı yanına çağırdı. Hali bildirdi. O da:

— Ey melik! dedi. Sen ata binemezsin, senin zahmetin vardır. Neylersin? diye sordu. O da:

— Duâ et! Hak Teâlâ nusret versin. Bize imdat eylesin! dedi. Şa'yâ (a.s.) duâ eyledi. Hak Teâlâ ona vahiy gönderdi:

— Ey Şa'yâ! diye, buyurdu. Ben size nusret veririm. Düşmanlarıma da beytim için nusret vermem. Ama Hazkıya'ya haber verdi. Hazkıya kalktı. Mescid-i Aksâ'ya girdi. Başını yere koydu. Duâda bulundu. Ve:

— Yâ ilâhî! dedi. Bana tevîk verdin. Adalette bulundum. Ve bu beyliği senin buyruğunla tuttum. Sen'den umarım ki ve bana o kadar âman veresin ki bu düşmanları helâk olmuş göreyim! dedi. Bu fethin-

de öğünüşü bana kalsın. Hak Teâlâ da onun bu duâsını kabul etti. Şa'yâ (a.s.)'a şu vahyi buyurdu:

— Ey Şa'yâ! Hazkıyâ'ya söyle. biz ona onbeş yıl daha ömür verdik. Ve bu fethi sana rûzi kıldık. Ey Şa'yâ! Kuyudan su çıkar. Ve Hazkıya'nın ayağını yıka.

Şa'yâ (a.s.) kuyudan hemen su çekti! Hazkıyâ'nın ayaklarını yıka-
dı. Hastalıklı ayak, hemen iyileşti. O zaman o da bunu:

— Allahü Teâlâ bana savaş emrediyor! Manasına aldı. Sencarif ise bir sabah şehri çevirmişti. Birgün Hazkıyalı bir kişi şehre geldi:

— El-beşare! (müjde!) diye bağırmaya başladı. Hazkıya'ya haber verdiler. Şehrin dışına çıktılar. Düşmanın helâk olduğunu gördüler. Melik:

— Sencarif'i araştırın! dedi. Belki yakalarsınız onu. Ele geçirirsiniz! Belki de o ölmemiştir! dedi. Gezdiler, dolaştılar. Onu bir mağara-
nın içinde buldular. Buhtunnasr ile beş vezir tutuklandı. Hepsini de Hazkıyâ'ya götürdüler. O da onları görünce başını secdeye koydu, sa-
bahtan akşama kadar kaldırmadı. Durmadan Sencarif'e:

— Ey Allah'ın düşmanı! derdi. Benim Yaradanım, gördün mü ne-
ler eyler.

Sencarif te dedi ki:

— Ey melik! bilginler bana çok söylediler, öğüt verdiler, ama ben
o öğütleri tutmadım. Şimdi kerem senindir.

Melik Hazkıyâ'nın buyruğu üzerine onların hepsini zincire vurdu-
lar. Her gün de onları, baş açık yalın ayak, boyunları demirli olarak
şehirde gezdirirlerdi. Ve hergün bir kişiye bir arpa ekmeği verirlerdi.
Böylece yetmiş gün geçti. Sencarif, Melike bir adam yolladı:

— Dilerim ki beni öldürsün! dedi. Ölüm bana diriliğimden yektir!
dedi. Melik Hazkıya:

— Onu öldürün! dedi. O zaman Allahü Teâlâ Hazret-i Şa'yâ'ya:

— Bu beyleri öldürmesin. Özgür bıraksın! Yerlerine gitsinler. Tâ
ki bütün halk bunu bilsinler ve buradan tamahlarını kessinler! diye
buyurdu. Melik Hazkıya da hepsine kaftan giydirdi. Ve yerlerine gön-
derdi. Onlarda yerlerine dönünce, beyleri:

— Sana gitme demedim mi ben? Ama dinlemedin! dediler. Bu haber Lehrâseb'e varınca çok acı duydu. Ve:

— Niçin Şam'a tamahlandınız? dedi. Bir ferman yazdı. Sencarif'e yolladı. Ona:

— Sana, Şam'a git! Bunca halkımı kırdır! diye kim emir verdi? dedi. Sen neye lâıyısın ki seni işe göndereler? O beyliğini Buhtunnasr'a ver ve dergaha gel!

Bu mektup Sencarif'e varınca, beyliğini Buhtunnasr'a verdi. Kendisi dergâha vardı. Lehrâseb te hemen onun boynunu vurdu. Aradan onbeş yıl geçti. Hazkıyâ dünyadan göçtü. Oğlu bey oldu. Ona Hakim derlerdi. Onunda beyliğinden üç yıl geçti. İsrailoğulları Şa'yâ dininden uzaklaştılar. Fesâda boğuldular. Şa'yâ (a.s.) onlara öğütte bulundu. Ama kimse onu dinlemedi. Şa'yâ (a.s.) da bu kasıttan kurtulmak için şehirden kaçtı. Halk bu haberi duydu, onun ardından gittiler. Şa'yâ (a.s.) bir ağacın yanına vardı. Ağaca bir işarete bulundu. Ağaç yarıldı. Şa'yâ (a.s.) da ağacın içine girdi. Kabukları yine kavuştu. Fakat İblis (Aleyhillâne) onun eteğinin bir ucunu tutmuştu. Eteğin ucu yarığın dışında kalmıştı. Şehir halkı izi üstünde yürüyerek o yarık ağaca geldiler. Şa'yâ (a.s.)'ın yarık dışında kalan eteğini gördüler. Halkta kendisinin ağacın içinde olduğunu anladı. O zaman gidip, bir bıçkı getirdiler. Ağacın gövdesini biçtiler. Bıçkı Şa'yâ (a.s.)'ın başına erince o da:

— Ahh! diye inledi. Cebrâil (a.s.) geldi:

— Ey Şa'yâ! Hak Teâlâ eğer sen bir daha ah... çekersen adını peygamberler defterinden çıkaracak! diye, Hak Teâlâ'nın buyruğunu ona bildirdi. Şa'yâ (a.s.) da ses çıkarmadı, sustu. Halk onun ikiye bölündüğünü görünce ve kanlarının aktığına şahit olunca teselliye erdiler. Bundan sonra Buhtunnasr geldi. Bu mülkün kavmini tutsak etti. Ve Beytü'l-Makdis'i ele geçirdi. O bey'in göz çukurlarını boşalttı, gözlerini oydu. Oğullarını esir etti. Hem Beytü'l-Makdis'i, hem de şehirleri viran etti. O kavmini de tutsak ederek Acem ülkesine götürdü. O zaman acem meliki Lehrâseb'den sonra Keştâseb'di. Keştaseb, Şam ülkesini ve Beytü'l-Makdis'i Buhtunnasr'a verdi.

Şimdi biz Lehrâseb'i anlatalım. Sonra Keştâseb'e geçelim.

Lehraseb, o kimseydi ki Key Hüsrev, Siyâvuş'un intikamını Alper Tunga'dan aldıktan sonra ülkesini bu Lehrâseb'e ısmarlamış, kendisi de gözlerden kaybolmuştu.

LEHRÂSEB'İN HABERİ

Vaktâ ki Lehrâseb taç giydi ve tahta oturdu, o taht altındandı. İncilerle de süslenmişti. Tahtın ayakları yakutlarla süslenmişti. Calût'un tahtına benzerdi.

Lehraseb, turanlıların başkenti olan **Belh**'i kendisine başkent olarak seçti ve **Belh** şehrine "Belhi'l-Hinâd" diye ad koydu. Askerine değer verdi, öğdü. Kahramanlık, bahadırılık gösterenlere bahşişler verdi. Buhtunnasr'ı ordu ile Irak'a yolladı. Ve:

— Şam, Irak, Yemen'i, Ahvaz'dan anadolu sınırlarına dek sana verdim! Ben Belhil Hınad'da oturacağım. Türkistan sınırına kadar memleketi korurum, dedi.

Buhtunnasr'da bu buyruk üzerine orduyla belhten ayrıldı. Askerini sürdü, tâ... Dicle ırmağı kıyısına geldi. Oradan Mısır'a yön tuttu. Dımışk (Şam) yolundan bu şehre geldi. Şam halkı kendisiyle barış yaptı. Şam halkını kendi tarafına çekti. Bir pehlivanını Beytû'l-Makdis'e gönderdi. Orada İsrailoğullarından bir bey vardı. Bu bey, o kişi ile barış yaptı. O pehlivan İsrailoğullarından çok kişiyi tutuklardı. Bunların maksadı, yapılan barış antlaşmasına aykırı hareket etmemesi idi. Barış yapıldıktan sonra Buhtunnasr'a mektup yazan İranlı komutan varılan hâli ona bildirdi. Buhtunnasr ona verdiği cevapta:

— Buraya gel! dedi. O pehlivan da, Şam'dan ayrıldı. Taberiyye şehrine geldi. İsrailoğulları beyleri Yakîm'e gittiler:

— Biz seni, bizim düşmanlarımızla savaşasın, diye başımıza Bey ettik. Sen ise peygamberimiz Şa'yâ (a.s.)'ı öldürdün. Ona hayinlik ettin! diyerek, onu hemen tahtından indirdiler. Başını kesip yerine bir bey oturtular.

Buhtunnasr'ın askerlerir den orada 100 kişi vardı. Onları da yakaladılar, öldürdüler. Yalnız onlardan bir kişi ellerinden kaçtı, olanı, biteni İranlı komutana gitti, haber verdi. O da Buhtunnasr'a bildirdi. Buhtunnasr'da:

— Esaret altında bulunan bütün İsrailoğulları ileri gelenlerini öldürünüz! Hazır ol, ben geliyorum! dedi.

Ama yüce Allah İsrailoğullarına Ermiyâ adında bir peygamber yolladı. Araplar ona Üzeyir (a.s.) derlerdi. Onları dine çağırdı. Öğüt verdi. Üç yıl bu çağrıda bulundu. Ama iman etmediler. Kendisini zindana attılar. Ve Ermiyâ bir yıl zindanda kaldı. Buhtunnasr'ın mektubunu kumandanına verdiği zaman, o tutsakları öldürdü. Başlarını Buhtunnasr'a yolladı. Buhtunnasr 300.000 kişiyle çıkıp Beytü'l-Makdis'e geldi. Orasını çevirdi. Bir haftadan sonra sekiz günde kaleyi zaptettiler. Ne kadar erkek kişi varsa, gördüklerini öldürdüler. Kadınlarını, çocuklarını tutsak ettiler. Lâkin ele geçmeyenler kaçtı, Mısır'a gitti. Buhtunnasr:

— Zindanı arayın. Bulduğunuzu bana getirin! dedi. Gittiler, aradılar. Bulduklarını ona gösterdiler. Onlara suçlarını sordu. Onları âzat etti, özgürlüklerini bağışladı. Sıra Ermiyâ (a.s.)'a geldi. Ona:

— Sen kimsin? diye sordu. O da:

— Ben Allahü Teâlâ'nın peygamberiyim! dedi. İsrailoğullarına ne kadar nasihat ettim, öğüt verdimse, beni dinlemediler. Beni zindana attılar! dedi. Buhtunnasr ona çok saygı gösterdi, serbest bıraktı. Şehri yıktılar. Mescid-i Aksa'yı yıkamadılar. Üst katını söktüler. Alt katlarını bıraktılar. Şehirin içinde arpa ektiler, atlarına yedirdiler. Oradan göçtüler.

Ermiyâ (a.s.) orada kaldı. Bir kısım halk ki Buhtunnasr'dan yakayı kurtarmışlardı. Yeniden geldiler. Ermiyâ (a.s.)'a:

— Suçumuzdan tevbe eyliyoruz. Allahü Teâlâ'ya duâ eyle, günahımızı bağışlasın! diye yalvardılar. O da duâ etti. Hak Teâlâ şu vahiyde bulundu:

— İsrailoğullarına de ki, eğer suçlarını bağışlatmak diliyorlarsa Beytü'l-Makdis'e dursunlar!

Ermiyâ (a.s.) da onlara bu haberi bildirdi. Onlar da:

— Bu yer haraptır, yıkılmıştır. Burada duramayız! dediler ve Mısır'a gittiler. Mısır sultanının yanına çıktılar.

Mısır sultanına:

— Biz Şam’dan geliyoruz! dediler. Sultan da:

— Niçin oradan geliyorsunuz? diye sordu. Onlar da:

— İran’dan bir bey geldi, hepimizi kılıçla kırdı, geçirdi. Biz kaçtık. Sana sığındık. Bizim dedelerimizin kimisi Bey idiler, kimisi peygamberdi. O dedelerimiz ki Mûsâ (a.s.)’dan önce Mısır’da oturmuş idiler. Düşmanlarımız beldelerimizi yıktılar, diye, cevap verdiler. Mısır sultanı bu sözleri işitince, onlara acıdı. Şefkat gösterdi. Onları ağırladı.

Buhtunnasr, Mısır’a çok kişinin sığındığını, Beytü’l-Makdis’ten kaçıklarını öğrenince Mısır sultanına hemen bir mektup yazdı.

Dedi ki:

— Halkımdan bir kısım kişiler o yönle gitmişlerdir. Onları bana geri gönder. Yoksa senin üstüne saldırırım, ülkeni Kudüs’ten daha kötü eylerim.

Mektup Mısır’a vardı. Mısır sultanı da ona şu cevabı yazdı:

— Ey Buhtunnasr! Bu gelenler kul değildir. Peygamber oğullarıdır, padişah oğullarıdır. Bunları sana veremem!.. Bir kuş bir çalıya sığınır. O çalı onu saklar. Düşmanına vermez. Ben çalıdan daha aşağı değilim. İsrailoğulları da bir kuştan daha aşağı değildir. Onları sana teslim etmek mürüvvet değildir. Bunu işiten milletler bana ne derler.

Buhtunnasr, Mısır sultanından bu karşılığı alınca kızdı, 400.000 asker seçti. Mısır’a hareket etti. Onun bir ordu ile geldiği haberi, Mısır sultanına eriştirildi. O da askerini topladı. 50.000 kişi ile Mısır’dan çıktı. Bu 50.000 kişi İsrailoğullarıydı. Vakta ki iki ordu karşılaştı. Savaşa başladılar. Mısırlı sultan yenik düştü. Kendisi tutuldu. Hemen öldürüldü. Mısır yağma edildi. Düşmanlar çok mal ve erzak ele geçirdiler. İsrailoğullarından da ele geçen her kişi öldürüldü. İsrailoğullarından ele geçmeyen bir kaç kişi hicaz iline kaçtılar. Orada oturdular.

İşte Yesrib denilen Medine şehrinde bulunan yahudiler bunlardır. Orada kale yaptılar ki: **Hayber, Fedck, Kurayza, Yenbuğ, Vâdiy’ül-Kurâ ve Nadır** gibi kaleleri yapmışlardı. Hazret-i Muhammed (s.a.v.) zamanında oralar alınmış ve halkı müslüman edilmişti.

Buhtunnasr Mısır'ı ele geçirince bütün gücü ve ağırlığını yine Musul'a yolladı. İsrailoğullarından da çok ganimet getirmişti. Kudüs'ü de öyle yakıp yıkmıştı ki, onarılacak hiç bir yeri kalmamıştı. Allahü Teâlâ Hazretleri Ermi'yâ (a.s.)'a:

— Var, Beytü'l-Makdis'te dur, o yeri onartacağım! diye buyurdu. Ermiyâ (a.s.) da bir eşeğe bindi. Kudüs-i Şerif'e gitti. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kelâm-ı Kadim'inde şöyle buyurur:

"Şu adamı duymadın mı ki, temellerine kadar yıkılmış bir şehrin (Kudüs'ün) önünden geçmişti." (Bakara sûresi, âyet: 259)

Ermiyâ (a.s.) şehre girince, her yerin yakılmış, yıkılmış olduğunu gördü. Mahallesine gitti, orada kimseyi göremedi. Karnı acıkmıştı. Ama ekmek bulamadı. Bir bağa uğradı. İncir ve üzüm gördü. Biraz kopardı. Bir çanak buldu, aldı. Bağdan dışarı çıktı. Bir ağacın gölgesinde oturdu. Eşeğini bağladı, önüne ot koydu. Biraz üzümünden ve incirden yedi. Susadı. Su içmek istedi. Su bulamadı. Kalktı, bağa girdi. Bir parça üzüm ve incir de getirdi. Çokcada yaprak getirdi. Yemişleri o yaprakların üstüne koydu. Bir avuç üzüm sıkı. Şıra yaptı. Birazını çanağa koydu. Onu içti. O yıkılan kubbelere bakar ve şöyle derdi:

"Hak Teâlâ bu yerleri nice mamur kılacak, nasıl onaracak? Benim Rabbim hem yaşatır, hem öldürür." (Bakara sûresi, âyet: 259)

Ermiyâ (a.s.)'ın bu sözlerinden maksadı, Allahü Teâlâ Hazretlerinin kudretinden –Hâşâ– şüphe etmesinden değildi. Onun dileği: "Bu şehir mademki, viran oldu, yakılıp yıkıldı, halkı mademki helak oldu, nasıl onarılacaktı ve halk nereden gelecek, düşüncesiydi. O zaman kuşluk vaktiydi. Hava ısınmıştı. Üzeyir (a.s.) da o ağacın gölgesinde uyudu. Hak Teâlâ, Azrâil (a.s.)'a buyurdu. O da Uzeyir (a.s.)'ın canını aldı. O, 100 yıl öylece kaldı. Eşeği de ölmüş çürümüşü.

Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ben hem diriltir ve öldürürüm." (Bakara sûresi, âyet: 259)

Buhtunnasr bu gibi işleri işleyince Lehrasib'a mektup yazdı. Lehrasib bu sırada üzgündü. Çünkü oğlu Kestasib Anadolu'ya gitmişti. Bu gidişte şundan ötürüydü: Kâbil'den dönen oğluna, babası Lehrasib hiç şefkat göstermemişti. Kestâsib her gün ağlayıp duruyordu. Bir gün onun aklına şu düşünce geldi:

— Eğer askerle gidersem zararlıdır bana. Ama yapacağım iş şudur ki, gideceğim yere yalnız gitmeliyim.

Akşam oldu. Hazineyi açtı. Oradan çok cevahir aldı. İki torba da altın aldı. Belh şehrinde çıktı. Anadolu'nun yolunu tuttu. Sabah olunca köle ve cariyeleri bu hali gördüler. Hemen babası Lehrasib'e haber verdiler. O da kaygı içinde kaldı. Oğlunu, beylerini çağırttı. Biraz gözyaşları döktü. Ve bunlara:

— Bu ne iştir? Acaba ne gibi bir çareye baş vuralım? diye sordu. Beyleri de:

— Ey şah! Onun gibi kimin bir oğlu var? Sen ona şefkat göstermedin! Ölsün diye onu aç tutarsın. Ona katlansın istersin! Bizim oğullarımız onun gibi dirliği, yaşamayı beğenmez. Oysa asker çocuklarıdır. Senin oğlunsa bir padişah oğludur. Ve kahramandır. Rüstem'den başka ona karşı çıkacak kim vardır? Saltanat tacı ondan daha mı yektir? Sen ki 100 yıldır beylik (Saltanat) sürmekte, yaşadın. Sen gözünün önünde oğlunun Beylik etmesine razı değil misin? Bu zamane-nin saygınlığı yoktur. Evladını iste. Tacını ona ver, bırak. Sen de ibadetle vaktini geçir. Sakın sonra düşmanlık çekmeyesin. Derdine çare bulmamazlık etmeyesin! dediler.

Lehrabis ta bu sözleri işitince oğlunun ardından çok adamlar yol-ladı. Onlar çok gezdiler, çok tozdular. Kestâsib'i bulamadılar. Sonucu kendisine bildirdiler. Kaygı duydu. Yemekten içmekten kesildi.

Kestâsib'e gelince: O, yola çıktığı zaman **Heyşû** adında bir ihtiyara rastladı. Onunla oturdu. Sohbet ve ülfet etti. İhtiyar ona yemek getirdi. Önüne o yiyeceği koydu. Genç oğul da onları yedi. İhtiyar kişi ona:

— Nereden geliyor, nereye gidiyorsun? diye sordu. O da:

— İranlıyım! Anadolu'ya gidiyorum! Yazıcıyım! dedi. Heyşû, ona:

— Ama sende beyler nişanesi var. Bunu görüyorum ben sende. Doğruyu söyle. Seni karşıki sudan geçireyim! dedi. Kestâsib:

— Size yalan söylemiyorum ben! dedi. Ve Heyşû'ya bir kızıl altın uzattı. Adam altını görünce sevindi. Kestâsib de ona:

— Beni oğulluğa kabul edeceğini umarım! dedi. Heyşû da:

— Elbette! dedi. Birbirlerine baba-oğul oldular. Heyşû onu hemen bir sala bindirip sudan geçirdi. Çünkü Heyşû'nun evi su kıyısındaydı. Anadolu'ya yakındı. Kıyıya çıkınca Heyşû onu evine ilettiler. Oradan selametleyecekti. Onu uğurlarken:

— Ey genç, bizi unutma! dedi.

Genç şehzade de:

— Daima sana gelirim! diye şartta bulundu. İhtiyar Heyşû sevindi. Kestâsibde bir şehre geldi.

Rivayet edildilğine göre, o şehri, o beldeyi ve hisarını Feridûn yaptırmıştı. Kestâsib, şehre girince, bir oda kiralayıp içine girdi. Nice gün içinde oturdu. Şehirli ile her gün birlikte yedi, içti. Kendisine hizmet eden gençlere her zaman bahşişler veriyordu. Böylece bir yıl geçti. Ama cebinde parası kalmamış, adetâ müflis olmuştu. Yaptığı işlere pişman oldu. Nice gün daha geçti:

— Ben yazıcıyım! dedi. Ama hiç yüzüne bakan olmadı. Bu hale çok üzüldü. Anadolu'da o sıralarda Hükmeden bizans kayseriydi. Kestâsib bir gün Kayser'in kurduğu divandan içeri girdi. Yazıcı kişilere:

— Ey üstadlar! Ben de bir yazıcıyım! dedi. İran'dan gelen bir kişiyim. Eğer kabul ederseniz kulluk edeyim size! dedi. Onlar onun yüzüne bakıp hayran kaldılar. Fakat:

— Bize yazıcı lâzım değilki! dediler.

Kestâsib kaygılandı, üzüldü. Oradan dışarı çıktı. Kayser'in elçisine baş vurdu. Elçi ona:

— Nereden geliyorsun. Dileğin, hâcetin nedir? diye sordu. Ne dersin, sen beylere benziyorsun!

Kestâsib de:

— Ben elçilik nedir, onu bilirim. Sana hizmet edeyim. Eğer kabul edersen emrinde olayım! dedi. Kayser'in elçisi de:

— Ey genç! dedi. Ben beni bilmiyorum. Korkarım ki sen bir vatan garibisin. Belki ansızın atlarımı kaçırır gidersin. Sonra ben kimi yakalayım?

Kestâsib, bu sözü işitince çok kaygılandı. Çok üzüldü. Gitti. Ağlamaya başladı. Kendi kendisine:

— Bir kişi babasının kadrini, kıymetini bilmezse işte böyle olur! dedi. Ondan sonra kervancıların bulunduğu yere vardı. Onlar Kestâsib'i görünce bir yer gösterdiler. Yemek getirdiler. Ona ikram ettiler:

— İhtiyacın, dileğin nedir? diye sordular. O da:

— Ben de kervancıyım! diye karşılık verdi. Bana da bir katar deve vermenizi umarım. Size kulluk edeyim. Eğer hizmetimi beğenirseniz alacağım parayı ona göre verirsiniz.

Kervan sahibi:

— Ey genç! dedi. Bu iş sana lâıyk değildir. Sen bir padişah oğlusun, ya da bir kahraman kişisin. Sen Kayser'e git. O senin gibi gençleri arar. Ve Allah'tan ister. Onu bul ki, o sana çok şefkat gösterir. Eğer ondan bir şefkat göremezsen sonra, yine gel. Sana ne yapacağını söyleyelim.

Kestâsib, ondan da umudunu kesti. Şehre girdi. Demirciler pazarına vardı. Bir demirci ustasını gördü. Yirmi kadar kalfasıyla iş işliyordu. Yanlarında oturdu.

Demirci ona:

— Ey genç! Niçin bu kadar çok durup oturdun? diye sordu. O da:

— Ben de demirciyim! Diliyorum ki bana iş verip karşılığında hakkımı verirsin. Hemen işe başlayalım! dedi.

Demirci ustası bu öneriyi kabul etti. Bir parça demiri getirdi. Ocağa bıraktırdı ve kızdırdı, sonra ağır bir çekiç getirdi. Kestâsib'in eline verdi, demiri örsün üstüne koydu. Kestâsib çekici eline aldı. Kaldırdı, vuruş yaptı. Fakat örs, hemen yeri boyladı. Demirci ustası:

— Ey genç! Sana demiri çekiçe döğ! dedim. Örsümü kır! dedim. Bana senin gibi bir kişi gerekli değildir! Bir başka demirci dükkanına git! dedi. Genç şehzade çekici yere bıraktı. Dükkandan dışarı çıktı ve şehirden de dışarı çıktı. Karşısında bir künbet bulunuyordu. Onun yanına vardı. Künbetin arasında bir taht gördü. Bir ağacın gölgesine kurulmuştu. Orada oturdu. İnim inim inledi, ağladı. Karnı da

çok acıkmıştı. O künbetin bir kâhyası vardı. O yere geldi. Orada Kestâsib'i gördü. İlerledi selam verdi. Kestâsib ayağa kalktı. Kâhya ona:

— Sen kimsin? diye sordu. O da:

— Ben bir garibim! Her ne iş istemeğe gittimse, beni kimse işe almadı! dedi. Kâhya da:

— Şimdi kalk gidelim. Birkaç gün biz de kal! dedi. Kestâsib ona:

— Kimin soyundansın? diye sordu kâhya da:

— Feridûn soyundanım! diye karşılık verdi. Kestâsib de sevindi. Kalktı, gitti. O kişi, genç Kestâsib'e çok ihsanda bulundu. Onu kendi kardeşi gibi gözetiyordu.

Böylece bir ay vakit geçti. Kayser'in âdeti şuydu ki, kızı her büyüdüğü yıl sarayını süslerlerdi. Ulu kişileri saraya çağırırlardı. Kızı bir çok cariye ile getirirlerdi. Halkın içinde giderlerdi. Kızı kimse bilmezdi. Bir genci kabul edince, gencin başına bir taç koyardı. O kızı da o gence verirlerdi. O zamanda Kayser'in üç kızı vardı. Çokta güzel idiler. Büyük kızın adı Ketayûn idi. Bir gece Ketayûn düşünde babasının dernek kurduğunu gördü. Bu dernekte garip bir genç vardı. Ketayûn rüyasında gördüğü bu gencin yüzüne âşık oldu. Sabah olunca babası Kayser dernek kurdu. Kızı Ketayûn'u çağırttı. O da 60 cariyesiyle toplantıya geldi. Yüzleri örtülüydü. Herbiri, elinde bir taç tutuyordu. Çok dolaştılar. Ketayûn düşünde âşık olduğu genci görmek diliyordu. Ama bulamadı. Kral:

Yarın ne kadar genç varsa çağırılsın, yarın gelsinler! dedi. O Kâhya'nın konuğu olan genç şehre gelmemişti. Kâhya hemen Kestâsib'e gitti:

— Ey genç! dedi. Dur, Kayser'in sarayına birlikte gidelim. Belki Allahü Teâlâ bu güzel kızı sana nasip etmiş olabilir. Kayser'in beyliğini görünce gözün, gönlün açılır.

Kestâsib de kalktı. Kâhya ile Kayser'in köşküne vardılar. Halk toplandı. Kestâsib yüksekçe bir yerde oturdu. Prensesi yine getirdiler. Kız yine dolaştırıldı. En son Kestâsib'in bulunduğu yere geldi. Düşümde gördüğüm işte bu gençtir! diyerek önünde durdu. Elindeki tacı gencin başına koydu. Kayser'in adamları bu hali gördüler. Hemen Kayser'e koştular:

— Bir yabancı kişiyi Prensesimiz seçti! Ama o kişi kimdir, biz bilmiyoruz! dediler. Kayser kaygılandı:

— İkisini de öldürün! diye buyruk verdi. Başbakan:

— Ey Kayser! Niçin zulümde bulunuyorsun? Bu kuralı sen icat etmedin. Senden önce gelen Kayserler icat etti. Sen kızına:

— Gönlünün beğendiğini iste! Bir beyi seç! demedin ki. Öyle bir iş işlemek gerek ki, bütün halkın uygun görsün ve sana gülmesinler! dedi.

Kayser de:

— Eğer kızımı o yabancıya verirsem, bu utancın altında kalırım! dedi. Başbakanda:

— Ey Kayser! Sen bu âdeti, bu geleneği bozma. Kızını ver! dedi. Kayser de kızını Kestâsib'e verdi. Ona:

— Sana ne mal veririm, ne de nimet! dedi. İkisini de sürdürdü. Kestâsib güzel prensese:

— Ey kız! dedi. Bir garip kişiyi neylersin ki beğenip seçtin. Elimde bir pulum bile yok. Bey olan bir genci seçmen gerekti. Baban o zaman sana merhamet ederdi! dedi.

Ketâyun da:

— Niçin böyle söylüyorsun? Ben seni kabul ettim. Ben tahtı tacı neylerim? dedi. Hemen o günün içinde dostu kâhyanın evine vardılar. Kâhya onlara bir ev verdi. Yanlarına mal ve erzak yığdı. Kestâsib kâhyayı çok sevdi. Ona duâlar etti. Aradan beş gün geçti. Ketâyun prenses yanında çok mücevher getirmişti. İçinden bir yâkut seçti. Kestâsib'e verdi:

— Bunu al, pazara götür, sat! dedi. Kocası Kestâsib de o yakutu aldı. 6.000 çil altına sattı. Kendilerine ne gerekiyorsa satın aldı. Ayrıca güzel bir at, bir güzel kılıç, bir okluk, bir de yay aldı. Kalan akçeleri evine götürdü. Prenses Ketâyun'a verdi. Kendisi de her gün ava gitmeye başladı. Avladığı avlardan da bir kaçını Kâhyaya verirdi.

BİZANS KAYSERİ İLE CEYRÛN'UN HİKÂYESİ

Haberleri rivayet edenler şöyle rivayet etmişlerdir:

Anadolu'da bir yüce bey vardı. Ona Ceyrûn derlerdi. Ve Selem'in soyundandı. Bir gün Kayser'e bir adam yolladı. Kızını diledi. Kayser:

— Kızım, prenses Ketâyûn beni bu işten caydırdı. Benim kızımı her kim istiyorsa, bir iş becermesi gerektir. Hem de hiç bir kişi öyle bir iş işlememiş olmalıdır! Bu iş şudur. Burada taskôn ormanında bir yılan vardı ki, sanki bir ejderhaya benzer. Başı yeşildir. Boynuzu vardır. Dişleri arslan dişi gibi ağzının dışındadır. O ormanı tutmuştur. Eğer onu öldürürse kızımı kendisine veririm! dedi.

Bu haber Anadolu beyi Ceyrun'a duyurulunca, o çok kaygılandı, üzüldü. Ama Ceyrun büyük bir yıldız bakanın kitabını eline aldı. Kendi talihini orada şöyle gördü:

— Filân zamanda İran'dan bir genç gelecektir ve Rum Kayser'ine üç büyük hüner gösterecektir. İki hünerinde iki ulu canavarı öldürecek. Üçüncü hüneri; Kayser'in kızını alacaktır.

Ceyrûn Kestâsib'in halini bilip öğrendi. İran'dan geldiğini anladı. Hemen atına bindi. İhtiyar Heyşu'nun evine geldi. İşi haber verdi. Heyşu ona:

— O, bugün burada yok. Sen otur, o genç benim dostumdur. Her gün ava çıkar, avlanır. Bana yarın gelecektir. Belki de şimdi gelir.

Ceyrun bu sözü işitti. Heyşu ile sohbete daldı. Ansızın yolda toz yığını havaya kalktı. O toz bulutu içinde Kestâsib belirdi, çıktı, geldi. İhtiyar Heyşu ile konuştu Anadolu beyi onu karşıladılar. Ceyrûn Heyşu'ya dedi ki:

— Bunun gibi bir yiğit hiç görmedim. Sanırım ki bu yüce bir padişah oğludur. Ya da bir pehlivan oğludur. Çünkü yüzü güzel, edepli, terbiyelidir.

Heyşu da Kestâsib'i çok övdü. Birbirine erişince atlarından indiler. Kestâsib de atından indi. Birbirlerini kucakladılar. Su kıyısına gelip oturdular. Yiyecekler getirip yeyip içtiler. Heyşu dedi ki:

— Ey oğul, bu genç bir bey kişidir. Hem yazıcı, hem yıldız bakandır. Ve Selem soyundandır. Ve Selem'in kılıcı da bundadır. Kayser'in kızını almak diliyor. Kayser'e adam gönderdik. O da:

— Taskon ormanında bir yılan vardır, eğer onu öldürürsen, kızımı sana veririm! dedi. Şimdi umuyorum ki, sen bu işi yaparsın!

Kestâsib:

— O yılan nasıl bir yılanıdır. Halk ondan niçin kaçıyor? diye sordu. Ceyrûn da:

— Azgın bir ejderhaya benzer, iriliği bir deve kadardır. Hatta daha iridir. Uzunluğu elli kulaçtır. Eni, on kulaçtır. Ağzında iki dişi, fil-dişleri gibi çıktır. Rengi, gökrengidir. Başı yeşildir. Bir de kara boy-nuzu vardır. Başındaki saç, iki kara urgan gibi uzamaktadır. Ağzı ise bir mağarayı andırmaktadır. Kayser'in halkı ona çok asker ilettiler. Hepsı ters düşüp kaçılar, basıldılar.

Bu sözleri işiten Kestâsib:

— Bu, pek ulu bir ejderha imiş. Bana güzel bir at ile Selem'in kılıcını getirin. Varayım, o belâyı başımızdan gidereyim, dedi. Ceyrûn, bu sözleri işitince, kalkıp gitti. Şehre vardı, güzel bir atla Selem'in kılıcını getirdi. Her türlü cevahirden beşer tane, her kumaştan dokuzar tane aldı. Ertesi günü ata bindi. Yine o yere geldi. Kestâsib'i gözledi. Kuşluk vakti olunca, Kestâsib geldi. Heyşû ile Ceyrûn Kestâsib'e buyur ettiler. Ceyrun getirdiği malları ona sundu. Kestâsib de yalnız atı ve kılıcı aldı. Öteki hediyeleri ihtiyar Heyşû'ya verdi. Sonra o, Heyşû ve Ceyrun üçü birlikte ormana gittiler. Yılanın yerini gösterdiler. Sonra geri döndüler. İkisi yolda:

— Kestâsib, şimdi öldürülecektir! diyorlardı.

Kestâsib ise meşeliğe vardığı zaman, atından indi. Yüzü üstü toprağa kapandı.

— Yâ İlâhî! dedi. Beni seviyorsan, beni sen sakla. Eğer, bu canavar beni öldürürse babam çok üzülür. Eğer bu canavardan kaçarsam, adım, şanımlı var. Yarabbi sana sığındım, beni sen sakla! dedi. Sonra yine atına bindi. Eline yayını aldı. Ormanlığa girdi. Ejderha da onu görmüştü. Genç adama karşı öyle bir ısıklık çaldı ki ortalık titredi. Kuyruğu ile toprakları eşeledi. Kestâsib, yayını eline aldı. Yılanı oka tuttu.

Onu yaraladı. Ejderha, hemen Kestâsib'e doğru saldırdı. Ona yetişti. Altındaki atı boynuzladı. At can verdi. Kestâsib yerinden sıçradı. Elindeki kılıcı sıyırdı. Yılan, Kestâsib'i yemek için ağzını açtı. Onu yutmak istiyordu. O da elindeki kılıcı onun kafasına indirdi. Başı iki parça olmuştu. Yılan yere yıkıldı. Hemen can verdi.

Kestâsib, bu başarısı üzerine yılanın başını kesti. Yere bıraktı. Çok şükürde bulundu. Ejderhanın ağzının dışındaki iki diş kırıp aldı. Yaya olarak geriye döndü. Heyşû ile Ceyrûn onu gördüler. Kucakladılar. Başarısını kutladılar. Kestâsib'i:

— Meğer ne acaip bela imiş! dedi. Yüce Allah'ın yardımıyla onu öldürdüm. Varın, onu seyredin, bakın! dedi.

Kestâsib'in altına yeni bir at çekildi. O da bindi. Silahını çıkardı. O ejderhanın gidip ölüsünü gördüler. Alkış tuttular. Ceyrûn şehre gitti. Çok armağanlar alıp geldi. Kestâsib, yalnız bir at kabul etti. Kalan hediyeleri geri verdi. Eve gelince o iki ejderha dişini de ihtiyar Heyşû'ya verdi.

Heyşû'nun karısı:

— Sen av avlamaya gitmiştin, bu dişleri sen nereden buldun? diye sordu. O da:

— Tanıdığım bir tüccar vardı. Memleketimizden gelmiş. Bana hediye getirdi! dedi. Karısı, prenses Ketâyûn kalktı. Yemek getirdi. Yediler, içtiler. Uyku zamanı gelince yatıp uyudular. Kestâsib uykuda söylenip duruyordu. Bu ipuçlarıyla karısı Ketâyûn onun bir şahoğlu olduğunu anladı.

Ceyrun şehre dönünce Kayser'e vardı. Ona:

— Gittim, o canavarı öldürdüm! dedi. Kayser, bu sözü işitince sevindi. Ormana araba yolladı. O ejderha ölüsünü arabaya yüklediler. Şehre getirdiler. Kayser onu gözleriyle gördü. Daha da sevindi. Hemen sohbet kurdu. Kızının birini o gece Ceyrun'a gönderdi. Rum illesine de mektuplar yolladı:

— Ceyrun, Taskon ormanındaki yılanı öldürdü! dedi.

Fakat bir başka Bey de vardı ki, adı **Ehrem** idi. O da bir Kayser oğluydu. Dedi ki:

— Ben Ceyrûn'dan daha ulu bir bey'im! dedi. Hem malım, hem

askerim ondan daha çok! Bende gideyim. Kayser'den küçük kızını isteyeyim! dedi. Hemen vezirini Kayser'e yolladı. Ona:

— Var, Kayser'e söyle:

— "Atalarımızı sen bilirsin. Umarım ki küçük kızını bana verirsin!"

Kayser de şöyle karşılık verdi:

— Benim bir şartım var! dedi. O da şudur. Benden her kim kız almak diliyorsa, Ceyrûn gibi bir hüner gösterebilir. Şukaylân dağında bir ejderha vardır ki o dağı tutmuştur. Eğer o ejderi öldürürse ona kızımı veririm!

Ehren'in veziri bu sözü işitti. Kalktı, Ehren'e bildirdi. O da:

— Pek iyi! Pehlivân Ceyrun'a varayım haber sorayım! dedi. Hemen Ceyrûn'un sarayına vardı. Ona:

— Ehrem sarayımıza geldi! dediler. O da sarayını bezedi geldi, Ehrem'i aldı. Koluna girdi içeri buyur buyur etti. İkisi de tahta çıkıp oturdular. Ehrem:

— Seninle başbaşa kalalım! dedi. Ceyrun taht odasını boşalttırdı. Ehren:

— Yâ Ceyrûn! Senden bir şey soracağım. Bana gerçeği söyle. Ben de Kayser'in küçük kızını diledim. Vermedi:

— "Şukaylan meşeliğinde bir ejderha var. O dağı tutmuştur. Onu öldürene kızımı veririm! dedi. Sonra şu sırrın açıklanmasını istedi:

— Bana doğruyu söyle. O yılanı kim öldürdü! diye sordu.

Ceyrun kaygı içinde ona şöyle dedi:

— Eğer sırrımı açıklarsam, şöhetim elden gider. Eğer doğruyu söylemezsem, yalancılık olur ki mırdarlıktır. İkimiz elele verelim. Bu yiğiti öldürelim. Sırrımızı kimse bilmesin! dedi. Ve Ehrem'e şunu dedi:

— Ey kardeş! Sırrımı kimseye söylemeyeceğime ant iç!

Ehrem'de ant içti:

— Sırrını kimseye bildirmeyeceğim! dedi. Ceyrun hemen bir mektup yazdı, Heyşû'ya yolladı. İçindeki yazıda şu satırlar vardı:

— "Ehrem ulu bir Bey'dir. Kayser derecesindedir. Soylu, sopludur. Kayser'in kızını istemektedir! Kayser diyormuş ki:

— "Şukaylan dağında bir ejderha vardır. Onu öldür ki, kızımı sana vereyim. Ben de senden o yiğide:

— O ejderi sen öldür diyeceğini, beni murada erdirdiğin gibi, onu da murada erdireceğini ümit ediyorum"

Mektup tamam olunca, onu Ehrem'e verdi, Heyşû'ya yolladı. Heyşû Ehrem'i görünce onu karşıladı. Yeri öptü:

— Dileğin nedir? diye sordu. Ehrem'de ona mektubu sundu. Heyşû da onu evinde kondurdu. Çok kullukta bulundu. O da yazıyı okudu ve:

— Ey bey oğlu! dedi. O genç, garip bir kişidir. Bir kez canını tehlikeye attı. Ceyrûn'u muradına erdirdi. Şimdi bu işi yine nasıl kabul etsin? Sen bu gece burada dinlen. Sabah olunca, o gence senin halini bildireyim!

Ehrem:

— "Peki!" dedi. Şehre adam yolladı. Bol bol yiyecek, içecek getirtti. O gece yenildi, içildi. Sabahta olunca, Kestasib geldi. Ehrem'le ihtiyar Heyşû onu ayakta karşıladılar. Kestâsib atından indi. Ehrem'i kucakladı. Öptü, eve girdiler. Yayıglarda oturdular. Yediler içtiler. Heysû, Kestasib'e:

— Ey pehlivan! Bu bey de Kayser'in soyundandır. Ulu bir Beydir Kayser'in kızını dilemiş. O da onu ejderha savaşına yollamış. Bu yönlerde bir dağ vardır. Ona Şukaylan Dağı derler. Orada bir ejderha vardır ki, hiç bir kişi onun gibisini görmemiştir. Eğer sen onu da öldürürsen, dünya içinde adın yayılacaktır! dedi. Genç şah oğlu da:

— "Çok güzel sabah ola, gönüller sevinç dola! Ama, bir kılıç gerek ki, uzunluğu beş kulaç, eni bir arşın olmalıdır! Dişleri bıçkı gibi keskin olsun. İki yüzü de ağu, zehirle sıvanık olsun. Çokta keskin olsun. Hemde bir at, bir takım silah getirin. Umarım ki, Hak Teâlâ'nın keremiyle varayım, o yılanı öldüreyim! dedi. Ehrem'de yer öptü, atlandı. Şehre indi. Kestâsib ne istedi ise, alıp getirdi. Kestasib, atına bindi. Hepsi birlikte çıktılar. O dağa geldiler. Kestâsib'e yılanın bulunduğu yeri gösterdiler. Ehrem'le Heyşû geri döndüler.

Kestâsib, dağın tepesine çıktı. Ejderhanın gelmesini bekledi. Onun bir derede yattığını gördü. Dağlara dehşetler salan bir haykırma haykırdı ki, yılanı uyandırdı. Yürüdü, yayına ok yerleştirdi. Yılanda uyanmıştı. Kestâsib'i gördü. O da kükredi. Genç kahraman yılanı ok yağmuruna tuttu. Ejderha da kendisini Kestâsib'e doğru attı. O da onun açılan ağzına uzun kılıcını uzattı. Boğazına soktu. Hızla geri çekti. Ejderhanın ağzını parçaladı. Kanı bir dere, bir çay gibi aktı, fışkırdı. Zehirleri aktı. Sonra kafasına bir kılıç vurdu. Tepesini dağitti. Ejderha can verdi. Ağzındaki iki çapa gibi dişi çıkardı. Ejderin zehirli nefsinden Kestâsib'in bir kaç dakika aklı başından gitti. Yere yıkıldı. Kendisine geldiği zaman durdu. Yüce Allah'a secde kıldı. Şükürler etti. Su kıyısına geldi. Yüzüne gözüne sular serpti. Kendine geldi. Atına bindi. Onlara vardı. Onlar da Kestâsib'i gördüler. Onu karşıladılar. Yer öptüler. Genç adamı kondurdular. O da onlara olanı-biteni haber verdi. Ehrem çok sevindi. Alkışladı, övdü. Ona çok hediyeler sundu.

O ancak bir asa ve bir kılıç kabul etti. Geri kalanını ihtiyar Heyşû'ya bağışladı. Ejderhanın dişlerini de ona sundu. Evine gitti.

Ehrem de Kayser'e haber yolladı:

— Ejderhayı öldürdüm! dedi. Ormana arabalar yolladılar. Ejderhayı alıp getirdiler. Kayser sevindi. O gece kızını Ehrem'e verdi. Büyük bir düğün yaptı.

Kayser iki güveyisinden de çok kıvançlıydı. Beylerine zaman zaman şöyle diyordu:

— Benim iki güveyim var. Dünyada eşleri yoktur. Rüstem'i geride bırakmışlardır.

Sonra bütün ülkesine mektuplar yazdı:

— Ehrem Şukaylan meşeliğindeki ejderhayı öldürdü! dedi. Bu haberi alan beyler:

**Nice nice mal verdi,
Armağanlar gönderdi.
Kayser bir de tâht kurdu,
Orada otururdu!**

Ceyrun'la Ehrem, bu iki güvey meydanda top oynar, dururlardı. Böylece bir ay geçti.

Bir gündü. Büyük prenses Ketâyûn, kocası Kestâsib'e:

— Evde ne kadar kaygılı oturuyorsun. Hele bir atına bin. Babamın iki güveyi varki, şu şu hünerleri gösterip duruyorlar. Sende meydana çık. Onlarla top oyna. Sende bir zaman gez, dolaş. Tâ ki gönlün, gözün açılsın! dedi. O da:

— Bir insan güveyisini şehirden sürerse, ben ona niçin varayım?.. Ama, madem ki senin gönlün böyle istiyor, oraya giderim! dedi.

**Bir lahzada atlandı,
Alanda kanatlandı!
Gördü Ehrem, Ceyrûn'u,
Bir fırsat bildi bunu.**

* .

**Onlar top oynuyordu.
Kanları kaynıyordu!
Eline bir top aldı,
Sopası ince daldı!**

*

**Sopayı topa vurdu,
Uzaklara savurdu
İki güvey onu gördü,
Kalbine hüznü ördü.**

Ne kadar çalıştılar, uğraştılsa da topu onun elinden alamadılar.

**Kestâsib yenilmedi,
Yenilmek ne, bilmedi!**

Kestâsib üç ok attı. Üçü de karşıdaki hedefe vurdu. Kayser Kestâsib'i gördü.

— Bu ne yiğittir, kimdir? diye sordu. Ama onu kimse bilemedi. Kayser ona:

— Sen kimsin? Hangi yiğit kişisin? Nerelisin, adın nedir? diye sordu. Genç güvey de:

— Ben gurbet illerine düşmüş bir garibim. Ama kızınız Ketâyûn beni beğendi. Onu bana verdin. Ama şehirden de sürdün. Senden

Ketâyûn'a zulm oldu. O, ben garibi seçti, beğendi, kocalığa seçti. Sen de ona zulmettin. O yılanı, o ejderhayı ben öldürdüm. Eğer inanmazsan ihtiyar Heysû'yu çağır ejderin dişlerini size getireyim, görünüz! dedi. Kayser şaşırđı, kaldı. İhtiyar Heysû'ya adam yolladılar. Saraya alıp getirdiler. İhtiyar adam ejderin sökülen dişlerini gösterdi olanı, biteni bildirdi. Kayser'de Kestâsib'den özür diledi. Ve:

— Ey Ketâyûn, gerçek sana zulm etmişiz. Söyle, iki gözümün nuru Ketâyûn nerededir:

**Nerededir o kızım,
Benim gönöl yıldızım?
Bulunuyor nerede?
Hangi dağda derede?**

**Yanıyor benim içim,
Kalmadı hiç sevincim!
Dedi; değil uzakta,
Karşı fakir konakta!**

Kayser bu haberi alınca hemen bir çok koşar ata bindi. Yanına kırk hadım ağası ve kızı için bir mahfe aldı^(*). Kızının bulunduğu yere vardı. Onu kucakladı. Gözlerinden öptü, tatlı gözyaşları döktü. Çok özür diledi. Kızını aldı. Karşısına getirdi:

— Kızım, dedi, sen acaba kocan, yiğidin nereli olduğunu biliyor musun? Adı nedir? diye sordu. Ketâyûn da:

— Memleketini benden gizliyor. Adı **Ferruhzâd** imiş. Biliyorum ki bir şah oğludur! dedi. Sabah oldu. Genç adam Kayser'in selamlığına geldi. Kayser hemen tahtından indi, onu kucakladı. Öptü, tahtına oturttu. Ona bir taç, bir çift yakut yüzük, bir süslü elbise, ayrıca bir de taht ve çok yiyecek, içecek verdi. Beylerine, askerlerine:

— Bu Ferruhzâd'ı beyliğe kabul edin. Buyruğundan dışarı çıkmayın! dedi. Bu fermanını ülkesine bildirdi.

Bu Rum ülkesine karadeniz ardındaki Hazer ülkesi pek yakındı. Onun da bir Bey'i vardı. Adı Mehraş oğlu İlyas'tı. Anadoluya saldırır, bizansı yağmalardı. Bizans Kayser'i İlyas'a bir mektup yazdı:

(*) **Mahfe:** Devlerin, katırların üstüne yüklenilen iki pencereli bir yol aracıdır.

— Nice yıldır ki Hazer'i yemektesin. Bize haraç vermen gerektir. Eğer haraç vermezsen sana ferruhoğlunu gönderiyorum. Beylerini yerle bir eder! dedi. Bu mektup Hazer beyi İlyas'a varınca o da şu karşılığı yazdı:

— "Rum da şimdiye kadar o ferruh oğlu gibi hünerli er yoktu. Şimdi nereden ortaya çıktı. Ben senden senin yurdunun haracını istiyorum. Sen benden neyin haracını istiyorsun. Onu nasıl istemektesin? Memleketinize belki bir yabancı geldi ki, bundan ötürü bize böyle yüksekte laf ebeliği ediyorsunuz. Eğer o Rüstem olsa ondan çekinmem, korkmam. Sen zahmet çekme. Ben askerle geleyim. Sana haraç istemeyi öğreteyim! dedi.

Bu işten Ceyrun'la Ehrem haber alınca sevindiler. Kaynataları Kayser'e elçiler yolladılar:

— İlyas ne yılan, ne ejderha değildir ki onları hile ile yok edecek-sin. İlyas ordusunu alıp gelince onunla savaş yapacak kimdir? dediler. Kayser bu haberi alınca çok kaygılandı. Ferruhoğlunu çağırttı. Ona:

— Eğer İlyas'la savaşıabilirsen bana bildir. Çünkü o bir ejderha gibidir ki, Rüstem'den başka kimse ona karşı çıkamaz. Eğer savaşı-mazsan söyle bana, o zaman ona çok mal göndereyim! dedi. Kestâsib:

— Ey Şehriyar! dedi. Ey yüce Kayser! Sen niçin kaygılanıyorsun! Eğer ben İlyas'ı elleri bağlı olarak sana getirmezsem, bana er kahra-man deme. Ama umarım ki Ceyrûn ve Ehrem bizimle birlikte gelme-sin. Sen yalnız bir oğlun ve askerinle bana arka ol. Sonra da İlyas'ın başına ne işler getireceğimi gör! Eğer kendin gelemezsen, bin kadar yiğit kahraman er seç. Bana ver. Ben varayım. İlyas'la savaşıyım.

Kayser'in bu sözlerle cesareti arttı. Ordusuna hemen emir verildi. Asker, Anadolu'dan hareket etti. Karadenizden Kefe^(*) şehrine gelindi. Kefe'den de ilerleyerek Hazar denizine vardı. İlyas, bu haberi alınca üzüldü, kaygılandı. Hemen, gizli bir mektup yazdı. Kestâsib'e yol-ladı.

Bu mektupta şöyle diyordu:

— "Ey kahraman! Senden yanıma gelmeni umarım. Yüce Ya-radan şahit olsun ki, sultanlığımın bütününe sana veririm. Malım

(*) Kefe: Karadeniz'de, azak iç denizinin kuzeyinde kaskasyaya komşu bir şehirdir.

servetim hepsi senin olsun. Küçük bir kızım da var. Onu da sana vereyim. Eğer, bunları dilemezsen, meydanıma çık. Sana erlik nedir göstereyim!"

Bu mektup yiğit Kestâsib'e gelince içindekilerini okudu, anladı. O da İlyas'a şu cevabı yolladı:

— "Artık, iş işten geçmiştir. Söz özden uzak kalmıştır. Biz İranlıyız. Bir kez tuz, ekmek yemiş olalım, o yediğimi unutmayız. Dâvâya tutuştuk. Savaşmak günü hangi günse belli olacaktır. Sen beni malla, kız vermekle aldatamazsın. Zaten ben seni öldürünce malın, her şeyin benim olur!"

Vaktâ ki bu karşılık İlyas'a vardı. O da hemen hazırlandı. 100.000 kişiyle Kayser'in ordusuna karşı çıktı. İki ordu karşı karşıya geldi. Saflar dizildi. İlyas hemen atını ileri sürdü.

Bir nara savurdu:

— Kestâsib! Ersen karşıma çık! dedi. O da, yerinde duramayan atını ileriye sürdü. Büyük bir güçle hançerini fırlattı. İlyas'ın atını yere yıktı. Gitti. Yere serilen İlyas'ı da yakaladı.

**Eline aldı onu,
Sardı iki kolunu!
Kuvvetlice bağladı,
İlyas durdu, ağladı.**

*

**Kayser bu işi gördü,
Kalbine sevinç ördü!
Askerine buyurdu:
Dedi: "Alın bu yurdu!"**

*

**Hazerli'ler şaşırdı,
Gururlarını kırdı!
Meydanı bıraktılar,
Art yollara aktılar!**

*

**5.000 adam tutsaktı,
Daha da olacaktı!
Savaş tam üç gün sürdü,
Üstün gelen öldürdü.**

*

**Öldü yenik bir ordu,
Yenikler kaçıyordu!**

Kestâsib, zaferi kazanarak Kayser'in yanına döndü. O da çok sevindi. Genç yiğit atından indi. Kayser kendisini kucakladı:

— Otağ kurulsun! dedi. Tutsaklar getirildi. Kestâsib yakaladığı İlyas'ı Kayser'e teslim etti. O da onu tek soru bile sormadan öldürttü. Malını askerine verdi. Sonra Ehrem'le Ceyrun birliklerine 50.000 kişi kattı. Onları Hazer ülkesine yolladı. Onlarda gittiler. O toprakları ele geçirdiler. Kayser mükafat olarak Kestâsib'e:

— Edirne,

— Bursa,

— İznik,

— Amasya,

— Samsun. İllerini sundu. Ayrıca 100.000 kişilik bir ordu ile çok mal ile hazineler verdi. Kendisi **Konya** şehrine döndü. Çoluğunu, çocuğunu Binazs'tan Konya'ya getirtti. Kestâsib de geldi. Kaynatası Kayser'in eteğini öptü. Kayser onu da tahtına oturttu. Yüce Allah'ta üç yıl içinde Ketâyun prensese iki oğlan çocuk bağışladı. Birisinin adı **İsfendiyar** ötekisinin adı da **Pesûten**'di.

Bir gündü. Kayser Kestâsib'e dedi ki:

— Ey oğul! Seni İran'a Lehrasib'e göndereyim. Ona bir yazı yazayım. Ona:

— "Ey şah! Dünyanın yarısı senindir. Zenginsin! diyeyim. O da bize haraç yollarsa ona dokunmayız. Eğer göndermezse, ey Kestâsib, seni çok askerle İran'a göndereyim." Kestâsib te:

— Ey Kayser, buyruk senindir! dedi.

Kayser'in feylesof bir kişisi vardı. Ona **Kalos** derlerdi. Onu huzuruna çağırdı. Kendisine:

— "Lehrasib'e var. İran haracını ondan iste! Eğer vermezse ona o kadar asker gönderirim ki hadsiz hesapsızdır. Hemde ordunun başında Ferruh'un oğlunu yollarım ki dünyada onun gibi pehlivan ve kahraman kişi yoktur.

Hakim Kalos İran'a gitti. Başkente vardı. Şahın sarayına yollandı. Kapıcı onu görünce, ona yaklaşp:

— Dileğin nedir? Kimsin, nesin? diye sordu. O da Bizanstan elçiliğe geliyorum. Melik Lehrâsib'e haber ver! dedi. Kapıcı başı da içeri girdi. Lehrâsib'e haber verdi:

— Bizanstan bir elçi geldi! dedi. O da:

— İçeri gelsin! diye buyurdu. Kapıcı başıda Kalos'u içeri aldı. O da Melik Lehrâsib'i görünce yer öptü. Kayser'in betisini (Mektubunu) ona verdi. Lehrasib hiç aldırış etmedi, tınmadı. Elçiyi konutlattı. Ken-

di köşkünü de süsledi. Kalos'u çağırdı. Ona en güzel yemeklerden yedirdi, içirdi. Çok bağışlarda bulundu. Kalos, içki içip sarhoş olunca kalktı, kendisine ayrılan köşke gitti. Toplantı dağıldı. Melik Lehrasib'te uykuya daldı. Sabah olunca uyandı. Vezirini çağırttı. Onunla konuştu. Kalos ta Lehrasib'e geldi. Geldiği, şaha haber verildi. O da Kalos'u yanına getirtti. O da, melikin ayak ucunu öptü. Gösterilen yere oturdu. Lehrasib:

— Ey feylozofum, dedi, senden bir haber soracağım. Doğrusunu bana söyle. Önceleri Bizans'ta böyle kahramanlık olmazdı. Kayserler haraç alır değil, haraç verirlerdi. İlyas'la yapılan savaştan sonra bana bu yolda haber geldi! Bu işin içyüzü nedir?

Elçi Kalos ta:

— Ey şah! dedi. Kayser beni, İlyas'a da yollamıştı. O da benden bu soruyu sordu. Madem ki şahımız bana bu kadar lûtuflarda bulundu, bende söyleyeyim. Şimdi yirmi yıl var ki yurdumuz Bizans'a bir yiğit kişi, bir kahraman geldi. Onun gibisi yoktur. O iki ejderha öldürdü. Kayser de kızını bunlardan ötürü ona verdi. O memleketler, sultanlıklar bağışladı!

Lehrâsib, o zaman Kalos'a sordu:

— O yiğit kişi kime benziyordu? Kalos'ta:

— Tıpkı bir şahoğlu gibiydi! Öyle ki bir kıl ayırımı yoktu! dedi. Lehrasib ona birçok kaftan armağan etti. Kalos'a:

— Ey bizans elçisi! Şimdi memleketine dön. Kayserine de git, cenge hazır olmasını söyle. Oraya geliyorum.

Elçi Kalos yeniden yer öptü. Saraydan dışarı çıktı. Bizans'a gitti. İran şahı Lehrasib de bir zaman düşündü. Oğlu Zerir'e dedi ki:

— Ey oğul! O pehlivan ki belkide Kestâsib'dir. Sen 50.000 kişi al, haleb iline var, git ordumuza:

— Savaşa gidiyoruz! diye bildir. Halebe erdiğin zaman, elçilik kılığına bürün. Bizans'ın katına var. O yiğiti gör. Eğer kardeşinse götür, tacı ve tahtı ona ver. Eğer kardeşin değilse, bana haber yolla. Bir çaresine bakalım.

Oğlu Zerir, bunu kabul etti. Elli bin askerle Haleb'e geldi. Akseri Ferhat ve Cûderz'e bıraktı. Onlara:

— Siz, yürüyüşü sürdürün. Konya şehrine yakın gelin! dedi. Zerir Konya sarayına varınca kendisini bildirdi. Kayser'e haber verilmesini baş muhafızdan diledi:

— Ben İran'dan geliyorum. Şahın elçisiyim! dedi. Bu haber Kayser'e ulaştırıldı. Kayser'in huzurunda hakim Kalos ve Kestâsib oturmuştu. Kimi kişiler de saygıyla ayakta durmuşlardı. Baş muhafız geldi. Zerir'i şah'a götürdü. Kestâsib orada kardeşi Zerir'i görünce yüreğinden derin bir (Ahh) çekti. Babası Lehrâsib'i ve İran'ı hatırladı. Fakat kardeşi Zerir onu tanımamazlıktan geldi. Selam verip iltifat etmedi. Kayser Zerir'e:

— Ey yiğit! Ferruh oğlunu niye sormadın! diye sordu. O da şu cevabı verdi:

— Şundan ötürüdür ki, o kulumuzdur. Kaçıp size gelmiştir.

Kayser doğruyu söylediğini anladı. Kestâsib'de kardeşi Zerir'i tanımamazlıktan geldi.

Elçi Zerir Kayser'e şöyle dedi:

— Ey melik! Bizim melikimiz Lehrâsib buyurdu ki: "Kayser'e git haber ver. Şimdiye değin sen bize haraç verirdin! Bu gün ise sen benden haraç diliyorsun. Ben de bizansa varayım, "Haraç istemek nedir?" göstereyim. Ben, İlyâs değilim. Beni onunla kıyaslama, eşit tutma!

Bu sözleri dinleyen Kayser:

— Sen bir elçisin! Geri, memleketine dön. Ben cevabımı kılıç ile vereceğim! dedi. Kestâsib'in kardeşi Zerir de kalktı. Saraydan ayrıldı. Atına bindi. Beş gün yol aldı. Konya şehri yakınlarına kadar gelen ordusuna erişti. Orada kondu.

Kayser'e gelince, elçi Zerir'den bunu işitince gönlünü kaygı sardı. Bir kişi de ona şu haberi getirerek, dedi ki:

— Ey Kayser! İranlılar Konya yakınına kadar geldi. Orada konakladı. Kayser, bu haberi alınca korktu. Çünkü askeri azdı. Kestâsib ona sordu:

— Sen niçin o sözlerin karşılığını vermedin? Çünkü İranlılar beni

bilirler. Cenkteki ustalıklarımı görmüşlerdir. Bana izin verin varayım, onlarla konuşayım. Senin işini düzelterip kayırayım. Belki arada savaş olmaz! dedi.

Kayser de:

— Sen bilirsın Ferruh oğlu! dedi.

Hemen Kestâsib 1000 kişilik bir bölükle atlandı. Zerir'in üstüne gitti. Ama Zerir'in komutanları, Kestâsib'i görünce hemen yaya olarak onu karşıladılar. İki kardeş biri birini görünce ağlaştılar. Çünkü 20 yıldır ne o bunu, ne de bu onu görmüştü. İki kardeş bir otağa çekildiler. Zerir, kardeşi, Kestâsib'in eline yapıştı. Onu tahta oturttu. Ve ona:

— Ey kardeşim, dedi, babamız Lehrâsib, artık yaşlandı, kocadı. Ya şimdi, ya da sabaha dünyadan göçer. Sen o ihtiyarı niçin ayrılığa uğrattırısın. Şimdi o durmadan kendisini ibadete bağladı. Beylikten, sultanlıktan el çekti. Tacını sana gönderdi. Ve İran ülkesini sen büyük kardeşimize bağışladı! dedi. Hemen İran mülkünün tacını gidip, getirdi.

Kestâsib, babasının tacını görünce sevindi. Kardeşi Zerir'i öptü. Tacı da başının üstüne koydu. İranlı beyler bahşiş dağıttılar. Kestâsib'in şahlığını kutladılar, uğurluklar dilediler.

O gün böyle törenlerle geçti. Kestâsib, Kayser'e elçi yolladı. Ona:

— İran işi, senin dileğince çözümlendi! Buraya şeref verirsiniz ayıp olmaz. Yalnız, gelirken yalnız başınıza geliniz! diye haber saldı.

Kestâsib'in elçisi bizans kayserine vardı. Onu dâvet etti. Kayser, şaşıp kaldı. Hemen 500 askerle atlandı. Oraya vardı. Kayser, Kestâsib'i bir tahtın üzerine oturmuş görünce şaşaladı. Ama bildi ki Kestâsib, gerçekten İran şahı Lehrâseb'in oğlu imiş. Yer öptü, saygı gösterdi. Kestâsib de tahtından indi. Kayser'i kucakladı.

— Bizans haracını istemiyeyim, seni babamın yerinde göreyim! dedi.

Kayser, utancından hiç bir söz söyleyemedi. Kestâsib yalnızca:

— Akşam olunca, kızım Ketâyûn'u bana gönder. O zavallı çok zahmetimizi çekmiştir! dedi. Geri şehre döndü. Kızına kaftan yolladı. Ayrıca da:

1000 köle,
1000 cariyeye,
1000 deve yükü kumaş veya altın,
300 Hadım ağası,
5 sırmalı, gümüşlü giysi,
1 taç,
1 yepyeni taht,
1 altın zencir,
50 tavla at,
100 katar deve,
3 otağ,
1000 çadır,
7 mahte de od ağacı, koku yolladı.

Ayrıca güveyi Kestâsib'e de birçok kaftan sundu. 50.000 askere de bir yıllık harç verdi. İranlı Beylere de türlü türlü armağanlar ihsan etti. Yarım saatlik yolu yayan yürüdü, sonra geri, Konya'ya döndü. Kestâsib'te Şah olarak İran'a geldi.

Babası Lehrasib, oğlunun geldiğini haber alınca sevindi. Hemen atına bindi. İki günlük yoldan onu karşıladı. Biribirlerine kavuştukları zaman attan indiler. Kucaklaştılar. Baba sevinç göz yaşları döktü.

Göz yaşları inciydi,
Bu, dünya sevinciydi!
Baba çok çok ağladı,
Yüreğinden çağladı!

*

Koca İran sahibi
Bu oğlu Kestâsib'i
Görmemişti yirmi yıl,
Nasıl işti yirmi yıl?

*

Şimdi İsfandiyar da,
En küçük Piştan orda!

**Sohbete koyuldular,
Sonsuz sevinç buldular!**

Kestâsib, 20 yıl ayrılığın hikâyesini devlerle olan kanlı kavgalarını anlattı. Lehrâsib de:

— Ey oğul, dedi, alın yazın böyle imiş. Ama benden bilme, bana gücenme! dedi. Sonra tatlı tatlı sohbete daldılar.

**Hem ertesi günüydü,
Sevinç kalp kalp büyüdü!
Bir şehire vardılar
Köşkte konakladılar!**

*

**Bugünler sanki baldı,
Lehrâsib tacı aldı,
Koydu hemen genç başa,
Kardeşler dedi: "Yaşa!"**

*

**Baba tahtından indi,
Tahta Kestâsib bindi.
Beyler kese açtılar,
Türlü saçı saçtılar!**

*

**Oğul dedi: — "Ey baba
Mutlumuşun acaba?
"Tacını bana verin,
"Beni ne çok severdin!"**

*

**"Çıkmayım ben de hemen
Uluların sözünden!
Babası alkış tuttu,
Dertlerini avuttu!**

*

**Bir tenhaya çekildi,
Yalnızlığı hoş bildi!
Giydi eski, püsküller,
Gören haline güler.**

*

**Otuz yıl od'a (ateşe) taptı,
Kayguyu duygu yaptı.
200 yaşta öldü,
Ömrü ikiye böldü,**

*

**Biri geçti dünyada,
İkincisi Ukbâda!
"Ahiret kutlu olsun!
"Şah orda mutlu olsun!"
Halkı ağladı yer yer,
Mezarında dediler:**

Lehrasib'in şahlığı yüz yirmi yıl sürmüştü. İran'da tahta elli yaşındayken oturmuştu. 200 yaş gibi uzun bir ömür sahibi olmuştu.

ÜZEYİR (A.S.) İLE BUHTUNNASR'IN HİKÂYESİ

Haberlerin rivayetçisi, Ebu Ali el-Vezir şöyle demiştir:

— Üzeyir (a.s.) Kudüs'e vardığı zaman orası yıkılmış, yanmıştı. Yeni Şah Kestâsib'e haber verdiler ki:

— Buhtunnasr Şam'ı yıktı. Şehri yağmaladı. Halkını kırdı, kadınlarını tutsakladı.

Bu haberi alan Kestâsib, çok kaygı içinde kaldı. Kestâsib, komutanlarından Kestehüm Nevruz'a 50.000 kişi kattı. Onu Musul'a yolladı. Musul beyi Buhtunnasr'ı başkent'e getirtti. Kestehüm'e de:

— İsrailoğullarını, yerlerine götür. Hem de yakılan, yıkılan Kudüs şehri ve Şam'ı onarmağa çalış! dedi. Buhtunnasr'a da söğdü saydı. Bir yıl katına onu çağırmadı. Başka beyler araya girdi, onu Şaha götürdüler, şah kendisine acıdı ve şefkat gösterdi. Onu İsfahan'a yolladı. Kestehüm Musul'a varınca İsrailoğullarına:

— Özgürsünüz. Âzâd edildiniz! dedi.

İsrailoğullarının içine bir bey dikti. Bunlar Kudüs-i Şerif'e varınca orasını onardılar. Yeniden düzgün bir hale getirdiler.

Hak Teâlâ Üzeyir (a.s.)'a can verdi, öleli tam 100 sene geçmişti. Hazret-i Üzeyir uyandığı zaman ikinci vaktiydi. Uykuya daldığı zamansa kuşluk vaktiydi. Uyandığı günün aynı gün olduğunu sandı. Yalnız kimi binaların kubbelerini onarılmış bulduğu için şaşırıp kaldı.

— Bir zaman uyuyup kalmışım bunlar nasıl onarıldı! dedi. Sonra önündeki üzüm ve incire baktı. Onları taptaze gördü. Fakat eşiği ortada yoktu. Onu göremedi. Yine şaşırdı, kaldı. Kendi kendine:

— Eşekciğim acaba nereye gitti? diye düşünceye daldı. Göklerden bir nidâ işitti. Ona:

— Yâ Üzeyr:

"Ne kadar zamandır buradasın?" (Bakara sûresi, âyet: 259)

Üzeyir (a.s.) da şu cevabı verdi:

"Ya bir gün, ya yarım gündür." (Bakara sûresi, âyet: 259)

Arkadan aynı nidâ yine gökleri tuttu:

"Yediğin yemeğe ve içtiğin suya bak. Hiç bozulmuş mudur?"
(Bakara sûresi, âyet: 259)

Üzeyir (a.s.) suyu aldı, içti. Hiç bozulmuş değildi. Aynı ilâhî ses yine şöyle buyurdu:

"Eşeğine bak. Onu, ben nasıl diriltiyorum." (Bakara sûresi, âyet: 259)

"Üzeyir (a.s.) kemiklere baktı. O lâhzada bir yel esti. Eşeğin kemiklerini yere yığdı. Toprak iken eklem yerleri ve damarları belirdi." (Bakara sûresi, âyet: 259)

Sonra da sinirleri, derisi ve tüyleri yerli yerine geldi. Hayvan cansız yatmaktaydı. Sonra, ansızın dirildi. Ayak üstüne kalktı. Silkindi. Anırdı. Üzeyir (a.s.) bütün bu halleri gördü. Nitekim Hak Teâlâ Kelâm-ı Kadim'inde şöyle buyurur:

"Eşek eski haline gelince Üzeyir (a.s.) şöyle dedi:

— **"Artık anlıyorum ki Allah, her şeye kudretlidir."** (Bakara sûresi, âyet: 259)

Cenâb-ı Hakk'tan yeni bir nida geldi. Ve Üzeyr'e şöyle buyurdu:

— **Yâ Aziz! Seni, halkın içinde bir alâmetle peygamber kıldım.**

Ve Cenâb-ı Hakk Tevrat'ı tamam olarak ona verdi. Çünkü İsrailoğulları içinde ondan başkası Tevratı ezberlemiş değildi. Üzeyr (a.s.) Hak Teâlâ'nın kendisine peygamberlik verdiğini anladı, bildi. Kalktı, canlanan eşeğine bindi. Şehre geldi. Kendi mahallesini buldu. Yıkık evini onarılmış gördü. Kapıyı çaldı. Bir kadın kapıya çıktı:

— Sen kimsin? diye sordu. O da:

— Ben Üzeyirim. Evime geldim! dedi. Kapıyı açan kadın:

— Ben Üzeyir'in cariyesiydim. Gözlerim görmez oldu! diye karşılık verdi. Üzeyir (a.s.):

— Kapıyı aç, sana duâ edeyim, gözlerin şifa bulsun! dedi.

Kadın kapıyı açtı. Üzeyir (a.s.) kadının gözlerine elini sürdü, dua etti. Gözleri hemen açıldı. Kadını Üzeyir (a.s.) bildi, tanıdı. Dışarı

çıktı. Üzeyir (a.s.) oğluna koştu. Haber verdi. Oğlu kocamış, yaşlanmıştı. Üzeyir (a.s.) gözden kaybolduğu zaman o 20 yaşındaydı. Görmeğe geldiği zaman da ise 120 yaşında bulunuyordu. Oğlu hemen geldi. Babasını hâlâ kara sakallı genç gördü. Ayağına kapandı. Halka da:

— Üzeyir (a.s.) dirildi! diye haber verildi. Hem de peygamber olmuş! dediler. Halk geldi. Onu gördü. Üzeyir (a.s.) onları dîne davet etti. Ona:

— Bize mûcize göster! dediler. Üzeyir (a.s.) da onlara:

— İlk mûcizem şudur ki, Tevrat'ı ezbere bilmekteyim! dedi. Bütün halk buna şaşıp kaldılar. Sonra da:

— Yüz yıldır, ölmüş bulunuyordum. Yine dirildim! diyerek halini, olanı, biteni haber verdi. Halk arasında ne din kalmış, ne Tevrat kalmıştı. Bu sözleri duyan halk:

— Hak Teâlâ'nın her şeyi yapmağa kudreti vardır! dediler. Üzeyir (a.s.) yine şöyle dedi:

— Sa'yâ (a.s.) kendi el yazısı ile bir Tevrat yazmıştı. Onun nerede olduğunu biliyor musunuz? diye sordu. Onlar da:

— İşitmiştik. Ama nerede olduğunu bilmiyoruz! dediler. Üzeyir (a.s.) onlara:

— Ben bilirim! deyince hepsi ona iman getirdiler. Üzeyir (a.s.) Tevrat'ı okudu. Din bilginleri yazdılar. Allahü Teâlâ'ya şükrettiler. Tevrat-ı Şerif işte yine ellerine geçmişti. Tevrat'ın yazılması tamam olunca Üzeyir (a.s.) Mescidi Aksâ'ya girdi. Orada bir direk gösterdi.

— Bu direğin dibini kazın! dedi. Onlarda o yeri kazdılar. Oradan bir sandık çıktı. İçini açtılar. İlk Tevrat'ı içinde gördüler. Onu aldılar. İkisini karşılaştırdılar. Aralarında bir kıl kadar fazla ve eksik yoktu. Hemen:

— Üzeyr, Allah'ın oğludur! dediler. Ve kafir oldular.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yahudiler:

— "Üzeyr Allah'ın oğludur!" dediler. Hıristiyanlar da:

— "Mesih İsâ, Allah'ın oğludur!" dediler." (Tevbe sûresi, âyet: 30)

Allahü Teâlâ, onların bu sözlerini reddetti. Şöyle buyurdu:

"Onlar, Allah'ı bırakıp ruhbanlarını din bilginlerini ve rahiplerini rableri olarak kabul ettiler." (Tevbe sûresi, âyet: 31)

Oysa Cenâb-ı Hakk şöyle emrediyordu:

"Halbuki, onlara da, sadece, tek Allah'a kulluk etmeleri emredilmişti. Allah'tan başka hiç bir ilâh yoktur. O, Allah, müşriklerin kendisinc eş koştukları her şeyden tenzih edilmiştir." (Tevbe sûresi, âyet: 31)

Vaktâ ki yirmi yıl geçti. Üzeyr'in bir öğrencisi vardı ki, ona zerdüş bin Yonan derlerdi. Çok bilgiliydi. Ve sihirbazdı. Bir gün küstahlık etti. Üzeyr onu koğdu, reddetti. Hak Teâlâ Zerdüş'tü cüzam hastalığına uğrattı. Onu şehirinden sürdüler. Onda, Dâvûd (a.s.)'ın elinde işlenmiş olan bir zırh vardı. Bir parça kâğıtla kitaplarını yanına aldı. Hindistan'a gitti. Orada bir yıl kaldı. Gezdi, dolaştı. Orada çok sihirler öğrendi. Çok oğlak derisi ele geçirdi. Onları kâğıt haline getirtti. Sonra babil ülkesine geldi. Burada bir kuyu vardı. Oraya uğradı. Burada çok şeyler öğrendi ve oradan bir dağa çıktı. Bir yıllık azık alarak bir mağaraya yerleşti. Orada bir yıl kaldı. İki kitap yazdı. Birisine **Zend** adını koydu, öbürüne **Avest** adını verdi. **Avest**, Zend'in bir tefsiri, açıklamasıydı. İçine şeriatler koydu. Ateşe tapma (Ateşpereslik) dinini ortaya koydu. Kişiye anasının kızının ve kızkardeşinin helal olduğunu yazdı. Kitabın içinde daha çok şeylerde yazılıydı. Acem dilinde de yazmıştı. Kitabı tamamladığı gün deve yününden elbise giydi. Yine o kumaştan bir tülbent sarındı. Ağzını ve başını örttü, bir mangal, içine bir parça (köz) koydu. Hindistan'dan bir servi ağacı getirmişti. Onu aldı. Semender'den^(*) bir yağ düzdü. Derisi üstüne sürdü. Ateşe girse yanmayacağını söyledi. Ve bir tılsımla bir zincir yaptı. O dağa çıktı. Gece yarısı bir küpe bindi. Büyü ile kendisini Belh şehrine uçurttu. Orada indi, sabah olunca şah Kestâsib divan kurdu. Zerdüş sihir yaparak duvardan içeri girdi. Kestâsib, Zerdüş'ü görünce ona:

— Sen kimsin? diye sordu. O da:

(*) **Semender:** İran efsanesine göre ateş içinde doğan, ateşte yaşayan, bir masal hayvanı.

— Ben Peygamber'im. Hak Teâlâ beni sana ve topluluğuna yolladı! dedi. Kestâsib de:

— Senin dinin nasıl bir dindir? diye sordu. O da dininden haber verdi. Kestâsib de bu dini beğendi. Kabul etti. Ona:

— Ya senin mûcizelerin nelerdir? diye sordu. O da:

— Bakırı erit. Göğsüme dök. Mûcizem belli olur! dedi. Kestâsib ve beyleri buna şaşır kaldılar. Bakır madenini erittiler. Zerdüş'tün göğsü üstüne döktüler. Göğsü yanmadı. Göğsünün üzerinde bakır dondu. O zaman Zerdüş'te hepsi iman getirdiler. Onlara zend ile avestî verdi. Sonra İsfendiyar'a gitti. Zinciri onun koluna bağladı bir tas su getirdi. O suya o kadar büyü yaptı ki suyun rengi karardı. İsfendiyar'ı çimdirdi, yıkadı. Onu yüce Allah sakladı. Gözüne damlası girmede. İsfendiyar gözünü yummuştu. İşte bu sebeplerden gövdesine ne ok ne kılıç işlemezdi. O ateşi getirdi. Dedi ki:

— Ben göğe çıkmıştım. Tanrı'yı Cennet'te gördüm. Bu kitapları yazdı. Bana verdi. Hemde bu ateşi, bana sundu! diye bildirdi. Sonra onlara:

— Siz de bu ateşe secde edin! dedi. Tâ ki bu ateş sizi bana hem göstere, hem getirsin!

Kestâsib de kabul edince bir ateş gede (sönmeyen ateş yeri) yaptı. Ona "Azer-i mehd-i berzim" dedi. Önüne de, o Hindistan'dan getirdiği serviyi dikti. Onun üstüne şunları yazdı:

— Ey ağaç! Sen tanık ol ki Kestâsib, benim dinimi kabul etti. Ayrıca Kestâsib'e de:

— Sen bana kırk arşın uzunluğu, kırk arşın da eni, yüz arşın yüksekliği olan bir ev yaptır.

Kestâsib de o yapıyı yaptırdı. Sonra da onun buyruğuna uydular. O yapının içinde altından bir köşk yaptılar. O ateşi o altından yapılmış odaya koydular. O yapının içini türlü türlü resimlerle doldurttu. Keyûmers'ten, Kestâsib'e gelinceye kadar olan şahırların resimlerini yaptırdı. Sonra her taraftaki beylere mektuplar salındı. Her beyi halkı ile kendi dinine çağırdı. Ona itaat edenler bu dini kabul ettiler.

Altınlı hücre, yeni yapıda, tamam olunca Kestâsib, o yerin başkanlığını Veziri Cansib'e verdi. Bu işlerin üzerinden sekiz yıl geçti.

Turan ilinden bir elçi geldi. Orada bir bey vardı. Ona Ercasib derlerdi. Çin'de beylik almıştı. Kestâsib'den de yıldan yıla haraç alırdı. Onun elçisi yine haraç almaya gelmişti. Kestâsib haracı verdi. Gönlnü teslim kıldı. Elçiyi yine yerine yolladı. Elçi gidince Zerdüş Kestâsib'e:

— Yüce Tanrı bana emreyledi ki Kestâsib artık Ercasib'e haraç vermesin!

Kestâsib'de bunu kabul etti. Ercâsib'in bir devi vardı. Büyücülükte çok ustaydı. O da büyüü ondan öğrenmişti. Bu dev Zerdüş'ün dinini haber alınca doğru Ercasib'in yanına geldi. Ona:

— Bir ihtiyar kişi Kestâsib'e geldi. Onu kendi ata dininden çıkardı. Ateşe taptırdı! dedi. Ercasib üzüldü. Hemen Kestâsib'e bir mektup yazdı. Ona gönderdi.

Mektubu şöyleydi:

— "Ey oğul! İşittim ki dinini terk etmişsin. Bu kadar yıllık dinini nasıl terk eder, öz dininden ayrılırsın? Cemşid şah ki ulu dedemizdir, dinini hiç bir zaman terk etmedi. Dünyayı adaletle doldurdu, sen ki şimdi, dininden ayrılıyorsun. Sana bir zarar dokunmasından korkuyorum. Sen öyle bir kişinin oğlusun ki, şah key-hüsrev, tacını, tahtını ona vermişti. Sen hiç ondan utanmaz mısın? Senin haberini bana haber verdikleri zaman yüreğim sızladı. Sana bu kadar öğüt verdim. Bize karşı bir yön almaman gerekirdi. O Zend ve Avesta'yı bırak, tevbe et. Yaradan senin suçunu bağışlaya. Sana ceza vermeye, öğüdünü tutarsan. Allah tanık olsun ki sana o kadar mal göndereyim ki zamanın hesapçıları onu saymaktan aciz kalsınlar. Eğer sözlerimi dinlemezsen, dinin hakkı için seni yakalatmayınca karar tutmayım. Oraya o kadar turanlı asker gönderirim ki hiç görülmemiş olacaktır. İran'ı öyle yıkayım (ki ancak Rüstemi ki turân'ı öyle yakmıştı.) Çoluğunu, çocuğunu da tutsak edeyim."

Bu mektubu yazınca, Ercâsib, iki Bey'ini seçti. Birisi Bederfeş, ötekisi de Mânâset'ti. Onlara 300 de kişi ekledi. Mektubu yolladı. Ve:

— "Kestâsib'e varın. Ona eriştiğiniz zaman eğilin yer öpün. Oturun derse oturun! Yüzüne, tacına bakmayın. Benden geldiğinizi ona bildirin. Ne cevap vereceğini görün. Sonra ona:

— "O ihtiyar kişiyi ateşinin içinde yak! Biz de senden hoşnud olalım! deyiniz." dedi.

Vaktâ ki Bederfeş ve Mânhaset Hıtay ülkesinden Belh şehrine geldiler. Kestâsib'e de:

— "Hıtay'dan elçiler geldi!" diye haber verildi. O da:

— Gelsinler, görelim! dedi. Saray amiri dışarı çıktı. Hıtay elçilerini içeri aldı. Elçiler Kestâsib'i gördüler. Ercasib'in emrettiği şekilde edeple yer öptüler. Mektubu uzattılar. Kestâsib onu aldı, okudu, üzüldü. Ercasib'i Zerdüşt'ü isfendiyyar'ı çağırttı. Onlara mektubu gösterdi. Dedi ki:

— "Aramızda nasıl barış olabilir ki, ben ireş soyundanım, o ise Türk soyundandır. Hem de dinimiz **Hak**'tır. Onu niçin terkedelim?"

Elçileri konakladılar. Yiyecek, içecek verdiler. Kestâsib vezirleriyle bir danışma, konuşma yaptı. Zerir adındaki vezir:

— Şahım! dedi. Eğer izin buyurursanız o mektubun karşılığını şartına göre yazayım! dedi.

Şah Kestâsib de:

— Sen bilirsin! Yahşi tatlı sözler yazmalısın! dedi. Zerir, Camsib ve İsfendiyyar üçü bir araya geldiler. Konuştular. Gereken cevabı hazırladılar. Zerir onu aldı şah Kestâsib'e götürdü. Eline sundu o da okudu beğendi. Mektubu mühürlettirdi. Sonra Bederfeş'i yanına çağırttı. Mektubu ona teslim etti ve:

— "Eğer elçiye zevâl ölüm olsaydı, ben size yapacağımı yapardım, dirlik nice olur gösterirdim! O Ercâsibte bir **İreş** soyunun bulunduğu bilsin, anlasın!" dedi. Kestâsib'in bir pehlivan kişisi vardı. Ona: "**Kara fil**" derlerdi.

— Bunları sür, İran'dan çıkar! diye buyruk verdi. Kara fil de bin yardımcısı ile o elçileri İran'dan dışarı çıkardı.

Hıtay elçisi Bedirfeş, yurduna varınca Ercasib'e mektubu sundu. Ercasib vezirleriyle kurultay kurdu. Mektubu okuttu. Manasını anla-yınca kızdı, kazaplandı. Başkomutanına:

— Orduyu topla! dedi. Gerekli birliklere buyruklar saldı. Orduyu topladı. Yirmi kere 100.000 (ikimilyon) kişi seçti. Kehrem'e verdi.

500.000 kişiyi de Enderiman'ın komutasına verdi. Turhan adındaki bir Beyine de 100.000 kişi kattı. Keskesâr adlı Bey'ine de 400.000 adam verdi. Ayrıca Tis'e de 400.000 adam kattı. Câven'e yolladı. Hatşaç adındaki komutanı da 1000 adamla silah ve mühümmatın üstüne muhafız koydu. Başka iki yiğit Bey'i vardı. Onları öncü karakol çıkardı. Komutalarına 10.000 kişi verdi. Bu Bey'lerden birisine Dev-i Hoş derlerdi. Ona şöyle buyurdu:

— Neye uğrarsanız yakın, yıkın, ortadan kaldırın!

Hazırlık tüm tamamlanınca hitay ülkesinden çıktı. İran'a yöneldi. Sehpan şehrine geldi. Kestâsib'e: Bu gelişi haber verdiler. O da ordu-sunu derledi, topladı. On kerre 100.000 yani (1.000.000) kişi ile karşı çıktı. 200.000 kişiyi İsfendiyyar'ın komutasına verdi. 200.000 kişi de kardeşine verdi. 200.000 kişiyi de oğlu Santur'a verdi. 200.000 kişiyi de ötesi oğlu Hürşid'e verdi. Erdeşir adındaki oğluna da 50.000 kişi verdi. Şireâsib adındaki oğluna da 50.000 kişi verdi. 20.000 askeri kendisi aldı. Öncü olarak 50.000 kişi çıkarttı. 10.000'lik bir kuvveti geride bıraktı. 10.000 kişiyi de Buhtunnasr'a verdi. Sol yakasında bulunsunlar diye 10.000 muhafız gücü aldı. Başkent Belhten göçtü. Askerine iki yıllık erzak sundu. Buhara'ya geldi. Orada konakladı. Ercâsib'le arasında dört günlük yol kaldı. Kestâsib feylosof Camsib'i yanına çağırdı. Ona:

— Ey hakim kişi! dedi. Şu Zâyîçe^(*) kitabını eline al. Bizim tarihimizden haber ver! Cenk günü ne olacak bilelim! Bizden kimler kırılacaktır? Söyle, işitelim! Câmsib, bu sözü işitince Zâyîçede gördüklerini haber vermek kendisine hoş gelmedi. Ağlayarak:

— Keşke ben bu bilgileri öğrenip bilmeyeydim. Şahta bunları benden sormayaydı! dedi. Eğer haber verirsem, beni öldürür. Eğer haber vermezsem suçlu olurum! dedi. Kestâsib'e:

— Bana âman verirsen, söylerim! diye yalvardı. Ona:

— Oğullarımın başına and içerim ki sana ilişmem! Kılına dokunmam ve kimseye de söylemem! dedi. Eğer seni öldürürsem kitabın benden alacaklı olsun! dedi.

(*) Zâyîçe veya Zeyç: Belirli vakitlerde yıldızların durum ve heyetlerini ve hükümlerini gösteren yıldızlar kitabı.

Camsib de bu teminatı Şahtan alınca ona şöyle dedi:

— Her ne kadar haber hoş değil, ama o haberi ben yıldızlardan söylüyorum. Hem de takdir böyledir. Sen bilmiş olki iki ordu karşılaşınca savaş yapacaklar ve çok kişi kırılacaktır. Önce İranlılar yenilecektir. Çok yiğitler ölecektir. Sonra Turanlı'lar basılacaktır. Sonra meydana bir yiğit girecektir ki bu yiğit oğlun Erdeşir'dir. Bir çok Bey'i öldürecektir. Ama o Şahzâde de ansızın öldürülecektir. Ondan sonra onun kardeşi Şeydâsib, Erdeşir'i ölmüş görünce meydana atılacaktır. Moğollardan çok adam öldürecek. Ama, o da öldürülecektir. Benim oğlum ki adı Kerâmi'dir. O iki şahoğlunu ölmüş görünce atını meydana sürecektir. Büyük bir savaş yapacaktır. Ansızın Derfiş-Câviyân sancağı düşman eline yere düşecektir. Oğlum Kerâmi bu hali görünce onunla cenk edecektir. Bir elini bırakırlar. Sonra öldürürler. Bundan sonra Zerir'in oğlu Nestur meydana atılacaktır. Altmış ünlü cengaveri öldürecek, sonra hitaylı türkler onu okla vuracaklar, öldüreceklerdir. Bu ölüm babası Zerir'e haber verilecektir. O da oğlunun intikamını almak için hemen meydana girecektir. Ve altmış adı ünlü boğatırılıyı öldürecektir. Sonra da seni çok çok öğecek, türkler'den sayısız adam öldürecektir. 1000 Moğol Türkünü tutup sana gönderecektir. Moğollar onun bu savaşlarını görünce:

— Bu gece geriye dönelim! En sonra o da bedirfeş elinde helâk olsun! diyeceklerdir. Çünkü Bedirfeş pusuya yatacaktır. Zerir'i gafil yakalayacak ve hançerle vurup Zerir'i öldürecektir. Onun giysilerini alacak, üstüne giyecek, başını kesip atına binecektir. Kesik başı da Er-casib'e yollayacaktır. Sonra yeniden İran'lıları tepeleyecek, çok kişiyi helâk edecektir. Baskına az vakit kaldığı bir demde İsfendiyâr, ansızın Zerir'in öldürüldüğünü öğrenecektir. O hemen gelecek, Bedirfeş'i öldürecek, leşini moğollardan alacak, Moğol'u basacaktır. Kazâ erişince ondan uzaklaşmak gerektir. Ama çekinmeyi unut! ey şehriyâr ki dediklerim olacaktır.

Kestâsib, bu haberi işitince aklı başından gitti. Kendisine geldiği zaman inliye, sızlaya ağladı:

— Ben onlardan sonra beyliği neylerim? Dedi. Mademki olacak budur, Zerir'i, oğullarını ve senin oğlun Kerâmi'yi yanıma getireyim. Savaş yapmalarına yol vermeyelim! dedi. Hakim Camseb te:

— Ey şah'ım! dedi. Eğer bunları sen yanına alırsan, ordu içinde bulunmazlarsa Moğol Türkleri ile kim çarpışabilir? Sen, seni Yaradana sığın! Görelim ki neler olacaktır.

O, böylece çok öğütler verdi. Şah'ı teselli etti. Ertesi günü turanlı han Ercasib atına bindi. Meydana girdi. Sağa ve sola saflarını yerleştirdi. Orada bir tepe vardı. Otağını o tepede kurdurdu. 400.000 boğatırlı o tepeyi çevirdi. Orada çadırlar, gölgelikler kurdular. Cenk havaları, İranlılara erişince atlarına bindiler. Ercasib'in karşısına geldiler. Saflar düzdüler. Orada bir dağ vardı. Kestâsib, 20.000 kişi ile o dağa vardı. Üstüne çıktı. Bir yerde oturdu. Askerini gördü. Dağın eteğinde vakta ki, iki asker karşılaştı, önce oklaştılar. Ondan sonra biri birine saldırdılar. Aradan bir zaman geçti.

Erdeşir sürdü atı,
İnletti yedi katı,
Çok er kırdı karşıdan!
Ama geldi ki bir an.
Atıldı moğoldan ok,
Cenkte başka çare yok!
Er öldürdü Erdeşir,
Türklerle kim cenkleşir?
Şahzâde öldürüldü,
Talihi acı güldü!

*

Zerir'in oğlu nestur,
Şimdi cenge durmuştur.
Çok savaştı, uğraştı,
Kimi saflar aştı.
Ama öldü o erde,
Savaşta en ilerde!

*

Şeydâsib duramadı,
Boğa gibi sıçradı,
Atıldı da alana,
Boyandı her yer kana!

Altmış eri öldürdü,
İranlı'yı güldürdü!
Ercasib'in kardeşi,
Kaybetti güzel başı
Hemen o başa erdi,
Babasına gönderdi
O yiğitin başını,

*

Ercâsib kardeşini.
Kesik başla görünce,
Haykırdı, hemen devce!
Düşmana oklar atın,
Göğü okla vınlatın!
Çınlatın dört bir yönü,
Olsun onun son günü!

*

Şeydasib oklar yedi,
Ok yeyince inledi!
Böğründen yedi oklar,
Ok yiyeni kim saklar?
O da yıkıldı yere,
Kanla dolu yerlere!

Oluk gibi kan verdi,
Göge dalıp can verdi.

*

Arkada câmsib oğlu,
Tuttu savaşıta yolu!..
Dedi: "Moğol bey'i kim...
İşte ben önündeyim!
İşitsin de nağrami,
Anlasın bir bora mı,
İnce biryel mi esen?..
Nerdesin Türk Bey'i sen?..

*

Türk Bey'i duydu bunu,
Ateş sardı ruhunu!
Ona vardı da hemen,
Cenge başladı birden!

*

Gözlerde ateş yandı,
İkisi kahramandı!
Câmsib oğlu Moğol'dan
Birkaç erden aldı can!
Bir tepeye dek geldi,
Dik kayaya yükseldi!
Toprakta kanlar göldü,
Nice de erler öldü!
Tuğlar savulmuş yana,
Korku düşmüş alana!

*

Tuğlu bir moğol Beyi,
Bilmiş erce ölmeyi!
Uzanmış, yatıyordu,
Son kalbi atıyordu!
İranlı el uzattı,
Bir tuğa da el attı,
Moğollar bunu gördü,

Kalbe intikam ördü!
Bir kılıç hayat böldü!
Feylesof oğlu öldü,

*

Kestâsib'in oğlu var,
Cenk isteyen Şehr-i yar!
O da savaştı, durdu,
Ama oklar kudurdu!
En sonda o da gitti,
Savaş canlar eritti!
Ondört gün sürdü bu cenk,
Toprağın rengi: Al renk!
At üstünde yediler,
Yudum su içmediler!

*

Göğüse saplanan: Ok!
Zerir'in haberi yok
Oğlunu ölümünden!
Haber alınca hemen,
Yırtıcı bir dev oldu,
Gözleri alev oldu,
Pençe arslan pençesi,
Sesi: Gök gürlemesi!
Türk hanı hali gördü,
Yüreğe acı ördü!
Hani, yok mudur birer?
Bağışlayım Beylikler!
Şu Zerir'i öldürsün,
Kalan ömrünü dürsün!
Kim öldürürse onu,
Mutluluk olur sonu!
Yarım beyliğim fedâ!..
Erler dedi: Kim edâ
Olmaz sana bil, ey han,
Feda sana bu ten, can!
Vatana her şeyimiz

Fedadır, siz biliniz!

*

Bedirfeş geldi o an,
"Andım gerçektir ey han!"
Diye atıldı öne,
Baktı hemen dört yöne,
Düşmana pusu kurdu,
Hasmını bekliyordu.

*

Eline hançer aldı,
Zerir ince bir daldı!
Yavaşça ilerledi,
— "Nerden bu hey!.. Dedi.
Sallayınca hançeri,
Kan fışkırdı ak deri!
İç böğür yere aktı,
Karın barsak bıraktı!
Zerir atından düştü,
O genç artık ölmüştü!

*

Bedirfeş geldi o an,
Başı kesti vücuttan,
Kılıcıda çıkarttı,
Savaş sevinci arttı!
Han'a yolladı hemen,
Dedi: "Andında dur sen!"
"İşte kılıç, işte baş,
Beyliğimi et yoldaş!"

*

Türk han'ı çok sevindi,
Bu sevinci derindi!
Gününü gün etti o,
Şenlik, düğün etti o,

*

Kestâsib dağdan baktı,
Yüreği yere aktı!
Zeriri göremedi,
Bir destan öremedi,
Ana bir kardeşine,
Kalbi sızladı yine:
Bağırdı:
"Gidin bakın,
Zerir ölmesin sakın?
O bir arslan yığitti!"
Gördüki Zerir ölmüş,
O dünyada görür düş!
Geldi. Şah'a bildirdi,
Kestâsib yasa girdi.
Hem yırttı yakasını.
Yordu kafa tasını!
Tacını yere vurdu.
Hıristan sanki kudurdu,
Atını sürdü hemen,
Türk Hanı dedi ki: Sen
"Çıkamazsın hiç bana,
Sözüm, işte bu sana!"

*

Kestâsib de bağırdı.
Nice imdat çağırdı!
Dedi: "İçim yanıktır,
Buna tanrı tanıktır,
Acım, yürekte derin.
Kim, kardeşim Zerir'in
Hemen öcünü alsa,
Düşmana girip dalsa,
Veririm ben kızımı,
Humâyun yıldızımı!"

*

Şahzade İsfendiyar
Aldı da diyar diyar

Yayılan bu haberi.
 Göle buldu kederi!
 Ağladı, yaşlar döktü
 Önünde dünya çöktü.
 Düştü kin ateşine
 Dedi ki kardeşine,
 "Gel, tut benim yerimi,
 Saçayım kinlerimi!"
 Gitti Zerir'i gördü,
 Kalbine yaslar ördü!
 Babası ona dedi,

O da kalbden inledi,
 "Yüreğim pek yanıktır,
 Yüce Tanrı tanıktır,
 Beyliğim senin olsun,
 Ne keder, enin dolsun,
 Gönlümüz, yüreğimiz,
 İyi gün görelim biz!
 Göster bütün gücünü,
 Al kalbinin öcünü!
 Kızım Hümayun senin^(*),
 Duymasın kalbin enin!
 Duyunca bu sözleri,
 Parıldadı gözleri
 Bir an İsfendiyyar'ın,
 Atındaki yuların
 Ucunu çekti hemen,
 Meydana çıktı birden!

*

Zerirden oğlu vardı,
 O da feryat kopardı!
 Adı Mehr-i Nuş idi.
 Kalbi bu an kuş idi,
 Şartı: "İntikam!" Diye,

Bakındı bir teviye,
 Atını hemen sürdü,

Dev gibi sürdürürdü!
 Geldi şimdi bir yere,
 Bakındı cesetlere!
 Babası işte ölü,
 Topraklarda sürüldü!
 Gövdesinde başı yok,
 Baş ucunda taşı yok,

Ne de bir ağlayan var!
 Kalbinin çağlıyanlar
 Köpürdü göğsünde,
 Kaldı derin hüznün de!
 Şimdi göğsünden yağan.
 Gök dolusu bir fğan!

*

Az sonra yaşı dindi,
 Yine atına bindi,
 Dağa yükseldi, vardı.
 Yalnız içi ağlardı!
 Kestâsib sordu ona,
 — "Sebec ne bu figana?
 Niçin böyle ağlarsın?
 Yüreğini dağlarsın?"

*

Mer-i Nuş dedi: "Atam
 Yolunda öldü tamam!
 Git, onun hakkını al,
 Kanı, kını kını al!
 Şâd et babam canını!"

*

(*) Yeni zenda vesta (ateşe tapma) dinine göre bir erkeğe kız kardeşi hatta annesi eş ola-
 bilmesi helâl idi.

Kestâsib üzüldü pek,
Coşarak, köpürerek,
Ata binmek istedi.
Hakim Câmsib de dedi:
"Silahını ona ver,
Dert, ahını sona ver,
Gitsin de babasının,
Koşup öcünü alsın!"

*

Kestâsib atı verdi,
Kaygıyı, atı verdi!
Mihri nûş bindi ata,
Sanki bindi kanata!

*

Silahını kuşandı.
Bu, ona büyük sandı!
Atıldı ileriye,
Hiç bakmadı geriye!
Aslan gibi bağırdı,
Çok adamları kırdı.
Girdi Türk alayına,
Güçlük verdi yayına!
Türk han dedi:
— "Bu kimdir,
Zerir dirilmiş midir?
Bedr-i feşi çağırın,
Koş, gel diye bağırın"(*)

Vardılar, Bedr-i feşi çağırdılar. O da geldi. Mehr-i Nuş'a gönderildi. O da Mehr-i Nuş'un karşısına çıktı. Biraz cenkleştiler. İsfendiyar da ona yardıma koştu. Bedr-i feş, İsfendiyar'ı görünce onu, bildi, tanıdı. Birhançer fırlattı. Ama harçer hedefine çarpamadı. İsfendiyar büyük bir saldırıyla Türk yiğidine erişti. Onu öldürdü. Yiğit boğatırın başı kesildi, giyimi üzerinden alındı, hepsi, Kestâsib Şah'a gönderildi. O da sevindi. Sevinç davulları çalındı. İsfendiyar Moğol Türkleri safalarına saldırış yaptı. Önüne kimse geçemedi. Ercasib o hali görünce, tahtından indi. Atına bindi 50.000 adamıyla cenk yerinden ayrıldı.

Az sonra kalan Türk birlikleri baskına uğradı. 100.000 kişi âmân diledi(*) İran şahı keştâsib:

(*) Biz Türklere başta Çinliler olmak üzere çok milletler düşman olmuşlardır ve düşmanca da yazılar yazmışlardır. Taberi de bu Türk kahramanlığını anlattığı faslı aşağıdaki fasıllarla bitirmiştir.

(*) Bu satırlarda çokca mubâlâğa olsa gerek. Çünkü bu kadar büyük Moğol Türk ordusu ne tarihten önce, ne tarihten çağlarda görmüştür. Hatta cenklerde bir avuç Türk askerinin teslim olma şerefsizliği bile görülmemiştir.

— İnsan öldürmek yasaktır. Hiç bir kişiyi kırmayın! diye emir verdi. Az sonra zaferin kazanıldığını görünce atına bindi. Savaş alanına geldi. Yerlerde cenkleşen on oğlunun kesilmiş başlarını gördü. Kardeşi Zerir de ölüler arasındaydı sakalını yoldu. Ağladı. Onların hepsini yanına getirtti. Altın tabutlar yaptırdı. Onları ayrı ayrı o tabutlara koydurdu. Belh başkentine yolladı. Yerde yatan İran'lı ölüler sayıldı. Tam 100.000 ölü vardı. Moğollardan ölen ise 300.000 kişiydi. 1163 acem pehlivanı ölmüş ve beylerden 1040 kişi yaralanmıştı. Askerden 7.300 kişi yaralıydı. Türklerin kalanını tuttular. Bunlar 15.000 kadardı. Hepsine tutsak edildi. O gün böyle geçti. Acem şahı Kestâsib kendi askerinden 10.000 kişi seçti. Bunları Mehr-i nûş'un emrine verdi:

— Ilgar eyle. Moğollardan her gördüğünüz kişiyi öldürün! diye buyruk verdi. Onlarda kalktılar. Moğol ordusuna vardılar. Vuruştular. Çok mal ve erzak ele geçirdiler. Mihr-i nuş ta onları askerine üleştirdi. Sonra savaş yerinden göçtü. Şah Kestâsib Belh başkentine geldi. Tahına oturdu. Kardeşi İsfendiyârı çağırttı. Ona 100.000 kişilik bir kuvvet verdi. Bir de tâç verdi. Ve:

— İran'da bize baş eğen halkı yeni dinimize (Ateşe tapmaya) çağır, döndüğünde şahlığımı sana bırakayım! dedi.

İsfendiyar, yer öptü. Bir hafta durdu. Ordusunu hazır etti. Onlara iki aylık erzak verdi. Sekizinci gün Belhten ayrıldı. İran'lı Hind'i Anadolu ve Kıpçak ilini gezdi. Oraların halklarını kendi (ateşe tapma) dinine çağırdı. Onlarda Kestâsib'e mektuplar yazarak:

— Senin dinini kabul ettik. Bize **Zent** kitabını gönder! dediler. Şah Kestâsib de **Zent avesta** kitabını yazdırdı. Ve (ateşe tapanlar)'ın Beylerine dağıttı. Bunlara (Mecûsi) denildi.

KESTÂSİB'İN OĞLU İSFENDİYAR İLE GEÇEN ÖYKÜSÜ

Haberleri anlatanlar şöyle rivayet ederler:

— İran şahı Kestâsib sohbeteydi. Konuştukları arasında İsfendiyar'a düşman olan bir bey vardı. Adına Cûzem derlerdi^(*) bir gün Cûzem, Kestâsib'e dedi ki:

(*) Acem dilinde ipek kozasına Cûzem denilir.

— Ey Şah! Seninle gizlice konuşacak bir sözüm var.

Kestâsib de:

— İleri gel. Haber ver, söyle! dedi. Cûzem tahta yanaştı:

— Ey Şahım! İşittim ki İsfendiyar çok asker toplamış. Beyliği senin elinden almak diliyormuş! dedi. Kestâsib, bu haberi işitince kaygılandı. İsfendiyar'dan korktu. O gece hiç bir şey söylemedi. Tınmadı. Sabah olunca akıl hocası Camseb'i çağırttı. Ona:

— Var, İsfendiyar'ı getir bana! Ona sorulacak bir işim düştüğünü söyle. Sen gelmeyince bu iş olmaz de:

Hakim Câmseb de hemen atına bindi. Yirmi kol askerle İsfendiyar'ın yanına vardı. O sırada İsfendiyâr avlanmaya çıkmıştı. Avda bir ün işitti. Bir ses ona:

— Ey İsfendiyâr, baban seni görmek istiyor! Hakim Camseb'i seni Belh şehrine götürmek için buraya gelmiş.

İsfendiyâr bu çağırışı duyunca içini kaygı sardı. Onun dört oğlu vardı, adları şöyleydi:

1) Behmen, 2) Nûşâver, 3) Efrûz, 4) Mehr-i nûş.

Dört çocuğunu da çağırdı. Dördü de geldi onlara:

— Ey oğullarım! dedi. Gidin bakın, bize kim geliyor. Şimdi bir ses işittim.

Oğlu Behmen dedi ki:

— Hakim Camseb babanızın yanından geliyor. Babanız size kinlidir!

Öteki oğulları:

— Ey baba, dediler, babanız size ne için kinlidir. Suçunuz nedir? O şah sizi niçin görmek istemektedir?

Kestâsib de dört oğluna şu cevabı verdi:

— Ben, suçum nedir bilmiyorum. Zerdüşt'ün dinini öğrendiğim günden beri o din için çalışıyor, uğraşıyorum. O dine güç veriyorum.

Onlar böyle konuşurken uzaktan havaya bir toz bulutu yükseldi. İsfendiyar, gelenin hakim Câmseb olduğunu anladı. Onu atıyla karşı-

lamaya gitti. Gelen kişi atından indi, gerçekten Camseb olduğu görüldü. Câmseb atından indi. İsfendiyâr da attan aşağı atladı. Kucaklaştılar. İsfendiyâr babasını sordu. Câmseb de haber verdi:

— Babanla seni düşman ettiler. Seni görmek diliyor. Dedi. İsfendiyâr da:

— Ya suçum nedir? diye sordu. Câmseb:

— Bilmiyorum, ama gözüm öyle görüyor! diye karşılık verdi. Sonra:

— Bana bir re ğret, dedi. Eğer babama gitmesem, ayıp işlemiş olurum. Eğer gitmezsem, babam bana eyi demez. Beni tutuklar. Ya da öldürür! dedi. Câmseb de:

— Ey şahoğlu! Senin için re şudur ki babanın yanına varasın. Hem sen de şunu eyi bilirsın ki babanın vurduğu yerde gl biter, denir. Baba düğmesi. Başka kişinin okşamasından yektir. Babanın katına var, git.

İsfendiyar da bu sözleri kabul etti. O gün, o gece Câmseb'i konukladı. Birlikte yediler, içtiler. İsfendiyâr ertesı sabah ordusunu kardeşi Behmen'e ısmarladı. Kendisi elli kişiyle başkent Belh'e geldi. Onun geldiği babası Kestâsib'e haber verildi:

— Ey şah, oğlunuz İsfendiyâr geldi! dediler. O da:

— Varın, oğlumu hemen bana çağırın! dedi. Beylerini, komutanlarını da topladı. İsfendiyar, huzura ıktı. Yer öptü, ayakta durdu. Kestâsib te şöyle dedi:

— Ey Bey'ler, oğlunu zahmetle büyüten, meşakkatle besleyen ve türlü türlü hünerler öğreten babaya ne dersiniz? Ya ocuk büyür de babasına kast eylerse, o ocuk için ne düşünürsünüz? Öyle bir baba ki dünyada adı, şanı vardır. Bir tacı, bir tahtı vardır. Beylik bütün o çocuğun hem de elindedir. O tahtı da babasında bırakmaya razı olmayan evlat hakkında ne dersiniz?

Acem Beyleri:

— O baba sağ olduğa onun saltanatına göz diken evlât kimdir? diye sordular. O da oğlu İsfendiyâr'ı gösterdi:

— İşte şu duran evladımıdır ki, benim canıma kast etmektedir.

Ama şimdi ona bir sopa çekeyim ki herkese ibret olsun! dedi. O zaman İsfendiyar:

— Ey şah babam, dedi. Yüce yaradan, öyle bir günü ve öyle halleri, öyle bir temahı, bana göstermesin! dedi. Sen benim şahımsın. Ben senin hakir bir kulunum. Ne hükmedersen o hükmün yerindedir, uygundur. İstersen yakalar, habse tıkarsın, istersen öldürürsün. İşte sana gelmişimdir. Yüce yaratan tanıktır ki bu sözlerden benim haberim yoktur.

Kestâsib adamlarına:

— Ellerini kelepçeleysin! diye buyruk verdi. Hemen 200 batman ağırlığında bir zinciri boyun ve ayağına geçirdiler. Sonra da şah baba:

— Bir fil getirin! diye emir verdi. Fili getirdiler. İsfendiyâr'ı file bindirdiler. Derkenbedan zindanına gönderildi. Babası, yine şu buyruğu verdi:

— Demirden bir direk dakin. Bunu çarmıha gerin.

Öyle de yaptılar. Sonra İsfendiyâr'ın oğlu Behmen'e şu haber verildi:

— Kestâsib, İsfendiyâr'ı hapse tıkadı. Derkenbedân kalesine hapsetti.

Üç kardeşte askerlerini yerinde bırakıp dört kardeş babaları İsfendiyâr'a geldiler. Ona hizmette, kullukta bulundular.

Seçtâsib de altı ay sonra belh şehrinden ayrıldı. Sistan bölgesine vardı. Orada Zerdüşt dinini açıklayacaktı. Rüstem'e haber yolladı. Zâl zuvâre ve ferâmuzla onu karşılamaya çıktı. Çok ok atıcıları da yanına aldı. Kestâsib'i izzet ve ikramla şehre götürdü. Kestâsib, yiyip içmekle vakit geçirdi. İki yıl Sistan'da kaldı. Bu haberi moğol hanı Ercâsib'e bildirdiler:

— Ey hân Kestâsib, oğlu İsfendiyâr'ı tutukladı, yakalattı. Kaleye tıktı. Kendisi Sistan'a gitti. Şimdi, iki yıl var ki orada oturmaktadır! Rüstem'le birlikte yiyip içiyor. Lehrâsib te yüz kadar bey oğulları ile Ateş gededir. Kestâsib'in eşi çoluk çocuğu da Belh'tedir! dediler.

Moğolların hanı bu haberi alınca beylerini topladı. Onlara şöyle dedi:

— Kestâsib, İsfendiyâr'ı hapse tıktı. Kendisi Sistan'a gitti. Acaba, İran'a kim gidebilir? Hakkımızı onlardan kim alabilir? Dedi. Ercâsib'in oğullarından birisi Güherem'di. O hemen ayağa kalktı:

— Ben giderim! dedi. Ercâsib, onu alkışladı. Güherem de:

— Ama bir kişi daha isterim ki, o da casusluk yapsın! dedi. Belh'ten bize haber getirsin! dedi.

Bir cadaloz kadın ayağa kalktı. Ona cinnilerin gûdüsü derlerdi. Moğol hanına dua etti:

— Casus olarak gitmeyi ben kabul ediyorum! dedi. Hân Ercâsib de ona:

— Belh şehrine git! Kahramanları kimdir gör, ne kadar askerleri vardır, hazırlıkları nedir? Kestâsib nerededir? Bunları öğren! dedi.

Kadın yer öptü. Dışarı çıktı. Asker şekline girdi. Atlandı. İki ayda Belh şehrine vardı. Hiç kimse onu görmedi. O da Ercasib'e bunu bildirdi. Ercasib sevindi. Ordusuna ve ona itaat eden Beylerine mektup yazdı. Onlardan asker istedi. On altı kez 100.000 yani (1.600.000) adam topladı. Bunlardan da 1000 bahadır kişi seçti. Belh kentine yolladı.

Oğlu Güherem'e:

— Belh'i yak, yık! diye emir verdi. Her kimi görürsen öldür! Lehasib'i de öldür. Kızlarını yakala. Tutsak et. Eğer İsfendiyâr zincirde görürsen başını kes, ben de arkandan geliyorum. Sino şehrinde yana gel! dedi. Oğlu da yer öpüp dedi ki:

— Ey şah! Ben gidiyorum. Ama sakın Kestâsib işimizi duymasın! Sonra Rüstem'le bu Turan ülkesine gelir. Hepimizi öldürür!

Moğol Hân'ı:

— Ey iki gözümün nuru! dedi. Şimdi Sistan ülkesine bir casûs göndereyim. Casus gelinceye kadar bekle ki o da gelsin. Oğlu kabul etti. Hemen o gün Sistan'a bir casus gönderdi. Casus gitti. Kestâsib'i rahatına bakarken buldu. Bu işlerden hiç haberi yoktu. O casus olanı biteni gördü. Gitti. Güherem'e haber verdi. O da ertesi gün atlandı. Belh şehrine vardı. İran-ı Zemin sınırından geçti. Her kimi gördü ise yok ediyor, kırıyordu. Vaktâki Belh'e erdiler. Bu Lehrâsib'e haber ve-

rildi. O kaygı içinde kaldı. Belh'te hiç kimse yoktu. Şehirlilerden 1000 kişi Lehrâsib'e gittiler. O da atına atladı. Eline gürzünü aldı, dışarı çıktı. Saflarını düzdü. Moğol askeri de geldi. Onlarda saf düzdüler. Lehrâsib atını tepti. Meydana atıldı.

Bir nara savurdu:

— Karşıma er isterim! dedi. Karşı saflardaki boğatırlar da birer birer cenk meydanına giriyordu. Lehrâsib de onları bir bir öldürürdü. Böylece yetmiş moğol boğatırını öldürmüştü.

Moğollar:

— Bu mutlaka İsfendiyârdır! dediler. Moğol hanının oğlu Güherem bu hali görünce şöyle dedi:

Tek tek savaş olamaz,
Gözümüz yaş dolamaz!
Düşman tutsun oka,
Erle dolsun dört yaka!
Kanlarımız kaynasın,
Kılıcımız oynasın!
Dümanlar girsin ele,
Hepsi savrulsun yele!

*

Moğollar saldırınca,
Büründüler bir hınca!
Lehrasib'e varılar,
Dev gibi aslandılar!
Lehrasib bunu gördü,
Kalbine korku ördü!
Pişman oldu işine,
Bin can kattı dişine!
O candan ümit kesti,
Yeller sımsıcak esti!
Her yer sıcak mı sıcak,
Hava sanki bir ocak!
Birazcık akın etti,

Ölümü yakın etti.
Oklara tutulmuştu,
Cezasını bulmuştu!
Bir ok girdi göğsünden,
Bağrından çıktı birden!
Lehrasib düştü yere,
Kır oldu kandan dere!
Şah Lehrasib yıkıldı.
Ölüsüne bakıldı!
Moğollar koştu hemen,
Yiğitler koştu hemen!
Onu parçaladılar,
Nede büyük başı var!
Bir moğol kesti başı,
Son bulmuştu uğraşı!
Tolgası çıkarıldı,
Ama yiğitler yıldı.
Tolga çıkınca baştan,
Çok olmuştu şaşırان.
Çünkü genç bir er değildi,
Tüysüz nefer değildi!
Bir ak sakallı kişi,
Yapmıştı hem bu işi!

Moğollar şaştı buna,
 Kuşku düştü ruhuna!
 Bir yaşlısı böyleyse,
 Genci nasıl öyleyse?
 İsfendiyar olsaydı.
 Çektiği kılıç, yaydı!
 Burda olsaydı eğer,
 Kızıl kan dolardı yer!
 Yazık ki dizi dizi,
 Kırarlar hepimizi!

*

Duy bunu han oğlu,
 Gözü yiğitlik dolu
 Dedi ki:
 — "Ey yiğitler!
 Korku ölüme neyler?..
 Bu eski padişahdır,
 Lehrasib denen şahdır!
 Yeni şahın babası,
 Kalmadı hiç çakası!
 Babayı öldürdünüz,
 Hemde öldürürsünüz
 Oğulu Kestâsib'i
 Koyun boğazlar gibi!

*

Dendi ihtiyar,
 İkiyüz yaşında var!
 Yüz yirmi yıl Bey oldu,
 İran'da herşey oldu!
 Koskoca memleketi,
 Ateş ocağı etti!
 Bir kötü dine saptı!

*

Lehrâsib ki ölünce,
 Şhre girildi önce!
 Ateş tapanları,
 Hak dinden sapanları,
 O ateş attılar,
 Tezce kapattılar,
 Akan kanlar yüzünden,
 Ateşler söndü hemen!
 Hümâyün kız tutuldu,
 Kız kardeş esir oldu
 O, mâh-ı laferide,
 Gül yüzü yok peride!
 Tenleri kardan aktı,
 İkiside tutsaktı.
 Şhirde yağmalandı,
 Yer yer her yönü yandı.
 Ketâyûn(*) da bir gece
 Çıktı kentten gizlice!
 Atlandı sürdü onu,
 Tuttu sistân yolunu!

*

Yollar dağ yaşlardı.
 Hız verdi hayvanına!
 Yalnız başına vardı,
 Keştasib'in yanında,

*

Keştasib şaştı işe,
 Çağırttı ketâyûnu,
 Sorguya çekti onu
 Donup kaldı gidişe!
 Sordu:
 "Yalnızsın, niçin?
 Korkmadın mı hiç için
 Uzun yolu aşarken,

(*) Ketâyûn: Şahzade İsfendiyâr'ın anası. Zend avesta mezhebine göre babasının kız kardeşi.

Düşman dolup taşarken?

*

Ketâyûn da dedi ki,
— "Bir suçlu sensin belki,
Bu yerde oturursun,
Cenk yapmadan durursun.
Bizi odlara saldın,
Burda çaresiz kaldın.

*

Bilmiş ol moğol hanı
Tuttu şimdi her yanı!
Belh'i de gelip aldı,
Zafer davulu çaldı!
İllere köye girdi,
Nice halkı ezdirdi!.
Hiç bir yerde adın yok,
O kahraman yadın yok,

*

Keştasib kurumlandı,
Gözü tutuşup yandı:
Dedi:
— "Bu, kaygı nedir,
Kaygılı divanedir!
Eğer bensem ata.
Çıkarın yedi kata,
Bora olur eserim,
Düşmanları keserim!..
Benim adım uludur,
Bana kim karşı durur?

*

Ketayûn dedi:
— "Dursun,
Sen neler söylüyorsun?
Bu en ulu bir iştir,

Bu nasıl gürleyiştir?
Baban Lchrâsib öldü,
Yokluklara gömüldü!
Nice ateşe tapanlar,
Ölenler içinde var!
Kanlarından ateşler,
Söndüler birer birer!
Hümâyûn tutuklandı,
Yüreği içten yandı!
Mâh-ı âferideyse
Ağlardı bir el değse!
O da bir kadın esir,
Adınsa silinmiştir,
Yurtta her bir kaan,
Sen vaz geç her çakadan!
Utan, arından utan!"

*

Duyunca bu sözleri,
Döndü şah'ın gözleri,
Tâcını attı yere,
Büründü kederlere!
Kalbine düştü sancı,
Yedi onu utancı!
Yakasını yırttı hem,
Beyleri çağırttı hem.
Olanları bildirdi,
Sanki o şah delirdi!
Gelenler ağlaştılar,
Göz yaşıyla taşıldılar!
Rüstem de sonra geldi
O da kalbini deldi!
Geldi. Zevâl Zevâre,
Şah olmuştu avâre!
Verdiler bin teselli,
Artık sızısı belli!
Ferâmuz sonra geldi,
Teselliler yükseldi.

ŞAH KESTÂSİB'İN MOĞOL HANİ İLE OLAN SAVAŞI

İran şahı Kestâsib, ordusuna haber yolladı. 800.000 asker topladı. Onlara iki yıllık yiyecek, içecek verdi. Oradan göçtü. İran'a döndü.

Rüstem babasıyla bir menzil boyunca onunla birlikte gitti. Kestâsib Belh'e geldi. Oradaki hali gördü, ölen babasını getirtti. Törelerine göre toprağa gömdü. Sonra oradan göçtü. Tebriz'e geldi. Turanlı Ercâsib bir milyon altıyüz bin adamla seferde bulunuyordu. Bu haberi işitince bulunduğu yerden ayrıldı. Termiz kendine geldi.

İki ordu birbiriyle karşılaştılar, saf bağladılar. İran şahı Nestur'a 200.000 asker verdi. On oğlunu da ona kattı. 200.000 askeri de Hurşid adındaki oğluna verdi. 100.000 adam da kendisi aldı. Bir tepeye gidip kamp kurdu.

On oğlu da Azerbaycan'dan, Deşt-i Kıpçak'tan ona yetişti. Kestâsib sevindi, şad oldu. Gelen bu yardımcı birliğini ikiye ayırdı. Bir bölüğünü sağ kanatla, bir bölüğünü de sol kanatta saf tutturdu.

Ercasib, bu kadar çok askeri görünce Güherem'i öncü kıldı. Küçük oğlu Enderiman'ı ordunun ilerisinde 400.000 kişiyle çarhacı koydu. 400.000 kişi ile de Geresâr'ı ordusunun ortasına yerleştirdi. Kendisi kalan askeriyle geride yerini aldı. İki taraf az sonra savaşa tutuştular. O gün akşam oluncaya kadar ve akşamdan da sabaha değin cenkleştiler.

En son öğle olmuştu,
Yer kızıl kan dolmuştu!
Kızıl renkteydi her su!..
Kestasib'in ordusu,
Bir anda bastırıldı,
Nice oğlu kırıldı!
Ölenler otuz altı,
Toprak olmuştu bahtı!

*

Kestasib hali gördü,

Kalbine acı ördü!
Zafer umudu söndü,
Askerler geri döndü
Kaçtı 10.000 adamla,
Dert içti damla damla!
Dağda yollar pek dardı,
Orada tek yol vardı!
Kestasib dağa çıktı,
Askeri öne tıktı!
Topladı bir arada,
Dağ başında, yaylada!

Han gelinceye kadar,
Burada hazırlandılar!
Zahire çıkarıldı,
Tepelere varıldı!
Dört yüz bin kadar vardılar,
Ovaya bakarlardı,
Yolları süzerlerdi,
En son Ercasib erdi!
Yolları bir toz sardı.
Türkler geliyorlardı!
Han dağı gördü, güldü,
Gülüşleri döküldü,
O anda ağızından!

*

Etmeli dağı zindan,
İran'ın bu şahına,
Güvenip Allah'ına!

*

Dedi:
— "Şahı çevirin,
Baştan taca devirin!
Tutsak ediniz onu,
Bu günü olsun sonu!
Boğatırlar, savaşın,
Arslan gibi uğraşın,
Şah clinize girc,
Kavuşunuz zafere!

*

Kestâsib gördü hali,
Bildi geldi zevali!
"Câsib!" diye bağırdı,
Hemen onu çağırdı:

Dedi ki:
— "Derdim büyük,
Bu dert bana büyük yük!
Ey feylezof bul çare.

Gönlüm oldu avâre!
Haber ver baban hemen,
Ey hakim, talihimden!
Zaferi mi buluruz?
Bir tutsak mı oluruz?..

*

Hakim Camib inledi,
Şahına şöyle dedi:
— "Emrin başım üstüne,
Söyleyin olacak ne!
Ama öldürme beni,
Öğmek isterim seni!

*

Şah dedi:
Ant içirim,
Seni öldürmem! derim!
Bir ziyan vermem sana,
Doğruyu söyle bana!

*

Feylesof câmsib, dedi,
— "Talihin gülümsedi
Cengin zafer yâri,
Eğer İsfendiyar'ı,
Çıkarırsın zindandan,
Bir cennet olur vatan!
Fetih, devlet senindir.

*

Eğer çıkarmaz isen,
Alt olursun cenkte sen,
Akibetin senindir!

*

Bu ülken gider elden,
Gider, bilki, her belden!
Tacın, tahtın yok olur,
Gözyaşların çok olur!

Han oğlunu BEY eyler,
Su serpildi ruhuna!
— "İsfendiyâr gelsin de,
Zafer doğsun elinde!"
Deyip sevinçle doldu,
Sonsuz mutluluk buldu!

*

Dedi:

— "Ey hakim bil ki,
Şimdi pişmanım bilki
Oğlumu tuttuğumda,
Gerçekten oldum pişman!
Eğer görsem yüzünü,
Öpsem onun gözünü,
Açılsın diye bahtı,
Ona veririm tahtı.
Veririm tacımı da,
Kescrim acımda!
Bunu tanrı da bilir.
Bir bucağa çekilir
Ateşge de yanında,
Ateşin dumanında,
Yalnız ömür sürürüm,
Günlerimi dürrerim!
Şimdi ona kim gider,
Babanız istiyor! der.

*

Câmsib hakim dedi ki,
— "Hiç kimse gitmez belki,
Ona hiç benden başka!
Ben gideyim mutlaka!
O kimseyle gelemez,
Ay gibi yükselmez.
Bir babanın katında!.."

*

Kestâsib dedi:

— "Sen git,
Seninle gelsin yiğit!

Benden çok selam götür.
Ayağına yüz, göz sür!
Onun şefkatı boldu,
Deki:
— "Cezâyı buldu,
Senin zavallı baban,
Oldu oğullarından!
Sana cyledi zulüm
Geldi evlada ölüm!
Tam otuz altı oğul,
Oldular ölüme kul!
Babanda her birinin
Çekti derdini derin.
Eğer gelmese, bak, sen
Bu eller çıkar elden!

*

Samimiyim bu sözde,
Sözüm okunur gözde!
Sen ey hakim tanık ol,
Benim gibi yanık ol,
Sözümünden hiç dönmem ben,
Ona saltanat feda,
Ordum, okum, at feda!
Bir an önce gelsin o,
Ay gibi yükselsin o!
Şu karşımda görünsün!

*

Dedi ki: "Düşmeyeyim,
Türklerin ben ağına!
Girdi Türk kılığına!
Moğol atına bindi,
Dağdan ovaya indi,
Giydi Moğol kalpağı
Aştı ovayı, dağı!
Gece uzun yol aldı,
Karanlıklara daldı!
Her kim çıksa önüne,
Dese:

— "Yolcu adın ne?"
 O da Türkçe söylerdi,
 Adım ne gerek? derdi.
 Senin gibi Moğolum,
 Şurdadır benim yolum!
 Sabah olunca hemen
 Çıktı gittiği yoldan!
 Bir koğuşa gizlendi,
 Biraz korkuyu yendi!
 Akşam olunca gitti,
 Gündüzleri gizlendi
 Kendisini böylece,
 Vardı en son bir gece,
 Şehzade zindanına,
 Zindanın tam yanına!
 Aştı günlerce yolu!

*

İsfendiyar'ın oğlu
 Yolu gözetliyordu,
 Görünce onu sordu:
 — "Sen in misin, cin misin?".
 Söyle cinsin bilinsin!
 Bir Moğol musun yoksa?
 Elindeki yay-oksa
 Canını alırım ben,
 Cevap ver bana hemen!"

*

Câmsib de cevap verdi,
 Sanki bir gök gürledi!
 — "Ne in'im, ne cin'im ben,
 Dedenden gelenim ben!
 Ondan selâm getirdim,
 Bir kaç kelam getirdim!
 Babana götür beni,
 Haydi göreyim seni"

*

Geldi İsfendiyâr'a,
 Yerler öptü o ara!

— "Babandan selam!" dedi,
 "En tatlı kelam" dedi,
 "Baban istiyor seni,
 Gönderdi bana seni!"
 İsfendiyar şaşmıştı,
 Yüreciği taşmıştı,
 Dedi:

— "Ulu kişiler
 Tutsa yer mi öper?
 Nasıl selam yollar şah,
 Ölümeleri kollar şah;
 Ölümünden ölüm beğen.
 Zulmü tâ kalbe değen
 Şâhımın kendisidir,
 O sözler bana zehir!
 Benim ne suçum vardı.
 Ki şah kini kabardı?
 Bu zulüm yaktı beni,
 Ölüm taktı beni!
 İçimden çıkmıyor o,
 Şu canı yakmıyor o!
 Bir gün ölürsem eğer,
 Babamın dar olsun yeri!"

*

Câmsib hakim dedi ki;
 — "Babana küstün belki,
 Ama merhametli ol,
 Dedene şefkatli ol!
 Moğol öldürdü onu,
 Seksen mübid'in sonu
 Bir acı ölüm oldu,
 Baban saç sakal yoldu.
 Kutsal od söndürüldü,
 Yurt çöle döndürüldü!"

*

İsfendiyar da dedi,
 Yüreciğinden inledi!
 Babam beni andımı,
 Kalbi biraz yandımı?

Şefaati etti mi ki,
Zindana attı belki!
Niçin savaş edeyim,
Tek başıma gideyim
Bir cenge niçin niçin?
O yansın için için!
Sultanlığı vermedi,
Mutluluğa ermedi!
Oğlunun borcu şimdi,
Babaya kin gütmektir.
Hem onu ürkütmektir!
Hem bunda suçlu kimdir?

*

Hakim Camsib o zaman
Dedi ki:
— "Ey şahzade,
Bildim, derdin ziyade,
Orda ağlıyor baban!
Ona, dedene acı,
Söylenme acı acı!
Acı sen Hümâyûn'a,
Merhamet et sen ona!
Mâh-i âferide'ye,
Acı o hemşireye!
Acı kim esirdirler!
Sana nasıl gelirler?
Yanıyorlar derdinden?
Kötü söz edersin sen!
İkisi de nişanlın,
İkisinden: Ay alın.
Haydi dertleri dindir!
Baban şah sana verdi,
— "Olsunlar mutlu!" derdi!
Burda tesellim bu ya!
Gördüm acı bir rüya!
Burada nice yıllar
Ne arayıp sordular
Onlar beni bu yerde,
Dediğin sevgi nerde?

Ne kimse gönderdiler,
Ne armağan verdiler!
Ne sordular gönlümü,
Nişanlısı ölü mü,
Sağ mı yoksa zindanda.
Hayır gör bu nişanda.
Onlara kadar varmak,
Şu Moğol'dan kurtarmak,
Şimdi borcu babamın!
Moğol'a etsin akın
Kurtarsın kızlarını,
Güzel yıldızlarını!"
Düşman elinden alsın,
Kızlar elinde kalsın!

*

Hakim Camsib inledi:
— "Öyle söyleme!" dedi.
Babanı bir gam aldı,
Dağda çevrili kaldı
Korkarım tutsak olur,
Her nimet yasak olur!
Ot yerler dağ başında,
Lezzeti yok aşın da!
Yaradanından kork sen,
Haydi biraz gayretlen,
Yiğitlikte göster baş,
Moğollarla git savaş!
Adın vardır şanın var,
Cenk edecek kanın var!
Herkesin umudu sen,
Sana güvenir bilsen!
Ne diyorlar hem de bak
O kızlar ki kardan ak,
Onun nişanlısıdır,
Bu değil herkese sır,
Ondan yiğitlik diler,
Bunu böyle bildiler!
Otuz altı kardeşin
Cenkte öldüler peşin!

Her biri ay parçası,
 Hepsi baba elması
 Hepsi birer cevherdi,
 Yurt için ölmüşlerdi!
 Yerde başsız kaldılar,
 Yıldızlara daldılar,
 Geceleri boş gözle,
 Onları biraz özle!
 Sözlerimi kabul et,
 Merhamet et merhamet!
 Tâki seni ben bu an,
 Çıkarayım buradan!

*

Genç adam cevap verdi.
 Arttı gönlünün derdi:
 — "Ey hakim sözün güzel,
 Belki inciye bedel!
 Ama bu kadar kardeş,
 Olmadı derdime çş!
 Bir hatır sormadılar,
 Kalbi hiç yormadılar?
 Demediler: "Nasılsın?"
 Varmıdır, derdin yasın!
 Demediler suçun ne?
 Geçti tam yedi sene!
 Hepside zulüm etti,
 Bu zulüm bana yetti!
 Yeter artık bu dertler,
 Bu zulümler, zahmetler.
 Babam düşünsün bunu,
 Onların ki hakkını,
 Gitsin çalışsın alsın,
 Namı tarihte kalsın!
 Sen de var işine git,
 Bulunuz başka yiğit!
 Ben savaşa giremem,
 Düşmanı çeviremem,
 Tek başıma hem geri,
 Atılamam ileri!

Yedi yıl neler çektim,
 Ben her gün ölecektim,
 Acı nedir ben bildim.
 Çarmıhlara gerildim!
 Suçum neydi bilmedim,
 Gözyaşımı silmedim!
 Buradan git ey hakimim,
 Gönlüm bir ney hakimim,
 Üflemeğe mecal yok,
 Bende cenge hiç hal yok!

*

Câmsib duydu bunları,
 Sardı bir gam rüzgarı,
 Ağladı yana yana,
 Dedi ki genç ağlama:
 — "Son ver artık bu derde,
 Hem acı hurşid-i verd'e,
 Senin o dostundu hem,
 Bulamadı bir melhem,
 Gönlünde yarasına,
 Kalbinin karasına!
 Hüngür hüngür ağlıyor,
 Yüreğini dağlıyor!
 İstiyor görmek seni!
 Diyor ki:
 — "Şâd et beni
 Onunla yaradanım,
 Sonra alınsın canım!
 Onu bir kez göreyim,
 Kalbe şifa öreyim!

*

İsfendiyar baş büktü,
 Gözünden yaşlar döktü!
 Dedi:
 — "Ey Hûrşid-i nerde,
 Gönlümü kabladi dert!
 Biricik dostum bana,
 Nimet borçluyum sana!

Bir dostum da PİSOTEN!
Onu da özledim ben!
Bu özlem dağ mıdır,
O dost şimdi, sağ mıdır?

*

Câmsib dedi:
— "Evet sağ,
Kalbini oydu bir dağ!
Derdinden ağlamakta,
Gönlünü dağlamakta!
Seni düşünür hergün,
Gönülü, kalbi ölgün!"

*

İsfendiyar döktü baş,
Gözlerinden düştü yaş!
Dedi:
— "Can feda sana,
Elbet kıyılır cana,
Uzak kalınca senden,
Binlerce selâm benden!"

*

İsfendiyar coşmuştu,
Hemen hakime koştu,
Dedi:
— "Demirci hani,
Çözün el kilidini!
Câmsib hemen bağırdı
Demirciyi çağırdı!
Demirci iş bilmedi,
Demir hiç kesilmedi.
Bağırdı İsfendiyar,
— "Söyle ey mel'un ne var?
Bağlamayı bildin de,
Ne var şu kilidinde?
Onu açamıyorsun,
Kırıp saçamıyorsun!"

*

Ona nefretle baktı,
Hemen ayağa kalktı.
Kilidi hemen kırdı,
Arslan oldu haykırdı.
Hakim Camsib şaşırdı,
Gözleri kamaşırdı,
O kilit çözüldükçe,
Üzüldü öldükçe!

*

İsfendiyar dedi ki
— "Bu hale şaştın belki!
Ben buyruğa uyarım
Uymazsam gam duyarım!
Âsi olamam babama,
Kinle dolmam babama!
Ben bunlara uyararak,
Bin zulme başkodum bak!
Yedi yıl üzgün durdum,
Zindanımda oturdum!
Yoksa dünya yıkardım,
Zindanımdan çıkardım!
Sultanlığı seçerdim.
Altın tahta geçerdim!
İstemedim bunu ben,
İnledim sâde kalpten!
Sonra hamama girdi,
Orada kirlcr crirdi,
Hem vücuta, ruhta hem,
Gönülde kalmaz elem!
Eskileri soyundu,
Temiz sularla yundu!
Yıkandıktan sonra da!
Giyindi hemen orda!
Silahını takındı,
Artık sabah yakındı!
Getirtti cins bir at,
Açacak onda kanat!
Gördüki at çöküktü,
O an başını бүktü!

Dedi:

— "Bu suç benimdir,
Hem benden başka kimdir?
Onun ne günahı var,
Belki bana ahi var!"

*

Hakim Câmsib dedi ki,
— "Sözlerin doğru belki!
Sana bir şey söyleyim:
Üç günde semirteyim,
Zayıf düşen bir atı,
Toprak eşen bu atı"

*

Sevindi İsfendiyâr,
At ona oldu bir yâr!
Öyle semirdi ki at,
Göklere açtı kanat!
Sağrısı etle dolu,
Kucağa sığmaz oldu!
Silahlar tamamlandı,
Gözlerde ateş yandı!
Davûdi zırh giydi,
Tam bir cenk yiğidiydi.
Cevşeni de sırtladı, (*)
Tutsun dünyayı adı!
Atına bindi hemen,
Duâ etti gönülden!
— "Ben zaferler bulayım,
Dumandan öç alayım!
Bulayım hergün zafer,
Yapayım yeni evler,
Yeni hanlar yaptılar,
Şchirlerde kadılar!
Çöle kuyu kazayım,
Tarihe şan yazayım!
Doyurayım açları,
Süsleyim kırı, dağı!
Sonra kırk gün mâbette,
Kalayım ibâdette

Çıkayım dışarı,
Sonra cenkte başarı,
Sağlayım ben durmadan!
Dua da bitti bu an!

*

Hemen kapandı yere,
Göz dikti yükselcere!
Atına bindi, gitti,
Atı, tepindi, gitti!
Tam o yere geldi ki!
Yüreği yandı belki!
Cenk yeri ydi burası,
İçti derin bir yası!
İçti sonsuz bir derdi
Gördü hürşid-i verd'i
Yaralı yatıyordu,
Bir genç ay batıyordu
Sanki kanlar içinde,
Kalbi burkuldu kinden!
Yanında üç kişi var,
Başı ucunda durmuşlar!
Atından indi hemen,
Yaş aktı gözlerinden!
Ağladıkça ağladı,
Sel gibi çağladı! dedi:
— "Ey kardeş bana,
Halinden anlatsana!
Sana saldıran kimdi?
Kargı daldıran kimdi?
Söyle bana ondan ben,
Haklar alayım hemen!"

*

Dedi ki Hürşid-i verti
— "Büyüktür içinde derti
Tek sebeb babamdır!
Bizi yolladı cenge,
Bulandık bu al renge
Seni kayırdı bizden,

Kayırdı hepimizden!
 Ağlama sen yaş dökme,
 Kırık dal gibi çökme!
 Bil ki bu an son anım,
 İşte eriyor canım!
 Ana sen sağ ol ancak,
 Sağ olan yaşayacak!
 Duadan da unutma,
 Sakın bana yas tutma!
 Benim için her zaman
 Yoksula et bin ihsan!

*

Ama bilmiş şunu,
 Ak yiğit duru şunu,
 Benim kinimi sen al,
 Tüklerin içine dal,
 Hakkımı kopar yine,
 Dal safların içine!
 Beni bu hale koyan,
 Ercasib oğlu, bu an!

*

Hurşid-i Verd ki birden,
 İçmiş gibi zehirden,
 Gözünü göğe dikti,
 El, ayağı bitikti!
 Çırpınarak can verdi,
 Yumruklarını gerdi!
 Bir soğuk kalıp kaldı,
 Üç kul ağlayıp kaldı!..

*

İsfendiyar üzüldü,
 Bir kuş gibi büzüldü,
 Ölümün karşısında!
 Kalbi kardeş yasında
 O da ağlayıp yandı,
 Boşanan bir figandı,
 Onun da yüreğinden,
 İşlendi pek derinden,
 Dedi ki:

— "Neyleyim ben,
 İşte tek can, başım var,
 Ne altın, kumaşım var!
 Bir kefen yok saracak,
 Göğsünü sardıracak!

*

Beline kuşak vardı,
 Bir iki uşak vardı,
 Kuşağı kefen yaptı,
 Bu ne büyük azaptı.
 Hemen kazdırdı bir yer,
 Onu yere gömdüler!
 Sonra atına bindi,
 Cenk yerinde gezindi!
 Kim ölmüş görsün diye,
 Göz mü olur görmeğe!
 Dedi ki:

— "Ey ahmak sen
 Lânetli olduk, bak sen,
 Bunca yiğitler öldü,
 Yokluklara gömüldü!
 Öldü senin yüzünden!..
 Yarın ki Kıyamet'te
 Cezan gelir elbette.
 Yine böyle erirsin,
 Cevabını verirsin!

*

Sonra biraz ağladı,
 Yüreğini dağladı!
 At, sürdü ileri,
 Karşıda moğol eri!..
 Sayısı çoktu bunun,
 Öncüsüydü ordunun!

*

Sekiz bin kadar vardı,
 Askeri korurlardı,
 Böyle tâ ileriden!
 Yarı gece çökerken
 Gelmişti İsfendiyâr!

Ona sordular:

— "Ne var?

Sen kimsin? Ne ararsın?

Buralarda işin ne?

Buradan geçin ne?"

İsfendiyar kurnazdı,

Doğruluk yapamazdı!

Kılıcını sıyırdı,

Türkmüş gibi haykırdı:

— "Ey melunlar sizleri

Şurada ki her eri

Gözcülüğe gönderdik,

Orduya umut verdik,

Uyumağa değil hiç!

Olmayınız rezil hiç!

Duyuldu İsfendiyâr,

Açmış nice yol dağlar,

Gelmiş buraya kadar!

Geldim bin arkadaşıla,

En çetin arkadaşıla!

Başınız kesilsin de,

Kalın kanlar içinde!

*

Ateş kesildi gözü,

Türkçe söyledi sözü!

Öncü kola darıldı,

Kılıcına sarıldı,

Başladı kanlı cenge,

Toprak döndü al renge!

Safları çabuk böldü

İki bin kişi öldü!

Kalanı da kaçtılar,

Kolay bir yol açtılar.

Kestâsib şaha doğru,

Arttı birden gururu!

Varınca babasına,

Son gelmişti yasına!

Kestâsib de oğlunu,

Görünce öptü onu!

Hemen kucaklaştılar

Sevinçlerle taştılar!

Kestâsib dedi: Şükür,

Gözüm seni görmüştür,

Düşman sözüne uydum,

Seni zindanda koydum!

Yamanca iş işledim,

Yüreğini dişledim!

Ant içerek dedim ki,

İsfendiyar'ım belki,

Gelir düşmanı bozar,

Adına ünler yazar!

İran'ı ona verem,

Ben de murada erem,

Ateş gede başında!

Bolluk bul her taşında,

Toprağında yurdunun!

Elini kır kurdunun,

Başını ez, sağ ol sen,

Bir aşılmaz dağ ol sen!

*

İsfendiyâr da dedi!

"Baba!" diye inledi:

Mademki bugün benden

Sevinç içindesin sen,

Benim tâcım tahtım da,

Açıklanmış bahtımda!

Ben zaferlere açım,

O periye muhtacım!

O geçmeyince ele,

Uğraşım gider sele!

Dumanı koğamazsam,

Yurdunda boğamazsam,

Duramam buralarda,

Beni parçalar kurtlar!

*

Babası alkış tuttu,

Dertlerini unuttu!

Müjde saldı orduya, dedi:

— "Gelin buraya,

Geldi İsfendiyârım,

Zafer kalamaz yarım.
 Çalınsın davum boru,
 İnlesin dağda koru,
 İnilesin gökle yer,
 Bayram etsin her nefer!

*

Asker haberi aldı,
 Sevinç içinde kaldı!
 Söz aldı İsfendiyar,
 Dedi:
 — "Bir çift sözüm var
 İranlı Beyler size,
 İşleyin kalbinize!
 Kereminden yaradan
 Size gönderdi bu an
 İşte yardıma beni,
 Sizde sarsın evreni,
 Turanlıyı alt edin,
 Erini kat kat edin!
 Zafer gelsin yakına,
 Her er namus takına,
 O Moğol'dan ürkmeyin,
 Zafer bizim deyin!
 Öcümüzü alalım,
 Saflarına dalalım!"

*

Alkışlandı şahzâde
 Askerlerce ziyade!
 Dediler ki:
 — "Bilsin Hüdâ,
 Sana canımız fedâ!
 Bir iş yapalım ki sen,
 Binbir sevinç duy bizden!
 Zaferden zaferi seç,
 Tarihlerde başa geç!"

*

Şahzade alkışladı,
 Bir hazırlık başladı.
 Ercasib'e gittiler,
 Ona verildi haber!
 Dediler:
 — "Ey şah baba,
 Seslendi bizim oba!
 İsfendiyar geldi, bak,
 Ay gibi yükseldi bak!
 İran'ın yüzü güldü,
 Nice Türk öldürüldü,
 Kılıçtan geçti hepsi,
 Ölümü seçti hepsi!"

*

Alınca bu haberi
 Türk hakanı beyleri,
 Yandılar tâ yürekten,
 Hakan da dedi: "Hemen,
 Beyler gelsin otağa,
 İsfendiyar tuzaga
 Bir türlü düşmemiş!
 Bize eder binbir iş!
 Yine kurtulmuş meğer,
 Umdum onu toprak yer!
 O Türk'e düşman devdir,
 Gözleri bir alevdir,
 Devim yok çıka başa,
 Onunla hem savaşa!
 Onu nasıl yencim?
 Öyleyse biz dönelim,
 Bu illerden Turana
 Sağlık verelim cana. (*)

(*) Bu sözler, Acem mübalâğası diye ün salan İran palavrasıdır. Türk hakanının elindeki 1.200.000'lük kuvvetle geri çekilmeye kalkması zordur. Ama bu lejantları kitap yazarı taberi, şehname sahibi firdevsiden nakletmiştir. Bizde olduğu gibi aktarıyoruz.

Moğol hanı ağır yükleri bıraktırdı. Bir harem otağı ile üç hakan otağını iki çadırılık hazinesini ve cevherlerini de yanında götürdü. Bin hecin devesi hazırlattı. Kimisine yük yüklettiler, kimisiyle kaçılacaktı. Baş komutan geldi:

— Ey hân! dedi. Sana ne oldu böyle ki bir kişinin korkusundan kaçıyorsun? Bu sana utanç vermez mi? Adını aşağılatıyorsun! Bir ordu ki bizim korkumuzdan geyik gibi dağlara kaçmaktadır. Şimdi ise sen onlardan kaçıyorsun! İran'da olsun, Turan'da olsun, işitenler neler derler? Eğer İsfendiyâr geldiyse ben gam duymam. Eğer onu öldürmezsem, bana:

— Sen er değilsin, sen boğatır değilsin! deyin. Bizden henüz 100.000 kişi bile kırılmadı. Onlardan 400.000 adam öldü. Senin daha on beş kez yüz bin (1.500.000) adamın sağ duruyor. Sen niçin korkuyorsun? Türk hânı Ercasib, bu sözleri duydu. Niyetini daha da sağlamlaştırdı, berkitti. Şöyle dedi:

— Ey baş komutanımı! Eğer sen bu İsfendiyâr'ı öldürebilirsen, hakanlık otağımın kurulduğu yerden tâ Çin denizine kadar olan yerleri, koca bir ülkeyi sana vereyim. Ulu kızımı sana vereyim. Beylikte ad benim, zafer senin olsun. Eğer bu işi başaramayacaksan gidelim. İran'da hiç bir yer kalmadı. Ne kadar malı, erzakı varsa aldık. Sağlık ve şadlıkla Zodin kalesine varalım. Moğol başkomutanı bu sözleri işittince, hakanına:

— Ey Zamanın Hüsrev'i! dedi. Ben onun başını sabahleyin sana getirmezsem, sen de bana er. Celâsun deme! dedi. Türk hân'ı da ona bütün ordusunu verdi. O gün geçti. Nekkareler çalındı. Borular öttü. Meydana çıkıldı. Oğlu, Güherem ki Kaymar Çekil ülkesinin sultanıydı, onu askeriyle sağ kola yolladı. Orta kolu Kergisâr'a verdi.^(*) Kendisi geride durdu. Boru sesleri Kestâsib'in kulağına erince o da atına atladı. Dağdan indi. Saflar düzenledi. Şehzade Zerir'in oğlu Mihr-i nûş'u çarhacı kıldı. Kendisi dağın tepesinde durdu. Şehzâde İsfendiyâr'ı ordunun orta kolu yaptı. Turanlı hakan Ercâsib, bu hazırlanmayı

(*) Taberi Tarihi'nin yazarı, bütün Türk adlarına acemce ad koyarak yazmıştır. Nitekim Şahnâme sahibi şair Fırdevsi de bu hatayı işlemiştir. Müsteşrik Wilhelm Barthold da: "Orta Asya Türk Tarihi" kitabında; "Şehname'de İran Turan kavgalarına çok yer verilmiş. Turan kahramanlarının adları öze öz Türkçe İran adları gibi tasvir edilmişlerdir!" demiştir.

gördü ve İsfendiyar'ı askeri arasında seçti. Ters bir iş olursa diye bin hecin devesi getirtti. Kaçmak gerekirse, bu develere binip kaçacaktı. İsfendiyar atını oynattı. Ortaya çıktı. Bir nara savurdu:

— Benimle meydana girecek kim var? diye bağırdı. Ortaya kimse çıkamadı. Atını tepti. Üçyüz adam öldürdü:

— Bunlar Hûrşid-i Zerd için olsun! dedi. Sonra sağ kola döndü. Orada da yüz altmış Moğol öldürdü.

— Bunlar da otuz altı kardeşimin intikamı için olsun! dedi. Moğol Hakanı bu hali görünce başkomutanına:

— Ne duruyorsun? Meydana gir! diye haykırdı. Kereksâr bu komutla titredi. Ama, meydana girmekten başka çare yoktu. Altında ki atı İsfendiyar'ın yönüne sürdü.

Yayı aldı eline,
Şehzadenin beline
Keskin okunu attı,
Şimşek gibi fırlattı!
Bu ok İsfendiyar'ın
İranlı fedakârın
Göğsüne vurdu o an!

"Onu öldürdüm!" Sandı,
Ne yazık ki aldandı,
O anda baş komutan!
İsfendiyar'sa sindi,
At boynunun üstüne,
Ölüm korkusu dindi:
Dedi "Vuruldum mu ne?"

Kereksâr, o at boynuna sarılışı görünce sevindi. Kılıcını eline aldı. Kınından sıyırdı. İsfendiyar'ın başını kesmek diledi. İsfendiyar da hemen doğruldu. Elinde ki kemendi fırlatıp attı. İp, Keresâr'ın boynuna geçti. İp çekilince attan düştü. İsfendiyar da onu bağladı. Askerine yolladı. Ve:

— Bunu iyi saklayın. Bununla işim var! Dedi. İranlılar bu haberi Turanlılara ulaştırdılar. Ercasib te bu hali görünce Hecim devesine atladı. Kendi kavminden bin kişi ile Belh'e doğru yön tuttu. Cenkleşen askerler ise savaşı sürdürdüler.

Ercasib tuğunu bırakıp Belh'e gitmişti. Turanlı askerler onun terk edilmiş tuğunu görünce basıldıklarını anladılar. İranlılar onları o kadar sıkımişti ki, sayısı belli değildi. Geride 300.000 kişi, -âman! Diledi. İsfendiyar:

— Artık onları kırmayın! Dedi. Bir iranlı beyi onların üzerine komutan koydu. Kendisi otağına çekildi. Fakat o kadar adam öldürmüştü

ki kılıcının kabzası avucuna yapışmıştı. Su getirtti. Suyu elinin üstüne döktü. Avucu açıldı. Silahını çıkardı. Ve suyundan yıkandı.

İsfendiyâr, Kestâsib ile bir hafta ateşe ibadet ettiler. Sekizinci gün tahta oturdular. İsfendiyar Moğol başkomutanını getirtti. O da İsfendiyar'ı görünce titredi. Yer öptü. Ve:

— Ey şah! Beni öldürme! dedi. Sana lâzım olurum. Eğer Zopin kalesine gidersen, sana kılavuz olayım! dedi.

İsfendiyar güldü. Ve:

— Bunu alın,muhafaza edin! dedi. Moğol komutanını alıp götürdüler. Sonra İsfendiyar babası Kestâsib'e dedi ki:

— Ey baba, gördün işte, intikamını nice aldım! dedi. Başka bir diyeceğin var mıdır? Kestâsib de:

— Ey oğul! dedi. Biz kurtulduk. Ama kızlarımız tutsaktır. Onlar ele geçtiler. Devletli o kişidir ki, böyle bir âr, böyle bir utanç altında kalmaz. Bizi Yaratan şahit olsun ki eğer sen beni bu ârın altından da kurtarırsan hiçbir diyecek sözüm, behanem kalmaz. Böylece tacımı, İran ülkesini sana veririm! dedi. İsfendiyâr da:— Ey şah babam! Ben senin kulunum. Varayım kızlarını sana getireyim! dedi. Kestâsib de:

— Eğer getirirsen, onları sana veririm! dedi. Ve İsfendiyâr'ı alkışladı. Dedi ki:

— Ey İsfendiyar,
Dilediğin er ne kadar?
İşte hemen vereyim ben!

*

O da dedi:
— "Ey şahım sen
12.000 er ver bana,
Kızlar gelsin hemen sana!"

*

Şahzâdeyc 12.000 er,
Erzak, silahlar verdiler!
İsfendiyâr da giydi tâç,
Başka şeye değil muhtaç!
Devceler hem katar katar,

Belki 600 kadar var!
Daha neler, neler de var,
Yüzü aşkın câriyeler!
Moğol tutsağı da aldı,
Uzun boylu yola daldı!
Kestâsib gitti bir menzil,
Etekleri çalıyor zil!
Sonra onu kucakladı,
Suçlarından da pakladı!
Kucakladı geri döndü,
Oğluna da kini söndü!
"Sağ ol benim oğlum!" dedi,
Başarılar diledi.

*

İSFENDİYAR'IN HİKÂYESİ

İrân şâiri Firdevsi'nin şahnamesinden()*

Şâir Tuslu Firdevsi şöyle rivayet eder,
İsfendiyar için de Şehnâme'de şunları der:
— Vakta ki İsfendiyar yola düşerek gitti,
Yol ikiye ayrıldı, birisini terketti!

*

Ayrılan yolda durdu, çağırttı Kerkesâr'ı
O da görmek istedi, zaten İsfendiyar'ı!

*

Getirdiler meclise elleri, kolları bağlı,
Muhafızlar dizildi yanına sollu, sağlı!

*

Bardak bardak şarab, içirdiler ona hem,
Ayık bir kafa ile eremedi sona hem!

*

Sarhoş olunca dedi, şahzade İsfendiyâr;
"Ey Türk ordularının komutanı kerek sâr!

*

Sana bir sorum vardır doğru söylersen eğer,
Sana taç taht veririm. Koca bir ülkelik yer!

*

O toprak senin olsun! Ulu bir Bey olursun,
Hem de tutsaklığından bir anda kurtulursun!

(*) Firdevs-i Tûsi İran'ın ünlü Şehnamesini yazan büyük ulusal destan şairi milâdi 920-925 yılları arasında Tûs şehrinde doğmuştur. Yazdığı destan, İran efsanelerinden alınmıştır. Yazdığı eserini Gazne Türk hükümdarı Mahmud-u Gaznevi'ye sunmuştur. Eser 60.000 beyttir. Tam ve Türkçe manzum çevirisi mısır hükümdarlarından Kavs-i Cûri'ye takdim edilmiştir. Tatar Abdurrahman efendi yazmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

"Eğer yalan söylersen parçalatırım seni,
Yediririm arslanlara, kaplanlara gövdeni!

*

Moğol beyi dedi ki: "Ey şahzade bil ki sen,
Hiç bir zaman bir yalan uydurmadım, sana ben!
Neler biliyorsam hem haber vereyim sana."

*

İsfendiyar dedi ki: "Şimdi sen söyle bana,
Jupin kalesi nedir? Bulunuyor nerede?
Yolumu sürdüreyim ben hangi illere de?

*

Önümde iki yol var!.. Hangisine gireyim?
Askerime burada ne komuta vereyim?

*

O kalenin içinde ne gibi asker vardır?
Hem sayısı ne kadar? Hem hangi ordulardır?

*

Bu kaleden haber ver umarsan saltanatı,
Altına çekerim ben o gün bir sultan atı!"

*

Kereksar da dedi ki: "Ey kahraman üç yol var,
Birisi kısa bir yol! İkisi uzun yollar!

*

O kısa yola bil ki yedi günde varılır,
Biri üç aylık yoldur, biri iki ay alır!

*

Yedi günlük yolda da var ejderha, korkusu,
İnsan kanı dökülür bu yolda oluk oluk!

*

Üç aylık yoldan ise tâ... Hitay'a girilir,
Jupin kalesinde köyler köy üstünedir!

*

Öteki yol yapılmış bu yoldan bir gün öte,
 Bu yoldan gitsen eğer düşersin sen vahşete!
Yedi günlük yol ise yedi belâ yoludur,
 Her yönün her bölgesi korkunçlukla doludur!

*

Önce Birinci durak iki cegedan yeri,
İkinci durak'ta var: Nice arslan izleri!
 Koca bir yılandır o, insan avlar durağı!

*

Gözler hiç görmemiştir böyle koca bir yılan,
 Onu görenler olur bir lâhzada bayılan!

*

Dördüncü durak'taysa bir sihirbaz vardır ki,
 Bütün bir Turan halkı büyüden âciz belki!

*

Beşinci durak'ta da bir Hümâ kuşu vardır,
 Ejder yer, gergedan yer!. Sanki bir canavardır!

*

Onun da bir eşini gören olmamıştır hiç,
 Görse de, o yürekten korku dolmamıştır hiç!

*

Altıncı durak'taysa bir acı su bulunur,
 O sudan içenlerin gür saçları yolunur!

*

O durakta durmadan göklerden kar boşanır,
 Yağan karı görenler ovalarda dağ sanır.

*

Yedinci durak'ta da bir hisar yükselmede,
 Koca koca burçları sanki göğü delmede!

*

Kalesinin önünden bir su akar her günde,

Öyle büyük bir su ki gemi gezer üstünde!
Onun gibi bir kale bütün Turan'da yoktur,
Dik yapısı göklere doğru fışkıran oktur!

*

Kalede erler var ki fazla 100.000 kişiden,
Kalbinde korku duyar, bu yapıyı işiten!

*

3.000 ımağı vardır, değirmenler işletir.
Ekin yerleri boldur, alanı genişletir!

*

Hisar 1000 yıl çevrilse bir taş bile alınmaz,
İstense de içinde bir gün bile kalınmaz!

*

İsfendiyar duyunca bu acı haberi,
Sesini çıkarmadı, baktı ileri-geri!

*

Kardeşine dedi ki; "Yedi günlük yola git,
Yanına da al birkaç gözü pek, arslan yiğit!

*

O yoldan varmak kolay, sabah çık hemen yola,
İşte sana diyorum; "Haydi uğurlar ola!"

*

İleriye atıldı o lahzada Kereksâr,
Dedi; "Yiğitliğine acı bira şehr-i yâr!

*

Ayağınla mezara diri diri sen gitme,
Gençliğini bu yolun doruğun da eritme

*

Ölümü hiç bir kişi beğenip seçmemiştir,
Bir gün gösterisiyle bu yoldan geçmemiştir!"

*

İsfendiyar da sordu; "İlk önce ne görürüm?
Benim yiğitlik dolu bil ki bütün bir ömrüm!"

*

İlk görünen ne midir? İki azgın gerkedan,
Her birisi ejderhâ!.. Ey yiğit buna inan!

*

İsfendiyar tınmadı, dedi; "Götürün onu,
Elbet görür herkeste işin ne olur sonu!"

*

Ertesi gün yöneldi yollarda sine sine,
İsfendiyar askerle Judin'in kalesine!

*

Kalan eri bıraktı Pişuten'e arkada,
Yürüdü erleriyle, şimdi dört bir yakada!

*

Geldi canavarlara, azgın gerkedanlara,
Bir tepeye tırmanıp yer tuttular bir ara!

*

İsfendiyar başladı gerkedanlarla cenge,
Toprak boyanmalıydı şimdi kızıl bir renge!

*

Gergedandan birisi dişiydi, bir erkek,
Erkeği ilerledi dev gibi yürüyerek!

*

Boynuz vurmak diledi, tam göğüsten bir anda,
Bir darbe yedi alnından, kuduran gerkedan da!

*

Yere yıkıldı birden göğdesi canavarın,
Topraklara serildi koca baş koca karın!

*

Dişisi hali gördü, savaş için kudurdu,

İsfendiyar bir anda gerkedanı durdurdu!

*

Atını ökçeledi, sıyırdı kılıcını,
Bu dişi gerkedandan aldı bütün hıncını!

*

Deşti o şiş karnını bu kuduran dişinin,
Sonu zaferle bitti onun kanlı işinin!

*

İsfendiyar atladı sağrısına atının,
Kanla doldu bir anda kılıcın girdiği kın!

*

Güneşin ateşine değildi, kıldı secde,
Bir duâ okuyarak daldı derin bir vecde!

*

Dedi: "Ey Yaradanım! Bir zafer verdin bana,
Bilki şu yüreğimde şükür doluyum sana!

*

Yoksa ben kimimdir ki bu iş elimden gele,
Gücüm de yardımınla başarıya yüceldi!

*

İşiten o lahzada yetişti, perde tuttu.
Ölen o gergedanlar yürekleri korkuttu!

*

Beyler İsfendiyar'a alkış tuttular hemen,
Dediler: "Yücelerden yüce kahramansın sen!"

*

İsfendiyar diledi, birkaç bardak şarap ta,
Şaraplar parıldadı gül gibi, birkaç kapta!

*

Sonra yine getirtti, yanına Keresâr'ı
Ona da içirtmişti o kızıl şarapları!

*

Sonra dedi: "Götürün gerkedanları görsün,
Korku nedir anlasın, onu kalbine örsün!

*

Keresâr da görünce vurgun gerkedanları,
Kaygısız seyretti bu cansız yatanları.

*

İsfendiyar sordu ki: "Gördün mü onları sen?
Moğol Bey'i dedi ki: "Eşin yokmuş, bildim ben!"

*

Ama bilki yarın sen arslanlara uğrarsın,
Sanmam ki sen onları bıçağınla doğrarsın!

*

Hiç kimse onlar gibi yırtıcılar görmedi,
Yüreğine korkuyu o derece örmedi!

*

İsfendiyar dedi ki: "Görür yarın sabah,
Belki sarar korkudan kalplerini bir de ah!

*

Tam ertesi sabahtı, bindiler atlarına,
Sığındılar atların uçan kanatlarına!

*

Orduyu ısmarladı Pişûten'e yeniden,
Dedi ki: "Göz, kulak ol benim erlerime sen!"

*

Kendi gitti erişti arslanlar yuvasına,
Bir nara savurdu dağların arasına!

*

Erkek arslan sıçradı ona saldırsın diye,
O keskin kılıcını pençeyle kırsın diye!

İsfendiyar kılıcı beline vurdu onun,
Kalın bel kemiğini bir anda kırdı onun!

*

Dişi de saldırınca bir öcü alsın diye.
İsfendiyar kılıcı indirdi o gövdeye!

*

Az önce o saldıran yüce hayvan kimdi?
Boynundan kanlar aktı, ana arslanın şimdi!

*

İsfendiyar başını kesti bu canavarın,
Destanı büyük yurdu tutar elbette yarın!

*

Genç kahraman atından hemen zaferle indi,
Pınar suyunu gördü, yıkanarak giyindi!

*

Güneşin ateşine secde kıldı yakardı.
Az sonra da pişûten onun yanına vardı.

*

Yerde yatan o iki dev arslanı görünce,
O da hemen yer verdi, kalbindeki sevince!

*

Ona tuttu alkışlar!. Yere otağ kuruldu,
İsfendiyar bir darca gönlünde rahat buldu.

*

Dedi ki; "Şu Moğol'a arslanları gösterin,
Görsün korkmazlığını benim gibi bir erin!"

*

Kereksâr getirildi, şaştı bu yararlığa,
Yiğit İsfendiyar'da bu ulu yararlığa!

*

O da hemen dedi ki: "Yarın ne göreceğim?

Söyle bana burada kimi öldüreceğim?

*

Moğol beyi dedi ki: "Bir ejderhâdır yarınki,
Onu da öldürürsün, belki seni umarım ki!

*

Ama, bil bu ejderha pek korkulu yılanıdır,
Bu bölgenin en korkunç yılanı sayılandır!

*

Eğer ki sağ olarak dönersen: Devle sana,
Sözüm şu ki, bu dönüş büyük saadet sana!"

*

İsfendiyar getirtti baş dülgeri,
Bir araba yaptırdı, sapsağlamdı her yeri!

*

Arabanın üstüne kurdurdu çark-ı felek,
Dedi; "Bir kavga için çark-ı felek te gerek!"

*

Ona bir sandığıda bağlatmıştı sağlamca,
Bütün hazırlığını yapmıştı hemde tamamca!

*

İki atı bağlattı arabanın önüne,
Gelmişti arabaya gelir gibi düğünce

*

Bırakıldı Püsten'in buyruğuna ordular,
Arabanın içine girmişti İsfendiyar!

*

Kamçıladi o iki at, sürdü ileri,
Şimşekler çakmakdaydı. Ejderhanın gözleri!

*

Gürültüyü duyunca açtı dev ağzını,
Arabayı yutmakla aldı o an gayzını!

*

Atları yuttu hemen, İsfendiyar'ı yuttu,
Sanmayalım bu yutuş kahramanı korkuttu!

*

Döner çarkın dişleri avurdu,
Ejder, hanın kanları sel gibi akıp durdu!

*

İsfendiyar da hemen fırladı o sandıktan,
Kılıcını sıyırdı kanlı kınından o an.

*

Yılanın zehirinden aklı başından gitti,
Bir zehir ki samıştı tâ... Beynini eritti.

*

Ejderhanın dilinde bir çağ yıkılı kaldı,
Bir karanlık zindanda sanki tıklı kaldı!

*

Pişûten gördü bunu, ateş sardı ruhunu!
Şaşıp kalarak dedi: "O nasıl vurmuş bunu?"

*

Birkaç bardak şarabı ona içirdiler de,
Kendine geldi biraz uzandığı bir yerde!

*

Keresâr'a dedi ki: "Gördün mü hünerimi?
Yılan dişleyemedi, işte benim derim!"

*

Keresâr da gönülden ona dedi: "Sen yaşa,
Ya cazu ile yarın nasıl çıkarsın başa?"

*

İsfendiyar da dedi: "Sabah olsun da hele,
Onu da düşürürüm kılıcımla ben ele!"

*

Ertesi gün olunca şahzade ata bindi,
Sağ, solda cesaretle at üstünde gezindi!

*

Bir testi şarap içti, eline aldı bir saz,
Dev cadının yanına gidip yaklaştı bir az!

*

Bir ormanlık gördü ki, uzun, büyük mü büyük,
İsfendiyarla atı kaldı küçük mü küçük!

*

Gitti bir pınar gördü, atı, bağladı, durdu,
Bu pınarın başında bir gölgede oturdu!

*

Bir bardağı, şarapla doldurarak içti hem,
Sazını da çalarak öğdü kendini o dem!

*

Benim yüce adım İsfendiyardır,
Bana karşı koyan şimdi kim vardır!

*

Baş eğdirttim nice ejderhalara,
Benim düşmanıma bu dünya dardır!

*

Sonra ayrıldı ordan!. Sazı cazuya verdi,
Söylediği şarkılar can, ciğeri sarardı!

*

Cadı kadın kendini soktu bir kız şekline,
Dedi; "Saz çalan kimdir? Adı nedir, soyu ne?"

*

Gördü İsfendiyar da onu, ses çıkarmadı,
Şükürde bulunarak sesi şöyle çınladı:

*

"Ey bu canı yaradan, bana bir güzel verdin,

İpek gibi saçlarla, pamuk gibi el verdin!"

*

Bir bardak şarap aldı sundu o genç kadına,
Kadın aldı bardağı, baktı şarap tadına!

*

Büyülü zerdüşt, fakat, büyülü bir zinciri,
İsfendiyar koluna bağlamıştı ipini!

*

Güzel kadın bilmeden onu sardı boynuna,
İsfendiyar'ın düştü bu sihirli oynuna!

*

Ona dedi; "Ey kadın! Bana büyün işlemez,
Bana kendi yüzünü bu lâhzada göster tez!"

*

Kadın, bu söze uydu, çilli bir kadın oldu,
Gül gibi taze yüzü, hem güzelliği soldu!

*

İsfendiyar görünce bu iğrenç, çirkin yüzü,
Kılıcını sıyırdı, gösterdi, ona düzü!

*

Hemen canını aldı, başını astı dala,
"Sihrine mi güvendi?" Dedi; "Avucun yala!"

*

Her yer karardı hemen, bir yel esti güneyden,
Karanlığı götürdü, karanlık yurda hemen!

*

İsfendiyar o başı kesererk yere koydu,
Kalbi yaradanına"derin şükürler duydu.

*

Halk bunu gördü o an, alkışlar tuttu candan!
Göğüsleri kabarttı, böyle korkunç pehlivan!

*

İsfendiyar girmişti otağına bu anda,
İşte koca bir düşman eksilmişti ormanda!

*

Moğol bey'i getirtti, sundu bardakla şarap,
Dedi; "Büyücünün de hali bak oldu harap!"

*

Sen söyle bana yarın göreceğim ben neler?
Yıkılmış saraylarını? Ya güzel kâşâneler?

*

Moğol beyi dedi ki; "Yolları aşmalısın!
Vadileri geçerek dağa ulaşmalısın!"

*

O dağın tepesinde bulacaksın bir yuva,
Orada bir kuş vardır!.. Adına denir Hümâ

*

Hümâ kuşu iridir, kara bir dağ kadar da,
Böyle kuş görülmemiş hiç bir yer, bir diyarda!

*

Yediği ejderhadır, ya da korkunç bir timsah,
Bundan güçlü hayvanlar onu görse çeker ah!

*

Onları bulamazsa fili yer, gekedan yer,
Alkış tutarım sana bundan bundan dönersen eğer.

*

İsfendiyar da güldü;
Alaylı söz döküldü, o anda ağızından!

*

Dedi; "Ederim zindan
Şu aydınlık dünyayı hümâ dediğin kuşa,
Kartal sürüsü olsa çıkarım ben tek başa!

Yarın sana o kuşu vurup göstereceğim,
Beni ne sandın bilmem, a yenik Moğol Bey'im?..

*

O gün böylece geçti, sabah olunca göçtü,
Gözünde yanan alev kızıl kanlı bir öçtü!

*

Bindi ejderha için yaptığı arabaya,
İki atı bağladı önde iki sıraya!

*

Sürdü dağa atları, kendi sandığa girdi,
Koca dağı araba yankıları çevirdi

*

Hümâ kuşu bu sesi duyunca havalandı,
Gagasında bir avın tadı da halkalandı!

*

Arabayı görünce saldırdı üzerine,
Ayakları dokundu, ölüm hançerlerine

*

Kanatları kesildi, ayaksız kaldı hem de,
Hümâ kuşu yıkıldı, cansız kaldı o demde!

*

İsfendiyar sandıktan hemen çıktı, fırladı,
Hümâ kuşuna doğru aykırladı!
Dedi; "İşte bu vuruş senin oluyor sonun,
Son kılıç vuruşunu vurdu başına onun!"

*

Hümâ kuşu ölmüştü, vücudu yere düştü!
Dallarda bakan kuşlar ölüsüne gülüştü!

*

İsfendiyar bu anda çöktü secdeye hemen,
Yaşa! dedi. Dağlarda çiçekler, yeşil çimen!

*

Pişûten gördü onu sevinç sardı ruhunu!
Koştu İsfendiyar'a dedi; "Kutlarım bunu!"

*

Hümâ kuşuna doğru bütün beylerle koştu,
Kuşu ölü görünce zaferden o da coştu.

*

İsfendiyar getirtti Moğol beyini yine,
Tanık kıldı onu da bu büyük zaferine!

*

Birkaç bardak sundu kızıl şarap içirdi,
Moğol Beyini şimdi kendisinden geçirdi!

*

Sordu; "Ya yarın sabah göreçeğim ne iş var?
Öldürecek olduğum, acep, hangi canavar?"

*

Moğol beyi cevap verdi; "Konaklarsan bir yerde,
Kar bulutları gezer sıra sıra göklerde!
Gün boyunca kar yağar, ne hileler kâr eder,
O öyle ülkedir ki ne bir hüner kâr eder?"

*

Sözümü tut, gitme hiç! Dileğinden dön geri,
Zehir etme kendine bilmediğin illeri!
Çünkü otuz saatlık bir yol orda vardır ki,
Suyu acı, dağları öyle dik dağlardır ki,

*

Askerinin kanına girme hiç bu yerlerde,
Alınacak kale yok, bir hisar yok o yerde!

*

Hele bir kale varki yüz yılda alınamaz,
Alınsada içinde rahatca kalınamaz!

*

İki kapı var orada, bir tanesi Çin'dedir,
Tamam yüzbin adamla savunuş içindedir!

*

Eğer Han'ın Ercasib buyruk verirse eğer,
Üstünüze yığılır tamam dörtyüz bin asker.

*

Bu haberi alınca İranlılar dedi ki;
"Bu söz gerçekse işimiz güçtür belki!"

*

Dinle ey İsfendiyar, sen bizim sözümüzü,
Dikelim güzel İran iline gözümüzü!

*

Toplayalım çok asker, gelelim yine birgün,
Ne ordumuz üzülsün, ne yurt fazla üzülsün!

*

Girme halkın kanına, özgürlük ver canına!
Dönelim ataların övdüğü İran'ına!

*

İsfendiyar duyunca askerinden bu sözü,
Kaygı bulutlarıyla bir anda doldu gözü!

*

Dedi; "Ey Beyler sizden şimdi kimler vardır ki?..
Biliniz, her biriniz bir dev kahramandır ki,
Ne ölümden korkarlar, ne de cenge varmaktan,
Vazgeçin bu anda siz bana da yalvarmaktan!"

*

Şahımızdan şu kadar armağanlar aldınız,
O armağanlarla da mutlu ömre daldınız!

*

Karşılığı bu mudur?. Eğer böyle ise ben,
Olamam bu yollardan bir zaman geri dönen!

*

Beni yaratan varlık yine de saklar beni,
Unutmam o varlığın ben iyiliklerini!

*

Duyunca İranlı'lar şahzadede bu sözü,
Bir pişmanlık içinde yandı kalpleri özü!
Yer öpüp dediler ki: "Ey şah biz senin için,
Bu sözleri söyledik yandıktan için için!
Dileğimiz sana hiç ziyan gelmemesidir,
O nazik gönlünüzü bir ok delmemesidir!
Canımız sana kurban! Sen de duy, bunu işit.
Uzaklaşma aradan, ne de başımızdan git!"

*

İsfendiyar tınmadı, sonra bir zaman geçti,
Askerinin gönlünü alacak demi seçti!
Dedi ki: "Ey beylerim nasip olursa eğer,
Hepinize veririm doyumluklar ve cevher!
Cepleriniz, karnınız ancak bunlarla doyar,
Sabırlı milletlere istikbal taşlar koyar!"

*

Akşama kadar göçtü, sabah olunca gitti,
Askerleri kahraman, ordu yine yiğitti!

*

Bir sabahtı varıldı söylenilen o yere,
"Kar ülkesi" denilen o beyaz beldelere!

*

Ordu kondu oraya!. Ne güzel yerdı bu yer.
Kolayca ele geçer, hava böyleyse eğer!

*

Ama dağdan bir bulut yöneldi, göğü bastı,
Mızrak boyu karlar, dağ yamacına aştı!

*

Kalmıştı üç gün burda İsfendiyar ordusu,
Yağan karlar buzlaştı, buz tuttu her akarsu!

*

Yere koydu başını yakarıp İsfendiyar,
Askerleri diz çöktü! Ağlayıp yalvardılar!

*

Yaradan da onlara acıdı, hava açtı,
Karlar eridi yolda, soğuklar uçtu kaçtı!

*

Üç gün daha kaldılar, dedi ki İsfendiyar;
"Ey Bey'ler malımız çok, hemde çok rızkımız var!
Bunlar burada kalsın, mallar hemen boşalsın!
Kimin gücü yeterse, gelsin yüz deve alsın!
Ellisi su yüklensin, elli deve de azık,
Buralarda durma sen! Olur bize de yazık!"

*

İki gün hazırlanıp yükleri bıraktılar,
Göçtüler bu yollardan, ileriye aktılar!

*

Gecenin bir deminde geldi turna sesleri,
Turnaların o tatlı, yumuşak nefesleri!

*

İsfendiyar dedi ki; "Söyleyin o Moğol'a,
Bir susuzluk kılığı hani düşmüştü yola?"

*

Turna sesi geliyor! Söyledi yalan niçin?
O kötülük taşıyor kalbinde için için!

*

Moğol beyi dedi; "Su çoktur, ama acı,
Ondan kimse içemez!. Olamaz can ilacı!

*

Bir parça yol alındı. Uzaklardan ses geldi.
"Kurtaran yok mu?" diye bu ses yürekler deliyor!

*

Bir göle varılmıştı, biri düşmüştü suya,
Bağırıp duruyordu. Düşmüş gibi kuyuya!

*

Kimse kurtarmıyor, nerdeyse boğulacak,
Çırpınıyor sulara şimdi başla, kol, bacak!

*

İsfendiyar haykırdı; "Gelsin o Moğol Beyi,
Neye söylememişti, bu suyu bol hendeği!

*

Koştular çağırdılar Kereksâr'ı o anda,
Bir azar da kopmuştu o İsfendiyar'dan da!

*

"Bre mırdar Moğol sen, ne söylersen hep yalan,
Hani su bulunmazdı bir damlacık arasan?

*

Bizi zahmete saldın!. Yalan sözlerin nedir?
O da dedi: "Sözlerim iyiliğinizedir!"

*

Bense, senden gördüm mü en küçük bir iyilik?
Kötülüğün burnumdan hep geldi ilik ilik!

*

Nasıl iyi haberler verir, söyle, sana?
Günlerdir bir mutluluk verdin mi ki sen bana?

*

İsfendiyar gülerek; "Yaradan biliyorsa,
Seni hakan yaparım, dedi, kolaylık korsa!

*

Turan'ı bağışlarım baştan başa sana ben!
Senin yakınlarına dokunmam hem inan, ben!

*

Moğol beyi sevindi, eğildi öptü yer,
Binbir özüir diledi, yakardı o gözleri!
İsfendiyar dedi ki; "Bu geçit nerede?"
"Bu suyun geçidi yok şahzadem hiçbir yerde!
Eğer geçmek dilerse sala binmek gerektir,
Dediğime inan sen! Bu sözlerim gerçektir!

*

Kerkes te şaştı buna!. Beyler, dedi:
"Dönelim! İçimizden doğan bu dileğide yenelim!"

*

Şahım ne sen kendin öl, ne de ölelim bizler,
Artık dinlensin şu yorgun olan dizler!

*

İsfendiyar duyunca ordusundan bu sözü,
Bulutlandı bir lâhza ateşle dolan gözü!

*

Acıklandı, gönülden dedi: "Ne korkakmışsınız siz,
Karlardan korkarsınız, sulardan ürkersiniz!"

*

Gönlünüz biliyorsa, varın, İran'a gidin,
Ben yapayalnız giderim! Sözüm bu, benim yiğidim!

*

Asker bunu duyunca diledi hem özürler,
Utandılar hepside ilerledi öptü yer,

*

Dediler: "Ey şah senin buyruğun baş üstüne!"
...İsfendiyar tınmadı, sustu bir zaman yine!

*

Moğol beyine dedi; "Kerkesar korkarım ki,
Seni özgür bıraksam sudan geçersin belki!

*

Bizi yalnız bırakır, gider uzaklaşırsın.
Belki de yüreğinde bize bir kin taşırsın!

*

Moğol beyi ant içti; "Ben hiçte kaçmam,
Sizin yüreğinize kötülük saçmam!" Dedi.

*

Sen yalnız zincirimi çözdür benim boynumdan,
Rahat bir nefes geçsin yaralanmış koynumdan!

*

O zaman geçireyim sudan, senin ordunu,
Andırmayın orduna senin ana yurdunu!"

*

İsfendiyar emretti; "Zincirleri çözünüz,
Ona acıma duysun bugün sizin özünüz!

*

Sabah olunca zincir çıkarıldı Moğol'dan,
Dedi; "Yol göstereyim ben size de şu yoldan!"

*

Sonra da bir katırın yapıştı yularına,
Attı hemen kendini bu yerin sularına!

*

Asker ardından gitti, bu kıyıya vardılar,
Bu suların ardında bir geçit aradılar!

*

Sonra ordan göçtüler, geldiler bu bölgeye,
Ordan yol aradılar şu karşıki kaleye!

*

Bir konaklık yol vardı! Soruldu:
"Nedir bu yer?" Moğol beyi dedi ki:
"Bu yol kaleye erer!"

*

Sabahleyin kendini bu kalede bulursun,
"Nerede kale?.." Diye kaygıdan kurtulursun!

*

İsfendiyar da o gün bu kıyıda durmuştu,
Bir toplantı kurarak bu yerde oturmuştu.
Silahı öne koydu, kılıcını sıyırdı,
Bir parça nefes aldı, sonra şöyle buyurdu.
"Kereksâr'ı getirin!" Moğol'u getirdiler,
O da gelince hemen saygı ile öptü yer!

*

İsfendiyar dedi ki; "Sen şöyle karşıma geç!
İstediğin şarabın hem en güzelini seç!"

*

Bardak bardak şarabı, getirdiler önüne,
Baygın bardak şarabı, getirdiler önüne,
Baygın bakışlarla da bakındı dört yönüne!
İsfendiyar dedi ki; "Şimdi sen söyle bana,
Düşmanımıza erdik! Sorularım var sana!
Hakanını öldürsem, oğullarını assam,
Birer okla öldürsem, bu işi etsem tamam,
Söyle sevinirmisin, kaygılar mı duyarsın?
Yoksa bu kaygı ile kalbini mi oyarsın?..!"

*

Kereksâr küfür etti, hınçla İsfendiyar'a,
Şarabın etkisiyle sövdü, saydı onlara!

*

Dedi ona; "Sen neler söylüyorsun, dilerim,
Dertten kurtulmayasın! Hemde şunu ben derim!

*

Yedi kat yerlere gir! O ağzın kurusun,
Dinin de yere batsın! Dilinden zehirler sun!

*

Döktüğün o zehrine sen kendin de zehirlen,
Sana, bil, hiç bir zaman sağlıkta dilemem ben!"

*

İsfendiyar kızdı, sıyırdı kılıcını,
Başına kılıç vurdu, aldı ondan hıncını!

*

Kılıç kafayı kesip gövdeyi de ayırdı,
Moğol Bey'i hemen hayatından sıyırdı.

*

Emretti: "Alın bunu!" Aldılar
Havaya fırlattılar.
Yılan ölüsü gibi, onu suya attılar!

*

İsfendiyar atlandı, bir yüce yere vardı,
Aşağı yerlerden de yukarıya çıkardı.
Oradan kaleyi gördü, düşündü ki:
"Bu kale, Acaba nasıl düşer, hem nasıl geçer ele?"
Yazık ki bunca emek, zahmetim boşa gitti!

*

Böyle diyerek hemen yüreğini eritti,
Sonra kaleye baktı, gördü iki atlıyı!
Yakaladı onları, gezdirdi kıyı kıyı!

*

İp taktı ikisinin hem de boyunlarına,
Benzetti ikisini dağın koyunlarına!

*

Sürdü dağ tepesine, sonra sordu onları,
"Bu kalede ne kadar adam vardır burada?"

*

Sayıları ne kadar? Eldeki silahları ne?
Onlarda cevap verdi: "Bilin ki elli sene,
Yetecek yiyecek var! Hem yüzbin kişilerdir,
Hepsi koç baba yiğit, hepsi de arslan erdir!

*

Bir düşman gelse dağa, yüzyıl karşı dururlar,
Düşmanın erlerini tâ... uzaktan vururlar!

*

Gelen düşman kalenin tek taşını alamaz,
Yıllarca çarpışsada kapısından dalamaz!"

*

İsfendiyar onlardan işitince bu sözü,
Yeniden bir kızgınlık doldu parlayan gözü!

*

O iki atlının da canına kıydı o an,
Pişûten'e dedi ki; "Bil ki sen ey kahraman!
Orduya göz, kulak ol!. Alamazsan kaleyi,
Savaş yerine bende kullanırım hileyi!"
Bir tüccar giysisine bürüneyim ben bu an,
Kaleye nice yiğit ileteyim ben şu an!

*

Sende gözet yolları, kılavuz çıkart yola,
Kaleye her lâhza bak, er dağıt sağa, sola!

*

Gündüz duman görürsen, gece görürsen ateş,
Anla ki o kalede doğdu yeni bir güneş!

*

Anla ki o kaleye girmişimdir ben artık,
Bundan sonra yeni bir işe başla sen artık!

*

Ele silah, tuğu al, arslan gibi dur hemen,
İsfendiyar sanmalı seni kalede gören!

*

Kalenin önüne kon, savaşa dur, ben de hem,
Göstereyim kalenin içinde hüner bu dem!

*

Bir kervancı çağırttı, dedi; "Yüz deve getir,
Sende bir tüccarın kılığına şimdi gir!

*

Haznebaşıya dedi; "Sakin unutma şunu,
Hazırla sarı sarı beşyüz çil çil altunu!"

*

On tane taç bulundur, seksen çiftte boş sandık,
Biz bu hazırlıkla bir zafere inandık!

*

Hazineci başı istenen şeyleri hazırladı,
Yüzaltmış yiğit seçti, anlı, sanlıydı adı!

*

Her yiğit kondu şındı, bir sandığın içine,
Hiçbir kişi bilmedi, sandık içindeki ne!

*

Yirmi er silahlandı, hepsi de korkusuzdu,
Yirmisi de kaygısız, ölümden kaygusuzdu!

*

Yirmi kervanı soktu bir tüccar kılığına,
Kılıçları gizletti hem ipekli bir kına!

*

Sonra çıkıldı yola! Beş saatlik yol vardı,
Denizin kıyısından dimdik kaleye vardı!

*

Haraççılar şehirden gelip sordu:
"Nereden gelip gidiyorsunuz? Haber veriniz hemen,
İsfendiyar dedi ki; "İrandan geliriz biz,
Şimdi yüklerimizi birer birer sayın siz!"

*

Yükler sayıldı o an! Sonra şehre girdiler,
Bir büyük alanda yükleri devirdiler!

*

İsfendiyar eline aldı güzel bir kutu,
İçine yerleştirdi inci, kızıl yakutu!

*

Firûze, zümrüt koydu, hepsi sonsuz değerde,
Altın dolu kutular gizlenmişti içerde!

*

Bir Arap atı aldı, on parça da kumaş hem,
İki muhafız aldı, kaleye çıktı o dem!

*

Ercâsib'in katına vardı, öptü de yeri,
Sundu o getirdiği güzel hediyeleri!
Moğol Beyi gülerek sordu; "Gelirsin nerden?"
İsfendiyar da dedi; "İran denilen yerden!"

*

Tüccarlıkla gezerim! Dışarda hem yüklerim,
Eğer izin verirse bana siz büyüklerim,

*

Malımı getireyim kalenize buraya,
Ercasib izin verdi: "Yığ malını şuraya!"

*

Kaleye serbestçe gir, vergi de vermeyiniz,
En güzel bir konakta oturup dinleniniz!

*

Ercasib yüz adamı konukcu verdi ona,
Aldandı o an onun riyâlı duruşuna!

*

İsfendiyar da sabah olunca yaptı oyun,
Moğol Han'ın önünde eğilip kırdı boyun!

*

Üç parça kumaş aldı, dolu bir tabak altın,
Hem de saf mı saf altın! Hem sarımtırak altın!

*

Selam verip yer öptü, dedi; "Yüce hakanım,
Sana hizmet diliyor damarımda her kanım!
Taç hem kemerim var, göstereyim ben size!

*

Moğol han gülümsedi, bir saygı duydu ona,
Bu riyâya inandı, bir anda uydu ona!

*

Sordu; "Adın ne senin?"
"Adım Harrâd'dır benim!..
"Ey Harrâd, sana artık arttı benim güvenim!
İzin de istemeden katıma gel, hemen sen,
İran'dan ne gün çıktın? Bunu öğreneyim ben!

*

İsfendiyar yer öptü, tilkice gülümsedi,
"Bir buçuk sene var ki oradan ayrıldım!.. Dedi.
Kestâsibiniz nasıl? Ondan ne haberler var?
Nerede bulunuyor? O yer hangi diyar?

*

"Kestâsib'in başkenti Belh şehridir hakanım,
İsfendiyar nerdeyse, bana, sen söyle cânım!

*

Mısır'a gitmiştim ben, döndüğüm zaman yurda
Bilmem İsfendiyar'ı neden görmedim orda?.

*

Sordum, bana dediler:
Köseb'dedir o genç şah,
Orduya er topluyor, orada akşam sabah!

*

Babası Kestâsib'in üzerine varacak,
Onun ordularını ordusuyle yaracak!

*

Kestâsib'i sorarsan o da gitti savaşa,
İsfendiyar da gitmiş Turandaki uğraşa!

*

Ercasib duydu bunu alayla gülümsedi,
"Devlet bile bu yoldan kolay geçemez! Dedi.

*

O, nasıl gelebilir? Bu haberde yalan var!..
Böyle işittim, dedi! Yer öptü İsfendiyar!

*

Sonra dışarı çıktı kaldığı köşke vardı,
"Ne hile yapmalıyım?" Diye oraya vardı!..

*

Yedi gün geçmişti ki köşkte oturuyordu,
Acem prensesle hayaller kuruyordu!

*

Bir işçi giysisiyle Hümâ ve âferide,
Göründüler bir sabah bir yolun üzerinde!

*

Başları da açıktı, gidiyorlardı suya,
Görünmüştü o saçlar çiçekli bir kokuya!

*

İsfendiyar o anda yüzünü peçeledi,
İki genç kız ona hem şöyle dedi:

*

"Ey kişi sen nereden geliyorsun bu il'e,
İran'dan geliyorsan bize bir haber söyle!

*

Kestasib'den haber ver, yada İsfendiyar'dan,
Bizim de farkımız yok bu yurdda tutsaklardan!

*

Keşke biz ölseydikte görmeseydik bu derdi,
İsfendiyar olsaydı bize imdat ederdi!

*

Onlardan haber varsa, ne olur söyle, bize,
Canımızı istesen verirdik biz de size!"

*

İsfendiyar duyunca bu akıllıca haberi,
Yani iki ateşle göğsündeki çiçeği!

*

Bir haykırış haykırdı. Kızlar titredi bundan!..
Dedi ki; "Neme gerek İsfendiyar ve sultan?..
Ben onları nerde görmüş olabilirim?
Görmüyor musunuz siz onlar kimdir, ya ben kim?"

*

Ben tüccarın biriyim, bana bundan sorun siz,
Pehlevi'ce söyleyin, hele biraz durun siz!

*

Pehlevice dedi ki; "O İsfendiyar, ben'im,
Sizi gördüm, gül açtı yüreğimde gülşenim!"

*

Ama kimse duymasın, söylemeyin siz sakın,
Kurtuluş günleriniz siz bilin ki pek yakın!

*

Prenses Hümâyûn da tanıdı kardeşini,
Söndürdü gözyaşıyla kalbinin ateşini!

*

İsfendiyar tınmadı!.. Pazarını bitirdi,
Ama yüreğini de derinden eritirdi!

*

En sonra dedi; "Kızlar ben İsfendiyar'ım,
Yine eskisi gibi, ikiniz benim yârım!"

*

Sizi bu tutsaklıktan kurtarmaya geldim ben,
Sabredin özgürlüğe kavuşursunuz hemen!"

*

Kızlar sevindi buna, döndü saray yoluna!
Girdiler cıvıldaşıp, bBirbirinin koluna!
İsfendiyar da kalktı, Moğol hanıma gitti,
Ona hem dua etti, birkaç ta yalan etti.

*

Dedi; "Ey han! Binmiştım bir gemiye,
Dalgalar sallandırdı. Gemiye bir Teviye!
Gemimiz çıkan yelle nerdeyse batacağı,
Sular bizi boğarak karaya atacaktı.

*

Bende adak adadım, dedim ki:
"Kurtulursak, kurtulduğum şehirde;
Bir şölen vereyim bak!.

*

Bir şölen: Ulu olsun, bir şölen ki her şey bol,
Yiyecek bol, konuk bol!..
Han oğlu bol, hem Bey bol!

*

Yedireyim onları!.. İçirip doyurayım,
Bi izniniz olursa hazırlığa varayım!..

*

Moğol hânı dedi ki: Yanındaki beylere,
"Bu konuğumuz, bugün size şölenler vere!"

*

İsfendiyar yalvardı: "Köşküm, hakanım, dardır,
Benim bu şölenimde türlü armağan vardır!

*

Eğer buyruk verirsen daha geniş yer gerek,
Şimdi güz aylarıdır, orda ateşler gerek!

*

Han dedi: "Dilediğin o işleri işle sen,
Avlumuzda şölen yap, yer için genişle sen!

*

İsfendiyar oradan ayrıldı, şehre indi,
Yüreğinin içinden çocuk gibi sevindi!

*

İri koyunlar aldı, zahire, şaraplar aldı,
Büyük bir şölenin de hazırlığına daldı!
Dâvetliler geldiler!.. Bey'ler, hanoğulları,
Tuttular akın akın o yüksekçe yolları!

*

Bir ateş yaktılar ki, sanki gökleri ördü,
Şahzade, Pişûten de bu dumanları gördü.

*

Dedi ki: "Bu iş tamam!. Sevinmeli yürekten,
Artık hiç uyumayım, sabahı bekleyim ben!

*

Güneş kızıl ışıklar saçarak sabah oldu,
Ne yazıkki sabahlar hakan için ah oldu!

*

İranlılar yürüdü tâ... kaleye geldiler,
Aşağıdan yukarı dağlara yükseldiler!

*

Nöbetçiler aşarak Ercâsib'e vardılar,
Dediler ki: "Düşmanlar şehrimizi sardılar!"

*

O da elli bin erle birkaç han oğlunu,
Gönderdi. Tutsun diye başkentinin yolunu!

*

Oğlu Turhan illk önce atıldı da ileri,
Nûs-âver de bir okla deldi onunda ciğeri!

*

Han oğlu Güherem'se zor kurtardı yakayı,
Koştu hakana dedi : "Düşman sardı yakayı!"

*

Gelen İsfendiyar'dı, şimdi yol doğrusundan,
Akın akın askeri yolları tuttu bu an!

*

Büyük cenkte tuttuğu mızrak yine elinde,
Kılıncın kılıfını sallıyordu belinde!

*

Baskına uğradık biz, hem de büyük baskına,
Yalın kılıçlar artık giremez hiçte kına!

*

Moğol han, bu haberi alınca kaygılandı,
Yüreğinin en ince yerinde ateş yandı!

*

Hemen iki oğlunu orduya baş eyledi,
Kendine de yüz eri hemen yoldaş eyledi!

*

Akşam, karanlık çöktü, geldi puszu zamanı,
İsfendiyar da zaten bekliyordu bu anı!

*

Geceyi fırsat bildi, sandıkları açtırdı,
Acem kahramanları kimi de içten kırdı!

*

Çıkan o kişilere verildi yemekle su,
Bardakla şarap verdi... Tamamlandı ne pusuz!

*

İsfendiyar dedi ki: "Kaleyi alacağız,
Şu hisarın içine ok gibi dalacağız!"

*

Kapılara gönderdi hemen elli kişiyi,
Elli kişiye dedi: "Gözler açılın iyi!"

*

Korkmayın: "Şu karşıki dik kaleye yürüyün,
Zafer nârâlarıyla dört bucağı bürüyün!"

*

Her kimi görürseniz kılıçları saplayın,
 Bir ölüm korkusunu şu kaleye siz yayın!
 Yanına da almıştı altmış İran'lı asker,
 Hepsi kızkardeşlerin köşklerine geldiler!

*

Kızlar coşuştu durdu, kardeş sesi duyunca,
 Sıralandı dal gibi, şimdi boylu boyunca!

*

İsfendiyar onlara: "Beni bekleyin! dedi.
 Kızlar gitti, arkadan bir hızla ilerledi!

*

Geldi, demir kapıya!.. Bir güzle onu kırdı,
 Duvarları çınlatan bir seslede haykırdı!

*

Ey Moğol beyi! Tüccar bağış getirdi sana,
 Haydi durma!.. Elinle bağışları alsana!

*

Moğol han da bir erdi, korku saçtı cenk etti,
 Kılıçlar da yerleri kanlarla renk renk etti!

*

İsfendiyar salladı kılıcını bir anda,
 Ercâsib'in başı da yuvarlandı bir yanda!

*

Hile kahramanlığı, saray içinde yendi,
 Odalarda bir anda چراغلار alevlendi!

*

Han kadın, bir kölenin konuldu kucağına,
 Bütün Moğol erleri düştü hile ağına!

*

Hazine mühürlendi, yürüdü İsfendiyar,
 Tavlardan gidip seçti güzel küheylanlar!

*

Bindi bir küheylana!.. Adamlarını sonra,
Bindirdi başka başka çevik küheylanlara!
Altmış kişiyi seçti, Save adlı bir Bey'i,
Onlara serdar etti, teslim etti kaleyi!

*

Bağırıldı; Kapıları kapa hem, sende,
Kestâsib'i git çağır, bekleyim burda ben de!

*

Zafer bizimdir artık, böyle biliniz bunu,
Anlayınız zaferin İran'dan olduğunu!

*

Şah buraya gelince Turan'ının başını,
Kayalardan sarkıtın, o da görsün naşını!"

*

Kendi ayrıldı gitti, ordusunun başına,
Korkunç bir hal gelmişti alnındaki kaşına!

*

Kestâsib, buyur! Sesi dağlarda yankılandı,
Bu korkunç sesi duyan Gürehem kaygılandı!

*

Kardeş andırıman'a dedi ki; "Hemen atlan,
Görelim bağırın kim? Bilmeliyiz biz bu an!"

*

Hemen ata bindiler, kayalıktan indiler!
İsfendiyar ata bindi, kalede göründüler!

*

Han tuğu sallanırken henüz burçlar üstünde,
Aydınlatı her yeri ufuktan doğan gün de!

*

Oldu öğleye kadar kanlı savaş bu yerde,
Top gibi oynuyor toprakta kelleler de!

*

Moğol han'ın başı da sallanınca havada,
Hemen hemen gözyaşı döktü birlikleri orada!
İsfendiyar atını onlara doğru sürdü,
Uçar gibi koşudan at sağrısı köpürdü!

*

Ansızın hakan oğlu Güherem karşı durdu,
İsfendiyar beline yapıştı yere vurdu!

*

Sonra iki han oğlu tutsak oldu onlara,
Moğol han'ın askeri boğuldu ahu zara!

*

İsfendiyar meydana diktirdi iki direk,
O iki han oğlunu astırmayı gördü pek!

*

Sonra da keskin okla bir kalbura çevirdi,
İki zavallı genci bir dal gibi devirdi!

*

Beşbin kişiyi kattı Behmen'le Nûşaver'e,
Dedi: "Bu erleriniz Çin yönlerine gire!
Kimi görseniz eğer, öldürünüz siz onu,
On günlük yol gidiniz! Yolun çinli'dir sonu!

*

Elli bin kişi yol aldı, Çin ülkesine daldı,
Şah'a bu zafer için birkaç ta adam saldı!

*

Behmen girince Çin'e, nice yer ele geçti,
Ele geçen malların en güzelini seçti!

*

Tutsakları yolladı İran'da babasına,
Bu zaferler son çekti babasının yasına!

*

O kadar sevindi ki müjdeler saldı İl'e,
Şairler destanlar getirdi o an dil'e!
Bayram davullarını, borusunu çaldırttı,
Zafer bayraklarını havalarda kaldırttı.

*

Beylerine dağıttı en değerli kaftanlar,
İran topraklarını inlettı o destanlar!

*

Oğlu İsfendiyar'a bir mektup yazdı hemen,
Dedi; "İran'ımıza gel beklerim seni ben!"

*

Bu mektubu alınca gurbette İsfendiyar,
Yüreğinin içinde doğdu sevinçten pınar!

*

Moğol han'ın o zengin hazinesinden başka,
Beylere versin diye düştü yeni bir aşka!

*

On iki bin kişiye dağıttı nice cevher,
Buyruk saldı; "Getirin bana nice develer!"

*

Devenin onbinini aldı da İsfendiyar,
İkibin Devesini askere dağıttılar!

*

Bin deveye yüklendi altın paralar çil çil,
Mal, silâh yüklenenler altı yüzden az değil!

*

Yüz yük te nice cevher yüklenmişti ayrıca,
Yüz deve de verildi yükler de nice taca!

*

Bin deveye yüklendi en değerli halılar,
İpek kumaş kervanı yedibin develik var!

*

Üçbin erkek köleyle câriye aldı, kendi,
Ayrıca nice nice hizmetçiler beğendi!
Moğol hân'ın bir süslü tahtı da ganimetti,
Kız kardeşi Hüimâ'ya onu armağan etti!

*

Mâh-ı Feride'ye bir mafe armağandı,
Bu mafe ki hakanın hemde anasındandı!

*

Sonra herbir kardeşe verdi üçbin cariye,
Dedi; "Bunlar da olsun size birer hediye!"

*

Zavallı Moğol hanın anası, hem de eşi,
Tutsak edilmişti!. İki de kız kardeşi!

*

En son haber getirdi, Ercasib'in veziri,
Hakan Alper Tunga'dan verdi hem de haberi!

*

Dedi; "Filan yerededir onun hazineleri!"
Filân yerde de vardır beşbin kadar da deve,
Ey şahzade onları al sen hem seve seve!

*

O aldı üçbinini, kalanı üleştirdi,
Kaleyi yaktı, yıktı!.. Sanki dünyadan sildi!

*

Bir şenlik yer kalmadı, sonra göçtü o yerden,
İkibin yiğit er de seçti binlerce erden!

*

Geri kalan askeri dağıttı dört oğluna,
Dedi; "Siz burdan düşün onarılmış bir yola!"

*

Ben de şu Yedi Sini yollarından döneyim,
"Korkuludur" denilen iki yolu deneyim!

*

Kim sizden çekerse baş, onun başını kesin,
Susturun isyanını ordunuzda herkesin!
Yakın, yıkın her yeri!.. Acımak ne bilmeyin,
Yalancı gözyaşını yanaklardan sileyim!"

*

Behmen de göçtü ordan kardeşleriyle o an,
Belh'e döndü çarçabuk kısa olan yollardan!

*

İsfendiyar da döndü, Çin'den hemen İran'a,
Geldiğin de verildi haber bütün yaran'a!

*

Belh şehri süslenmişti!. Kestâsib karşı çıktı,
Oğlu İsfendiyarı hemen göğsün de sıktı!

*

O da görünce bu an sevgili babasını,
Atından inip sürdü oğulluk safasını!

*

Elini öptü onun!.. Sonra şehre geldiler,
Göklere ışık veren ay gibi yükseldiler!

*

Bir kurultay kuruldu!.. İsfendiyar anlattı,
Kurulan sofralardan herkes yiyecek tattı!

*

Haberleri duyanlar şaşırdılar her işe,
O zafer akınına, o tâ... Çin'e girişe!

*

Ertesi gün sunuldu Kestâsib'e armağan,
Dedi: "Oğlum sen ver bana en yüce bir şan!"

*

Sunduğun armağanlar tam ikiye ayrılınsın,
Hem ordumuza hem de hazineye ayrılınsın!

*

Sonra bolluk içinde zevk safaya dalar,
Firdevsi'den tarihe böyle bir masal kaldı.

*

İSFENDİYAR'IN TURAN'DAN DÖNMESİ

Tarihçiler şöyle rivayet ederler ki, Ebul-Kasım Mensur bin Ali Elmeşhûr bil-Firdeviftûsi (rh) der ki: İsfendiyar Turandan gelince, bir gece nice nice şarap içip sarhoş oldu. O gece anası Ketâyün ile yatdı. (Onların âdedinde anne ve kız kardeşlerle yatmak caiz idi. Batıl din tutar idiler) Sabah olunca İsfendiyar uyandı.

Anasına dedi ki:

— "Ey ana! Şah bana kötülük diler. Bana demişti ki:

"Lehrasib'in intikamını al ve esir kardeşlerini getir. Tanrı şahit olsun ki, padişahlığı sana vereyim."

Vardım buyruklarını tamamladım. Şimdi bana hiç iltifat etmedi. Ben yüze yüz dilerim. Eğer vermezse tâcını alırım ve tahta çıkar İran'a hükümrân olurum ve seni ulu hatun ederim ve elimde ne varsa sana veririm. Ketayun ana bu sözleri işitince kaygulandı. Bildi ki ana Kestâsib sözünde durmaz. Ana dedi:

— "Ey oğul, niçin acele edersin, baban öldükte nesi varsa senindir. Baban da yalnız bir kaç tane taç vardır. Geri kalan hükümrânlığı ve malı hep sendedir."

İsfendiyar bu sözü işitince:

— "Ulular gerçek söylediler ki (Her sırrı avretlere dememek gerek. Zira kadınların akılları eksiktir) Ketayün Ana bu sözü işitince kederlendi.

İsfendiyar kalktı, babasına vardı, sohbete koyuldular. İki gün, iki gece yedi içtiler, sarhoş oldular. İsfendiyar şaha:

— "Ey şah! Turan illerini kılıcım ile feth ettim ve düşmanlarını kırdım, artık taca ve tahta layıkım."

Kestaseb dedi ki:

— "İsfendiyar saltanat umar" Hemen (falcısı) Camiseb'i getirtti ve ona dedi ki:

— "İsfendiyar'ın yıldızına bak ki, ömrü ne kadar olacaktır. Saltanatta mukim olur mu, olmaz mı? Haber ver?"

Camiseb bu haberi işitince yıldızlara baktı, ağladı. Kestasab dedi ki:

— "Ey Hakîm! İsfendiyar Zerir gibi olacakssa bana haber ver" deyib ağladı. Tâ bileyim ki, eceli kimin elinden olacak?"

Camiseb dedi ki:

— "Eceli Sicistan'da Rüstem'in hilesiyle olacaktır."

Kestaseb dedi ki:

— "Eğer ben saltanatı ona verirsem, o Sicistan'ı nerede görecektir." Camiseb dedi ki:

— "Ey Şah! Takdir odur ki, Rüstem, İsfendiyar'ı öldüre." Kestaseb buna çok üzüldü. Ertesi gün tahtına oturub beylerini çağırttı. İsfendiyar'da geldi yer öptü, yerine oturdu. Bir zaman sonra ayağa kalkıb baba şaha dedi:

— "Ey şah! Turan ilini alır, hakanını öldürür, kardeşlerinin intikamını alırsan Tanrı şahid olsun ki, kızlarımı sana vereyim ve sahtanatımı da Tanrı nüsret verdi. Mogul'u kovdom. GÖZEM'in sözüne uydun. Beni hapsedirib bağlattın. Yine Ercaseb geldi, Lehraseb'i öldürdü ve 36 oğlunu öldürdü. Sen Sicistan'da zevkinde idin. Sen cenge geldiğin vakit seni de kovdu, askerinin çoğunu kırdı. Seni dağa mahsur kıldı. Sende imdat için Camiseb'i bana gönderdin. Ne kadar ki yalvardı kabul etmedim. O kadar yalvardık, sonunda razı oldum. Demirciler getirtti ki, zincirleri mi sökeler, kendi kuvvetim ile zincirimi kırdım. Koşa koşa dergaha geldim. Yine and içtim fetihten sonra andımı sana vereceğim dedim. Ercaseb benim geldiğimi anlayınca mağlub oldu. Yine beni ardınca Turan illerine gönderdin. HEFT ve HAVAN yolunda o kadar zahmetler çektim ki, Tanrı bilir. Ercaseb'i öldürdüm, bunca malını ve rızkını ve ehlini ve kızlarını da getirdim. Şimdi daha bahanen nedir? Tâcı ve tahtı bana ver, halktan utanırım. Bana:

— "İhani senin tacın ve tahtın" diye sorarlarsa ne cevap diyeyim. Padişahlar söz verince, sözünde dursa gerek.

İsfendiyâr, bu sözlerini tamamlayınca, babası Kestâsib:

— Ey oğul, dedi, söylediğin bu hünerleri bundan sonra da umarım. Yaradanımız seni kötü gözlerden saklasın. Artık düşmanım kalmadı. Yalnız Zal oğlu Rüstem kaldı. Önceleri Keykubad'ın baş komutanıydı. Kavs'in ve Key-Kâvs'in ve Kev-Hüsrev'in kuluydu. Şimdi bizden baş çekiyor. Kendisinden başka pehlivanı beğenmez olmuş. Kimse de onun, senden başka rakibi, boy ölçek kişisi değildir. Şimdi sen umarım ki Sistan'a varırsın. Rüstem'i yakalarsın. Ayrıca Fer-mürez'i ve Zuvâreyi de tutar, getirirsin. Bizi yaradanın yüce hakkı için ve Zerdüş't ve Lehrâsib ve Zerir hakları için Rüstem'i tutarsın. Bundan sonra da hiç bir şeyi bahane etmiyeyim, İran'ı sana vereyim.

İsfendiyâr, bu sözü işitince:

— Ey şehriyar! dedi. Sen Moğol hakanı ile, Bizans kayseri ile savaş, dur, bir ihtiyarın cengine niçin adam gönderiyorsun? Bunu yapan hiç bir kimse yoktur. Menû çehr çağından şimdiye dek o İran'ın sığınağıydı. Key Kâvus ve Key-Hüsrev onu çırağ ve bey bilmişlerdir. Şurada ne kadar ömrü var? Ona:

— Kimseye kulluk etme! demişlerdi. Bende onun ustalıklarını, hünerlerini işitmiştim. Eğer onun kahramanlığı olmasaydı, İran yüz kerre yıkılırdı. Eğer Rüstem senin düşmanınsa iki yıl niçin boş durdun Baba senin bahanen tacını ve tahtını bana vermemendir. Bundan ötürü beni ölüme gönderiyorsun! dedi. Kestâsib de:

— Ey oğul! diye karşılık verdi. Eğer taç ve tahtı dilemekte isen dediğimi yapmak ödevindesin. İsfendiyâr da:

— Ey Şah! dedi. Senin Rüstemle düşmanlığın yoktur. Maksadın beni aradan gidermek, yok etmektir. Ben zaten bu taçdan ve tahttan bıktım, usandım. Derviş kılığına girer, bir köşeye çekilirim. Ama neyleyim ki Zerdüş't'i Zendâr:

— Bir kişi ki Padişah sözünden dışarı çıkarsa Kıyâmet günü uçağa giremez! diyor. Bundan ötürü ben Zerdüş't'ün sözünden dışarı çıkamam. O da, ben de iki hünerli kişiyiz. Her ne kadar o ihtiyardan ben daha gencim. Gideyim, belki fırsat bulurum da onu yakalarım. Ya da tersi olur, devletim elimden gider. Ya da kurturulum! dedi.

Kestâsib:

— Ey oğul! dedi. Sana ne kadar asker gerekiyorsa dilediğince onları al! Böyle sözleri niçin söylüyorsun? Ben, sensiz hazineyi de, malı da neylerim?

İsfendiyâr da ona şu cevabı verdi:

— Benimde eğer ecelim gelmişse askeri neylerim? Asker ölümü döndüremez.

Ve İsfendiyâr babasının katından dışarı çıktı. Evine gitti.

Behmen kalktı. Ketâyûn'a vardı.

— Şahımız Kestâsib babam beni Sistân'a yolluyor, Rüstem'i tut turmak istiyor! dedi. Ketâyûn bu sözü işitince kaygılandı. Kalktı İsfendiyâr'ın sarayına gitti:

— Ey oğul, dedi. Behmen'den işittim ki Zâbil'e gidiyormuşsun. Rüstem'le cenkleşecekmişsin. Ananın verdiği öğütleri tut. O, öyle bir pehlivan ki şimdiye değin nice hünerler göstermiştir. O, dev Sefid'i ve Erzeng'i öldürmüştür. Heft han'dan geçmesini bilmiştir. Onu tutmana kim razı olabilir? Şunu da işitmiş ve bilmiş ol ki o Kâmus'u, Menşur'u ve Fertus'u ve nice hakan pehlivanlarını el ile tutmuştur. Ve Siyâvuş için Turan'ı yakıp yıkmıştır. Sen onun yaşlılığına bakma arslan ne kadar kocamış olsa yine arslandır. Bir pehlivan ki dünyanın pehlivanlarını dize getirmiştir, sana alt olmağa nasıl razı olur? Ve sana nasıl el verir? Ve sen onu nasıl tutabilirsin?.. Oğul! Gel beni dinle. Ona sataşma ki sana ziyan etmesin. Padişahlık için sen de kendini zarara sokma. Baban Kestâsib ihtiyardır. Öldüğü vakit de tacı ve tahtı senindir. Niçin kendi ayağınla mezara gideceksin?..

İsfendiyâr, anasından bu sözleri işitince:

— Ey anam! dedi. Ben babam Kestâsib'e bunun gibi sözleri çok söyledim. Dinlemedi:

— Mutlaka gitmen gerekir! dedi. Vaktâ ki babam böyle dedi. Çaresiz gideceğim. Eğer Rüstem benim sözlerimi dinlerse, benden bir kötülük görmez. Eğer benim ecelim geldi ise, beni ölümden kimse döndüremez.

Anası Ketâyûn:

— Gitme ey oğul! dedi. Çok ağladı. Bilki Rüstem sana kolaylıkla alt olacak kimse değildir. Şunu bilmiş ol ki, O, Key-kâvus'un önünde Tus'u nice yıkmıştı. Sen ne oluyorsun ki onu alt edeceksin? Bir kişi ki gençliğinde böyle işler yaparsa ihtiyarlığında kendisini nasıl koruyacağını düşün. Beni dinlemezsen gidersin. Yalnız çocuklarını burada bırak. Yanında götürme.

İsfendiyâr:

— Kızlarımı değil oğullarımı götüreceğim. Hüner öğrenmek çağındadırlar. Savaş nedir görsünler, öğrensiner! dedi.

Anasına bu karşılığı veren İsfendiyâr hemen atlandı. Yanına onbin kişi aldı. Sistan ülkesine yöneldi. Anası Ketâyûn da ağlaya ağlaya geri döndü. İsfendiyâr, iki yolun ayrıldığı yere kadar gitti. Bu yollardan birisi Sistan'a, birisi de Zen ken bedâ'a gidiyordu. O yere varınca deve kafilesinin en öndeki yol göstericisi deve yere çöktü. Kervanbaşı onu dövdü ise de o kalkmadı. İsfendiyâr çöken devenin yanına koştu fala baktı. İş hayırlı ve uğurlu görmedi. Deveyi:

— Öldürün! diye emir verdi falı kendi başına gelsin! dedi. Adamları deveyi olduğu yerde boğazladılar. İsfendiyâr kaygılandı. Kardeşi Pisûten'e dedi ki:

— Ey kardeş! Bu yolculuktan gönlüm çok kaygılandı. Sonumun ne olacağını hiç bilmiyorum.

Vaktaki Hermend kıyısına varıldı, oradan daha ileri varmadı. O yurda kondu. O gün Behmen'i elçi olarak yolladı. Ona şöyle tenbihte bulundu.

— Giysilerini giy. Tacını başına koy. Öyle süslen ki seni gören bir Şahzade olduğunu bilsin, anlasın. Rüstem'e vardığın zaman Ona benden çok selam söyle. Ona şöyle de:

— Sen bir uslu, akıllı kişisin! Şimdiye değin Şahlara kulluk ederdin. Şimdiki çağlarda devlet Lehrâsib'in eline geçtiği halde sen bir gün bile onun dergâhına varmadın. Bir mektupta yollamadın. Kestâsib'den önce Keyû Mers'e kadar nice beyler geldi, geçti. Ama hem güzellikte, hem adalette onun gibi Bey gelmedi. Moğol hakanı Erca-sib bize saldırdı. Bizimle savaştı. Yine siz bize yardıma gelmediniz. Rumdan (Bizans'tan) Şam'dan (Arap'tan) bize ordular geldi. Sen ki

hânedânımızın kolusun, senden bir kişi gelmedi. İran ülkesi Beyleri ile düşmanlıktasın. Madem ki tutumun budur, babam Kestâsib de:

— Madem ki Rüstem bu işleri etti, bende onu tutuklamaktan geri kalmam! dedi. Beni şunun için yolladı ki seni tutuklayacağım, ona iletceğim. Yaradan tanık olsun ki seni öldürtmeyeceğim. Suçunu bağışlamasını Şam'dan dileyeceğim. Seni bırakacak, âzat eyleyeceğim. Sözümü dinle ki suç senindir. Madem ki Şah buyurdu, çaresiz o buyruğu dinliyorum. Ve işte buraya geldim! dedi. Sonra on kişi aldı yanına ilerledi. Behmen tuğunu aldı. Şahane giysiler giyindi. Başına taç koydu. Hermend ırmağından geçti. Biraz yol aldı. Sınır nöbetçileri Zâl'e:

— Nice adam geldi, Herment pınarından geçti! dediler. Zal hemen atına bindi. Şehirden dışarı çıktı. Behmen'e erdi. Kendi kendisine:

— Bu gelen Cehrâsib soyuna benziyor! dedi. Behmen Zâl'i görünce onu tanımadı. Ona:

— Rüstem nerededir ey ihtiyar? diye sordu. İsfendiyâr herment kıyısına gelmiştir.

Zal de:

— Ey oğul! Gel otur. Rüstem avdadır. Neredeyse gelir! dedi. Behmen:

— İsfendiyâr, Rüstem'i görmeyince şehre girmemize izin vermedi. Yanımıza bir kişi ver. Bizi Rüstem'e götürsün! dedi. Zâl de:

— Senin adın ne ey oğul? diye sordu. Behmen de:

— Adım Behmen'dir. İsfendiyâr'ın oğluyum. Zâl, bu sözü işitince atından indi yer öptü. Behmen de attan indi. Zal'le kucaklaştı. Zal:

— Burada dur kal! dediyse de Behmen oturmadı. Onu dinlemedi. O da bir kişiyi çağırttı. Behmen'i Rüstem'e götürmesini söyledi. O kişi de Behmen'i aldı, gitti. Uzakta bir yeri gösterip yanından ayrıldı, geri döndü. Orada bir dağ vardı. Behmen o dağa çıktı. Orada Rüstem'i yalnız başına gördü. Elinde bir şiş tutmaktaydı. Bir tayı o şişe geçirmiş ateşte çevirmektedir. Bir elinde bir içki tulumu vardı. İçki içip duruyordu. Züvâre ile konuşmaktaydı. Rüstem dağın eteğindeydi.

Behmen Rüstem'i görünce kendi kendine:

— Ben bunu bir taşla öldüreyim! dedi. Behmen sihir yapmasını bilirdi. Büyü yaparak bir kayayı yerinden koparıp getirdi. O tepeden dağın aşağısına bıraktı. Züvâre düşen kayayı gördü. Bir haykırış haykırıldı ve:

— Ey pehlivan, kaya düşüyor, kendini sakın!

Gerçekten bir kaya parçası dağdan düşmekteydi. Rüstem arkasına baktı. Düşen kayayı gördü. Yerinden bile kımıldanmadı. Kayanın düşmesini gözlüyordu. Kaya da yakınına düştü. Onu ayağıyla ileri itti. Kendisinden uzaklaştırdı. Zevare ve Ferâmûz bunu görüp yer öptüler. Rüstem'e çok dua ettiler. Behmen baktı. Rüstem'i gördü. Ona bir zarar dokunmamasına üzüldü, kaygılandı. Dağdan indi. Onu kimse görmemişti. Olanı-biteni askerlerine haber verdi. Hepsi bu işe şaşırıp kaldılar. Rüstem'in yanına gittiler. Rüstem onları görünce Züvâre'ye dedi ki:

— Ey kardeş! Bu gelen Kestâsib'e benziyor gibi!

Rüstem, hemen elindeki şîşi yere bıraktı. Yaya olarak Behmen'i karşıladı. Behmen, Rüstem'i yayan geldiğini görünce atından indi Rüstem:

— Ey genç! Önce adını bana söyle ki seni bileyim! dedi. O da:

— Benim adım Behmen'dir! İsfendiyâr'ın oğluyum! dedi. Rüstem ilerledi. Behmen'le kucaklaştı. Onu aldı. Ateşe karşı oturttu. Behmen Rüstem'e İsfendiyâr'ın selâmını bildirdi. Sonra da:

— Babam, Hermend kıyısına gelmektedir. Beni sana gönderdi. Haber yolladı. Eğer izin verirsen sana bildireyim! dedi. Rüstem de:

— Ey şahzade! Gel önce yemek yiyelim! Sonra anlatacısın! Cevabını alırsın! dedi. Behmen sustu. Rüstem adamlarına:

— Sofrayı kurun! diye emretti. Pişmiş tayın birisini kendisi aldı. Birisini de Behmen'le Ferâmûz ve Zuvâre'nin önüne koydular. Bir başka tayı da Behmen'in adamlarına verdiler. Rüstem önüne konulan tayı doğradı, tuzladı, yedi, Behmen şaşırıp kaldı. Rüstem de Behmen'in yediğine baktı. Ona:

— Ey Şahzade, madem ki bu kadar az yemek yiyorsun niçin bu Yediyol ağzına geldin? dedi. Ya savaşa nasıl girersin?

Behmen de ona şu karşılığı verdi.

**şehzadeler öyle çok yemezler,
Boş sözleri hiçte söylemezler!**

**şahzadeye az yemek gerektir,
Düşmanları çok yemek gerektir!**

Rüstem güldü:

— Yaradan bana on fil kadar güç vermiştir. Yediğim yemekte kaderimcedir! dedi.

Adamlarına buyurdu. Büyük bir bardak getirdiler. İçini şarapla doldurttu. Onu başına dikti, onların aşkına içti. Sonra bir koca bardak daha doldurttu. Onu Behmen'in eline verdi. Behmen o çok şaraptan korktu. Züvâre onun bardağı içemeyeceğini anladı. Bir parçasını kendisi içti. Kalanını Behmen'e sundu. Birkaç kadeh içtikten sonra Rüstem atına bindi. Behmen'le yola düştü. Behmen ona olanı-biteni bildirdi.

Rüstem de bu haberi işitince:

— Git, İsfendiyâr'a söyle. Akklı izanı olan yaptığı, yapacağı bütün işlerin sonunu gözetir. Onun sana ısmarladığı bu sözleri bana anlattırması ayıp değil mi? Ben her zaman onun hünerlerini işitmekteyim. Bir kez olsun onun yüzünü görmek dilerdim. Nice gün de onunla konuşmak istedim. Madem ki saadetle bana müracaat ettin, ben yanıma asker almadan onun yanına varırım. Nice buyruklar ki bana padişahlar vermiştir, ona götürürüm. O da bilmeli ki Ben İran'lılar hakkında ne kadar kahramanlıklar göstermişimdir. şimdi bunların karşılığı olarak mı beni zincirleteceksin? Ey İsfendiyâr, sen bu sözü söyleme. Bunu işitenler sana gülmesin. Ben bir pehlivanım ki eğer felek benimle erlik davasında bulunsaydı, ben gürzle onun kemiklerini ezerdim. Kolunu, kanadını kırardım. Sen sanıyorsun ki ben kocadım, ihtiyarladım. Elimden hüner gelmez sanıyorsun.

Arslan ne kadar kocalsa bir gün,
Düşmanlara hep gelir en üstün!

*

Artık yediyüz yaşındayım ben,

Bir taze gücün yaşındayım ben!

*

Hiç vurmadı kimse kanlı zincir,
Zincir ne kadar utançlı şeydir!

*

Sen hem nice bent vurursun öyle,
Bir gün kerem eyle şefkat eyle,

*

Gel sen bana hem ye, iç yanımda,
Kulluk duyayım bütün canımda!

*

Mağrur olayım hünerden senden,
Öğren nice bir hünerde benden.

*

Gönlün dilesin bir define;
Her gün açayım birer hazine!

*

Şah Key-Kubad'ın çağından olma,
Nerden buldun? Deyip yorulma!

*

"Çok yıllardır kazandım elbet,
Sen bunları bil, hemen kabul et!

*

Burdan gideyim de öz diyara,
Sorsam o zaman da Şehr-i yâr'a:
Sen söyle nedir benim günahım?..
Artar zincir içinde ahım!

*

Bir şahlık mı ümid edersin?
Bilmem bu sorumda sen ne dersin?

*

Bir tahtsa eğer muradın ancak,
Emret açayım yolunda sancak!

*

Yahşılık içinde gelipte şah ol,
Yardım edeyim de padişah ol!

*

Kulluk edeyim yolunda Şah'ım,
Buyruk sana kaldı Padişahım!

Rüstem bu sözlerini tamamlayınca Behmen'e:

— Ey şahzade! dedi. İşte bu sözlerimi o pehlivan İsfendiyâr'a böyle söyle! dedi. İşte ben hazırlandım. Arkan sıra varayım. Varınızı, evime getireyim! diyerek te sözlerini tamamladı. Behmen de:

— Baş üstüne! diyerek bu emirleri kabul etti. Rüstem'in yanından ayrıldı, gitti.

O gittikten sonra Rüstem Züvâre'yi şehre yolladı. Ona:

— Tez Kerşâsib sarayını hazırla, bezet. Bana Key-Kâvus'un verdiği tahtı kur. Altınla ikiyüz kürsi o tahtı çevrelesin. Üçbin koyun, beşyüz sığır, ikiyüz de at hazırlat. Ve babam Zal'e de de ki:

— İsfendiyâr'ı saraya götürelim.

Züvâre, bu sözleri işitince hemen gitti. Takım, taklavatı hazır etti. Rüstem de onu şehre yollayınca herment kıyısına geldi, durdu. Behmen de babası İsfendiyâr'a erişti. İsfendiyâr oğluna haberler sordu. Behmen bütün sorularına karşılık verdi. Rüstem'in başına dağdan bir kayayı bıraktığını da bildirdi. Sonra şöyle dedi:

— Dünyada bunun gibi er yoktur. Ardımca geldi. Herment ırmağı kıyısında duruyor. Sizi bekliyor. Görmek istiyor.

İsfendiyâr da Rüstem'in geldiğini duyunca atına atladı. Yüz yiğit kişi o suyun kıyısına geldi. Durdu, Rüstem de İsfendiyâr'ı gördü. Suyun içine atıyla atladı. İrmağı yüzerek geçti. Attan indi. Yer öptü. İsfendiyâr'a şöyle sordu:

— Ey şahoğlu! Yaradan tanıktır ki eğer Siyâvûş'u diri görseydim

bu kadar sevinmezdim. Ey devletli İran Beyi ki, senin gibi bir yadigarı vardır. Ve ey saadetli İran padişahı ki senin gibi bir yarı vardır.

İsfendiyâr da atından indi. Rüstem'le kucaklaştı. Ve:

— Ey pehlivan! Yaradan'a şükürler olsun ki seni sağ ve selâmette gördüm. Ey saadetli Zal'ın canı ki, senin gibi yadigarı var. O ne devletli Beydir ki, sen ona arka olmuşsundur. O ne mutlu memleketidir ki, yine sen onun arkasındasındır. Seni gördüm, öyle sandım ki, kardeşim Zerir, yeniden dirilmiştir! dedi. Rüstem de:

— Ey şehriyar! dedi. Senden bir dileğim var. Zorluk çektiirmeden evime gidersen, eğer uyarsan, beni de, babam Zal'ı da sevindirirsin.

İsfendiyâr da:

— Ey kahraman! dedi. Senin dileğini yerine getirmemek bir ayıp, bir kusur işlemek olur. Ama, evine bir özürüm var. Şah, senin evine gitmeme izin vermedi. Bana buyruğu şu oldu:

— Git, Rüstem'in ayağına zincir vur. Bana getir. Umarım ki sen Şah'ın buyruğunu dinlersin. Sözümden dışarı çıkmazsın. Kendi elinle ayağına bent vur. Ve sana padişahların zincir vurması bir ar, utanılacak birşey değildir. Seni zincirleyip şaha götürsem ona:

— Ben Rüstem'den hiç bir zorluk görmedim! diyeceğim. O zaman da seni azat ettireyim. Özgürlüğüne kavuş. Yaradanımız tanık olsun ki, sana zararım dokunmaz. Eğer sen bir binekle benimle birlikte gelirsen seni akşama kadar zincirde tutmam. Bu sözü niçin söylüyorum. Bunun sebebini de sana açıklayayım. Ben Kestâsib'den taç diledim. Saltanat diledim! Seni bahane etti. Ama zincirli olarak benimle gelirsen bahanesi kalmaz. Tacı ve tahtı bana verir. Ondan saltanatı almış olurum. Sana çok mal vermeğe haddi olmaz.

Bu sözleri İsfendiyâr'dan dinleyen Zal oğlu Rüstem de dedi ki:

— Ey şah! Ben yüce yaradandan her zaman bir kez olsun yüzünü görmeyi dilerdim. Bugün kısmet oldu. Yüzünü gördüm. Sen adımlı sındırmayı dilemektesin. Ey şahoğlu, biz iki pehlivanız. Sakın kötülük bize göz dikmesin ve şeytan aramıza girmesin. Yol bulmasın. Bu zincir büyük bir utanç aracıdır ki kimse onun lekesinin altından kurtulamaz. Senden kini, öcü elden bırakacağını umarım. Evime gel. Ne di

lersen dile. Bana böyle söz söyleme yalnız. Böyle bir âr altına girmek-tense toprak altına girmek daha iyidir.

İsfendiyâr bu sözleri işitince:

— Ey pehlivan! dedi. Gerçek söylüyorsun. Ama Pişüten tanıktır ki şah ne kadar beni zorladı.

— Git, diye buyurdu. Zal oğlu Rüstem'e er. Savaş yap. Cenk dü-zenle. Tâ ki Rüstem'i zincire bağla, bana getir! dedi. Eğer aramızda böyle bir cenk olursa ayıp olur. Tuz ve ekmeğini yediğim şah'ın em-rinden çıkmak ta kusurum olur. Çünkü ben Cehennem'e girmekten korkarım. Madem ki öyle diliyorsun birlikte sohbet edelim, sabah ne olacağını kimler bilir.

Rüstem de:

— Hoş olsun! Gideyim, yolculuk giysilerini giyeyim! dedi. İşte, bir hafta var ki av avlamaktayım. Toplantı vakti olunca bir adamını yolla. Geleyim! dedi. Sonra atına bindi. Şehire girdi. Zal'ın yanına vardı:

— Ey pehlivan baba! dedi. İsfendiyâr'a gitmiştim. Kendisine rast-ladım. Bir güzel yiğit gördüm, öyle sandım ki kendisi Aferidûn Şah'tır. Ama akli azdır! dedi. Ve İsfendiyâr'ın söylediklerini birer bi-rer haber verdi.

Rüstem gidince kardeşi ona dedi ki:

— Ey kardeşim! Rüstem ne söyledi ise, doğrudur. Sen onu yaka-layamazsın. O, sana hile yapar, alt olmaz. O Sam gibidir, Feridun gi-bidir. Hiç ar altında kalır mı? O kulluğundan söyler. Yüce Yaradan, aranızda şeytanın, yol bulduğunu bilmektedir!

İsfendiyâr, sofranın kurulmasını diledi, yemek getirildi. Meclis düzenledi, çalgıcılara emretti. Yedi Sini hikayesini anlattılar. Kimseyi Rüstem'e yollamadılar.

Rüstem, evinde bir lokmacık bile yemedi. Çok zaman geçti. Ona kimse gelmedi. Güldü Züvare'ye:

— Yemek getir bana! İsfendiyâr'ın türes kadınlar töresidir! dedi. Vaktaki kendisine yemek getirdiler. Rüstem yedi. Hemen atına bindi gitti. İranlılar onun bu halini görünce beğendiler. İsfendiyâr:

— Böyle bir pehlivanla cenk etmek ayıptır! dediler. Bizim Beyimizin aklı yoktur ki onunla savaş yapmak diler. Rüstem Herment suyundan geçti. İsfendiyâr'a bu haber bildirildi. Hemen çadırından çıktı. Rüstem'i karşıladı. Atından indi:

— Şartımız böyle miydi? dedi. Beğenmedin! Çağırmadın! Şaşılacak şey, kendini ulu görmektesin. Beni de alçak biri sanmaktasın. Görüyorsun ki seninle alçak gönüllülük ettim. Sen bilmiş ol ki, ben Zal oğlu Rüstem'im ki dünyada ne kadar pehlivan, kahraman varsa benden kaçtılar. Senin gibi bir yiğitin benim elimde ölmesini istemem. Şaşılacak şey şu ki, sen bana kıymet vermedin. Ben cihan pehlivani olan Sâmi'ye bile er, yiğit demem. Şimdi başka birine söz mü söyleyirim? Yaradan'a şükürler olsun ki, bu kadar ömrümde benim sırtımı kimse yere getiremedi. Hiç bir kişi benim kaçtığımı göremedi.

İsfendiyâr, bu sözleri işitince, güldü:

— Ey Rüstem! dedi. Niçin coşmaktasın? Seni bu yere getirmedim şundan ötürüydü ki yol uzaktı ve havada sıcaktı. Kendi kendime:

— Sabahleyin, şehre varır seninle konuşurum! diye düşünüyorum. Mademki sen buraya geldin. Hoş geldin!

İsfendiyâr böyle diyerek Rüstem'i çadırına aldı. Birlikte girdiler. İsfendiyâr tahta çıktı, oturdu. Sol yanda Rüstem için kürsi yerleştirdiler.

Rüstem dedi ki:

— Ey şah oğlu! Bu yer benim yerim değildir. Ben sağ kolda otururum.

İsfendiyâr Behmen'e:

— Sen bu yere geç! dedi. Behmen üzüldü, acılandı. Oturmak istemedi. Rüstem o zaman:

— Ey Behmen! dedi. Sen güzelce şunu bil ki bana (Rüstem-i dâğıstan) derler. Eğer sen bana yer vermezsen, ben yerimi alabilirim.

Behmen kalktı. Sol kola geçti. Orada bir kürsü kurdular. Rüstem üstüne oturdu. Elinde altın bir turunç tutuyordu. İçini anber doldurmuşlardı.

RÜSTEM'LE İSFENDİYAR'IN HİKÂYESİ

Rüstem kürsünün üstüne oturunca:

— Ey şahoğlu! dedi. Bana layık olan yeri bir zamanlar Key-Kubâd, Key-Kâvus ve Key-Hüsrev gösterirlerdi. Hemen ki himmetlerine, kulluklarına giderdim, beni tahta oturturlardı.

İsfendiyâr da ona şu karşılığı verdi:

— Ey Rüstem! İştmişti ki Sam'ın bir cariyesi vardı. Zaman zaman ona varır, gidermiş. Bir gece bir dev gelmiş, o cariyeye yakınlaşmış. Zal o cariyeden doğmuş. Anadan doğduğunu çok zaman gizlemişler. Sâm'a ansızın haber vermişler ve:

— Şöyle bir oğlun oldu! demişler. Sam da:

— Hayır! demiş. O, benim oğlum değildir. Bir çok hizmetçi ile doğan Zâl'i dağa bırakmışlar. Simurg (Hümâ kuşu) av ararken onu görmüş, almış, yuvasına iletmış. Av eline düşmüş ama o da onu yememiş. Saklamış. Hümâ kuşu onu Sistân ülkesine götürmüş. Orada bırakmış. Sam ise ihtiyarlamış. Hiç çocuğu olmamış. Bundan ötürü Zâl'i oğulluğa almış. "Sâm gibi insafli bir kişi görülmemiştir!" denilmiştir. Eğer insafli olmasaydı onun gibi bir devin oğlunu, evlatlığa mı kabul ederdi? Benim dedelerim iştmişler, ona şefkat etmişler. Şimdi, sen onların oğlu ile ortaklık ediyorsun. Sen utanmaz mısın?..

Rüstem ona şu cevabı verdi:

— Ey İsfendiyâr! Söylediğin sözü kulağın işitsin! Niçin deli deli söylenirsin. Bir söz söyle ki şahoğullarına lâıyk olsun. Bütün dünya biliyor ki Sam, Nerimân'ın oğludur ve Neriman da Gerşasib'in oğludur. Ve Gerşasib Cemsid soyundandır. Gerşasib'den bana gelinceye kadar pehlivanlık etmişlerdir. Ben vardım, Key-Kubad'ı El Bürz dağlarından getirdim. Başına tâç giydirdim. Onu şah ettim. O vakit ki Sam pehlivandı. Adı Nevzerşah'tı. Padişah çok zülümde, bulundu. Halk, ona baş kaldırdı. O da Sam'a sığındı. Mağribden (Batıdan) gelmişti. Beyler ona:

— Saltanatı kabul eyle! dediler. O, kabul etmedi. Beyler nevzer'i

öğütlediler, saltanatı ona layık görüyorlardı. Ve Menûçehr devrinde Keşf-i rüdrâ bir ejderha vardı ki hiç kimse onun gibisini gördüğü yoktu. Menûçehr Sam'ı onunla cenkleşmeğe gönderdi. Sam, o ejderi öldürdü.

Vakta ki Sam öldü. Oğlu Zal idi. Beni gönderdi. Vardım Keybat'ı getirdim. İran'da bey oldu. Bütün alem bilir ki benim anam Sehrâb kızıdır. Ve Sehrab, Dahhâk-i Mârî'nin soyundandır. Bunun aslı, soyu kimde vardır? İşte aslımı işittin, hünerimi de işit. Yedi yaşında iken bir gece bababın fillerinden bir fil bendini kırmıştı. Fili hiç bir kimse yakalayamıyordu. Vaktâ ki ünü bana kadar erişti. Kalktım, dışarı çıkmak istedim. Kapıcı beni bırakmadı. Onu bir yumrukla öldürdüm. Dışarı çıktım. Bir gürzle o fili öldürdüm. Vaktâ ki sabah oldu. Babama bu olayı haber verdiler. Beni Sefid kalesine gönderdi. Bâzergân kılığına girdim. O kaleyi ele geçirdim. Ve Nerimân'ın öcünü aldım. On yaşına bastığım zaman Menûçehr öldü. Nevzer Bey oldu. Nevzer'den sonra Rüzgar Şâsib, Bey oldu. Onlardan sonra Efrasiyab (Alper Tunga) geldi. İran Zeminini ele geçirdi. Yaktı, yıktı. Viran eyledi. Babam beni Elburz dağına yolladı. Vardım, Keybubad'ı getirdim. Babam ona tacını ve tahtını verdi. Efrâsiyab (Alper Tunga) savaşına gittik. Ben henüz çocuktum. Babamdan:

— Turan'lı Efrasiyab (Alper Tunga) nerededir? Ve şanı nedir? diye sordum. Babam bana dedi ki:

— Ey oğul! Evime gel. Efrasiyab (Alper Tunga) bir genç ejderhadır. Sen onun rakibi değilsin.

Babamı dinlemedim. Atımı sürdüm. Efrasiyâb beni gördü. Taburdan çıktı. Beni Hamman'dan sordu:

— Bu kimdir? dedi. O da kim olduğunu bildirdi. Vaktaki Efrasiyab'ı (Alper Tunga'yı) gördüm. Elimi uzattım. Kemerine yapıştım. Kaldırdım. Yerlere çarptım. Key-Kubad'a iletmeyi diliyordum. Kemerini çözüldü. Elimden kurtuldu, kaçtı, Key-Kubad ölünce Key-Kâvus bey oldu. Mâzenderâna'a gitti. Orada dev Sefid-i Key-Kâvus'u tuttu. Gözlerini kör etti. Bana haber getirdiler. Yalnız olarak Yedi sofrayolundan, o devi yakaladım. O ejderi öldürdüm. Ve kenarenk devi bir yumrukta kaçırdım. Div-i Sefid'i öldürdüm, bağrını Kâvus'a getirdim. Kaynattım. Kör olan gözüne suyundan damlattım. Gözü açıldı. Bin

yediyüz beyde onunla birlikte tutsaktı. Hepsini tutsaklıktan çıkardım, gözlerini açtım. Hepsinde Kavus'la kör olmuşlardı.

Sonra Mazenderân Şah ile savaştım. 20.100.000 adamı vardı 1200 tane fili de bulunuyordu. Onlardan korkmadım. Yalnız savaştım. Şah'ı bastım. Malını ve hazinesini aldım. Key-Kâvûs'a verdim. Yine bekledim. İran'a geldik. Key-Kâvûs Yemen'e gitti. Aldı. Sonra Yemen şahı Key-Kâvûs'u tuttu. Bana haber geldi. Asker çektim. Gittim. Yemen'i aldım. Üç iklimin sultanları üstüme saldırdılar. Üçünü de alt ettim. Key-Kâvûs'u çıkardım. Onu Şah ettim. Hemde Key-Kâvûs için Sehrab gibi oğlumu öldürdüm. Tâ ki halkın:

— Key-Kâvûs'tan korktu! dememelerini istedim. Sonra Şiyâvuş'un intikamını almak için Turan'a gittim. Serha adındaki oğlunu öldürdüm. Ve Efrâsiyab (Alper Tunga) ile savaş yaptım. Onu alt ettim. Altı yıl Hıta'da Bey'lik sürdüm. Bundan sonra Şah Toyla Turan'da savaştım. Altı oldu, yenildi. Hemen Key-Hüsrev'e çıktı. Ona yalvardı. Ve Key-Hüsrev beni ona vermişti. Kâmûs ve hakanla o savaştaydı. Onbirbin adam idi. Kimseden korkmadım. Savaştım. Varını aldım. Onları koğup giderken Kâfûr Merdûn Hür'a rastladım! Onu bir gürzle öldürdüm. Sonra Efrâsiyab Pulavend'i getirdi. Dünyada Pulavend gibi pehlivan yoktu. Onunla savaştım. At üzerinde başarı gösterdi. Güreşmek için attan aşağı indi. Bende attan indim. Onunla güruştim. Onu yere vurdum. Öldü sandım, taburuna vardım. Oysa, O, diriymiş. Benden kaçtı. Efrâsiyab'ı (Alper Tunga'yı) yendim.

Şimdiki halde 670 yıl yaşadım. Bir kişiden kaçmış değilim. Senden kaçmam ayıp bana utanç verir. Dünyaya benim gibi bir pehlivan gelmemiştir. Sana ayıp değil midir ki bana:

— Senin elini, kolunu bağlayacağım dersin. Ancak ben ölmüş olayım ki, sen beni zincire bağliya bileşin. Ben senden umuyorum ki, bana olur olmaz sözler söyleme. Benimle barışasın ve evime gelesin. Benim için.

— Rüstem İran'da bir Şahzadeyi öldürdü! denilmesini istemem! Kerem kıl. Adımı sındırma, alçaltma, barış. Yaradan tanık olsun ki, ne kadar malım ve hazinem, definem varsa sana vereyim.

İsfendiyar bu sözleri işitince:

— Ey pehlivan! dedi. Sen aslını, neslini söyledin. Hünerlerini anlattın. Ben de dinledim. Şimdi de sen benim Boy'umu, Soy'umu ve hünerlerimi duy, işit. Ben söyleyeyim sen dinle. O zaman bilmelisin ki ben de az kişi, adı-sanı bilinmeyen bir kişi değilim. Sen bilmiş ol ki ben Şah Kestâsib'in oğluyum ve Kestâsib'de Lehrasib'in oğludur. Ve Lehrasib de Zerd-i Heşt Nişin'in oğludur. Ve büyük hükümdar Nişin Keykubad'ın oğludur. Hepsi de Keyû mers'e kadar şah ve şahzadelerdir. Annem ise bir Kayser kızıdır. Ve Kayser'de Selm ve Ferîdûn soyundandır. Ve sen daima dedelerime kullukta bulunurdun, baban da, atalarında dedelerime kulluk ederlerdi. Söylediğin bu saltanat, o dedelerimin saltanatındandır. Sana hünerlerimi anlatayım. Vaktâ ki Kestâsib Bey oldu, Turanlı Ercasib'le savaş yaptı. Eğer ben olmasaydım o Ercasib, Bey olmuştu. Ercasib'i ben yenip bastırınca, İran ülkesinde İranlı halka vardım. Onları dine davet ettim, çağırdım. Çok ateşgedeler(*) yaptım puthaneleri yıktırdım. Babamın bir beyi vardı. Adına **Gûzem** derlerdi. Beni babama çekiştirirdi. Üstüme olmayacak sözler uydururdu, bühitan eylerdi. İftira eyledi. Babam da beni tuttu, zincirlere bağladı. Ercasib bu olayı işitti. Geldi. Kızkardeşlerimi esir etti. Otuz altı kardeşimi öldürdü. Babamı koğdu. Dağa çıkardı. Babam yaptığı işe pişman oldu. Hakim Camâsib'i bana yolladı. Zincirden çıkarmak istedi. Demirciler zincirlerimi kesmekte zorluk çektiler. Geciktiler. Ben kızdım. Ayağa fırladım. İkiyüz batmanlık zincirimi kırdım. Kestâsib'e gittim. Ercasib geldiğimi öğrendi, kaçtı. Ben de onun ardından "Yedi Sofra" yolundan yürüdüm. İki gergedan öldürdüm. İki tane de kocaman aslan öldürdüm. Ayrıca bir ejderha, bir cadıyı ve hümâ kuşu sımurg'u öldürdüm. Yedi Sofra geçidinden çıktım. Jupin kalesine geldim. O kaleyi Ferudun çağından beri kimsenin ele geçirdiği yoktu. Onu, ben aldım. Ercâsib Han'ı öldürdüm. Kız kardeşlerimi kurtarıp geri getirdim. Şimdi baba Kestâsib beni işte seninle savaş etmeğe gönderdi. Seni sabah sabah harbeyleyeyim attan indireyim, iki elini bağlayayım, boynuna bir ip takayım ve Kestâsib'e iletayım. Bundan sonra suçunun bağışlanmasını dileyim. Kulağına halka geçireyim. O kadar mal da vereyim ki, haddi, hesabı olmasın. İşte babam bana bunları buyurdu:

(*) **Ateşgede:** Mecûsilerin hiç sönmeyen ateşi, mabetleri.

Rüstem, bu sözleri işitince:

— Ey İsfendiyâr! dedi. Eğer Key-Kubad'ı Şah yapmasaydım senin saltanatın nerede olurdu? Ve eğer Key-Hüsrev tacını Lehrâsib'e bırakmasaydı Kestâsib bu yüceliği nereden bulurdu? Ey, delikanlı, ne vakit ki Key-Hüsrev tâcı Lehrasib'e verdi. Babam arlandı. Dudağını toprağa sürdü. Sonra, Lehrasib'i Şah tanıdı. O da Key-Hüsrev hatırından ötürüydü. Yoksa size kim derlerdi. Sen yiğitsin, daha zaman görmemiş, ömür sürmemişsin. Sen şunu bilmiş ol ki, Kestâsib, o tacı Lehrâsib'den gücünü kullanarak aldı. Utanması, hayası yoktu. Eğer hayası olsaydı böylemi iş yapardı? Ne zaman ki İran beyliğini aldı, babası ihtiyarı Belh'te bıraktı. Benim evime geldi. Ben ona iki yıl kulluk ettim. Yedirdim, içirdim, hazinemi önüne açtım. Çok yiğitlik gösterdim. Eğer ona düşman olsaydım, evimde nasıl iki yıl otururdu? Vaktâ ki sen ondan saltanatı diledin, bu dileğini bahane ederek senin helak olmanı diledi. Bir baba ki tahtını oğlundan esirgerse, öyle bir baba dünyada yaşamasın. Bir baba ki oğluna hilede bulunursa ve onu öldürtmek isterse, köpek o babadan daha iyidir, yektir. Ben, her kötü soydan gelmiş olanın katına varacak, ona kulluk edecek kişi değilim. Sen niçin haddini bilmiyorsun? Sen bil ki Lehrâsib'in elinde bir atı bile olmadığı zaman bir saltanat sürerdim. Lehrasib'e, Key-Hüsrev zamanında ben kulluk ettirmiştim.

Ve ona bahşış bile vermiştim.

İsfendiyâr bu sözleri işitince, senin gibi Pehlivan yoktur. Ey devletlû Zâl'ın canı ki ondan senin gibi bir oğul yadigar kaldı. dedi. Elimi sıgayıp sıktı. Öyle ki Rüstem'in parmaklarının tırnaklarından sarı bir su aktı. Rüstem tınmadı hiç aldırmadı. Sonra da Rüstem şöyle dedi:

— Ne mutlu cana ki umudu sensin! Ve Kestâsib'in canı ne mutlu ki senin gibi oğlu vardır.

Rüstem de böyle diyerek İsfendiyâr'ın elini sıktı. Öyle ki İsfendiyâr'ın eli karardı ve tırnaklarından kan aktı. Hatta tırnakları dö-külecek gibi oldu. İsfendiyâr da güldü:

— Ey Rüstem! dedi. Bugün ye, iç! Yarın seni hançerle atından aşağı indiririm. Sonra bağlarım. Babama iletirim. Sonra suçunun bağışlanmasını diler, seni yine özgürlüğe kavuştururum!

Rüstem ona şu karşılığı verdi:

— Ey İsfendiyâr! Sen pehlivanların vuruşlarını görmemişsin. Yarınki gün seni meydanda kucağıma alayım. Yerden kaldırayım. Şehre ileteyim. Ve tahtıma oturtayım. Tâcımı başına koyayım. Malımı mülkkümü sana vereyim. Sonra İran'a varayım. Kestâsib'den tacı alayım. Sana vereyim. Tâ ki Rüstem'in elinden iş gelir mi, gelmez mi bilesin. Ve sana kulluk edeyim. Öyle ki Key-Kâvûs'a ve Key-Hüsrev'e kulluğu etmiştim. Belki de daha çok kulluk ederim. Eğer şah olursan pehlivanın olurum. Dünyada tek bir padişahı bile sana âsi kılmayım.

İsfendiyâr da:

— Çok söyleştik, çok konuştuk! dedi. Acıktık ta!

Buyurdu, yemekler getirildi. İsfendiyâr Rüstem'in çok yediğini işitmişti. Bir at, Rüstem'in önüne konuldu. Sonra koyun etinden, kuzu etinden getirip koydular. Rüstem elini yemeklere uzattı. Attan bir parça yedi. Beş koyunla altı kuzuyu yalnız başına yedi. İsfendiyâr ona şaştı, kaldı. Büyük bir de bardağı vardı, daima dolu dururdu. Meclis ortasına koyarlardı. İçti on batman şarap alırdı. Rüstem o bardağı istedi.

İsfendiyâr'a:

— Ey İsfendiyâr, bunu kulluğunun şerefine içiyorum! dedi. Ve içti.

Sonra yine:

— Doldurun! dedi. Bardağı doldurdular.

— Bunu da İsfendiyâr'a verin! dedi. Pişûten o zaman:

— Ona bir parça da su katın! dedi. Rüstem, bu sözden kaygı duydu:

— Ey Pişûten! dedi. Su kattırman ayıp değil midir? Bir bardak içmenin nesi olur? dedi. Sonra İsfendiyâr'a:

— Ey İsfendiyâr! madem ki içtiğin böyledir. Yedi Sofra geçidinde nasıl kılıç vurdun? Yine işittim ki ejderha ile ve Simurg (Hümâ kuşu) ile cenk ettiğin de yine sandığa girmişsin! Ben o Yedi Sofra geçidinde bir ejderha, bir yılan öldürmüştüm ki boyu üçyüz arşın uzunluğundaydı. Sandığa filan girmedir! dedi. İsfendiyâr:

— Sabah olsun, sana göstereyim! dedi. Sanıyorum ki sen sarhoş oldun. Ne yedin, ne içtinse canına değsin. Sabahleyin de silahını hazırla. Tez gel.

Rüstem başı ile onu tastik etti. Oradan dışarı çıktı. İsfendiyar da onun yanından çıktı. Rüstem atlandı. Sudan geçti. Evine gitti. İsfendiyar da otağına çekildi. Pişûten'e:

— Ey kardeşim! dedi. Dünyada bunun gibi kimseyi görmedim. Atı gibi at ta görmedim. Hatta işitmedim. Ama sabahleyin onu öyle tutsaklayayım ki destanlarda söylenilsin! dedi.

Pişûten de:

— Ey kardeşim, dedi, sen benim sözümü dinle. Sabah olunca onun evine gidelim. Onunla barışalım. Eğer taç diliyorsan, O, İran'ı nice dedelerimize vermiştir. Sana da verir. Onunla cenge tutuşman ayıptır. Şeytana niçin uymaktasın? Onun gibi pehlivan kişi yoktur. Sen padişah ol. Rüstem'i sen de baş pehlivan et. Ferîdun'un almadığı yerleri, gitsin senin adına alsın! Onunla savaş tutarsan korkarım ki zararlı çıkarsın.

İsfendiyar da:

— Ey kardeş! dedi. Savaş yapmaktan başka bir çare yoktur. Sen beni babama asi etmek mi diliyorsun? Onun buyruğundan dışarı mı çıkarmak istiyorsun? Zerdüş'ten işitmedin mi ki bir kimse padişah sözü dinlemezse, Tamû'ya (Cehennem'e) girer. Şimdi sen benim o (Cehennem'e) girmemi mi istiyorsun?

Pişûten, hiç sesini çıkarmadı. Ertesi gün Rüstem, savaş yapmaktan başka çare olmadığını anladı, bildi. Silâhını istedi. Sonra:

— Ey giysilerim! dedi. Ey gömleğim, ey donum, ey kuşağım! 200 yıl var ki savaş görmediniz. Şimdi cenk etmeğe başladım, kim bilir zafer kimin olacaktır? Bunu bimiyorum!

Babası Zâl onun bu sözlerini işitince:

— Ey oğul! dedi. Sen ata bindin bineli padişahlara kullukta bulundun. Şimdi korkuyorum ki bir yaban göz, sana nazar değdirmiş olsun. Eğer sen İsfendiyâr'ın eliyle can verir, helâk olursan, Zabil'de taş taş üstünde kalmasın. Karın-kızın hepsi esir olsun. Eğer, sen onu öldürürsen adını kötüye çıkarırlar:

— Rüstem, ihtiyarlığında, İran padişahını öldürdü! derler. Ama marifet ve yapılacak iş onun sözünden dışarı çıkmamaktır. Eğer padişahı dinlemek istemiyorsan, bu yurttan kaç!. Hindistan'a git. Buradan kaçmak ayıp değildir. Çünkü padişah'tır o! Eğer arlanıyorsan malını dök. Kendini, malını vererek kurtar. Onun askerine ve kendisine çok mal ver. Yanında İran'a git. Bilirim ki babası Kestâsib, sana kötülük etmez.

Rüstem de babası Zâl'e şu karşılığı verdi:

— Ey pehlivan baba! Şimdi altıyüz yaşımdayım. Şimdiye kadar kimseden kaçmadım. Ne bir devden, ne de bir kişiden kaçmış değilim. Sen şimdi bana:

— "İsfediyar'dan kaç!" diyorsun. Her ne kadar kocadım, yaşlandıım ise de hünerim ustalığım yerindedir. Onunla neden savaşmaya-yım? Ona hizmet etmek ve kulluk yolunda, mal verme yolunda çok sözler söyledim. Ama dinlemedi. Eğer dinleseydi, ondan hiç bir şeyi esirgemezdim. Lâkin, birbirimizle savaşmaktan başka çare yoktur. Ya o beni öldürür, ya da ben onu öldürürüm. Hele bir meydana girelim ve tahta çıkarayım, onu şahlığa kavuşturayım. O zaman kalan ömrümü de onun kulluğunda geçireyim. Sen de mutlulukla yaşa. Sende bilirsin ki gençken şah Key-Kubad'ın yanında ne hünerler göstermişim. Şimdiye kadar kimseden kaçmış değilim! korkmadan da! Bu İsfendiyâr'a mı kendime söz söyleteceğim? Rüstem'in babası Zâl dedi ki:

— Ey oğul! Öyle bir söz söylüyorsun ki, işitenler sana gülmesinler. Bir kişi ki Key-Kubad'ın yerine otursa, gerek Türk Hakanı, gerek Çin Fağfuru onun adını hamâyıl ederler. Ona sığınır, ona sarılırlar. Sen:

— "Onu kucaklayıp sana getireyim!" diyorsun. Madem ki böyle diyorsun, demek ki, benim sözlerimi dinlemiyorsun. Seni Yaradan'a ısmarlıyorum! dedi. Ve Zal başını yere koydu. Duada bulundu:

— Ya İlâhî! Sen oğlum Rüstem'i onun şerrinden sakla! dedi.

Rüstem hemen gitti, atına bindi. Zûvare'ye de:

— Ey kardeş! Sen askerle filân yere dur. Sakın İranlılarla savaş edeyim! deme! diyerek oradan ayrıldı, gitti. Zûvâre ve Feramerz onun ardı sıra askerle gittiler. Rüstem Hermed suyunun kıyısına gelince:

— Ey İsfendiyâr! diye bir nâra savurdu ve:

— Ben geldim. Eğer benimle savaşırsan meydana gel! dedi. Vaktâ ki İsfendiyâr, bu sözü işitti, o da atına atladı. Rüstem'in önüne dikildi. Kardeşi Pisûten'e:

— Madem ki o yalnız geldi, ben de yalnız başıma gideyim! dedi.

Biri birleriyle karşı karşıya gelince Rüstem dedi ki:

— Ey Şehriyar! Asker mi getirelim, savaş yapalım?.. Yoksa teke tek mi savaşacağız?

İsfendiyâr şu karşılığı verdi:

— Ben dururken İranlıları ölüme gönderemem. Eğer savaşırsan benimle savaş. Bakalım, görelim. Rüstem'in atı mı eğersiz olarak ahıra gider, yahut İsfendiyâr'ın atı mı? Ama şartımız. Öyle olsun ki askerimizle birlikte gelmiyelim.

Rüstem, İsfendiyâr'ın bu önerişini kabul etti. Meydana çıktılar. O kadar savaştılar ki, hançerleri parça parça oldu. Ellerinden hançerleri bıraktılar. Kılıçlarını sıyırdılar. Çok uğraştılar. Kılıçları da kırıldı. Onları da bıraktılar. Gürz ile öyle cenkleştiler ki onların da sapları kırıldı. Sonra birbirlerini tuttular. O kadar yorgunluk çektiler ki çokca bir zaman geçti. Rüstem geri döndü, Züvâre askerleriyle İsfendiyâr'ın askerinin yanına vardı. Onlara:

— Hani siz Rüstem'i tutmak için gelmiştiniz? Niçin savaş yapmıyorsunuz? Dedi. Daha da bir çok sözler söyledi. Onlar da:

— Bize İsfendiyâr savaşalım, diye buyruk vermedi ki savaşa girelim! Eğer siz savaşırsanız, biz avret (kadın) değiliz ki cenk etmekten uzak duralım? dediler. Sonra da:

— O zaman size öyle hüner gösteririz ki o hünerleri kimse göstermiş değildir. Sizde görmemişsinizdir.

Züvâre dedi ki:

— Ey Zâbelli'ler, savaşa başlayın!

Zâbel'liler bu emri alınca İran askerine hücum ettiler. Çok insan kırıldı. Arkadan hemen Nûş-Âzer atlandı. İleri geldi. Rüstem'in bir Bey'i vardı. Ona Elvây derlerdi. Ona yaklaştı. Tepesine bir kılıç vur-

du. Kılıç göğüs memesine kadar indi. İki parçaya ayırdı. Elvây yıkılıp can verdi. Züvâre bu işi görünce atını ileri sürdü.

— Dur, sana cenk etmeyi öğreteyim! dedi. Nûş-Âzer'e atını sürdü. Hançerini fırlattı. Nûş-Âzer'i öldürdü. Mihr-Nûş kardeşini ölü görünce Ferâmerz'e atını tepti. Bir parça cenkleştiler. Mihr-i Nûş, da karşılık olsun diye Feramez'i vurmak için kılıcını sıyırdı. Fakat kendi atının boynuna vurdu. Atı yere yıkıldı. Ferâmerz'de fırsat kazandı. Mihr-i Nûş'u öldürdü.

Behmen bu hali görünce İsfendiyar'ın yanına gitti:

— Sen burada uğraşıyorsun, savaş yapıyorsun. Oysa Rüstem'in kardeşi ve oğlu Nûs-âzer'i öldürdü! diye haber verdi. Ve Mihr-i Nûş'u da öldürdüler! dedi. İsfendiyâr, bu haberi işitince kaygılandı. Rüstem'e:

— Ey devoğlu! Ben sana asker getirme demedim mi? diye bağırdı. Bundan hiç utanmıyor musun? Ve yüce yaradandan korkmaz mısın? dedi. Askerin benim oğullarımı öldürdüler!

Rüstem, bu sözü işitince ant içerek:

— Ben emretmedim. Lâkin şimdi Züvâre'yi ve Ferâmerz'i tutayım, yakalayıp senin eline vereyim! İkisini de öldür! dedi.

İsfendiyar da ona şu cevabı verdi:

— Bu, tavus yerine yılan öldürmek gibi bir şey olacaktır. Sen şimdi kendini sakın ki okla seni nasıl öldüreceğim. Eğer seni öldürecek olursam iki oğlumun öcünü almama say! diyerek yayını eline aldı. Rüstem'e attığı her ok, onu yaraladı. Rüstem, ne kadar ok attıysa Dâvud'un zırhına hiç bir tesiri olmadı. O kadar cenkleştiler ki seksen ok atın bağrına değdi ve Rüstem seksen yerinden yara aldı. O vakta kadar Rüstem'in kalkanına ve zırhına ok geçmezdi. Rüstem böyle yaralanınca ve atı zayıflanınca, atından indi. Atını salıverdi. Bir tepeye vardı. O tepeye çıktı, oturdu.

İsfendiyâr, Rüstem'i o halde görünce, güldü. Rüstem:

— Ey Şehriyâr!

**Dünyaya sakın, inanma hem sen,
Zannetme ki kaçtım, işte senden!
Kaçmıştır inan ki pehlivanlar.
Vermiştî önümde nazlı canlar.**

Sonra yine:

— Evet! dedi. Bu ölümler onun kefaretidir. Ve senin gibi çok pehlivan öldürmüştüm. Lâkin bu günde korkardım.

Vakta ki Züvâre atı Rüstemsiz olarak görünce:

— Ey kardeş nerdesin? diye atını ileri sürdü. Cenk yerine vardı. Rüstem'i sağ olarak görünce dedi ki:

— Gel, benim atıma bin. Ben, gideyim, varayım İsfendiyâr'la cenk edeyim!

Rüstem ona:

— Yürü! dedi. Zâl'e söyle ki benim hâlim ne oldu. Eğer, ben bu yaralardan ölürsem, başınızın çaresine bakın. Eve varınca atı tımar et. Bende arkadan varır, yetişirim.

Züvâre oradan çıktı, gitti şehre vardı. İsfendiyâr da:

— Ey Rüstem! diye bağırdı. Silâhını bırak. Aman dile, tâ ki seni şaha ileteyim. Senin gibi bir pehlivanın ölmesi yazıktır. Eğer cenk edersen vasiyette bulun ki kefenini hazır etsinler.

Rüstem de:

— Ey Şahzade! dedi. Akşamdır, evime gideyim ve yakınlarımlarım hepsini bir araya toplayayım. Sabah karşısına geleyim!

İsfendiyâr:

— Tamam! dedi. Bu gece evine dön. Ne istersen o işi yap.

Rüstem de:

— Pek güzel! dedi. Hoş ola!

Sonra o tepeden indi. Su kıyısına vardı. İsfendiyâr da ardından gitti. O tepeye çıktı. Onu gözetler dururdu.

Rüstem, Hermend suyunu geçti. İsfendiyâr da:

— Ey yüce Yaradanım! dedi. Sana şükürler olsun, ki Rüstem benden kaçtı. Oysa şimdiye kadar kimseden kaçmış değildi.

Rüstem, Hermend suyunu geçince İsfendiyâr da otağına döndü. Askerleri kendisini alkışladılar. O da hemen atından indi. Silahını çıkarttı, yakasını yırttı. Başına toprak serpti. İki oğlunun da başını dizinin üstüne koydu. Pişûten:

— İki mahfe getirin! diye buyruk verdi. İkisini de yıkadılar, kefe-ne sardılar. O mahfeye koydular. Belh şehrine gönderdiler. Sonra bir mektup yazdı. Bu mektupta babasına şöyle diyordu:

— Aldığın tedbir sonuçlandı. Sen Rüstem'i diliyordun. Kendine hizmet ettirecektin. Şimdi sana nasıl hizmet ettiğini gösterdi. Sen tah-tını sakla oğlunu ne yapacaksın? Benim başıma bundan sonra kim bilir neler gelir?.

İsfendiyâr elli kişiyi de o tabut ile birlikte yolladı. Bir parça ağladı. Sonra cenk ettiğini Pisûten'e haber verdi. Şöyle dedi:

— Dünyada, Rüstem gibi bir kahraman yoktur. Bu yaşlılığında bile hâlâ bin yiğitten artık bir kahramanlığı var. Ama okla başına belâ getirdim. Önümden kaç kaç dağa çıktı. Sonra sudan geçti. Kendine gitti. Sanıyorum ki sabaha diri çıkmaz.

Rüstem'se evine varınca herkes orada toplandı. Babası Zâl oğlu Rüstem'i o halde görünce bağıra bağıra ağladı. Rüstem'in anası Rûdâbe de saçlarını yoldu. Zünâre geldi silâhını çıkardı. Onu bir sedirin üstüne yatırdılar. Zal buyurdu, atı getirdiler. Atı görünce ağladı. Yüzünü atın yaralarına sürdü. Hekim getirtti. Baytarlar getirtti. Hiç bir kişi atın vücuduna batmış olan ok demirlerini çıkaramadı. Rüstem:

— Bu ağlamanın ne yararı vardır ki? Dünyada İsfendiyar gibi bir pehlivan görmedim! Ne kadar yalvardımsa da beni dinlemedi. Benimle cenk ederek adını dünyaya yaymak istiyordu. Vaktaki tutuştuk. Ben eğer o güçle bir kayaya yapışsaydım o kayayı yerinden koparır, sökerdim. Ama onu yerinden oynatamadım. Benim okumun çeliğini kâğıt gibi görürdü. Ne kadar ok attımsa da onu yerinden oynatamadım. Âhır vaktim midir, ya da devletim elimden mi gidecektir, bilmiyorum. Şimdi bana kin besler oldu. Çünkü Züvâre, Ferâmerz ile iki oğlunu öldürdüler.

Baba Zâl o zaman:

— Ey oğul Rüstem! dedi. Senin derdine bir medet hatırıma geldi. Dağa çıkayım. Hümâ kuşunu (Simurg'u) getireyim. Belki seni bu zahmetten o kurtarır.

Zâl hemen kalktı. Yanına öd ağacı ve bir de buhurdanlık aldı ve hazineden Hümâ kuşu yeleğini aldı. O dağa çıktı. Yeleğin bir parçasını ateşin üstüne koydu. Zâl, Hümâ kuşunu görünce eğildi, yer öptü. Öd ağacını buhurdanlığın üstüne koydu. Hümâ kuşuna duâ etti. Hümâ kuşu da ona:

— Ey Pehlivan! dedi. Sana ne olmuştur ki ağlıyorsun?

Zâl de:

— Benim bu ağlayışım düşmanları tutsun! dedi. Başka hiç bir kula ermemeni dilerim. İsfendiyyar bu diyara geldi. Savaş yapmak diliyor. Ne kadar yalvardıksa da dinletemedik. Şundan ötürü gelmiştir ki, babası Kestâsib:

— Var, Rüstem'in iki elini bağla, boynuna bir ip tak, bana getir! demiş. Rüstem de bu sözü işitince cenk etti. Onunla savaştı. Şimdi, yaralıdır. Sizi şundan ötürü zahmete sokuyorum!

Hümâ kuşu bu sözleri Rüstem'in babası Zâl'den dinleyince Hümâ kuşu:

— Rüstem'i ve atını bana getir! göreyim dedi. Zâl, bir adam yoladı. Ona gitti. Rüstem'e haber verdi. Rüstem sevindi, kalktı. Atı aldı. Dağa çıktı. Hümâ kuşuna vardı. Hümâ da ona:

— Ey pehlivan! dedi. Niçin İsfendiyyar ile savaş yaptın?

Rüstem yer öptü:

— Taktir böyleydi, dedi. Zâl de Hümâ kuşuna:

— Eğer Rüstem kurtulmazsa Sistan ülkesi yakılıp, yıkılır.

Hümâ kuşu Rüstem'i yanına çağırды. Vücuduna batmış olan seksen okun ucunu etinden çıkardı. Ona:

— Bu benim yeleğimi, kanadımı sana vereyim. Sütle ve filân ot ile yaralarına sür, hemen yaraların geçer, iyileşir! dedi. Bir kanadını çekti, bıraktı. Zâl aldı. Simurg (Hümâ kuşu) atı diledi. Attan da birer

birer seksen ok ve mızrak ucunu çıkardı. At kişnedi. Ayağa kalktı. Yeleği ile yarasını sildi. Yaralarını iyileştirdi. Hümâ kuşu Zâl'e dedi ki:

— Rüstem'e söyle. Savaş yapmasın. İsfendiyar'ın giydiği zırh, Dâvûd (a.s.)'ın zırhıdır. O zırha ok ve kılıç hiç bir zaman kâr etmez.

Zâl, bunları Rüstem'e haber verdi. Rüstem dedi ki:

— O beni tutmak diliyor! dedi. Bense onu tutmak için savaştım.

Zâl, Simurg'a haber verdi. Simurg dedi ki:

— Eğer ondan kaçtınsa ayıp değildir. Çünkü o bir şah oğludur. Yüce bir yiğit, ulu bir kahramandır. Dünyada onun gibi bir şahoğlu yoktur. Yedi Sini geçidinde benim eşimi öldüren odur. İntikamımı, öcümü almak elimden gelmeliydi, lâkin lâayık değildir o! İsfendiyâr'ı öldüren kişi çok yaşamaz. Şimdi sen onunla savaşmayı şart kıl.

Zâl de bu sözleri oğlu Rüstem'e söyledi. Rüstem de:

— Ne kadar yalvardımsa da dinlemedi! dedi. Zâl de Hümâ kuşuna haber verdi, bildirdi. O da:

— Madem ki dinlemiyor sana bir çare öğreteyim! dedi.

İsfendiyâr'ı öldüren kişinin ömrü uzun sürmez. O çok yaşamaz, yaşasa bilse malı ve rızkı elden gider.

Rüstem bu sözü kabul etti:

— Onun ölümünden sonra, bir gün bile yaşasam, bana yeter, artar bile! dedi.

Hümâ da Zâl'e dedi ki:

— Rüstem'e söyle. Ata binsin! Benimle birlikte gelsin. Ona bir ağaç göstereyim. O ağaçtan bir dal kessin. Ok yapsın. Meydana geldiği zaman, o okla İsfendiyâr'ın gözünü nişanlasın, atsın. Onun ölümü bu oktandır.

Zâl de gelip bunu Rüstem'e haber verdi. Rüstem sevindi. Hemen atlandı. Hümâ kuşu havalanıp uçtu. Rüstem de onunla birlikte gitti. Gece yarısı olmuştu. Deniz kıyısında bir ılgın ağacı görüldü. Hümâ kuşu o ılgın ağacının üstüne kondu. Rüstem de atından indi. Ağacın bir dalını kesti. Sonra yeniden atına bindi. Hümâ kuşu havalandı, uç-

tu. Yine Rüstem'in önüne düştü. Onu, sabaha yakın kente götürdü. Zâl ise o tepenin üstündeydi.

Hümâ kuşu Zâl'e şöyle dedi:

— O kestiği dalı, Rüstem, ok yapsın. Ucuna ok demiri koysun. İsfendiyâr meydanda görüldüğü zaman onun gözünü gözlesin, nişan alsın. İsfendiyâr'ın ölümü gözünden olacaktır.

Zâl de bu haberi oğlu Rüstem'e bildirdi. İkisi de Hümâ kuşuna dua ettiler. Hümâ kuşu ayrılıp gitti. Rüstem ve babası Zâl o dağdan indiler.

İSFENDİYAR'IN RÜSTEM TARAFINDAN ÖLDÜRÜLMESİ

Rüstem de hemen o dakikada o ılgın dalını ok haline getirdi. Yayına yerleştirdi. Giyindi. Atına bindi, bir nâra savurdu:

— Ey İsfendiyâr! dedi. Ne kadar uyuyorsun. Kalk savaş yapalım.

İsfendiyâr da Rüstem'in sesini işitince, kardeşi Pisûten'e:

— Ey kardeş! dedi. Ben umuyor ve sanıyorum ki Rüstem öldü. Meğer Zâl'in sihirbaz olduğu bir gerçektir.

Pisûten de:

— Ey kardeş! dedi. Sana ne oldu böyle? öyle ki benzin rengini kaybetmiş. Gözlerin çukurlanmış. Oysa bu gece çok uyudun. Bugün burada neler olacağını hiç bilemem. Bu iki kahraman arasında zafer acaba kimin olacaktır?

İsfendiyâr atlandı. Er meydanına çıktı. Orada Rüstem'i gördü. Ona şöyle dedi:

— Ey Devzâde! Nasıl dirildin böyle? "Zâl Cadudur!" diyenler, doğru söylemiş. Seni göremeyince inanmadım, bu söze. Ey Rüstem, sen utanmıyor musun ki sihirbazlık, cadûluk erlerin hüneri midir?

Rüstem bu sözleri işitince ata doğru geldi. İsfendiyâr'ın karşısında atın yelesini öptü. Dedi ki:

— Seninle savaş etmeğe gelmiş değilim. Yaradan'dan kork! Bana zulüm eyleme. Sonra pişman olmayasın. Gel barışalım! Evime gel. Ne kadar rızkım, malım varsa hepsini sana vereyim. Sana boyun eğe-

yim. Seninle birlikte Belh'e gideyim. Eğer ölmeğe lâıyk isem, şah beni öldürsün. Eğer hapsederse fermanım onundur. Sen benim öğüdümü tut. Ben ölümden korkmam. Ama senin elinde ölmemi de dilemem.

İsfendiyar da ona şöyle karşılık verdi:

— Ey Rüstem! Eğer barışmak dilersen, atından in, seni bağlayayım, İran'a götürüyüm.

Rüstem de dedi ki:

— Ey şahoğlu! Benim adımı öldürme. Yok etme. Yaradan tanık olsun. Sana 100.000 lâal ve 100.000 yakut 30 batman inci ve 10 batman zümrüt, zeberced, 1000 taç, 2000 kemer ve 1000 erkek kul, 1000 cârıye ve Kestâsib'in, Nireman'ın ve benim hazinelerimi, tahtlarımı vereyim ve 100.000 yiğiti sana kul edeyim. Bende önünce yayan Belh'e gideyim. Kerem eyle, benimle barış!.

İsfendiyar da:

— Hayır, dedi. Ya elini ver, yada savaşalım. Bundan fazla söz söyleyecek değilim artık! dedi. Rüstem, İsfendiyar'ın Ecel'e susadığını, Ölümüne yaklaştığını anladı.

— Ey şehriyâr! dedi. Pişûten'i çağır. Aramıza tanık olsun ki ben suçsuzum. Sen bana zulmeylersin.

İsfendiyar güldü. Bir nâra savurdu. Kardeşi Pişûten'i çağırdı. O da geldi. Rüstem ona dedi ki:

— Ey Şahzâde! İsfendiyar'a çok yalvardım. Söz dinlemiyor. Eğer onu öldürürsem, toplantılarda sen tanık ol ki:

— Rüstem, ona ne kadar yalvardıysa, İsfendiyar dinlemedi! dersin! O zaman İsfendiyar bir nara savurdu:

— Sen ne türlü sözler söylüyorsun? Gel savaşalım. Dedi. Rüstem, yayını eline aldı. Okunun kirişini göğе tuttu. Dedi ki:

— Ey Yaradan! Sen biliyorsun ki İsfendiyar bana zulmetmektedir. Ne kadar yalvardımsa da dinlemiyor. Suçumu bağışla benim! dedi.

İsfendiyâr Rüstem'in, eline yayı aldığını gördü:

— Ey mırdar kişi! dedi. Ok atmaktan hiç usanmadın mı? Şimdi seni o hale getireyim ki baban Zal zari zari ağlasın, inlesin. Ve atın sırtı boş olarak ahıra gitsin!

İsfendiyar, bir ok attı Rüstem'in tolgasını vurdu. Rüstem de okunu attı. İsfendiyar'ı gözünden yaraladı. İsfendiyar bu yarayı alınca:

— Ah! diyerek atına yumuldu. Elinden yayını bıraktı. Rüstem ona sordu:

— Sana ne oldu böyle ki bir okla yandın? Oysa, dünkü gün bana yüzaltmış ok atmıştın. Ben böyle böyle alt olmadım. Ne kadar ayıp sana! Erlik böyle mi olur?

Rüstem bu sözleri söylerken de İsfendiyar, atının üstünden yıkıldı. Oku çekti, bıraktı. Behmen'e ve Pişûten'e haber verdiler. Onlarda geldi. İsfendiyar'ı o halde görünce ağlaştılar. Figan ettiler. Pişûten:

— Ey Yaradan! dedi. İsfendiyar! Bu kadar iyilikte bulundu. Bu kadar ateşgedeler yaptı. Zerdüştü açıkladı. Onu, o bir genç kahraman iken helâk eyledin. Rüstem uğursuzun biridir ki dünyayı yakmıştır. Ona çok ömür verdin!

Sonra da şöyle dedi:

— Onda kalsın o taç ve taht ki baban onu senden yeğ gördü, üstün tuttu!

İsfendiyar da ağlayan kardeşine:

— Ey kardeşim! dedi. Ağlama! Dünya işi böyledir.

**Hiç kimseye hem vefası yoktur,
Dünyâ işidir, cefası çoktur!**

Ey kardeşim, suç benimdir. Rüstem bana çok yalvardı ise de ben kabul etmedim. Umarım ki babam Kestâsib de saltanatta mutlu olmasın. Onun yolunda ölüyorum.

Rüstem geldi. Atından indi. Pişûten'e:

— Ey Şahoğlu! dedi. Yaradanın takdiri, alın yazısı İsfendiyâr'ın benim elimde ölmesiymiş. Eğer İsfendiyâr'ın bahtı kendisine yoldaş olsaydı, benim sözlerimden dışarı çıkmazdı. Yazıklar olsun benim namıma ki kötülüğe çıktı.

Rüstem, sonra bir parça ağladı. Zuvâre onun geciktiğini gördü. Atını sürdü, geldi. O hali görünce gitti, Zâl'e haber verdi. Zâl de atına atladı. Geldi.

Rüstem'e:

— Ey oğul! dedi. Böyle ettiğin için sana ağlamak gerek. İştittim ki İsfendiyâr'ı kim öldürürse onun ölümü tez olurmuş.

Rüstem ona şu cevabı verdi:

— Baba! İsfendiyâr da dedi ki:

— Bu işi bana babam Kestâsib düzenledi. Siz bahaneydiniz! Benim ecelim gelmişti.

Babam bana:

— Git, Rüstem'i var, tut! Sistan ülkesini yak, yık! dedi. Muradı beni öldürtmekti. Saltanatın yine ona kalması idi. Şimdi, işte, dileğine erdi. Ey Rüstem! Madem ki böyle oldu, benim kardeşimi Behmen'i benden kabul et. Babalık hakkını üzerine yüklen, ona güzel hüneler öğret. Câmâsib bana şu haberi vermişti ve:

— Ey İsfendiyâr! Senden sonra Behmen İran ülkesinin beyi, şahı olacaktır.

Rüstem bu sözleri, duyunca utandığından ötürü kabul etti. Şöyle dedi:

— Ona, Behmen'e kullar gibi kulluk edeyim. Nitekim Siyâvûş'a etmiştim. İsfendiyâr:

— Ey Rüstem! dedi. Bunca yiğitliği ki İranlılar yolunda eylemiş-tin, bu işten ötürü onları kaybettin. Adını sindırdın, bozdun, yüceliğinden düşürdün. Seni öldürmemden korkuyordun.

Sonra kardeşi Pişûten'e döndü:

— Ey kardeşim! dedi. Ben öteki dünyaya, ahirete gidiyorum. Ne zaman babam Kestâsib'e varırsan, ona şunları söyle:

— Muradına erdin. Artık bahanen kalmadı. Ecelin yolunu berkit-tin, halkın içinde bana öğüt verdin.

**"Olsun tacım senin dedin de,
Can verdi oğul ölüm yerinde!**

**Dünyadaki ettiğin bu işler
Ahirette de bilki kalbi dişler!**

**Ve Tanrı'ya hem cevabı orda,
Bul orda cezayı suçlu ol da!"**

— Ey kardeşim! İşte bu sözlerimi babam Kestâsib'e söyle, anama da bildir. Kızkardeşlerim Hümâ ile Aferide'ye de anlat!

İsfendiyâr'ın son vasiyeti tamamlanınca:

— Ey burada hazır bulunanlar! Babam, Kestâsib bana zulmeyle-di! diyerek can verdi. Ordusundaki asker figana başladı. Rüstem'in kardeşi Züvâre:

— Ey kardeşim! dedi. Bu Behmen'i kabul etmemek gerek. Onun Sistan'a sonumuza çok ziyanı dokunacaktır. Ulular ne demişler:

"Arslan yavrusunu saklayan iyilik görmez!" demişler. Eğer saltanat Behmen'e ererse, İsfendiyâr'ın öcünü alsın diye ülkemizi yacakaktır.

Rüstem de:

— Kardeş! dedi. Alınyazımızda ne yazılmışsa o kader gelir! dedi. Hemen Zuvâreyi yolladı. Çelikten bir tabut yaptırdı. Getirtti. İçini anberle ve mumla sıvadılar. İsfendiyâr'ı gülapla yıkadılar. Sırmalı kumaştan kefene sardılar. Sonra onu o tabutun içine koydular. Ağzını sıkıca bağladılar. Rüstem:

— Yüz deve getirin! dedi. Getirdiler, o tabutu dört deveye yüklettiler. Bin atın da yas alâmeti olarak kuyruklarını kestiler. İsfendiyâr'ın kara atının eğerini ters yerleştirdiler. İsfendiyâr'ın, kullandığı atın gemini atın üstünde bıraktılar. Belh şehrine böyle gidildi. Behmen'i Rüstem'in yanında bıraktılar. O yiğitlerin hepsi de eski elbiseler giyindiler.

Rüstem, Behmen'i şehre gönderdi. Oğlu gibi onu eğitti, ona terbiye verdi. Kestâsib'e kara haber verildiği zaman, o, başındaki tacı yerlere çaldı. Yakasını yırttı. Başına toprak serpti. İran halkına haber salındı. Onlarda geldiler. Feryat ve figan ettiler. Kestâsib'e şöğüp saydılar:

— Ey devleti gitmiş! dediler. İsfendiyâr gibi bir oğul kimde vardı? Onu sen öldürmeğe gönderdin. Taç ta, taht ta sana kalır mı? Umu-dumuz budur ki taçtan da, tahttan da mutlu olmayasın! Yakınlarda helâk olursun dediler. Dışarı çıktılar. Gözyaşları döktüler. Hıçkırarak ağlaştılar.

İsfendiyâr'ın anasına da haber gitti. O da saçını kesti. Dışarı çıktı.

Oğlu Pişûten'i karşıladı. Ağladı, bağırdı. Tabutu, anası Ketâyûn'un evine götürdüler. Ketâyûn İsfendiyâr'ın cesedine:

— Ey oğul! dedi. Yüzünü aç, bir kez göreyim seni.

Cenazenin yüzünü açtılar. Anacığı onu gördü, düştü, aklı başından gitti. Tabutu yeniden berkittiler. Pişûten de Kestâsib'e vardı. Yer öperek şöyle dedi:

— Ey Kestâsib! Devletin döndü. İsfendiyâr sana ne kötülük etti ki onu Sistan'a gönderdin? Ümidim budur ki sen de tâcî ve tahtı görme-yeceksin.

Sonra Hakim Câmâsib'te şöyle dedi:

— Ey dev! Sen bu ocağa bir düşmanlıkta bulundun ki, o düşmanlığı, hiç bir kişi işlememiştir. Sen ona:

— Rüstem'i sen öldüreceksin! demiştin. Ve İsfendiyâr'ın son sözlerini Kestâsib'e haber verdi. Kestâsib de yaptığı işe pişman oldu. Buyruk verdi. Lehrâsib'i açtırdı, oraya bir taht koydular. O tahtın üstüne İsfendiyâr'ı yerleştirdiler. Kapısını sağlamca kapattılar.

Bu olayın üstünden, vaktâ ki yirmi yıl geçti. Rüstem Kestâsib'e bir mektup yolladı.

Mektupta şunlar yazılıydı:

— "Ey şah İsfendiyâr'a ne kadar öğüt verdi isem de dinlemedi. Malımı, hazinemi verdim, almadı. Alinyazısı böyle imiş ki o olay başına geldi. Kardeşi Behmeni bana vasiyet etti. Ben onu şimdiye kadar yedirdim, içirdim ona hüneler öğrettim. Umuyorum ki suçumdan vaz geçer. Bana dokunmamaya belki ant verir. Ona ne ki dilerse vereyim benim sonum gelmiştir. Pişûten'i de tanık tutmuştum. Olanı-biteni ondan sorabilirsiniz!"

Bu mektup Kestâsib'e geldiği vakit, Pişûten'i çağırdı. Olayları ondan sordu. O da tanıklık verdi. Şah Kestâsib, Rüstem'in suçunu bağısladı:

— Seninle düşmanlığım yoktur. Alinyazısı böyleymiş! dedi. Bu mektup Rüstem'e varınca, Rüstem sevindi. Bir yıl geçti.

Hakim Câmâsib dedi ki:

— Ey Şahım! Senden sonra Behmen şah olacak, bey olacaktır. Ona, hiç mektup yollamadın. Onu, bir armağanla anmadın. Kestâsib de:

— Bir nâme yaz! Tâ ki buraya gelsin! diye buyruk verdi. Câmâsib de mektubu yazdı. Gönderdi. Vaktâ ki mektup Rüstem'e vardı. Okuttu. Sevindi. Sonra Behmen'e yolladı. Çok hazırlıklar yaptı. Sam'ın bir hazinesi vardı. Yeşil hazine derlerdi. Ondan 3000 deve yükü mal satın aldı. Behmen'e verdi. Ayrıca bir tane taç ile bir de kemer verdi. Yanında iki menzil boyu yol gitti. Sonra geri döndü.

Behmen başkent Belh şehrine vardığı zaman Kestâsib'e haber verdiler. O da hakim Câmâsib'e karşılayıcı gönderdi. Behmen Kestâsib'in yanına gelince ona çok bağışta bulundu. Kendisine onu veliaht ilân etti.

Bir gündü. Câmâsib kendi tâlihine baktı. Ölümünü yakın gördü, ölümü gözetlemekteydi. O gün de geldi. Bir katıra bindi:

— Suya gireyim! Tâ ki o belâ benden def olsun! dedi. Orada bir çay vardı. Onun sularına girdi. Katırın yelesini eli ile taramaktaydı. Yüce yaradan'ın kudretinden bir akrep yelenin saçları içinden onun parmağını ısırdı. Câmâsib o hali gördü, ah çekerek:

— Ölüme ne çare! dedi. Kıyıya çıktı. Toprağa yıkıldı, can verdi. Kestâsib'e haber verdiler. Çok kaygılandı:

— Getirin! diye buyruk verdi. Camasib'i getirdiler. Evine iletiler. Yası tutuldu. Oğlu onun için bir künbet yaptı. Onu, bir tılsımla künbetin içine koydu. Vaktâki İsfendiyâr'ın ölümünden 30 yıl geçti. Rüstem de dünyadan göçtü, gitti.

ZÂL'IN ÇOCUĞUNUN HİKÂYESİ

Rivayet eden şöyle demiştir ki Zâl'ın bir kırâvaşı (Cariyesi, odalı-ğı) vardı. Oyuncu bir kadındı. Zâl, ona giderdi. Allah'ın emriyle o cariye Zâl'den gebe kaldı. Dokuz ay, on gün tamam olunca, kadın, bir oğlan çocuğu doğurdu. Tıpkı dedesi Neriman'a benzemekteydi. Zâl'e haber verdiler. Yıldız bakıcılar tâlihine baktılar ve:

— Bu oğlan, büyüyünce senin ocağını söndürecek. Sistan ülkesi

ondan ötürü yakılıp yıkılacak. Rüstem'in de, Züvâre'nin de ölümleri bu oğlanın yüzünden olacaktır! dediler.

Zâl, bu haberden kaygılandı. Yaradan'a sığındı. Çocuğun adını Şegad diye koydu. Büyük bir şölen yaptı. Ziyarete Kâbil Beyi de bulunuyordu. Bu bey Zâl'e dedi ki:

— Ey Zâl! Ey pehlivan! Umud ediyorum ki bu pehlivan oğlunu ben terbiye edeyim. Ona bir baba gibi olayım.

Zâl de bu öneriyi kabul etti. Şegad'ı ona verdi. Çocuğa iki dâye (Süt annesi) tutuldu. Kâbil beyi onu aldı. Afganistan'da Kâbil şehrine götürdü, büyüttü. Terbiye etti. Şegad yirmi yaşına geldiği zaman, Kâbil Beyi kendi kızını ona verdi. Çok malda bağışladı. Rüstem her yıl, Kâbil'den bir öküz derisi dolusu altın ve mal alırdı. Kâbil beyi o malı Rüstem'in almayacağını ve oğulluğu ve damadı Şegad'a vereceğini umardı. Rüstem, yine bir vekil yolladı, o haracı aldı. Şegad üzül-
dü, gitti, kaynanasına vardı. Ona:

— Ey şehriyâr! dedi. Gördün mü Rüstem neyledi? Şimdi bir çare düşünelim ki Rüstem ölümü boylasın! Her zaman olduğu gibi ben sabahleyin katına geleyim. Sakın bana saygı ve sevgi gösterme, meclis kur. Bir parça içki iç! Bana ve Rüstem'e söv say. Hattâ Zâl'e de söv! Ben de sana sövünce sen benim başıma vur. Başımı yar. Ben, Sistan'a varayım. Senden şikayet edeyim. Filan konakta, sen, on kuyu kaz. Kuyunun dibine kılıçlar ve hançerler yerleştir. Öyleki barçakları, yâni kabzaları yere baksın, yalımları, ağızları da yukarıya olsun. Üstlerini de ört. Ben Sistan'a gideyim. Elbette Rüstem kızar, kazaplanır. Üstüne gelir. Sen boynuna kefen tak ve özür dile:

— Ben sarhoştum! diye iddiada bulun. Rüstem bu işi görür, bağışlar. Sonra, şehre götür, kondur. Bir kaç gün yedir, içir ve ona:

— Av için tuzaklar kurdum! de. O av için atlanır. Umarım ki o kuyulara düşer, ölür.

Ertesi gün, Şah 1000 adam gönderdi, on tane kuyu kazdılar. Üstlerini örttüler. Derinliği 100 kulaçtı. Dibine hançeri ve kılıçları yerleştirdiler. Üstünü de çubuklarla örttüler. Sabahleyin ziyafet verdi. Kâbil şehrinin beylerini ulu kişilerini çağırdı. Yedirdi, içirdi Şegad, ansızın içeri girdi. Hiç selam sabahta bulunmadı. Gitti, yerinde oturdu.

Vakta ki bir nice kadeh içtiler. Şegad dedi ki:

— Dünyada benim gibi asıllı kişi yoktur. Zâl gibi bir babam var. Rüstem gibi de bir kardeşim var. Sâm ve Neriman ve Kestâsib gibi dedelerim vardır!

Kâbil beyi bir nara savurdu. Ona:

— Ey kademsiz çocuk. Sen kimsin? Ya senin o dev baban kimdir? Rüstem'se bir kadın gibidir. Elinde ne gelir sanki, sen ise yalnızca bir câriyedensin. Kim bilir, o cariyeye seni nereden kazanmıştır? Eğer sen onların soyundan olsaydın bunca yıl var ki buradasın, sana az çok mal yollarlardı. Benim sadakamdan yemezdin dedi. Mecliste bulunanlara söğdü saydı:

— Ben Rüstem'den daha ağırım. Eğer onu görünce öldürmezsem bana da er deme! dedi. Şegad da ona söğdü, saydı:

— Eğer kılıcım burada olsaydı sana lâf nedir, erlik nedir gösterirdim! dedi. Kâbil şahının elinde altın bir gürz vardı. Şegad'ın başını yardı. Ona sövdü, Şegad da yerinden indi dışarı çıktı. Atına atladı. Sistan'a gitti.

Beyler Kâbil şahına:

— Ey Şah, bu ne iştir ki Rüstem'in kardeşi ile neyledin? dediler. Hepsi de şaha sövdüler. Şegad, Sistan'a gidip Zâl'ın katına geldi. Zal onu görünce sevindi. Yüzünü öptü. Rüstem'e götürdü. O da Rüstem'i görünce yer öptü. Rüstem de onun yüzünden öptü. Sonra ona:

— Kâbil beyi seninle nicedir? diye sordu. O da:

— Bana kulluk ederdi. Şimdi ise sana, bana ve babama mecliste sövdü. Ve:

— Ben o Rüstem'i görünce öldürmezsem, bana da er demeyin! dedi. Bana da dil uzattı:

— Sen de Zâl'ın oğlu değilsin! dedi. Seni o câriye anan kimbilir nereden kazanmıştır? dedi.

Rüstem bu sözleri işitince çok kızdı:

— Eğer onun tacını, tahtını almazsam, bana da Er demeyin! Öldükten sonra Kâbil'i sana vereyim! dedi. Bir hafta onu yedirdi, içirdi, sonra 100.000 erle ve Züvâre'yle, 500 de yiğitle Kâbil'e geldi. Şegad dedi ki:

— Ey kardeş! Onun ne haddi vardır ki senin savaşına gelebilsin. Belki de söylediği sözlere pişman olmuştur! Rüstem, bu sözü işitince bir çimenlik vardı. Oraya kondu. Gece basınca Şegad bir atlıyı göndererek:

— Var kâbil şahına Rüstem'in geldiğini haber ver! Gel, yaptıklarından özür dile! diye de söyle ona! dedi. Kâbil'e giden adam, gitti, şaha haber verdi. O da hemen atlandı. Boynuna kefen taktı. Rüstem'in yanına geldi. Atından indi. Tacını çıkardı. Yeri öptü. Çok yalvarıp şöyle dedi:

— Çok sarhoştum. Yüce yaradan tanıktır ki kendimi bilmiyordum. Hiç birşeyden haberim yoktur. Şuçumu bağışla benim! dedi. Rüstem'in önünde yaya yürüyordu. Rüstem onun suçundan vaz geçti. Ona:

— Atlan! dedi. Kâbil şahı da atlandı. Birlikte şehre girdiler. Derhal bağ içinde meclis kurdular. Çok yemekler sunuldu. Kulluk edildi. Bir hafta yediler, içtiler. Bir gün Kâbil şahı Rüstem'e dedi ki:

— Ey pehlivan! Burada nice güzel avlağım var! Eğer gönlün dilerse oraya gidelim.

Rüstem bu habere sevindi. Atına atladı. Av avlayarak o dağa gitti. Kâbil şahı başka bir yola asker saldı. Rüstem Şegad'la birlikte gitmekteydi. Züvâre yakınlarında yürürdü. En sonra o kuyunun bulunduğu yere geldiler. At, toprak kokusunu aldı. Yürümedi. Kızdı, çünkü eceli gelmişti. Atı kuvvetle ökçeledi. At sıçradı. İki art ayağı kuyuya bastı. Rüstem'le kuyuya düştü. Vücudu delik deşik oldu. Rüstem o hali görünce ah çekti. Ağzından ve burnundan kan geldi. Zorlukla kuyudan dışarı çıktı. Zuvâre de bir kuyuya düştü. Rüstem dışarı çıkınca kendi halini harap gördü. Dedi ki:

— Ey Rüstem! Bu kadar pehlivan Beyleri öldürdün. Şimdi sıra sana geldi. Sonra etrafa baktı. Şegad'ın güldüğünü gördü. Bu işin onun oyunu olduğunu bildi, anladı. Bağırды dedi ki:

— Ey kadın tabiatlı kişi! Ey yüzü kara adam! Ben sana neyleyeyim ki bu tuzağı bana hazırladın? Bir gün gelir pişman olacaksın, ama fayda vermeyecektir.

Şegad'da şöyle cevap verdi:

— Beyleri ve pehlivanları öldürür müsün? Şimdi, vaktin geldi, sen de ölmelisin. Kâbil'den haraç alır mısın? O kötülükleri ki halka sen yapmıştın. Şimdi gördün mü?

Rüstem de şu karşılığı verdi:

— Ey mırdar ifrit! Sen Dahhâk'ı tutan Cemşid'den daha güçlü değildin ki! Ya da Alper Tunga'yı öldüren Siyavuştan daha kuvvetli değilsin ki! Ben nerdeyse öleceğim. Ferâmurz sabahleyin iştirse seni diri mi bırakır?

Bu anda Kâbil Bey'i o yere yetişip geldi. Rüstem'i o halde görünce dedi ki:

— Ey pehlivan! Sana n'oldu? Varayım, bir cerrah getireyim. Sana baksın. Yaralarını sarsın, sarmalasın!

Hemen atını ökçeledi. Rüstem'le gelen yiğitleri kılıca tuttu, hepsini kırdı. Yalnız bir yiğit kurtuldu, kaçtı. Sistan'a vardı.

Rüstem de Şegad'a dedi ki:

— Madem ki benimle böyle iş yaptın. Yayımı kirişle, elime ver. Beni götürmeyeceğini biliyorum. Belki bana bir canavar kast eyler. Diri kaldığım müddetçe kendimi korurum.

Şegad, onun dediği gibi yayını aldı kirişledi. Rüstem'e uzattı. Rüstem elini uzattı. Bir ok çıkardı, gizledi ki ata, Şegad korktu. Orada bir çınar ağacı vardı. Kesilmişti, o ağacın içi boştu. Gitti, onun içine gizlendi. Rüstem yayı çekti. Oku ağaca sapladı. Ok Şegad'ın göbeğinden girdi, öte yandan çıktı. Bir "Ah" sesi çıktı, sonra yıkıldı, can verdi. Rüstem:

— Şükür sana ey yüce Yaradan ki hakkımı kendi elimle aldım ve bana o kadar güç verdin ki! diyerek can verdi.

Kurtulan o yiğitte Sistan iline vardı. Zâl'e:

— Rüstem ve Züvâre öldü! diye haber verdi. Olanı-biteni tamam olarak bildirdi. Zâl hıçkırdı, ağladı. Rüstem'in anası da saçını yoldu. Sistan ili halkına haber verildi. Onlarda Rüstem'in öldüğünü bildiler. Yas tuttular. Zâl durmadan her an:

— Keşke onlardan önce ben ölseydim! Gözlerim bu günleri görmeseydi, şimdi, ey Rüstem! Senin intikamını kimden alayım? dedi. Ferâmerz'i gönderdi. Ona:

— Var git babanı getir.

Ferâmerz askerle Kâbil'e gitti. Kâbil beyi bunu haber aldı. Kandeâr'a gitti. Şehirlilerin hepsi kaçtılar. Bundan ötürü Ferâmerz, Kâbil'e gelince kimseyi görmedi. Avlanmağa gitti. Babasını gördü. Tacını yere çaldı. Yakasını yırttı. Ağladı. Ağaçları kestirdi. Onları tahta haline getirdi. Rüstem'i onun üstüne koydular. Giysilerini çıkardılar. Sıcak su ile yıkadılar. Bundan sonra yaralarını diktiler. Hem de gülsuyu ile yıkadılar. İçini kâfurla doldurdular. Sırmalı bir kumaşı kefen yaptılar. Rüstem için altından da bir tâbut yaptırdı. Ayrıca bir tane de Züvâre için yaptırdı. Rüstem'i tabuta koydular. Züvâreyi de yudular. Onu da kefenlediler. Bir file yüklettiler. Ve Şegad'ı ateşte yaktilar. Rüstem'i aldılar. Sistan iline gittiler. Bir künbet yapmışlardı. İki taht kurdular. Tahtların üstüne Rüstem'i ve Züvâre'yi koydular. Künbetin kapısında bir mezar kazdılar. Atı içine koydular. Taştan ata benzer bir heykel yaptılar. Üstüne koydular. Ferâmerz, Rüstem'in 40 gün yasını tuttu. Kırk birinci günü askerle Kâbil'e vardı. Kâbil Şahı, bunu haber alınca, askerini topladı. Ferâmerz'i karşıladı. Sağ ve sola kollar çektiler. Savaşa giriştiler. Şah'ı kırk beyi ile yakaladılar.

Kâbil Şahı'nın askerleri, onun yakalandığını görünce, dönüp kaçtılar. Atı kuvvetli olan kurtuldu. O şah, kırk beyi ile o avlandığı yere götürüldü.

Ferâmerz o yere gelince emretti. O şahın ensesinden beline kadar bir tasma çıkardılar. Kemikleri göründü. Onunla iki elini bağladılar. Rüstem'in düştüğü kuyuya (başı aşağı gelmek üzere) astılar. Üstünü toprakla doldurdular. O 40 beyi de ateşte yaktilar, şehri de yıktılar. Rudâbe kavmlarından bir beyi de muhafız diktiler. Ona Zengil derlerdi. Kendisi Sistan ülkesine döndü.

Bu olayın üzerinden on yıl geçti. Şah Kestâsib öldü. Yüz yirmi yıl beylik etmişti. Ömrü 160 yıl sürmüştü. Rüstem'in ömrü ise 770 yılı doldurmuştu.

BEHMEN ŞAH'IN HİKÂYESİ

Haberleri verenler şöyle demişlerdir:

— Vaktâ ki Kestâsib şah öldü, yerine Behmen, şah oldu. Tahta çıkıp oturdu. Bir yıl geçince beylere elçi yolladı. Haraç istedi. Beylerde ona haraç yolladılar.

İsrâiloğulları, Şam'da çoğalmış, artmışlardı. Onların arasında bir bey türemişti. Ve Hazret-i Üzeyir peygamber olmuştu. Ve Tevrat onların içinde kalmıştı.

Behmen şah, onlara elçi gönderdi. Haraç istedi. İsrâiloğullarından olan Bey, o elçiyi öldürttü. Elçinin bir adamı İran'a kaçtı. Behmen'e haber verdi. Behmen de Belh şehrinden göçtü. Astarh'a geldi. Kendisine Astarh'ı başkent yaptı. Ve Buhtunnasır'ı getirtti. Babil'i, Şam'ı ve mağrib ülkesini ona verdi. Ona şöyle dedi:

— Kudüs'e var, git. İsrailoğullarını o kadar kır ki, bir kişi bile canlı kalmasin. Yine o evi eski yıktığın gibi yık! Ne kadar asker diler-sen al.

Buhtunnasır da 200.000 kişi diledi. Behmen şah, ona 300.000 adam verdi. Tac ve taht sundu. Üç mübit verdi.

Buhtunnasır onları kendisine vezir seçti. Birisinin adı Dârânûş bin Harâd, birisinin adı Gireş ibni mihran, birinin de adı Âzerkeşb idi.

Buhtunnasır Musul'a gelince Kestehüm oğlu Azer Burzin 100.000 kişiyle onun yanına geldi. Buhtunnasır, ona çok izzet gösterdi. Onu çarhacı, yâni, ordunun en ilerisinde vazifeli kıldı. Kendisi de onun ardınca giderdi.

Vaktâ ki Kudüs şehrine vardı. Şehri çevirdi, sardı. Yapılan savaş bir ay sürdü, şehre girildi. Bey'ini tuttular. Buhtunnasır'a onu getirdiler. Onu öldürttü. Halkını kırdırttı ve kızlarını, oğlan çocuklarını tut-sak etti. Saydılar: On yaşlarında 100.000 erkek çocuk vardı. Kızlarsa 150.000 tutsaktı. Yalnız Mescid-i Aksâ'yı yıkamadılar. Lakin damını söktüler. Buhtunnasır adam başına 10 yük toprak taşınmasını emretti. Halk ta onar yük toprak getirdi. Topraklar mescidin üstüne döküldü. Böylece mescid-i aksâ toprağın altında kaldı. Yine Musul'a dönüldü. O, 100.000 erkek çocuk esirle 150.000 kızoğlan kız tutsağı da İsrâiloğullarından Şah Behmen'e yolladı. Danyal (a.s.) bu genç erkek çocukların arasındaydı o da esir edilmişti ve Buhtunnasır'ın eline Süleyman (a.s.)'ın tahtı geçmişti. Buhtunnasır, o tahta çıkıp oturmak diledi. Hazret-i Süleyman'ın tahtını götürmekte olan dört arslandan birisi, canlandı, pençesini kaldırdı. Buhtunnasır'ın baldırını etlerini parçaladı. Buhtunnasır yerlere yıkıldı. Akli başından gitti. Kendisine geldiği zaman hekimler getirtti. Ayağını sardılar, bağladılar. İlaçladılar Kendisini iyileştirdiler.

Buhtunnasır, sonra:

— Bu tahtı bozun, parçalayın! dedi. Ama, taht parçalanmak istendiği zaman Yüce Allah, bir melek ile cinler padişahına haber yolladı. O padişahın adı Hârenkus idi. Bu cin meliki yüz cinni yolladı. Hazret-i Süleyman'ın bu tahtını cinnilerin ellerinden kaptılar. Meliklerine götürdüler. Bundan sonra da o tahtı insan oğulları görmedi.

Buhtunnasır'ın beyliği otuz yılı geçmişti ki ona:

— Bu Danyal, senin dininde değildir! diye haber verdiler. Buhtunnasır Danyal (a.s.)'ı yanına çağırttı. Ona:

— Sen ne dindesin? diye sordu. O da:

— Ben Mûsâ (a.s.)'ın dinindeyim, diye karşılık verdi. O zaman Buhtunnasır kızdı, köpürdü. Hemen bir buyruk verdi. Bir kuyu kazdırdı. Aç bir arslanı getirdiler. O kuyunun içine bıraktılar. Danyal peygamberi de on adamı ile birlikte o kuyuya attılar. Aç arslan onlara saldırdı. Fakat Hak Teâlâ Hazretleri bir melek yolladı. Melek, onları arslanın pençesinden kurtarıp muhafaza etti. O gün geçmişti. Buhtunnasır atına bindi. O kuyunun başına geldi. Adamlarından birisine:

— Bu kuyuya bak! dedi. Arslan, kuyuya atılanlarla neyler?

O kişi de vardı. Kuyunun içine baktı. O kişileri sağ olarak gördü. Arslanı da gördü ki bir köşeye sinmiş, yatıyordu.

Buhtunnasır bu hali öğrenince:

— Onları kuyudan çıkarın! dedi. Hepsi kuyudan çıkarıldı. Fakat atılan 10 kişinin yerine kuyudan çıkan kişi, on bir isrâilliydi. Buhtunnasır:

— Siz, on kişi kuyuya atılmıştınız? Bu biriniz nereden çıktı? diye sordu. O melek hemen Buhtunnasır'ın yüzüne bir yumruk yapıştırdı. Ve onu atından yere yuvarladı. Akli başından gitmişti. Kendisine geldiği zaman, delirmiş gibiydi, kendisini sahraya, kırlara attı. Ne kadar uğraşılsa da onu kimse tutamadı. Onu tokatlıyan melekte ortadan kayboldu.

Buhtunnasır kırlarda yedi yıl başı boş gezdi. Kendisine geldiği zaman şehre girdi. Sarayına geldi. Düştü, can verdi.

O ölünce üç yaşındaki oğlunu yerine oturtular. Bu oğul o zaman

henüz üç yaşındaydı. Adı Keyû idi. Şah Behmen bu olayı haber alınca Keyu'ya kaftan yolladı. Aradan bir yıl geçince Keyû Behmen'e baş kaldırdı. İran şahı Behmen de Dârânûş'a bir mektup yazdı. Bu mektupta:

— Keyû bana baş kaldırdı! Onu öldür, beylik senin olsun! dedi.

Dârânûş ta Keyû'yu sarhoş olduğu bir zamanda öldürdü. Şah, Behmen gelen o mektubu askerlerine gösterdi. Hepsini ona boyun eğdiler. Azergust, izin istedi. Behmen şahın katına gitti. Dârânûş'un halkı adaletle yönettiğini söyledi. Şah Behmen de onun adaletle iş gördüğünü duyunca sevinç duydu ve:

— Dâim, Âlim, bilgin kişileri işe göndermek gerektir. Çünkü onlar, adaletle iş yaparlar! dedi.

Aradan iki yıl geçmişti. Hindistan padişahı Çapal, İran şahı Behmen'e karşı kafa tuttu. "Haraç göndermem ben!" dedi. Behmen şah ta Âzergeşb'e asker kattı. Onu Hindistan'a yolladı. Azergeşb te Çerun'a varınca gemiye bindi. Hindistan'a vardı. Melekiye'ye çıktı. Çapal ile cenk etti. Onu diri diri yakaladı. Behmen Şaha gönderdi. O da onu öldürttü. Sonra Azergeşb'e bir mektup yazdı. "Sen İran'a gel, yerine bir bey dik!" diye buyruk verdi. Azergeşb te orada kardeşini bey olarak bıraktı. Ona Altın gümüş toplardı. Âzergeşb Hindistan'dan Astahar şehrine geldi. Behmen şah ona kaftan sundu. Ve Musula yolladı. O da, İsrâiloğullarından bir kıza gönlünü kaptırdı. Onu tutsaklıktan azat etti. Kendisine nikahladı. Hak Teâlâ ona, o kızıdan bir oğul bağışladı. Adını Key-Reş koydu.

Âzergeşb, 20 yıl saltanat sürdü. Sonra öldü. Key-Reş orada bey oldu. İsrâilli olan anasının hatırı için tutsak olan İsrâiloğullarını azat etti. Fakat şah Behmen'den korkmaktaydı. İsrâiloğullarını yurtlarına göndermez, fakat hepsini aziz tutardı. Yüce Allah Danyal (a.s.)'a peygamberlik verince, o da bu melik Key-Reş'i dinine çağırırdı. Melik Key Reş te gizlice hak dinini kabul etti. O, bey bulunduğu zamanda Şah Behmen öldü. Hümâ, bey oldu. Bu Key-Reş te gizli dinini açığa vurdu. Ve halkına:

— Danyal (a.s.)'ın dinine girin! diye buyrukta bulundu. Hepsini bu emre uydular. Danyal (a.s.)'ın dinini kabul ettiler. Danyal peygamber de kudüs'e gitmek için izin istedi. Ama o, izin vermedi:

— Eğer senin gibi 100.000 peygamber olsaydı, hepsini saklardım. Seni mi saklamayacağım? Senin hükmün bütün ülkemde geçsin! dedi. İsrailoğullarını Şam ülkesine yolladı. İsrâiloğulları da gittiler. Kudüsü onardılar. Buhtunnasır'ın onları esir aldığından, Şam diyarına kadar geçen zaman 120 yılı bulmuştur.

Danyal (a.s.) yirmi iki yıl Key-Reş'in yanında kaldı. Vaktaki melik Key-Reş öldü, Danyâl (a.s.)'da Kudüs'e vardı. Sonra Kudüs'te öldü. (Aleyhissalâtü vesselâm).

YEMEN İLİ MELİKLERİNİN HABERLERİ VE KAHTÂN'IN HİKÂYESİ

Haberleri rivayet eden Hoca Ali Ebû Bel'ami şöyle demiştir:

— Süleyman (a.s.), Sebâ Melikesi Belkıs'ı karısı olarak aldığı zaman, onun yerine Kahtan'ı, bey olarak dikti. Başkent Sebâ şehriydi. Kahtan 50 yıl beylik ettikten sonra öldü. Kahtan'ın oğlu Sebâ bey oldu. O da 20 yıl beylik etti. O da gözlerini kapayınca oğlu Sayfî, ülkeye bey oldu. Yemen şehrini başkent yaptı. Ve Yemen'de Hadramut içinde oturdu. Onun zamanında Sebâ şehri ortadan kalktı, helâk oldu. Sayfî 300 yıl Beylikte bulundu. Sonra öldü kendisinden sonra Yasir Bin Enam bey oldu. Askerini aldı. Yemen'den batıya kadar gitti. O toprakları aldı. O kadar yol gittiği halde hiç bir yerde onarılmış bir ülke görmedi. Bir denize rastladı ki su yerine denizde kum akıyor. Denizi geçemedi.

Adamlarından birisine:

— Bu kumların arasına gir. Yol ara biz de senin ardından gelelim! dedi. Vaktâ ki o kişi kumluğa ayak bastı, kumlara gömüldü. Onu bir daha kimse göremedi. Sebâ Sayfî, o zaman, kumluğun kıyısında bakırdan bir at heykeli yaptırdı. Yere dikti üstüne de şu yazıyı yazdırttı:

— "Enam oğlu Yasirü'l-Hümecri bu heykeli yaptırdı. Herkim bu heykele varırsa buradan geçmesin. Ben ne kadar uğraştı isem de yol bulamadım!"

Sonra oradan geri döndü. Yine Yemen'e gitti. Öldüğü zaman, beyliğinden o güne kadar 50 yıl geçmişti. Arkada'da Sayfî'nin bir oğ-

lu kalmıştı. Babası Sayfi ile birlikte oraya arap kavmindan 1000 kişi de gelmişti. Bu araplar onun oğluna bir adam yolladılar. Onu kendilerine bey seçtiler. O çocuğun adı **Kays**'tı. Ve adını **Teban** koydular. O da 20 yıl beylik etti. O da öldü. Oğlu bey oldu. Ona **Kays oğlu Râviş** derlerdi. Araplar da ona **Zülezâr** derlerdi. O da 10 yıl beylik etti. Oğlu zül-mennâr lâkablı olan **Ebrehe**, bey oldu. On beş yıl Beylik etti. Zül mennare de **Tübban** derlerdi. Ebrehe, padişah olunca, her nereye gitti ve vardı ise zafer kazandı. Herhangi ülkeyi almak istedi ise orasını aldı. En sonra da Irak'a varmak diledi ve azmetti. Böylece Yemen'den askeri çekti kara yolundan Tayye dağına geldi. Oradan geçti bir çöl kıyısına geldi. Burası **Hürre** adlı bir yerdi. Orada yolu sona erdi, şaşırdı, kaldı, O yere **Hire** (şaşkılık yolu) adını verdi. Sonra yol bulununca oradan iraka geldiler. Oradan da göçtüler. **Enbâr** yönlerine geçtiler. Dicle kıyısına dönüp Musul yolundan Azerbaycan'a vardılar. Azerbaycan'da tebriz ili bulunmaktadır. Orada olan Türkler bu kavme karşı geldiler. Savaş yaptılar. Türkleri bozdular. Onlara çok adam kaybettirdiler. Çok kişiyi tutsak ettiler. Oradan geri döndüler. Musul yolundan Yemen'e yüz tuttular. Her yöne giderken kendi askerini Arap kabilelerinden almıştı. Bunlar Ezdoğulları, İyad kabilesi ve Kuzaa gibi kabilelerdi. Her kabile birer şehir seçip yurt edindiler. Ve orada kaldılar. Kendileri Yemen'e gelince orada oturdular. Bütün padişahlar onlardan korktular. Her yönden Zül Menâr'a elçiler yolladılar. Hindistan meliki de elçi göndermişti. Çokta hediyeler sunmuştu. Misk, ödağacı ve eşi az bulunur değerli şeylerdi ki, onları hiç kimse görmemişti. Hindistan elçisi Yemen'e gelince o hediyeleri padişaha sundu, gösterdi. Yemen padişahı da onları görünce şaşırdı, kaldı ve:

— Bunların hepsi Hindistan'da mı bulunur? diye sordu. Hind elçisi de:

— Bunların çoğu Çin'de bulunur! Hindistan'a da o yönden gelir! diye karşılık verdi. Yemen padişahı:

— Ya Çin nasıl bir yerdir? Ne türlü insanlardır? diye sorunca Hintli elçi de:

— Çin çok güzel bir yerdir! Onarımlı bir ülkedir ki akarsuları, kıymetli nimetleri ve sonsuz malları ile ünlü bilinmektedir! dedi.

Hint elçisi, sonra, geri Hindistan'a gitti. Tebea, orduyu topladı. Çin yolunu tutmak diledi. Hemen Yemen'in Himyer askeri ile kâbil yolunu tuttu. En sonra Hindistan sınırına vardı. Orada durdu. Ve Sâbit adındaki bir kahramanı bir çok kıymetli hediyelerle Çin'e gönderdi. Çin padişahı onu mağlup etti. Askerini kırdı, geri döndürdü. O zaman Tebea, kendisi asker çekti, Hindistan yolundan geçti. Tibet yaylası sınırına vardı. O yere Arap askerlerinden 12.000 kişi koydu. Düşüncesi şuydu; Eğer kendisi mağlup olursa bu askerler onun yardımına koşacaklardı. Sonra Çin melikinın üzerine yürüdü. Onunla cenk etti. Çin melikini tepeledi. Şehirlerini yağmaladı. Mallarını eline geçirdi. Hindistan yolundan geri Yemen iline döndü. O 12.000 asker de Tibet'te kaldı. Bu zamana kadar^(*) Türkistan'ın ortasında Tibet Araptır diye ad kaldı. Tebbân'ın Yemen'den gidip geri dönmesi işleri on yıllık süre içinde olmuştu. Kendisi 80 yıl beylik etmişti.

BEHMEN ŞAH'IN İSFENDİYAR'IN İNTİKAMINI ALMAK İÇİN AÇTIĞI SEFER

Behmen Şah'ın tahta oturmasından dört yıl geçmişti ki bir gün Beylerini topladı. Onlara şöyle dedi:

— Ey beyler! Biliyor musunuz ki Rüstem, İsfendiyar'ı öldürmüştü. Züvare ve Ferâmerz de iki kardeşimi öldürdülerdi. Hangi kişi soyu-sopu ve yüreğinin cevheri varsa intikam almayı bir yana atar. Feridûn, Cemşîd'in intikamını almak için Dahhak'ı aldı. Zincire bağladı. Menû Çihr de İreç'in öcünü Selm ile Tûr'dan aldı. Ve Key-Hüsrev, Efrâsiyab'dan (Alper Tunga'dan) intikamını aldı. Babam da vardı, Kâbil'e gitti. Rüstem'in öcünü aldı. Ben niçin babamın öcünü almayayım! Babam, kimden geride kalırdı? Ey beyler! Şimdi siz ne düşünür, neyi ön görürsünüz?.. Beyler ona şu cevabı verdiler:

— Ey şahımız! Sen nereye gidersen biz de ardından gideriz.

Behmen şah, hemen 100.000 kişilik bir ordu ile göçerek Sistan'a gitti. İsfendiyar'ın öldüğü durağa gelince orada konakladı. Çok ağladı. Zâl'e bir adam gönderdi:

(*) Yani 300'üncü Hicret yıllarına kadar.

— İsfendiyar'ın derdinden hiç kararım, durup dinlediğim yoktur. Kardeşlerim için de kaygılıyım! Şimdi bundan ötürü geldim ki intikamımı almak istiyorum! dedi. Elçisi Zâl'e erdi. Zâl bu kesin sözleri duyunca kaygılandı. Şöyle dedi:

— Şah'a ey elçi şunu söyle ki, dedi, İsfendiyar'ın işi, Yüce Yaradan'ın takdiri, yazdığı alın yazısıydı.

Sen bilmiş ol ki:

**Hiç kimse ccelsiz ölmüyor bil,
Bir ömrü dilekle bölmüyor bil!**

*

**Artık kocadım yaşım da arttı,
Dertlerle elem yüzüm sararttı.**

*

**Mallar vereyim, dolaşma burda,
Sen dön buradan o eski yurda!**

Ve Zâl sözlerini şöyle sürdürdü:

— "Ben Rüstem'in derdinden yanıyorum. Eğer Yaradan'dan korkuyorsan, bana dolaşma, beri gel. Kestâsib'in zamanından şimdiye kadar topladığım malları sana vereyim!

Bu haber Behmen'in kulağına erdiği zaman Zâl'in özrünü kabul etmedi, göçtü. Çere girdi. Zâl de onu karşılamağa çıktı. Yer öptü. Behmen Şah'a:

— Şimdi merhamet vaktidir! Sana ettiğimiz kullukları unutma! dedi. Behmen şah, fakat:

— Bunu tutun! diye buyruk verdi. Zâl'i tuttular. Ayağına zincir vurdular. Ne kadar mal ve yiyecek-içecek gördülerse, onların hepsini aldılar. Behmen'in hazinesine götürdüler. Şehri de yağma ettiler. O vakit, Feramerz Diktenâbad'daydı. Bu haberi alınca kaygılandı. Ordusunu topladı. 50.000 kişiyle Behmen'in üzerine yürüdü. Behmen'e haber verdiler. Şehirden çıktı. Ferâmerz'i karşıladı. Vaktaki iki ordu yüz yüze geldi, savaş başladı. Bir hafta gece, gündüz cenk edildi. Bu gün Behmen ordusunun ardından bir fırtına koptu. Savrulan toprak Feramerz askerinin üstüne savruldu. Askeri, mağlûp oldu. Kendisi 100 ki-

şi ile kaldı. Üç gün, üç gece savaş devam etti. Sonunda atından yıkıldı. Kendisini tuttular. Boynuna ip taktılar. İki elini de bağladılar. Aldığı yaralar vücudunun tam otuz yerindeydi.

Onu Behmen'e götürdüler. O da:

— Bir dârağacı dikin! diye emir verdi. Hemen darağacı dikildi. Feramerz'i iki kolundan oraya astırdı. Sonra da:

— Oka tutun! diye buyruk verdi. Onu oka da tuttular. Öyle öldürdüler.

Pişûten ayağa kalktı:

— Ey şehri yâr! dedi. Bu, intikamındı, aldın. Topak, il senindir. Şimdiden sonra artık incitme. Yaradandan kork. Baban bu yere ölmek için gelmişti. Rüstem de Kâbil'e ölmek için gitmişti. Her şey, Yaradan'ın yazdığı alın yazısındaymış. Eğer Zâl, Yaradan'a yalvarırsa sana mutlaka ziyan gelir. Çünkü o çok yıllar görmüştür. Rüstem sana çok yiğitlik etti. Onun hakkını unutma. Çünkü, bu saltanatı, sen onunla buldun. Kestâsib'den ve İsfendiyâr'dan bulmadın. Menûçih, zamanından bugüne kadar her şah Zâl'e saygı duyarlardı. Key-Kubad zamanından şimdiye kadar Rüstem'i padişah edebilirlerdi. Key-Kâvûs zamanında ona nice kez padişahlık verdiler, kabul etmedi. Merhamet et. Zâl'i koyuver, ona özgürlük ver.

Behmen, bu aracılık üzerine:

— Zâl'i bırakın! diye buyruk verdi. Zincirlerini çözüp aldılar. Hapisten de çıkardılar. Zâl de, zindandan çıkınca kendisini, Rüdâbe karşıladı. Ağlayarak ona şöyle dedi:

— Ey Rüstem! Devran biçare, zavallı babana bak neler eyledi, senin sağlığında Kestâsib, şah idi. Şimdi sen öldün. Malını, hazineni yağma ettiler. Babanı tuttular. Oğlunu öldürdüler. Yâ İlâhî sen İsfendiyar soyuna zeval ver dedi. Sonra Behmen'e bedduada bulundu. Bu haberi Behmen'e söylediler. Behmen çok kaygılandı. Hemen o gece oradan göçtü. İran'a gitti. Bir kızı vardı ki ona Hümây derlerdi. Lâkabı da Çehr-i Âzâd idi. Nikâh akçesini vererek onunla evlendi. Beyliğinden 110 yıl geçmişti. Kız hemen gebe kaldı. Behmen şah bir gün oturuyordu. Ansızın yardım isteyen bir ses işitti. Behmen:

— Ne var? diye sordu. Adamları gitti. Gördüler ki Sind'den bir adam gelmişti. Bunu öğrenen Behrem şah:

— Getirin onları bana! dedi. Onlara:

— Şikâyetiniz nedir? diye sordu. Onlar da yer öptüler:

— Ey şah! dediler. Yerimizde bir ejderha türedi ki tam yedi başı vardır. Bizi tüketti, yedi. Şimdi o ejderhadan şikâyet geldik. Adaletinize sığınıyoruz! dediler.

Behmen de:

— Ben o ejderha savaşına gideyim, onu öldüreyim! Siz burada ben geri gelinceye kadar durun! dedi. Onlar dışarı çıktılar. Konakladılar.

Behmen hazırlandı. Şöyle vasiyette bulundu:

— Bana bir iş düşerse, bu çocuk ki karım Hümây'ın karnındadır, onu Bey kıldım. O tahta oturuncaya kadar karım Hümay beylik eylesin! dedi. Bir mektup yazdı. Mühürledi. Kızı Hümây'a verdi^(*) kendisi de 10.000 adamla Sind'e gitti. Oraya vardığı zaman bey oluşundan beri 112 yıl geçmişti. Kendisi artık 150 yaşındaydı. Yere inip kondu:

— Ejder nerede? diye sordu. Haber verdiler. Ertesi gün ona her ne kadar:

— Gitme, oraya varma! dedilerse de Behmen şah dinlemedi. Ona:

— İsfendiyâr gibi ey şah, sende bir sandık yaptır! dediler. O ise:

— Bu işi Rüstem, İsfendiyar'ın başına çok kaktı. Ben, Rüstem'den çok hünerler öğrendim. Giderim! dedi. Atını ökçeledi. O dağa çıktı. Bir derenin içinde o ejderhayı gördü. Öyle ki bir kapkara dağa benziyordu.

Behmen o ejderhayı görünce atından indi. Nice oklar attı. Ejderha Behmen'e yaklaştı. Behmen ejderhayı görünce belinden kılıcını sıyırdı. Ejderha ise Behmen'e yapıştı. Kendisine çekti parça parça ederek yuttu. Yanındaki 10.000 askeri onun bu haline tanık olunca, figana, hıçkırmaya başladılar. Ejderha da insan seslerini işitince dağın üstüne çıktı. Halkın hepsi kaçtı. Sind'den İran'a döndüler. Behmen'in karısı Hümay'a haber verdiler. Baba ve kocasının yasını tuttu. Kırk birinci

(*) Bu kral-kız kelimelerine şaşılmasın. Zerdüş dininden bulunanlar, ve kızkardeşleri ile yaptığı gibi, babalar kızları ile de evlenebiliyorlardı. Müslümanlıkta bu âdetler İran'da ortadan kalkmıştı.

gün tahta oturdu. Başına İran tâcını koydu. Beylerin hepsine bahşiş dağıttı. Onlarda kendisini kutladılar. Behmen'in bu kızından başka birde oğlu vardı ona Sasâ derlerdi. Beyliğin hem kızkardeşi, hem üvey anası olan Hümây'a verildiğini görünce arlandı, utandı, çoluk çocuğunu alarak Şam-ı şerife gitti. Soyunu-sopunu gizledi. Yaradan ona da bir oğlan çocuk verdi. Adını Sâsân koydu. Çocuk 20 yaşına erdi. Babası öldü. Bu Sâsân şam'da çobanlık etmekteydi.

BEHMEN'İN KIZI HÜMÂY'DAN DOĞAN OĞLU DÂRÂB'IN SERÜVENİ

Haberleri rivayet eden Ali oğlu Ebul Kasım Mansur şöyle demiştir:

— Saltanat, Hümây'da karar tutunca, dokuz ay on günlük gebeliği adaletli bir yönetim içinde tamamlandı. Bir oğlan çocuğu dünyaya getirmişti. Tıpkı babası Behmen'e benzemektedir. Hümây:

— Hemen, bir beşik yapılınsın! Diye buyruk verdi. Bir beşik yapıldı. İçine ipekli bir kumaştan döşek yaydılar. Ayrıca beşiğin içine 1000 tane inci, 1000 miskal altın(*) 100 tane de yakut döküldü. Ayrıca Hümây'ın bebeğinin koluna iri bir yakut bağlandı. Çocuk uyuyunca onu beşiğe koydurdu. Beşiğin içine su girmesin diye ağzını kapattırdı. Ve gecenin yarısında beşiği suya bıraktırdı. Bu işi bebeğin dadısından ve iki hizmetçiden başka kimse görmedi. O iki hizmetçi orada yattılar. Sabah olunca uyandılar. Gözettiler ki beşik işçi semtine girmişti. Oradan geri döndüler. Hümây'a haber verdiler. O da:

— Bu işi hiç bir kimseye söylemeyin! diye ant verdi.

Vaktâ ki sabah oldu, orada bir işçi iş işlemekteydi. Beşiğin atıldığı yere geldi. İş işleyecekti. Beşiği gördü. Suyu girdi. O beşiği çıkardı. Açtı o malları gördü. Sevindi, aldı. Hırkasının içine koydu. Arkasına bağladı. Evine götürdü. Karısı bunları gördü. Ona:

— Niçin geldin erken? Böyle iş yaparsan sana kim hak verir? diye kafa tuttu. İşçi kocası da:

(*) Bir miskal: Bir buçuk dirhemlik eski bir ağırlık ölçüsüdür.

— Ey kadını! dedi. Sana bir haberim var. Kimseye söylemeyeceğine ant iç! dedi. Karısı da kimseye söylemeyeceğine ant içti. İşçi kocası ona:

— Her ne kadar Allah'tan bir çocuk istediysek çocuğumuz olmadı. Ama Yaradan, bize bir oğlan verdi. Hemde çok malla birlikte. İş işlediğim suda bir beşik buldum. O beşikte bir oğlan çocuk bulunuyordu ki yanında bir çokta kıymetli mallar vardı! dedi. O malları ve oğlan çocuğunu karısına gösterdi. Kadın çok sevindi. Çocuğu kucağına aldı. Onu emzirdi ve adını **Dârâb** koydu. Kocasına:

— Burada durmayalım! Kalk, başka bir şehire varalım. Bu malı orada satalım dedi. Gece o çocuğu ve malını aldı. İsfahan'a gitti. Çok mallar alarak bezirganlık yaptı. O cevahirleri azar azar satıyordu. Vakta ki hepsini satıp savdı. Dükkan açtı. Tüccarlık etti. Dârâb'ı besleyip büyüttü.

Dârâb altı yaşına gelmişti. Oyun oynamağa kaçıp çocuklarla savaşı yapardı. Onu kimse yenemezdi. On yaşına gelince işçi dükkanına götürdü. Eline bir bez verdi:

— Bunu yıka! dedi. Ustası ne zaman bir dalgınlığa erse, Dârâb ta dükkânı bırakır kaçardı. Ve ağaçtan yay yapar, ok atardı. Ustası Dârâb'ı arar bulurdu. Ona söver, sayardı. Elinden yayını alır, yine dükkana iş yerine getirirdi.

Bir gündü Dârâb dedi ki:

— Ey Baba! Beni okumaya ver. Sonra da iş öğret. Babalığı onu bir ateşperest rahibe gönderdi. O da Zend kitabını öğretti ona. İşçi babalığına, Dârâb'a dedi ki:

— Ben işçi olmam. Bana silahşörlüğü öğretti, asker olayım! dedi. Babalığı da onu bir beyin yanına verdi. Silah hünnerleri öğrendi. Bir gün babalığına:

— Ne şaşılacak şey değil mi? dedi. Sen bana "Oğul" dersin. Oysa benim kanım sana hiç kaynamıyor. Seni hiç sevmiyorum. Sen bana yabancı gibi geliyorsun! Ben sana hiç te benzemiyorum.

İşçi babalığı ona dedi ki:

— Madem ki benim oğulum olmadığını söylüyorsun, bunu anan bilir dedi.

— Bir gündü Dârâb babasını gözetti. O evden çıkınca Dârâb evin içine girdi. Kapıyı kapattı. Kılıcını sıyırdı. Analığına dedi ki:

— Ben kimin oğluyum? Gerçeği söyle bana. Yoksa seni öldürürüm! dedi. Kadın da bütün olanı biteni ona anlattı. Ve şöyle anlattı:

— Ben eskiden yoksuldum. Bu mallar hep senindir.

Dârâb da sordu:

— O maldan hiç kaldı mı? Yoksa babam hepsini harcadı mı?

Kadın:

— Bin altın kaldı! dedi. Gitti. O bin altını getirdi. Dârâb'a verdi. O da o altınlarla bir at aldı. Bir silâh aldı. Geride ne altın kaldı ise onları da içkiye (şaraba) verdi. Bütün para varlığını tüketti. Müflis oldu. Elinde avucunda bir pul kalmadı, kalktı şehirin vezirinin katına vardı. O vezir ise Hümây sultanın komutanlarından. Genç adam ona uydu. Ona kulluk edip duruyordu. Bu şirin komutanının adı **Merzebân**'dı. Bu gence şefkat gösterirdi.

Bir gündü. Bizans Kayseri İran'a çok askerle saldırdı. İran melikesi Hümây bu saldırıyı haber aldı. Memleketin içine münâdiler (telallar) saldı, asker topladı. **Reşnûvâd**'a başkomutanlık ödevini verdi. Reşnûvâd da kurultay kurdu, askere maaş verdi. Onları saydı.

Melike Hümây da kasrından dışarı çıktı. Ata bindi, meydanda askerine geçit resmi yaptırdı. Ordusu ayrı ayrı önünden geçti. Genç Dârâb da onun önünden geçti. Melike Hümây'ın kanı bu gence kaynadı. Sevgi damarları oynadı:

— Bu genç kimdir? Neredendir? diye sordu.

Bu soruya kimse cevap vermedi. Melike Hümây:

— Bu genç, ulu bir hanedân çocuğu olsa gerek! dedi. Sonra sarayına döndü. Yıldız bakanlarını topladı. Bir eşref saat seçti. O vakitte başkomutan **Reşnûvâd**'ı ordusu ile bizans ordularına karşı gönderdi. Reşnûvâd da **Bizans Astarhan**'ı üzerine yöneldi. Bir gün bir menzile erişti. Orada kondu. Ansızın bir tufan koptu. Çok yağmur yağdı. Halkın çadırları vardı. Fakat Dârâb'ın çadırı yoktu. O da kaygılandı. Gezer dolaşırdı. Bir eski, kemer biçiminde bir tâka rast geldi. O kemerin altına girdi, atını bağladı. Kendisi de toprağın üstüne yattı, uyu-

du. Başkomutan Reşnûvâd, atına binmişti. Askeriyle birlikte geziyordu. Yolu ansızın o kemere rastladı. Birden gaipten bir ses işitti. Bu ses şöyle diyordu:

— Ey Tâk! (ey kemer) Sakın yıkılma ki senin altında İran Şahı yatmaktadır. Çadırı da yoktur. Sana geldi, sığındı.

Reşnûvâd, bu sözleri işitince şaşırıp kaldı. Askerlerinden birisine:

— Var, git, orada kim yatıyor, gör! Emrini verdi. O asker gitti. Kemerin altında yatan Dârâb'ı gördü. Kara toprağın üstüne kıvrılmıştı. Döndü Reşnûvâd'a haber verdi. Başkomutan da ona:

— Git, onu uyandır! dedi. O nefer de Dârâb'ı uyandırdı. Dârâb da atına sıçradı. O kemerin altından çıktı. O taka da onun ardından yıkıldı. Reşnûvâd bu hale şaşırıp kaldı. Hemen Dârâb'ı otağına götürdü. Meydana ona da bir otağ diktirdi. Onu genç Dârâb'a verdi. Ona çok giysiler, bir altın eğerli at ve bir altın kılıç verdi. Ona da şöyle sordu:

— Nerelisin? Adın nedir? Ve sen kimsin kimin oğlusun?

Dârâb da şu karşılığı vererek, beşik hikâyesini ve işçi babalığının hallerini bildirdi. Reşnûvâd da hemen bir atlı yolladı.

— Var, o işçiyi ve karısını buraya getir! O yakutu da elinle getir! buyruğunu verdi.

Reşnûvâd, sonra oradan ayrıldı, Bizans kayserinin savaşına yollandı.

İki ordu birbirine erince savaş başladı. Cenge katılan Dârâb da o gün büyük kahramanlıklar gösterdi. Kayser'in ordusu darmadağın edildi. Bizanslılar mağlup oldular. Geri kaçtılar. Reşnûvâd, genç Dârâb'a çok alkış tuttu:

— Yaradan nasip ederse bu kahramanlığını melikemize anlatayım! Ve senin için bir ulu beylik alayım! dedi.

O gün geçti. Ertesi gün:

— Kayser, yine geri dönmüş, geliyor. Diye bir haber verildi. Reşnûvâd, o yerden hareket etti. Bizans ordusuna karşı koydu. Büyük bir savaş oldu. O gün, genç Dârâb Bizans Beylerinden kırk Bey'i öldürdü. Kayser, yine basıldı, mağlup oldu, Amasya'ya kadar gitti. İran orduları başkomutanı, Reşnûvâd Bizanslılardan aldığı ganimet malla-

rını ordusuna üleştirdi. Eline geçirdiği Bizanslı Kayser'in hazinesini Dârâb'a bağışladı. Şöyle dedi:

— Ne türlü kumaş beğenirsen al.

Dârâb ise, o ganimet mallarından bir miktar seçip aldı. Geri kalanını Reşnûvâd'a gönderdi. Ertesi günü de cenk meydanından göçüldü, İran'a gelindi. O yıkık yerde ki taka ya gelindiği zaman, Dârâb'ın babalığı ile analığını orada buldular. Halini sordular. O da sorulanlara cevap verdi. Reşnûvâd da İran melikesi Hümây'a bir mektup yazdı. Olanı-biteni bildirdi. O büyük yakutu da İran melikesine yolladı. Melikenin Dârâb'ı doğurduğu günden beri 30 yıl geçmişti. Melike Hümây, yakutu görünce hemen tanıdı. Dedi ki:

Dârâb'ın sevgili annesi, yakutu getirene çok ihsanda bulundu. Hazinesinin birini açtırdı. Ateşgedelerde hizmet edenlere, fakirlere o hazineyi üleştirdi. Melikenin mektubu Reşnûvâd'a varınca, sınır boyunca

Ağladı, ağladı dek,
Bildi oğluydu gerçek
Gördüğü kahraman genç!

*

Tamam kendisi idi,
İran prensi idi!
Yakışıklı yaman genç!

*

Cevap yazdı, dedi ki,
Bu melikeliği belki
Çok sevmiştim ne dense!

*

Yaradan oğul verdi,
Gözüme cevher serdi,
Kıymet bilmedim bense!

*

Korktum yaptığım işten,
Kıyamet gününe ben

Ne cevap verecektim?

*

Oğlumu suya attım,
Canevimi fırlattım
Elimle bile bile!

*

Yakut bağladım kola,
Günlerce baktım yola,
Tanrım acıyıverdi!

*

Oğlumu bana verdi!
Tez getirin onu siz,
Beni sevindiriniz!

*

Ona bin hak vereyim,
Muradıma ereyim!
O, Behmen'in oğludur,
Sevgilerle doludur!

dan göçtü. İstahr şehrine geldi Dârâb'ı bir kasıra misafir ettiler. Yüzünü kimseye göstermediler. Melike Hümây, bir altın taht kasrın içinde kurdu.

1 taç
 1 çift bilezik,
 1 altın zincir
 1 de yakut yüzük hazırladı.

Vaktâ ki oğlu Dârâb kasra ayak bastı. Anası onun karşısında yer öptü. Onu, o saçları (bahşişleri) Dârâb'ın başından saçtı. Oğlunu kucakladı, yüzünü, gözünü öptü. Tahta çıkardı.

**Kaftanları giydirdi,
 Mutluluklara girdi
 Tacı koydu başına!
 Aş kattılar aşına!**

*

**Ziyafetler verildi,
 Bin murada crildi!
 Geldi İran Beyleri,
 Doldurdular her yeri!**

*

**Nice saç gelmişti,
 Tavana yükselmişti!
 O saçlar saçıldı,
 Hazineçer açıldı!**

Maden paralara Dârâb'ın tuğrası işlendi. Anası melike Hümay ona:

— Ey oğlum! dedi. Melikelik tamahı ile seni suya attırdım. Bilirsin ve öğrenmişsindir ki kadınların aklı az olur. Onlar olgun kişiler değildir. Umuyorum ki suçumu bağışlarsın!

Dârâb da:

— Ey anacığım! dedi. Geçen geçti. Bu iş alnımıza yazılmış! dedi. Beylere, analığı ve babalığının hikayesini anlattı. İşçi babası da geldi. Dârâb'a çok dualar etti. Dârâb:

— On yük altın getirin! diye buyruk verdi. On yük altını getirdi-

ler. Her bir altının ağırlığı on miskaldi. Ayrıca 500 tane cevahir, on takım atlas kaftan da o babalığa verildi. Su işçisi yer öptü, kasırdan ayrıldı, gitti. Dârâb da ülkesini adaletle yönetmeye başladı.

Dârâb Şah, bir gün atına atladı. Ülkesini dolaştı. Her yeri gördü. Dağlar dereler gördü ki içi sularla doluydu. Dârâb, böyle bir su kenarına kondu. Aşçılar getirtti. O derenin önünü kazdılar. O suyu akıttılar. Orada bir şehir yaptırdı. Adını Dârâb-gerd (Dârâb toprağı) koydu. Orasını başkent yaptı. O çağda Şuayb-ı şeyban adında bir bey vardı. 100.000 kişi ile İran'a geldi. Nice illerini bastı, vurguna uğrattı. Bu olayı Dârâb'a haber verdiler. O da asker topladı. 400.000 kişi ile o Arab'ın cengine koştı. Üç gün üç gece hiç dinlenilmeden savaş yapıldı. Dördüncü günü Arablar yenildiler. O savaşta Şayb-ı Şeyban'ı öldürdüler. Dârâb'ın eline çok ganimet geçti. Sonra savaş yerinden döndü. Oraya bir bey seçip dikti. Onlardan haraç almaya başladı. Sonra oradan göçüp ayrıldı. İstahr şehrine geldi. Orada bir ziyâfet verdi.

Aradan bir hafta geçmişti. Bir geceydi. Dârâb karısıyla birlikte yatıyordu. Kızın ağzından kötü bir koku burnundan dimağına yükseldi. Hemen döşeginden dışarı fırladı. Karısından ayrı yattı. Sabah olunca hekimleri, hakimleri çağırttı. Ertekomas adındaki hakim kişi de oradaydı. Bir ilaç düzdü. O ilaca Süryani dilinde İskender derlerdi. O kızın ağzına koydu. İlaçtan bir parçada içirdi. O koku ondan gitti. Ama Dârâb o kızı artık sevemedi. Ertekos'a verdi. Feylokos'a yolladı.

Rivâyet edilir ki kadın gebeydi. Babasına gittiği zaman Feylokos arlandı, utandı. Kızı gizledi. Kız bir oğlan çocuk dünyaya getirdi. Adını İskender koydular.

Feylokos:

— Bu oğlan benimdir! dedi.

Feylokos kendisinden sonra İskender'i veliaht seçti.

Dârâb, babasının bölgesine gelince, bir kadınla daha evlendi. O kadından bir oğlu oldu. Adını Dârâ koydu. Kendisinden sonra onu veliaht yaptı.

Şöyle rivayet edilmiştir ki Fars'ta Şîrâz şehrini(*) bu şah Dârâb kurmuştur. Kimi kişilerde:

– Anası Hümây melike kurdu! Etti! demişlerdir. Kimi kişiler de:

– Şirazi kuran Dârâb'ın babası Behmen şahtır. Şah oluşundan on yıl geçmişti ki Dârâb öldü. Yerine Dârâ tahta oturdu.

İSKENDER'İN DOĞUŞU VE HİKÂYESİ

Haberleri rivayet eden Hakim Ömer Nizâmî şöyle demiştir:

— Rum diyarında vaktiyle bir kadın vardı. Erkeği ölmüştü. Kadın ondan hâmile kalmıştı. Dokuz ay on günü doldurunca, evinden dışarıda bulunan yol üstünde bir yıkık yere girdi. Orada bir erkek çocuk doğurdu. Ve öldü. Öldüğü anda Yüce Allah'ın kazası ile **Feylikos** avdan dönmekteydi. Yolu o yıkıntıya uğradı. Bu hali görünce, o çocuğu götürüp dadılara verdi. Aradan birinci gün geçince adını **İskender** koydu.

Ama Ömer Nizâmî'nin bu rivayeti doğru değildir. Yine şöyle bir rivayette vardır:

— İskender, Feylikos'un oğludur ki anadan doğunca hazır bulunan yıldız bakanlara Feylikos:

— Ey yıldız bakanlar! dedi. Bu çocuğun geleceğine bakın! Talihi ne diyor? dedi. Onlarda gördüler ki bu oğlan çocuğun talihi arslan burcundaydı ve zafer sahibi bir çocuktü. Yıldızı güneşti ve Güneş Hamel (kuzu) burcundaydı. Şerefe ermiş bir durumdaydı ve Utarit Cevzâ (ikiz kardeşler) burcundaydı ve Ay (kamer) ve Zühre (Venüş-çoban yıldızı) öküz (sevr) deydi, Müşteri ki gezer yıldızların en büyüğü idi. O da (kavs-yay) burcundaydı. Halkası bulunan Zuhâl yıldızı ise çevresinde mizanda (terazi) burcundaydı. Ve Merih (bu savaş ilâhı yıldız) Başak (sünbüle) bir günde yer (makam) tutmuştu. Yıldız bakanlar çocuk talihinde bu halleri görünce:

(*) Şîrâz, İran'ın güney batısında Fars bölgesinde 200.000 nüfuslu ünlü bir şehirdir. Şîrâz yaylası 1585 metre yüksekliktedir. Ünlü İran şairlerinden hafız ile Şeyh Sadînin doğdukları yerdir. Meşhur Persepolis harabeleri buradadır. Hafî'nin Hazret-i Muhammed (s.a.v.)'in hakkında yazdığı büyük mucizelerine ait bilgi veren eseri yine Mehmet Faruk Gürtunca kalemlyle güzel Türkçemize aktarılmıştır. Bu eşsiz eserli Sağlam Kitabemiz yln sizlere sunacak, yeni bir ödevini daha yerine getirecektir.

— Ey şah! dediler. Bu erkek çocuk sahip kırandır (dünyaya gelen mutlu, saadetli) çocuktur. Mutluluk sahibidir. Adı, dört cihanı tutacaktır. Fakat az yaşayacaktır.

Babası sordu:

— Ne kadar yaşayacaktır?

Yıldız bakanlar da:

— Elli yıl kadar. Eğer ömrü elliye geçerse 300 yıla kadar yaşayacaktır.

Melik Feylikos (Filip) sevindi. Çocuğun adını **İskender** koydu. Onu dâyelere (sütannelere) verdi. Çocuk beş yaşına geldiği zaman Arakomas İskender'i eğitirdi. Ona bilgi ve hikmet öğretti ve İbrahim dinindendi. Hakim'in bir oğlu vardı ki ona **Aristotalis** derlerdi. Babası onu İskender'le birlikte okuturdu. Aristotalis İskender'e daima kuluk ederdi, hizmette bulunurdu. Fakat babası, oğlu Aristotalisle çok uğraşırđı.

İskender, bilgili bir çocuk olunca Arakomas:

— Ey prens! Senden bir dileğim var! Yerine getirmeni dilerim! dedi.

İskender de:

— Nedir o dileğin söyle bileyim! dedi. O da:

— Aristo'yu sana vereyim. Bey olduğun zaman onu kendine vezir edersin! dedi. İskender de bunu kabul etti. Hemen bir yazı yazdı. Arakomas'a verdi. Onun elli öğrencisi vardı. Orada hazır bulunuyorlardı. Onları tanık tuttu.

Hakim baba, İskender için **galip ve mağlup** cedvelini yazdı. Onun bilgisini İskender'e öğretti.

Ve şöyle dedi:

— Eğer bir düşmanla savaşırırsan önce bu bilgiyi incele. Ondan sonra savaşa giriş, eğer orada galipliği görürsen, savaş yap. Mağlubiye görürsen savaş yapma. Zıyan edersin.

İskender de kabul etti. Aristo'ya da öyle güvenirdi ki onun sözünden dışarı çıkmazdı.

İskender yirmi yaşına geldiği zaman babası Feylikos (Filip) öldü. Yerine oğlu İskender kral oldu. Adaleti önde tuttu. Asker çekti. Anadolu'da Amasya'ya kadar ilerledi. Orasını aldı. İznik ile Samsun'u, Ankara'yı, Tokat'ı Bursa'yı ve tâ... Amalâk ülkesine kadar zaptetti. Ticaret yapanlardan vergiyi kaldırdı. Şehirden şehire haraç almadı. Aristo'yu da kendisine vezir seçti. İskender, Eflâtûn, hekim Bokrat, Fermos, Hermis Talis ve Pehinas gibi hakim kişilerle her zaman sohbet ederdi.

Birgün, İskender divanda oturdu. Bir imdâd sesi duyuldu.

İskender:

— Gidip görün kimdir bu? dedi. Gittiler, baktılar, bu bir Mısırlı idi. İskender'e haber verdiler. Ulu kişileri yanına çağırttı.

Adama:

— Ne gibi bir zulme uğradınız? diye sordu. O da:

— Ey şah! Hindistan'dan, Habeş'ten ve Zengibar'dan çok asker geldi. Her kimi gördülerse onları tepelediler. İşleri adam yemektir. Eğer şah onları koğmazsa ne Mısır'ı korlar ne Rum'a! Eğer Mısır ülkesi sana gerekse, düşmanla savaş, Mısır'ı al.

İskender bu sözleri işitti. Aristo'yu getirtti. Halleri ona haber verdi, dedi ki:

— Sen ne dersin? Mısır'a gideyim mi? Ya da "Yok mu" dersin?

Aristo dedi ki:

— Devlet senindir! Askeri hazırlat, Mısır'ı al. Hiç kimseler Yakub ve Yusuf'tan sonra Mısır'ı almamıştır.

İskender:

— Ordular hazırlansın, Mısır'a gideyim! dedi.

Askeri hazırladılar. Şehirden dışarı çıktılar. İllerden de çok asker geldi. Saydılar, saydılar 400.000 asker deftere yazılmıştı. İskender'e haber verdiler, sevindi. Göçtü Mısır'a gitti, Mısır'a vardığı zaman, Mısır askeri o 400.000 akserine cem oldu. 100.000 Mısırlı askerle Mısır sultanı İskender'e erdi. Attan indi, yer öptü. İskender de atından

indi, saygı gösterdi, sevgi ve saygı ile kucaklaştılar. Nil kıyısına vardılar. Zengibar'lı (*) askere de:

— Düşman geldi! diye haber verildi. O askerde Mısır'dan çıktı. İskender'in askerine karşı durdu. Biribirlerine eriştikleri zaman o gün savaş yapmadılar. İki taraf ta alanda konakladı.

Ertesi günü İskender'le Mısır sultanı atlarına bindiler. İskender, sağ kolu Mısır sultanı ordusuna bıraktı. Sol kolu Eflâtun'a verdi ve Tatyanus adındaki beyini ordunun yüreğine, yani tam orta yerine gönderdi. Zengibar beyi ki ona **Pelenk-Kaplan** derlerdi. O geride durdu. Haber beyini sağ kol olarak ayırdı. Hint beyini sol kola tayin etti.

Şimdi saflar cenge hazır olmuşlardı. İskender Tatyanus'u yanına çağırdı. Bu Tatyanus zenci dilini bilen bir kişiydi. Onu zenci askerine elçi yolladı, dedi ki:

— Ey Tatyanus! Var o Zengibar kara yüzlü halkı öğütle. Savaş yapmayalım. Belki haraç vermeyi kabul ederler. Eğer haraç vermeyi dilemezlerse suç onlarındır!

Sonra o da oğlunu kendi yerine bıraktı. Atını mahmuzladı. Meydana girdi. Zenci saflarına vardı. Zenci dilince, onlara İskender'in haberini bildirdi. Zengibar beyinin oğlu Kaplanyeyici, bu haberi duyunca kızdı:

— Bunu yakalayın! diye emir verdi ve hemen elçinin başı altın bir leğenin içinde kesildi. Pelenkhâr'a (**Kaplanyeyiciye**) götürdüler. O da leğendeki kanı aldı, içti. Tatyanus'un iki adamı o hali görünce kaçtılar. İskender'e haber verdiler. Herkes korktu, savaş yapılmadı.

Vakta ki üç gün geçti. İskender Aristo'ya dedi ki:

— Rosta! Nice edelim? (*) bizim halkımız bu devlerden çok korktular.

Aristo, İskender'e şu cevabı verdi:

(*) **Zengibar**: Afrika kıtasının doğusunda büyük bir adadır ve halkı siyah insanlardır.

(*) Şair Abdülhak Hâmid'in EŞBER piyesinde de İskender'in Aristo'dan fikir sorduğu görülmür. İskender sevdiği kızı kalede asılı olarak görünce Aristo'ya sorar. Rosta, bu nedir? Aristo (cevap verir) ZAFER VEYA HİÇ!

— Bir kez savaş yap! Ondan sonra görelim, hal nice olur?

Ertesi gün İskender cenk meydanına geldi. Zenciler de geldiler. O gün savaş yaptılar. Zenciler üstün geldi. Akşam olmasaydı İskender'in bütün askeri basılır, yenilirdi. İskender'in ordusu geri dönüp çadırlarına kondular. İskender de kendi otağına çekildi.

Aristo'ya:

— Şimdi nice edelim! diye sordu.

O da:

— Ey İskender! dedi. Demiri demirle yumuşatmak gerektir. Adam kırılmasından korkarım. Ama adam yemekten korkmam.

**"İnsan kırılırsa korkarım çok,
İnsan yenilirse korku hiç yok!**

**Bir çare edem ki korksün onlar,
Görsün bir olay ki ürksün onlar!**

**Gönder bir adam esirler alsın,
Kurtlar gibi orda halka dalsın!"**

O tutsakları sana getirsinler. Sende onlara kız, köpür. Sen zenci dilini bilirsin. Adamlarına:

— Cellâdı çağırın bana! diye buyruk ver. Cellât tutsaklardan birisini öldürsün. Başını sana getirsin. Sen de o zaman:

— Bu kelleyi çabucak pişirin. Tâ ki kara zenci eti mi tatlıdır, yoksa bizim beyaz halkımızın eti mi? diye seslen. Sonra paçacıya da bir koyunu yahni yapmasını emreyle. Onu kimse görmeden sana getirsinler. O yahniyi al, tutsakların karşısında ye ve:

Eğer zenci etinin bu kadar tatlı olduğunu bilseydim, ben hiç bir zaman beyaz adam eti yemezdim! diye söyle. Önüne getirileni yedikten sonra geri kalan sağ tutsakları geriye gönder. Gitsinler, beylerine gördüklerini, işittiklerini anlatsınlar. Onları sen, ancak bu çare ile korkutursun. Onları tez alt edersin. Câhilleri cahilce işlerle alt etmek gerek! dedi.

İskender de bu tedbiri beğendi. Karakollara:

— Çalışın, bir kaç zenci yakalayıp bana getirin! diye buyruk verdi. Adamları da vardılar, nice zenciyi tutsakladılar. İskender'e getirdiler. İskender kızdı, hışımlandı. Zenci dilince:

— Cellat! Gel buraya! diye haykırdı. Birisini öldürttü. Aristo ne söyledi ise o işleri yaptı. Koyun eti yahnisini getirip insan eti diye yedi. Zenciler gerçekten o eti insan eti sandılar. Ve korku içinde kaldılar.

Sofra ortadan kalkınca, o sağ kalan zenciler özgür bırakıldı. Onlarda gittiler. Zengibar beyi olan Peleng'e-Kaplan'a haber verdiler. Dediler ki:

— Bunlar zenci etini öyle yiyorlar ki bir insan koyunu böyle yemez! dediler.

Zenciler, bu haberleri işitince İskender'den korktular. Ertesi gün yine savaş alanına çıktılar. Zencilerden bir fedâkâr kişi meydanda göründü. Ona Zürâce derlerdi. Bir koyun inciğini eline almıştı. Kendisini öğmekteydi. İskender'in ordusundan da bir kişi ortaya çıktı. Zürâce bu kişiyi öldürdü. O gün İskender'in ordusundan daha 60 kişiyi öldürdü. Artık, hiçbir kişi ortaya çıkamaz olmuştu. O zaman İskender, atını meydana sürdü. Bir nârâ savurdu, aman vermedi. Zenci pehlivanı Zürâce'yi öldürdü. Zürâce yerlere yıkıldı, canını verdi. Sözün kisası, İskender, yirmi kara renkli zenciyi öldürdü. Bunların hepsi de korktular. Onlardan hiç bir kişi ortaya çıkamadı. İskender de döndü. Askerinin saflarına geldi. Beylerin hepsi onun ayağına düştüler. Çok çok şükürde bulundular. Ertesi günü savaş yine başladı. Zenciler üstün geldi. Asker, İskender'i görünce bağıştı. Zenciler geriye sürüldü. Zengibâr beyi Pelenk (Kaplan) İskender'in hünerini görünce kızdı, kazaplandı. Silahını istedi. Gergedan derisinden bir zırhı vardı. Altından dikilmişti. O zırhı giydi. Filini ökçeledi. İskender'e vardı. Bir nârâ attı. Atını ona saldırttı. Pelenk, İskender'in kalkanına bir kılıç çarptı. Kalkanı kesti, İskender kızdı, gazaplandı. Atını mahmuzladı. Filin ardına düştü. Fili kılıçladı. Fil yıkıldı. Pelenk yerden sıçradı, ayağa kalktı. İskender gerileyip yeniden bir kılıç vuruşu daha yaptı. Fakat bir şey elde edemedi. Zenciler kralları Peleng'e (Kaplan'a) bir at getirdiler. Pelenk

te ata sıçrayıp bindi. İskender'in atına doğru saldırdı. Çok uğraştılar, en sonra akşam oldu:

— Sabah yeniden karşılaşalım! diye antlaştılar. Sonra geri döndüler. Ertesi gün, İskender atını meydana sürdü. Zenci beyi Pelenk meydana gelmedi. Yerine bir zenciye gönderdi. İskender bu zenciye bir kılıç vuruşu ile yerlere serdi. Sözü'n kisası on zenciye öldürdü. Kurtulan zenciler korktular. O zaman zenci beyinin oğlu meydana fırladı. İskender onu da öldürdü. Babası Pelenk kızdı. Atını tepti, meydana çıktı. Biraz savaş yaptılar. En sonra başının tepesine bir kılıç vurdu. Kılıç onu tâ beline kadar iki parçaya ayırdı. Sonra zenci askerlerine saldırıldı. Çok zenci kırıldı. O zaman Habeş ve Hint halkı:

— Âmân!.. dilediler. 200.000 kişiydiler. İskender onlara âmân verdi, kalanını kırdı. Habeşli esirlerin yanaklarına üç çizgi çizdi. Zengibârlı askerlerin yüzlerine ikişer çizgi vurdurdu. İşte, bundan ötürü habeşlilerin olsun, zengibârlıların olsun yüzleri çizilidir.

İskender üstün gelince o kadar malı ve o kadar erzakı ele geçirdi ki sayılamayacak derecedeydi. İskender, Mısır'ın Akdeniz kıyısında ünlü İskenderiye şehrini yaptırdı. Oraya beylerinden Belinas'ı kumandan olarak bıraktı. Nice hazineden başka, İskender'e her cinsten 30.000 yük pençik (ganimet) düştü. Belinas'a da şöyle dedi:

— Ey Belinas! Bu şehirde yüksek bir yapı yap ve üstüne bir ayna koy ki bir aylık yoldan her gemi o aynada görünsün!

— Belinas ta bu buyruğu alınca İskenderiye'ye gitti. Halk kendisini karşıladı, onu şehre götürdüler. Sevgi ve saygıda bulundular. Belinas, Hermis ve Valis üçü bir arada, o aynayı yaptılar. Önce altından yaptılar doğru dürüst olmadı. Sonra gümüşten yaptılar. Yine olmadı. Sonra bakırdan ve her cins madenden yaptılar. Yine olmadı. Bundan sonra çelikten yaptılar. On köşeli eylediler. Sekiz, altı ve dört köşeli yaptılar yine olmadı. Sonra Belinas:

— Şimdi, aynayı yuvarlak yapalım! dedi. O zaman doğru-dürüst gösterir.

Öylede yaptılar. Görüş düzeldi. Üstüne cilâ vudular. İnsan yüzünü tamam gösterdi. O sütuna yerleştirdiler. Onu tıslımladılar. Öyle oldu ki deniz üstünde bir gemi bir aylık yoldan görünürdü.

O fener sütunu tamam olduğu vakit o aynanın benzerini yine düzdüler. İskender'e armağan ettiler. İskender de aynayı gördüğü zaman onu beğendi (*) Bu ayna, İskender zamanından kaldı. İskender, bir yıl Mısır'da kaldı. Mısır egemeni oldu. Sonra oraya kendi adamlarından birisini Bey dikti. Kendi memleketine döndü (**). Çevredeki beylere birçok armağanlar yolladı. İran egemeni Dârâ'ya sıra gelince ona 7000 yük, türlü cinsten, eşya yolladı. Ayrıca 3.000 erkek köle, 3000 câriye 10.000 fil yolladı ki her filin üstünde süslü bir taht ile 300 tane de taç bulunuyordu. Bu mallar Dârâ'ya varınca İskender'i kıskandırdı. Aldığı hakkında bir cevap yazdı. İşte o kadar, arkadan da bir bakanını 100 yiğit ile İskender'e yolladı. Ve şunları yazdı:

— "Senin Mısır'ı ve Zengibar'ı almak ne haddinedir... Oralardan ne aldınsa onları bana gönder. Yoksa, memleketine gelir, seni ve askerini yok ederim. Sen kim oluyorsun ki saltanat davasında bulunuyorsun? O mallarla bana yedi yıllık haracıda yollamayı unutma."

İSKENDER'İN DÂRÂ İLE OLAN SAVAŞI

Makedonya beyi İskender'in Dârâ'ya armağanlar götüren elçisi geri dönünce olanı biteni haber verdi. İskender aldırış etmedi. Başka beyler, elçiler gönderdiler. İskender'i zaferlerinden dolayı kutladılar.

Birgün, İran şahı Dârâ'nın elçisi de göründü. İskender'e, bu geliş, haber verildi. İskender de elçiyi yanına getirtti. Onu gördü. Dârâ'nın sözlerini yeniden bildirdi.

İskender de:

— Ben babam Feylikos (Filip) değilim ki benden haraç diliyorsunuz! dedi. Eğer zenginin malını diliyorsan, ben onu kılıcımla almışım. Senin kulun değilim ki onun hepsini sana göndereyim. Ben yiğitlik gösterdim. Aslıma lâıyk işi işledim. Sen de soyuna sopuna yakışır iş işle. Arslan ağzından onun avını alan kimdir. Yumurta yumurtlayan

(*) Ona tarihler, İskenderiye deniz feneri demişlerdi. Eski dünyanın yedi acibesinden biridir. Bu yedi şaşılacak şey şunlardır: 1) Mısır Piramitleri (Ehramları), 2) Bâbil açma bahçeleri, 3) Zevus ilâhının heykeli, 4) Rodos adası heykeli, 5) Efes'te Arekis-Diyana heykeli, 6) Bodrum'da Mosaleus'un mezarı, 7) İskenderiye deniz feneri.

* Yâni Makedonya'ya.

kuş hastalanınca yumurtayı yemiş, sonra ölmüştü. Taştan, her zaman cevher, kıymetli maden çıkmaz. Eğer mal istersen kılıcınla dile. Ey insafsız! Dünyayı eline geçirdin. Bir iş yapmağa senin üstüne ordular çekeyim! dedi.

Ve İskender İranlı elçiyi sürgüne gönderdi.

Dârâ'nın elçisi ayrılınca, İskender ertesi gün ava gitti. Ansızın bir kayanın üstünde iki keklik gördü. Biribirleri ile kavga ediyorlardı. İskender onları seyretmek için atını durdurttu. Keklikler hiç uçmadılar.

Uçmayup kaçmadılar,
Kanatlar açmadılar!
İskender baktı, duydu,
Onlara bir ad koydu!

Biri İskender olsun,
Hem güçlü ejder olsun!
Birisi olsun Dârâ,
Başlasın kavgalara!

Bu benim olsun falim,
Sonu ne olur bakalım!
Kovaladı o teki,
Attı gaga öteki!

Oradan onu koğdu,
Belki dağlarda boğdu.
İskender gördü bunu,
Sevinç sardı ruhunu!

Bir parça ilerledi,
Bir seste ona dedi,
Yükseklerden gelerek:
Zafer İskender kuşta,
Bu tâlih yok her kuşta!

Mağlûp olan Dârâ kuş,
Kol, kanadı yolunmuş!
İskender'in dev ünü,
Sarar dünya üstünü!

**İskender sevindi pek,
Sevinç doldu o yürek!
Korkuları boş oldu,
Yüreği hoş oldu!**

İskender atını hemen şehre sürdü. Orada yanına hükümdarları çağırttı. Onlarla konuştu. Dedi ki:

**Şimdi ben neyliyorum,
Ona ne yol güdeyim?
Dediler:
"Etme telâş,
Dârâ'ya sen aç savaş!
Açık talih senindir,
Dârâ'nın ki enindir!**

İskender kendi beylerini de topladı. Onlarla da konuştu. Beylerde:

— Önceki şahla biz şunun için savaş yapmadık ki kralımız yaşlanmıştı. Bundan ötürü zabunlaştık, zayıfladık. Dârâ'ya haraç verdik. Şimdi yüce yaradan bizim başımıza seni bey olarak bağışladı. Savaş yapmayacak kim var?

**Savaşacağız elbet,
Bu savaş cana minnet!
Başımız, canımız da,
Hem bilki sana feda!
Biz Mısır Zengin'inden
Korkmadık ki!.. Hem neden,
Dârâ'dan korkacağız?..
Biz güçlüyüz, o cılız!
İskender bize inan,
Yenilecektir İran!**

İskender bu sözleri duydu, sevindi. Dârâ'nın elçisi de İran'a dönünce ona olanı biteni haber vermiş bulunuyordu. Dârâ'da

— İskender kim oluyor ki benimle savaş tuta? dedi. Şu dünyanın işine bakın. İskender, benimle boy ölçmek istiyor. Kendisini benimle eş tutuyor.

Hemen Makedonya'ya bir elçi yolladı. O elçinin eline:

1 tane el topu

1 tane çevgen (çomak)

1 kilo de pirinç verdi.

Dârâ bunları İskender'e gönderdi. Elçi bunları İskender'e sundu. Ve ona:

— Hükümdarım Dârâ sana şöyle buyuruyor:

— Ey İskender! Sen henüz gençsin. Sen kim oluyorsun ki beylik eyliyeceksin? Var git, çomakla top oyna. Yook, eğer benimle savaşmak istiyorsan, şu pirinci yere dök. Onun sayısı kadar adam getireyim ve yurdunu yakıp yıkayım!

İskender bu sözleri duyunca güldü elçiye dedi ki:

— Ey Dârâ! Sen bana çevgen oyununu ben kuvvetleneyim ve yerlerini dümdüz edeyim, diye gönderdin mutlak. Çünkü dünya top gibidir. Onu bu çomakla alacağım.

İskender sonra adamlarına:

— Bana bir kuş getirin! diye buyurdu. Aristo yerinden fırladı. Gitti bir horoz getirdi. İskender'e uzattı. O da bu horozun önüne o pirinçleri koydu. Horoz, hemen o pirinçlerin hepsini yedi. Sonra genç kral, Dârâ'nın elçilerine:

— Ey elçi! Var şahın Dârâ'ya de ki:

— "Eğer senin askerin sayısı kadarsa, benim askerim de tütsü yapılan özerlik tohumu kadar sayısızdır. Hazırım, durup seni bekliyorum. Nereden istersen gel!"

İskender bunları Dârâ'nın elçisine söylüyerek onu geri gönderdi. Elçide Dârâ'nın katına vardı. Bu haberleri bildirdi. Dârâ'nın damarları kızdı. Hemen:

— Bana veziri çağırın! dedi. Gelen vezire de:

— Ordumuza adam sal, getir! diye buyruk verdi. Mektuplar yollandı. Ordusunu topladı. Askerleri saydılar. 900.000 olduğunu gördüler.

Dârâ bu büyük sayıya sevindi. İran'dan ordusu ile göçtü. Ermeniyye ülkesine kadar geldi. İskender'e bunu haber verdiler:

— Ey İskender! Dârâ senin üzerine saldırdı! dediler. İskender de:

— Asker toplayın! diye emir verdi. Dört yöne emirnameler gitti. Hakim kişiler, akıllı olan kimseler:

— Ey kral! Dârâ yığınla askerle gelmiştir! dediler. Sen bu güce neylersin?

O da:

— Arslanın, avı ne kadar çok olursa arslan o kadar sevinir. Koyun ne kadar çok olsa kurt onlardan kaçmaz! Yüz bin öküze bir bıçak yerterlidir. Siz niçin korkarsınız? dedi.

Hikmet sahibi, akıllı kişiler bu sözleri işitince sevindiler.

Asker toplanınca ordu sayıldı. 600.000 kişinin deftere yazıldığını gördüler. Hızır (a.s.)'da İskender'in yanına geldi. İskender ona çok saygı gösterdi. Arkadan Sokrat ta geldi. Bütün hikmet sahipleri, bilgileri İskender'e tanıttılar. Hepsi 70.000 kadardı. Bunlar bir yerde toplandı. İskender hepsi ile görüştü, tanıştı, onlara:

— Ne dersiniz? Bu Dârâ ile eğer savaşmazsak memleketimizi alır! dedi. Eğer onunla savaş yaparsak kendisi ulu bir beydir. Ne maslahat görürsünüz? Bence savaş yapmazsak çok ayıp olur. O zaman bizi basacağından mağlup edeceğinden korkarım! dedi.

Gelenlerin hepsi İskender'e dua ettiler:

— Ey İskender! Dediler. Bu ordu kimseden geri dönmez. Hepsi de düşmanla çarpışır. Devlet senin, zafer senindir. Zafer, Dârâ'dan yüz çevirmiştir.

İskender bu sözü işitince sevindi. Kutlu bir saatte memleketinden dışarı çıktı. Bir büyük sancak yaptırdı. Öyle ki uzunluğu on kulaçtı. Avuçla tutulacak yeri altındandı. Yine şöyle dedi:

— Şimdi bize bir araç gereklidir ki onu üfleyip çalınca herkes bizim düşmana saldırdığımızı bilsin, anlasın!

Hermis bir kös (büyük davul) yaptı. O kösün içine iki zil asıp koydu. İş bitince kösü bir file bağladı. Kösü çaldıkları zaman sesi,

tam dört saatlik ufka kadar yayılırdı. Ertesi gün şehrin dışından göçüldü ve İskender bir gün Dârâ'nın ordularını karşıladı. Hızır (a.s.) dedi ki:

— Tuğun aleminde sadr-ı sad çalın! Eflâtun buyurdu. Asker tuğ çevresinde toplandı.

Vaktaki İran'a:

— İskender, Dârâ ile çarpışmaya geldi. Dârâ'ya da:

— İskender geldi! dediler. O da kurultay kurdu. Zengi-i Şâverân'ın torunu ki ona Fûberz derlerdi. Ayağa kalktı. Şöyle dedi:

— Ey şah! Ben Zengi-i şâveran'dan şöyle işitmişim ki Key-Hüsrev, Keydenüvâ camına (falına) bakmış demiş ki:

— "Filân zamanda, Anadolu'dan bir yiğit çıkacaktır. Dünyayı ele geçirecektir. Sakın bu İskender Key-Hüsrev'in haber verdiği o kişi olmasın? Eğer o ise, onu yapma. Akıllı hareket etmemiş olursun.

**Çünkü ateş boy çeke,
Serviye ziyan dike!**

**Sözümü dinle benim,
Onunla barış derim!**

**Bu söz atasözüdür.
O söz halkın özüdür!**

İran şahı Dârâ bu sözü işitir işitmez kızdı. Gazaplandı. Dedi ki:

**Bende ne zabunluk var?
Veriyorsun kokular?
Hem İskender kim ola?
Yurduma hâkim ola?**

**Ordusu da nedir ki?
Ordum öyle zehir ki!
Yumurta olsa da sert,
Onu kırmak değil dert!**

**Bir çekişte tuz olur,
Sert kabuk tuz buz olur!**

**Sürerim kullarımı,
Çobanı, çuldarımı!..**

**Devecilerimi hem,
Korkmam ondan ben ürkmem!
Onun gibi kullarım,
Doludur topraklarım!**

**O kimdir, ya ben kim,
Ben Kestâsib cinsiyim!
İsfendiyar soyuyum,
Bir İranlı boyuyum!**

**Büyütmüştüm ben onu,
Benden gelecek soyu!
Yaşına saygı duydum,
Yoksa hiddet dolduydum!**

**Parçalatırdım seni,
Kızdırma şimdi beni!
Beylik öğretme bana,
Ölüm biçirim sana!**

**Haddini bil söz söyle,
Söyle ama, öz söyle!
Deme ki yalan, dolan,
Boynuna geçmesin urgan!**

Bu sözleri işiten Fûberz yerine oturdu. Bir bey ki kendisine öğüt verenin sözünü dinlemezse ondan hayır gelmez.

Aradan biraz vakit geçince Fûberz Dârâ'ya şöyle dedi:

**Şahım, gerçek söylersin,
En doğruyu sen dersin!
Kim ola o İskender?
Seninle hem beraber?**

**Dârâ kim, İskender kim?
Onlar eşittir? Der kim?
Sana dünyada eş yok,
Sana bir eş güneş yok!**

**Tilki nasıl arslanla,
Boğuşur başla, canla?
İş olur arkun arkun,
Acele iş bulur son!**

**Bağışla şahım beni,
Bir yaşlı üzdü seni!
Beni bir ihtiyar say,
Sözlerime verme pay!**

**Sözümü bilemedim,
Sana eğilemedim!
Sen şahsın, bir kulum ben,
Devlete lâayık ta... sen!**

**Düşündüğün işle,
Yüreğınle genişle!**

Dârâ'nın gazaplanan yüreğı bu sözlerle genişledi. Duruldu:

— Bu âsi İskender'e bir mektup yazın dedi.

İRAN ŞAHI DÂRÂ'NIN MAKEDONYA KRALI İSKENDER'E YAZDIĞI MEKTUP!

"Ey Oğlan!

Sen henüz bir civansın. Senin benimle çekışmen sana ne fayda verecektir. Eğer benimle savaşırsan, ordun ne kadardır ki benim orduma karşı dura?.. Akrep ejderha ile nasıl boğuşabilir? Nasıl çarpışabilir? Eğer bu işi bırakıp haraç gönderirsen senin suçundan vaz geçer, seni bağışlarım. Yoksa sana öyle bir iş yapar, öyle çorap örerim ki dünyada da kimse görmemiştir. Zerdüş'tün kitabı Zend-avesta hakkı için ki Rum milletini dünyada azaltayım ve seni de darağacında sallandırayım. Hem de sen kim oluyorsun ki benim üzerime ordu salıyorsun?. Ben İsfendiyyar ve Kestâsib soyundanım! Sen kimin soyundansın? Bu saltanatı bize Key-Hüsrev bırakmış ve vermiştir. Saltanat davasında bulunmak senin haddin midir? Şu dünya mülkü benimdir. Sen haddini bil. Varlıklı kişilerden aldığın o malı, yedi yıllık haraçla birlikte tezce yolla. Ondan sonra seni bağışlayayım. Suçundan vazgeçeyim."

Dârâ mektubunu tamamlayınca bir adamına verdi İskender'e yol-
ladı. O da mektubu okuttu. Güldü:

— Ben Dârâ'yı akıllı biri sanırdım! Meğer bildiğim gibi değilmiş!
dedi. Sonra:

— Buna hemen cevabımı yazınız! diye emir verdi. O cevapta şuy-
du:

(*) Tarihler der ki: "İskender, Makedonya tahtına babası Filip'den
sonra oturmuştur. Genç yaşında bütün Yunanistan'a sahip oldu.
İran'lıları bütün Akdeniz'den atmağa karar verdi. Milattan önce 334
yılında (Çanakkale) boğazını geçerek Anadolu'dan geçti. 331 yılında
Irak'ı ele geçirdi. O yıl İran'da perse'polis şehrine girdi. Ünlü şehri
yaktı. Dârâ, bir acem prensi tarafından öldürülmüştü. İskender oradan
Hindistan'ın fethine yürüdü. İskender, katili hemen buldurup idam et-
tirdi. İran'ın en ünlü şehirlerine girdi. 327 yılında (Pencâb-beş su) yo-
lu ile Hindistan üzerine yürüdü. Daha ilerilere gidecekti. Bitkin bir
hale gelen İskender bunu istemedi. Milattan önce 323 yılında Hindis-
tan'dan Bâbil şehrine döndü. Bir sıtmaya tutuldu ve genç yaşta (33
yaşında) Yâdellerde öldü. Böylece Adriyatik denizinden Hindistan'ın
İndus bölgesine kadar uzanan bir bölge üstünde imparatorluk kurmuş-
tu.

İSKENDER'İN DÂRÂ'YA VERDİĞİ YAZI KARŞILIĞI

"Ey Dârâ!

*Bana bu devleti yüce ilâhımız bağışlamıştır. O ilâh sana da dev-
let vermiştir. Key-Hüsrev kim oluyor ki insana saltanat versin? Sen
bu tacı ananın karnından getirmedi. Yüce ilâh verdi. Niçin ona şük-
retmiyorsun? Eğer yüce ilâh yardım ederse senden o tacını kılıcımla
alacağım. O yüce ilâh ki İbrahim yalvacı Nemrud'un ateşinden sak-
ladı. Kendisine dost bildi. Ne zaman İran ordusunu bastırırsam. Sen
bil ki, lânetli Zerdüş dinini öyle yok edeceğim ki:*

— *O Zerdüş dini dünyaya bir gün bile gelmedi! diyeceklerdir. İb-
rahim'in dinini ben yeniden açıklayayım. Senin ateşgedelerini yıka-
yım. Ateşlerini söndüreyim.*

Sen bilki saltanat yüce ilâhındır. Her kime dilerse ona verir. Biz iki arslanız. Orta yerde, aramızda bir yaban eşeği budu var. Bakalım, görelim, bu budu kim alır?

Seni azdıran şeytandır. O İsfendiyar'ı da azdırmış, Rüstem'le savaştırmıştı. Bana dolanmakta dolaşmaktasın. Bu mülk yüce İlâhımızdır. Belki de senden alır, bana verir. Niçin nâmert Firâvun ve Nemrûd gibi benlik davasında bulunuyorsun? Hiç yüce İlâhtan utanman yok mu? Sen artık o varlıklı kişilerden değilsin. Onları yüce ilâh bana veriyor. Seni de bana teslim etmesini umarım. Sen ülkemi ele geçirmen için asker getirdin. Ben de çaresiz seni kovmaya geldim. Eğer sen uslu isen ben de delinin biri değilim. Sana beyliğin nice olduğunu göstereyim."

**Elmas ne kadar da taştan olsa,
Kurşun onu parça parça cyler!
Çık karşıma sen savaş gününde,
Her kim, görelim ki hasma ncylr!..**

İskender

Mektup tamamlanınca, İskender İranlı elçiye geri gönderdi.

— Ben de vezirlerimden birisini yollar, cevabımı gönderirim! dedi. Dârâ'nın elçisi gidince kendisi, giysilerini değiştirdi. Elçi kılığına büründü. On yiğit kişiyle Dârâ'ya vardı. Dârâ'nın sarayına varınca kapıcıya:

— Elçi gelmiştir. Dârâ'ya haber ver! dedi. Şaha bu haber iletildi.

Dârâ:

— İçeri al! diye emir verdi. Kapıcı geri döndü. İskender'i Dârâ'nın katına ilettili.

— İskender Dârâ'yı görünce ona:

— Adın ne? diye sordu. Kimin soyundansın?

İskender de şu cevabı verdi:

— Adım Milo'dur. Kir Alyan'ın oğluyum. O da Bursa Kayseriydi.

Dârâ bildi. Saygı gösterdi. Ona yer ikramında bulundu. İskender de gösterilen yere oturdu. Ortaya sofraya konuldu. Meclis kuruldu. Yemekler yenildi. Sofraya içkiler getirildi. Kadeh sırası İskender'e gelince içkiyi içti ve içki bardağını koynuna saktı. Kadeh sunucuya vermedi. Biraz vakit geçtikten sonra sâki (içki sunucu) Dârâ'ya:

— Bu Rum elçisi içki kadehini koynuna soktu, geri vermedi! diye haber verdi, sâki İskender'e:

— Kadehiniz nerede efendim?

İskender de ona şu cevabı verdi:

— İskender'in kanunu böyledir. Elçi içkisini içince içki bardağı onun olur. Hizmetçi bu olayı ve cevabı Dârâ'ya bildirdi. Dârâ güldü:

— O bardağı cevahirle doldurun! Sonra kendisine verin! diye buyurdu.

Aradan bir zaman geçmişti ki, İskender'e gönderilen o elçi saraya geldi. İskender'i gördü ve tanıdı. Şah, Dârâ'ya koştu. Kulağına eğildi:

— Bu gelen elçi, İskender'in kendisidir! dedi. Senin askerini görmeğe geldi! dedi. Dârâ, İskender'e baktı. İskender bu manâlı bakışa hiç aldırmadı.

— Bunlar sarhoş olunca tutuklansınlar! diye buyruk savurdu.

Akşam olduğu vakit İskender bir bahaneyle saraydan dışarı çıktı. Hemen o anda atına atladı. Kendisiyle gelen on kişiye:

— Bizim kim olduğumuzu bildiler. Bizi tutmamalarına çalışalım! dedi. Oradan kaçıp uzaklaştılar. Sâkiler Dârâ'ya koştular:

— İskender kaçtı! diye haber verdiler. O da hemen arkalarından 1000 yiğit atlı gönderdi:

— Varın onları yakalayın! dedi. Ama arkalarından yavaş yavaş gitmekteydiler.

İskender ordusuna eriştiği zaman o 1000 İranlı asker de onlara ancak erişmiş bulunuyordu. Adam yolladılar:

— Dârâ bizi seni tutsak almaya yolladı. Eğer bizi öldürmezsen, varalım, sana hizmet edelim! dediler. İskender buna sevindi.

Onlara:

— Geliniz! diye haber yolladı. Hepsi geldiler. İskender onlara sevgi, şefkat gösterdi. Ertesi gün bulunduğu yerden, göçtü. Dârâ'ya daha yaklaştı. Bir yerde konakladı. İkisnin arası iki konaklık yoldu. Ertesi gün de savaşa başladılar. İskender'in askeri az kalsın iki kez alt olacak hale gelmişti. Mağlubiyete yüz tutmuştu. Yine namusları kabardı. Karşı durdular. Savaşı dört gün, dört gece aralıksız sürdü. Beşinci günüydü. Dârâ alt oldu. Kaçtı, gitti.

İranlılar, Dârâ'yı göremeyince, âmân (bağışlama) dilediler. İskender de hepsine âmân verdi, hepsini bağışladı. Dârâ'dan kalmış olan malları, erzakı askerine dağıttı. O yerlerde oturup gezindi. Askerini dinlendirdi.

Dârâ da, cenk meydanından kaçınca kendi şehrine vardı. Mal ve erzakını oradan tamamlayarak İstahr'a iletti. Halkına üleştirdi. 400.000 kişi topladı. Beylerini çağırdı, onlara:

— Yerimizi İskender aldı! dedi. Sizin düşünceniz nedir? Ne yapalım?

Beylerin hepsi ayağa kalktılar:

— Ey şahımız! dediler. Canımız da, malımız da sana fedadır. Çoluğumuz, çocuğumuz için savaşıyoruz. Ya zafer kazanırız, ya da alt oluruz! dediler.

Dârâ, bu sözleri işitince sevindi. O şehirden göçtü, Irak'a geldi. İskender'de bulunduğu Ermeniyye'den (Kuzey Batı İran'dan) göçtü. Anadolu'ya dönecekti.

Kendisine:

— Dârâ geliyor! diye haber verdiler. O da geri döndü. Arabistan yarımadasından Irak'a geçti. İki ordu karşılaştı. Savaş başladı. Akşam kadar sürdü. Dârâ, yine alt oldu. Kırman bölgesine kaçtı. İskender de artık ardından gitmedi. Ama yavaş yavaş ilerledi. İstahr şehrine vardı.

İranlılara:

— Ey İranlılar! dedi. İbrahim Halil hakkı için sizi öldürmüyorum.

Her kim beni dinlerse otursun. Her kim Dârâ'yı istiyorsa ona gitsin! dedi.

Şehir halkı:

— Biz Dârâ'dan bıktık, usandık! Eğer bizi öldürsen de senden dönmeyiz! dediler. İskender onlara şefkat gösterdi. Dârâ da Kirman'a varmıştı. Askerinin çoğunu, onların çoluk, çocuklarını görmedi. Sızlandı. Beylerini çağırttı.

Onlara:

— Ey beyler! dedi. Gördünüz mü, devletim, saadetim ne kadar dönmüştür. Şimdi çoluk-çocuğumuz şu Rumların elinde tutsaklanmıştır. Ne çare düşünürsünüz?

Beyleri de:

— Onlara dost gibi görünelim. Yüzlerine gülelim! Ya da bir mektup yazalım! Madem ki iş bu dereceye vardı, artık arlanmamak gerek! dediler. Dârâ, onlardan bu sözleri işitince:

— Bir yazıcı gelsin! diye buyruk verdi.

Gelen adama:

— İskender'e bir yazı yaz! dedi ve şunları yazdırttı:

"Ey İskender!

İlâhımızın taktiri bu imişki devletimizin elden gitmesi ve memleketimi senin almanmış. Şimdi olan oldu, geçen geçti. Eğer bana gelirsen yüce Zerdüşť bilir ki İsfendiyar'la Kestâsib'in ve atalarımın dedelerimin malını sana vereyim! Benim çoluk-çocuğumu da sen bana ver. Senden umarım ki kötülüğe karşı iyilikte bulunasın."

Dârâ

Bu mektup İskender'e geldiği zaman okutturdu. Şöyle dedi:

— O, ehlini, ayâlini İsfahan'da bıraktı, gitti. Onları almaya kimin haddi ola? Eğer sen İran'a gelirsen beyliğini sana geri vereyim, senin emrinden de dışarı çıkmayayım.

Mektub, Dârâ'nın eline geçtiği zaman Dârâ bu haberleri alınca ettiği sözlere pişman oldu. Ve:

— Bu iş bana ölümden beter! dedi. Şimdiye kadar sultanlık ettim. Şimdiden sonra kulluk, kölelik mi edeceğim?

Dârâ hemen bir mektup yazdı. Fevr'e gönderdi. Hali bildirdi. On-
dan asker istedi.

Şöyle dedi:

— "Eğer sen bana asker gönderirsen, ya da kendin gelirsen dedelerimden bana ne kadar mal kalmışsa hepsini sana veririm."

Bu mektup Fevr'e vardığı zaman İskender'e de Dârâ Fevr'den asker yardım istedi! Haberi verildi. İskender de oradan göçtü. Kirman bölgesine gitti. Dârâ da çaresiz kalarak askeriyle İskender'le savaşa geldi. Vaktâ ki iki ordu birbirine yaklaşıp konakladılar, Dârâ bir divan kurdu. Bu divanda iki beyi vardı ki birisinin adı Mâhiyâr, birisi de Cânuyar'dı. Bu beyleri Dârâ bir kurultay toplantısında dövmüştü. Onlarda birbirilerine:

— İskender'e adam yollayalım. Eğer bize çok mal verirse Dârâ'nın bizden daha yakın kimsesi yoktur. Onu öldürelim! diye sözleştiler.

Bunlar, bu andı içince İskender'e haber yolladılar.

O da:

— Size çok mal veririm! diyerek mektup yazdı. Tekliflerini kabul etti, mektubu mühürledi. O iki İranlı beye yolladı. Onlar da mektubu görünce sevindiler. Ertesi günü İran ve İskender orduları saf düzdüler. Büyük bir gürültüyle cenge başladılar. Dârâ'nın yanında o iki beyden başka kimse yoktu. Öteki beyler savaşa gitmişlerdi. Dârâ da kendi atını sürdü. Savaşa girdi. O iki bey, bellerinden hançerlerini çektiler. Dârâ'ya sapladılar. Dârâ bir kez:

— Ahh!.. Çekti. Sonra atından düştü. Yerlere yıkıldı. O iki zâlim kaçtılar, İskender'e vardılar.

DÂRÂ'NIN ÖLÜM HABERİNİN İSKENDER'E DUYURULMASI

İki İranlı bey hemen İskender'e geldiler. "Dârâ'yı öldürdük!" dediler.

İskender:

— O şimdi nerede?.. diye sordu. Onlarda varıp ölüsünü gösterdiler. İskender atından indi. Dârâ'nın başını kaldırdı. Dizinin üstüne aldı.

— O iki erkek kılıklı kadın ruhlu kişileri yakalayın! dedi. Adamları ikisini de tutukladılar. Dârâ, konuşmaları işitmişti. Gözlerini açtı. Görebildiği bu kişiye:

— Sen kimsin? diye sordu.

İskender de:

— İskenderim ben! dedi. Kendine gel. Atına bin. Seni otağına götürüyim! dedi.

Dârâ da:

— Ben bu anda can çekişiyorum. Kalkamam! dedi.

İskender de:

— Ey şah! Bu kuruntuyu bırak. Sana cerrahlar getireyim. Sana baksınlar. Yaralarını temizlesinler! Sağlığa kavuşasın! İran'ı sana vereyim. Ben memleketime döneyim! dedi.

Dârâ da:

— Ey kral! dedi.

**Bana kefen hazır et,
Bulamam sağlık, sıhhat!
Dünyanın beyi bendim,
Güler yüzlüydüm, şendim!**

**Yüzbinlik kavmim vardı,
Bana kul olurlardı!**

**Şimdi üç dileğim var,
Yerine gelsin bunlar!**

**Birinci dileğim şu:
Hemen idâm olsun
Şu iki hainin de,
Kalsın ölüm ininde!**

**İkincisi de bu an,
Senin kızımı alman!
Bilmiş ol ki bunu sen,
Bunu kusur görmem ben!**

**Bir oğlan doğurursa,
Yaşar ocakta yaşa!
Bir soy ocağı sönmez,
Belki talihi dönmez!**

**Halkımı da kırma hiç,
Bağırma haykırma hiç!
Eller üstünde tut hem,
Düşmanlığı unut hem!**

İskender Dârâ'dan bu son sözleri işitince:

— Her öğüdünü tutarım ey Dârâ! dedi. Dârâ da İskender'in elinin ayasını kendi ağzının üstüne yapıştırdı. Bu halde can verdi. İskender çok ağladı. Çok gözyaşı döktü:

— Dârâ'yı bir tabuta yerleştirin! diye emir verdi. İranlı ordu, şah-ları Dârâ'yı ölmüş görünce âman dilediler. İskender de hepsini bağış-ladı. Emretti, Dârâ'yı tabuta koydular. Dârâ az sonra otağına götürül-dü. İskender:

— Onu yıkayın! dedi. Dârâ'yı yıkadılar. Kefene sardılar. Orada toprağın altında bir kümbet yaptılar. Bir de taht kuruldu. Dârâ, o tah-tın üstüne yerleştirildi. Künbetin kapısı kapandı. İskender, vaad ettiği malların hepsini o iki bedbaht beye verdi ve onlara şöyle dedi:

— Size mal vereceğimi şart koşmuştum. Ama sizi öldürmeyelim! demedim!

İskender hemen iki darağacı diktirip o iki vatansız beyi astırdı. Sonra ikisi de oka tutuldu. Askerine yüksek sesle:

— Bilmiş olun ki bu iki mel'ûnun iki vatansızın suçu kendilerinin saadetlerine sebep olan şahlarını öldürdüler! diye haykırdı. Bu nedenle onları öldürttüm. Herkese ders olsun ki hiç kimse kendi vatanına bir daha böyle kötülük etmesin, vatanını satmasın.

İki ordu, bu idâm edilenleri darağacında görünce sevindiler. Ne kadar mal ve rızık varsa İranlılardan, İskender'in eline geçti. İran'a mektuplar yazıldı. Bu olaylar bildirildi. İskender savaş yerinden göçtü. Hükümet başkenti olan Astahr'a gitti. İran'ın beş yıllık haracını bağışladı.

Bu işler bittikten sonra, Ferberz'i yanına çağırdı.

Ona:

— Ey ihtiyar, dedi sen kaç yaşındasın?

O da şu cevabı verdi:

— Ben dörtyüz yaşındayım.

İskender:

— İşte, Dârâ benim üstüme geldi. Halkına zulmeylerdi, ona niçin öğütte bulunmadın?

İhtiyar Ferberz de ona şu karşılığı verdi:

— Ey Şehriyar! Ona çok öğüt verdim. Dinlemedi. Çünkü mutlu olacak olan sendin. Saadet senindi. Onun elinden ne gelirdi?

İhtiyar sonra İskender'e dua etti. O da ihtiyar İranlı'nın akıllı bir kişi olduğunu gördü. Ona bir çok şey sordu. Dedi ki:

— Ey saygıdeğer kişi! O nedir ki savaş, cenk günü için gerekli olur? Hangi tedbir orduyu korur? Hangi şey de insan korkaklaşır?

Gün görmüş ihtiyar İskender'e şu cevabı verdi:

— Savaş günü için gerekli olan şey senin yüreğindir. Yerinden kılmıdamamandır, deprenmemendir. Tâ ki ordun seni böyle görünce savaşır, yüreklenirler, zafer dilerler. Şöyle işitmişim ki cenkte kılım-damamak, kuvvetten, güçlü olmaktan yektir. Savaşa girdiğin zaman

da acele etme, sabreyle. Yardım, zaferi seni yaratandan dile. Onların yaradandan geleceğini bil. Zafer elde edince, yendiğin halkı kırma ki kaçıp gitmesinler. Çünkü düşman, umudunu keserse savaşa başlar. Artık canından geçer. Askeri saklıyan tedbir de şudur ki askere lûtfun çok olmalıdır. Orduyu, askeri aç bırakmamalıdır. Aç bırakırsan savaş gününde askerin de seni bırakır, giderler, düşman ortasında bırakırlar. Onlardan nimetlerini kesme. İnsanı korkak eden şey de askerin az olup yüreksiz, cesaretsiz olmandır. Düşman daima varıncada kaçarsan korkaklık göstermiş olursun. Çokta haykırma, beylerin cengi cenk olmalı. Cenk olan yerde ahenk hatadır. Nitekim, ahenk olan yerde de cenk etmek hatadır.

İskender ona yine şöyle sordu:

— Rüstem yalnız başına bir orduyu alt eder, dağıtırdı. Onu gören asker, kaçır, giderdi. Bu işe şaşırıp kalmışımıdır. Tek bir kişi bir orduya nasıl üstün gelir?

Dörtüyz yıl ömür süren ihtiyar, İskender'e şu cevabı verdi:

— Rüstem ilk önce beyleri öldürürdü. Çünkü, asker beysiz kalınca çaresiz mağlup olur. Ama 100.000 kişi olsa da yalnız bir kişi askeri, basar, zaferi kazanır.

İskender yine ona şunu sordu:

— Behmen'i Rüstem beslemiş, eğitmişti. Behmen ise bey olunca Feramerz'i niçin öldürdü? Ateşe tapıcı rahipler ona niçin öğüt vermediler?

Yaşlı adam İskender'e şu cevabı verdi:

— Çünkü yediği tuz-ekmeğin hakkını bilmedi. Rüstem'in oğlunu öldürdü. Sonunda Behmen de ejderhanın ağzına lokma oldu.

İskender gün görmüş, yaş yaşamış ihtiyara yine şöyle sordu:

— Sen bana dünya işlerindende haber ver!

İhtiyar Ferberz de şu cevapta bulundu:

— Ey şahım! O Keyûmers ki padişah olunca Rüstem'e de beylik onda kaldı. Rüstem, Hüsnek, Tahmûres, Cemşid, Dahhak ve Ferîdun bunların hepsi toprağın altına girdiler. Onların serancamları (başların-

dan geçenler) öğüt olarak sana yeter. Onlardan sonra nöbet bizimdir. Bizimde gitmemiz gerektir. Bu dünyaya inanma. Dünya vefasızdır. Çalış ki dünyada iyi, güzel bir ad bırakasın. Adaletini, insafını azaltma.

Dört asırlık ihtiyar bu öğütlerini tamamlayınca İskender, ona çok mal sundu. Evine yolladı.

Ansızın İskender'e Rüstem'in babası Zâl'in öldüğü haberi geldi. Ona:

— Zâl dünyadan göçtü! dediler. Bir yıldan sonra da Rûdâbe öldü. İskender çok üzüldü:

— Zâl'i göremedim ki! dedi. Ondan çok öğütler alırdım. O çok gün görmüş bir kişiydi.

Aradan nice günler geçti. Bir kişi İskender'e geldi:

— Ey İskender! Dedi. İran'da ne kadar sanatkâr varsa sanatlarını bırakmışlardır. Hepsi askerliğe koşuyor, ekin işleyenler asker oldu. Askerlerse ekincilik yapıyorlar. Çöl adamları artık ne iş yapacaklarını bilemiyorlar.

İskender, bu sözleri işitince İran ülkesine münâdiler (tellallar) çıkarttı. Şöyle yasaklar koydu:

— Her kim, kendi sanatını bırakacak olursa ve başka bir iş tutmağa kalkarsa o kişi suç işlemiş olur. Onun malı beyliğe, devlete geçer. Kendi başı da beliktir.

Halk bu buyruğu dinlemedi. Nice kişinin başı gitti. Malı, rızkı elden çıktı. Halk bu yasakları görünce yola geldi, islah oldu. İskender de:

— Halk dine çağırılısın! dedi. İranlılar İbrahim dinine çağırıldılar. Kimisi sıdk ile, kimisi nifak ile imana geldi. İskender:

— Şu ateşgedeleri yıkın! diye buyurdu. Nerede ateş mâbedi görülseyse yıktırıldı. Yıkılan her ateşgede altında bir büyük define bulunurdu. O define ele geçti. Hem de Zerdüşť dininde olanların bir geleceği vardı ki Nevruz (senenin yeni yıl gününde [Eski dokuz martta]) ne kadar kız varsa, gelin varsa hepsi süslenirler. Sahralarda içer e le-

nirlerdi. Bundan çok fitne doğardı. İskender, bu âdeti yasakladı ve şöyle bir buyruk verdi:

— Bu âdeti (geleneği) bırakın. Herhangi bir kızı, ya da bir gelini görürseniz onu döğün, pataklayın ki bir daha öyle eğlenceler yapmasınlar.

Bu emirden sonra da o âdetler ortadan kalktı. İskender İran'ı gezdi. Babil şehrine gitti. Orada çok sihirbazlar yer tutmuştu. Hepsini kırdı, giderdi. İskender bundan sonra Musul'a geldi. Musul'dan Azerbeycan'a geçti. O yerde iki dağ vardı. Birisine Serhâb derlerdi. Ötekisine de Cerândab derlerdi. Bu iki dağın arasında bir ateşgede vardı ki içinde 1000 mûbit (ateşgede rahibi) bulunuyordu. İskender onu da yıktırdı. Halk o zaman İskender'e gittiler. O ateşgede de güzel bir kız bulunuyordu. Sihir yapmakta ustaydı. Birçok insan, bir arada görünce, kendisini bir yılan bir ejderha kılığına sokmuştu. Halka da saldırmıştı. Halkta o ejderhanın saldırısını görünce kaçışmıştı. İskender'e de:

— Filân ateşgede de bir ejderha vardır! dediler. İskender de Feylesof hocası Aristo'ya:

Rastoo! Bu ne iş! Ne sırdır öyle,

Yalnız bana sen açıkla, söyle!

Aristo da:

— Onu Belinas bilir! dedi. Belinas ta o ejderhayı gördü. Sihirbazlık, cadılık olduğunu anladı. Efsun okudu. Kadın ne kadar sihir eyledi ise de, Belinas, o sihri bozdu. Kızı bağladı.

Kız silkindi ansızın

Şekli değişti kızın!(*)

* * *

İnsan şekline girdi,

Bir kız olup belirdi!

Belinas bu güzel kızı görünce ona aşık oldu:

Kız ayagına düştü,

Sihri bütün ölmüştü!

(*) Bu iki mısra rahmetli şair Orhan Seyfi'nindir.

**Hemen aman diledi,
"Aman Belinas!" dedi.**

**Belinas âman verdi,
İskender'e gösterdi!
Dedi: "O ejderha bu,
Sihirler yapıyordu!"**

**Ne efsun etti ise,
Kalbi inletti ise,
Yok eyledim büyüü,
Kalmadı şeytan tüyü!**

**"Ey İskender bana sen,
Bağışla bu kızı sen!
Bunu senden umarım,
Kalmasın umut yarım!**

**İskender dedi:
"Onu gördüm, ben tuttuğunu!
O senindir al, götür,
Olsun sevginiz de gür!**

**Ama sihrinden sakın,
Gafil olma, hiç sakın!
Belinas öptü de yer,
Onun oldu bu dilber!**

**Aldı eve götürdü,
Pek tatlı günler sürdü!
Öğrendi ondan sihir,
Cadı Belinas denir.**

**Orada tarihler de,
Adı geçer bu yerde!**

İskender, Bâbil'den sonra Kuzey'de bulunan Erdebil'i de aldı. Oradan geri döndü. Başkent Astahr'dan Dârâ'nın karısına bir mektup yazdı. Ve şöyle diyordu:

**"Yüce Yaradan tanıktır ki kocanız Dârâ'yı ben öldürmedim.
Onun ölümü güvendiği beylerden Mahiyâr ile Canusyâr eliyle ol-**

du. Onları, bundan ötürü, hemen yakalattım. Aman vermedim. Öldürttüm ve Dârâ'yı kefenletip toprağın koynuna koydum. Sa-
vaşımızdan önce, barış için çok uğraştım. Ama benimle barışma-
dı. Alın yazısı böyleymiş. Buna çare olmadı. O gitti. Ama bizde gi-
deceğiz. Bizi yaratan ilâhtan başka hiç kimse diri kalmayacaktır.
Hem, Dârâ öldüğü zaman üç vasiyette bulundu. Rûşeng adındaki
kızını bana verdi. İkinci vasiyetinde, «O iki hainden, kadın istekli
erkekten intikamımı, ölümü al» dedi. Üçüncü olarakta halkını ısı-
marladı. Bu üç vasiyetinden birisini yerine getirdim. Geriye iki
vasiyeti kaldı. İlâhımız ön verirse o iki vasiyeti de yerine getiri-
rim. Umuyorum ki Ruşeng'i bana getirirsin. Dârâ ki İsfahan'ı ba-
ğışlamıştı. Onu yine dileğin varsa makbulümdür. İran'da, Anado-
lu'da yine sizindir!"

İskender Eflâtun'u (*) yollayarak dedi ki:

— Şu armağanlar Dârâ'nındır onlara git. Onları koca ve baba ya-
sından kurtar.

Eflâtun, İsfahan'a vardı. Dârâ'nın imparatoriçesine, haber verdi-
ler. O da adamlarını Eflâtun'a karşılayıcı gönderdi. Kadının adı Gül-
ara idi. Eflâtun onu katına varınca çok saygıda bulundu. İskender'in
mektubunu ona sundu. Armağanlarını takdim etti. Gül-ârâ mektubu
okuttu. Bir parça ağladı, gözyaşı döktü. Karşılığını da yazdırdı. Mek-
tupta şöyle yazılmıştı:

— "Ey şehr-i yâr! Dârâ hakkında gösterdiğin hayır ve şefkat-
ları Yüce Yaradan da bilir. Her vakit saadetini duacıyım. Dârâ
gittiyse de umudum sensin. Sen yabancı değilsin. Kızım Rûşeng ve
ben, ikimiz de senin cariyesiniz. Her ne buyruğun olursa, canımız
üstünedir. Ve bize revâdır, makbulümüzdür."

Mektup tamamlanınca Eflâtun onları yastan çıkardı.

Bu mektubu aldı İskender'e gönderdi. O da mektubu okuttu. He-
men, Konya'ya adam saldı. Anası Nâhide'yi (Venüs'ü) getirtti. Hali
haber verdi. Çok mal ve define bağışladı. Eflâtun'a yolladı:

(*) Eflâtun: Aristo'nun hocası Sokrat'ın öğrencisi. Ünlü Yunan feylezofu. (M.Ö. 429-347)
yıllarında yaşamıştır.

— Eflâtun'a Rûşeng'i al, getir! dedi. Anası Venûs te, İsfahan'a gelince, bunu Gül-ârâ'ya haber verdiler. Gül-ârâ da adamlarını, alıp onu karşıladı, sarayına götürdü. O gün yenildi, içildi. Ertesi günü, İskender'in anası getirdiği hediyeleri sundu. Aradan bir hafta geçti. Gül-ârâ hazırlık yaptı. Dârâ'nın definesini kızına çeyiz verdi. Bu çeyiz şunlardı:

- 100 yük kumaş,
- 1000 yük çil para,
- 10.000 inci tanesi,
- 1000 yük çadır,
- 100 otağ,
- 50 taht,
- 1000 taç,
- 300 yük altın nişanlar,
- 10 yük cevahir,
- 300 yük takım eşya
- 5000 köle (erkek)
- 5000 güzel (cariye)
- Ve İskender'e lâyük hilatler.

İskender Astahr'a vardı. Büyük ziyafetler verdi. Rûşeng'le evlendi. Bir ay balayı geçirdi.

Bir gündü, İskender oturmuş içki içiyordu. Yanında çok hakim kişiler vardı. Her hakim kişi kendisini öğmekteydi. Aristo:

— Benden yüce feylesof kişi yoktur. Ben her hünerde üstünüm. Filan iş, benim işimdir. Filan felsefeyi ben ortaya koydum! dedi. Oysa Eflâtun onun ustası idi. Orada da hazır bulunuyordu. Hiç tunmadı. Hiç ses çıkarmadı. Bütün hakim kişiler İskender'in hatırı için onu öğmekteydiler. Meclis dağıldı. Eflâtun kalktı, gizlice dağa çıktı. Yepyeni bir küp aldı. O küpün içine girdi. Avaz avaz bağırır, şarkı söylerdi. Tam kırk gün o küpte oturdu. Birgün dışarı çıktı. Dağda geziyordu.

Bir insan kafası buldu. Aldı, bir mağaraya girdi. Bir ağacı kafa biçiminde oydu. Ağacı oyarak ellerini de yapmak istiyordu. Düşündü başaramadı. Dirseğini dizinin üstüne, elini de yüzünün üstüne koydu, düşünmeye başladı. Eline baktı, onun gibi yapmak diledi. Bir çanağın içinde tılsımlar dizdi. Üstüne bir ince tahta çekti, içine bağırsaktan kirişler yerleştirdi. Usulüne göre düzüp tamamladı. Adını Ud koydu. Sonra yere bir çember çizdi. Kendisi o çemberin ortasına geçip oturdu. Ud'u bir parça çaldı. Usulünü bulup biraz daha o besteyi çaldı. O dağda ne kadar vahşi hayvanlar varsa, o tılsımdan ötürü, onun çevresine yığıldılar. Eflâtun çaldığı makamı değiştirdi. Vahşi hayvanların aklı başından gitti. Usulü (makamı) yeniden değiştirdi. Başka çeşit bir çalgı çaldı. Hayvanların aklı, başlarına geldi. Makamı yine değiştirdi. Başka bir hava çaldı, hayvanlar ürktüler. Oradan kaçıştılar. Orada çalgıyı tamamlayınca İskender'e gitti. O udu (çalgıyı) ona gösterdi. İskender de feylesof kişilerini topladı. Eflâtun'a icat ettiği çalgıyı çaldırttı. Yırtıcı orman hayvanları yine gelip toplandılar. Yine akılları başlarından gitti. Yine şaşkına döndüler. Sonra kendilerine geldiler. Sonraki değiştirdiği bir makamla hayvanları ürkütüp kaçtırttı.

İskender bu ustalığı gördü, beğendi. Alkışladı, Aristo'nun ise canına od, ateş düştü. Kalktı, evine geldi, oturdu.

Şöyle rivayet edilir ki, İskender Mısır'da Zengibar ordusu ile cenkleşirken zaferin sonunda Pelek'in hazinesinde tuhaf bir şey ele geçirmişlerdi. Bu, kemikten yapılmıştı. Onu İskender'e götürdüler. Herkes buna şaşıp kaldı. Zengibar'ın tutsak olan beylerine:

— Bu nedir? diye sordular. Onlar da, Hindistan'da bir kuş vardır ki ona **Kakunu kuşu** derler. Bu aracı o kuşun burnunun biçimi gibi yontmuşlardı.

İskender, o çalgıyı çok malla birlikte öğretmeni Aristo'ya verdi.

Aristo, bir gün tenhada, bilgi ile anlamıştı. İçini bölmelere ayırdı. Tamamladı. İpekten kiriş yaptı. Tutkalladı. O çalgıya taktı. Adını Rübâb-Kemençe koydu. Bunu kırk günde tamamlamıştı. Yine ormanlığa çıktı. Ortaya bir çember çizdi. Dairenin içine oturdu. Kemençeyi çaldı. Yırtıcı orman hayvanları onun karşısında toplandılar. Çalınan makamı dinlediler. Şaşkına döndüler. Kendilerini şaşkınlıktan kurtarmaya çâre olmadı. Aristo ne kadar uğraştı, çalıştı ise aciz kaldı. İskender'e haber verdiler:

— Aristo bir keşifte bulunmuş ama sonunda acze düşmüş! dediler

İskender atına bindi. Aristo'nun bulunduğu yere vardı. Onu görünce güldü. Eflâtun da attan indi. Aristo'yu o çemberden çıkardı. O dairenin ortasına geçip oturdu. Çalgı çaldı. Yırtıcılar çevresinde toplandılar. Çaldığı hava ile onları kendilerine getirdi. Ürküttü.

Aristo, Eflâtun'u kendisinden üstün gördü. Vardı, onun elini öptü, çok öziir diledi:

— Ben ancak senin öğrencin olabilirim! dedi.

İskender, hünerde Eflatun'un Aristo'dan üstün olduğunu gördü. Derecesini artırdı. Ona çok bağışlar sundu. Ertesi günü ormandan şehre döndüler. İskender, o çalgıcıları beğendi. Mecliste iken onları çaldırır, dinlerdi.

Bir gündü. Beyler yerlerine oturmuşlardı. İskender dedi ki:

— Ey feylesoflar! Selm'in hazinesinin kilidinin Sind ırmağında olduğu söylenir. Hiç bilir misiniz?

Bunu, hakimlerden kimse bilmedi. Sâde Eflâtun ayağa kalktı, durdu, dedi ki:

— Ey İskender! Ulular çok sanat yaratırlar. Eğer müsaade ederse-
niz bir kaçını size arzedeğim.

İskender de:

— Ey feylesof, ver haberini! dedi. Eflâtun hakim de:

— Şah Behmen zamanında bir çoban koyun güderken ansızın bir mağaraya yolu düşmüş. O mağaradan bir aydınlık sızıyormuş. Bunu görüp içeri girmiş bakırdan yapılmış bir at görmüş. Çevresini gezmiş. Atın iki gözünü delik olarak görünce elini göz oyuğundan uzatmış. Eli bir ölüye değmiş, o atı o anda kırmış. O ölü şimdi karşındaymış. Elinde bir altın yüzük varmış. Onu almış, çoban, parmağına takmış. Sonra o mağaradan çıkmış. Akşam da ağasına varınca ağa ondan dai-
ma koyunların hesabını sorarmış. Çoban koyunlarının hesabını verirken parmağındaki yüzükle de oynarmış. Yüzüğü ne zaman avucunda oğsa, ağasının gözleri önünden kaybolurmuş. Ağası o hali görünce şöyle demiş:

— Ey çoban! Meğer sen sihirbazlıkta bilirmişsin. Çünkü kimi görünüyorsun, kimi de görünmüyorsun!

Çoban o zaman sorar:

— Sihirbazlık nice olur?

Koyunlarının hesabını ağıl sahibine veren çobanı, ağası ne kadar sıkıştırıp sorguya çekmişse de çoban:

— Ben sihirbazlık, cadılık bilmem! diye ant içip durmuş. Ağasının yanından çıktıktan sonra başka yerde de yüzüğü sınamış, sihirin yüzükte olduğunu anlamış. Onun halkasından tılsım meydana gelirmiş. Bu incelemeyi yapınca kalkmış, şehire gitmiş. Canı ne dilerse almış. Çalınanları, bir dev mi, bir peri mi alır kimse bilmezmiş. Çoban, bir gün eline bir kılıç almış. Devrin şahının sarayına girmiş. O kadar orada kalmış ki, şahla halvet olmuş. Kendisini şaha göstermiş ve kılıcını kınından sıyırmış. Şah ona:

— Ey kişi, ne diliyorsan dile, sana vereyim! demiş.

Çoban da:

— Ben bir peygamberim!

— Ya mûcizen nedir?

— Benim mûcizem şudur: Eğer gönlüm dilerse kendimi halka gösteririm. Gönlüm dilemezse kendimi kimseye göstermem, gizlenirim! demiş. O şahta bu düzmece peygamberin dinine girmiş. Şimdi bu çoban bir beydir. Amelika şahının kızını almış padişah olmuştur. Ben ne kadar düşündümse de o yüzüğün halkasının şhrini bilip öğrenemedim.

İskender, bu haberi alınca Eflâtun'a kucak dolusu bahşış verdi.

DÂRÂ'NIN KIZININ İSKENDER'LE EVLENME HİKÂYESİ

Haberleri rivayet eden Hakim Ömer Nizâmî şöyle der:

— "İskender, Dârâ'nın kızı Rûşeng'i aldı. Düğünün üstünden iki yıl geçti. Birgün Aristo'yu katına çağırdı:

— Ey feylesof! dedi. Bu ülkelere hiç güvenim yok! Çünkü buralar Acem ilidir. Ben ki bugün buralarını güç ile, kuvvet ile aldım, mülküm olamaz. Malımı, rızkımı Konya şehrine göndermeyi diliyorum. O yeri sana vereyim, orasını sen koru, sana güvenim vardır.

Aristo da dedi ki:

— Ey İskender! Bu vatan hepimizindir. Eğer beni oraya yollarsan yüzünün ak çıkmasına çalışırım. Utanmamış olayım, ama sen bil ki bu ocağı dileyenler çoktur. Rum ülkeli kişiye İran'dan yer verme sakın. İran'ı sen yine Acem beylerine bırak ve her şehirde bir padişah dik. Korkarım ki, ey İskender! İranlı'lar kan, intikam için gayret kuşaklarını kuşanırlar. Sonra Rum ülkesini yıkarlar. Oysa, sultanlığı onların arasında dağıtırsan, birbirlerine düşerler. Rum, kurtulur, madem ki bu memleketleri eline geçirdin, yine eski beylerine şefkat eyle, yerlerine yine onları seç. İşitenler senden ürkmessinler. Hem de o beyleri öldürme, onlar sana gelip ant içtiklerinde sen andını bozma. Sonunda Siyavuş ve Efrâsiyab, (Turanlı Alper Tunga) gibi olmayasın! Düşman bozulunca, onun halkını çok kırmayasın. Dünya kimseye baki kalmamıştır.

İskender de:

— Ey hakim! dedi. Sen Rûşeng'i ve çehiz hazinesini al. Konya şehrine git. Ben bir kez bu cihanı seyredeyim ve dünyada ne kadar acaip şey varsa göreyim!

Aristo onun bu fikrini kabul etti.

İskender:

— İran'ın ünlü kitaplarını getirin! dedi. O kitaplar getirildi. Hepsi Yunancaya çevirdiler. Hepsini Aristo'ya verdi. Rûşeng'i de 3000 köle ve cariye ile Konya'ya yolladı.

Aristo, Konya şehrine geldi, Konya'da beylik sürerdi. Rûşeng, üç ay sonra bir oğlan çocuk doğurdu. Aristo'ya haber verdiler, sevindi. Hemen İskender'e adam yolladı. Doğumu haber verdi. İskender de sevindi. Fakirlere mal dağıttı. Oğlan çocuğun adını İSKENDEROS koydu. Ona çok hediye gönderdi.

Aristo İskenderos'u eğitmekteydi. Büyüyünce onu bilgi yolunda yetiştirmeye başladı. İskender, Aristo'yu Konya'ya gönderdiği sıralarda Azerbaycan'la Ermeniyye halkı ondan medet dilediler. Çünkü Ahvaz'da bir pehlivan kişi vardı ki AD soyundandı. Adı Dûvali idi. Dârâ zamanında Azerbaycan'ın ve Ermeniyye'nin haracını o alırdı. İskender'e:

— Azerbaycan sana gerekse, oranın beyini, ortadan kaldırmaya bak! dediler.

İskender, bu sözleri işitince kızdı, gazaplandı. Ermeniyye topraklarına vardı. O vakitlerde Ermeni halkı yoktu. Ama, o yerlere Ermeniyye denilmişti.

İskender, o yere varınca, ateşgedeleri yaktı, yıktı. İbrahim dinini açıkladı. O yerde ne kadar kaleler varsa, o kale beyleri İskender'e geldiler. Kalelerini onun eline teslim ettiler.

İskender, Ermeniyye'den göçtü. Tiflis şehrine vardı. O yeri gördüğü zaman, onu beğendi. Ve:

— Buraya bir şehir kurun! dedi. Çok mal ve işçi verdi. Tiflis adındaki beyini oraya bey etti. Tiflis şehrini kurdurttu. Ama Ahvaz beyi Dûvali'ye:

— İskender geliyor! diye haber verildi. O da hemen birçok mal ve rızıkla İskender'e vardı. Yer öptü, İskender, Dûvali'nin hatırını sordu. Çok gönül alıcı sözlerde bulundu. Onu teselli etti. Ona lâıyk kaftan giydirdi. Kendisine de musahip (sohbet) arkadaşı seçti. Dûvali de İskender'den ayrılmaı. Onun iki oğlu vardı. Birisinin adı Kûdi, birinin de Bûri idi. İskender ikisini de Ahvaz'da bıraktı. Kendi askeri ile kuluğa girdi.

İskender, av avlaya avlaya oradan göçtü. Berdâ denilen şehre vardı. O yeri görünce:

— Burası kimin yeridir? diye sordu. Ona:

— Bu yer, Nûşâbe adında bir kadın vardır, onun yeridir. Yanında 4000 kadın bulunmaktadır. Onun kuludurlar. Nûşâbe'nin yüzünü o kadınlardan başka kimse görmez. Kendisinin vekilleri, perdecileri yaşlı kadınlardır. Onların hepsi de kızıoılan kızlardır. 30.000 de kulu, halkı vardır ki her birine bir kasaba bağışlamıştır. Onlardan da hiç kimse Nûşâbe'yi gören olmamıştır. Sultanlara lâıyk kasırları vardır. Bu Nûşâbe her gün tahtında oturur. O kadınlar onun karşısında ayakta dururlar. Ona kulluk ederler. Gece olduğu zaman o kasırda uyumaz, taştan yapılmış bir odası vardır. Varır orada kendi geleneğine göre tapınır, ibadet eder. Bu ibadet sabaha kadar sürer. Sabah, akşam yer-içer! dediler.

İskender bu haberleri işitince, orada kaldı. Bir nice gün yedi, içti. Nûşâbe'ye de:

İskender şah, Berda'ya geldi! dediler. O da pekçok armağanlar hazırlattı. İskender'e gönderdi. Onun her beyine de ayrı ayrı hediyeler yolladı. İskender, o armağanları görünce, Nûşâbe'ye kendinin gitmesini istedi. Nûşâbe kadın, gizli bir nakkaşı (nakışçıyı) İskender'e yolladı. İskender'in boyunu, posunu gördü. Resmini yaptı. Bunu Nûşâbe'ye yolladı. O da bu resmi hazinesine yolladı.

Aradan bir kaç gün geçti. İskender o kişi ile birlikte elçiliğe gitti. Şehre varınca, Nûşâbe'nin kasrına vardı:

— Ben İskender'in elçisiyim. O gönderdi! dedi. Nûşâbe'ye de:

— İskender'den elçi geldi! diye haber verildi. O da katına giderek tahtına geçti, oturdu ve:

— O elçiyi getirin! dedi. Adamları gittiler. İskender'i getirdiler. İskender kılıcıyla. Yer filan öpmeydi. Nûşâbe, onun kendi zannı ile İskender olduğunu anladı:

— Gel, tahta çık! dedi. İskender de ricaya fazla meydan vermeden tahta çıktı, oturdu. Nûşâbe İskender'i yakından görünce onun İskender olduğuna kanaat getirdi. Ama açığa vurmadı. İskender'e:

— Niçin geldiniz? diye sordu. O da:

— Kralımdan geliyorum. Size selâmları var! dedi. Sonra:

— Kralımız diyor ki:

— "Bizden, ne zulüm gördü ki bize gelmedi. Baş kaldırdı. Oysa bütün beyler bize geldiler. O niçin gelmedi? diye soruyor. Acaba bizi bilmiyor mu? Dünyada bizden daha ulu bey mi gördü ki ona güvenip gelmedi? Acaba armağan sunup yemek içmekle mi aldatıyor? Katımıza gelmeyecek olursa bilmiş olsun ki ona el uzatırız! Son sözüm kendisinin yarın katımda bulunmuş olmasıdır!"

İskender bu sözleri söyledi, sustu. Nûşâbe de:

— Ben dünyada senden aptal kişi görmedim! diye cevap verdi. Sen tahtını bırakıp elçiliğe varıyorsun. Ey yiğit! Ben öyle sanıyorum ki sen İskendersin. Bana söylediğin bu sözler, bir elçinin böyle küs-

tahcasına söyleyeceği sözler değildir. Söylemeğe haddi de yoktur. İskender'in sen kendisisin. Beni çağırma geldin, ama kendine çare ara, işte tuzağıma düştün!

İskender de:

— Ne ayıp iş bu! Benim İskender olmam ne haddime düşmüş? İskender, elçiliğe gelecek bir kişi midir? Adamları kulları ne olmuştur? Dünyada onun gibi kral yoktur ve kendisinin benim gibi yüzbin kulu, bekçisi vardır! diye gürledi. O zaman Nûşâbe prenses te:

— Ey kral! dedi. Niçin, sen kendini gizliyorsun? Elçi olsaydın, karşımda yer öper, böyle küstahça bir kral edâsı ile konuşmazdın. Dağlar taşlar seni bilmektedir. Ama, benim talihimdir ki seni buraya getirdi.

İskender de kadına şu cevabı verdi:

— Eğer, benim size kulluk göstermediğimden ve yer öpmediğimden soruyorsan bu, şundan ötürüdür ki ben âdi bir kraldan gelmiyorum ki benim diyen kimseden korkayım! Benim kralım; "Korkmadan, yumuşak olmayan, katı konuşma yap!" dedi.

Prens Nûşâbe, o zaman ona şöyle sordu:

— Niçin bu tartışmaları yapıyorsun? Güneşi balçıkla kim sıvar? Eğer sana tanık getirirsem ne dersin?

İskender, hemen kılıncına el atmak istedi. Nûşâbe prenses:

— Varın, filân sandığı getirin! Adamları, söylediği sandığı getirdiler. O da ressamının çizdiği resmi gösterdi. İskender de kağıtta kendi resminin yapılmış olduğunu görünce bozuldu. Yüzü sarardı. Korktu. Çünkü burada yalnızdı. Nûşâbe, İskender'in korktuğunu görünce:

— Ey kral! dedi. Dünya işi böyledir.

**Sen korkma sakın, hiç ürkme benden,
Ben korkmadım işte hem de senden!
Bir cariyenim küçük değersiz,
Şol resme niçin şaşırdınız siz?**

**Gösterdim o resmi ben niçin mi?
Sen söyle hemen resim senin mi?**

**Ben her ne kadar kadındım amma,
Dünya işi hiç değil muammâ!**

**Gafil değilim cihan içinden,
Akıl erdiririm her işte bil sen!
Erkek arslanda olsan, eyvah!
Ben bir dişi aslanım bil ey şah!**

**Cenk etse şu askerim ki bir az,
Hiç kimse de bilki karşı durmaz!
Dârâ bile üstün olmamıştı,
Gülyüzlerimiz de solmamıştı!**

**Gel, cenk edelim, gelirsen üstün,
Dünyaya değer bu en büyük ün!
Şairleriniz yazar da destan,
Çıkmaz adınız, sizin akıldan!**

**Alt olsa eğer senin ki ordun,
Elden gider en çiçekli yurdun!
Halin nice olur? Gerçek düşünen!
Bir tutsak olursun, ey kral sen!**

**Gel, biz yapalım barış bu anda,
Namin gezsın bütün cihanda!
Bir cariyeniz olup bu demde,
Hizmet edeyim durup ta hemde!**

**Yaptırmış idim o resmi bilsen,
Hiç bir beyi sevmedim gönülden!
Lâkin, senin en güzeldi resmin,
Kalbimde yer etmişti tatlı sesin!**

**Hoş gelmedi başka yüz, şu gönle,
Kalbimde elem var, gel artık önle!**

Nûşâbe, bu güzel sözleri söyleyince hemen tahtından indi. Başka yerde oturdu ve şöyle dedi:

— Bir tahtın üstünde iki şahın oturması olur mu? dedi. İskender bu sözleri çok beğendi. Onu alkışladı. Öğütlerde bulundu. Onun emri-ne kendisini teslim etti. Nûşâbe:

— Yemek getirin! diye emir verdi. Sofra kuruldu. Türlü yemekler geldi. Halka da bol bol yedirildi, içirildi. Gürcü dili ile söyleyerek bir cariyesine:

— Var, dört çini kâse içinde cevahir getir! dedi. Cariye de gitti. Dört üstü kapaklı çini kâse getirdi. Bunları İskender'in önüne koydular. Kapaklar açıldı. İskender baktı, Fağfur kâsenin birisinde altın vardı. İkinci kâsede yakut, üçüncü kâsede lâal, dördüncüsünde ise inciler gördü.

Nûşâbe:

— Ey şah! dedi. Buyur, yemek ye!

İskender de o gürcü prensese:

— İnsan taş yer mi? Bir yemek emret ki yiyelim! dedi. Nûşâbe gülümsedi:

— Ey kralım! dedi. Siz bunun için mi dolaşıyorsunuz? Yoksa Rum diyarında o kadar et ve ekmek yok mu ki bu kadar zahmetlere girmektesin? Senin zahmetinin tümü bunun içindir.

İskender, gürcü prensesinin bu serzineş ve siteminden utanç duydu. Onu bağışladı. Hatta gönlü ile alkışladı. Nûşâbe adamlarına buyruk verdi. Türlü türlü yemekler getirdiler. Genç prenses yemekleri kendi eli ile İskender'in önüne koydu. Önce çeşnisine kendisi baktı. Yemekleri tattı. Sonra da İskender'e ikramda bulundu. Ona hizmet etti. İskender yemeği yeyip bitirince gül suyu getirildi. Önüne leğen tutuldu. İskender ellerini ve ağzını yıkadı. Sofra kaldırıldı.

İskender:

— Bundan sonra sana ziyanım dokunmayacak! dedi, söz verdi. Nûşâbe vezirini çağırdı. İskender'in ağzından bir kâğıt yazdırttı, imzalattı aldı. İskender de atına bindi, sağ kurtulduğuna şükretti. Kendi beyleri de onu görünce sevindiler. İskender kendi otağına çekildi. Tahtına çıkıp oturdu. Komutanları ile sohbete daldı.

O gün böyle geçmişti. Ertesi günüydü Nûşâbe 1000 cariy ve 1000 erkek kulu ile İskender'in ordusuna geldi. Birçok otağlar gördü. Kimisi yeşil atlastan, tıhapları (çadır halatları) ipektendi. Direkleri altından ve kazıkları gümüşten yapılmıştı. Gürcü prenses oraya varınca İskender'e:

— Berdan prensesi otağına geldi! dediler. O da:

— Hemen getirin! diye emir verdi. Prenses otağa girince dünya beylerini orada gördü. Hepsı çevresindeydiler. O da yer öptü, sonra İskender'in buyruğu ile bir kürsüye götürdüler. Bu kürsü İskender'in tahtına yakın bir yerdeydi.

İskender:

— Lûtfen o kürsüde oturunuz! dedi. O da kürsü üstüne çıkıp oturdu. İskender prensesin hatırı için bir kaç zaman konuşma yaptı:

— Yemek getirin! diye emretti. Yemekler getirildi. Şerbetler içildi. Sonra türlü yemekler sunuldu. Sofra yerden kaldırılınca gürcü prenses gitmek istedi.

İskender:

— Bugün burada kalınız. Yarın da güzel güzel konuşmalar yapalım! dedi. Gürcü prenses bunu kabul etti. O gün de yenildi içildi. Sabahdan ikindi vaktine kadar sohbette bulundular.

İskender:

— Kaftan getiriniz! diye buyurdu. Kaftanlar da getirildi.

İskender:

1 taç,

1 taht,

100 yük kumaş,

10 batman cevahir,

10 tane küheylan at,

3 tane atlastan yapılmış giysi armağan etti. Prensesle gelen kadınlar pek yaşlıydılar. Onlara da birer kaftan verildi. Prenses Nûşâbe yer öptü. Otağından dışarı çıktı. Atına bindi. Kendi şehrine gitti. İskender de oradan ayrıldı. Belkan'a gitti. Orada bir şehir yaptı. Adını Belkan koydu. O şehrin üstüne bir adam, yönetmen olarak koydu.

İskender o şehrin yapımını tamamladı. Orada bir gün oturdu. Beylerine:

— Ey beyler! dedi. Gönlümde bir kez olsun dünyayı gezmek ve hiç görmediğim yerleri görmek isteği var. O yerleri göreyim. Çünkü dünyayı gezip dolaşmayınca kendi doğduğum topraklara dönmek istemiyorum. Önce Elburuz dağına, sonra Şırcan'a gideyim oradan Horasan iline varayım.

Beylerin hepsi:

— Buyruk senindir! dediler. Biz evimizi daha vatanımızdan ayırdığımızda terketmiştik! dediler. İskender de bu haberi işitince sevindi. Askerine çok bağışlarda bulundu. 2.000.000 adamı sayıldı, deftere girdi. Oradan göçtü. Deniz kıyısına geldi. Oradan göçtü. Şırcan'a geldi. Yanında 70 hakim kişi vardı. Aralarında Hızır (a.s.) da vardı. Eflâtun, Belinas, Hermis, Valis, Bukrat hakimleri İskender Hızır (a.s.) ile bu hakim kişileri yanına çağırdı. Meclis kurdu. Dedi ki:

— Askerimiz, mal ağırlığına uğradı. Gidemezler. Ne maslahat görür, ne dersiniz?

Hakim Belinas:

— Ey şah! dedi. Senin beylerin mallarını yerlere gömsün, yerlerini nişanlasınlar. Vakta ki saadetle dönmeğe kalkarsan, her kişi malını gömdüğü yerden çıkarsın götürsün.

İskender, bu ortaya konulan düşünceyi beğendi:

— Her kimin ki malı, rızkı çoksa, hazinelere koysunlar ve nişan işaret etsinler! diye buyruk saldı. Halkıda bu haberi işitince hazinelerini dağlarda gizlediler. Üstlerine nişanlar koydular. Üstlerini tılsımladılar. Hakim Belinas bir mağara kazdırdı. O mağaranın da içinde bir kuyu açtırdı. İçine 1000 deve yükü mal ve hazine koydurdu. Hatta o kuyunun içinde evler kurdurttu. Kuyunun dibinde bir çark düzdüttü. Orada bir lağım (kanalizasyon) yaptırdı. Mağaranın bir yanında su akıyordu, o su yoluna suyu aldı. O çarkı işletti. Kuyunun ağzında da bir çark yaptırdı. Kanatları çeliktendi. Onu, aşağıdaki çarka tılsımla bağladı. O çarkı da işletti. Biçimini aldı. Bir kağıda resmetti. Hazinesinde sakladı.

İskender, sonra oradan göçtü. Şemah şehrine geldi. Bu şehrin beyi kendisini tanıdı, karşıladı. İskender'e pekçok armağanlar sundu. Ona bir ay kulluk etti.

İskender bir gün ona:

— Yeriniz nice dir? Düşmanınız kimdir? diye sordu. Şemah beyi de:

— Ey şah! dedi. Kıpçak halkı bizi incitirler. Bu yakınlarda bir kale vardır. O kalenin adı Gülşan'dır. Orada biraz yol kesenler, yaşamaktadır. Onlar da bizi incitmektedirler. Senden, bu beladan bizi kurtarmanı umarız.

İskender de:

— O Gülşan şehrini alayım. Sonra Kıpçak'a gideyim! dedi. Hemen askerine buyruk verdi:

— Gülşan şehrine saldırın! dedi. Askeri de Gülşan üstüne saldırdılar. Şehri çevirdiler. İskender, kalenin üstüne yürüdü. Ama üstün gelemedi. Zafer kazanamadı. O zaman şemahlılara:

— Burada hiç bir din adamı, bir zahit kişi, sofı, dini bütün kişi var mı? diye sordu. Ondan yardım diliyelim!..

Orada bu türlü bir kişi vardı. İbadet ehli insanlar ne zaman İskender'in yanına gitseler o, onlarla çok sohbetle bulunurdu. Öyle ki, İskender kendi beyleriyle öyle uzun sohbetle bulunmazdı ve o zahid kişilerden yardım, hikmet dilerdi. Onun bu halinden de, komutanları, subayları incinir, dururdu.

İskender o din adamını çağırttı.

Komutanları:

— Ey şah! Din adamı cenkten ne anlar. Cenk için, savaş için himmet, çok askerdir ve cenk hazırlıklarıdır! dediler. İskender bu sözleri işitti, ama hiç tınmadı. O komutanlar, 40 gün sabahdan akşama kadar savaştılar. Yine de bu kadar günde Gülşan kalesini alamadılar.

İskender'e:

— Kale alınmamışsa bundan ne çıkar? dediler. Buradan göçelim. Elbirûz'a gidelim! dediler. İskender de onların aciz olduğunu, bir şey yapamayacaklarını anladı. Devlet büyüklerini topladı. Yine:

— Bu yerlerde din ehli, ibadet ehli kimse var mıdır? diye sordu. Ona:

— Evet! Bir yaşlı kişi vardır! Filân mağaradadır! Yediği otların köküdür, giydiği yündür. Hiç kimseden bir habbe kabul etmez! dediler. İskender de, bu haberi alınca atlandı. O haberi vereni de yanına aldı. Feylesof kişileri de götürdü. Mağaraya erdikleri zaman, yaşlı din adamını gördü. Selâm verdi. İhtiyar kişi de ona:

— Hoş geldin ey İskender! dedi. İskender de atından indi. İhtiyarın önüne vardı. Elini öptü:

— Benim İskender olduğumu nasıl bildin! dedi.

Din adamı da:

— Benim gönlümün gözü açıktır! dedi.

O da:

— Burada nice zamandan beri oturmakta-sın? diye sordu.

İhtiyarda:

— Dünyayı önemsiz, itibarsız gördüm. Halka ne dostluğum, ne de düşmanlığım var. Rahat yaşayış yalnızlıkta, uzlettedir. Ben mâbudumla dost olduğum günden beri geri kalan her şeyi gönlümden sildim, çıkardım:

Yıllar yılı var ki burdayım ben,

Hiç gelmedi kimse başka senden!

İskender o an demişti:

"Ey pir, senden dileğim ufakça şeydir!"

İskender sonra sözlerini şöyle açıkladı:

Tanrım, yarattığı demiri ikiye böldü. Birisini kılınç yaptı. O kılıcı bize verdi. Birisini anahtar yaptı, size verdi. Buraya yakın bir yerde bir hisar var. Bir yol kesen topluluk orada oturmaktadır. Kırk gün var ki askerim o yerde cenk etmektedir. Onun kalesinde cenk ederler, ama bir türlü ele geçiremiyorlar.

Senden dilerim ki bir dua et,

Ordum bulsun benim selâmet,

Fetheyliyelim duanla şehri,

Alsın ordum bu zanla şehri!

Zahit dedi:

— Bunca askerin var,
Çok akıllı başında askerin var!
Vermez mi akıl, bu an şu beyler?
Bir pir sözü savaşta neyler?

**Haddim mi benim bu himmet, imdat?
Keskin kılıcınla sen zafer kat!**

İskender o din adamına şu karşılığı verdi:

— O beyler, o komutanlar benim din adamlarını, dini bütün kişileri sevdiğimi dilemezler.

İhtiyar düşündü:

— Pek iyi! dedi. Dileğini kabul ediyorum! dedi. İskender'e duada bulundu. Ona:

— Ey şah! dedi. Şimdi yerine dön. O şehri Yüce Yaradan sana kısmet etmiştir.

İskender oradan ordusunun başına döndü. Ulu kişileriyle konuştu. Ertesi sabah bir kurultay topladı. Kaleden inen bir kişi de hisarın anahtarını İskender'e getirdi:

— Ey şah! dedi. Bu gece kalemizin bir yeri yıkıldı. Biz gerçek bildik ki o, yıkılma senin attığın mancılıktan değildir. Bu yaradanın hışmındandır. Olay, böyle olunca biz de sana geldik. Bizi bağışla, bize âman ver.

İskender de onları bağışladı. Kale kendisine teslim edildi. Onun zâhitlerle konuşmasına kızanlar utandılar. İskender'den özür dilediler. O da, halka şefkat gösterdi. Adam başına birer köy bağışladı onlara dağıttı. Kaleyi yeniden onardı. O Şemah şehrini beyine verdi.

İskender sonra oradan göçtü. Derbend'e geldi. Oraya yüce bir duvar çektiirdi, bir de kapı yaptırdı. Orasını da Şemah beyliğine ekledi. Kendisi o kapıdan içeri girdi. Zengiyan'a vardı.

İskender Zengiyan'a varınca, o yerin halkının hepsi ona geldiler. Birçok sungular getirdiler. İskender de onlara:

— Bu yerlerde acâipliklerden neler var? diye sordu. Onlar da:

— Ey İskender! Bu dolaylarda Şemhal adında bir kale vardır. Onu Şerir adında Keykâvus soyundan bir bey yönetmektedir. O kale Keyhüsrev'in tahtgâhiydi ve câm-ı cihânnûma'sını orada kurmuştur! dediler. İskender de bu haberi alınca cihanı gösteren kadehi görmek istedi. Zengiyan'dan göçtü. Şemhâl kalesinin yakınına geldi. Kale meliki Serir'e:

— Ey Şerir büyük İskender (*) buraya gelmiştir! dediler. O da, onu karşılamak için büyük hazırlıklar yaptı. İskender'in katına vardı. Saray kapıcısı onu gördü. Şaha haber verdi:

— Bir bey geldi. Kim olduğunu bilmiyorum, Şahımızı görmek diyor! dedi. İskender de:

— Getirin! dedi. Mâbeynci Şerir'i İskender'e iletti.

Şerir büyük İskender'i görünce yer öptü.

İskender:

— Adı nedir? diye sordu.

— Melik Şerirdir! dediler.

İskender ayağa kalktı. Şerir'e saygı ve sevgi gösterdi. Onun hatırını sordu, söz arasında İskender dedi ki:

— Beni şah Key-Hüsrev'in kadehini görmek istiyorum.

Melik Şerir, İskender'e dua etti:

— Hoş ola! dedi. Yarın atlanın. O kaleye çıkın.

İskender, Şerir'i o gün doyurdu yedirdi, içirdi. İkisi de sarhoş oldular. Melik Şerir kalkıp yer öptü. İskender'in katından ayrıldı. Dışarı çıktı. Fakat İskender onun için bir otağ kurdurdu. Şerir'i bu otağa götürdüler. O da bir adamını Şemhâl kalesine yolladı:

— Var, git! Kardeşime, çok hazırlık yapmasını söyle! dedi. İskender şahı tahta çıkartsın. O kadehi doldursun. Şaha sunsun, başına da çok saçılar sersin. Ben burada kalacağım.

O kişi Şemhâl kalesine gitti. Melik Şerir de ertesi günü İskender'in yanına vardı.

(*) Tarihler, bu Makedonya kralı İskender'e "İskender-i Kebir" Büyük İskender derler.

— Ey şahım! dedi. Ben burada duracağım. Siz devlet ve saadetle Şemhâl'a varın. O kaleyi dolaşın, gezin siz ne zaman buraya gelerseniz, ben de o zaman oraya döner, giderim.

İskender, bu sözü kabul etti. Beğendi. Yanına yedi Yunanlı feylezofu (hakimi) aldı. O kaleye çıktı. Şerir'in kardeşi, kendisini karşıladı. Çok saçılar saçtı. Armağanlar sundu. Şahı, Key-Hüsrev'in tahtının ve cihanı gösteren kadehinin bulunduğu salona götürdü. İskender o Key-Hüsrev tahtına geçti, oturdu. Şerir'in kardeşi İskender'e dua etti.

Ona:

— Ey şehriyar! Bu tahtın bereketi uğuru ile çok taç ve taht ele geçireceksin! dedi.

İskender, o tahtta biraz zaman oturdu. Sonra tahtan indi. Tahtın üstüne birkaç avuç cevahir saçtı, kürsü kurdurdu, geçti, orada oturdu. Ona cihanı gösteren câmi (kadehi) getirdiler. İskender bir kürsü daha kurulmasını emretti. Bir kürsü daha kuruldu. Cam (kadehi) o kürsünün üstüne oydu. İçini doldurdular. İskender'e:

— Ey şah! Bu bardağı iç, ki devlet süresin, dediler. İskender de o bardağı aldı. İçindekini içti. Bardağı önüne koydu. Bardağın içinde şöyle bir yazı okudu. Yanındaki feylesof (hakim) Belinas ile Eflâton'u çağırdı. Onlara kadehteki yazıyı gösterdi. Onlar yazıyı okuyamadılar. Suretin aldılar. Bir avuç cevahirin içine koydular. İskender, Belinas hakime şöyle dedi:

**Bir tılsım, eyle sen ki tahta
Üstünde onun oturmasınlar!
Hatta bu güzel şehirde ala,
Bir gün oturupta durmasınlar!**

Hakim Belinas ta o tahta öyle bir tılsım yaptı ki tahtın üstünde hiç bir kimse oturamaz oldu.

İskender'e bundan sofrta kurdular. Ziyafet çektiler. Birlikte yediler, içtiler. İskender atına bindi. Ordusuna döndü. Otağına çekildi. Melik Serir'i getirtti. Ona çok mal ve kaftanlar sundu. Şemhâl kalesi-

ne yolladı. İskender'in hakimleri, o kadehin nakşından Ustircâp (*) aletini yaptılar.

İskender Şemhâl'den göçtü, deniz kıyısında Derben'de geldi. Oradan Gûran'a gitti. Kızılağaç'a vardı. Kızılağaç'tan Halhâl'e vardı. Oradan Rey şehrine gitti. Oradan da Horasan'a vardı. Orasını beğendi. Orada ne kadar ateşgede buldu ise hepsini yıktırdı. Moğol'lara siyaset etti, (idam cezaları verdi). Orada bir şehir yaptı. Adını Herâ koydu. Horasan'ı tüm gezdi, Gâvr ve Sicistân'ı aldı. Aznin'e vardı. Orasını da aldı. Eline o kadar mal geçti ki askerleri onları götürmekten aciz kaldılar. Büyüler yapıldı. Oradan göçüldü, deylem şehrinin üstüne yürüdü.

PADİŞAH KEYD-İ HİNDİ'NİN KISSASI

Haberleri rivayet ediciler şöyle demişlerdir:

— Deylim şehrinde bir padişah vardı. Onun adı Keyd-i Hindi idi. Bir gece uykuda kötü rüyalar görüyor, yeniden uyanıyor, uykusu yeniden bastırıyordu. Vakta ki sabah oldu. Bilginleri, brehmenleri (*) çağırtdı. Gördüğü düşleri onlara bildirdi. Hiç bir brehmen bu rüyaların yorumunu yapamadı. İçlerinden birisi dedi ki:

— Ey şah! Senin bu rüyalarını Mihr-i ân (*) hakimden başkası bilemez. Ama, o da şehirde durmaz. Daima ahûlarla gezer ve ot kökü yer. Bizi adem yerine koymaz, onu görmek gerektir.

Keyd-i Hindi şah ta atlandı. Mihrân'a gitti. Onun elini öptü. Dedi ki:

— Ey zamanın biricik bilgini! Ben bir takım düşler gördüm, ki hiç bir kişi yorumunu yapamadı. İşte sana geldim. Bana bunları yorumla. Derdime derman kat.

Mihr-i ân ona:

— Ne gördün rüyanda? diye sordu.

(*) Ustircâp: Ufkun üzerine yıldızların yerlerini bulmak ve yüksekliklerini ölçmek için eski çağlarda kullanılan bir araç.

(**) Brehmen: Hintli rahip.

(***) Mihr-i Ân: Güzellik güneşi.

Keyd-i Hindi de:

— Düşümde bir ev gördüm! dedi. Evden bir fil dışarı çıkıyordu. O evin kapısı yoktu. Küçük bir deliği vardı. O fil oradan çıkmıştı. Ama ne kadar çalışıyorlarsa da o fil yerine giremiyordu. Hem de bir maymun gördüm. Bir tahtın üstünde oturuyordu. Başına bir taç koymuştu. Boynunda da bir ip vardı. Bir ucu halkın elindeydi. O ucu çekiyorlardı. Uyandığım zaman yine uykuya dalmıştım. Yine rüyâ görüyordum. Dört kişi bir ak bezi dört ucundan tutmuş, kendi taraflarına çekiyorlardı. O bez ne yırtılıyordu, ne de o kişiler bezi çekmekten bıkıp usanıyorlardı. Daha da bir kişi gördüm. Bir su kıyısında susamış duruyordu, balıklar ona su getirirlerdi. O sudan ürküpte kaçarlardı. Hem de bir şehir gördüm ki pazar açmışlardı. Halkının hepsi kördü. Hiç görmüyorlardı. Yine bir şehir gördüm ki kimi halkı hastaydı. Sağlarının halleri hastaları sormağa giderlerdi. Bundan sonra bir at gördüm ki iki başlıydı. Hem de dört eli, dört ayağı vardı. O iki baş ile de otlar dururdu. Yediğini hiç çıkarmaz, terslemezdi. Sonra üç küp gördüm ki içleri çekirgeyle doldurulmuştu. Küplerin birisinden su sıçramaktaydı. Ve bu su ortada bulunan küpten taşıp dururdu. Bir başka küpe dökülürdü. Ortadaki küpün içine dökülmezdi. Ayrıca birde inek gördüm. Doğurmuştu. Lâkin kendisi semizdi, buzağısı çelimsiz, zayıftı. Ana inek, yavrusundan süt emiyordu. Yine ayrıca bir pınar gördüm. İçinde su yoktu. Ama çevresi göl halini almıştı. Ben de düşlerden çok korktum! dedi.

Mihr-i Ân, bu rüyayı dinledi:

— Gönlünü hoş tut. Tâ ki sana bu düşlerden ziyan gelmesin! Kızını ve kitap yazan hakimlerin ve hekimlerini ki dünyada eşsizdirler. Onları İskender'e yolla ki onun, sen dengi bile olamazsın.

KEYD-İ HİNDİ'NİN RÜYASININ YORUMU

— O rüyaların yorumuna gelince, o da şöyledir:

"O delikten çıkıp o delikten içeri girmeyen file gelince; Onun yorumu, İskender'dir ki Rum'dan Yunanlı'lardan çıkmıştır, Yunanlı'ları görmeyecektir. O maymun, İskender'den sonra gelecek olan kraldır. Zalim, yalancı ve cimri olacaktır. Ancak adı padişahtır onun. Ordusu

askerleri ondan hoşnuttur. O ise ulu vezirlerinden kaygılı olacaktır. O ak beze gelince: Gördüğün o bez dünya halkının dinidir. O zamanda ki Arap kavmı arasında bir peygamber ortaya çıkacaktır. Ve İSLÂM dinini açıklayacaktır. Bir din de Yahudi (cuhut) dinidir. Bir din de Yunâni dinidir. Dördüncüsü de mecûsi (ateşe tapanlar) dinidir. O dört kişi o dört dinin temsilcileridir ki, o zamanda o Arap peygamberini görünce onun dinine gireceklerdir. Bir zaman gelecektir ki o gördüğün pınardaki su gibi horlanacaktır. Halk ondan kaçacaktır. Gördüğün o balıklar onun âlimleri, bilginleridir. Halka ilim öğretirler. Onlara kimse iltifat eden olmaz. Kaçarlar, o gördüğün körlerin yorumu da şudur:

Bir zaman gelecek ki halkların hepsi kör olacak, Hakkı görmeyecekler ve balık yol üstünde yürüyeceklerdir. Bâtıl işlerde de Hak'tan korkmayacaklardır. O sağ kişileri sormağa giden hasta kişilere gelince: Onlar beylere kulluk eden zahit kişilerdir. O iki başlı at ta şudur: Bir zaman gelecek ki halklar mal biriktirecekler ve yoksullara vermeyeceklerdir. Gördüğün o üç küpün yorumu da şöyledir: Bir zaman gelecektir ki yoksullar, fakir kişiler o hale geleceklerdir ki eğer gökler bulut tutsa, dünyanın üstüne yağmur yağsa, bir katresi bile o fakir fukaranın üstüne damlamayacaktır. Zenginler varlıklı kişiler onlara hiç bir şey vermeyeceklerdir. Karşılıklı yiyecekler, içecekler, yoksullara uzaktan bakacaklar, o varlıklardan mahrum kalacaklardır. Semiz olan, zayıf buzağısından süt emen ineğin de yorumu şudur: Dünya beylerinin malları çok olsa, yine de yoksullardan mal alıp toplarlar. Ama kimse o malların sahibi olamaz. Ya o pınar ki kurumuş ve çevresi göl haline gelmişti, onun da yorumu şöyledir: Bir zaman gelecek ki hiç bilgisi ve bilmesi olmayan bir kişi gelecektir. Ama kendisini herşeyi bilir sanacaktır. Bir çok tedbirler alacaktır. Asker çekecek, İran zemini ele geçirecektir. Ama cimri, eli sıkı bir kişidir o kişi. Aşağılıktan beyliğe yükselmiştir. Sonunda bir zahmetten işi kötüye varacaktır. Sonunda da beylik edemeyecektir. Sende bilmiş olki, eğer İskender'le savaşırsan, yarar hal bir fayda göremezsin. Onunla barış sen ve o dört armağanı ona gönder. Tâ ki belâlardan kurtulasın. Keyd-i Hindi kalktı. Mihrân'ın elini, yüzünü öptü. İhtiyar ona yine aynı tavsiyesini tekrarladı:

**"İskender'le eğer savaş tutarsan,
Vermez sana fayda bir an!"**

**Bir sulh yapıver onunla sen bak,
Dört tuhfeni yolla şimdiden bak!**

**Kurtul sen onun belâlarından,
İç hem barışın şifalarından!"**

Keydi Hindi atına binerek şehre indi. Zaman gözetip dururdu.

Bu rüyanın yorumu yapıldıktan sonra üzerinden tam bir yıl geçmişti. Keyd'e bir gün şu haberi verdiler:

— Yunan kralı İskender ülkene yaklaştı. Büyük bir ordu ile geliyor. Kastı sensin.

Keyd, hiç tınmadı. Bir söz söylemedi. Bir gün ansızın İskender'in elçisi geldi. Bir mektup getirdi. Mektubu Keyd'e sundu. O da mektubu okuttu. Mektupta şunlar yazılmıştı:

Ey Keyd! Sen bir uslu, akıllı padişahsın. Ben de İran'ın beyiyim. Bu mektubum sana erince, zorluk çıkarmadan katıma gel. Ben seni incitmem. Eğer gelmezsen bilmiş ol ki üstüne saldırırım. Tâcını da, tahtını da yerle bir eder, ayaklar altına alırım!

Keyd, bu haberi alınca, hemen İskender'e cevap yolladı. O da şunları yazdı:

Mubârek mektubun tarafımıza geldi. Okuduk, manasını anladık, bildik. Senin gibi yüce bir kraldan kim olur ki söz dinlemez, ayrı baş çeker? Bu, ben kulunuzda dört türlü şey vardır ki hiç bir beyde yoktur. Eğer kralımız emir buyurursa kendilerine göndereyim.

Mektup tamamlanınca Keyd onu bir elçinin eline verdi, gönderdi. Mektup İskender'e erdiği zaman, onu okuttu. Elçisine:

— Git, o beye var. O dört nesnenin adı ne olduğunu sor! Adlarını öğren hünerleri nedir? Bana haber getir! diye buyruk verdi.

Elçi, yine geri gitti. Hali, soruları bildirdi. Keyd, sevindi. Katını tenhalaştırdı. İskender'in elçisine şöyle dedi:

**Dünyada benim de bir kızım var,
Gözler baygın uzunca saçlar!**

**Tektir onun ismi hem cihanda,
Yoktur ona eş bugün, şu anda!**

**Var bir kadehim, şarap koyarsan,
Yüz bin kişi içse bitmez ondan!**

**Var bir hekimim ki derler ustat,
Dermân aşılar vücutta kat kat!**

**Var birde hekim kişim bu anda,
Anlar ne olup biter cihanda!**

Şah Keyd, bu dört haberi İskender'in elçisine bildirince elçi oradan ayrıldı. Geri döndü. Kralının yanına vardı. Büyük İskender'de:

— Eğer bu haber doğru ise bu dört şey dünyaya değer! Eğer bunları bana verirse, benden güzellik, iyilik görür!

İskender sonra altı ulu feylezofunu seçti ki bunlar:

- 1- Eflâtun,
- 2- Belinas,
- 3- Hèrmis,
- 4- Valis,
- 5- Bukrat,
- 6- Ve Ferfur idiler.

Onlara a:

— Siz oraya varın. O uğur getirecek dört şeyi görün ve bana haber getirin! dedi. Şah Keyd'e de bir mektup yazdı. Mektupta şunlar yazılıydı:

— "Bunlar benim ulu beylerimdir. Sana gönderdim. O tuhfelerini göstereyin. Onlar bana haber gönderirler. Alacağım bilgiyi alayım, barışalım."

O altı feylesof şah Keyd'e varınca Keyd de oğlunu, kendi beylerini karşılayıcı yolladı. Yüksek saygılarını bildirdi.

Bu altı kişi Keyd'e erince, o da ayağa kalktı. Onları birer birer kucakladı. Katına çağırdı. Onlarda oturdular. İskender'in mektubunu çıkardılar. Keyd'e verdiler. O da onu okutturdu. Sevindi. O gün onları yedirdi, içirdi. Ertesi günü Keyd kızını ziynetledi, alladı, pulladı. Kasrını da donattı. Gelenleri kızına yolladı. O feylesof kişiler kızı görün-

ce şaşkına döndüler. Sonra da babası Keyd adam gönderdi. Onların katına çağırdı. O kadehi getirtti. İçine şarap koydurdu. O altı hakime sundu. O şaraptan, hepsi de, ne kadar içtilerse de şarap tükenmedi. Keyd, o zaman:

— Behram hakimi getirin buraya! dedi. Ve Menkiye hekimi çağırın! diye emir verdi.

Çağırılan bu iki kişi geldiler. Altı Yunanlı feylesof, onlarla bahse tutuştular. Onları gördüler. Beğendiler. Gösterdikleri hünerlerini, İskender'e bir mektupla bildirdiler. Her feylesof, kızın bir uzvunu öğmüştü ve mektup yazmıştı.

İskender o altı hakimın altı mektubunu alınca onları okuttu. Sevindi. Hemen bir ahitnâme yazdırdı. Keyd'e yolladı. Ve:

— O dört hârîka şeyi bana gönder! dedi.

Hintli Keyd, o dört şeyini hazırlattı.

1- Bir taç

2- Bir taht

3- On tane fil

4- Her filin üstünde yine bir taht

5- Ve dört kıymetli mücevher yolladı.

6- Ayrıca da bir fil verdi.

Bu özel filin adı Yeşin idi. O fili altın eğerle eğerlediler. Ayrıca üçyüz deve yükü kumaş, on tane yaldızlı, süslü esvap, yüz dnve yükü çil para, bir mahe yükü öd verdi. O kızın adı Nefşân idi. Nefşân'ı süslediler. Altı feylesofa teslim ettiler. Hind'den de onlarla birlikte yüz feylesof kişiyi gönderdiler. İskender de ayrıca özel hediyeler yolladı. O hediyeler İskender'e götürülünce adamları kafilayı karşıladı. Bunlar İskender'in katına erişince o kadın feylesofları ile hekimi konakladılar. O tükenmez kadehi hazineye gönderdiler. Ve prenses Nefşân'ı İbrahim peygamber (a.s.)'ın göreneğine uyarak İskender'le nikâhını kıydılar.

İskender genç Hintli prensesi haremine götürdü. Genç kızı gördü. Sevd. Gerdeğe girdi.

Sabah olunca, bir çanağın içine bir parça yağ koydular. Öyle ki çanağın ağzına kadar yağ doluydu. Onu:

— Bu yağı gör! diye Behram hakime yolladı. Behram hakim de o yağı gördü. O yağın içine bin iğne döktü, yine İskender'e gönderdi. O da, yağı bir başka kaba aktardı. O iğneleri gördü. Bir demirciye götürdü. O demirci onları bir sade cam çubuk haline koydu. Yine Behram'a gönderildi. Behram yağı gördüğü vakit onu cilâladı, sildi, ayna gibi yaptı. İskender'e yolladı. İskender o aynayı gördü. Bir nemli yere bıraktı. Ayna pas tuttu. Hakime gönderdi. Hakim de pası sildi. Ona öyle bir sanat işledi ki o ayna artık nemlenip paslanmaz olmuştu. Yeniden İskender'e yolladı. O da bu yüce sanatı görünce Behram'ı katına getirtti.

— Bu canda ne sır var? Hârikulâdeliği nedir? diye sordu.

Hakan da:

— Ey şah! Sen dünya meşguliyetinden, gönlün yağ gibi doludur. Ona hiç bir şey sığmaz! dedin. Ben de:

— İlim ve hikmet gönüle yerleşen bir iğne gibidir. Ne kadar dünya işlerinden dolsa da gelir yerleşir! dedim. Sen yine dedin ki:

Benim gönlüm mühref (cam boncuğu) gibi olmuştur, sanki top haline gelmiştir. Yuvarlak demire dönmüştür. İlim de, hikmet de ona fayda vermez! dedin. Ben de:

— İlim ve hikmet maskal (cilâ veren bir araç) gibidir. Gönüle cilâ verirsin! dedim. Sende:

— Cilâ silinince paslanır! dedin. Ben de:

— O ayna ne kadar paslanırsa paslansın, o öğütler cilâlanır! demek istedim! dedi. İskender, bu düşünceyi beğendi. Behrâm hakime çok mal verdi.

Behrâm hakim İskender'e şöyle dedi:

— Ey yüce kralım! Benim malım vardır ki onu uğru (hırsız) alamaz. Geceleyin de pasvat (gece bekçisi ve nöbetçisi) onu benden isteyemez. Bir kap yemek, bir giysi bana yeter, bu dünyalıkla ben kanaat etmişimdir. Artık bana hiç bir şey gerekmez. Hem onlar bana yük olur. Kralımızın hazinesinde dursun. Orada kalsın! dedi.

İskender bu cevabı da beğendi. Sonra hakim birini değil hekim (tabib) olan birisini çağırdı.

Ona:

— Hastalığın baş sebebi nedir? diyordu. O kişi de:

— Hastalığın baş sebebi altı şeytir! dedi.

Birincisi: Gündüz çok uyumaktır.

İkincisi: Geceleri az uyumaktır.

Üçüncüsü: Vücudu açık tutmak.

Dördüncüsü: Kadınla çok çiftleşmek.

Beşincisi: Geceleri çok su içmek.

Altıncısı: Tok karnına çok yemek yemektir.

Bu altı nesnedendir ki dünyada ne kadar zahmet varsa onlardan ortaya çıkar. Erkeğe yalnız yatmak faydalıdır! dedi. Kral İskender ona da çok mal verdi.

İskender, o gece yatınca o bardağı getirtti. İçine su doldurttu. 10.000 kişisine içirtti. Bardak hâlâ dolu duruyordu. Hiç tükenmek nedir bilmedi. Ondan, herkes içti. Herkeste bu tükenmeyişe şaşırıldı kaldı.

İskender, feylesof Behrâm'a şöyle sordu:

— Bu işin aslı nedir?

Behrâm hakan da şu cevabı verdi:

— Bu bardak meydana getirildiği zaman Hint şahı Keyd'in kulluğunda, Hind ve Çin hakim kişilerinden 3000 kişi kul olarak bulunuyordu. Bunu yıldızlar bilgisinden keşfettiler. Mıknatıs nasıl her demir cinsini kendisine çekerse, onun gibi bu bardakta havadaki suyu kendisine çeker.

Kral İskender de bu cevabı beğendi. Keyd'e çok mal gönderdi. Sonra oradan göçtü. Konuş şehrine gitti. Orada da bir mihrâce vardı. O For Hipal adındaydı. Hemen ona bir mektup yazdı dedi ki:

— Ey Forraca! Benim, İran'dan buraya gelmiş olduğumu bil. Dârâ'yı yendim. Hintli Keyd ile barış yaptım. Kızını bana verdi. Bu mektubum sana varınca, zor kullanmaya hacet kalmadan, ya-

nıma kalk, gel. Sana sevgi ve şefkat göstereyim. Eğer gelmezsen bilmiş ol ki seni Dârâ gibi yerle bir ederim. Sonra son pişmanlık fayda vermez.

İskender

Mektup tamam olunca, onu mühürletti. Feylesof Milos'a verdi:

— Bu mektubu For Hipal'e götür! dedi. Milos ta mektubu aldı. For Hipal'e götürdü. Kendisine teslim etti.

FOR HİPAL'İN İSKENDER'E CEVABI

Hint beyi Mihrâcesi, İskender'in yolladığı mektubu okuttu. Onun ne istediğini bildi, anladı kızdı. İskender'e şu karşılığı yazdı:

— Ey İskender! Seni görmek gerek. Sen hiç utanmıyor musun beni yanına çağırıyorsun? Eğer felekos bana senin mektubun gibi mektup göndermiş olsaydı, seni bana göndermesi gerekirdi. Sen Dârâ'yı basdığından dolayı böyle yükseklenip duruyorsun. Cesa-ret gösteriyorsun. Onun devleti zaten gitmişti. İran hükümdarı Ferîdûn zamanından beri hiç kimse bana böyle yazmış değildi. Sen beni kendine eş ve yahşi görmüyorsun ama korkarım ki ziyan edersin. Ben for'um. Sen Kayser... kim oluyorsun ki bana böyle söz söylüyorsun? Haddine göre hareket et. Dârâ, beni çağırttığı zaman devletin ondan yüz çevirdiğini görmüş, gitmemiştim. Eğer gitseydim. Senin, böyle beylik etmene izin verir miydin? Niçin delilik etmekteisin? Eğer benimle savaş yapmağa gelirsen sana er-liğin ne demek olduğunu gösteririm.

Mihrâce

FOR HİPAL

Bu mektubu elçi Miloş'la İskender'e varınca, İskender onu aldı, okuttu. Hiç tınmadı. Ertesi günü ordusunu teftiş etti. Askerleri seçti. Onların başına -âsi For'un üzerine- yürüdü. Buyruk verdi:

— Atlanın, sayınızı öğreneyim! dedi. Üç milyon askeri deftere yazıldı. Konol'a yaklaşıncı For Hipal'e:

— İskender'in ordusu cenkleşmeye geldi! diye haber verdiler. O da dört milyon asker topladı. On iki bin Hint fili ile İskender'i karşıladı. Birbirlerine eriştiklerinde cenk için bir saat seçtiler. İskender filleri görünce:

— Bu fillerle cenk nasıl olur? diye sordu.

Keyd'in beyleri yanındaydı. Kendi komutanlarını da çağırdı. Kurltay kurdu, onlara:

— Ne çare eyleyelim? diye sordu. Halkımız fil cengini bilmezler! dedi. Behrâm hakim de dedi ki:

— Ey şah! Filler oddan (ateşten) ürkerler. Ben bir hüner ortaya çıkarayım ki siz kralımız beğensin! dedi. İskender:

— Hay hay görelim! dedi. Teklifi kabul etti. Behrâm hakim durdu. Bir demirci getirtti. Demirciye bir at heykeli düzdürttü. Atın karnına bir tılsım yaptı. Bu tılsımla atın karnından ateş fışkırır, dururdu. Bir araba yaptırdı. O demir atı arabaya bağladı. İskender'e iletti. İskender bu işi beğendi. Hemen şu buyruğu verdi.

— "Bu at gibi bin at yapılın!"

Aradan bir ay vakit geçti. Bu bir ay içinde yapılan cenkte, Mihrâce For Hipal üstünlük sağladı. Her cenkte For Hipal İskender'e karşı zafer kazandı.

Bir ay geçip ve demirden atlar tamam olunca İskender:

— Atlar ileri sürülsün! dedi. Atların hepsini cenk alanına getirdiler. Savaşa saldılar. Atların demirden karnıları neftle doldurulmuştu. Neftleri ateşlediler. Kızgın alevler atların karnından fışkırmaya başladı. Filler bu kızıl ateşleri görünce kaçtılar. Hiç bir yerde durmadılar. Kimisi ormana daldılar. Hintli'ler onları geri döndürmek için çok çalıştılsa da başarı gösteremediler.

İskender bu hali görünce askerini Hintli taburların üstüne saldırttı. Savaş oldu, çok adamlar kırıldı. Cenk tam kırk gün sürdü. Bir gün de İskender, kendi savaş alanına çıktı. For'a bir haberci gönderdi:

— Gel, birbirimizle kendimiz savaşalım.

**Ey şah ben seni yener durursam,
Ülkemle bir ordu hep senin san!**

**Şâyet, seni ben yenersem, ey şah,
Ülkenle, şu ordu, bil, benimdir!**

**Biz kızdırırız bu halkı hemde,
Onlar çekiyor günah bu demde!**

Hint beyi Mihrâcesi For Hipal bu sözü ve teklifi işitti. Teke tek cengi kabul etti. Kendisi filinden inerek, bir ata bindi. Cenk meydanına girdi. Fakat For Hipal büyük bir pehlivandı. İkisi de birbirine erişince hançerle, kılıçla, gürzle, birbirlerini parçalayınca kadar çalıştılar. Çaba harcadılar. Sonra, yeniden kılıçları ellerine aldılar. Atlarını birbirlerinin üstüne sürdüler.

**Mihrâce'nin ardından korkunç bir sada geldi,
Bu ses birden bire de sanki gökler deldi!**

**For geriye bakmıştı "Neler oluyor?" diye
Çevirmişti başını şimdi biraz geriye!**

**İskender bu fırsattan o anda faydalandı,
For'u öldürmek için içinde ateş yandı.**

**Atını ökçeledi, For'a bir kılıç vurdu,
Mihrâce düştü yere, bir hendeği doldurdu!**

**Koskocaman yaradan ansızın verdi de can,
İskender, bu savaşta böyle kazanmıştı ŞAN!**

FOR'UN ÖLDÜRÜLMESİ HİKÂYESİ

Vaktaki Makedonya'lı ordu ve İran askerleri Hintli komutanın öldürüldüklerini gördü. Davullar çalındı. Yunanlı askerler Hintli askerlere saldırıya geçtiler. Hintliler de beylerinin öldüğünü görmüşlerdi ki ansızın basıldılar. Bir yana kaçamadılar.

— Amân! dilediler. Silahlarını elden bıraktılar. İskender, For ordusundan aldığı ganimet malını yine onlara bıraktı. Ölenleri toprağa gömdürdü. Konuç şehrine gitti. Orada bir ay kaldı. Bu yer yine Hint krallarından birine verildi. Keyd'in de amcasının oğluydu adı Sürek-ray idi.

Aradan bir kaç gün geçti. İskender bu şehirden göçmek istedi. Bir kişi geldi. Genel yazmanına:

— İskender şaha, kendisini hakim görüşlü bir Hindli görmek istiyor, izin diliyor! dersin dedi. Genel yazman otağa girdi. İskender'e haber vırdı. O da:

— Gelsin görüşelim! dedi. Geleni içeri aldılar. İskender'i görünce yer öptü. İskender de ona saygı gösterdi. İtibarlı bir yere oturttu. Adam, uzunca sözler söyledi. Sonra İskender'e duada bulundu:

— Ey şehir-i yâr! dedi. Senden bir kaç soruya cevap diliyeceğim. Ne kadar haddim değilse de işitmişimdir ki bilgi yönünden eşin yoktur. Eğer bana doğru karşılık verirsen senin dinine girerim. Ve puta tapmağı bırakırım. Ama cevap veremezsen sen benim dinime gel gir. Ama şu şartlaki kimseden yardım görmeyeceksin. Kimse cevapta bulunmayacaktır.

İskender de:

— Pek güzel! dedi. Hintlinin teklifini kabul etti. O zaman Hintli feylesof sordu:

— Ey İskender yüce Yaradan'ı nasıl bileyim?.. Nereden istiyelim ve O'nun yeri neresidir?.. Düşümüzde mi görürüz, ya da hayalde mi?.. O, yerde midir, yoksa göklerde midir? Bunu soranlara ne diyelim?..

İskender de:

— Varlıkları yaratanı ortaksız bilmek gerektir. O, Tek'tir, Bir'dir. Kimseden doğmamıştır. Kimse de ondan doğmuş değildir. Yaratan her yerde hazırdır. Onu düşüncede aramamalıdır. Dünya düşünülmesi hayal ise hiçtir. Sen kendini bilersen, seni yaratanı da bilirsin. Yaratanın var olduğunun şahidi senin kendi nefsidir. Nefsini yaratan O'dur. Nefsin yaratılmıştır. Akıllı bir kişi isen, ey hakim kişi, nasıl hayal kurarsan kur, hepsi yaratanın bilgisindedir. Yaradanımızın kendisi yaratılmaktan uzaktır! Cevabını verdi.

Hintli hakim yeniden şöyle sordu:

— Ey şehriyar! Bizim bu dünyamızdan başka dünya var mıdır?

— Bizim dünyamızdan başka dünya yoktur. Ama iki bölümdür. Birisi ekin ekilecek yerdir. Birisi de o ekini verecek yer. Birisinde ektiğini öteki dünyada biçersin. Yararını görürsün. Bu dünyamız ekini ekmek yeridir. Ve öteki dünyaya ulaştıran bir köprü gibidir. Herkes bu köprüden geçecektir.

Hintli bilgin kişi (hakim) yeniden şöyle sordu:

— Can ne gibi bir şeydir?..

İskender de şu cevabı verdi:

— Can, Yaratan'ın buyruğudur.

Hakim yine sordu:

— Ey şahım, can ateşten (oddan) mıdır?..

İskender de dedi ki:

— Ey kişi! Senin canın mutlaka oddan (ateşten) olmalı ki daima ateşe tapmaktasın. Ve Yaratan'ın emrini unutmaktasın. Bu söze, hangi aklı olan, uslu bulunan kişi inanır? Ey ihtiyar kişi! Senin dediğın ehri-menlerin (*) işidir. Eğer insanın, adamın canı ateş olsaydı, hiç kimse Cennet'e giremezdi. Hepsinin Tamu'ya (cehenneme) girmesi gerekirdi. O zaman Cennet kime verilirdi? Yaratan, yalvaçları (Nedimleri) niçin yollardı? Onlar halkı Uçmağ'a (Cennete) neden umutlandırdırlardı?

Hakim yine;

— Rüyâ (düş) nedir? diye sordu. Yalan mıdır, gerçek midir? Rüyâ gören bir kişi, Doğudan batıya varır. Eğer bu görücü kişi o yerlerde gezinse, o halde yatan kişi kimdir? Ya o gezen nedir?

İskender bu soruya da şu cevabı verdi:

— Düş (rüyâ) üç türlüdür. **Birincisi** şudur ki gündüz gezersin, bu hayalindedir. Vakta ki uyursun, işte o gördüklerin (düş) rüyâdır, o sana gelir. **İkincisi** de şudur: Bir şeyi görmüşsündür. Veya ona heves duymuşsundur. Geceleyin düşüne gelir. Yahut onu sana devler (cinler) gösterir. O da hiçtir. Gerçek rüyâ hayalinde olmayan rüyâdır. Onu görmemiş ve anlamamış olmalısın. Heveslenmemiş bulunmalısın. Rüyâna ansızın gelmiş bulunmalıdır. Ve tezce çıkmalıdır. O Doğudan batıya kadar dolaşan da candır. Yatan ise insanın cismidir.

Hindistanlı bilgin, sorularına bu karşılıkları alınca, imana geldi. İbrahim (a.s.)'ın dinine girdi. İskender de ona çok bağışta bulundu. Konuş şehrinden göçtü. Çin'e vardı.

(*) Ehrlimen: Zerdüşť dininden olanların inancına göre kötölük ve karanlıklar kaynağıdır.

Rivayet eden kişi der ki:

— Kimi yırtıcı hayvanlar (canavarlar) 3 yerde yaşamaz. 1) Hindistan'da, 2) İran'da, 3) Çin'de çetuk denilen bir cins serçe kuşu.

İskender Hindistan'ı alınca ordusunda attan eşekten birşey kalmadı. İskender hakim kişilerden:

— Bunun sebebi nedir? diye sordu. Ona şu cevap verildi:

— Bu, sarı toprak işidir.

İskender, bu cevaba şaşırdı kaldı. Şehre vardı. Şehrin Çin'li beyi kendisini karşıladı. Geldi, İskender'e çok armağanlar getirdi. İskender ona:

— Bize at gerekli oldu. Bu dolaylarda ne kadar at varsa getirin! dedi. Tibet beyi, yer öptü. Adamlar saldı. O dolaylarda ne kadar Türk hanları varsa onların atlarını getirtti. Hepsini orduya satın aldılar.

İskender, Tibet'ten de göçtü. Çin'in üstüne yürüdü. Yolda çok ipar köpeği buldular. İskender av şenlikleri yaptı. Bu köpekler türlü yırtıcı hayvanları avladılar.

İskender Çin'de bir ay kaldı. Ordusu tamam dinlendi. Türk hakanına:

— İran'dan çok asker geldi. Hindistan'ı ele geçirdi. Şimdi senin ülkeneye geldi! dediler.

Türk hakanı bu haberi işitince ürktü. Mektuplar yazdırdı. Hıtay'a, sonra da Hutun'e, Sincan'a, Fergan'a ve Çaç'a adamlar yolladı. Asker diledi. İsteddiği askerler geldi. 600.000 kişilik bir ordu oldu. Çin'de o zaman hakim bir kişi vardı. Ona Mehran denilirdi. Onu Ceşan'a yolladı. Mehran gitti. Tüccar kılığına girdi. İskender'in askeri arasında do-laştı. İskender'i selâmlamağa vardı. Ona armağanlar sundu. Bir gündü, İskender'le sohbete daldı. Sonra kalktı. Türk hakanına vardı. Olanı biteni ona bildirdi:

— Dünyaya İskender gibi bir hükümdar gelmemiştir! dedi. Aklı ergin, bilgisi geniş!.. Hem bir meleğe benzeyen kişi. Adaleti de çok, halkı kendisinden kıvançlı, hoşnut! dedi. Türk hakanı da:

— Benim talihime bak! Ne gösteriyor! dedi. Neye varacaktır? dedi. Mehran da onun yıldızına baktı:

— Ey hakanım! dedi. Eğer bununla savaş yaparsan bir şey kaza-namazsın. Zıyan edersin. Çünkü bunun devleti kalıcıdır. İskender’le savaş yapan beyler hayır görmez.

Türk hakanı bu haberi işitince sakındı. Barışa meyil duydu. Sulh diledi. İskender’e:

— Ey İskender! Türk hakanı çok askerle filân yere geldi! dediler. İskender gülümsedi ve:

— Avcının ayağına tıpış tıpış gelen avın avlanması güzeldir. Yolumuzu bağlayıp kapadı. Onun başına öyle bir çorap öreyim ki gaflet uykusundan uyansın! dedi ve hakana bir mektup yazdı.

TÜRK HAKANINA İSKENDER’DEN GİDEN MEKTUP

Mektup şöyle yazılmıştı:

Ey Türk Hakanı!

Ben buraya İran’dan cenk için gelmedim. Sana konuk olarak geldim. Umarım ki gelirsin. Her ne kadar senin yurdundan güneşler domarsa da ben de Rumdan doğmuş bir güneşim. Dünyayı avucumun içerisine almışım. Önce Dârâ’yı bastım. Zengibar’ı Habeş’i ele geçirdim. Hindistan’a geldim. Orası da nasibim oldu. Şimdi bu ülkeye geldim. Eğer benimle savaş tutarsan akıllıca bir iş yapmış olmazsın. Eğer barış yaparsan benden iyilikten başka bir şey görmezsin. Sonra pişmanlık getireceğin bir işi yapma. Dârâ ile neyledim? Fevr’i niçin öldürdüm? Ve Zengibar’ı nasıl ne yolda fetheyledim? Eğer senin yerinde Ferîdun olsaydı ve bana gelmeseydi onun gururunu kılıcımınla kırardım. Benimle savaşan her beyi avlamayınca bırakmadım. Benim bir kuralım vardır. O da şudur: Bir kişiye ben aman verdiğim zaman aradan 1000 yıl da geçmiş olsa onu kimse bozamaz. Bana haber ver. Benimle düşman mısın? Düşmansan ona göre iş yapayım. Bu mektup sana varınca cevabını tez gönder!

İSKENDER

İskender, bu mektubu yazınca Yemenli Velid adlı birisiyle Hakan'a yolladı. Yanında da yüz yiğit kişi gönderdi.

Yemenli Velid Hakan'a vardı. Mektubu sundu. Hakan onu okutturdu. İskender'in söylediklerini işitti, duydu. Düşünceye daldı.

— Ne savaşalım, dedi, ne de barışalım. Aradan bir hayli zaman geçti. Velid'i konukladı. Sonra baş vezirini çağırttı. Ahvali bildirdi. Ona mektubu gösterdi:

— Ne çare düşünürsün? dedi. Veziri de:

— Ey Hakanım! dedi. Bu kişi devlet sahibidir. Bunun devri, Güneş'in devredışıdır. Bu şah güneşin yankısı gibidir. İnsanların barındığı dört cihanı gezip eline geçirmiştir. Hangi hükümdar ki bununla savaşırsa hayır görmeyecektir. Buradan geçer, gider, durmaz. Onun mektubuna hoşça karşılık ver. Onun otağına git. Bundan başka çare yoktur!

Türk hakanı bu tasviyeyi beğendi:

— Ona, mektubunun karşılığını yaz! dedi. Başbakanı da İskender'e mektubunun karşılığını hazırladı. Mektup şöyleydi.

TÜRK HAKANI'NIN İSKENDER'E YOLLADIĞI MEKTUP

Ey sultan,

Yüce Yaradan, bu dünyayı sana kısmet ve nasip kıldı. Bana da bir yönünü nasip etti. Otağında benim gibi kulun çoktur. Biz de onlar gibi bütün topraktan halkedildik. Adem oğlunda da toprağın alçak gönüllülüğü bulunmalıdır. Bu beylik ve ululuk, toprağa girinceye kadardır. Toprağa girdiğimiz zaman zengin, fakir, padişah ve bütün millet hepsi eşit olur. Yüce Yaratan bana bir nimet verdiği zaman, O'na şükürde bulunmazsam, O, o nimete zaval, verir. Onu, kaybettirir. Şöyle işittim ki bir ülkeye gittiğin zaman, o ülkeyi vurdurmuşsun. Ben onun için geldim ki, o belâyı

halktan kaldırayım. Yüce Yaratan, bu halkı bana emânet etmiştir. Emanetin şartını yerine getirmeliyim. Seninle savaşmayı düşünmem. Ben biliyorum ki senin devletin ayaktaadır. Seninle savaşan kimsenin aklı yoktur. Fakat Yüce yaratan seni adalet için yaratmıştır. Bize zulümde bulunma. Bizimle barış yolunda ol. Bir iş işle ki kıyamet gününde hesabını ver. Sen bilmiş olki ben bunları zebunluk dolayısıyla söylemiyorum. Ve senden korkmam da. Ordum kalabalıktır. Yiğitlerim çoktur. Fakat devletin seninle olduğunu bilirim. Otağına geleceğim. Sen neyi buyurursan, ben, o buyruğunu geri bırakmam.

TÜRK HAKANI

Mektup yazılıp bitince Hakan İskender'in elçisi Velid'i yine çağırdı. Bu mektubu ona verdi ve ona lââyık kaftanlar sundu. Mektubunu İskender'e yolladı.

İskender de onu okuttu, hiç ses çıkarmadı. Birkaç gün geçti. Turanlı hakan yine başbakanıyla bir konuşma yaptı. Ona:

— Düşüncen nedir? diye sordu. Ben önce bir elçi gibi İskender'e gitmek istiyorum! dedi. Ona varayım. Yüz yüze nice sözler söyleyeyim.

Veziri de ona dedi ki:

— Bu hakanlıkta egemen sensin. Söz senindir.

Hakan, gelen İskender'in adamları ile onun otağına vardı. Kapıcı Hakanın elçisinin geldiğini haber verdi. O da:

— İçeri al! diye emir verdi. Kapıcı da kendisini otağa aldı. Hakan bir elçiymiş gibi, yer öptü, saygıda bulundu. İskender ona yer gösterdi. Hakan, gösterilen yere gitti, oturdu. Susuyorlardı. Çok bir zaman konuşulmayınca İskender dedi ki:

— Ey Türk'ün elçisi! Buraya niçin geldiniz? Bir sözün varsa söyle. Haber ver.

O da şu cevabı verdi.

— Türk Hakanı, size duacıdır. Şah'la baş başa kalınca kendine şunları, benim tarafımdan söyle. Konuşmada kimse bulunmayacağını umarım.

İskender, Türk'ün bu emreder gibi olan sözlerini gururuna yediremedi. Adamlarına:

— Zincir getirin! diye emretti. Bir zincir getirildi. İki ayağına vuruldu. İki elini de bağladılar. İskender kılıcını sıyırdı, yalın kılıç etti. Önüne koydu. Otağı boşalttırdı. Hakana:

— Şimdi sözlerini söyle! dedi. Niçin geldin? O da şu karşılığı verdi:

— Ey Şehriyâr! Çin hakanı ben kendim. Dergâhına geldim! dedi. İskender bu sözü işitince acılandı, Bir haykırış haykırdı ve:

— Ey Moğol! Ben adamı biçiminden tanırım. Ama, saygı gösteririm. Benden ne merhametsizlik zulüm gördün ki böyle işler yaparsın? Sen benden korkmuyormusun ki böyle küstahlık ediyorsun?

Ona, Hakan da şu cevabı verdi.

— Ey Şehriyâr! Sana güvendiğim için bu küstahlıkta bulundum. Çünkü seninle düşmanlığım yoktu. Neden korkacaktım? Eğer düşmanlığım olsaydı böyle gelmezdim. Sen benim ülkeme gelmişsin. Benim konuğumsun. Seninle düşmanlık etmek ayıp olur. Benim ne kadar ki suçum çoksa da senin kereminde çaktır. Umarım ki bağışlarsın. Ben senin kulunum.

İSKENDER'LE HAKANIN MÜLÂKATI

İskender bu sözü işitince Hakana:

— Hoş geldin! Ama maksadının ne olduğunu söyle. Buraya niçin geldin? O da:

— "Eğer tacımı tahtımı diliyorsan sana vereyim! Ama, biliyorum ki onları benden alınca bir kuluna vereceksin, o kulun ben olayım ki senden başım ve canım esirgenmiş değildir!" dedi. O zaman İskender şu cevapta bulundu:

— Bu ülkeye şundan ötürü geldim ki bana kim karşı koyarsa ondan ülkesini alayım! Kendi adamlarıma vereyim! dedim. Madem ki sen bana zorluk çıkarmadan geldin. Sana iyilik edeyim. Şefkat gösteriyim. Tacını ve tahtını sana lâıyk göreyim. Ama sana bir şartım var. Bana yedi yıllık haraç vereceksin.

Türk hakanı da İskender'e şu cevabı verdi.

— Madem ki benden yedi yıllık haraç istiyorsun, bana yedi yıl yaşayacağım yolunda bir buyruntu yaz ver!

İskender bu şartı işitince güldü ve hakanın sözünü beğendi.

* * *

Rivayet edilmiştir ki İskender tam 72 dili biliyordu. Hakana dedi ki:

— Altı yıllık haracı sana bağışladım. Bana bir yıllık haracı ver!

Hakan yer öptü:

— Ey sultanım! dedi. Kendi el yazınla bana bir ferman yazıver. Bir yıllık malım benden alınınca, ülkemi almayasın. Ömrüm olduğu müddetçe de senin buyruğundan dışarı çıkmayayım.

İskender de bir ferman yazdı kaydını yaptılar. İskender ayağa kalktı. Hakanı kucakladı. Onu bağrına bastı. Antlaştılar. Hakan yer öptü. Dışarı çıktı. Atına bindi. Ordusuna vardı.

Ertesi günü Hakan meydana asker çekti. İskendere haberci bir kişi geldi:

— Ey İskender! dedi. Niçin gaflet içindesin?. Hakan çok askerle geldi. Bize yetiştı. Hepsı de giyimli kuşamlı! dedi.

İskender kızdı. Giyindi, silâhlarını takındı. Askerine komuta verdi. Onlar da atlandılar. Hakanın ordusuna karşı durum aldılar. Hakan bu hali görünce filini ileri sürdü. İki ordunun ortasına çıktı. Bir nara savurdu?

— İskender'e söyleyin, dışarı çıksın! dedi. İskender bu sözü işitti:

— Ey düzenbaz! dedi. Ey kadın gibi döneş kişi. Dünkü gün benimle antlaşman neydi, bugün bu asker nedir? Ben anladım ki sizde vefâ ve insaniyet yoktur. İmdi sana kadın gibi iki yüzöl olmak nedir, öğreteyim! Senin örneğın yaban eşeğı örneğidir. Eceli geldiğı zaman arslana koşar ulaşır.

Hakan da ona şu cevabı verdi:

— Ey İskender! Ben andımdan dönmüş değılım. Hâşâ. Bu hal bizden ırak olsun. Sana karşı çıkmağı gelmiş değılım. Dileğım, senin de

benim saltanatımı, varlığımı görmendir. Sen de bilki ben küçük bir kişi değilim. Sana âcizlikten, zavallılıktan gelmedim. Lakin dileğim şudur ki senin devletin var olacaktır. Feleğin çarkı senden yana dönmektedir.

Hakan, bu sözü söyleyince filinden indi. Yer öptü. Sonra İskender'e doğru gitti. Onunda ayağını öptü. İskender ona:

— Ata bin! dedi. O da bir ata bindi. İskender sonra:

— Şurada konaklayın! dedi. O yerde konakladılar. Hakan izin diledi. Kendi sarayına vardı. İskender'e her gün şölenler çekerdi. Armağanlar yollardı.

Birgün hakan buyruk verdi. İskender için:

50.000 koyun,

30.000 sığır,

10.000 at, boğazlattı. Yemekler pişirtti. Sarayı süsletti. Sonra oğlu Fağfur babasına şöyle sordu:

— Ey babam Hakan! Sen, İskender gibi bir ulu beye şölenler veriyorsun? Bu kadar yemekler hazırlattın. Şehrin içine bunca insan nasıl sığar? Filân yurt ki şehre yakındır, otağlar kurdur. Orada toyla. Dernek yap. Sonra, onu, beyleriyle şehre götür! dedi.

Hakan, oğlunun bu sözlerini kabul etti. Öyle yaptılar. Kendisi 50.000 kişiyle İskender'in yanına vardı. Onu dâvet etti. İskender de kabul etti. Atına sıçradı. 200.000 askerle hakanın sarayına gitti. Oraya gelince hakan, İskender'i ululayarak 50.000 askerle, önünde, yayan yürüdü. Onu otağına iletti. İskender atından indi. Otağa girdi. Komutanlarının hepsi de konuklandı. İskender'i, tahta oturtular. Hakan, Kadir han, Orhan ve Fağfur ayağa kalktılar. İskender, Hakanı yanında bir altından yapılmış kürsü üstüne oturttu. Yemekler sunuldu ve yenildi. Sofraya şarap getirildi. İskender için kırmızı yakuttan yapılmış bir surahi getirtti. Sürahinin ayağı firûz taşıındandı. Onu şarap sunucu gence verdiler. O şarap dağıttı. İçildi, yenildi. İkinci vakti o kadar hediyeler sundu ki, hesabı yoktu.

İskender, Çin'den çıktı. Oradan Rus'a gitti. Rus beyinin adı Kay tal'dı. O da askerini topladı. İskender'i karşıladı. Bir kaç gün savaş yapıldı. İki taraftan da birçok adam kırıldı.

Bir gündü. İskender oturmuş, içki içiyordu. Bir ifrit, ansızın geldi. Bir kadın getirdi. Otağın içine koydu, bıraktı. Yeri öperek gitti. İskender bu işe şaşıtı, kaldı. O kızın adı Nevşâbe'ydi. İskender'i görünce mendiliyle yüzünü örttü. İskender, kıza:

— Sen kimsin? diye sordu. Kız da İskender'e şöyle dedi:

— Ben bin câriyeyim. Hakan beni Rus beyi Kaytal'a peşkeş çekti. Hediye olarak sundu. Hünelerimi Kaytal'a gösterdim. O sözlerimi, konuşmamı beğenmedi, beni koğdu. Vakta ki saadetle siz savaş yaptınız. Bende ortaya çıktım. Nice günler hünelerimi gösterdim. Ama devletim gitmişti. Şah'ın elinde tutuklandım. İki gece geçti. En sonunda bu dev beni yakaladı. Bir geceydi. Ansızın bir ses, bir ün geldi. Ben nöbetçileri taşla tuttum. Baktım. Bu dev gördüm. Beni bendimle kaptı. Sonra o bendi kırdı. Şimdi de beni buraya, Şaha getirdi.

İskender kadının yüzünü öptü. Ve:

— Yaradan izin verirse seni başkadın, ulu hatun edineyim! dedi. Kadın o geceyi İskender'le birlikte geçirdi. Sabah olunca İskender kalktı. İbadetini yaptı. Atına bindi. Meydana çıktı. Askeri de geldi. Rus basıldı, mağlup oldu. İskender, Rus kralı Kaytal'ı çağırttı. Kaytal da geldi. İskender kement attı. Kaytal'ın boynunu sardı. İskender onu çekti, atından yıktı. Yere çarptı. Topraklara yapıştırdı. Bir çok yaya askeri tutsak aldılar. Bağladılar, orduya iletildiler. Bu savaşta 800.000 adam Rus'tan öldü. 600.000 adam da İskender'den ölmüştü. 10.000 kişi de Rustan tutsak olmuştu. Savaş altı kere oldu. Zafer kazanıldığı zaman İskender'in eline çok mal ve yiyecek, içecek geçti. Nice Rus beyi de İskender tarafından esir alınmıştı. Ganimetin bir tarafını kendisine ayırdı. Geri kalanını askerine üleştirdi. Kral Kaytal'ı katına getirtti. O da İskender'i görünce yer öptü. Ondan özür diledi. O da onu bağışladı. Kendisine çok mal ihsan etti, o, kabul etmedi, bir koyun başı getirdi. İskender'e gösterdi. O da ne demek istediğini anladı. Mallarının koyun gibi olduğunu anlatmak istedi. İskender de bunu anladı. Rus beylerine çok ikramda bulundu. Hepsini azat etti. Onlara özgürlüklerini bağışladı. Kaftanlar verdi. Nevşâbe kadını getirtti. Kendi gelenekleri yolunca nikâh kıydırdı. Bütün ordusuna büyük ziyafetler çekti. Nevşâbeyi kendisine hatun kıldı. O ülkeyi yine Kaytal'a geri verdi. Sonra oradan göçtü. Derbent şehrine geldi. Derbend'den Şirvan'a indi. Oradan geçti. Berda'ya geldi. Oradan da Ermeniyeye gel-

di. İran beyleri yoluna saçılar saçtılar. Hediyeler sundular. Amelâk'ın kızı bey olmuştu. İskender'e kimseyi karşıcı yollamadı. İskender de Amelâk halkından elçi, karşılayıcı gelmediğine kızdı. Gazaplandı:

— Bize, Amelâk niçin elçi göndermedi? diye sordu. Sorusuna da şu karşılığı aldı:

— Ey şah! Amelâk ölmüş bulunuyor. Kızı Kaydâfe yerine geçmiş bulunuyor.

İskender, onun üstüne yürümek istedi. Asker çekmek diledi. Kış olduğundan ötürü oraya gidemedi. Kaydâfe'ye:

— İskender, filân yerdedir! diye haber verdiler. O da hemen bir usta ressam yolladı. Ona:

— Var git, bana İskender'in yüzünü çiz, getir! dedi. Ressama 1000 altın verdi, yolladı. O ressam da Ermeniyye ülkesine gitti. Oraya varıp İskender'i gördü. Resmini olduğu gibi çizdi. Kaydâfe'ye yolladı. Kaydâfe, İskender'in o resmini görünce kaygılandı, üzüldü:

— Bu kişi dünyayı alacak, ona sahip olacaktır! Kim ki onunla savaş yaparsa bir fayda, bir üstünlük kazanamaz, eline bir şey geçiremez! dedi. Ve o resmi hazinesine gönderdi.

Artık yaz mevsimi girmişti. İskender:

— Bu kadının soyu sopy nedir? diye sordu. Hem ne kadar askeri vardır?..

İskender'in yanında bir hakim, akıllı kişi vardı. Adı Kaytondu. İskender ona vezirlik vermişti. Hakim kişi yer öptü:

— Ey İskender! Ey kralımız! dedi. O, akıllı, uslu bir kadındır. Büyüyük bir ordusu vardır. Onun bir şehri vardır ki uzunluğu dört günlük yol, eni de dört günlük yoldur. Hazinesinin zenginliği hesapsızdır. İki oğlu vardır ki birisinin adı Kaydros, birisinin adı Tanyos'tur. Karadeniz kıyılarına hükümü geçer. Ve bu denizin çevresinde ne kadar şehir varsa hep onundur.

İskender bu haberi işitince Kaydâfe'ye bir mektup yazdı. Dedi ki:

Ey Kaydâfe!

Sen bilmiş ol ki, her memleketin prens veya prensesi bana haraç yolladı. Sen niçin bir elçi göndermedin? Neden haraç verme-

din? Baban her zaman hediyeler ve haracı (bâcı) eksik etmezdi. Her ne kadar şimdi ulu bir prenses isen de benim hasmım, rakibim değilsin. Bu mektubum sana erdiği zaman haracı yollayasın. Yoksa, sen şunu bilmiş ol ki seni Dâra Fevr ve Kaytal'ın haline sokarım.

Elçi Kaydâfe'nin sarayına erişince, İskender'in bu mektubunu kendisine takdim etti. Kaydâfe mektubu aldı. Okuttu söylenen sözlere kızdı. Kazap duydu, karşılığını da şöyle yazdırdı:

Prens Kaydâfe'nin İskender'e yazılan mektubu:

Ey İskender!

Senin Dârâ'yı ve Fevr'i mağlup ettiğin doğrudur. Ama bu galibiyetini kendinden bilme. Onların devleti zaten çökmüştü. Onların bu mağlûbiyetinden sen o kadar gurura düştün ki benden de haraç dilemektesin. Beni onlara mı benzetiyorsun? Sen bilmiş ol ki ben senden korku duymam. Sen kim oluyorsun ki bana haber gönderiyorsun? Ben senden geri kalır mıyım? Eğer askerimi bir kez toplasam 2.000.000 kişi eder. Eğer savaşırsan, savaştan dönmem ben. Sen bir erkek kişisin. Ben bir kadın kişiyim. Eğer beni alt edersen:

İskender bir kadını mağlup etmiştir! derler. Ama ben seni mağlup edersem, bütün dünyayı ele geçirmiş gibi olurum. Ama benim zararım sana dokunmaz. Sen de beni görmezlikten gel. Eğer söylediyimi dinlemezsen, nerede savaş yapmak istersen karşıdayım.

Kaydâfe'nin bu mektubu İskender'e varınca, gazaplandı. Kızdı, o günün ertesi günü Kaydâfe'nin üstüne yüklendi. Kardiye adındaki bir kaleye saldırış yaptı. O kalenin komutanı, Kaydâfe'nin oğlu Kaydros'tu. İskender burada bir hafta savaş yaptı. En sonunda kaleyi eline geçirdi. Şehrin halkını kılıçtan geçirdi. Kaydros'la cariyesi kadın tut-sak oldular. İskender'e:

— Ey İskender! Kaydâfe'nin oğlu Kaydros, karisiyle tutuklandı. Efendimizin buyruğu nedir? dediler. İskender veziri ile baş başa vermiş oturuyordu. Vezirine dedi ki:

— Ey hakim! Sen benim yerime geç, otur. Başına tacımı da koy! Elbiselerimi de giy. Kaydros içeri getirildiği zaman, sen:

— Onu öldürün! diye buyruk ver. Aradan ben geleyim. Yeri öpeyim.

— Ey kral! Onların ikisini de bağışla! diye yalvarayım. Beni, oğlu Kaydros'la Kaydâfe'ye yolla. Haraç iste.

Vezir İskender'in bu buyruğunu kabul etti. Fakat, kralının ne yapmak istediğini bilmiyordu. İskender:

— Eğer bu sırrı bir kimseye açar, fısıldarsan kendini ölmüş bil! dedi. Elbiselerini üstünden çıkardı. Vezirine verdi. Kendisi, tahta yakın oturdu. Adamlarına:

— Kaydros'u getirin dedi. Esir Kaydros'u getirdiler. Vezir:

— Bunları öldürün! dedi. Hükmünü bildirdi. O zaman vezir kılığındaki İskender, yerinden kalktı. Tahta doğru ilerledi. Hemen yer öptü:

— Ey şah! dedi. Bunları bana bağışlayacağınızı umarım. Eğer ortada bir suç varsa, o da kraliçe Kaydâfe'nindir! dedi. Tahtta oturan hakim vezir de:

— Peki onları sana bağışladım! Ve onunla birlikte Kaydâfe'ye yolluyorum. Ona, haraç verdiği taktirde benim öfkemden kurtulacağını söyle. Eğer haraç vermezse bilmiş olsun ki, onun yurdunu alt-üst ederim. Ama benim vezirime saygı göstermesi de gereklidir.

Kaydâfe'nin oğlu yer öptü:

— Ey Şehriyâr! dedi. Madem ki beni şu vezirin kurtardı, onun iyiliğini unutursam, kötü kişilerden olayım. Onu, canım gibi koruyacak, yine size sağ-sâlim getiririm! dedi. Vezir hakim de İskender'e:

— Haydi, hazırlan! Kaydros'la Kaydâfe'ye var. Ondan haraç, baş dile! dedi. İskender de yer öptü. Huzurdan çıktı. Atına bindi. İki at ta Kaydros'la cariyesine verdi. Askerden on yiğit kişi seçti. Yanına aldı. Bunlara:

— Bana Yantıfon, diye çağırın. Sakın İskender adını ağzınıza almayın, diye tenbihte bulundu. Onlarda bu buyruğa uydular. Kaydros'la birlikte oradan ayrıldılar.

İskender, Kaydâfe'nin baş şehrine vardı, ileride bir dağ vardı. O dağın eteğinde bir ulu şehir gördü ki şehrin taşları yerine billurlar işlenmişti. İskender, bu şehri görünce şaşkınlık içinde kaldı. Şehre giderken de birçok atlıya rastladı. Kaydros'a:

— Nedir bu atlı kişiler! diye sordu. O da:

— Ben Kaydros'um. Bu kişiler de onun askerleridir! dedi. Acaip şehrin muhafızları bu sözü işitince ertesi gün seğırtip koştular. Kaydâfeye haber verdiler. Kaydâfe de beyleriyle birlikte ata bindi. Karşıcı çıktı. Oğlu Kaydros'un yanına geldi. Kaydros, atından indi yer öptü. Anası Kaydâfe atının üstünden eğildi. Oğlunun yüzünden öptü. Yeniden atına bindi. İskender onun ardından geliyordu. Kaydâfe:

— Ey oğul! Halin nicedir! dedi. Kaydros ta:

— Ey ana! dedi. Bu benimle gelen İskender'in elçisidir. İskender beni bağısladı. Ey anacığım! Senden haraç göndermeni istedi! dedi. Öteki haberleri de bir bir söyledi. Sonra:

— Ey anacığım! dedi. Yapacağın ilk iş, sen bu ejderhanın yüzüne gülmelisin. Ne dilerse ver. Yoksa bu ülkeyi yakar yıkar!

Kaydâfe, oğulundan böyle bir haberi alınca kaygılandı. Vardı, sarayına döndü. Adam yollayarak güya elçiymiş gibi gelen İskender'i katına getirtti.

İskender de kraliçe Kaydâfe'nin yanına varınca yer öptü. Kaydâfe ona çok saygı ve tâzim gösterdi. Tahtının yanına bir altın kürsü koydurttu. İskender'e:

— Buyurun, oturun! diye emirde bulundu. İskender de yürüdü. Gösterilen yere oturdu.

Kaydâfe İskender'e:

— Sofra kurulsun, emreder misiniz? dedi. Az sonra nefis sofralar kuruldu. Yenildi, içildi. Türlü nimetler sunuldu. İskender o yeri gördü. Sarayın içinde 80 billur direk bulunuyordu. Üstte bulunan tâkı da altundandı. Kale kapısı yeşim taşından yapılmıştı. Her yeşim iki billurun arasına konulmuştu. Ve altından bir mühürle tutturulmuştu.

İskender bu sarayı görünce, şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kaldı. Dünya yüzünde böyle bir konaklama yeri görmemişti çünkü.

Aradan çok bir zaman geçmişti. Yine ortaya sofralar kuruldu. Yemekler getirildi. Şaraplar kupa kupa getirildi. Nice zaman geçti. Kaydâfe İskender'i çok denedi. Sonra:

— Filan sandığı getirin! diye emir verdi. Hazineden o sandık getirildi. Kaydâfe kendi eliyle sandığın kilidini açtı. Oradan bir ipekli çıkardı. Bir ona baktı, bir İskender'e baktı. Resimle İskender arasında hiç bir ayırım görmedi. İskender'in, bizzat kendisinin elçilikle gelmiş olduğunu anladı. Ve:

— Ey vezir! İskender bize ne haberler gönderdi! dedi.

İSKENDER'İN ELÇİLİK ÖDEVİNİ YAPMASI

İskender de:

— Ey Şehriyâr! Ey kraliçem! dedi. İskender bana şöyle emir verdi, dedi ki:

— Git, Kaydâfe'ye söyle. Bütün padişahlar bize hediyeler, haraçlar gönderirlerdi. Doğudan batıya kadar düşmanlarımız kalmadı. Kraliçemiz, neden bize haraç vermiyor? Bizde ne gibi güçsüzlük, zayıflık gördün ki haraç vermekten kaçınıyorsun? Eğer haracını yollarsan seninle işim yoktur. Eğer isyana kalkarsan bilmiş ol ki seni tahtında bırakmam.

Kraliçe Kaydâfe bu sözleri işitince kızdı. Fakat, ses çıkarmadı. Tınmamış göründü. Yalnız:

— Cevabımı yarın bildireyim! dedi. İskender sustu. Huzurdan çıktı. Kaldığı konağa vardı.

Sabah olunca, İskender kraliçenin tahtına geldi. Mabeyinci:

— Ey kraliçemiz! İskender'in elçisi huzura çıkmak istiyor dedi. O da:

— Getirin! diye buyurdu. İskender'i içeri aldılar. İskender yer öptü. Kûrsüye oturdu. İçinde bulunduğu yapıyı dikkatle inceliyordu. Duvarlar billurdan ve direkler sıcak iklimlerin ön ve sandal ağaçlarından. Bunları süslemişlerdi. Kaydâfe'nin oturduğu yerde dört direk vardı ki biri zümrütle süslenmişti. Birisi yakutla, birisi de firûze taşları ile

süslüydü. Birisi de türlü cevahirle parılatılmıştı. İskender bu yeri görünce şaşkınlığa uğradı. Kaydâfe:

— Niçin böyle şaşırdınız? diye sordu. Acaba sizin Yunan ülkesinde, ya da İran memleketinde böyle bir yer görmediniz mi? diye sordu. İskender kraliçeye şu karşığı verdi:

— Dünyada size benzer bir kraliçe yoktur. O zaman Kaydâfe herkesi dışarı çıkarttı. Yalnız İskender'i tek başına yanına çağırdı. Ve:

— Ey Filib'in oğlu! dedi. Ben senin gibi kendi ayağı ile mezara koşan birisini görmedim! dedi. Şimdi ne yapacaksın?

İskender, bu sözleri işitince ürktü, gönlünü korku sardı.

— Ey kraliçe! dedi. Şükür o yaratana ki bu sözleri duyan benimle birlikte kimse yoktur. Yoksa İskender'e haber verirdi. Ben o İskender'in veziri olan kişiyim. Adım Yantiko'dur. Bana Filib oğlu demen ayıp değil mi? O, öyle bir kral mıdır ki, elçilikle buraya gelsin. Beylerine, askerine neler olmuştur ki kendisi buraya gelmiş ola?

Kaydâfe de:

— Ey İskender! dedi. Şimdi sus, çok söyleme, sen elbette İskender'sin. Eğer kendi resmini sana gösterirsem ne cevap verirsin?

Kaydâfe, hemen İskender'in resmini çıkardı. İskender'in eline uzattı. İskender, orada tıpkı kendi resmini gördü. Titredi. Dişleriyle dudağını ısırды. Ve:

— Ne yazık ki yanımda ne hançerim, ne kılıcım var! dedi. Kaydâfe de:

— Olsa da sen neyleye bilirdin! dedi.

İskender:

— Eğer kılıncım yanımda olsaydı, sana hünerimi, cenk ustalığımı gösterirdim! Seni öldürürdüm. Ya da kendime kıyardım! dedi. Kaydâfe güldü. İskender'e:

— Ey Makedonya, ey Yunanlılar kralı! dedi. Sen:

— Dârâ'yı, Fevr'i, Kaytal'ı alt ettim deme! onların devletleri zaten çökmüştü. Senin devletin galip durumundaydı. Onları bundan ötü-

rüdü ki yendin. Sen başarını yüce Yaradanından, mabudundan bil ve şükürlerde bulun. Sen:

— Dünyada benden kuvvetli devlet yoktur demektesin. Bu bir akıllılık mıdır ki ejderha ile savaşsın? Ejderhanın ağzına girmekte-sin? Adam öldürmek benim olağan işim değildir. Zendeş'ten:

— Padişah öldüren kişi cehenneme gider! diye işitmiştim. Bana güven ki sana benim ziyânım dokunmaz. Ama, bir daha elçiliğe özen-me. Çünkü seni dağ taş tanır ve senin İskender olduğunu bilir. Dünya-da bende resmi olmayan hiç bir padişah yoktur. Sen sarayımda konu ğum bulundukça ben sana Yantikom derim. Seni, kimse tanıyıp bil-mesin diye uzakta oturturum. Sen evet İskender'sin. Seni yine yurdu-na göndereyim. Ama bana, söz ver, üstüme asker çekmeyeceğine ant iç. Çocuklarıma kötü bir maksatta bulunmayacağına ve yine vatanıma göz dikmeyeceğine de ayrıca ant iç! Her nere oturursan, beni kendinle elele, birlikte say! Haraç, filân da dilemeyeceksin.

Kraliçe Kaydâfe her ne söylediye İskender, ayrı ayrı hepsine ant içti. Kaydâfe bu antlar üzerine:

— Ey kralım! dedi. Sen bilmiş olki, benim büyük oğlumun ismi Taynuş'tur. O, Fevr'in kızını almıştır. Ama aklını kaçırmışın biridir, delidir. Sakın senin kimliğini bilmesin. Hatta İskender'in veziri oldu ğunu dahi bilmiş olsa sana zarar getirir. Şimdi sen kendi sarayına dön, git yarın da ben seni o yerine gönderirim.

İskender bu sözlere sevindi. Kraliçenin yanından dışarı çıktı. Ye-rine gitti. Sabah olunca, kraliçenin katına vardı. İskender'i huzura al-dılar. Kraliçenin beyleri orada hazırlanmıştı. Gelene geçene uyarak herkes gibi o da yer öptü. Gösterilen yere geçti, oturdu. Kaydros, kra-liçeye:

— Ey ana! dedi. Elçi Yantikön'u gönlü kırık olarak geri yollama, hoşnut olarak yolla. Yanına da adamlar koy ki onu yolda kimseler in-citmesin! Benim canımı o kurtardı!

Ana kraliçe Kaydâfe:

— Peki! Herşey hoş ola dedi! Sonra İskender'e şunları söyledi:

— Kralın sana ne söylemişse ne öğrenmek dilemişse ona her şeyi haber ver.

Elçi (Yantikon) da;

— Benim kralım! Haracımızı iste, demişti. Ben İskender'den kor-
karım. O haracı tezce yollayın! dedi.

Kraliçe Kaydâfe'nin ikinci oğlu Taynoş bu sözleri işitince elçi
Yantikon'a:

— Sen kim oluyorsun ana kraliçemize böyle küstahlık ediyorsun?
dedi. Eğer kraliçemizden korkmasak seni öldürürdük. Ben Fevrin acı-
sından, senin başını kemseyince kurtulamam. Fakat, anası kraliçe
Kaydâfe onun yüzüne baktı, öyle bir haykırış haykırdı ki oğlu Taynoş
korkusundan titredi. Ve:

— Ey aptal oğul! dedi. Bu elçi neylesin? Sen asıl Fevr'i öldüreni
öldürmeğe bak! dedi. Oğlunu hemen oradan uzaklaştırdı. Elçi Yantikon:

— Ey kraliçemiz! dedi. Oğlun Taynoş'u yeniden huzuruna aldır.
Ayıptır. Eğer benim kralım bu olanı biteni duyarsa bana niçin edep-
sizlik ettin? diye gazaplanır.

Kraliçe Kaydâfe bu sözü işitince gülümsedi:

— Oğlum Taynoş'u getirin! dedi. Oğlu getirildi. Yantikon ona:

— Ey prens! dedi. Senin söylediğin bu sözler yerindedir. Onları
söylemek benim haddime midir? Ama neyleyeyim ki kralımız İsken-
der bana sıkı sıkı tenbihte bulunmuştu. Ve:

— Git! Kaydâfe'den haraç iste! demişti. Ey prens ben sana o İs-
kender'i yalnız ve askersiz getirirsem buna ne dersin? diye sordu.
Genç oğul:

— Saltanatımın yarısını veririm! diye ant içti. Seni kendime mah-
rem edeyim (sana ne sırrım varsa açan) biri olayım.

Yantikon ayağa kalktı. Taynoş'un elini tuttu, şart kıldı. Ant içti.
Başında taçsız, yanında askersiz onu yakalayayım. Eline teslim ede-
yim. Ona şefkat göstersen, göstermesen de bir kulunum! dedi. Tay-
nos, bu sözü işitince sevindi. Kraliçe Kaydâfe güldü. Yine kraliçenin
katına geldi. Kaydâfe, yine İskender'e ant verdi. Kendi beylerini ve
oğularını yanına çağırdı. Beylere:

— Ne düşünür, ne dersiniz? diye sordu. O, İskender bir kraldır.
Ben onunla dostluk kurmayı ve ona mal göndermeyi düşünüyorum!

Yoksa bana kasıttı mı bulunur. Askerimi toplayayım, ona hünelerini gösterebilirler! dedi.

Kraliçenin komutanları;

— Siz ne iş yaparsanız, yerinde bir hareket yapmış olursunuz! dediler. İskender, senden yalnız mal alıp dönerse bu ne büyük devlettir! O ki bütün İran'ı ve Turan'ı ele geçirmiştir! dediler.

Kaydâfe de:

— Babam kralın tacını getirin! diye buyurdu. Tacı getirdiler. Elçi Yentikon'a:

— Senin kralın ulu bir kraldır. Bundan ötürü ona bu tacı gönderiyorum! dedi. Sonra bir de taht getirtti. Tam seksen parçası vardı. Ancak 40 deve bu tahtı çekebilirdi. Tahtta 400 tane kırmızı yakut parçası vardı. Her yakut parçası ikişer miskal (bir buçuk dirhem) ağırlığındaydı. Üstünde ayrıca 400 parça da zümrüt vardı. Her türlü cevahirden de o tahtta üçer bin cevahir bulunuyordu. Tahtı, 400 fildişi ile altından yapılmıştı. Her altın külçesi bir batman (kantar) altındı. Ayrıca:

100 yük çeşitli kumaş

8000 parça sırmalı kumaş

3000 köle (erkek)

3000 cariye

100 has at

50 katır sundu.

Ve bunlardan başka da tazılar, samurlar, parsılar, vaşaklar (postu kürk yapılan bir hayvan) yolladı ki her biri cins cinsti.

Ertesi günü İskender (elçi Yantikon atlandı) kraliçenin oğlu Taynoş ta atına bindi. Yanına 100 yiğit aldı. Anasından izin diledi. O da gitti.

O meşeliğe varılınca mal ve erzak orada bırakıldı. Taynos pusuya yattı. İskender de ordusunun yanına vardı. Askerleri kendisini görünce çok sevindiler. Çünkü İskender'in sağ olarak geriye döneceğine kimse inanmıyordu. Yer öptüler. 10.000 kişi hemen atlandı. İskender

onları aldı. Meşeliğe döndü. Taynos'un pusuya yatmış olduğunu gördü. O an yeri, göğü inleyen bir nâra savurdu:

— Ey Taynos! dedi. Savaş mı yaparsın, yoksa buradan kaçarsın?

Taynos, karşısında o kadar çok asker görünce yüreğinden titredi. Çaresiz ileriye çıktı. Yer öptü:

— Ey kralım! Benimle böyle cenge tutuşacağını ummazdım. Kardeşime gösterdiğin o lûtfu, o keremi bana da göster! diye yalvardı. İskender de:

— Korkma! dedi. Seninle benim işim yoktur. Sen ananın yanında otur. Ben, sizin üstünüze saldırış yapmayayım, diye ant içtim. Ben anadımı bozmam, saldırmam.

İskender Taynos'u orada kondurdu, yedirdi, içirdi. Ona kaftanlar verdi. Geri gönderdi. Kendisi de kalktı. Oralardan göçtü. Bizans'ın Kostaniyye (İstanbul) şehrine geldi. Orada oturdu. Ama, her gün, her gece o kadını, o kraliçeyi düşünüyor ve:

Etmmişti bir iş kadın benimle, Hiç görmedim, işte böyle hile!

Deyip deyip kendisini yumrukluyordu. Yanına hakim Belinas'ı, hakim Eflâtûn'u çağırırdı. Onlara:

— Ey feylesof kişilerim! dedi. Benim halimin nice olduğunu biliyor musunuz? Bu dert beni öldürür. Bir kadın benimle neyledi! Beni nasıl alt eyledi.

**Bir çare bulun öcüm alınsın, Hileyle niçin gücüm alınsın?
Asker çekmem yeminliyim ben,
Ar'lık çekmem, fakat yürekten!**

İskender'in bu feylesofları ona şöyle dediler:

Yad et o gönül ne istiyorsa, Sen hem şaşırırsın o güçte zor-sa!..

— Ey İskender, bu yolda bizim ne sözümüz olur? dediler. İskender dışarıya çıktı. İskender her bilgiye akli eren bir bilgin kişiydi. Deniz kıyısına çıkmıştı. Denizin yüceliğini inceledi. Kaydâfe'nin ülkesinin deniz seviyesinden daha alçak olduğunu anladı. Deniz sularını

onun ülkesine akıtmayı düşündü. Bir su baskını ile intikamımı alayım! dedi.

Şehirden işçiler toplayın bana! dedi. İşçiler getirdi. Karadeniz'in önünde bir dağ vardı. O dağ deldirdi. Hergün 30.000 kişiyi bu dağda çalıştırttı. Üstlerine ustabaşları koydu. Kendisi şehre gitti. Firenk illerinden elçiler geldi. Ona bâçlar (haraç)lar getirdiler. Kendisi o yerde krallara mahsus iki saray yaptırdı. İşçiler bir çok zaman dağda çalıştılar. Bir gün açılan gedikten Karadeniz suları hücum etti. 30.000 işçiyi yuttu. Kaydâfe'nin ülkesi de su baskınına uğradı. Su altında kalan kaleleri hâlâ görünür.

İskender, suyu akıttıktan sonra Konya şehrine geldi.

(Bu, bir hikâyedir. Ne tarihler, ne coğrafyalar bunu yazmazlar.)

İSKENDER'İN OĞLU İLE BULUŞMASI

İskender'e, oğlu İskenderos'la feylesof Aristotalis karşıcı çıktılar. İskender'i görünce sevindiler. Baba, oğlunu görünce kucakladı. Şükürde bulundu. Şehre girdi, anacığını ve karısını gördü. Bir ay onların yanında oturdu. Kendi kızını da gördü. Onlara bir çok mal verdi.

* * *

Bir rivayete göre Yüce Yaratan İskender'e nübüvet vermiştir. Bundan ötürü cihanı fetheyledi. Başka bir rivayete göre de; Nübüvvet gelmedi. Sultanlıkla dünyayı gezdi. Lakin Yüce Yaratan ona bir de armağan ihsan etmişti ki bu da onun yetmiş iki dili bilmesiydi. İbadetini hiç bir zaman eksik etmezdi. Bir çadır ve otağ eşyası arasında gezdirdi. O otağın içine kum döşerdi. İbadet vakti geldiği zaman, o çadıra girerdi. O kumların üzerinde ibadet ederdi. Eğer bir yerde savaş yapsa, orada hacet dilerdi. Eğer hâceti kabul edilmezse, peygamberden yardım dilerdi.

Rivayet edilmiştir ki; İskender'in yanında her zaman altı taife bulunurdu. İlki bunların peygamberlerdendi. İkincisi hakimlerdendi. Üçüncüsü casuslarıydı. Dördüncüsü zâhitlerdi. Beşinci feylesoflardı. Altıncıları büyücüler, sihirbazlardı. Eğer kendisine karşı olan birisiyle savaş edip zafer kazanamazsa, o zaman zahitlerden himmet dilerdi.

Zaman gelirdi ki büyücülere baş vururdu. Tedbirleri, bu olduğu için dünyada muhalifleri kalmamıştı.

Bir gün oturmaktaydı:

— Bana Sokrat'ı çağırın! Bir zaman onunla konuşayım! dedi. Sokrat'a gittiler:

— Sizi İskender çağırıyor! dediler. Sokrat bu daveti kabul etmedi. Döndüler İskender'e:

— Sokrat, davetinizi kabul etmiyor! dediler.

İskender o zaman:

— Madem ki Sokrat bize gelmiyor, bizim onu görmemiz gerektir! dedi. Kalktı. Bir çok hakim akıllı kişiyle Sokrat'a vardı. Sokrat'ı gördü. O, güneşe karşı yaslanmış, yatıyordu. Onu saygıyla uyandırdı. Sokrat gözlerini açınca ayağa kalkıp İskender'e hiç saygı göstermedi. İskender:

— Bu ne gaflet! dedi. Niçin gafilsin!

Sokrat ta:

— Gafil olan sensin ki iki günlük devlet sürmeye mağrur olmuşsun! diye karşılık verdi. O zaman İskender de:

— Katıma niçin gelmediniz? diye sordu. Seni tam yedi kere çağırıttım. Saygımı esirgemedim. Böyle etmen revâ mı?

Sokrat ta:

— Bir kişi ki ota kanaat ederse seni neyler. Hem de Yüce Yaratıcıyla enis olursa senden elbette el, ayak çeker! dedi. İskender de:

— Benden bir şey dile! dedi. Sokrat ta:

— Benim iki kulum vardım ki birisine Hırs, ötekine Şehvet derler. Sense onların kulu olmuşsun. O halde kullarımın kulusun sen! dedi. İskender bu sözlerle utandı. Hemen Sokrat'ın ayağını öptü:

— Bana öğütler ver ey Sokrat! dedi.

SOKRAT'IN İSKENDER'E ÖĞÜTLERİ

Sokrat İskender'e şu öğütlerde bulundu:

1- Çalış ki gönül aynasını parlataşın, orada bilgi, marifet nuru doğsun.

2- Nerede gezersen gez, yüce Yaradan'ı unutma.

3- Yoksulların, miskinlerin gönlünü çok kırma.

4- Alimleri, bilginleri üstün kıl, aziz eyle.

5- Elinden geldikçe ibadetle uğraş.

6- Yalan söyleme.

7- Eğer, bir kişiyle antlaşsan andından cayma.

8- Dört şey tedbirsizliği gösterir: Ahmaklarla tanışmak. Bu saçma-sapan yere mal harcamak.

c- Bazı durumlarda öğütleşmek.

ç- Geçen zamandan ibret almamak.

d- Ey İskender! Çalış ki sen halkından ibret alma. Halkın senden ibret alsın.

* * *

Sen uyma sakın şu halka, asla,
İbret alsın o halk ki senden! Benden sana son öğütte bunlar,
Olsun birer armağan da işte benden!..

* * *

Ey İskender! Dünya ve âhiret horluğu da dört nesnedir:

1- Kibirlik,

2- Ucub (kendini beğenmek) gururlu olmak,

3- Halka zâlim, yaman kişi görünmeye kalkmak.

4- El sıkılığı ve tamahkârlık göstermek.

Eğer bu gün bu dünyada, yarın öteki dünyada hor olmak dilemezsen, bu dört kötülüğü geri bırak!..

Sokrat bu öğütlerden sonra İskender'e:

— Ey İskender! dedi. Senin sarayında bir kimse küstahlık ederse, ona kızarmısın diye sordu? O da:

— Evet, gazaplanır, kızarım! dedi. Sokrat ta:

— Sen bir yaratılınsın. Sana küstahlık eden bir kişiye kızarsan, yaradanın da dergahında sana kızmasına hazırlan.

İskender, bu son öğütten sonra yanındaki bir hakim kişiye:

— Bu öğütleri bana yaz! dedi. O kişi de bunları yazdı. İskender de Sokrat'ın elini öptü. Oradan ayrıldı.

İskender sonra sarayında tahtına geçip oturdu:

— Bana Aristo'yu, Eflâtûn'u ve Bukratı çağırın! dedi. Onlar gelince:

— Ey feylesoflar! dedi. Benim dünyayı görmeyince durup-dinlenmem, bir yerde kararım yoktur. Ben bir köşede sessiz oturmam. Bana öğütlerinizi yazınız. Tâ ki o öğütlere uyayım. Onlarla amel edeyim!

Aristo da (1), Eflâtûn da (2), Bukratta (3) huzurdan çıktılar. Her birisi birer tomar öğüt yazdılar. İskender'e götürdüler. Önce, Aristo şu öğütleri yazdı.

ARİSTO'NUN NASİHATLERİ:

1- Ey İskender! Ey kralımız. Sen her zaman akıllı uslu kişilerle konuş, sohbet et. Çünkü dünyada olup bitenleri o akıllı kişiler tez duyarlar.

2- Eğer yapacağın bir olursa akıllı kişilerine danış ki işin rast gitsin, dosdoğru olsun.

3- Seni yaradanın yardımı ile kazandığın zaferi ordundan bilme. Nerede olursan ol, varlıkları yaratanı unutma. Seni yaratan dan kork O'ndan korkanın işi uygun düşer. Kim ki O'ndan korkmazsa, işi olmaz, başarı elde etmez, sonu hayırı olmaz.

4- Kimseye haset duyma. Haset kötü şeydir.

(1) Aristo: Eski yunan feylesofu. Ona ayrıca Aristotalis de denirdi. Eflâtûn'un öğrencisi.

(2) Eflâtûn: Aristo'nun öğretmeni, sokrat'ın da öğrencisi milâttan önce 347 ile 429 yılları arasında yaşadı.

(3) Bukrat: Ünlü Yunan hekimi. Ünlü hipokratis.

5- Suçlu olan bir kişi senden uzaklaşsın. O kişinin suçu için kardeşini tutma. Hem de döğme.

6- Hatunlardan kimseyi SİRDAŞ edinme. Akli noksan olanlar, kadınlardır. Soyu-sopu kötü olana da serdarlık ululuk verme.O da kendi aslına çeker.

7- Evlenirken kendi cinsine göre avrat al. Sana lâıyk olmayan kötü nam çıkarır. Töhmetten uzak kalmaz.

8- Eğer bir kişinin fitne doğurduğunu görürsen onun hemen başını yok et, kes.

9- Eğer sana düşman olan iki kişi ise sen de dört bir yandan üstüne yürü. Ara yerde öyle bir tedbirde bulun ki o iki düşman birbirine düşsün. Aradan sen kurtul!..

10- Eğer bir ülkeye elçi olarak gönderirsen, akıllı bir kişiyi gönder. Nice kez onu dene. Yollayacağın yere sonra yolla. Elçi, beylerin, kralların dili olur. Her beyin düşüncesi, o elçiden belli olur.

11- Eğer bir yola çıkıyorsan, önüne iki kesik yol çıksa, yürümesi güç olan yola ordunu saptırma. Kolay yol al.

12- Eğer eline mal geçerse, onda birini yoksullara dağıt. Ve her vakit yoksulluğunu açığa vurma, sabırlı kimselere sun. Gizli sadaka belâyı koğar, deffeder.

13- Hiç kimseye zulüm etme. Bir iş yap ki yarın kıyamet gününde yüce yaradandan utanmayıp cevap verebilesin.

14- Daima iş görmüş olanları yeni bir işe gönder. Tâ ki zafere erişesin.

15- Sana gelen her işi de seni Yaradan bilir. Başka bir kişiden bilme.

Aristo öğütlerini tamamlayınca onu İskender'e iletti. İskender de deriye yazılan bu öğütleri alınca onları okudu sevindi:

— Hazineye saklansın! diye buyurdu. Ertesi gün Eflâtûn'dan bir deri sahifesi öğütler geldi.

EFLÂTUN'UN ÖĞÜTLERİ

Ey İskender! Kralların âfeti iki şeydendir:

1- Çok yemek yemesindendir,

2- Çok ta kadınla çiftleşmesindendir. Çok çiftleşmeden türlü hastalıklar ortaya çıkar.

3- Hem de bu dünyaya aldanma. Dünyanın kimseye vefası yoktur.

4- Halkı, memnun etmeğe çalış, zulmetme. Zâlimleri de hiç sevme. Kurta acıyan kimse, koyunlarını kaybeder.

Padişahlara dört türlü özellik vardır:

1- Onun, adaleti, merhamet ve insaflı çok olmalıdır.

2- Niyeti doğru olmalı, bulanık olmamalıdır.

3- Memleketinin içini gözetici olmalıdır.

4- Mazlumu zalim elinden kurtarmalıdır.

5- Kendisi yaratanın emrinden dışarı çıkmamalıdır.

6- Gönülleri, alçak gönüllülükle kendisine dost edinmelidir.

7- Civan mertlik, asalet ve el açıklığını da elden bırakmamalıdır.

Yine şu dört iştir ki beyliği korur:

1- Memleket idare eden şahın mezhebinin ve dininin güzel olması gerektir.

2- Onun veziri tecrübeli kişi olmalıdır.

3- İşlerde ona danışılmalıdır. "Sen ne kadar akıllı olursan ol, yine tecrübeli kişilere akıl danış, soru sor!"

4- Savaşlarda da sağlam yürekli olmak gerektir.

Şu dört şey de padişahlığı ortadan kaldırır:

1- Padişahın zulmü,

2- Vezirlerin gafleti,

3- Kâtiplerin hiyaneti,

4- Mazlum kişilerin bedduası (o dualar yüce yaratanın huzurunda kabul edilir.)

Ey İskender! Bir yere gideceğin vakit daima casus kullan. Düşmanın halini sor, öğren. Eğer bir kişi bir yerde türerse sakın sen o kişinin rakibi olma. Onunla savaş yapmakta kendini uzak tut. Onu mal ile aldat. Onunla barış yap. Bir yere gidersen ordunu dağıtma. Dört yöne adamlar sal. Gözcüler koy. Gafil olma. Gece baskınlarından sakın, çünkü işin rast gelmeye bilir. Sabret. Tâ ki her muradına kavuşasın.

Eflâtun öğütlerini tamamlayınca yazılı deriyi İskender'e gönderdi. O da bunları okuttu. Hazineye koydurttu.

HEKİM HİPOKRATİS'İN ÖĞÜTLERİ

Ertesi gün de ünlü hekim Hipokratis'in öğütleri şöyleydi:

Ey talihi yaver şah!

Zaman ve bu çağ seni bu dünyaya rahata ermek için göndermemiştir. Senin zahmetlerin halkın rahatlığı içindir. Öğütlerim şunlardır:

1- Nerede olursan ol, her zaman bilgin kişilerle, akıllı insanlarla bir arada ol.

2- Sakın yemeğini yalnız başına yeme. Fazla olan bir lokma da olsa, çok yemek hayvanların işidir.

3- Çok israfta da bulunma, yeme, yedir. Bu hünelerden ayrılmaz, onları muhafaza edersen bu dünyanın kralları sana baş eğer.

4- Kadınlara inanma. Onlara vefa yoktur. Âdem, kadın oyunundan dolayı Uçmak'tan (Cennet'ten) kovulup çıktı. Yusuf zindana düştü. Kadınların filinden ötürü Siyâvuş helâk oldu. Dâvûd, kadınlardan ötürü nice zaman ağladı. Süleyman belâya uğradı. Hâbil ve Kâbil kardeşler, yine kadın yüzünden kavga ettiler. Hâbil, Kâbil'i öldürdü. Zinhar ve zinhar (sakın) sen kadınlara inanma. Sevgilerine dayanma. Onlardan sen fayda göremezsın.

Mektup burada bitmişti. Ceylan derisine yazıldı. İskender'e gönderildi. İskender bu öğüt veren yazıları da krallık hazinesine yolladı. Bu günlerin üstünden bir ay geçti. İskender, Konya'dan göçtü. Şam'a geldi. O, üstüne yürüdüğü beylerden kendine elçiler gelirdi. Çok çok armağanlar getirdiler.

* * *

Rivayetlerin habercisi der ki:

— İskender Şam'a vardığı zaman nice beyler mallar göndermiştiler. Peygamberimizin atalarından olan **Nazr bin Kinâne** de İskender'e geldi. Bir çok deve hediye etti. İskender, ordusunun yanına vardığı zaman bir kişi ona geldi:

— Ey İskender! İsmailoğullarının beyi geliyor! dedi.

İskender de Eflâtun'a:

— Ey Eflâtun!.. Sen var, o genci buraya getir. Göreyim! dedi.

Eflâtun dışarı çıktı. Kinâne oğlunu içeri aldı. İskender ona çok saygı gösterdi. Yer ikram etti. O da yer öptü. Gösterilen yere oturdu. İskender soyunun, sopunun kim olduğunu sordu. Kinane oğlu da bir cevap verdi.

KİNÂNE OĞLU NAZR'IN KISSASI

İskender Kinâne oğluna sordu:

— Mekke'de kim beydir?..

Kinâne oğlu da:

— Ey şehriyar! Şimdi Mekke de, Huzaa oğulları beylik sürmektedirler! dedi. İsmail peygamber bu dünyadan ayrıldığı zaman orada dedelerimiz beylik sürmekteydi. Süleyman (a.s.) gelip te Sebâ şehrini teslim aldığı zaman Ya'rib ve ibni Kahtan, Huzaa oğullarını Mekke'ye yolladı. Huzaa oğulları, bizden çok adam kırdı. Elleri Mekke beyliğini aldılar. Şimdi bizi köleleri gibi kullanıyorlar. Onlar hem de putlara tapmaktadırlar.

İskender, bu sözleri işitince, şu emri verdi:

— Huzaa oğullarından burada ne kadar kişi varsa, tutun, yakalayın.

Orada 1000 Huzaalı buldular. Onları tuttular. İskender bunların hepsini öldürttü. Mekke'ye de asker gönderdi. Huzaa oğulları Mekke'den çıkarıldı. Bunlar, İskender'e getirildiler. O da ulu kişilerini kıldı. Mekke beyliğini Kinâne oğlu Nazr'a verdi. Tedârikte bulunarak gitti. Önce Mescidi'l-Aksa'yı (*) ziyaret etti. Orada olan yoksullara mallar dağıttı. Oradan gitti. İbrahim, İshak ve Yakub peygamberlerin mezarlarını ziyaret etti. Sonra da oradan Mekke'ye vardı. Minâ'ya (**) vardı. Atından aşağıya indi. Yayan yürüdü. Adımlarını saydırttı ve:

— Ben ne kadar adım atarsam o kadar akçe dökün! dedi. Buyruğu yerine getirildi. Toplanan akçe ile Kâbe donatıldı. Kâbe'deki altın oluk yenileştirilip düzeltilirdi. Beytullah'ın üstüne konuldu. Harem halkına çok mallar dağıtıldı.

Mekke halkına:

— Haccın kuralları nedir? diye sordu. Öğrendi. Kâbe'yi hac eyledi. Oradan da göçtü. Yemen'e vardı. Yemen Beyi Velidi Yemen'de çok armağanlar, mallar hazırladı. Geldi, İskender'i karşıladı.

1000 Aba kumaş parçası

500 yük altın

10 yük çil akçe

1000 Batman zafran

1000 sırmalı kumaş

50 kul

50 cariye de birlikte İskender'e hediye sundu.

İskender de bu hediyeleri kabul etti. Velid'e çok kaftan bağışladı. Verdiği hediyeler içinde de ayrıca iki büyük bardak vardı ki birisi gök renginde yeşil idi, ötekisi de zeberceddendi. Açık yeşil bir taşı. Bu yeşil kadehin içinde 100 tane inci, 10 tane kırmızı yakut vardı. Laci-vert (mavi) kadehin içinde de 60 tane (mavi) firûze taşı vardı.

(*) Mescidi'l-Aksa: Kudüs şehrindeki büyük mabetdir.

(**) Minâ: Arafat yolu üstünde, Mekke'den iki saat sonra gelen duraktır. Minâ'dan sonra ikişer saat ara ile Müzdelife ve Arafat gelir.

Vaktiyle İskender'e, Irak'ta yol göstericiliği yapan Yemenli Velid, o kaftanı görünce yer öptü. Minnetini gösterdi. İskender orada bir müddet kaldı. Oradan denize (Hint denizi kıyısına) vardı. Bir gemiye bindi. Batıya kadar o yerleri aldı. O kadar yol gitti ki artık bayındırlıktan bir iz göremez oldu. Bir gün bir sahraya uğradı. Topraklar sapsarıydı, hem de ateş gibi yanmaktaydı. O sahradan ancak bir ayda geçebildi. Bir denize rastladı. Yunan dilinde ona Okyanus derlerdi. Arapça'da Muhit derlerdi. Bu deniz atlas okyanusu Bahr-i muhût-i atlas idi. İskender o denize vardığı zaman, engin deniz ona:

— Dur! dedi. O da durdu. Denizi geçemedi. Güneşi batarken gördü. Hakim kişilerden:

— Burası ne yerdir? diye sordu. Ona:

— İşte muhit budur! dediler. Suyu çok karanlık, şeffaflığı olmayan bir denizdir! Güneş suya batmaktaydı. İskender'in yanında bir çok gemici vardı.

İskender'e:

— Gemiler yapın. Bu suya girelim! dediler. Fakat hakim kişiler bu fikri uygun görmediler. İskender'in o atlas okyanusundan geçmesine razı olmadılar:

— Ey İskender! Bizim bu denize girdiğimiz hiç te yoktur! İlmini bilmiyoruz! dediler. Ama öyle işitmişizdir ki bu denizde bir Timsah (*) denilen hayvan vardır ki rengi karadır. Çokta büyüktür. Her kim onun şeklini görse korkusundan ödü patlar.

Sonra İskender'e bir ada gösterdiler. O adada çok taşlar vardı. Renkleri, gök rengi, kızıl ve mordu. Özelliği şuydu ki bir kişi o taşlara bassa onu bir gülme kaplardı. Eğer taşın ağırlığı bir miskalden eksik olursa o özellik taşa kalmaz, gider.

İskender, bu sözü işitince bir gemi yaptırdı. Gemi ile beş adamını gönderdi.

— Gözünüzü bağlayın, o taşlardan alıp getiriniz! dedi. Onlarda bu taşlardan 2.000 tane alıp getirdiler. Hepsini bezlere sardılar. Geriye döndüler.

(*) O devirde insanlar balınayı timsah sanmış olabilirlerdi.

Sonra o sahraya, sarı toprağa vardılar.

İskender:

— Bin yük bu topraktan yükleyin! dedi. Adamları buyruğu yerine getirdiler. O topraktan 1000 yük toprak yüklediler. O sahradan dışarıya çıktılar.

İskender:

— Bir künbet yapın! diye buyurdu. O sarı toprağı balçık haline getirdiler. O taşları bezlerle birlikte duvara koydular o bezler çürüdü. Taşlar açıldı. O künbeti tamamladılar.

İskender, oradan geri döndü. Yine ıraklara gitti. Nil nehrinin kaynağına vardı. Orada abdest aldı. İbadette bulundu. Dua etti. Hacet diledi. Sonra oradan ayrıldı. Bir dağa vardı.

— Bu ne dağı böyle! diye sordu.

Ona:

— Kimse bilmez! dediler. Yine biraz daha ilerlediler. Daha sonra bir şehre vardılar. İskender, o şehir halkına yine:

— Bu dağ ne dağıdır? diye sordu.

O halkta:

— Ey şah! Bu öyle bir dağdır ki sırrını, künhünü, aslını kimse bilmez! dediler. O zaman İskender:

— Bu dağa bir kişi çıksın! diye emreyledi. Bir kişi çıktı. Kahkahalar attı ve biraz ileri gidince gözden kayboldu gitti. İskender, bir kişiyi daha gönderdi. O da gözden silindi. Dağa, bir nice adam daha çıktı, geri inmediler.

İskender'e:

— Ey İskender! İki kişiyi birden gönderelim! Babalı oğullu iki kişi olsun! dediler. Babası neler görürse yazsın. Oğluna versin. Size göndersin.

İskender de emretti. Bir kişiyi buldular. Onu oğlu ile birlikte gönderdiler. Öğle vakti olmuştu. Oğul geri geldi. Bir yazı getirdi, İskender'e gösterdi. O da okudu. Kağıttaki yazı şuydu:

— Ey şehriyar! Ben bu dağın ardında Uçmağ'ı (Cennet'i) gördüm. Buradaki yeri ise Tamû (Cehennem) örneği gibi gördüm. Lakin bir ince yolu vardır ki kıldan incedir. Gelemedim. Bu dağın ardında bağlar bulunuyor.

İskender:

— Ben o bağlara giderim! dedi. Fakat o yazıyı kimseye göstermedi.

İskender, oradan göçtü. Gemiye binmek için deniz kıyısına geldi. Denizden, ansızın, sarı bir dağ belirdi, ortaya çıktı.

İskender:

— Bir gemi getirin! diye buyurdu. Orada bir şehir vardı. Gittiler. Oradan bir gemi getirdiler. İskender'in dileği gemiye kendisinin binmesiydi. Fakat:

Denizden o sarı dağ nedir? diye kendisini bir merak sarmıştı. Bilgin kişiler:

— Şahımızın gitmesi uygun değildir! dediler.

— Ey şah! Oraya bir nice adam gönder. Sana haberini getirsin! diye dilekte bulundular. İskender bunların önerisini kabul etti. Rum'dan ve İranlı'lardan otuz kişi o gemiye bindirildi. O adaya gönderildiler.

Otuz kişi o dağa eriştikleri zaman onun bir balık (Balina) olduğunu gördüler. Balina hemen gemiyi yuttu ve yeniden denizin içine girdi. Onları seyreden herkes şaşırды, kaldı.

* * *

İskender oradan göçtü. Zengibar'a vardı. Zengibar'ın bütün halkı çırılçıplaktı. Bunlar İskender'in askerlerini görünce onları karşıladılar. Zenciler 1.000.000'dan çok kişiydi. Her zencinin elinde bir filin incik kemiği vardı.

İskender o kadar çok zenciye karşısında görünce savaş giysisini giyindi. Askeri de aynı biçimde giyindiler. Savaşa başladılar. Zencileri oka tuttular. Çok kişiyi öldürdüler. Zenciler kaçtı. Ortada bir zenci bile kalmadı.

İskender:

— Ölüleri sayın! dedi. Saydılar. 30.000 kişi öldürülmüştü. Odun getirildi. Ölüler yakıldı. Artık akşam olmuştu. Oraya kondular. Gece-

nin yarısı oldu. Bir gergedan sesi geldi. İskender atına atladı. Ardından askerleri de atlarına bindiler. Gergedanı karşıladılar. Kızgın hayvan 50 kişinin kanına girdi. Onları öldürdü. Gergedan oka tutuldu kılıçla vuruldu. Bin bir uğraşından sonra onu öldürebildiler.

* * *

İSKENDER'İN YUMUŞAK AYAKLILARLA SAVAŞI

İskender, Zengibar'dan göçtü. Bir çeşit insanlara rastladı ki onlara nermâyân-yumuşak ayaklar denirdi. Her birisi bir deve iriliğindeydi. Bunlar İskender'i gördükleri zaman onunla savaşa geçtiler. İskender onlardan çok asker kırdı. Kılıçtan geçirdi. Ölmeyip sağ kalanlar geri kaçtılar. İskender sonra oradan göçtü, bir şehre vardı. O şehrin ileri gelenleri İskender'in katına geldiler. İskender, onlara ziyaretler çekti. Karşısında bir dağ vardı. Makedonya kralı o dağı görünce:

— Bu dağ nedir? Ardında ne vardır? diye sordu. Ona:

— Ey şah! dediler. O dağın ardında bir ejderha, büyük bir yılan vardır. Hiç bir insan onun gibisini görmemiştir! Boyu 100 arşın vardır. Eni on arşındır. Her gün beş öküz alır, o dağa götürürüz. O dev yılan gelir, o öküzleri yutar. Bize de bir şey yapmaz. Sonra denize varır, deryadan su içip, yatar uyur.

İskender beş tane öküz getirtti. Çok kireç getirtti ve kireçleri yaktırdı. O beş öküzü keştirip derilerini yüzdürttü. Onları kurutturdu. İçine bir kat kükürt, bir katta kireç döşetti. Kestirttiği beş deriyi kükürt ve kireçle doldurttu. Bu yolda içleri doldurulan derileri aldılar. Av yerine göturdüler. Her gün öküzleri bıraktıkları yere koydular. Ejderhâ geldi. Her günkü yeme işini yaptı. Beş öküzü yuttu. Sonra su kıyısına vardı. Bol bol su içti. Karnındaki kuru deriler ıslak olduğu zaman yılanın bağırsakları yanmağa başladı. Ejderhanın içi kavrula kavrula başını kayalara vurdu. Oracıkta doğüne doğüne can verdi. Sonra bağırtı-sı kesildi. Ejderha orada ölmüştü.

Az sonra İskender, o yerden de göçtü. Bir dağa vardı. Dağın üstüne çıktı. Orada bir kümbet, kubbe gördü, kümbetin içine girdi. Orada altın bir taht gördü. Tahtın üstünde ihtiyar birisi yatıyordu. Çevresi cevahir dökülüydü. Her kim o cevahiri toplamak istese vücudu titrer,

yerlere düşerdi. İskender, bu yere geldiği zaman bir de ses işitti. O ses şöyle diyordu:

— Ey İskender! Sen çok zahmet çektin. Çok güçlükler gördün. Zahmetler gördün. Bir çok beyler yendin. Cihani ele geçirdin. Artık göçme vakti geldi.

İskender, bu sesi ve bu sözleri duyunca o dağdan indi. Nice vakit yol aldı. Bir kısım halka rastladı. Onlara:

— Bu yerde acaip olan nedir? diye sordu.

Onlarda:

— Burada hiç bir acaiplik yoktur! dediler.

İskender:

— Ekinleriniz de yok! Ya siz ne yersiniz? diye sordu. Onlar da:

— Av avlar, onları yeriz! dediler. Giydikleriniz de av derileridir. Etlerini güneş ışığına koyarız. Pişirir yeriz. Sabah olunca yağmur yağar. O suyu içeriz! Başka suyumuz yoktur. Bizim alt yanımızda bir kavim vardır ki, vahşidirler. Bize kadar gelmezler. Onları ancak iki ayda bir görürüz. Onlara tuzak kurarız. Bir kaçını da yakalanız. Onlara:

— Siz ne ile yaşarsınız? diye sorarız. Onlar da:

— Suyumuz acıdır. Yediklerimiz ise sürüngen hayvanlardır. Bu ovidan ileri hiç kimse geçemez. Ondanda ileriye güneş düşmez, orada bir şehir vardır ki halkının hepsi aktır. Beyaz renktedir. Yüzleri güzel, gökçektir. Hepsi de genç yaşadılar. Ömürleri 500 yıldır. Nitekim bin yıl ömür sürseler kocalmazlar. Onların da alt taraflarında kimlerin yaşadığını kimse bilmez.

İskender bu halka çok yemek verdi. Yedirdi. Sonra oradan göçtü. O halkın işaret ettiği gösterdiği yola düştü. Bir deniz kıyısına vardı. Orada konakladı. Bir ay oturdu, kaldı. Sonra oradan gemiye bindi. Gemi içinde de bir ay vakit geçirdi. Kıyıya vardığı zaman karaya çıktı. Bir şehire rastladı. Oradaki halk insan başına tapmaktaydı. Şehre girdiği zaman her evde birer küpün bulunduğunu gördü:

— Bunlar nedir? diye sordu.

O halkta:

— Bu küpleri biz önümüze koyarız. Küp bize, o yılın içinde başımıza gelecekleri haber verir! dediler.

İskender:

— Küpleri kırın! diye buyruk verdi. Çünkü bunun bir büyü işi olduğunu anlamıştı. Küpler kırıldı. Halk, İskender'in dinine çağrıldı ve başlarına bir din öğreticisi bırakıldı. Sonra oradan da göçüldü. Aradan nice vakit geçti. Bir dağa geldi. Bin zahmetle dağa tırmandı. Atların tırnakları parça parça oldu, söküldü İskender'e hal haberverildi. O da:

— Atların tırnaklarına keçeler geçirin! diye haber verdi.

Bir takım gençler İskender'e birer avuç taş getirdiler. Ve getirdikleri taşları İskender'e gösterdiler.

İskender de:

— Bu taşları kesin! dedi. Ama ne kadar uğraştılar ise de taşlar kesilemedi. İskender kılıcını sıyırdı. O taş vurdu. Kılıcı kırıldı, fakat taş kırılmadı. Taşı cevahirle kesmek diledi. Yine olmadı. Kurşunla taş vurdu. Sert taş o zaman kesildi. İskender o zaman ona Elmas diye ad koydu. Aldı, hazineye yolladı.

Askerlerine:

— Bu cins taştan bana getirin! dedi. Askerleri gezdiler, fakat elmaştan hiçbir şey bulamadılar. Ansızın önlerine bir dere çıktı. Derenin içi cevahirle doluydu. Ama dereye çok yılan vardı. Dereye yılan korkusundan kimse giremedi.

İskender:

— Birkaç koyun getirin! dedi. Koyunlar getirildi. Onların derisini soydurttu. Derenin kayaları üstünde Tavşancıl denilen kuşlar vardı(*). Koyun etlerini dereye attılar. O tavşancıl kuşları o etleri kapıp dışarı çıktılar. Her tavşancılın ardından yüzer kişi seğirtti. Bundan çok taş elde ettiler. İskender'e götürdüler. Hakim kişiler onların rengine bakarak iyisini kötüsünü seçtiler. İyileri kırmızı, kötüsü gök rengindeydi.

İskender, o cevherleri elde edince oradan göçtü. Nice ay yol aldı. Hindistan'a uğrayıp doğu diyarına vardı. Orada bir şehire rastladı.

(*) Tavşancıl: Tavşan avlayan kara renkli bir kuş.

Ona Püşt-i kenk derlerdi. O şehre girdi. Şehrin puthanesine ayak bastı. İçeri girdi. Orada çok mal gördü. Bir tahtın üzerinde bir ölü sanem gözüne ilişti. O sanemin göz oyuğunda iki cevher parlıyordu. İskender, Hintli rahiplere (brehmenlere):

— Bu cevahiri nereden getirdiniz? diye sordu.

Onlar da:

— Bir gün iki kuş geldi. Buraya kondular, onları tutmak istedik. Kuşlarda o cevahiri bırakıp uçtular, biz onları aldık, getirdik. Sanemimize göz yaptık! dediler.

İskender, bu cevherleri aldı. Halka üleştirdi. Onları kendi dinine çağırdı. Halk ta kabul etti. Sonra, İskender, oradan da göçtü. Çin'e vardı. Çin hakanına haber verdiler:

— İskender geldi! dediler. Çin hakanı yanında şunları getirdi:

1 taht,

50 tane taş,

50 altın işlemeli kumaştan yapılmış takım elbise,

1300 deve yükü eşya,

10.000 erkek köle,

10.000 cariyeye,

2000 çeşitli cinsten kürk,

100 saf kan at,

100 altın kılıç,

10.000 çadır,

100 padişah otağı,

100 muhafız askerler için süslü çadır.

Çin hükümdarı, İskender'i karşılayıp bu armağanlarını sundu. Ona saygı gösterdi. Yedirdi, içirdi. İskender de ona:

— Ey hakan! Bu yerleri görmek dilerim, sen de benimle gel! dedi. Çin hakanı da bu teklifi kabul etti. Hazırlık görüldü. İskender yanına 10.000 kişi aldı. Hakan da bin kişi aldı. Kalanını Çin'de bıraktı.

Eflâtun'u ve Belinas'ı da yanına aldı. Kırk gün gidildi, Çin Denizi'ne vardılar. Atlarından indiler, konakladılar.

İskender'e:

— Ey kral! Her gece sudan adamlar çıkar. Biribirleriyle oynarlar! dediler.

İskender kalktı. Hakanla gezintiler yaptı. Sonra da ordusunun başına döndü.

Gemicilerine:

— Ben denize açılmak istiyorum! dedi. Bana gemi getirin!

Hakana da:

— Ben geri gelinceye kadar sen burada otur! dedi. Çin'li hakan orada kaldı. İskender, 100 kişi ile gemiye bindi. Belinas'ı da yanına aldı. Hazır olan şeylerden birer tane, her hüner sahibi maharetli kişiden birer adam yanlarına alıp gittiler.

Vakta ki nice bir zaman geçti. Büyük Okyanus'a vardılar. Orada Larân adası denilen adaya geldiler. İskender o adaya çıktı. O ada halından biri gemideydi:

— Ey İskender! dedi. Buradan ileriye geçen kimse yoktur. Şu görünen uçsuz bucaksız deniz Büyük Okyanus'tur.

İskender yanındaki Hakim Belinas'a döndü:

— Bu suyun kenarında bir tılsımda bulun! diye emir verdi.

Belinas:

— Peki şahım! dedi. Orada bakırdan bir adam (heykeli) yaptı. Heykel elini kaldırır:

— Buradan geriye dönün! derdi.

— İskender yine gemiye bindi. Geri döndü, o gün gittiler. Gemiciler yolun sonuna vardılar. Bir dereye rast geldiler. O dereyi gören her gemici ağlayıp inlemeye, figana başladı. Gemi, kıyıya çekildi.

İskender ağlayanlara:

— Niçin ağlıyorsunuz? diye sordu.

Onlarda:

— Ey kralımız! Her kim bu dereye girerse artık bir daha çıkmaz sulara batar! dediler.

İskender:

— Bu dağa çıkmamız gerek! Burada bir yol vardır ki altı ayda Çin'e varır. O yoldan gideceğim! dedi.

Belinas:

— Ey kralımız! Emir verirsen bir tılsım yapayım! dedi.

İskender:

— Yap ey Belinas! dedi. O da bir künbet düzdü. O künbete bir davul astı, davulun içine bir tılsım koydu:

— Ey kralımız! dedi. Her kimin yolu bu dereye düşerse ve bu davula erişebilirse, davulu çalınca canını kurtarabilir.

İskender yine gemiye bindi:

— O derenin arslan ağzı denilen boğazına girilsin! dedi. Gemi, yeniden o dereye girdi. Değirmen taşı gibi döndü. İskender o davula erince bir ağaçla ona vurdu. Gemi hemen o dereden çıktı. İskender dedi ki:

— Ey hikmet sahibi Belinas! Bu nasıl bir sırdır?

Belinas ta şu cevabı verdi:

— Ne zaman bu dereye bir gemi gelip girse bir balık gelir, bu derenin ağzını tutar. Gemiye üfürür. Gemi batar. Gemi batınca, balık, boğulan halkı yer. Ne zaman davul çalınsa balık ürker. O gidince de sular çekilir, gemi de kurtulur.

İskender, o dereden çıkınca, Yüce Yaradana çok dualar, şükürler etti ve kölelerinden kimine özgürlük bağışladı. Geri dönüp Çin Hakanının yanına gelince hakan, kralı karşıladı. Sonra oradan ayrıldılar. Çin'e döndüler. İskender Çin hakanına gördüklerinden haber verdi.

Yolda gidiyorlardı. Bir gece yolu kaybettiler. Sabah olunca kendilerini bir kırın ortasında buldular. Yine yedi gün, yedi gece bu ıssızlıkta gidildi. Bir şehre vardılar. İskender Çin hakanından:

— Bu yer neresidir? diye sordu. O da:

— Bu yerin ardından gün doğar. Her sabaha yakın bir ses gelir. Bu sesi genç kişi işitse ihtiyarlar, yaşlı kişi olur. Eğer bir kadın kar-

nında çocuk taşıyorsa, hemen doğurur. Bu sesin ne olduğu bilinmemiştir! dedi.

İskender, o şehre girdi. Kendisini şehrin ulu saygıdeğer kişileri karşıladı. Kendisine çok armağanlar sundular. İskender, şehirde konakladı. Sabaha yakındı. O ses yine gelmeğe başladı. İskender uykusundan uyandı. Eli ayağı titremeğe başladı:

— Nekkare (kös davul) çalınsın! diye buyruk verdi. Nekkareler çalındı. Çinli halk köslerin, büyük davulların seslerini işitince şaşırıp kaldılar. Dergâhın yolunu tuttular. O zaman o ses kesildi. Sabah olunca İskender Hakim Belinas'a:

— Bu nasıl bir hikmettir? diye sordu. Belinas ta:

— O denizde cıva (madeni) vardır. Güneşin ışıkları denizin üstüne vurunca suyu kaynatır. Cıva harekete gelir, buharlaşır, göğe çıkar, güneşi tutar. Denizden geçse o cıva tuz olur. Dağlar gibi sararır, yine suya dökülür. İşte o ses o çağlıttıdan doğan sestir! dedi.

İskender o şehirden göçmek dileyince şehir halkı yalvancı oldular:

— Bu çaldırdığınız âletlerden birisini bize bağışlayın! diye dilekte bulundular. İskender de onlara bir davul hediye etti.

Şimdi o şehirde davul çaldırmak gelenek haline geldiği söylenir. Halkın küçüğü büyüğü davulcudur.

İskender bu şehirden de o gün göçtü. Bir ay kadar yol gitti. Çin'e vardı. Çin Hakanı kendine ziyafetler verdi, onu toyladı. Bir ay yedir-di, içirdi. Kendisine de çok bağışlarda bulundu. Sonra oradan da göçtü. Harhız şehrine geldi toprağı bembeyazdı. Yine Belinas Hakime şöyle sordu:

— Burası nasıl bir ülkedir?

Belinas da:

— Bu ülke baştan başa gümüştür. Sakın askerlerine haber verme. Sonra tamah duyarlar, gümüştü alırlar, buradan gidemezler.

İskender, bu beyaz topraktan (yani gümüştten) 100 yük toplattı, yükletti. O yerden bir hafta içinde göçtü. Bir sahraya uğradı. Orada çok su kaynakları pınarlar gördü. Pınarların içinde cıva (madeni) vardı. Sulardan içemediler. Sonra oradan da göçtüler. Bir dağ gördüler. O dağın eteğinde bir şehir bulunuyordu.

ÜNLÜ İSKENDER SEDDİNİN YAPILMASI HİKÂYESİ

İskender dağın eteğindeki şehire varınca, şehrin halkı kendisini karşıladılar. Ve kendisini bir konağa yerleştirdiler. İskender o halka:

— Şehrinizde acaipliklerden neler var! diye sordu. Onlar da:

— Ey şah! Bu dağın ardında bir taife insan vardır ki onlara Ye'cüc ve Me'cüc derler. Kimisinin boyu bir karıştır. Kimisininse uzundur. Yüzleri adama benzer. Dişleri domuz dişi gibi ağızlarının dışındadır. Kulakları ise boyları kadardır. Başlarından ayaklarına kadar, vücutları, kıl tutmuştur. Yedikleri yazları yılan, kışları ise ottur. Daima yurtlarından çıkarlar, gelirler, bizi incitirler. Burada ne görürlerse alırlar. Ey İskender! Bize bir çare bul ki onlar ülkemize sataşmasınlar. Bize gelmesinler! dediler. İskender de onların bu isteklerini kabul etti. Atına bindi. Yolları dere olan bir yere geldi. Dülger ve bina yapıcılarını bana getirin! dedi. Ama demiri de, bakırı da çok getirin, diye buyurdu. Kendi ordusunda ne kadar demir varsa getirdiler. Getirilenleri satın aldı. Taştan duvar çekti. İki duvarın (seddin) aralığı 5.000 kulaçtı. Emir verdi. Bir kulaç demir konuldu. Onun üstüne bir kulaçta bakırla kalay döktüler. Bu usul üzere iki duvarın arasını doldurdular. Üstüne de bol bol yağ döktüler. Aralıklarına da kükürt doldurdular. Sonra ateşler yaktılar.

İskender:

— Ateşi kürekleyin! dedi yer yer küreklediler. Hakim Belinas'a da:

— Tılsımını göster! dedi. O da tılsımlar icat etti. Bakır, kalay ve kükürt atırıldı. Tam bir ay geceli, gündüzlü ateşler yakıldı. Sed tamamlandı. İkinci ayda ateş söndü.

İskender buradan da göçtü. Aradan birkaç ay geçti. Bir şehre uğranıldı. O şehir halkı İskender'i karşıladı. Kendisini konakladılar. Çok çok armağanlar getirdiler. İskender bu yeri beğendi. O yerin halkını yedirdi, içirdi. Sohbet çok sıcak bir havaya büründü. Her kişi bir yeri öğer dururdu. Bir yaşlı kişi ayağa kalktı. İskender'e dua etti:

— Ey şehriyar! dedi. Bu yakınlarda bir deniz vardır. O deniz geçilince karanlıklar, zulümât ülkesi başlar. O karanlık ülkede bir pınar vardır. Her kim o pınardan bir yudum su içse hiçbir zaman ölmek ne-

dir bilmez, dünyada bâki kalır. O suya Ab-ı Hayat Hayat suyu derler. Eğer yüce şahımız bana inanmazlarsa başkalarından incelesin sorsun! dedi.

İskender, bu sözü işitince, hiç tınmadı. Sessiz kaldı, ertesi gün:

— Ben o zulümât, Karanlık Ülkeleri'ne gideceğim! dedi.

İSKENDER'İN, HIZIR VE İLYAS (A.S.)'LAR İLE KARANLIKLAR ÜLKESİNDEKİ HİKÂYESİ

İskender o şehirden de göçtü. Bir yere geldi ki oraya **Bolkar** denilirdi. Oraya kondu. Adamlarından 4.000 kişiyi seçti ki her biri kırkar yaşındaydı:

— Bana, hiç yaşlı getirmeyin! dedi. İskender'in bir vekil-i harcı, bir pehlivan adamı vardı. O kişinin de 190 yaşında bir babası vardı. Oğul, babasından izinsiz bir yudum su bile içmezdi.

İskender:

— Bana yaşlı kimseyi getirmeyin! dediği halde o kişi babasını bir sandığa koydu. Yiyeceğini, içeceğini de yanına koydu. Bir rivayete göre Hızır ve İlyas (a.s.)'lar kral İskender'le birlikteydiler. Bir ay Kuzey'e doğru gittiler. İskender her gün yanındakilere nimetler sunar onları, doyururdu. Artan yemekler denize (Hazer Denizi'ne) dökülürdü.

Birgün, o yaşlı baba vekil-i harç oğluna:

— Ey oğul! dedi. Sen böyle iş yapma. Kralının gözleri önünde artık kemikleri denize dök, ekmekleri sakla. Belki gerektiği zaman olur. Oğul, babasının bu sözlerini dinledi. Dediğini yaptı. Ekmekleri toplayıp atmadı. Bir ay daha yol gittiler. Artık aydınlık tükenmişti. Karanlık Ülkeleri'ne girilmişti.

Birgün İskender Hızır (a.s.)'ı çağırırdı:

— Ey Hızır! dedi. Benim yanımda iki cevher vardır ki çıra gibi yanar. Işıklar verir. Birisini sen al, sakla, Birisini de ben alayım. Bir suya rast geldiğin zaman bize haber ver! dedi.

Vakta ki Karanlık Ülkeleri'ne girildi. Dört gün, dört gece gittiler. Hızır ve İlyas (a.s.) İskender'den ayrıldılar. Bir hafta yol aldılar. Birgün Hızır ve İlyas (a.s.)'lar bir yere vardılar. Orada konakladılar. Yan-

larında pişmiş bir balık vardı. Acıktılar. Hızır (a.s.) elini suya vurdu. Yıkadı, elinden o pişmiş balığın üstüne bir damla su damladı. Ölü balık hemen dirildi. Kendisini suya fırlattı. Hızır (a.s.) bu hali görünce, o suyun (âb-ı hayat / hayat suyu) olduğunu anladı. Ondan içti, sonra İlyas (a.s.)'a haber verdi. O da o sudan içti. Atlarını yıkadılar ve onları suladılar. Kendileri de yıkandı.

Hızır (a.s.) kendisinin murada erdiğini anladı. Ama İskender'in bu halden mahrum kalışı onu üzdü. Hemen onlara Allah tarafından:

İskender'e sokulmayın! diye emrolundu. Hızır (a.s.) dışarı çıktı. Gözden kayboldu. İskender ise biraz gitti. Aydınlığa erdi. Karşıda bir dağ gördü. O dağın üstünde pek çok yuva vardı. Her yuvanın üstünde kocaman birer kuş oturmaktaydı. Gövdeleri yeşil, burun ve ayakları kırmızı renkteydi. Yunan dili ile konuşurlardı. İskender Yunanca bildiğinden ötürü, bu konuşmaları işitti. İlerledi, kuşlar İskender'i gördüler.

— Ey haris kul! dediler. Nice zahmetler çekmekteisin. Eğer başın göklere de ermiş olsa âkibet öleceksin. Senin zahmet çekip aradığın ebedi yaşama Hızır ve İlyas (a.s.)'lara müyesser ve nasib oldu.

İskender, ebedi hayattan uzak kaldığını anlayınca derin derin:

— Ah!.. Çekti. O iki kuştan biri İskender'e şöyle sordu:

— Dünyada, hiç şarap içilir mi? Ya da içilmez mi?.

İskender:

— Evet, içilir. Öyle ki dünyada şarap içmeyen kaygılı kimseye derler. İki kuş, bu cevabı işitince uçtular, yuvalarına kondular.

İskender'e:

— Yalnız olarak yukarı çık, gel! dediler. İskender de yukarı çıktı. Kuşların şahı, İskender'i gördü. Bir nâra savurdu:

— Geri dön! dedi. Senin göçmek nöbetin geldi.

İskender:

— Anamı görür müyüm? diye sordu. Kuşlar şahı:

— Göremezsin! dedi.

İskender bu sözü duyunca dağdan indi. Karanlıklar Ülkesi'ne girdi. Bir ses işitti. Bu ses şöyle yankılanıyordu.

— Bu ülkeden bir taş götüren kimse, pişman oldu. Kim ki götürmedi, yine pişman oldu. Ve ses yine şöyle sözünü kesti:

Pişman; Götüren de, götürmeyen de!

İskender'in adamları bu sesi ,sözü işitince kimisi yerden taş aldı. Kimisi de almadı. Lâkin, taş alanlar küçüklerini almışlardı. Biraz daha yol alındı. Karşıdan bir kişi geldi, İskender'e hediye olarak bir taş verdi ki bir miskaldan (*) daha küçüktü tacı getirene:

— Buradan çıktığın zaman bu taşı tart! dedi. İskender'de taşı sakladı. Biraz daha yol aldılar. Yine bir kişi geldi. Onların kılavuzu oldu. Karanlıktan aydınlığa çıkardı. Ordu, aydınlığa erince getirdikleri taşlara baktılar. Kimisinde yakut, kimisinde inci vardı. Az getirenler pişmanlık gösterdiler:

— Ne için az aldım? dedi. Hiç almayanda:

— Niçin almadım? diye pişmanlık alametleri görüldü. İskender'in aklına sakladığı o taşı geldi. Tarttı. Bir miskal dirhem koydu. Aynı ağırlığı tutmadı. On batman (ağırlık) koydu. Yine tam gelmedi. Hızır (a.s.) karşısına dikildi:

— Dirhem kefesine bir avuç toprak koy! dedi. İskender de öyle yaptı. İkiside denk geldi. Hızır (a.s.):

— Ey İskender! dedi. Senin hırsın o taş gibidir ki hakirdir. Hiç bir şeyle kanaat etmez. Kanmaz, ama onu ancak toprak doyurur.

Ve sonra hemen gözden kayboldu, gitti.

İskender de oradan göçtü. Yine denize vardı, gemiye bindi. Geriye döndü. Yine bir ay yolculuk yaptılar. Yiyecekleri tükendi, iki gün yemek bulunamadı. İskender çok acıkmıştı. Onun bu halini vekil-i harcı gördü, o kuru ekmeğin birazını ıslattı, İskender'e götürdü. O da ekmeği görünce sevindi teylerine üleştirdi. Onlar da yediler.

İskender:

— Bu hangi yerden geldi? diye sordu.

Vekil-i harç ta:

(*) Miskal: Eski ağırlıkta bir buçuk gramlık ölçü.

— Ey kralım! dedi. Yolda giderken sen:

— "Yemeğin artığını suda ıslat! diye emretmiştin. Ben yemek artığını sakladım. Şimdi, gerekli oldu. Şahıma getirdim! dedi.

İskender:

— Daha var mıdır? diye sordu.

O da:

— Sana ve halka iki ay yetecek kadar var! deyince İskender sevindi.

Ve:

— Bu, senin aklın, düşüncen değildir. Gerçeği söyle! dedi.

O da:

— Ben kuluna kıymazsan söyleyeyim! dedi.

İskender de:

— Söyle dedi. Ama nedir öldürmem! dedi. Vekil-i harç ta:

— Efendimiz, yaşlı kişilerden kimseyi almayın! diye emreylediği zaman, ben kulunuzun, ihtiyar bir babam vardı. 190 yaşındaydı. Onu bir sandıkçığın içine koydum. Yanıma aldım. Bir gün bana yemeklerin artığını sordu. Ona dedim ki:

— Kralımız; "Artan ekmeği suda ıslat!" diye tenbih etti. Ben de saklıyorum dedim.

İskender, bu cevabı işitince:

— Allahımız izin verirse seni yüce, ulu bir bey yapacağım! dedi.

Aradan bir ay geçti. Denizden karaya çıktılar. Sonra Bolkara geldiler. İskender burada bir ay dinlendi. İstirahat eti. Sonra oradan göçtü. Bir yere rast geldi. Orada çok acaiplikler gördü. Ansızın bir adaya varıldı. Halkı bütün kadındı. İçlerinde erkek yoktu. İskender'i görünce ona karşıcı çıktılar. Hediyeler getirdiler.

İskender:

— Erkekleriniz niçin yok? diye sordu.

Onlarda:

— Burada bir pınar vardır. Her yaz gününde o pınara gireriz, içinde oynarız, sonra yüklü kalırız. Eğer, kız doğurursak saklarız. Erkek olursa onu öldürürüz. Eğer bir kadın er dilese artık onun yüzüne bakmayız. Bu şehirde 100.000 mahalle vardır. Her mahallede 30.000 taçlı kadın vardır. Her gece şehrin kapısında 1000 kadın nöbet bekler. O kadına ancak bir yıl sonra yeni bir nöbet sırası gelir.

* * *

O kadın bunu söyledi. İskender dinledi. Sonra oradan göçtü. İki konak arası yol aldı. Hava soğudu. Bir menzil daha gittiler. Öyle kar tipisi oldu ki, bu soğuktan da beterdi. İki gün geçtikten sonra bir şehre gelindi. İskender'i çok halk karşıladı. Bunlar, daha ziyade Devlere benzerlerdi. Birçok fili, peşkeş olarak getirdiler.

İskender'e şöyle dediler:

— Şimdiye kadar buraya kimse gelmiş değildi. Seni sınadık. Gördük ki devletin uzun ömürlüdür. Sana itaat ettik, uyduk!

İskender, bu kadınlar şehriden de ayrıldı, bir aylık yol gitti. Bir bölgeye uğradı. Oraya kondu. Karşıda bir dağ vardı. O dağa çıktı. Bir kümbet gördü. Bunun kubbesi zebercet taşındandı. Kapısı da billurdu. O kümbetin yanbaşıda tuzlu bir pınar vardı. Pınarın yanında bir tahtın içinde bir ölü yatmaktaydı. Ölü'nün yüzünü açtılar, yüzü tıpkı bir domuza benziyordu. Gövdesi bir insanı andırıyordu. Başının üstüne bir mücevher konulmuştu. Onun parlaklığı ve ışığı o kümbeti aydınlatıyordu. Bir kimse oradan bir şey almak dilese, yerlere yıkılır, can verirdi.

İskender yanındaki bilgin, hakim kişilere:

— Bu yatan nedir? diye sordu.

Ona:

— Şeddad'ın iki oğlu vardı. Biri imansız, mürted oldu. Birisi Hak dinini kabul etti. Dinsizin başı domuzu andırdı. Ölünce buraya gömüldü! dediler.

Pınardan, ansızın bir ses geldi. İskender'e şöyle diyordu:

— Ey İskender! Çok acaip şeyler gördün. Artık ömrün tükendi sona eriyor, geriye dön.

İskender, bu sözleri işitince korktu. Dağdan indi. Oradan göçtü, ayrıldı. Bir şehire rast gelindi.

İskender:

— Bu şehirde acaipliklerden ne vardır? diye sordu.

Ona:

— Burada bir dağ vardır! Orada iki ağaç bulunmaktadır. Biri erkek, biri dişi iki insan gibi söyleşirler. Erkek ağaç gündüzleri, dişi ağaçsa geceleri konuşur.

İskender, hakim Belinas'la dağa çıktı. O ağacın çevresinde çok kemikler vardı.

O da:

— Bu kemikler nedir? diye sordu.

Ona:

— Bu dağın ardında bir halk vardır, dediler. Ayda bir kez buraya gelirler. Buna taparlar. Onların yediği yırtıcı hayvanların, canavarların kemikleridir.

İskender orada çadır kurdurdu.

— Bu ağaçlar ne zaman konuşurlar? diye sordu. Ona da şöyle dediler:

— Gün doğduktan dokuz saat geçtikten sonra ağaçlar konuşur! Neler olacağını neler olduğunu haber verir!

O yere geldiler. Gürüldedi ve konuştu. İskender:

— Ne söylüyor? diye sordu.

O halk ta:

— Bu ağaç diyor ki:

"İskender niçin bu kadar zahmet çekiyor? Bu gezip dolaşmalardan on dört yıl sonra o dünyadan yolcu olacaktır!" dediler.

İskender bu sözleri işitince ağladı.

Sonra öbür ağacın konuşma sırası geldi, ondan da bir ün duydu. Şöyle diyordu:

"İskender, bunca zahmet çekti. Fakat memleketine dönemeyecek, sevdiklerine eremeyecektir. Gurbet ilinde, Babil şehrinde gözlerini dünyaya yumacaktır."

İskender, bu sözleri işitince kendisinden ümidini kesti. Sabah olunca o dağdan indi. Şehre geldi. Şehir halkı kendisine armağanlar sundular. Bunların arasında hatta, 100 tane de altın yumurta vardı. Her yumurta altmış batman geliyordu.

Oradan ayrıldı. Başka bir şehire vardı ki bağlarından kim yemiş toplamak istese, hemen can verir ölürdü. İskender bu şehir halkını görünce askerine:

— Dağlardan kimse yemiş koparmasın! diye öğütte bulundu. O şehre on bir ihtiyar kişiyle girdi. Halk kendisini karşıladı. Onu bir kaseye konakladılar.

İskender:

— Koyunlarınızın niçin çobanı yoktur? diye sordu. Hem de bağlarınızın duvarı niçin yoktur? Şehrinizin surları, burçları, evlerin de kapıları niçin yoktur?

Şehir halkı da:

— Biz zayıf bir halkız. Hiç yalan söylemeyiz! Yaradandan ne gelirse onu kabul ederiz! Hiç kimseden bir şey çalmaz, uğrulamayız. Hiç kimse de bizde çalmaz, uğrulamaz. Eğer bir kurt, koyun sürümüzze saldırırsa o kurt hemen ölür. Eğer bir kimse mallarımıza tamah ederse canını teslim eder. Bizde tamah ve kıskançlık yoktur. Kibir de yoktur. Eğer birçok malımız olsa onu esirgemek elimizden gelmez. Bizden hiç bir canavar kaçmaz. Çünkü onları öldürmeyiz. Ve canavarlar, yırtıcı hayvanlar evimize kadar gelirler. İhtiyacımıza göre onları avlarız. Bizden genç yaşta hiç bir kimse ölmez. Ancak 1000 yıl yaşamış olmalı ki ölsün. Eğer başımız belaya uğrasa sabrederiz. Bize beyde gerekli değildir! dediler.

İskender, onlardan bu sözleri işitince:

— Eğer, daha önce bu yere uğrasaydım, dünyayı gezmeğe kalkmazdım! dedi. Buradan da göçtü. Çin iline geldi. Halkı şikayetçi oldular ve:

— Behmen zamanından beri burada bir ejderha türedi. Tamam y parçalamıştı. O günden beri ona kimse el atamadı. Senin, onu öldüre-
ceğini ümit ederiz! dediler.

İskender bilginlerine:

— Ne edelim? Ne yapalım? diye sordu.

Onlarda:

— Yedi araba yapalım. İsfendiyar gibi her arabanın üzerine birer
çarh-ı felek (*) bağlayalım. Ejderha o çarh-ı feleği her başıyla yutun-
ca, onlar ağzında kalır. Arabada bulunan kahraman çıkar, onu parça-
lar! dediler. İskender bu fikri beğendi. Bu yolda o ejderha da öldürül-
müş oldu.

İskender oradan da göçtü. Kandeğer şehrine geldi. Oradan Sistan'a
geçti. Birgün avlanmağa çıkmıştı. Bir ün işitti. O ses ona şöyle diyor-
du:

— Ey İskender! Bugünden sonra sen beş ay yolculuk yapabilirsin.
Makedonya'ya dönmeğe çalış.

İskender bu sözleri işitince ağladı. Kandeğer'dan da göçtü. Kir-
man bölgesine vardı. Sonra Astahar şehrine vardı. Oradan da
Hemedân şehrine erişti. Orada hastalandı. Bindiği atı dört nal koştura-
rak (İlgarla) Zor şehrine varabildi. Bu şehirde hastalığı daha da arttı.
Daha ileri gidemedi. Hocası Aristo'ya mektup yazdı. Halini bildirdi,
Aristo geldi. İskender'i hasta yatağında yatarken buldu. Nabzını yok-
ladı. Melâl, üzüntü içinde kaldı, kaygılandı.

O gece kadının biri bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Baş arslana
benziyordu. Ayakları da koyun ayağını andırıyordu. Hemen o doğum
saatı içinde bu doğan çocuğu İskender'e götürdüler. İskender çocuğu
görünce kaygılandı. Yıldız bakanlara:

— Bu işin sırrı nedir? diye sordu. Onlar da İskender'e şu haberi
verdiler:

— Ey kralımız! Bu, dünyadan öteki dünyaya yolculuğun vaktidir.
Senin talihin arslan (Cesed) burcudur. Bu çocuğun da baş arslana
benziyor. Sen bilmiş ol ki, seni yaratanın takdiri erişti.

(*) Çarh-ı Felek: Döne döne yanarken, çevreye ateşler saçan donanma fişegi.

İskender, hemen anasına bir mektup yazdı. Ona yolladı ve:

— Ey ana! Otağımızı süsleyin. Tâ ki beylerimle vedâlaşayım! dedi. Anası da oğlunun bu vasiyetin yerine getirdi.

İskender, beylerini çağırdı. Memleketinin her bölgesini bir beye verdi. Kimseyi yerine kral seçmedi. Otağa varana taç verdi, taht verdi. Ya da mektup yazdı. Hepsine vedâ etti. Aristo'ya da:

— Keyd'in kızını malı ile hazırlat ve filan hazineyle babası Keyd'e yolla. Onun kızını kardeşimin oğlu Erguş'a ver. Benim için altundan bir tabut yap. Krallara göre kefen düzün, beni o tabuta (lâhde) koyun üstüme bal dökün. Lahdi doldurun. Anama haber verin.

Annem beni hem unutmasın hiç,
Arkamdan yasta tutmasın hiç!
İhsanı bol olsun annemin hem,
Dolsun ordumla her zemin hem!

İskender bu vasiyetlerini yaparken ögle vakti olmuştu ve Asya'yı fethetmiş olan bu kral da eceli fethedemiyerek canını teslim etti. Otağının perdesi indirildi. 10.000 atın kuyruğu, matem alâmeti olarak, kesildi. Bilginler feylesof kişiler İskender'i yıkadılar.

İranlılar:

— Onun toprağı buradadır! dediler.

Yunanlılar:

— Hayır onu, Yunan iline iletelim! dediler. Ara yerde bir uygun-suzluk doğdu. Göklerden bir ses duyuldu. Bu ses:

— Onun toprağı İskenderiye şehrindeyir! diyordu. Herkes bu sesin dediğine râzı oldular. O şehre iletiler ve gömdüler.(*).

İskender on dört yıl dünyayı gezdi, dolaştı (**) yirmi yaşında (milattan önce 336'da) kral olmuştu. Öldüğü zaman tarih milattan önce 323'tü. Ömrü 33 yıl sürdü.

(*) İskender'in o lahdi bugün topkapı sarayı müzemizedir.

(**) Makedonya kralı İskender milattan önce 336 yılında saltanat tahtına oturmuştu. Öldüğü zaman tarih milattan önce 323 tarihini gösteriyordu.

İSKENDER'E ZÜLKARNEYN (İKİ BOYNUZLU) ADI NEDEN VERİLMİŞTİ?

Muhammed bin Cerir-i Taberi şöyle rivayet eder ki, bu İskender'in lâkabı "Zülkarneyn-İki boynuzlu" idi. Karn, ok atan yayın iki başındaki boynuz da denir. Büyük İskender'e Zülkarneyn denilmesinin sebebi dünyanın bir köşesi olan doğuyu (Şarkı) öteki köşesi olan batıyı (Garbi) görmüştü. Bu nedenledir ki kendisine Zülkarneyn denilmiştir.

İskender (Doğu) yönünde iki dağ arasında bir sed yaptı ki Ye'cüc ve Me'cüc halkını komşu ülkeye geçmekten alakoydu.

Abdullah bin Abbas (Allah ondan râzı olsun) rivayet eder ki, Peygamberimiz Mekke-i Mükerreme'de zuhura geldiği zaman nübüvvet davâsı etmişti. Mekke'li kâfirler, onunla tartışmaktan acze düştüler. Peygamberliğini bile söylemediler. En sonunda, o tarafta bulunan yahudiler (Cuhudlar)'dan yardım istediler. Bu yahudiler Hayber şehrinde, hicaz ülkesinde ve sahrada bulunuyordu. Mekkeliler onlara dediler ki:

— "Aramızda ortaya bir kişi çıktı. Peygamberlik davâsında bulunuyor. Bilmiyoruz bu yalan mıdır, doğru mudur? Bizim hak kitabımız yok ki onu deneyelim. Sizin (Tevrat) kitabımıza bakın birkaç müşkül soruları bize bildirin ki bizde ona soralım. Cevap verirse ona iman edelim!" dediler. O yahudiler Kureyşli'lere bir çok sorular öğrettiler ki o soruların sayısı yirmi sekiz soru idi. Kitabımızın ilk bölümünde zikredilmişti. Üçünün de genişletilmiş cevabını burada açıklıyoruz birisi şudur:

— **Ruh'il-Âzam'dan murat nedir?..**

— Tevrat'ta şöyle denilmiştir ki Hak Teâlâ Hazretleri bir melek yaratmıştır ki büyüklüğü o kadardır ki yerde, gökde ve felekler feleğinde ne varsa o meleğin ancak iki kaşı ortasındadır. İşte bundan kıyas et ki o meleğin yüceliği ne kadardır? Kimileri, der ki Ulu Ruh'tan murad, Cebrail (a.s.)'dır.

İkinci soru Ashab-ı Kehf (mağara sahabeleri) kıssası ile bu Zülkarneyn hikâyesiydi. Bu meseleleri ona sorunuz. Eğer dediğimiz gibi

cevap verirse kendisi Hak Peygamber'dir. Ona iman getirirsiniz! dediler.

Bu soruların cevabını isteyen Kureyş başkanı Ebû Cehil idi. Ebû Cehil yahudilerden bu soruları işitince çok sevinmiş, yüreği genişlemişti. Yanına bir kaç ta itibarlı yahudilerden almış, Mekke'ye dönmüştü. Mekkeli başkanlara haber verildi. Hep birlikte Hazret-i Muhammed'in yanına geldiler. Ebû Cehil dedi ki:

— Ey Muhammed! Sen ki peygamberlik davasında bulunmaktasın, senden önceki peygamberlere kitap inmiştir. Evvel ve âhir ne olcaksa, o peygambere onlar bildirilmiştir. Eğer sen de peygambersen bu sorulara cevap ver, eğer doğru cevap verebilirsen imana gelelim! dedi.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hazretleri bu gibi soruları hiç işitmemişti. Gerçi Hak Teâlâ Hazretleri kendisine âyet-i kerîmeler göndermişti, ama Peygamber (a.s.)'ların kıssalarını henüz bildirmemişti. Bu nedenle:

— Bana, birgün mühlet verin, Cebrâil (a.s.) gelsin, bana bildirsin. Bende yarın size cevap vereyim! dedi. Ama (İnşaallah - Hak Teâlâ dilerse) dememişti.

Abbas oğlu Abdulah (r.anh) der ki:

— Resûl (sallallahu aleyhi ve sellem) Hazretleri (İnşaallah) dememesinden ötürü Cebrâil (a.s.) beş gün kadar gelmedi. Kâfirlerin her birisi çok sevindiler, şâd oldular.

— Muhammed'in tanrısı ona kızdı, onu unuttu! dediler. Ve çok herze (saçma sapan) sözler söylediler.

Peygamber (a.s.), kâfirlerin bu yoldaki sözlerini işitince Hak Teâlâ'ya yalvardı. Niyazda bulundu. On beşinci Cuma günü öğle vaktinde Cebrâil (a.s.) geldi. Hak Teâlâ Hazretinden selâm ve şu emri getirdi. Sonra şöyle dedi:

"Ey Muhammed! Bir nesneyi ertesi güne bırakmak istersen «Yarın şöyle yaparım!» deme. İnşaallah demeyi elden bırakma!" (Kehf sûresi, âyet: 23-24)

Cebrâil (a.s.):

— Ey Muhammed! Bu kadar gündür sana gelmediğimin nedeni destur verilmemesiydi. Şimdi Hak Teâlâ'nın emri ile sana geldim. Şimdiden sonra İnşallah demeyi unutma! dedi. Sonra:

— Bu soruların cevabı Tevrat'ta böyledir! dedi. O Yahudiler kitaplarına baktılar. Karşılaştırdılar. Aynını, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'den işittiler. O'nun gerçek peygamber olduğunu bildiler. Ebû Cehil'den başka hepsi müslüman oldular.

Şimdi biz, asıl Zülkarneyn, hikâyesine gelelim. Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey Muhammed! Sana Zülkarneyn'i sorarlar. Sen onlara de ki: «Ben onun haberini okuyayım!» de. Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur: (Kehf sûresi, âyet: 83)

"Biz ona yeryüzünde mekinet (dayanıklılık, kudret) verdik her yerden kendisine yol gösterdik." (Kehf sûresi, âyet: 84)

"O, bizim gösterdiğimiz yola uydu!" (Kehf sûresi, âyet: 85)

"O hatta, güneşin gurup ettiği yere gitti. Mağrib'e erişti. Güneş'in büyük bir sıcak kaynakta (Okyanus'ta) battığını gördü. O kaynağın rengi karardı ve durmadan kaynardı. O yerde adamlar ve âbadanlıklar (mâmur) yerler gördü. O adamlar ve başkanları ona itaat ettiler. Biz dedi ki: «Ey Zülkarneyn, bu kavm için sen istediğini yapmakta serbestsin, dilerse bunlara azap et, dilerse onları bağışla!» güzellikle muamele et.

Ama, Zülkarneyn Hak Teâlâ'ya şu cevabı verdi:

— "Kâfir olanları biz tepeleriz. Onları sonra, Rablerine döndürürüz. Allah'da Kıyamet Günü'nde onlara şiddetli azaplarda bulunur. İman edenler ve doğru yolda olanlar da benim kılıcımdan kurtuldu. Âhiret'te de Hak Teâlâ'dan rahmet buldu."

Sonra Zülkarneyn (Doğuya doğru) yol tuttu. En sonra güneşin doğduğu yere vardığı zaman güneşi öyle bir kavmin üstüne doğuyor buldu ki, biz onlara, güneşten kendilerini koruyacak bir örtü yaptırmıştık.

İşte, Zülkarneyn'in gücü ve saltanatı, böyle idi. Oysa O'nun yanında (asker ve cenk araçları gibi) neler vardı ki, biz hepsini il-mimizle kuşatmıştık.

Sonra, yine bir yol tuttu (Güneşten kuzeye olan yolu).

En sonrada, iki dağ arasına vardığı zaman, bu dağların önünde bir kavim buldu. Söz anlamayacak (konuşamayacak) durumdaydılar. Şöyle dediler (*):

— Ey Zülkarneyn! İşte Ye'cüc ve Me'cüc kavimleri burada fesat çıkarıyorlar. Bundan ötürü bizimle onlar arasında bir sed yap. Bundan ötürü biz sana haraç ödesek!" (Kehf sûresi, âyet: 85-94)

Zülkarneyn onlara:

— "Beni yaratanın bana verdiği güç, kudret, bana daha hayırlıdır. Haydi, siz küçük gücünüzle bana yardım edin. Sizinle onların arasına bir sed kurayım!" dedi. "Bana, demir pikleri getirin. (Dağların) iki ucu denkleştigi zaman, körüğü işletin. Demir ateş haline geldiği zaman, bana erimiş bakır getirin, üstüne döküyim!.. dedi. Artık o sed, ne aşılabılır, ne de delincibilir!" (Kehf sûresi, âyet: 95-96)

Bu Kehf sûresi hakkında Abbas (r. anh)'ın oğlu Abdullah (r. anh) şu rivayette bulunmuştur:

— "İskender ordusu ile bir yıl Mağrib diyarında oturdu. Mağrib halkını dine çağırdı. O bir yılın içinde bir kişiden başka kimse imana gelmedi."

Din bilginlerinden kimisi de şöyle demişlerdir:

— "Zülkarneyn, daha önce bir padişahı. Gündoğusuna ve günbatısına vardı. Hak Teâlâ ona vaktaki Resûllük verdi. Biz bu âyetin Yüce anlamına sığındık. Yüce Allah ona:

— Ey Zülkarneyn! diye hitapta bulunmuştur. Ona, bu Allahü Teâlâ'nın vahyidir. Bu apaçık bir belgedir!"

* * *

"Zülkarneyn peygamber değildir" diyenler de, o âyet, zâhirde bir kavildir, sözdür. Lâkin, İskender'in gönlüne ilham buyurulmuştur. Ona hitap edilmiş değildir. Bu hitap, Hak Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'inde buyurduğu:

(*) Çünkü; Zülkameyn 72 dil biliyordu.

"Senin Rabin, balarasına da vahyetti!" (Nahl sûresi, âyet: 68)

"Mûsâ'nın anasına şu ilhamda bulunduk." (Kasas sûresi, âyet: 7)

— **"Bu ise, kavli ilhamdır. Nübüvvet değildir!"** dediler.

İskender, doğu yönünde öyle insanlar gördü ki, ne evleri, ne barkları vardı. Üstlerinde gömlekleri yoktu. Güneş onları sıcaklığından koruyamıyordu. Örtünecek giysileri yoktu. Güneş doğupta öğleyin gök kubbeye varınca soğuktan donarlardı. Erkekler, kadınlar, birbirine karışık yürür, gönülleri isteyince birbirleri ile çiftleşirler, def-i hacet ederler. Ne murdarlık varsa o işi işlerlerdi. Dünya süsünden bir şey elde etmeleri yoktu. Öyle ki hayvan gibi yürürler, hiçbir şeyi düşünezlerdi.

O dağların büyüklüğünü Allahü Teâlâ bilir, O dağların arası, uzun bir dere, vadi idi. Eni tam 1000 arşındı. O dağın önünde Allah'ın birliğine inananlar vardı ki, Yaradan'ı bilirlerdi.

İskender, Allah'a iman eden halkı, yaptığı (İskender seddi) vasıtasıyla Ye'cüc ve Me'cüc halkının tasallutundan kurtarmıştı.

İskender:

— "Bu yapılan iş, benim erliğimle olmuş değildir. Belki Yüce Yaradan'ın rahmetidir!" dedi. Nitekim Allahü Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Bu şey benim gayretimle değil, Allah'ın rahmetiyle olmuştur. Rabbın va'di gelince, O bunu dümdüz yapar, Rabbim'in va'di bir haktır." (Kehf sûresi, âyet: 98)

Allahü Teâlâ, Zülkarneyn'e, kıyâmet yaklaşınca o halkın meydana çıkacağını yüksek yerlerden inip yeryüzüne dağılacaklarını haber vermektedir.

Hazreti Abbas'ın oğlu Abdullah ve Ebi Talib'in oğlu Hazreti Ali (r.anh) şöyle rivayet etmişlerdir:

— Kıyâmet alâmetleri yaklaşınca, Ye'cüc ve Me'cüc'ler ki meydana çıkmış olacaklardır, Kıyâmet, onların başında kopacaktır. Dünyada yeme-içme cinsinden ne varsa onlar yiyeceklerdir. Açlık-kıtlık dünyayı saracaktır (Allah saklasın). Ansızın İsrâfil (a.s.)'in borusu ötecek, o saatte bütün halklar öleceklerdir.

Ayrıca da İkrime'den şu rivayet gelmiştir:

— Kıyâmet vakti geldiği zaman Ye'cüc ve Me'cüc halkı, o İskender Seddi'ne gelecekler, o seddin taşlarını yalayacaklardır. O seddi dilleri ile o kadar yalarlar ki, yufka haline getirirler duvar yumurta kabuğu gibi olur. Öteki duvarı yalamaya başlarlar:

— Yarın belki seddi deleriz! derler. Fakat:

— İnşaallah! demezler. Sabah olur, yine iş başı yaparlar. Ama iki seddi bağlanmış bulurlar. Kıyâmet kopması yaklaşınca onlardan birisi:

— Yarın gelelim! Kapıyı delelim! dediği vakit:

— İnşaalâh! deyin der.

Onlar da:

— İnşaallah! derler. Ve ertesi gün duvarları bıraktıkları şekilde yufka halinde bulurlar. Duvarı bozarlar. Öteki tarafa geçerler. Dünyayı fesada verirler. İşte o vakit te Kıyâmet kopar! dedi.

Hazret-i Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), işte ruhtan ve Ashab-ı Kehf'ten ve Zülkarneyn'den soranlara böyle cevaplar vermişti. Yahudiler işitip:

— Tevrat'ta da böyledir! dediler.

Bundan sonra Hazret-i Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem):

— Öyleyse, sorularınıza cevap verdim. Şimdi imân getirin! diye buyurdu. Ebû Cehil kâfir kalktı:

— Biz imân getirmeyiz! dedi. Meclisten uzaklaşıp gitti. Ona uyan kâfir kişilerde birlikte çekilip gittiler. O Yahudilerin bilginleri Hazreti peygambere imân getirip müslüman oldular.

İSKENDER'DEN SONRA DİCLE IRMAĞI KIYILARINDAKİ MELİK TAYFALARI

Bu, o padişahların hikâyesidir ki Dicle Nehri kıyılarından batılara geçince başlarından geçenlerdir. Rivayet edilmiştir ki; İki boynuzlu İskender ölünce Yunanlılar, Yunanistan'a döndüler. Dünya halkı ikiye ayrıldı. Bir yönü acem (İran) memleketleriydi ki şunlardı:

Dicle kıyılarından orta Asya'da Ceyhun ırmağına kadar illerde:

Irak, Bâbil, İsfahan, Pars, Kûhistan, Gekan,

Horasan'dı ki bu yerler o tayfa meliklerin elinde kalmıştı. Her şehre bir melik, her köye bir bey geçmişti. Her başa geçen o yerin beyleri kimsenin buyruğu altına girmediler. Küçükler ululara saygı göstermez olmuştu. Ne ulu kişi belli oldu, ne küçük kişi. Hiçbir kimse, başka bir kimseye ne baş ne de haraç verir oldu. Diclenin sağ tarafında bu melikler, batısında ise Yunanlılar egemen oldular. Bu yerler de şu bölgelerdi:

Diclenin sağ kıyıları, Irak yönleri, Musul, El cezîre, Kufe Şam çölü Hicaz, Mısır, Yunanistan, Yemen,

Ve mağrip sınırına kadar olan mıntıkalar.

* * *

İskender'in geride bir oğlu kalmıştı. Adı İskenderos idi. Bu Aristotalis'in yanında kalırdı. Aristotalis onu almış eğitiyordu. Ona felsefe öğretmişti. Vakta ki Yunan ordusu ve İskender'in has kişileri lâhdını alıp mezarına koydular. Hemen İskenderos'un katında toplandılar. Babasının yerine onu kral yapmak istediler. Fakat İskenderos, buna razı olmadı. Ve krallığı kabul etmedi:

— Dünya padişahlığının ne kadar sebatı olur? Ben bizi Yaradan'a ibadet ederim. Ümidim şudur ki âhiret padişahı olayım! dedi. Kendisini ibadete verdi.

Bu İskenderos, krallığı kabul etmeyince, İskender'in yakınlarından bir kişi vardı. Adı Ergoş'tu. Onu kral tanıdılar. Yunan ülkesi ile

Mısır, Şam, Mağrib, Yemen,

Irak ve tâ Dicle'ye kadar olan yerler onun egemenliği altına geçti. Beytü'l-Makdis'e İsrâiloğullarının birini seçti. O kişi de onlara Musâ şeriatı hükümlerini bildirecekti. Öyle de yaptı. Tevrat'ı öğretti.

O çağda Yunan ilinde ilim, hikmet, felsefe, yıldızlar bilgisi, doktorluk çoktu. Yunanlıların dine bağlılığı yoktu. Onlar zındıklardı, dinsizlerdendiler. Felsefe mezheplerini tutarlardı. Hikmet bilirlerdi. Hiç bir peygambere inanmamışlardı. Ve:

— Yıldız bakanları ve doktorluk ilimlerini bilen kişileri el üstünde tutarlardı. O zamanlarda Ergos sekiz yıl beylik etti. Sonra öldü.

Onun yerine bir bey geçti, oturdu. Adı Dokyanus idi. 40 yıl meliklik etti. Onun zamanında mağara ehli görüldü. Din adamlarının kıssaları burada zikredilmeliydi, ama edilmemiştir. Ama bundan sonra gelen İsâ peygamber, kıssasından sonra zikredilmiştir.

İşte o Ashab-ı Kehf'in gözlerden uzaklaşması bu melik zamanında olmuştur. O mağaraya girişlerinde orada üçyüz dokuz yıl kalmışlardı. İsâ (a.s.)'dan sonra o mağaradan dışarı çıktıkları zaman hristiyanlık dini de açığa vurulmuştu. Melik Dokyanus ölünce yerine başka bir Batlamyos geldi. Onun adı Firas idi. 22 yıllık meliklik (padişahlık) yaptı. Sonra bu bölgeler Yunanlıların elinden çıktı. Romalılar'ın eline geçti.

İys bin İshak bin İbrahim (a.s.) oğullarından bir kişi vardı ki adına Ehharistos derlerdi. O da 56 yıl saltanat sürdü. Onun devrinden 42 yıl geçmişti, ki İsâ dünyaya geldi. İskender'in zamanından İsâ (a.s.) zamanına kadar 316 yıl geçmiş bulunuyordu.

İSKENDER'DEN SONRA ACEM MELİKLERİ İLE MELİKLER TAYFASINDAN HABERLER

Sen bil ve agâh ol ki İskender'den sonra Acem mülkü Dicle'nin doğu tarafndan tâ Ceyhun ırmağı kıyısına kadar Tâife melikleri elinde kalmıştı. 500 yıl bu haliyle geçti. Sonra Acem ilinde padişahlar soyundan **Erdeşir** bin Babik ortaya çıktı. Taifeler meliklerinin hepsini kahreyledi. Acem ülkesini baştan başa ele geçirdi. Dicle ırmağından tâ Ceyhun suyuna kadar olan yerler bu Erdeşir'in eline geçti. Onun hükmü altına girdi. Taifeler meliklerinin başlaması Büyük Dârâ'nın oğlu **Eşk** zamanındaydı. Vakta ki hükümrânlık (egemenlik) Yunanlıların elinden Romalılara geçti. Romalılar'dan bir kral türedi. Ona **Antayhın** denirdi. Bu kral Dicle ırmağından geçti. Ahvaz'ı ve Pars'ı tuttu. Fakat Tayfalar melikleri ona baş kaldırdılar. Ama Büyük Dârâ'nın oğlu Eşk, İskender öldüğü zaman küçük bir çocuktu. Kardeşi Küçük Dârâ'yı İskender öldürttüğü zaman da yine çocuk denecek yaşıydı. O vakit Antayhın İran'a geldi. Bu ili tuttu. Eşk te büyümüş-tü. Taifeler melikleri Eşk'i kaldırdılar. Her birisi, ona asker ve mal verdi. O da Rey şehrinde sancak kaldırdı. Asker yolladı. Antayhın üstüne geldi. Onun başını kesti. Topraklarını aldı. Taifeler melikleri

Eşk'i ululadı, alkışladı. Ona mektup yazsalar, kendi adlarından önce onun adını yukarı yazarlardı ve ona boyun eğgerlerdi. Eşk, her ne kadar ulu bir padişah ise de mülkü, onların elinden alacak gücü yoktu.

Bu hal üzerine bir kaç yıl geçti. Sonra Rum'dan bir padişah geldi. Rûmiye şehrinde. Adına "Rûmiyeli Konstantin" derlerdi. Eşk'in üstüne Rûmiye'den asker yolladı. Antayhın'ın öcünü almak isterdi. Çok asker topladı. Onun yerine Rûmiye şehrinde bulunuyordu.

Rûmiye öyle bir şehirdi ki Rum şehirleri arasında ondan büyük şehir yoktu. Konstantin, çok asker topladı. Rum ülkesinden çıktı ve Melik Eşk'in üzerine yürüdü. Onunla savaş yapacaktı. Antayhın'ın kinini almak istiyordu. Eşk te ona karşı duramayacağını anladı. Tayfalar meliklerinden her birisine bir adam yolladı. Kendisine onlardan yardım istedi. Onlarda Eşk'e yardım ettiler, asker verdiler, mal verdiler. Eşk, böylece 400.000 kişi topladı. Taifeler meliklerinden birisi kendisine geldi ki, adına Melik Hıdır derlerdi. O, Hıdır ülkesine hükmederdi. Oranın egemeniydi. Hıdır bir bölgenin adıdır. Irak'ta ve Irak sınırında Dicle kıyısına kadar üç-dört şehire Hıdır derlerdi. Bu bölgede Kûfe şehri ve çöller bölgesine kadar uzanıyordu. Bu Hıdır illeri meliki büyük, ulu bir beydi. Melikler tayfası içinde Arap'tan, Tayfalar meliklerinden, Dicle ırmağının batı yönünde her kim egemenlikte bulunmuş olsa hiç birisinden korku duymazlardı. Ama, bu Hıdır bölgesi melikinden kendisine en yakın olan Arabistan çöl arapları korku duyarlardı.

Bundan sonra tayfalar meliklerinden olan ve Kureyş meliklerinden bulunan Şâpûr adında birisi Hıdır iline gelmişti ki yanında çok asker vardı. Hıdır topraklarını iki yıl çember içine aldı. Muhasara etti. Ama bu Hıdır ülkesi meliki Şâpûr'la cenk etti, sabır gösterdi. O hisarı ona teslim etmedi. Şâpûr da iki yıllık bir muhasaradan sonra geri döndü, gitti.

Taifeler padişahlarının bir çoğu Eşk'e asker vermişti. Hatta bu Hıdır ülkesi meliki kalktı, Eşk'in katına vardı. Bizzat hizmet ve vazife aldı. Vakta ki Eşk'in yanında 400.000 kişi dizilip toplandı, Eşk o zaman, o Hıdır melikini o ordunun başına dikti. Ordunun kumandanlığını ona verdi.

Dedi ki:

— Var, Rum melikiyle cenk et. Sonra kendi ÷lkene git, otur! dedi. Hıdır meliki de 400.000 kişilik bir ordu toplayıp, Konstantin'in üstüne saldırdı. Konstantin'in ordusunu bozguna uğrattı. Rum askerinden çok kişi öldür÷ldü. Kimisi tutsak edildi. Konstantin kaçtı. Rûmiye şehrine döndü. Kendisi için Rum içinde bir şehir daha kurdu ki, onu Konstantiniye diye adlandırdı (yani şimdiki İstanbul). Orada oturmaya başladı. İslâm çağlarına kadar Rum imparatorlarının yeri bu Konstantiniye idi. Eşk te, zaferinden sonra ordusunu geri ÷lkesine gönderdi. Kendisi yerine oturdu. Tâife meliklerinden kimisi ona baş eğdi. Kimisi baş eğmedi.

Eşk, on yıl padişah olarak kaldı, sonra öldü. O öldükten sonra ilerde melikler çoğaldı. Tâifeler meliklerinden kimisi onlara itaat etti, kimisi de itaat etmedi. Lâkin, Dicle ırmağının doğusundan, Hوران'da Rey şehrine kadar olan yerler Tayfalar meliklerinin elinden çıkmıştı. Bu padişahlara Eşkâniler denilirdi. Eşkaniler (Eşk oğulları), Yâfes oğullarından idiler. Bu Eşkâniler, Dârâ oğlu Eşk'ten sonra 200 yıl o illeri ellerinde tuttular. Bunlardan önce padişah Eşk oğlu Eşk'ti. On yıl padişahlık etmişti.

Bu Şâpûr zamanında idi ki, İsrailoğulları kendi peygamberlerine karşı isyan etmişler, azgınlık göstermişlerdi. Zekerıyyâ (a.s.)'ı ve oğlu Yahyâ (a.s.)'ı şehit eylemişlerdi. Allahü Teâlâ hazretleri onları hışmetti. Bu Şâpûr'u, o İsrailoğullarının üstüne musallat etti. Şâpûr da Şam ile Kudüs şehirlerinin üstüne yürüdü. İsrailoğulları'nın erkeklerini öldürttü, kırdı, kadınlarını tutukladı. Esir etti. Beytü'l-Makdis'i yıktı, harap etti.

Bu Şâpûr'un padişah olmasından 40 yıl geçmişti ki Meryem'in oğlu İsâ (a.s.) dünyaya gelmiş bulunuyordu. Şâpûr'dan sonra Güderz padişah oldu. Ona Büyük Güderz derlerdi. On yıl padişahlık etti. Bu Büyük Güderz'den sonra adına Yezn denilen bir kişi padişah oldu. Ondan sonra Küçük Güderz padişah oldu. On dokuz yıl padişahlık etti. Sonra yerine Pester padişah oldu. 40 yıldan sonra Pelâs padişah oldu. Ondan sonra da Küçük Erduvan padişah oldu. On üç yıl padişahlık etti. Onun çağında Bâbik oğlu Erdeşir meydana çıktı. Küçük Erduvan'ı öldürdü. Hem mülkünü elinden aldı. İran ilini de haricilerin elinden kurtardı. Şam şehrini Rumların (Bizanslıların) elinden kurtardı.

İskender zamanından bu Erdeşir zamanına kadar geçen zaman tam 520 sene idi. Bu Erdeşir zamanı gelmezden önce padişahlık Eskâniler ve Rumlar arasındaydı. Çokluk olaylar meydana gelirdi. Bir olay da şuydu ki, Allahü Teâlâ Hazretleri Zekerıyyâ (a.s.)'a peygamberlik vermişti. Onu Beytü'l-Makdis'e hâkim kıldı. Hemde İmrân'ın kızı Meryem anadan doğdu. Babası onu hizmetinden azad eyledi. Küçük iken Beytü'l-Makdis mescidine götürdüler. Allahü Teâlâ'nın yolunda ibadette bulunmasını dilediler. Bir erkeğe varmasını istemediler. Meryem de mescitte büyüdü. Delikanlı çağına erdi, olgunlaştı. O zamanlarda idi ki Hazret-i Zekerıyyâ'nın oğlu Yahyâ (a.s.) doğmuştu. Yine o aralarda Hazret-i İsâ, Meryem'den dünyaya geldi. Bu olayların hepsi o zamanda vukua geldi.

* * *

ZEKERİYYÂ (A.S.)'IN NÜBÜVVETİ VE MERYEM'İN DOĞUŞU VE YAHYÂ (A.S.)'IN NÜBÜVVETİ

Bu yazı, Zekerıyyâ (a.s.)'ın nübüvvetini ve Meryem'in (Allah o kadından razı olsun) dünyaya geldiğini ve Yahyâ (a.s.)'ın doğduğunu bildirir.

Zekerıyyâ kıssası:

O kıssa şudur; Şam ili Romalılardan Batlâmyoş'un elinde bulunduğu zamanlarda onlar Beyti Makdis'e(*) saygı gösterirlerdi. İsrailoğulları'nı da hoş tutarlardı. İsrailoğulları'nın elinde çok ni'met vardı. Beyti Makdis onarımlıydı. Mescidinde gece gündüz ibadet olunurdu. İsrailoğulları, diledikleri kişiyi padişah yaparlardı. Eğer, bu kimseyi istemezlerse, o kişi onların üstünde egemenlik kuramazdı.

Tefsir bilginleri şöyle demişlerdir:

— O zamanlarda İsrailoğulları içinde Âbit bin (İbadet edici kişi) vardı. Gündüzleri yemek yemezlerdi. Geceleri, sabaha kadar Allah'ı zikrederlerdi. Mescidden dışarı çıkmazlardı. İbadettende uzak kalmazlardı.

(*) Müslümanlar buraya "Beyti Mukaddes", Hristiyanlar, "Beyti Makdis" derlerdi.

O çağda, İsrailoğulları arasında bir peygamber yoktu. Gece, gündüz Hak Teâlâ Hazretlerine niyazda, yakarıda bulunurlardı:

— Allah'ımız bize bir peygamber gönder! diye niyazda bulunurlardı. Böylece Hak Teâlâ da onlara Zekerıyyâ'yı verdi. Hazret-i Zekerıyyâ, Berhayan'ın oğluydu. Dâvûd (a.s.)'ın oğlu Süleyman (a.s.)'ın oğlu **Rahbaim** oğullarındandı.

O vakitlerde, mescidde kalan âbidlerden 400 azadlı âbit vardı ki, işleri güçleri gece gündüz, daima, Allahü Teâlâ'ya ibadette bulunmaktı. Dünya işleriyle tek saat bile uğraşmazlardı.

Âbid azad olması ne demekti: Aslı şöyleydi: İsrailoğulları arasında bir gelenek vardı. Bu geleneğe göre bir er kişi, Hak Teâlâ katında O'na yakın olmaya yol dilese, eğer karısı hamile olsa:

— Yarabbi, eğer bu hatun, er-oğlan doğurursa onu senin ibadetin için azad eyledim! derdi. Ana da böyle niyazda bulunurdu. Bu husus artık o erkekle, kadının üzerine vacip olurdu. (Şer'an yerine getirilmesi gereken farz borcu olurdu). Eğer çocuk kız doğarsa adak vacip olmazdı. Ama onu da baba Beyti Makdis'te ibâdet ve hizmet için bırakıp dünya işine karıştırmazdı.

O azad edilen erkek çocuk beş yaşına eriştiği zaman, babası onu oradaki âbitlerden birisine emanet eder, ısmarlardı. Artık o oğlan Mescitten dışarı çıkmaz, ibadetten başka iş bilmezdi. Dünyanın hallerinden haberli olmazdı. Küçüklüğünde ve büyüdüğü zaman da o kişinin kötü bir iş yaptığı görülmezdi. O, bu hal üzerinde ölünceye kadar bu temizlikte kalırdı. Eğer, mescidin içinde ölse, malı, mesciddeki mürâvirlere (komşu kişilere) kalırdı. Onlarda o malı nafaka edinirlerdi.

* * *

Kâbûl Ahbar'dan şöyle rivayet edilmiştir:

— Bu çocuk azad edilme sünneti, Mûsa peygamber (a.s.) zamanından kalmıştı. Hak Teâlâ Mûsa (a.s.)'a şöyle buyurmuştu:

"Kullarımdan ben o kişiyi severim ki gençlik zamanından tâ ihtiyarlık çağına erinceye kadar günah sâdır olmamış ola."

Bundan ötürü, İsrailoğulları doğan oğlan çocuklarını azad ederlerdi. O çocuğu mescide götürürler, dünya işlerinden de uzak tutarlardı.

Zekeriyyâ (a.s.)'a Hak Teâlâ peygamberlik verince İsrailoğulları âbitleri, onu kendilerine imam seçtiler. İbadet yolunda Zekeriyya (a.s.)'a uyarlardı.

Zekeriyya (a.s.)'ın bir dostu vardı. O kişi Rahbaim bin Süleyman (a.s.) soyundandı. Adı İmrân bin Mâsan'dı. Zekeriyya (a.s.)'la bir arada bulunurlardı ve ibâdet eylerlerdi. Zekeriyya (a.s.) onu çok severdi.

Ayrıca bir kişi daha vardı ki yine onun soyundandı. Büyük din adamlarındandı. Adına Fakoz derlerdi. Zekeriyya (a.s.) onu haddinden çok severdi. Bu Fakoz'un iki kızı vardı. Hem de Süleyman (a.s.)'ın soyundandılar. Birinin adı İşâ birinin adı Hinn'e'ydi, o Hinn'e'yi Mâsaân oğlu İmrân'a verdi. Onlardan çok erkek çocukları oldu. Hinn'e yeniden hamile kalınca, yine bir erkek çocuk doğuracağını sanarak karnındaki çocuğu, karı-koca, ikisi de, onu azad etmeği vadettiler. İmrân, İşa' adındaki kızını Zekeriyya (a.s.)'a verdi. Yahyâ (a.s.) İşa'dan dünyaya geldi.

HAZRET-İ MERYEM'İN DOĞUMU OLAYI

Allahü Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmuştur:

İmrân'ın zevcesi Hinnâ şöyle demişti:

"Ey Rab, karnımdakini, dünya işlerinden uzak kalması için sana adadım. Kabul buyur." (Âli İmrân sûresi, âyet: 35)

İmrân da öyle dedi. Kur'ân'ın tertibinden anlaşılan şudur ki önce bu sözü Hazret-i Meryem'in anası demiştir.

"İmrân'ın zevcesi (Hinn'e) çocuğunu doğurunca; «Yarab onu kız doğurdum!» dedi." (Âli İmrân sûresi, âyet: 36)

Doğurduğu evlâdının kız olduğunu görünce Hak Teâlâ'dan utandı. Adağına da faydalı olmadığı için üzüldü:

— Ya Rab! dedi. Ben bunu senin yoluna ibadet için nezrettim. Erkek olacağını umuyordum. Ama, elimden ne gelir? Kız evlât, oğlan gibi değildir! dedi.

Hazret-i Meryem'in anacığı hergün Hak Teâlâ hazretine böyle özür dilerdi. Hak Teâlâ da bu kızı erkek çocuk yerine kabul eyledi.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurur:

"Hak Teâlâ da bu adağı hoş surette güzelce kabul etti. Onu güzel bir şekilde yetiştirdi." (Âli İmrân sûresi, âyet: 37)

Hak Teâlâ Zekerîyyâ (a.s.)'a da şu vahyi yolladı:

— Var, Meryem'in babasına, o kız çocuğunu erkek çocuk yerine kabul ettiğimi müjdele! Hacetini reva kıldım. Mescid'e götürsün. And'ında dursun! diye buyurdu. Çünkü, o vakite kadar mescide kız bırakıldığı yoktu. Kız çocuğunun Allah yoluna azad olunması da yoktu. Çünkü bu azadlı çocuklar bu Mescid-i Aksa'da yatıp kalkarlar, oturlardı. Kadınların nice türlü halleri olurdu ki o vakit oğlara mescide girmek ve (Tevrat'ı-Allah'ın kitabını) ele almak, ibadet etmek revâ olmazdı. Nitekim er olan âdem kişiye cünüp halinde iken bu türlü ibadetlerde bulunmak caiz değildir.

Hazret-i Zekerîyya, Allahü Teâlâ'nın bu buyruğunu alınca, bu yüce emri, Meryem'in anasına bildirdi. O da Hazret-i Meryem'i götürdü, Mescid-i Aksa'ya koydu. Mescid-i Aksa abidleri Meryem'in Mescide getirilmesine ve Allah yoluna nezredilmesine şaşır kaldılar. Çünkü daha önce böyle bir hal görülmemişti. Toplandılar Zekerîyya (a.s.)'ın huzuruna geldiler.

Kendisine şöyle dediler:

— Bu İmrân'ın karısı acaip bir iş işledi. Kızını ayırdı, mescide getirdi!

Hazret-i Zekerîyyâ, onlara şu cevabı verdi:

— Hak Teâlâ onu öyle kabul etti.

Mescid-i Aksâ âbidleri, bu sözleri Zekerîyyâ peygamberin ağzından işitince bunun Yüce Allah tarafından kabul edildiğini anladılar. Hiç ses çıkarmadılar. Olayı kabul ettiler.

Meryem, böylece Mescid'de kalınca her bir sofi, Hazret-i Meryem'i yetiştirmek istedi.

Hazret-i Zekerîyyâ da:

— Bu kız, benim karımın kız kardeşinin kızıdır. Hepinizden çok onu terbiye etmek, din yolunda yetiştirmek hakkı daha çok bendedir! dedi.

Onlar da:

— Bu kızı, kendisinde en çok hakkı olana verelim! diyorsunuz. Ona, anasından daha müstahak, hakkı olan kimse yoktur! dediler. Her birisi Tevrat'ı yazdıkları kalemlerden birisini getirdiler. Kalemler bir yerde toplandı. Üstü bir sarıkla örtüldü. Bir başka kişiye:

— İki elini bu sarığın altına sok. Bu kalemlerden hangisi eline geçerse al, oradan çıkar bakalım, görelim, kimin adı çıkarsa Meryem'i ona verelim! dediler.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

"Yâ Muhammed! Sen Meryem'i kim himaye edecek diye, Tevrat yazdıkları, kalemlerle kur'a çekilirken, o kişilerin yanlarında değildin." (*) (Âli İmrân sûresi, âyet: 44)

Hazret-i Meryem'in terbiyesine kefil olmak üzere o meclistekilerin her biri kalemlerini bir araya getirdiler. Tartıştılar, her birisi istek gösterdi. En sonunda o kişi üç kez elini örtünün altına soktu, bir kalem çıkardı. Üçünde de Hazret-i Zekerîyya'nın kalemi kur'ada çıktı.

Bir rivayette de şöyledir:

— O kişiler, her birimiz kalemlerimizi suya bırakalım, kimin kalemi suya batarsa Meryem'i terbiye etmek onun hakkı olsun! dediler. Kalemlerini suya bıraktılar. Zekerîyyâ (a.s.)'ın kalemi suya battı. O zaman herkes bildi ve anladı ki Hazret-i Zekerîyyâ bu kefilliğe en çok hak kazanmıştı.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Zekerîyyâ, peygamberi de ona kefil kıldı." (Âli İmrân sûresi, âyet: 37)

Böylece, Hazret-i Zekerîyyâ (a.s.) Meryem'e mescidde onun için bir hücre ayırdı. Hazret-i Meryem'i yalnız olarak oraya koydu. Orada muhafaza etti. Kapısına bir kilit vurdu. Anahtarını kendisi sakladı. Kimseye bırakmaz ve inanmazdı.

(*) Hazret-i Muhammed (s.a.v.) bunu peygamberlik mucizesiyle biliyordu.

Hazret-i Meryem vaktâ ki beş yaşına erdi. Hazret-i Zekerıyyâ o hücrede onun için bir mihrap yaptırdı ve ona Tevrat'ı okuttu. İbadetin yollarını öğretti. Hazret-i Meryem'i, gece olsun, gündüz olsun ibadetle meşgul etti. Vaktini ibadetle geçirtti.

Artık, Hazret-i Zekerıyyâ da 70 yaşına erişmişti. Hak Teâlâ ona ne oğul, ne kız ihsan buyurmamıştı. Karısı da her zaman Allahü Teâlâ Hazretinden oğul dilerdi. Vakta ki onun da ömrü 70 yaşına erişti. O da kadınlık halinden uzaklaştı. Zekerıyyâ (a.s.) bu yaştan sonra evlâdı olmayacağını anladı! Umudunu kesti ve artık Allahü Teâlâ'dan ne oğul, ne de kız istedi. Evlâd sevgisini büsbütün Hazret-i Meryem üzerine bıraktı.

Artık Hazret-i Meryem 12 yaşına basmıştı. Hazret-i Meryem'in yanına Zekerıyyâ (a.s.)'dan başka kimse gelmezdi. O, günde bir kez Hazret-i Meryem'in katına gelirdi ve ona yemek ve su getirirdi. İbadetten öğreneceğini öğretir, giderdi.

Birgün kış günüydü. Hücresinin açtı. Hazret-i Meryem'in katına girince, onun önünde yaz yemişlerinden bulunduğunu gördü.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Zekerıyyâ ne zaman Meryem'in bulunduğu Mihrab'a girdi ise, onun yanında bir rızık, bir yiyecek buluyordu." (Âli İmrân sûresi, âyet: 37)

O yemişler, taze üzüm dü.

Kimileri:

— **"Taze incirdi!"** demişlerdir.

Din bilginleri:

— Hak Teâlâ'nın Meryem'e kış gününde yaz yemişi verdiği şundan ötürü idi ki Hazret-i Zekerıyyâ'nın gönlüne bir kuşku düşmemesi ve Hazret-i Meryem'e bir töhmette, bir suçlamada bulunmaması içindi! demişlerdir. Çünkü Hazret-i Zekerıyyâ kış günü kış yemişlerinden görseydi, belki gönlüne:

— Ben anahtarını sakladığım halde belki de bir kişi anahtar uydurmuş olabilir. Hile ile kapıyı açmış olabilir, o zaman bu yemişi ona vermiş olabilir! diye kuşkuya düşebilirdi.

O zaman Zekerıyyâ (a.s.) Meryem'e:

"Ey Meryem! Bu yemişler sana nerden geliyor?" (Âli İmrân sûresi, âyet: 37)

— **"Allah gönderdi! dedi."**

Zekeriyyâ (a.s.) o zaman bu ikramın Hak Teâlâ tarafından yapıldığını anladı, bildi. Bu Hak Teâlâ'nın kudretinden Meryem'e bir kera-metti.

Bunun üzerinden, bir iki gün geçti. Hazret-i Meryem'in yanında yiyecek bulunurdu. Birgün Zekeriyya (a.s.)'a şöyle bir ilham da geldi. Şöyle düşündü:

— Bu kış günlerinde Meryem'e yaz yemişlerinden veren Yüce Allah hayızdan (aybaşı âdetinden) kesilmiş kadına çocuk ta verebilir dedi. İhlas ile Yüce Allah'tan oğul istedi. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

Zekeriyyâ şöyle duâ etti:

"Ey Rabbim! Bana senin katından bir pak ve mübarek çocuk ihsan buyur. Sen duaları gerçekten kabul edicisin." (Âli İmrân sûresi, âyet: 38)

YAHYA (A.S.)'IN DOĞUMU KISSASI

Bu yazılar Yahya (a.s.)'ın dünyaya geldiğini bildirir.

Allahü Teâlâ, Yahya peygamberin doğacağını Zekeriyyâ (a.s.)'a müjdelediğini Kur'ân-ı Kerîm'de nice yerde haber vermiştir. Bunlardan bir kaç şü âyetlerdir:

"Zekeriyyâ, Rabbine gizlice dua ettiği vakit, Rabbi ona rah-met etti." (Meryem sûresi, âyet: 2-3)

Zekeriyyâ (a.s.) ne dua ettiğini kimseye bildirmedi.

Din bilginleri, bu duanın gizli yapılmasının nedeni için şöyle demişlerdir:

— Hazret-i Zekeriyyâ ile hatunu ihtiyarlamışlardı. Bu nedenle Hak Teâlâ'dan bir evlâd istediğini halka bildirmek istememişti. Bundan ötürü duasını gizlice yapmıştı.

Şöyle demişti:

"Ey Rabbim! Ben öyle bir kimse oldum ki kemiğim zayıfladı, gevşedi. Başımdaki saç bembeyaz alev gibi tutuştu. Sana dua etmek yolunda da, ey Rabbim hiç bir zaman kusurlu olmadım." (Meryem sûresi, âyet: 4)

"Ben sonumdan korktum. Ve kavmimden çekindim." (Meryem sûresi, âyet: 5)

Zekeriyyâ (a.s.)'ın bu duasından muradı şuydu:

Zekeriyyâ (a.s.)'ın korkusunun sebebi şundandı: Çünkü gelen her hak peygamber ölünce, onun soyundan peygamber gelmeyince, kavmi, kendisinin dinini ve şeriatini değiştirmişler ve ona inen kitabı kaybetmişlerdi. Zekeriyyâ (a.s.) da bu halden korkmuştu. Kendisi öldüğü zaman oğlu da olmayınca kavmi onun şeriatini ve dinini kaybedebilirler ve Allahü Teâlâ'ya âsi olup günahkâr olabilirlerdi. Bundan dolayı ihtiyatlı oldu.

Hak Teâlâ'ya şöyle yalvardı:

"Karım da kısır bulunuyor. Bunun için bana bir çocuk ihsan buyur Ya Rabbi! O çocuk bana mirasçı olsun (peygamberlik benden ona kalsın) ve o çocuğu şu Yâkup ailesine de mirasçı kıl. Rabbim, sen onu rızana kavuştur. (Beğendiğin yolda kıl)." (Âli İmrân sûresi, âyet: 5-6)

Hak Teâlâ da Hazret-i Zekeriyyâ'nın duasını beğendi, kabul etti. O da Mihrabta durup namazla ve ibâdetle meşguldü.

Hak Teâlâ, ona, Cebrâil (a.s.)'ı yolladı. O da, Zekeriyyâ (a.s.)'a Allah tarafından şu müjdeyi haber verdi:

"Zekeriyyâ, mihraba ibadete durduğu sırada, melekler hemen ona şöyle seslendiler:

Haberin olsun, Allah sana, Yahyâ adında bir erkek çocuğu müjdeliyor." (Âli İmrân sûresi, âyet: 39)

Melekler böylece Zekeriyyâ (a.s.)'a bir oğul müjdelediler. Ve:

— **"Hak Teâlâ sana bir oğul verdi ki adı Yahyâ'dır!"** dediler.

Bu Yahyâ ismi bundan önce kimseye verilmemişti.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

"Ey Zekerıyyâ! Biz sana bir oğul müjdeliyoruz ki, adı Yahyâ'dır. Bundân önce onun adında kimse yoktur!" (Meryem sûresi, âyet: 7)

Hak Teâlâ'nın onu Yahyâ diye adlandırması şundan ötürüydü ki, babası anası yaşlanmışlardı, iki ihtiyarın arasında Yahyâ'yı diri eyle-di. Onlar gibi yaşlı kişilerin evlâdı olması, sanki ölü kişiden evlât ol-ması gibidir. Yahyâ'nın anlamı diri demektir.

Böylece Hak Teâlâ o çocuğa bir ad veriyordu ki hiç bir kişiye ve-rilmiş değildi. Onu şu yolda vasıflandırmıştı ki, hiç kimseyi bu şekil-de vasfetmemişti.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

Melekler ona şöyle seslendiler:

"O çocuk, Allah'tan gelen bir kelimeyi (Hz. İsâ'yı) tasdik ede-cek, kavminin seyyidi (efendisi) olacak, nefsine hakim bulunacak ve salihlerden bir peygamber olacaktır." (Âli İmrân sûresi, âyet: 39)

Cenâb-ı Hakk, "seyid" sözünü buyurmuştur "seyid" in lûgat manâsı **"Uluğ"** demektir. Din bilginleri burada **"Halim"** ile açıkladı-lar. Yani halktan gelecek olan belâyâ dayanıklı, tahammül edici ola-cak, demektir. Bu halim sözü ona işaretler ki, bir kişi belâyâ tahamül edici olmadıkça Ulu kişiliğe erişemez. Ulu olmak isteyen kişinin **Ha-lim** olması gereklidir. Yani, belâyâ sabredici olması lâzımdır.

Yine Cenâb-ı Hakk, onu Musaddık (tasdik edici) diye yâdetti ki İnanıcı demektir. Ve İsâ (a.s.)'ı gerçekleyici demektir. Ve onu yine Hasur diye andı. Bu, kadınlardan sakınıcı demektir. Bu da iyi, güzel sıfatlardandır. Çünkü kişiye çok kez felâket (kadın) avret tayfasından gelir ve ona; Sâlih peygamberlerden diye buyurdu. Zekerıyyâ (a.s.) bu sıfatları işitince şaşırdı.

"Ey Rabbim! Benim oğlum nice olur ki? Ben yaşlandım. Ka-rım da oğlan doğuracak halden uzaklaştı. Kısırlaştı." (Âli İmrân sûresi, âyet: 40)

Cenâb-ı Hakk'ta ona şöyle buyurdu:

"Öyledir! Amma, Allah ne dilerse onu yapar." (Âli İmrân sûresi, âyet: 40)

Zekeriyyâ (a.s.) bu sözü işitince şâd oldu. Sevindi.

"Ey Rabbim! Zevcemin gebeliğinden bana bir nişan, bir alâmet göster!" diye niyazda bulundu. (Âli İmrân sûresi, âyet: 41)

Cenâb-ı Hak şöyle buyurdu:

"Senin alâmetin şudur ki; Üç gün, halka söz söylemeyesin, yalnız işaretle konuşasın." (Âli İmrân sûresi, âyet: 41)

"Sakin, sapaşğlam olduğın halde üç gün insanlarla konuşma." (Meryem sûresi, âyet: 10)

Ve Allahü Teâlâ ona şöyle buyurdu:

"Lâkin Hak Teâlâ'nın zikrinden, O'nu anmaktan geri kalma. Rabbini çok an ve akşam-sabah duada bulun." (Âli İmrân sûresi, âyet: 41)

Zekeriyyâ (a.s.) üç gün, halkla konuşmadı. Onlara söz söylemedi. Beyti Makdis'in imamıydı. Onlara işaret suretiyle:

— İbadet etmelerini söylerdi. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"En sonra mihraptan, kavmine "Sabah ve akşam Allah'ı anın!" diye işarette bulundu." (Meryem sûresi, âyet: 11)

İsrailoğulları:

— Bunda, bir hikmet var! diyerek sabah ve akşam ibadetlerini yaptılar.

* * *

Yahyâ (a.s.) vakta ki anasından dünyaya geldi. Allahü Teâlâ ona peygamberlik ihsan buyurdu. Ve Zekeriyyâ (a.s.) henüz hayatta iken, ona peygamberlik erişti. Fakat, Yahyâ (a.s.)'a kitap inip inmediğine tartışmalar oldu. Kimi kimseler:

— Yahyâ (a.s.) gönderilen mürsel peygamberdir. Ona gökten kitap inmiştir! dedi. Zirâ Kur'ân-ı Kerîm şöyle buyurmaktadır:

"Biz ona: "Ey Yahyâ! Kitabı, kuvvetle tut!" dedik" (Meryem sûresi, âyet: 12)

Böylece Hazret-i Yahyâ, Allah'ın kitabının hükmünü halka erişti-recekti.

Kimileri de:

— Kitaptan murat, Tevrat'tır. Hazret-i Yahya'ya başlı başına kitap inmemiştir! demişlerdir.

Hak Teâlâ, Hazret-i Yahya'yı Kur'ân-ı Kerîm'de öğmüş ve medheylemiştir. Nitekim şöyle buyurulmuştur:

"Biz O'na henüz çocukken hikmet, marifet verdik." (Meryem sûresi, âyet: 12)

O da tâ ki Allahü Teâlâ'yı bildi. Peygamberlere inandı ve İsâ (a.s.)'ı tasdik etti ve bu hikmet ve marifetler, ona, çocukluk halinde verildi. O da şöyle ikrarda bulundu:

"Ve tarafımızdan ona çok merhamet ve günahlardan bir pâklık verdik! Öyle ki o cimâdan ve şehvetten uzaktı. Hiç bir kadına ihtiyacı yoktu. Ve perhizkârdı." (Meryem sûresi, âyet: 13)

"Anasının babasının buyruğunu dinlerdi, onlara âsi değildi." (Meryem sûresi, âyet: 14)

Allahü Teâlâ Hazretleri Yahyâ (a.s.)'ı öğmüş ve ona selâm okumuş, şöyle buyurmuştu:

"Ona selâm olsun. Hem doğduğu gün şeytandan, hem öleceğinde kabir azabından, hem de diri olarak kaldırılacağı zaman (ateşten) selâmet olsun."

Bir kulunu ki Allahü Teâlâ bu yolda över, methederse, onun izzetinin, Hak Teâlâ'nın katında ne derecede olduğunu sen anla, ölç!

İbn-i Abbas (Allah ondan râzı olsun) şöyle demiştir:

— Yahyâ (a.s.) dört yaşında iken bir bölük küçük çocuklara rastlamıştı. Bu çocuklar, bir ırmağın kıyısında oynuyorlardı. Hazret-i Yahya'yı da oynamaya çağırdılar Yahyâ (a.s.), onlara şu cevabı verdi:

— Biz oyun oynamak için yaratılmadık.

Hazret-i Yahyâ anasına, babasına niyazda bulundu. Ona rahiplerin giysilerinden giydirdiler. O da ibadet edenlerin yoldaşı oldu. Ağlamaktan iki gözünün yaşları yüzünde iz yapmış, yol eylemişti. Anası oğlunun bu göz yaşları yüzünde yara açmasın diye onu esirger ve korku duyardı.

Bir gün Yahyâ (a.s.)'ın babası Zekeriyâ (a.s.) vaazda bulunuyordu ve şöyle diyordu:

— **Cebrâîl bana haber verdi. Cehennem'de bir dağ vardır. Adına Sekrân derler. O dağa bitişik bir vâdi, dere vardır. Onun da adı Gadbân'dır. Oraya, Hak Teâlâ'nın azabına uğrayanlar konur.**

Hazret-i Yahyâ (a.s.) babasının bu sözlerini işitince bir haykırış haykırdı ki sonra kendisinden geçip baygın düştü. Ayıldığı zaman kendisini sahraya attı. Anası, babası onu aradılar. Üç gün yürüdüler. Dördüncü gün onu Beyt-i Makdis tepelerinin üstünde gördüler. Bir çeşmenin yanında oturmuştu. Ayaklarını suya batırmış, göklere doğru bakmaktaydı. Anası ve babası onu hemen oradan aldılar, evlerine götürdüler. Babası Zekeriyâ (a.s.) ona:

— Ey oğul! Niçin bu kadar ağlarsın? diye sordu. Yahyâ (a.s.) babasına şu cevabı verdi:

— Ey babam! Ateşi söndürmekten niçin beni yasaklıyorsun? Sen söylememişmiydin ki Gadbân deresindeki ateşi göz yaşından başka hiç bir nesne söndürmez:

— Ey oğul! Allahü Teâlâ'nın müşahedeleri ile ağla sana haktır.

Bundan ötürü Tevbe Sûresi'nde Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Artık az gülsünler ve çok ağlasınlar." (Tevbe sûresi, âyet: 82)

Hazret-i İsâ şariat sahibi olduğundan ötürü, Yahyâ (a.s.) ondan şariat öğrenirdi. Bir gündü İsâ (a.s.) dedi ki:

— "Ey Yahyâ! Seni her zaman gamlı görüyorum. Hak Teâlâ'nın rahmetinden üzüntülümüsün?

Yahyâ (a.s.) da:

— Ey İsâ! dedi. Ben de seni her zaman sevinçli görüyorum. Hak Teâlâ'nın mekrinden emin oldun mu?

O zaman vahiy indi. Hak söz İsâ (a.s.)'ın söylediği sözdür. Çünkü rahmetim gazap üzerine sebkatine (gelmesin) İsâ (a.s.)'ın sözü daha uygun ve muvafıktır.

MERYEM VE İSÂ (A.S.)'LARIN SERÛVENİ

İsâ (a.s.)'ın doğuşu için din bilginleri ayrı düşünceler ileri sürmüşlerdir. Kimileri dedi ki:

— **İsâ (a.s.) Hazret-i Yahya'dan altı ay sonra dünyaya geldi.**

Kimileri de:

— **Üç yıl sonra doğdu!** demişlerdir.

Yüce Allah İsâ (a.s.)'ın nasıl doğduğunu, Kelâm-ı Kadim'inde Meryem sûresinde açıklamıştır.

Tefsir biginleri şöyle demişlerdir:

— Meryem (Allah o kadından razı olsun) tâ on yaşına basmayınca kadınlık hallerini görmedi. Vaktaki iki kez aybaşı oldu, âdet gördü. Üçüncü keresinde aybaşı halinden temizlendi.

"En sonunda Hak Teâlâ ona Cebrâil'i ona düzgün bir insan şeklinde gönderdi." (Meryem sûresi, âyet: 17)

Cebrâil (a.s.) Meryem'e bir adam şeklinde göründü ve Hazret-i Meryem'in kaftanının yeninden üfledi. Meryem Hak Teâlâ'nın buyruğu ile İsâ (a.s.)'a hâmile kaldı, o vakitler, Hazret-i Meryem'in babası ölmüş bulunuyordu.

Kimileri der ki:

— **İmrân öldüğü zaman, Meryem henüz anasının karnında bulunuyordu.**

Hz. Meryem ile ilgili bir rivayet şöyledir:

— Vaktâ ki Hazret-i Meryem 13 yaşına bastı. Zekerıyyâ (a.s.) onu mescidde saklardı. Günde bir kez onun katına giderdi. Ona, tâat ve ibâdet şartlarını öğretirdi. Tevrat'ı bildirirdi. Hücreden çıkıp gidince de kapıyı kilitlerdi. Anahtarı kendisinde saklardı.

* * *

Meğer, İmrân'ın kardeşi Yakub'un bir oğlu vardı. Adına Yusuf Neccar derlerdi. Hazret-i Meryem'i anası, mescide adadığı zaman, Yusuf'u da anası ve babası Beyti Makdis'e adamıştı. Hizmet için

âzâdlığını kabul etmişlerdi. O da Beyti Makdis'in içinde büyüyordu. Ve ne kazanırsa, o kazancı getirir, mesciddeki komşuları olan Mücavir'lere harcardı. Ve mescidde kulluk ederdi. Zekerıyyâ (a.s.)'ın bir işi, bir gücü olsa yanındaki anahtarı o kardeşinin oğlu Yusuf Neccar'a verirdi. O zaman Yusuf da Meryem'in hücreğine onun katına gelirdi. Meryem'in yemekten, içmekten ne ihtiyacı varsa o ihtiyacını görürdü.

Zekerıyyâ (a.s.)'dan başka Hazret-i Meryem'in yanına yalnız Yusuf gelirdi. Hazret-i Meryem'i âdemoğullarından bu Yusuf ile Zekerıyyâ (a.s.)'dan başka kimse görmemişti. Yusuf ta o kadar az gelirdi ki, ancak Zekerıyyâ (a.s.)'ın önemli bir işi olup gelemese, ancak o zaman Yusuf Neccar gelirdi. Bu gelişte ömrü içinde bir veya iki kez olmuştu. Yusuf'un da gelmesi bu kadarcıktı.

* * *

Hazret-i Meryem üçüncü kez aybaşı halinden arınınca, Yusuf destiyle su getirdi. Hazret-i Meryem başını yıkasın diye hücrenin içine koydu. Hücrenin kapısını sıkıca kapattı. Sonra gitti. Hazret-i Meryem, sevinçle güneşe karşı bir yere oturdu. Başını yıkayacaktı, pencerenin önünü perdeledi. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Sonra, önünde bir perde kurmuştu." (Meryem sûresi, âyet: 17)

Hz. Meryem hemen, başını yıkadı. Giysilerini giydi. Cebrâîl (a.s.) o dülger Yusuf şeklinde karşısına geldi. Hazret-i Meryem baktı, kapı kapalı iken onu içeri girmiş görünce korktu. Onu Yusuf sandı. Yalnız ve çıplakken üzerine geldiğini ve kendisine bir kasıta bulunacağını zannetti.

Ona:

"Doğrusu, sen fenalıklardan sakınan, Allah'tan korkan bir kimse isen, ben senden Rahman'a sığınırım! dedi." (Meryem sûresi, âyet: 18)

Cebrâîl (a.s.) Meryem (r.anha)'ın korktuğunu görünce ona şöyle dedi:

"Gerçekten ben Allah'ın elçisiyim. Sana tertemiz bir oğlan çocuğu vermek için yalnızca Rabbimin sana gönderdiği bir elçiyim!" (Meryem sûresi, âyet: 19)

Cebrâil (a.s.) bu cevabı ile:

— Ey Meryem! Sana öyle bir oğul vereyim ki babasının belinden gelmemiş ve babanın döl suyundan olmamış olsun. Havayı lâtiften olmuş ola ki Hak Teâlâ onu senin karnında yarata!.. demek istemişti.

Hazret-i Meryem, Cebrâil (a.s.)'ın bu cevabını işitince onun ade-moğlu olmadığını anladı. Gönlü emin oldu, ferahladı.

Cebrâil (a.s.)'a:

"Benim için nasıl bir oğlan çocuğu olabilir ki helâlden ve ha-ramdan hiç bir kimse bana dokunmamıştır. Ve ben iffetsiz bir ki-şi değilim." (Meryem sûresi, âyet: 20)

Cebrâil (a.s.) da şöyle dedi:

"Evet, gerçek söylüyorsun. Sana erkek eli değmemiştir. Ama Hak Teâlâ'ya bu çok kolaydır. Hak Teâlâ o oğlanı halkın içinde kendisinin kudretine ve hikmetine bir âyet olarak göstermek istemektedir. Ve buyurur ki:

— Âdem'i ben babasız ve anasız yarattım. İsâ'yı yaratmak, benim için âsandır!

Bu Hak Teâlâ'nın buyruğudur. Yerine gelse gerektir. Ezelde-ki takdirimizde bu iş olup bitmiştir." (Meryem sûresi, âyet: 21)

Cebrâil (a.s.) sonra şöyle dedi:

"Hak Teâlâ sana bir oğlan çocuğu müjdeler ki bir kelime ile hasıl olmuştur, adı da Meryem oğlu İsâ Mesih'tir. Dünyada ve âhirette şanı yücedir. Allah'ın yakınlarındanndır." (Âli İmrân sûresi, âyet: 45)

Hak Teâlâ'nın bu kelâmından murâdı, **Kün** kelimesidir, ki Hak Teâlâ bir nesnenin olmasını istese ona; **"Kün"** der. **"Kün-Ol"** demektir. Hak Teâlâ ol deyince hemen o şey elbette olur.

Allahü Teâlâ bu buyruğunu Kur'ân-ı Kerîm'inde şu âyette bildir-miştir:

"Meryem:

— Ya Rab! Benim çocuğum nasıl olabilir ki hiç bir insan bana temas etmedi. Allahü Teâlâ şöyle buyurdu:

— Doğrudur. Allah, dilediğini yaratır ve O, herhangi bir şeyin olmasını istediği zaman ona sadece "OL" der ve o şey hemen olur." (Âli İmrân sûresi, âyet: 47)

"O, beşikteyken de, büyüklüğü çağında da insanlarla konuşacaktır. Ve o iyi (salih) kişilerden olacaktır!" (Âli İmrân sûresi, âyet: 46)

"Allahü Teâlâ O'na yazı yazmayı ve hikmeti Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek." (Âli İmrân sûresi, âyet: 48)

Hazret-i Meryem bu sıfatları Cebrâil (a.s.)'dan işitince bu doğan oğlan çocuğunun Hak Teâlâ'nın yüce peygamberlerinden olacağına kanaat getirip gönlü Cebrâil (a.s.)'ın sözlerine inandı ve hiç kuşkusu kalmadı. Allahü Teâlâ'nın buyruğuna baş eğdi.

Hak Teâlâ Meryem'i Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle övmüştür:

"İmrân kızı Meryem'i gör ki, namusunu korudu, dünyada paklığı seçti. Dünya arzularından kendisini çekti. Rabbinin kelimelerini tasdik etti. Cebrâil (a.s.)'ın sözlerine inandı. Yüce Allah'ın emrine itaat etti." (Tahrîm sûresi, âyet: 12)

Cebrâil (a.s.) bu sözlerini bitirince Hazret-i Meryem'in gönlü genişledi. Hatırı hoş oldu. Sonra, Cebrâil (a.s.) Meryem (r.anha)'nın yeline üfledi. O üfleme sonunda Meryem hamile kaldı.

Nitekim Cenâb-ı Hakk şöyle buyurur:

"Meryem İsâ'ya gebe kaldı!" (Meryem sûresi, âyet: 22)

İsâ (a.s.) dokuz ay anasının karnında kaldı.

* * *

Rivâyet ederler ki Hazret-i Meryem ibadete durduğu zaman karnının içinde İsâ (a.s.)'ın Allahü Teâlâ'yı tesbih eylediğini işitirdi.

* * *

Kimileri de şöyle demişlerdir:

— İsâ (a.s.), anasının karnında iken Hak Teâlâ ona Tevrat'ı ve İncil'i bildirmişti.

* * *

Fakat sonra İsâ (a.s.)'a ve Meryem'e Yahudiler çok herze (saçma sapan sözler) söylediler. Ve:

— O, Yusuf şeklinde Hazret-i Meryem'e görünen gerçekte Yusuf'tu, Cebrâîl değildi! Cebrâîl orada yoktu. Hücrede kalan Yusuf idi ki Meryem'le –Hâşa– zinâ eyledi. Meryem o Yusuf'tan yüklü kaldı. Ve İsâ, o Yusuf'un oğludur. Haramzâdedir!

Dediler. Ve Hazret-i Meryem hakkında büyük bühtanda, yalan ve iftirada bulundular.

Allahü Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de, Hazret-i Meryem'i o töhmetten uzak olduğu hakkında âyet göndermiştir ve Tahrim sûresinin iki âyetinde:

"Namus ve ırzını iffetini korudu."

Diye buyurmuştur. Yahudilerse bu sözleri yüzünden küfre uğradılar ve İsâ (a.s.)'ın Hak Teâlâ'nın kudretinden olmuş bir kişi olduğunu bilemediler. Hak Teâlâ Hazretlerini de gerçeğiyle anlamadılar.

* * *

İsâ (a.s.) göğe çıktıktan sonra hristiyanlar (nasraniler) üç tâife oldular. Bir taifesi:

— Allah (haşa) ikidir. Birisi İsâ, birisi de Hüdâdır! dediler.

Bir tâife ise:

— Allah üçtür. Biri Meryem, biri İsâ, birisi hüdâdır! dedi.

Bir tâife ise şöyle dedi:

— İsâ, Allah'ın kendisidir. Gökten indi. Meryem'in karnına girdi ve Âdem sûretinde doğdu. Kendisini halka âdem olarak gösterdi. Sonra yine göğe gitti.

Bu sözlerin hepsi yalandır ve küfürdür.

İslâm ehlinin sözü de şudur:

— İsâ (a.s.), Allahü Teâlâ'nın kudreti ile ve onun fermanı ile var oldu.

Allahü Teâlâ buyruğu ile:

— Babasız olarak Meryem'in karnında var Ol! dedi. İsâ da oldu. Nitekim Allahü Teâlâ nice şeylere Ol dedi, oldular. Nitekim gökleri, yerleri, melekleri yarattı ve Allahü Teâlâ her ne dilerse onu yaratır. Ona asıl ve misal gerekmez. Nitekim Havva'yı yaratmak diledi. Onun aslı, onun gibisi yoktur ki ona benzetsin. Ve böylece Adem'i de anasız babasız topraktan yarattı. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de zikretti. Bu müslümanlara hüccettir ki:

"Hak Teâlâ, İsâ (a.s.)'ı babasız yarattı. Âdem (a.s.)'ı da topraktan anasız ve babasız yaratmıştır."

* * *

Şöyle rivayet edilmiştir:

— Hazret-i Meryem'in Hazret-i İsâ'yı doğuracağı vakit geldiğinde, hücrelerinden çıktı. Uzak bir sahraya gitti.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Meryem, karnındaki çocukla uzak bir yere çekildi." (Meryem sûresi, âyet: 22)

Biraz gidince, Meryem'i doğum sancıları sardı. Karşısında kuru bir hurma ağacı gördü. Bu ağaç çok zamandır ki yemiş vermez olmuştu. Kurumuş ve yaprakları dökülmüştü. Budakları ufalmıştı ve Hazreti Meryem o ağacın altına vardı. Kur'ân-ı Kerîm şöyle buyurur:

"Bu doğum sancısı ile bir hurma ağacının altına sığındı." (Meryem sûresi, âyet: 23)

Ve orada Hazret-i İsâ'yı dünyaya getirdi. Çektiği zahmetten ve halden utandığından şöyle dedi:

"Ne olaydı da bundan önce ölmüş olaydım ve unutulmuş gitmiş olsaydım." (Meryem sûresi, âyet: 23)

Allah tarafından gelen bir ses ona şöyle diyordu:

"Sakin üzülme! Rabbin, alt yanında bir su arkı (küçük ırmak) yarattı." (Meryem sûresi, âyet: 24)

Hazret-i Meryem, o türlü hüznünü bildirince ve o seste gelince aygının altına baktı. Gerçekten latif bir suyun aktığını gördü. Kendisini ve İsâ (a.s.)'ı yıkadı. Hak Teâlâ sonra şöyle buyurdu:

"Bu hurma ağacını kendine doğru silkele. Üstüne taze hurmalar dökülsün." (Meryem sûresi, âyet: 25)

Hazret-i Meryem de o kuru ağacı silkeledi. Allahü Teâlâ'nın emriyle o ağaç yeşerdi. Hurmalar verdi ve Hazret-i Meryem'in üstüne dökülmeye başladı. Hazret-i Meryem o hurmadan yedi, yüreği zayıflamıştı, güçlendi. O sudan da içti. Hurmanın özelliği sıcaktır ve yumuşaktır. Çocuk doğuran kadına çok mülayımlık verir. Helva da iyidir. Bu gelenek Hazret-i Meryem zamanından kalmıştır ki ona Hak Teâlâ öğretmiştir:

Cebrâil (a.s.) da, Meryem'in gönlünü hoş etti. Ve ona şöyle dedi:

"Bu hurmadan ye, bu sudan iç! Gözün aydın olsun" (Meryem sûresi, âyet: 26)

Melûl olma, üzülme. Hatırını hoş tut ki, Hak Teâlâ sana bunun gibi oğul vermiştir, tesellileriydi.

Cebrâil (a.s.) sonra şu öğütlerde bulundu:

"Eğer insanlardan birini göreceksen; "Ben Rahman'a bir oruç adadım. Bundan ötürü bugün hiç kimseyle asla konuşmayacağım!" diye söyle!.. Hiç te konuşma. Tâ ki utanmayasın." (Meryem sûresi, âyet: 26)

Bunun anlamını müfessirler şöyle anlatırlar.

— "Sevmen demek", "samten" (susarak) demektir.

Tevrat şeriatinde de şöyle denir.

— **Essemtü evvelül ibade** – susmak, ibadetin başlangıcıdır.

Nitekim oruç tutmak, namaz kılmak ibadettir, ama susmakta ibadettir.

Nitekim bir kişi:

— "Ben bugün iki rekât namaz kılayım!" veya "Bugün oruç tutacağım!" dese, bu, o kişinin üzerine vâcip olur.

Tevrat'ta hüküm böyleydi. Her kim:

— "Ben bugün söz söylemeyeyim!" dese, söz söylememek, bir kimseyle konuşmamak, onun üzerine vâcip olurdu ve Allahü Teâlâ'ya

yaklaşırdı. Nitekim bugün bizim şariatimizde itikâfa oturmak, kutsal bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirmek, gibi eğer bir kişi:

— "Ben bugün itikâfa gireyim. Mescidden dışarı çıkmayayım!" dese o gün onun üzerine mescidin içinde oturmak vâcip olur ve ona bu itikâf ibadet olur.

Bundan ötürü Hazret-i Meryem'e Cebrâil (a.s.):

— Ben Rahman'a bir oruç adadım! dedi. **Samten** veya **Samt** sözleri susmak, epkem olmak demektir.

Böylece, Meryem o hurmadan yedi ve suyu içti. Kendisine güç geldi. Sonra, İsâ (a.s.)'ı aldı, mescide geldi. Kavmına göründü.

Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Sonra, çocuğunu (Hz. İsâ'yı) aldı, kavmine getirdi. Ona:

— "Ey Meryem! dediler, doğrusu sen acaip bir şey yapmışsın. Babasız çocuk doğurmuşsun! dediler."

Kimileri de şöyle demiştir:

— "Hazret-i Meryem oğlunu mescidin içinde doğurdu. Mescidin içinde bir direk vardı ki üzerine yapı yapılmıştı. O direk hurma ağacındandı. Meryem'i doğum sancısı tuttu. O hurma direğine yapıştı. Ayak üzerinde doğum yaptı. O anda mescidin içinde bir çeşme peyda oldu. Ve Allahü Teâlâ şöyle buyurdu:

"Hurma ağacını kendine doğru silkelc." (Meryem sûresi, âyet: 25)

Ve yine Hazret-i Meryem'e ;

— Direği depret!

Diye buyuruldu. O da direği depretti. Kuru direk, taze yapraklarla donandı. Yemiş verdi.

Ama önceki haber daha doğrudur. Hak Teâlâ'nın kelâmına daha uygundur.

* * *

Mescidde bulunan zâhitler ve ibadetçiler Hazret-i Meryem'in oğlunu görünce hepsi şaşırıp kaldı. Zekeriyâ (a.s.) da şaştı. Mescid halkı Zekeriyâ (a.s.)'ı azarladılar:

— Sen niçin bunu gözden ırak tuttun ki genç kadından bu gibi şey ortaya çıktı! dediler. Zekeriyyâ (a.s.) da:

— Ona hiç kimse el sürmemiştir! dedi.

Zâhitler:

— İşte çocuk doğurdu. Bu da ona el değdiğine bir delil, bir işaret-tir! dediler. Hazret-i Meryem'in üzerine yürüdüler. Ve:

— Sen acaip bir iş işlemişsin! dediler. Sen Cenâb-ı Hakk'ın hoşlanmadığı, şeriatın haram ettiği bir şeyi ortaya çıkardın! dediler. Ve ona şu soruyu sordular:

"Ey Harun'un soyundan gelen (Ey Harun'un kızkardeşi) senin baban kötü bir kişi değildi. Anan da iffetsiz bir kadın değildi. Zinâ etmemiştin. Sen bunu nereden buldun?" (Meryem sûresi, âyet: 28)

Müfessirler şöyle demişlerdir:

— "Harûn, Hazret-i Meryem'in kardeşi değildi. Pak ve salih kimseydi. Meryem'i onun soyuna kattılar. Ve:

— Senin baban ve anan ve kardeşlerinin hepsi de temiz kişilerdi. Sen niçin bunların arasında yaramaz kişi oldun? dediler.

* * *

Kimi kişilerde şöyle demişlerdir:

— Bu Harun'dan murad, Musâ (a.s.)'ın kardeşi olan İmrân oğlu Harûn'dur. Çünkü, Meryem Hazretlerinin kardeşi de Hazret-i Süleyman'ın oğullarındandı. Dâvûd (a.s.) da Hârûn oğullarındandır. Nitekim bir kimse bir kabileden olsa ona:

— Yâ ehâ Temim, veya:

— Yâ eha Esed! derler. O kabileye uygularlar. Bir hâtonu ansalar:

— Yâ Uhte Temîm! Yâ Uhte Esed! derler. Yâni temim veya esed oğullarından demek olur. Bunun gibi Meryem'e de:

— Yâ Uhte Hârûn! dediler. Zirâ, Meryem, Hârûn'un kabilesindendi.

* * *

Kimileri de şöyle demişlerdir:

— Hârûn, yavuz bir kişiydi. Meryem'i İsrailoğulları içinde ona benzettiler. Yâni, ey Meryem, sen de onun gibi yavuzsun! denilmiştir. Nitekim Hârûn yavuz kişiydi ve yaman, yaramaz, kıyak işler işlerdi.

Meryem onlara hiç karşılık vermedi. Bir söz söylemedi. Yalnız İsâ'yı işaret ederek, onunla konuşun, söyleşin! dedi.

— Nitekim Yüce Allah Kelâm-ı Kadim'inde şöyle buyurur:

Meryem, İsâ'yı işaret ederek:

— "O cevap versin, demek istedi. Onlar:

— "Biz henüz beşikte olan bir çocukla nasıl konuşuruz?" dediler." (Meryem sûresi, âyet: 29)

Cenâb-ı Hakk o anda İsâ (a.s.)'a dil verdi. Kulluğunu bildirdi. Ve hem de birtakım alâmetler gösterdi. Anası Hazret-i Meryem'i ve Zekeriyâ (a.s.)'ı ve Yûsuf'u o suçlamadan uzaklaştırdı, ayırdı, tertemiz kıldı.

* * *

Nasrânilerin sonraları "Sâlisin selâse" dedikleri üç herze sözünü şu âyet-i kerîme reddeylemiştir:

"Ben, hiç şüphe yok ki, Allah'ın kuluyum. Allah bana kitap (İncil'i) verdi. Ve beni peygamber yaptı." (Meryem sûresi, âyet: 30)

Bunları söylerken anası ibâdet ederdi. İsâ (a.s.) daha doğmadan anasının karnında İncil okuyup dururdu ve tesbih ederdi. Ve şöyle demektedir:

"Ve Allah beni mübarek kıldı ki nerede olursam olayım, halk benden ilim ve hikmet öğreneler. Benim ile doğru yolu bulalar ve Rabbim bana din verdi. Sağ oldukça bana salâtı ve zekâtı öğretti." (Meryem sûresi, âyet: 31)

"Beni anneme hürmetkâr kıldı. Beni kibirli ve bedbaht yapmadı." (Meryem sûresi, âyet: 32)

"Allahü Teâlâ, bana doğduğum günde, öleceğim günde, diri olarak (kabrimden) kalkacağım gün de selâmet verdi." (Meryem sûresi, âyet: 33)

"Yâni, güzel vasıflarla vasıflanan Meryem oğlu İsâ'dır. Allah'ın sözü budur." (Meryem sûresi, âyet: 34)

* * *

Gerçek olarak söylediği bu sözleri inkârcılar, tasdik etmezler, reddederlerdi. Bilmezlerdi ki İsâ (a.s.) üfürüşten, nefestendi. Ve o inkârcılar ki, Allahü Teâlâ'ya şimdi, ümmet için lâyük olmayan şeyler söylediler. Ve onlar doğru yoldan saptılar, gerçek yolu kaybettiler. Allahü Teâlâ da şöyle buyurdu:

"Allahü Teâlâ'ya çocuk edinmesi lâyük değildir. O bundan münezzehtir, oğuldan arıdır. Ve Allahü Teâlâ'dan oğul ıraktır ve Allah avrettten de münezzehtir. Allahü Teâlâ bir şeyi dilediği zaman «OL» der. O şey derhal olur!" (Meryem sûresi, âyet: 35)

"Gerçektir ki Allah benim de Rabbidir, sizin de Rabbinizdir. O'na kulluk edin. İşte tek doğru yol budur." (Meryem sûresi, âyet: 36)

* * *

Haberde şöyle gelmiştir ki, İsâ (a.s.)'ın doğduğu o saatin içinde yeryüzünde puta tapan, Allah'a tapmayan insanların putları başaşağı olmuştu, bulundukları yerlerde yüzüstü düşmüşlerdi. Yeryüzünde bulunan bütün şeytanlar Allahü Teâlâ'nın lânetlediği İblis'in katında toplandılar:

— Meğer, yeryüzünde bir olay görülmüş, bilmiyoruz, ne gibi bir olaydır! dediler. Lânetlenmiş İblis, kalktı. Üç gün, üç gece yeryüzünü dolaştı. En sonra İsâ (a.s.)'ın katına geldi. O'nu anasından, babasız olarak doğmuş olduğunu gördü. O fevkalâde olayın bu doğum olduğunu anladı. İsâ (a.s.)'a eziyet vermeyi diledi. Fakat melekler bırakmadılar. İsâ (a.s.)'a ve Hazret-i Meryem'e onu dokundurmadılar. Çünkü, Meryem'in anacığı, gerek Hazret-i Meryem'i, gerekse doğacak çocuklarını şeytanın elinden saklaması için Yüce Allah'a ısmarmıştı. Ve Meryem'i doğurduğu gün, duada bulunmuştu:

Hak Teâlâ da Meryem'in anasının bu duasını kabul etti ve İsâ'yı şeytandan esirgedi.

* * *

Bizim peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) şöyle buyurdu:

— Anadan doğan her çocuğa şeytan mutlaka musallat olur. Fakat o şeytan İsâ'ya musallat olamamıştır.

İblis, şeytanlara şöyle dedi:

— O olay budur. Yeryüzünde bir oğlan çocuk, kocası olmayan bir kadından dünyaya gelmiş, O, Allah'ın peygamberidir. Ve Yüce Allah'ın katında kerîmdir. Her ne kadar bugün putlar yüzükoyun yere düştülerse de bilin ki bu oğlan çocuktan bize fayda gelecektir.

Şeytanlar İblis'e:

— Bu nasıl olabilir? dediler.

İblis te:

— Çünkü, halk o çocuk için fitneye düşerler. Hepsi de Cehennemlik olurlar! dedi.

Nitekim puta tapanlar fitnelere uğramıştır.

* * *

MERYEM ANA'NIN OĞLU İSÂ (A.S.) İLE HİCRET OLAYI

İslâm bilginleri:

— Hak Sübhânehu ve Teâlâ, hiçbir peygamberi mutlaka muazzez ve mükerrem eylemedi. Onu mutlaka hanumanından, (kendi ocağından, vatanından) avâre kıldı. O peygamberi canının korkusundan şehrinden dışarı çıkardı. Gurbet zahmetini nice zaman ona çekti.

Nitekim İbrâhim (a.s.)'ı Nemrûd'un ateşinden kurtarınca o da kendi ilinden Şam'a göç etti.

Hazret-i Mûsâ da, Firâvun'un korkusundan Medine'den yana gitti.

Ve bizim peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye hicret eyledi.

Hazret-i Meryem, İsâ (a.s.), henüz bir aylık bebek iken Beyti Makdis'ten çıkarıp Mısır ülkesine iletti. On iki yıl o yönde kaldı. On iki yıldan sonra yine Beyti Makdis'e geldi. Halkı Hak Teâlâ'ya dâvet etti.

Bunun sebebi şuydu:

İsâ (a.s.) anasından doğduğu zaman, Zülkarneyn(*) (İskender-i Kebir'in) zamanının sonuydu. Ve Melikler Tayfasının sonuydu. O zaman, Kudüs'ün egemenliği Yunanlıların elindeydi. Şam şehrinde de bir hükümdar vardı. Adına Heredos derlerdi. Bu Rum meliki 56 yıl egemenlik eyledi. Onun padişahlığının 42'nci yılında İsâ (a.s.) anası Meryem'den doğmuştu. Bu Heredos, İsâ (a.s.)'ın vasıflarını işitince şaşırıp kaldı. Babası olmayan bir çocuk, anasından nasıl doğabilirdi. Günlerin üstünden beş on yıl geçmişti. Yunan tarafından nice kişiler, İsâ (a.s.)'ı görmek için Beyti Makdis'e akın ettiler. Bu gelenler **Yıldızların bilgilerini** çok iyi bilmekteydiler. İsâ (a.s.)'ın tâlihine baktılar, zaten ondan önce de duran ve gezen yıldızların cedveline (zâîçeye) bakarak:

— Dünyaya, Hak Teâlâ kullarından bir kul gelse gerek! Ve o Hak Teâlâ'nın bir âyeti olsa gerek! dediler. Ve Hazret-i İsâ'nın doğduğunu işittiler. Ve bu İsâ'nın zayıçede gördükleri oğlan çocuk olduğunu anlayıp bildiler. Hazret-i İsâ'ya ve anası Meryem'e armağanlar getirdiler. Getirilen bu armağanlar üç türlü nesneydi.

1- Bir parça altın,

2- Bir parça sarı sabır otu.

3- Bir parça da günlüktü (*).

Bu Yunanlı bilginler Kudüs'te Beyti Makdis'e gelince, şehir halkı onları kral Heredos'a haber verdiler.

— Yunan ülkesinden şehrimize bir topluluk geldi! dediler. Heredos, onları çağırdı ve:

— Bizi padişahımız, bu babasız doğan oğlan çocuğunu görmemiz için gönderdi. Ona verilecek birkaç hediyemiz var. Sonra yine ülkemize döneceğiz! dediler.

(*) Makedonya kralı büyük İskender'in miğferinin iki ucu boynuz gibi olduğu için ona iki boynuzlu anlamında Zülkârneyn denilirdi.

(*) Günlük: Hamam ve mâbetlerde yakılan kokulu bir maddedir.

Kral Heredos:

— Hediyeniz nedir? diye sordu. Gelen Yunanlılar da hediyelerini gösterdiler.

Heredos:

— Bu hediyeler ne demektir? Ne gibi faydası vardır? diye sordu.

Onlar da şu cevabı verdiler:

— Sabır otu öyle bir ottur ki bütün kırıkları (sınıkları) bir duaciyle bütünleştirir. Günlük te öyle bir nesnedir ki ateş üstüne konulsa kokusu gökyüzüne doğru çıkar. Bu çocukta büyüyünce Hak Teâlâ'nın buyruğu ile göğe çıkacaktır! dediler.

* * *

Kimileri de şöyle demişlerdir:

— Bu hediyeleri İranlı padişahlardan birisi göndermişti ki o tarafın bilginleri Hazret-i İsmâ'nın dünyaya geleceğini Danyal (a.s.)'in kitabında bulmuşlardı.

* * *

Kral Heredos bu haberi bunlardan alınca İsmâ (a.s.)'ı kıskandı. Haset etti. Büyüyünce Beyti Makdis'i ele geçirmesinden korktu. Kendisinin şanına ve saltanatına, ziyan geleceğinden endişelendi. Ve Hazret-i İsmâ'yı öldürmeğe niyetlendi. Fakat Hazret-i Meryem bu kötü kastı duydu. Hazırlandı. Bir eşeği vardı. Ona bindi. Hazret-i İsmâ'yı da yanına aldı. O Neccarlı Yâkub oğlu Yûsuf'u yanına aldı ki bu İysoğullarındandı, onu yoldaş edindi. Bir gece yola çıktı. Heredos'un korkusundan Mısır'a doğru yollandı.

Meryem'in yanında bir habbe bile harçlığı yoktu. Mısır köylerinden bir köyde oturdu. Halini hiç kimseye bildirmiyordu. Yoksulluk ve mihnet içinde oğlu İsmâ'yı besler dururdu.

* * *

Bir rivayette şudur:

— Hazret-i Meryem, oğlu İsmâ'yı bağlar, Yusuf'la birlikte ekin tarlalarından başak toplarlardı. Nefislerine ve İsmâ'ya nafaka yaparlardı. Mısır ülkesinde, nimeti bol, akarsuyu çok bir köy yoktu.

* * *

Kimileri de şöyle demiştir:

— O köy Şam yakınlarındaydı. Adına Kuta derlerdi. Dımaşk'la (Şam'la) Rem'e arasındaydı. Öyle ki Semerkant içinde Seğit şehri gibiydi. Memleketler ve meslekler konusunda şöyle denilir:

— Cihan içinde dört ülke vardır ki onlardan daha şerefli yer yoktur:

1- Seğit ki Semerkant'tadır.

2- Biri Guta'dır ki Dımaşk'tadır.

3- Biri de Eyle-i Basara'dır.

4- Biri de Şa'b-i Büvan'dır ki İrandadır. Şiraz köylerinden bir köydür. (Şa'b, kabile, topluluk kavm, tâife anlamına gelen bir kelimedir.)

İsâ (a.s.) ile Hazret-i Meryem'in bulunduğu köyün şerefini ve nimetini Hak Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'inde şöyle yad etmiştir:

"Meryem'in oğlunu (İsâ'yı) da annesini de (kudretimizi gösteren) bir alamet kıldık. Onları göz alabildiğine açık ve düz suyu bol yüksek bir yerde barındırdık." (Mü'minûn sûresi, âyet: 50)

Rebve, yüksek yere derler. O köyde bir kâhya vardı. Saygılı, saadet ve nimet sahibiydi. Yoksulları ve garip kişileri hoş tutardı. Hazreti İsâ ile anası Meryem'i evinde konuklar, onları hoş tutar ve saygı gösterirdi:

— Bu, mübarek bir kadıncağızdır. Hiç bir şeyciği yoktur. Oğlan-
cığı da öksüzdür! der onları korurdu.

Bu köyde çok zaman geçirdiler. Hazret-i Meryem o kişinin evinde kaldı. Nihayet İsâ (a.s.) 12 yaşına erişti. Hazret-i İsâ'nın bir alameti de şuydu: O kâhyanın evine bir gece uğru (hırsız) girmişti. Evinden çok mal çalınmıştı, bundan ötürü kâhya çok üzüldü. Meryem (r.anha'nın) da hatırı perişan oldu. İsâ (a.s.) eve geldi.

Anacığına:

— Ana, sana ne oldu ki bu kadar üzgünsün? diye sordu.

Hazret-i Meryem de:

— Nasıl üzülmeyeyim ey oğul! Şu evinde oturduğumuz ve sayesinde rahat yüzü gördüğümüz saygın kişinin evine hırsız girdi, nesi varsa, nesi yoksa aldı, sandığında, evinde hiç bir şey bırakmadı! dedi.

Hazret-i İâ:

— Ben o malları alanı bulurum ve çalınan malı yerine getiririm! dedi. Kâhya bu sözleri işitince sevindi.

İâ (a.s.) Kâhyaya:

— Dün gece evinde kaç kişi konuk olup yattı ise onları çağır, gelsinler! dedi. Kâhya da onları evinde topladı. Onlar iki kişiydi. Birinin gözü yoktu, kördü. Birisi de kötürümdü.

İâ (a.s.) kötürüm olan konuğa:

— Gel, bu gözsüz olanın sırtına bin! dedi. Kötürüm geldi. Gözsüzün sırtına bindi. Sonra gözsüze dedi ki:

— Ayakta dur!

Gözsüz:

— Ben bir zayıf kişiyim. Bunu kaldırıp götüremem.

Hazret-i İâ:

— Ya dün gece kaldırıyordun. Şimdi mi kaldıramıyorsun? Kalk!..

Gözsüz kalktı. Sonra bir ip getirdi. Gözsüzün beline bağladı. Kötürüme de:

— Şu pencereye çık. Gözsüzü çek, yukarı çıksın! dedi.

Kötürüm:

— Çekemem! dedi. O zaman İâ (a.s.):

— Ama, dün gece ne güzel, ne hoş çekmişsin! dedi. Ancak, o konukların yattığı odadan, o kâhyanın hazinesi bulunan odaya geçilen bir delik vardı. Gözsüzle kötürüm elbirliği etmişlerdi ve İâ (a.s.)'ın dediği gibi kötürüm, gözsüzün sırtına binerek o pencereye çıkmıştı. İple de gözsüzü yukarı çekmiş, pencereden aşağıya sarkıtmıştı. Gözsüz inmiş, sandıktan altın, gümüş, her ne varsa almıştı. Kötürüm yine onu çekip oradan çıkarmıştı. Ve yine o delikten o konuk odasına iple sarkıtmış, kendisi yine gözsüzün sırtına binmiş ve yere inmişti. İşte bu yolda Kâhya'nın mallarını uğurlamışlardı.

İsâ (a.s.) onların halini böylece açıklayınca çaresiz doğruyu söylemişler, aldıkları malı tek eksiksiz yine geriye getirmişlerdi. Kâhya o malın yarısını Hazret-i Meryem'e verdi:

— Bu çocuğa nafaka olsun! dedi.

Sonra da:

— Siz mübarek kişiler imişsiniz. Benim evimden gitmeyin. Malım ve hazinelerim oğlun İsâ'nın elinde olsun! dedi.

* * *

Bundan sonra da İsâ (a.s.)'a ikinci bir alâmet daha zâhir oldu ki şuydu; O Kâhya ulu bir düğün yapmıştı. Çevreden sayısız kişiler çağırıp büyük ziyafetler vermişti, yenilmiş içilmişti. O zamanda şarap içmek haram değildi. Kâhya'nın evde nice nice şarap küpü vardı. Hepsi de o düğünde harcanmıştı. Birkaç gün sonra Kâhya'nın daha bir kaç dostu geldi. Onları da konukladı:

— Küpün dibinde kalmış şarap vardı! diye küpler açıldı. Fakat bir damla şarap bile bulamadı. Dört yana adamlar salındı. Hiç bir damla şarap elde edilemedi. Kâhya rahatsız oldu. Şarap bulamadım diye gönlü perişan hale geldi. Hemen İsâ (a.s.) çıkıp geldi. O küplerin bulunduğu mahzene girdi. Hangi küpün üstüne elini koydu ise, o küp baştan başa şarapla doldu. Böylece Hazret-i İsâ'dan bu türlü bir mûcize görmüş oldu.

* * *

Hazret-i İsâ otuz yaşına basınca çok hikmetler öğrendi. İncil'in hükümlerini çok doğru biliyordu. Nice marifetler, mûcizeler gösterdi. Böylece Allahü Teâlâ yine Beyti Makdis'e gelmesini emir buyurdu.

Sonra Allahü Teâlâ'dan:

— İncil hükümlerini ve kendi şeriatini halka bildir ki sana iman getirilsin! diye emir aldı.

Hazret-i İsâ Allah'tan bu emri alınca, Meryem ana ile birlikte Beyti Makdis'e geldiler.

* * *

Hazret-i İsâ'nın Beyti Makdis'ten ayrılıp gittiği o ayrılık zamanlarında ise İsrailoğulları toplanıp Zekeriyyâ (a.s.)'ı şehit etmişlerdi.

ZEKERİYYÂ (A.S.)'IN ŞEHİT EDİLMESİ VE YAHYA (A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Rivayete göre Zekerıyyâ (a.s.)'ın şehâdetinin sebebi şudur:

Hazret-i İsâ'yı anası Meryem alıp, İsrailoğullarının içinden ayrılıp Beyti Makdis'ten gittiği zaman, bu gidişi İsrailoğullarının arasında kimse bilmemişti. Vakta ki onların ortadan kaybolduklarını anladılar, hepsi toplandılar. Hazret-i Zekerıyyâ'ya:

— Biz şimdiye kadar seni peygamber biliyor ve sana inanıyorduk. Şimdi anladık ki sen peygamber değilmişsin. Meryem'le -Haşa- seviş-tin. Oğlan çocuk doğurtun. Sonra, bunu Meryem söyler diye onu ka-çırttın. Mısır'a gönderdin. Seni mutlaka öldürür yok ederiz! dediler. Ve Hazret-i Zekerıyyâ'yı öldürmek yolunu düştüler. Melik Heredôs'a da:

— Zekerıyyâ şöyle işler yaptı ve Meryem'le oğlunu Mısır dolay-ına yolladı. Bir kişi hem peygamber olur da hem böyle kötü işler ya-parsa onu öldürmek gerekir! dediler.

O zaman Melik Heredos ta:

— Zekerıyyâ'yı bulun, öldürün! diye emir verdi. Hazret-i Zekerıyyâ da kaçtı, Şam yönlerine gitti. Ve Hazret-i Meryem'in ardın-dan gitmek diledi.

İsrailoğulları, Hazret-i Zekerıyyâ'nın kaçtığını duydular. O da on-ların kendisine yaklaştıklarını gördü. Şehrin kapısı önünde yılanmış, koca bir ağaç vardı. İçi oyulmuştu, koğuk halindeydi. O koğuşun içi-ne girdi.

İsrailoğulları, onun yolunu izlediler:

— Bilmiyoruz Zekerıyyâ nereye gitmiş belki bu ağacın içindedir! Burada oturalım! dediler. Bu arada İblis, kendisini onlara gösterdi.

Ve onlara:

— Zekerıyyâ bu ağacın içindedir! dedi. Bu ağacı bıçkı ile kesin, eğer burada ise ortaya çıkar. Eğer burada değilse neyiniz eksilir? dedi.

İsrailoğulları:

— O doğru söylüyor! dediler. Bir bıçkı getirdiler. O ağacı kestii Zekerıyyâ'nın orada olduğunu bilemediler.

* * *

Kimileri şöyle demiştir:

— Zekerıyyâ (a.s.) o ağaca:

— "İkiye bölün!" deyince ağaçta Hak Teâlâ'nın buyruğu ile ikiye bölündü. Zekerıyyâ onun içine girdi. Ağaç yine bütünleşti. Allah'ın lânetine uğrayan şeytan, Zekerıyyâ'nın cübbesinin ucunu tuttu. Ağacın yarığının dışında kaldı. İsrailoğulları gelince ve cübbenin ucunu görünce Hazret-i Zekerıyyâ'nın ağacın içinde olduğunu anladılar.

Bu haber doğru değildir. Çünkü, yarılan ağacı sonra bütünleştiren Cenâb-ı Hakk, Zekerıyyâ'yı gizleseydi, Zekerıyyâ'nın cübbesinin ucunu da gizlerdi.

* * *

İsrailoğulları, ağaç koğuşunda buldukları Hazret-i Zekerıyyâ'yı öldürdüler, sonra şehre geldiler.

Vehb bin Münebbih, şöyle demiştir:

— Bıçkı ile öldürülen Şa'yâ (a.s.)'dır. Hazret-i Zekerıyyâ rahat döşeginde ölmüştür.

Yahyâ (a.s.) kaçmış, şehirde gizlenmişti. Bu olayın üzerinden çok zaman geçti. En sonunda, kral Heredos öldü. Bunun üzerine Yahyâ (a.s.) ortaya çıktı. Hak Teâlâ, Yahyâ'ya peygamberlik verdi. Yahya (a.s.) 30 yıl peygamberlik etti.

Hazret-i Yahyâ, İsâ (a.s.)'dan haberler vererek ona gökten kitap indiğini ve şehre geleceğini, mucizeler göstereceğini halka bildirdi.

* * *

Vaktâ ki Hazret-i İsâ, yeniden şehre geldi, İsâ (a.s.)'a iman getiren ilk kişi Hazret-i Yahyâ olmuştur. Bundan ötürü Allahü Teâlâ Yahyâ (a.s.) hakkında şöyle buyurdu:

"Haberin olsun; Allah sana Yahyâ'yı müjdeliyor. O, Allah'tan gelen bir sözü (*) tastik edecektir." (Âli İmrân sûresi, âyet: 39)

(*) Yâni Hazret-i İsâ'yı.

İSÂ (A.S.)'IN PEYGAMBERLİĞİ

Şöyle rivayet edilmiştir ki:

— Hak Teâlâ, Hazret-i İsâ'yı Beyti Makdis'e İsrailoğullarına peygamber olarak gönderince, Hazret-i İsâ da geldi, Beyti Makdis mescidinde oturdu. Halkı dine dâvet etmeğe başladı. Onlara, İncil'i arzeyledi.

İsrailoğulları ona:

— Peygamber olduğuna bir nişan ver, bir mûcize göster görelim! dediler.

Hazret-i İsâ da:

"Gerçekten ben size rabbinizden bir delil ile geldim. Çamuru yoğururum, kuş biçimine sokarım. Ona üflerim, Allah'ın izni ile o hemen bir kuş olurur." (Âli İmrân sûresi, âyet: 49)

Böylece, Hazret-i İsâ, dediği gibi yaptı. Çamuru üfledi ve o çamur kuş oldu. Hayata kavuşup uçtu.

Din bilginleri der ki:

— O kuş yarasadır ki geceleyin uçar, gündüzün uçmaz. Tüyü ve kemikleri yoktur. Sadece ettir. Kanatları yalnız bir parça deridir.

Halk, Hazret-i İsâ'ya yeniden:

— Mûcizen var mıdır? diye sordu.

O da:

"Hem de anadan gözü olmadan doğanları gözlü ederim!" (*) (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 49)

* * *

(*) Arapçada (Ehmeh) anadan gözsüz doğan kişidir. Â mâ ise gözlü sonradan çıkan, kaza ile gözsüz kalan kişidir. Gözsüz doğan künseye doktorlar çare bulamazlar.

Şimdiki modern tıp, ancak yeni ölmüş bir insanın gözünü gözsüze takarak gözlü edebilmektedir. Anadan doğma gözsüze (Darir) de denilir ki yayınevimizce bastırılan üç ciltlik "Siyer-i Nebi" kitaplarının müellifi, **Mustafa Darir** Hazretleri anadan doğma gözsüzdü. Hem de büyük bir müslüman şairdi. Bütün şiirleri bu üç cilt kitabında mevcuttur.

Halkı, Hazret-i İshâ'ya şöyle sordu:

— Bundan başka da mûcizen var mı?..

Hazret-i İshâ onlara şu cevabı verdi:

"Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim, eğer diliyorsanız, çoktan ölmüş olan bir kişiyi bulun ben onu diriltiyim." (Âli İmrân sûresi, âyet: 49)

* * *

İsrailoğulları düşündüler. Nuh (a.s.)'ın oğlu Sam'dan başka bir ölü bulamadılar. Bunu da Tevrat'ta okumuşlardı. Nuh'un oğlu Sam'ın kabri Beyti Makdis dağlarının arasında bir vadidedir. Hem de Sam İsrailoğullarının atasıydı. Çünkü, İsrailoğulları Hazret-i Yakub'un oğullarındandır. Yakub (a.s.) Hazret-i İshak'ın oğludur ve İshak (a.s.) Hazret-i İbrahim'in oğludur. İbrahim (a.s.) da, Nuh'un oğlu Sam'ın neslindendir.

* * *

Böylece İshâ (a.s.)'a:

— "Bu vâdinin içinde Sâm'ın kabri vardır!" diye işitiriz. O, hem de bizim atamızdır. Onu dirilt görelim! dediler.

İshâ (a.s.) o vadiye vardı, şöyle seslendi:

— Yâ Sam bin Nuh! Allah'ın izniyle yerinden kalk, gel! dedi.

O anda yer ikiye ayrıldı. Sam topraktan çıkıp geldi. O vadideki iki tepe arasında oturdu, saçından ve sakalından toprak dökülüyordu. Fakat sakal ak-pak olmuş, ağarmıştı.

Hazret-i İshâ ona:

— Sen kimsin? diye sordu.

Dirilen kişi:

İşte böyle anadan gözsüz doğanları gözlü eylemek mûcizedir. Mûcize de şudur ki, ona ancak peygamberler gösterebilirler. Peygamberlerden başka kimseler, gözsüzü gözlü yapmaktan acizdirler.

Baras ise abalık illetidir. (Miskîn hastalığına tutularlarda bulunur. Vücûdda yer yer lekelere belirir) bu hastalığın da devası yoktur. Cûzzâm hastalığının da devası yoktur. Bu zahmetlerin giderilmesi ancak peygamber mûcizesiyle kabildir.

— Ben Nuh'un oğlu Sam'ım! dedi.

Hazret-i İsâ:

— Ya ben kimim? dedi.

Sam da:

— Sen Hak Teâlâ'nın peygamberi İsâ'sın! diye cevap verdi.

O zaman Hazret-i İsâ:

— Sen öldüğün zaman sakal ağarması yoktu. Senin sakalın neden ağardı? diye sordu.

Sâm'da:

— Doğru söylüyorsun. Benim de sakalım kara idi. Şimdi sen beni çağırınca İsrâfil'in borusu çalınıyor. Kıyâmet zamanı geldi sandım ve kıyâmetin heybetinden sakalım bir anda ağardı! dedi.

Hazret-i İsâ Sam'a:

— Ey Sam! dedi eğer istersen, Hak Teâlâ'dan dileyeyim ki sana daha nice ömür versin. Dünya da yaşayasın.

Sam da:

— Ey Allah'ın Nebisi! Ne faydası var ki sonu yine ölümdür. Önceki ölümün acısı dimağımdadır. Bu acı hâlâ eksilmiyor. Bir kez daha ölüm acısı çekmek istemem. Ama yine de dilerim ki dua et, yine makamında (toprak içinde) olayım! dedi.

İsâ (a.s.) da dua etti. Sam yine, yere düştü. Açılan toprak onu yine içine aldı. Makamına gitti ve yer önceden nasıl idiye, hemen yine öyle oldu.

Halk:

— Yâ İsâ! Bundan daha başka mûcizen var mıdır? dediler.

Hazret-i İsâ şöyle dedi:

"Evlerinizde neler yediğinizi, ne topladığınızı size haber veririm." (Âli İmrân sûresi, âyet: 49)

Hazret-i İsâ, sonra onlardan birisine baktı ve:

— Sen dün gece, şuna benzer yemek yedin, şu kadarı arttı! dedi. Daha sonra da halka şöyle dedi:

— Beni, Hak Teâlâ size İncil'in hükmünü bildireyim ve Mûsâ şeriatinden başka bir şeriat göstereyim, diye gönderdi! Her ne kadar Mûsa şeriatı de haktır, amma onun hükmü benim zamanım başlayınca kadardı. O şeriatte haram olanların ben nicesini helâl ederim ve ondaki çözümü güç işleri ben size âsân eder, kolaylaştırım! dedi.

* * *

Denilmiştir ki:

— Tivratta haram edilip İsâ (a.s.)'in helâl ettiklerinin biri içyağıdır ki Yahudilerin mezhebinde içyağı haramdı. Yalnız kuyrukyağı ve ete bitişik olan yağ helâldi. İsâ (a.s.) mezhebinde hepsi de helâl oldu. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

"Biz, Yahudiler'e bütün tırnaklı hayvanları (deveyi, yırtıcı hayvanları, kuşları) haram ettik. Sığırla koyunun içyağlarını da kendilerine haram kıldık. Bunların sırtlarına veya bağırsaklarına yapışan yağlar ve yahut kemiklerine karışan yağlar ayrıcalık taşır." (En'am sûresi, âyet: 146)

Tevrat'ta haram olup İncil'de helâl olanlardan birisi de cumartesi günleri balık avlamak ve iş işlemekti. Bunlar Tevrat'ın hükmüne göre câiz değildi. İncil hükmünde helâl oldu. Nitekim bizim peygamberimiz Hazret-i Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şeriatinde de helâldir.

Hazret-i İsâ'nın bu kadar âyet (nişane) ve mûcize göstermesine rağmen, Yahudiler:

— Sen bir sihirbaz, bir câsussun, peygamber değilsin. Bu gösterdiğin şeylerin hepsi büyüdür, inanmayız! dediler. Ve hepsi de kâfir oldular.

* * *

Abbas'ın oğlu Abdullah (r.anh) şöyle rivayet etmiştir:

— Hiç bir peygamber kendi kavminde, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i müjdelemedikçe peygamberliği tamam olmadı ve onlar kendi halkları ile:

— Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) gelince onu doğrulayın, gerçekleyin! diye antlaştılar. İsâ (a.s.)'da kavmına böyle bir müjdeyi vermiş bulunuyordu.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Meryem oğlu İsa; "Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek olan bir peygamberin müjdecisi olarak geldim ki, o peygamberin adı, Ahmed (Muhammed)'dir. Ben Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim." demişti. Fakat sonra da İsâ onlara mucizelerle gelince; «Bu apaçık bir sihir» dediler!" (Saf sûresi, âyet: 6)

* * *

Haberde şöyle bildirilmiştir ki İsâ (a.s.) tam on yıl o halkın arasında kaldı. Peygamberliğini yerine getirdi. Halkı dine çağırdı. Ama, İsrailoğulları'ndan bir kişi bile ona inanmadı. Fakat Havariler denilen on kişi onun dinine girip iman getirdiler.

Cenâb-ı Hakk bu hususta şöyle buyurur:

"İsâ, Yahudilerin küfre saptıklarını anlayınca: «Allah uğruna kim bana yardım edecek?» dedi. Havariler; "Allah uğruna yardımcı bizleriz. Biz Allah'a inandık, sen de tanık ol ki biz gerçek Hak dinine inananlardanız! Ve O'na teslim olanlardanız!" dediler!" (Âli İmrân sûresi, âyet: 52)

Vaktâ ki İsâ (a.s.) İsrailoğulları'nın hallerini bildi ve küfürlerini müşahede etti. Beyti Makdis'ten çıkıp Mısır'a gitmek, Mısır ve Şam ovalarını ve Batı diyarlarını dolaşmak istedi. Maksudı o yönlerde birkaç kişi imana getirmek idi.

Evet Hâvârilere'in olayı şöyle olmuştu. Hazret-i İsâ:

— Benimle yüz tutup şehirden gidecek kim var? diye sordu. Bu fâni dünyadan el çeksin, ben nerede olursam benim yanımda olsun.

Hâvârilere de, ona şu cevabı verdiler:

— Biz, Allahü Teâlâ'nın birliğine ve senin peygamberliğine iman getirdik. Sen tanıklık ver ki biz müslümanız! dediler.

Rivayet edilir ki, bu Hâvârilere 'den olan kişilerin sanatı çuhacılık, çuhadan yapılmış elbiseleri temizler, ağartırlardı. İsâ (a.s.) onları çağır-
dı.

Kâabül ahbar der ki:

— Hâvârilere, her zaman esvap temizleyip ağarttıkları için onlara bu ad verilmişti. Daim giysi yıkarlardı.

Kimileri de:

— Hâvârilere, boyacı kişilerdi. İsâ (a.s.) onları din yoluna çağırın-
ca, onlar, mûcize görmek istediler. İsâ (a.s.) birçok giysiyi bir küpün
içine doldurdu. Her birisini bir başka renkle boyanmış olarak çıkardı.
Onlar, bu mûcizeyi görünce, hepsi de iman getirdiler.

İsâ (a.s.) onları aldı. Beyti Makdis'ten çıktı, gitti. Şam'ı, Hicaz'ı,
Mısır'ı ve Mağrip diyarını şehir şehir, köy köy dolaştı. Oradaki halkı
dine çağırdı. Onun dinine uyanları şehirlerinden dışarı çıkardı. İsâ
(a.s.)'a uyup yürür, giderlerdi. Bu yolda çok kişi imana geldiler.

Fakat, bu Hâvârilere, İsâ (a.s.)'ın gözünde ve katında çok yakın
kimselerdi.

Hak Teâlâ Kur'an-ı Kerim'inde de şöyle zikir buyurmuştur:

**"Ey imân edenler! Allah'ın dinine nusret verenlerden, yar-
dımcılardan olunuz. Nitekim Meryem oğlu İsâ, havarilere:**

— «Benim yardımcılarım kimlerdir? demişti!» (İsâ'ya bağlı
olan) havariler de:

**"Allah'ın yardımcıları biziz!» diye cevap verdiler. Böylece İs-
railoğulları'ndan bir bölük kişi O'na iman ettiler. Bir kısım kişi
de O'nu inkâr ettiler. Kâfirlerden oldular. Biz de iman edenleri o
düşmanlarına karşı güçlendirdik. Böylece de onlara karşı üstün
geldiler." (Saf sûresi, âyet: 14)**

MÂİDE (SOFRA) OLAYI

Buraya kadar Meryem oğlu İsâ (a.s.) hikâyelerini çok kısa olarak
kaydettik. Bâzı menkıbelerini açıkladık. Böylece Meryem oğlu İsâ
(a.s.) İsrailoğulları'na peygamber gönderildi. Fakat O'na kimse inan-
madı, iman getirmede. Üç yıl da geçince İsâ (a.s.)'ı tutup öldürmek is-

tediler. Hak Teâlâ onu göğşe çekti. Bu da, İsa (a.s.)'ın ulu peygamber olduğunun bir delilidir.

Hz. İsa zamanında bir de Sofra olayı vardır ki, bununla ilgili olarak, Hak Sübhânehü ve Teâlâ, Kelâm-ı Kadîm'inde şöyle buyurmuştur:

Havârilere:

"Ey Meryem oğlu İsa! dediler. Rabbin bize gökten bir sofrayı indirebilir mi?" (Mâide sûresi, âyet: 112)

* * *

Bu sözün aslı budur ki İsa (a.s.) her nereye gitse havârilere bir çok kişi onunla birlikte giderdi. O gidenlerin nicesi de ona iman getirirlerdi. Nice kişi de dünyanın acaip şeylerini görsün ve temaşa etsin diye yolda yürürlerdi.

Bir gün, Mısır'da bir yere gelmişlerdi ki oranın adına Belbis derlerdi. Halk acıkmıştı. Yiyecek bulamadılar. Havarilerin yanına geldiler:

— Ey havariler! İsa'ya söyleyiniz ki dua etsin. Allahü Teâlâ'dan bize gökten yiyecek indirsün! dediler. Yiyelim ve hem açlıktan kurtulalım, hem de bu İsa'ya bir âyet, peygamberliğine bir alâmet olsun! dediler.

Havariler de bu dileği Hazret-i İsa'ya söylediler. İsa (a.s.)'da:

"İman edenlerdenseniz, Allah'tan korkunuz!" (Mâide sûresi, âyet: 112)

"Diliyoruz ki biz de ondan yiyelim. Kalplerimiz yatışsın, inançlı olsun. Ve gerçekten senin doğru söylediğini bilelim ki Hak peygambersin. Hemen ki Hak Teâlâ bize gökten sofrayı indirsün. O zaman biz de Hak Teâlâ katında, senin mertebeni, senin kadrini ve sana ümmet olanların da derecesini biliriz ve her nerede olursan mucizelerinin tanığı oluruz! dediler." (Mâide sûresi, âyet: 113)

İsa (a.s.) da el kaldırdı, duada bulundu ki Kur'ân-ı Azîmüştan şöyle buyurur:

Meryem oğlu İsa, dedi ki:

"Ey Allah'ım! Ey Rabbimiz! Sen bize gökten bir sofrayı indir ki, hem evvelimiz, hem de âhirimiz için bayram ve senden bir mûcize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızık verenlerin en hayırlısı-sın!" dedi. (Mâide sûresi, âyet: 114)

Hak Teâlâ da İsâ (a.s.)'a şöyle buyurdu:

"Ben o sofrayı mutlaka indiririm. Fakat ondan sonra içinizden kim nankörlük ederse (küfre dönerse) ben o kişiye öyle azap ederim ki, o azabı hiç kimseye etmiş olmam." (Mâide sûresi, âyet: 115)

İsâ (a.s.) bunu havarilerle, onlarla birlikte gelen kavma bildirdi. Hepsi de bu şartı kabul ettiler.

— Eğer dinden döner, kâfir olursak ne dilerse onu etsin! dediler.

Ertesi sabah olunca, halkın hepsi İsâ (a.s.)'ın huzuruna geldiler. El kaldırıp dua ettiler. Bütün halk gözlerini gökyüzüne diktiler. Havadan bir sofrayı indiğini gördüler. Sofra İsâ (a.s.)'ın önüne konuldu. Sofranın üstüne bir mendil (yağlık) konulmuş, örtülmüştü. İsâ (a.s.) elini uzattı. Mendili sofranın üstünden kaldırdı. Havarilerin sayısı kadar sofraya 12 kişilik yemek yapılarak konulmuştu. Ayrıca bir kızartılmış büyük balık, bir parça dövülmüş tuz ve biraz da tere sofranın üstüne birlikte konulmuştu. O anda, İsâ (a.s.) ile birlikte büyük bir topluluk vardı. Hepsi de sofraya oturdular, hepsi de yedi- içti, doydu. Kim ki o ekmekten, ya da balıktan, ya da tereden alsa, o anda yenilen şey yine tamamlanır, yerine gelirdi.

O gün, güneş batıncaya kadar, o sofradaki yemekten yenildi-içildi, önceki kadarından bir zerre eksilmedi. Akşam olunca sofranın katlanıp büküldü. Yine göğe çıktı. Bu halde sofranın üç gün gökten indi. Fakat dördüncü gün olunca sofranın yeniden inmedi. Allah'a inananlar, bu sofranın Hak'tan geldiğini bildiler, iman getirdiler. Ama, orada bulunan münafıklar:

— Bu sihirdir! Zaten sihirin, hüküm süresi üç gündür, fazla olmaz. Bu da üç günden fazla gelmedi! dediler. Ama bunları söyleyenler, gece yattılar. Sabahleyin yerlerinden doğruldukları zaman elleri, ayakları ve bütün öteki uzuvları eğilip başka bir türlü hale dönmüştü. Hak Teâlâ onları meshetmişti, yâni başka biçime sokmuştu.

Kimi kişiler de şöyle demiştir:

— O sofrâ gökten inmedi. Ama bir gün İsâ (a.s.) havarilerine:

— Hiç yemeğiniz var mı? diye sordu. Adı Şem'ün Essafâ olan bir kişi ortaya çıkarak:

— Ey Allah'ın ruhu! İşte bende iki kavrulmuş balıkla beş kerde var! dedi. İsâ (a.s.) da onların hepsini bir araya getirdi. Üstlerine bir mendil örttü. Sonra duada bulundu. Hak Teâlâ da o yiyeceğe bereket verdi. İsâ (a.s.) ile birlikte olan nice 1000 kişi doyuncaya kadar, yediler. Hatta her kişi üçer günlük azık ta alıp göturdüler. En sonunda Şem'ün ilerledi, yemeği örten örtüyü kaldırdı. O balıkla beş kerdeyi yine ilk önceki gibi eksilmemiş ve tastamam buldu.

Ama münafıklar onu büyüye yorumladılar. Ve kâfir oldular. Hak Teâlâ Hazretleri onları mesheyledi, yüzlerini domuz yüzüne döndürdü. O kılıkla da üç gün sağ kalabildiler. Üç günden sonra kırıldılar, öldüler. Onlardan döl de gelmedi. Zirâ bu hal onlara Hak Teâlâ'dan gelen bir ukûbet ve cezâydı. Onlardan evlad gelmezdi. Ancak tâ üç gün yaşayabildiler.

* * *

Ama, Allah'ın birliğini tasdik edenlerden kimileri, Hak Teâlâ'nın şart ettiğini bilip öğrenince ve:

— "Bundan sonra kâfirlere ne yolda azap etsem. Gerçektir ki hiç kimseye onun gibi azap etmemiş olayım!"

Dediğini işitince dilek ve isteklerinden vaz geçtiler, istemediler.

DENİZ KIIYISINDAKİ KARYE HALKININ OLAYI

Rivâyet olunmuştur ki Hak Sübhanehu ve Teâlâ mahluklar içinde İsrailoğulları kavmindan iki tâifeyi meshetmişti, uzuvlarını değiştirmişti.

1- Bu Mâide (sofra) ashabıdır ki yüzlerini domuz yüzüne döndürmüştür.

2- İkincisi de Hazret-i Süleyman (a.s.)'dan sonra **Sebt** (cumartesi) gününün hürmetini saklamayan'lardır. Bu nedenle Hak Teâlâ onların uzuvlarını başka şekle sokmuş, yüzlerini maymun yüzüne döndürmüştü. Bunların kıssaları Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle zikredilmiştir:

"Ey Muhammed! Sen, deniz kıyısındaki köyde oturan halkın başına gelen felâketi sor. Hani onlar kendilerine Sebt (cumartesi) günü balık avlamak yasak edildiği halde bu buyruğu çiğnemişlerdi. Allah'ın yasağına tecavüz etmişlerdi." (Ârâf sûresi, âyet: 163)

(Tatil yaptıkları gün balıklar sürü ile yanlarına gelirdi. Cumartesi'yi tatil yapmadıkları gün balıklar gelmezlerdi.)

Balıklar cumartesi günleri kıyıya çıkarlar ve gece olunca da denizin dibine giderlerdi. Kıyıda bir balık görülmezdi.

Bu hal şuna benzemektedir ki her zaman Mekke haremünde güvercinler vardır. Haremde kimsenin onları incitmediğini bilirler. İnsandan kaçmazlar. Haremden dışarı çıkmış bile olsalar, insanlara yaklaşmazlar, (korkudan) emin olduklarını bilirler. Âdemden uzaklaşmazlar. Bu halleri, Hak Teâlâ'nın bir büyük âyeti, burhanı ve hikmetidir ki o hayvancıklara Hak Teâlâ tarafından ilham olunduğu apaçık bir gerçektir. Hiç kimse onlara haremın sınırını haber vermek için onların dilini bilmez. Onlar ise her yönüyle son hududu bilirler. Harem dışında bulunanların can atıp harem sınırına kadar kaçmaları, o sınıra vardıktan sonra güvenç duydukları için değildir. Bu, yalnız Hak Teâlâ'nın ilhamı iledir. İşte o denizdeki balıklara da Allahü Teâlâ bu sezgiyi, bu ilhamı ihsan buyurmuştu. Cumartesi günleri korkusuzca deniz kıyısına çıkarlar, gözüdürlerdi. Başka günlerde belirmez ve görünmezlerdi.

Nitekim, Kur'ân-ı Azîmüştân'da şöyle buyurulmuştur:

"Balıklar, cumartesi günlerinde onlara gelirler, görünürlerdi. Cumartesi günü olmayınca gelmezlerdi." (A'râf sûresi, âyet: 162)

Ama o halk, vardılar, hîlede bulundular. Deniz kıyısında havuzlar açtılar, kuyular kazdılar. Cumartesi günü olunca balıklar o havuzlara dolarlardı. Akşam oluncaya kadar orada gezerlerdi. Akşam olup ta dönüp denize kaçmak isteyince o deniz yolları kapatılır, balıklar da denize çıkmak için yol bulamazlar, havuzun içinde kalırlardı. Ertesi pazar günü de gelip o balıkları avlarlardı:

— Cumartesi günü avlanmadık, pazar günü geldik, onları avladık! derlerdi. O zaman da Şam şehrinde peygamber yoktu. Hazret-i Süleyman'ın oğlu Rahbeum'un zamanıydı. O köyde bilgînler vardı. Balık

avlamanın hîle ve suç olduğunu bilirlerdi. Balık tutanlara öğütlerde bulunurlar:

— Bu işi elden bırakın. Yoksa Hak Teâlâ'nın hışmına uğrarsınız! derlerdi. Ama onlar bu dinbilginlerinin sözünü hiç dinlemezlerdi. Hatta bu gibi kişiler o din bilginlerine şöyle dediler:

— Allah'ın yok edeceği veya şidetli bir azap ile cezalandıracağı bir kavme niçin öğüt veriyorsunuz? dediler. Din bilginleri de:

"Rabbimize hiç değilse özür dilemeye yüzünüz olsun. Ümit edilir ki Allah'a karşı gelmekten sakınırlar! dediler." (Araf sûresi, âyet: 164)

Din bilginleri:

— Bizim bunlara öğüt vermemizin sebebi üzerimizden, suçluluğu def etmek içindir. Çünkü bir kişi, bir günah işlediği zaman onu bir kimse görse ve günah işlediğini bilse, o din bilgininin üzerine o kişiye öğütte bulunması vâcip olur. O bilgin o kişiyi, yaptığı işten nehyeder, öğütü tutulursa ne hoş, tutmazlarsa günah, vebâl o bilginin üzerinden uzaklaşır, gider.

Bu şey, bizim dinimizde de vaciptir ve Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Mü'min erkekler, mü'min kadınlar birbirlerinin velileri, yardımcısıdır. İyiliği buyururlar. Kötülüğü ise nehyederler." (Tevbe sûresi, âyet: 71)

Namazdan, oruçtan ve zekâtтан sonra, Emr-i Mâruf ve Nehy-i Münker'den daha üstün ibadet yoktur.

* * *

Halk bu cihanda üç bölümdür. Birisi, Sultan'dır, birisi din bilginleridir, birisi Avamdır. Bu üç bölüm halkın üzerine Cenâb-ı Hakk'ın sevdiği, emirleri veya sevmediği, hoşlanmadığı şeyleri bildirmek vaciptir. Fakat sultana vacip olan halkın münker şeylerden (şeriatin haram kıldığı şeylerden) nehyetmesi, onları uzaklaştırmasıdır. Her kim onun sözünü dinlemezse, sultan, o kişiye buyruğunu yerine getirmesi için zor kullanır.

Din bilginlerine de kötü nesnelerden men eylemesi, öğütlerde bulunması vâciptir. Avâma da; gönlünden nehy eylemesi ve gönlünün işlediğini hoş görmemesi vaciptir. Çünkü avâmın ne sultan gibi emretmesi, ne de bilginler gibi öğütte bulunması mümkün olmaz. Yapa-bildikleri, ancak, kötü işleri, şeriâtın yapma... dediği işleri gönülden sevmemektir. Ve Allahü Teâlâ onların üstüne ondan ziyade şeyi vâcip kılmamıştır.

Din bilginleri:

"Rabbimizden hiç değilse özür dilemeye yüzümüz olsun, ümit edilir ki Allah'a karşı gelmekten sakınırlar!" (Araf sûresi, âyet: 164)

* * *

Bu hal üzerine bir yıl geçti. Hak Teâlâ şöyle buyurdu:

"Kendilerine yapılan öğütleri unuttunca, biz de kötülükten uzaklaştıranları kurtardık, zulmedenleriye çıkardıkları fesatları yüzünden şiddetli bir azaba uğrattık." (Araf sûresi, âyet: 165)

Vaktâ ki o halk, yasaklananlardan uzaklaşmadılar. Allahü Teâlâ onlara şöyle buyurdu:

"Siz hor ve zelil maymunlar olun!" dedik. (Araf sûresi, âyet: 166)

Ve yine şöyle buyurulmuştur:

"Susun yıkılıp gidin oraya (Cehennem'e), bir şey söylemeyin." (Müminûn sûresi, âyet: 108)

* * *

Allahü Teâlâ, buyruğunu dinlemeyen o halkı bir yıldan sonra maymun şekline soktu, yedi gün yaşadılar, sonra da öldüler.

Tibyan tefsiri bu âyet-i kerîmeyi şöyle açıklamaktadır.

— **"Bizim geniş rahmetimizden uzaklaşarak, maymun şekline dönün!" dedik. Sonra üç gün yaşayıp helak oldular!"**

İSÂ (A.S.)'İN GÖKYÜZÜNE KALDIRILMASI HİKÂYESİ

Bu söz, İsâ (a.s.)'ın göğe gittiğini bildirmektedir.

Din bilginleri şöyle demişlerdir:

— İsâ (a.s.) üç yıl bütün halkın arasında gezdi.

Ama kimileri:

— On yıl dolaşıp durdu. Hiç kimseyi imana getiremedi! dediler.

Ömrünün sonlarında, yine Beyti Makdis'e geldi. İsrailoğulları'ndan onu inkâr edenler toplandılar. İsâ (a.s.)'ı öldürmeyi kararlaştırdılar. Beyti Makdis'in hakimi bu sırada Küçük Heredos idi. Bu Küçük Heredos her ne kadar Yunanlılardan idiyse de Yahudiler onu da kendilerine uydurdular:

— Bu İsâ, bir sihirbazdır ki halkı azdırdı ve yoldan çıkardı, dünyayı fesâda verdi! dediler. Beyti Makdis hakimi de onlara yardımcı oldu. İsâ (a.s.)'ı öldürmeyi emretti.

Böylece, bir emir de çıkınca İsrailoğulları Yahudileri öldürmek için İsâ (a.s.)'ı aradılar. Sonra da Heredos'un emriyle, İsâ (a.s.)'ı asmak için bir darağacı hazırladılar:

— Tâ ki dünya halkı İsâ'nın öldüğünü görsün! dediler.

İsâ (a.s.) ise, Yahudilerin elinden kaçıp kurtuldu, bir evde gizlendi. Kendisi ne kadar arandıysa da bulunamadı. Bu arama, İsâ (a.s.)'ın, on iki havari ile birlikte olduğu bir geceye kadar sürdü. O gece İsâ (a.s.) o havarilere:

— Bu gece sabah oluncaya kadar oturmaya gerek yok. Dua ile, tesbih ile vakit geçirmek gereksiz! dedi.

Hâvâîiler:

— Bu gece bizi uyku bastırıyor. Hiç böyle hal olmamıştı bize. Artık bir saat bile oturmaya mecal ve halimiz kalmadı! dediler.

İsâ (a.s.) da:

— Siz beni düşman eline vereceksiniz. Kiminiz benden bıcaacaksınız. Kiminiz kılavuzluk edip düşmanları ve Yahudileri benim üstüme getireceksiniz, ucuz pahaya beni onlara satacaksınız! dedi.

Havariler, bu sözü duyunca melûl oldular, üzüldüler.

Ve İsâ (a.s.)'a:

— Hâşâ! dediler. Biz senin hakkında nasıl kötü şeyler düşünürüz? dediler.

Vaktâ ki o gece geçti. Sabah oldu. Havarilerden Şem'un adında biri bir iş için dışarı çıktı, bu esnada Yahudiler dağıldılar. Hazret-i İsâ'yı aramakta idiler. O Şem'ün'u gördüler:

— İsâ'nın yaranlarından bu! dediler. Onu yakaladılar.

Ona:

— Çabuk, İsâ'yı bize göster! Yoksa seni öldürürüz! dediler.

Şem'ün da:

— Bana ne verirsiniz ki onu size hemen bulayım? dedi. Kendisinin eline 30 akçe çil para sıkıştırdılar. Şem'ün o 30 akça karşılığında İsâ (a.s.)'ı sattı. Onları İsâ (a.s.)'ın yanına iletti. Yahudiler hemen odaya girdiler. Havarilerden de kimisi İsâ (a.s.)'dan yüz döndürdüler. İlerlediler. İsâ (a.s.)'ı sıkı sıkı tuttular. Onu baştan ayağına kadar biriple bağladılar. Bir direğe sardılar.

Ona:

— Ey İsâ! Bize: "Peygamberim!" dersin. "Ölüyü diriltirim!" davasında bulunursun. Sihirbazlıkla halkı azdırırsın. Madem ki peygambersin, kendini elimizden kurtar bakalım! dediler.

Sonra sabah olunca Hazret-i İsâ'yı direktan çözdüler. Ellerini sıkıca bağladılar. Yahudilerin hepsi üşüştü. Onu önceden diktikleri darağacına götürdüler. İsâ (a.s.)'ı asmayı dilediler. Ama, o Yahudilerin bir ulu kişisi vardı. Adına İşû derlerdi. Hak Teâlâ Hâvârilere arasından İsâ (a.s.)'ı kaybettirdi. Yahudiler şaşırıp kaldılar.

— İsâ, sihir gücüyle aramızdan kayboldu. Ama sihirin uzun sürmesi yoktur. Biraz sabredelim! Şimdi cadılık ortadan kalkar! dediler.

Hak Teâlâ, İşû'u, onlara Hazret-i İsâ, şeklinde gösterdi.

Ona:

— Sen İsâ'sın! dediler. Kuvvetlice tuttular. İşû bağırmaya, feryât etmeğe başladı:

— Ben sizin kahyanız İşû'yum. İsâ değilim! diye haykırdı ise de, Yahudiler ona inanmadı:

— Boş sözler söyleme. Sen İsâ'nın tâ kendisisin! dediler. İşte şimdi sihirbazlığın ortadan kalktı! dediler. Bağırıp çağırmasına bakmadılar. İşû'yu boğazından astılar.

Hak Teâlâ da İsâ (a.s.)'ı göğe çekti. Sonra İşû'u da çok aradılar, ise de bulamadılar.

Kimileri:

— Asılan İşû'dur! dediler.

Kimisi de:

— O, İsâ'dır! dediler. En sonunda kuşkuda, şüphede kaldılar.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

"Oysa, onlar İsâ'yı öldürmediler ve asmadılar, fakat (öldürülen ve asılan kişi) kendilerine İsâ gibi gösterildi." (Nisa sûresi, âyet: 157)

"Zaten, İsâ'nın öldürülmesi yolunda kendileri de ihtilâfa düşüp büyük bir şüphe içindedirler. Onların, bu öldürmek olayı ile ilgili bilgileri yoktur. Ancak kuru bir zannedişe uymaktadırlar. O'nu gerçekten öldürmemişlerdir." (Nisa sûresi, âyet: 157)

"Doğrusu, Allah onu yükseltip himayesine almıştır. Allahü Teâlâ azizdir, her emrinde hikmetini gösterir." (Nisâ sûresi, âyet: 158)

İşû, yedi gün, yedi gece asılı olduğu yerde kaldı.

Her gece, İsâ (a.s.)'ın anası Meryem (r.anha) gelir, o darağacına karşı oturur, sabaha kadar ağlardı. O asılı duran oğlu İsâ (a.s.)'a sanırdı. İsâ (a.s.) olmadığını bilmezdi.

Bir kadın daha vardı ki, deli iken İsâ (a.s.) ona dua etmiş, o da iyileşmişti. O kadıncağız da, Meryem (r.anha) ile gelirdi. İkisi birlikte sabaha dek ağlaşıp, dururlardı.

Sekizinci geceydi, İsâ (a.s.) gökten inip Meryem Radıyallahü Anha'nın yanına geldi. O gece Meryem, oğlu İsâ (a.s.)'ı gördü, sevindi. Asılan kişinin oğlu İsâ olmadığını anladı, gönlü sevinçle doldu.

Daha sonra, Hazret-i İsâ, Yahyâ (a.s.) ile Hâvârilere'i çağırttı. O Hâvârilere ki aslında 12 kişiydi. Birisi o kimseydi ki İsâ (a.s.) ondan bıkmış, usanmıştı ve birisi de Şem'un idi ki İsâ (a.s.)'ı otuz akçe karşılığında satmıştı. Böylece havariyyûn on kişi kalmıştı. Üç havari de İsâ (a.s.)'dan yüz çevirmiş, dinlerinden dönmüşler, mürted (İslâmiyet'ten çıkmışlardı) olmuşlardı.

İsâ (a.s.) on havarisine:

— Beni otuz akçeye satanın hâli ne oldu? diye sordu? On havarisi de:

— Yaptığına pişman oldu, kendi kendini bıçakla vurup öldürdü! dediler.

İsâ (a.s.) tevbe kılrsa, Hak Teâlâ'dan günahını dilese, Allahü Teâlâ onun tevbesini kabul buyururdu. Çünkü hiç bir günah yoktur ki Yüce Allah'ın affına, bağışlamasına sığmamış olsun. Ne kadar büyük günah işlenirse işlensin, Yüce Allah'ın rahmeti, ondan daha uludur! dedi.

Sonra, İsâ (a.s.) Hazret-i Yahyâ'yı çağırttı. Onu, kendi yerine vasi kıldı ve kendi yerine halife dikti. Dinlerini gizleyen ve antlarında duran yedi kişiye şu vasiyette bulundu:

— Yeryüzünde benim yerime halife olunuz. Her biriniz birer yöne gidiniz. Bütün halkı İsâ dinine davet ediniz.

İki havarisini Anadolu'ya yolladı. Hem Ana 'olu'yu hem sınırına kadar olan yerlere kadar Yunan ülkesini onlara ısmarladı. Onlardan birinin adı Batris, birinin adı Yûnus idi. Birisini de Bâbil ve Irak bölgesine yolladı. Tâ Maşrık sınırına kadar ona verdi. Adına Sersâyî denirdi.

Dördüncüsüne de:

— Beyti Makdis'te bulun. Hazret-i Yahya'nın yanında ol, halkı Hak Teâlâ'ya dâvet eyle! dedi. Bunun da adı; Yakub'du.

Beşincisini de, Frenk illerine yolladı. Bunun da adı; Kaylos idi.

Altıncısını da Tarsus'a gönderdi. O zamanlarda mağara ehli denilen sahabeler Tarsus'ta idiler. Oraya giden Havâri'nin adı; Yahşi idi.

Yedinci havariyi de Hicaz yönlerine yolladı ki adı Belyâ idi.

* * *

Vaktâ ki, Hazret-i İsâ anası Meryem'le vedalaştı, sabah vakti yaklaşmıştı. Hak Teâlâ'ya dua etti. Yüce Allah, onu yeniden göğe çekti. Hristiyanlar, bu geceyi çok kutsal sayarlar:

— Bu gece, bir bayram gecesidir! derler. Evlerinde buhur, günlük kokulu maddeler yakarlar. Köşe bucağı onun dumanı ile tütsülerler.

Hristiyanlar için bu gece İsâ (a.s.)'ın gökten inip, yine göğe çıktığı gecedir. Kiliselerinde sabah oluncaya kadar mumlar yakarlar, şadlıklar ederler.

O gecenin sabahı olunca yedi havari, yahudilerin arasında âşikâre yürüdüler:

— İsâ, dün gece gökten indi ve bizi yerine halife bıraktı ve:

— Halkı Hak Teâlâ'ya dâvet eyleyin! diye buyurdu. Artık din İsâ dinidir. Mûsa şeriatının hükmü tamam oldu!

Diyerek halkı İncil şeriatine çağırmak istediler. Vaktâ ki Yahudiler onlardan bu sözü işittiler, söylüyenleri tuttular, dövdüler. İşkence-lerde bulundular.

İsâ'dan mutlaka bizarlık getirin. Yoksa sizi öldürürüz! dediler.

Bunlar azap içinde kaldılar ve bunların haberi Rum (Bizans) hükümdarının kulağına erişti:

— İsrailoğulları içinde bir peygamber çıkmış, adına İsâ derlermiş, halka çok mucize göstermiş ölüyü diriltirmiş. Hastaları sağlığa erdirmiş, ama bu kadar mucizelerini gördükleri halde yine de onu asmışlar. Şimdi de onun yârânına azap etmekteymişler:

— İsâ'dan futur getirin! derlermiş. Sözlerini duyan Rum hükümdarı çok kızdı. Askeriyle Beyti Makdis'i bastı. O Yahudilerden bir çoğunu kırdı. O havarileri onların elinden aldı. Kendisi de İsâ (a.s.)'a iman getirdi. Allah'ın birliğini tastik etti. Hâvârilere'den olan o kişiyi ki onu hoş tuttu, izzet ve ikramla kendisini aldı, kalanını İsâ (a.s.) ne-reye gitmelerini emir buyurdu ise ,o yerlere yolladı:

— Gidiniz, o bölge halklarını bu dine çağırınız! dedi. O Heredos ki Beyti Makdis'in sultanıydı, o da İâ (a.s.)'ın dinine girdi, Hak Teâlâ'nın birliğine teslim oldu. İâ (a.s.)'ın Hâvârilere'den olup, Hazret-i Yahya'yı kendisine yoldaş eylediği ve Beyti Makdis'e halife kıldığı kişiyi Heredos kabul etti, sözlerine baş eğdi. İsrailoğulları'ndan da nice kişiler İâ'nın dinini kabul ettiler.

* * *

Vaktâ ki İâ (a.s.)'ın dini Rum illerinde açığa vuruldu, Yahudilerin İâ (a.s.)'ı asmak için düzdükleri ağacı, aldılar, Rum ülkesine getirdiler. Onu kible edindiler. Nasraniler, ne zaman ibadet etmek dileseler o ağacı önlerine koyarak ona karşı ibadette bulunurlardı. Hristiyanlar, bu gün de öyle yaparlar. Hristiyanların dâvâsı şudur ve şunu derler.

— Yahudiler, Hazret-i İâ (a.s.)'ı o ağaca astılar. Oradan yukarı çekildi. Göğe gitti.

Bundan ötürü Hristiyanlar hata ettiler, saçmaladılar. Gerçek şudur ki, Yahudiler Hazret-i İâ'yı asmadılar. Astıkları kişi İâ idi ki, o kişiyi Allahü Teâlâ onlara Hazret-i İâ şeklinde göstermişti ve Cenâb-ı Hak İâ'yı yeryüzünden, gökyüzüne çıkardı. Darağacını yukarı çekmedi.

Vaktâ ki İâ (a.s.)'ın dini Beyti Makdis'te açığa vuruldu. İblis hileye baş vurdu. İsrailoğulları'nın bayramı olan bir günde, onlar Beyti Makdis mescidine gelmişlerdi. İblis te yanına iki dev (cin) uydurmuştu. Bu iki cin birer ak sakallı yaşlı kişi şekline girmişlerdi. Bunlar halkın arasına geldiler ve oturdular. Biribirleriyle İâ (a.s.)'ın hakkında konuşmağa başladılar. Halka vaaz ve öğütte bulundular:

— Ey kavm, dediler. Biz günbatısı halkıdanız. Sizin İâ dinini kabul ettiğinizi işittik. Sizi sevdiğimizden ötürü buraya geldik. Görelim, bilelim, İâ hakkında neler söylüyor, ona nasıl inanıyorsunuz! dediler.

İâ dinine girenler:

Bizim bildiğimiz şudur ki İâ, Hak Teâlâ'nın peygamberidir, yalvacıdır. Allah'ın Ruhu'dur ve Meryem'in de oğludur. Babası yoktur. Allahü Teâlâ'nın emriyle olmuştur.

Dediler. İbliste:

— Babasız çocuk olamaz. Benim bildiğim şudur ki, İsâ'nın babası Hüdâ'dır. İsâ Allah'ın oğludur! dedi. Devlerden (cinlerden) biri de:

— Hayır, bu söz yanlıştır. Allah'ın oğlu olur mu?.. Yüce Allah, kadından, çocuktan münezzehtir. İsâ, Allah'ın oğlu değildir. Belki İsâ, Allah'ın kendisidir ki gökten indi. Meryem'in karnına girdi ve oğul şeklinde Meryem'den doğdu. Kendisini halka gösterdi. Yine göğe çıktı. Yüce Allah, nereye varmak dilerse oraya varır! Ve kendisini ne şekilde göstermek isterse, o şekilde gösterir! dedi.

Üçüncü kişi olandev (cin) de:

— İkinizin sözü de yanlıştır. Yüce Allah, kendisini yarattıklarına göstermez. Bir kadının karnına girerek oğlan suretinde doğmaz. Bu sözler hatadır. Yüce Yaradan hakkında böyle sözler söylemek doğru olmaz. Allah'ın kadına ihtiyacı yoktur! dedi. O zaman Yahudiler:

— Sen İsâ'yı nasıl bilmektesin? İnanışın nicedir? diye sordular. O da şu cevabı verdi:

— Yüce Allah, Meryem'i dost edindi. Ve İsâ'yı ondan yarattı. O'nu kendi kudretine alâmet kıldı. Meryem'i de, İsâ'yı da Ulûhiyet'inde ortak kıldı. Onları ortak ettiğinden ötürü Hak Teâlâ'nın yüceliğinden, azametinden bir şey eksilmedi, hem de eksilmez. Şimdiki zamanda da şeriktirler. Üçü de ilahtırlar! dedi.

Orada bulunan halk onların bu sözlerini iyice duyup işitince, İblis'te ve o iki cin de halkın arasında görünmez oldular. Bu sözler halkın arasına yayıldı:

— Hak budur! Bu üç halden uzak değildir! Bu üç kişi, üç melektir, bize doğruyu, gerçeği bildirmek için onları bize Hak Teâlâ göndermiştir! dediler. İşte, şeytan onların gönlüne bu inancı saldı, yerleş-tirdi. Bu yolda o halkı azdırdı. Bundan ötürü de hristiyanlar üç yol üzerindedir ve o üç yolu seçmişlerdir. Böylece İsâ (a.s.)'a da, Yüce Allah'a da inanmayıp kâfir olmuşlardır.

MERYEM ANA'NIN ÖLÜMÜ VE YAHYA (A.S.)'IN ŞEHİT EDİLMESİ

Rivayetçiler derler ki:

— İsâ (a.s.) göğre çıkınca, Hâvârilere, yeryüzünde İsâ (a.s.)'ın dini-
ni açığa vurdular. Her kişi, İsâ (a.s.)'ın kendisine ısmarladığı illere
vardılar. O bölgelerin halkını dine dâvet ettiler. Hâvârilere'den Beyti
Makdis'te vazifesi olan kişiyle Yahyâ (a.s.), buranın hakimi Here-
dos'u gayetle hoş tutmaktaydı. Heredos'un kendisi de İsâ dinine gir-
mişti.

İsâ (a.s.)'dan sonra Hazret-i Meryem de çok yaşamadı, vefat etti
(*). Heredos, Yahyâ (a.s.)'dan izinsiz bir iş işlemedi. Ne iş yapsa mut-
laka Yahya (a.s.)'a danıştırdı.

Ve Heredos'un bir kızkardeşi'nin kızı vardı. Adına Salome (**) derlerdi. Bir rivayete göre bu kız, Heredos'un üvey kızıydı. Heredos Salome'yi çok severdi. Onu alıp karısı yapmayı da diledi. Yahya (a.s.)'a danıştı. Yahyâ (a.s.):

— Olmaz, o kız sana haramdır! dedi. Senin onu alman câiz de-
ğildir. Bundan ötürü o kız (Salome)'nin anası Yahya (a.s.)'a kin tuttu.
İntikam almak istedi.

Heredos, o kızın (Salome'nin) her gün bir dileğini kabul ederdi.

Bir gün yine kıza:

— Dileğin nedir? diye sordu.

Oysa, anası ona:

— Kızım, kraldan Yahyâ'nın başını iste demişti.

Salome de:

— Yahya'nın başını isterim! dedi.

Heredos ta:

(*) Bir inanca göre Meryem ana Anadolu'ya gelmiş ve Aydın yolu üzerinde, adalar denizi-
nin Bülbül dağına çekilmiş ve ömrünü orada tamamlamıştır. Her yıl, Hristiyanlar onu ziya-
rete gelirler.

(**) Veya Salome'yi ziyaret ederek, Hristiyan hacısı olurlar idi.

— Bu dilekten vazgeç! O Yahya bir peygamber, onun başını kesmek olmaz! dedi. Başka bir dileğin varsa onu söyle! dedi.

Ertesi günü. Kral yine Salome'ye:

— Bugün dileğin nedir? diye sordu. Kız yine:

— Yahya'nın başını isterim! dedi. Heredos ona yine önceki cevabı verdi.

Bir gündü, Heredos meclis kurmuş şarap içmeğe başlamıştı. Çokta sarhoş olmuştu. Salome'nin anası, kızını süsledi, donattı, güzelleştirdi, binbir nâz ve işve içinde kral Heredos'un yanına yolladı. Heredos Salome'yi o halde görünce gönlündeki aşkı ona daha çok arttı. Sonra kız ilerledi, krala şarap sundu. Heredos'u sarhoş yaptı. Heredos, şarabın tesiri ve mestliği ile Salome'nin eline yapıştı. Onu içeriye, halvet odasına götürdü. Ona el uzatmak diledi.

Salome o zaman:

— Yahya'nın başını isterim! dedi. Ve ısrar ederek:

— Yahya'nın başını kesip önüme getirtmeyince isteklerini yerine getirmem. Sana boyun eğmem! dedi.

Heredos çok sarhoş olmuştu. Emir verdi, Yahya (a.s.)'ı bulup getirdiler. Şehit ettiler. Başını bir tepsi içine koyarak Heredos'un önüne getirdiler.

Tepsinin içindeki baş dile gelerek:

— Ey Heredos! dedi. Bu kıza yaklaşma. Bu kız sana haramdır.

Kesik baştan, bu türlü bir buyruk gelince kral Heredos korktu, yaptığı işe pişman oldu. Salome'yi yanından kovdu. Şaşkına dönerek tahtına geçti, oturdu. Adamları geldiler:

— Ey kralımız! dediler. Yahya'nın başın kesip sana yolladığımız yerde iki damarının kanı hâlâ akıp durmaktadır. Bir türlü dinmiyor, dindirmeğe de çare yok! dediler.

Heredos:

— Üstüne toprak atın! diye buyruk verdi. Fakat o kadar toprak atıldı ki bir tepe gibi o toprak yığıldı. Kan yine dinmedi, o toprağı de lip fışkırdı, ırmak gibi aktı.

İran hükümdarlarından bir melik vardı, adına Herdos denirdi. İsrailoğulları'nın asilik ettiklerini ve üç peygamberi haksız yere öldürdüklerini işitince, şöyle dedi:

— Onlar ne kâfir taife imiş ki Zekerîyya onlardan kaçıp ağaç kovuğuna gizlendikten sonra onu ağaç ile birlikte kesmişler, İsmâ peygamberi darağacına çekmişler ve Yahyâ peygamberin başını kesmişler. Bunlardan yek ceza edecek yermi olur? dedi. Ordu çekti ve Beyti Makdis'e geldi. Şehrin kapısının önünde karargâh kurdu, oturdu. Bir başkomutanı vardı ki adına Biverzâdân derlerdi. Onu şehrin içine yolladı:

— Git İsrailoğulları'ndan kimi bulursan öldür! Çünkü ben Yara-dan'a:

— "Onların kanını ırmak gibi önümden akıtmayınca, kendilerini kırmaktan geri kalmıyacağım!" diye ant içtim! dedi.

Biverzâdân, şehre girdi. Hazret-i Yahyâ'nın şehit edildiği yere geldi. Toprak dağ gibi yığılmıştı. Bir yerinden, kanlar pınar gibi olmuş, akıp duruyordu:

— Bu neyin kanıdır? diye sordu?

İsrailoğulları ona:

— Yahyâ (a.s.)'ın kanıdır! diye cevap vermekten korktular.

— Bütün şehir halkı toplanmış, kurbanlar kesmiştik, bu kan on-dandır! diyerek yalan söylediler. Biverzâdân o sözlere inanmadı.

Mutlaka doğruyu söyleyiniz! dedi. En sonra İsrailoğulları çaresiz kaldılar:

— Yahya peygamberi öldürdüğümüz yer burasıdır. O zamandan beri kanı dinmeyip akıyor! dediler.

Biverzâdân:

— Ya bu kanı dindirmenin çaresi nedir? dedi.

Yahudiler de:

— Bunu öldüren kişinin kanını, bu akan kanın üzerine akıtmayınca, ya da 70.000 kişinin kanını bu kanın üstüne döktürmeyince bu kan dinmez, akar! dediler. Hazret-i Yahyâ'nın başını kestiren kral Herdos

kaçmış, gizlenmişti. Ne kadar arandı ise de bulunamadı. Sonra Biverzâdân kılıç çekti, İsrailoğulları'ndan 70.000 kişiyi o kanın üzerine boğazlatıp kanlarını akıttı. O dinmeyen kan da bu suretle dinmiş oldu.

Kimi kişiler şöyle demişlerdir:

— Bir kadın, kral Heredos'u gizlendiği yerde görmüştü. Gelip haber verdi. Kralı yakaladılar, getirip o akan kanın üzerinde boğazladılar. O zaman akan kan durdu.

Artık, Biverzâdân, insan kırmaktan yorulmuştu. Yahudilere acıyıp, onları korumak için:

— Padişahımın buyruğu şudur, dedi. Sizi o kadar kılıçtan geçireyim ki kanınız sel gibi kapılardan dışarı sokaklara kadar aksın. Eğer böyle iş yaparsam, siz İsrailoğulları'nın kökü kesilir. Varın, gidin at-tan, eşekten ve davardan neyin varsa getirin onları öldürün, kanları kanınıza karışıp aksın! dedi. Vakta ki, İsrailoğulları at, eşek ve davardan ne varsa getirip kanlarını akıttılar. Hal şöyle oldu ki kanlar ırmak gibi aktı. İranlı hükümdar Hardos'un saray perdesi önünden yol verildi, kanlar aktı, gitti. O da bu hali görünce İsrailoğulları'na âmân verdi.

Daha sonra İsrailoğulları'nın, kız ve oğlanlarından, hükümdar Hardos, gözünün beğendiği kızı veya oğlanı esir etti, kalanını haraca bağladı. Beyti Makdis'i yıktırdı. Harabeye döndürdü. Şehir öyle yıkık dökük hale gelmişti ki vaktiyle İran hükümdarı Buhtunnasr'da böyle harap ve viran etmişti.

Denmiştir ki:

— Bu Biverzâdân, sonra Hakkın birliğine teslim oldu. İsrailoğulları'nın dinine girdi ve Hardos'tan ayrıldı. İranlı hükümdar ise, o ili Biverzâdân'a vermişti. Ölünceye kadar Biverzâdân o ilde kaldı.

Bundan sonra Harados'ta öldü. İsrailoğulları'ndan kalan kişiler, yine Beyti Makdis'e geldiler, şehri onardılar, mescidi arııp temizlediler.

Kimileri der ki:

— O Biverzâdân denilen kimse Buhtunnasr'dır ki Hak Teâlâ Yahya'dan sonra onu, İsrailoğulları'nın üstüne musallat etmişti.

Ama, bu doğru değildir. Çünkü Buhtunnasr Zulkarneyn'den (İskender'den) sonra gelmiş değildir. Ondan önce Behmen-i İsfendiyâr zamanında gelmiştir. Kitabımızda Buhtunnasr iki yerde zikredilmiştir ki, biri Zulkarneyn hikâyesinden önce anılmıştır. Bir de burada zikredilmiştir ki o zaman Buhtunnasr Beyti Makdis'i yıkıp peygamberzâdeleri esir eylediği vakitte Danyal (a.s.) ile beş peygamber oğlunu yanına kendisi için alıkoyup, onları kul edinmişti. Kendisine:

— Ey Buhtunnasr! Bu kulların senin dinini kabul etmeyip bir başka ilaha tapmaktadırlar! diye haber verdiler.

Buhtunnasr onlara:

— Siz neye taparsınız? diye sordu.

Onlar da:

— Biz puta tapmayız. Yüce Allah'a taparız! dediler. O zaman Buhtunnasr büyük bir kuyu kazdırdı. Kuyunun içine bir aslan koydu. Bu altı kişiyi yâni Danyal peygamberle beş peygamberzâdeyi hep birlikte kuyuya attı.

— Göreyim bakayım, o rabbiniz sizi bu aslandan koruyabiliyor mu? dedi. Altısı da o gün ve o gece kuyuda kaldılar. Sabah olunca Buhtunnasr kuyuya gelip içeriye baktı. Arslanın bir yanda büzülmüş olarak durduğunu gördü. Hiç birine dokunmamış, bir zarar vermemişti. Hem altı kişi iken yedi kişiydiler. Hepsini kuyudan çıkarttı.

Onlara:

— Bu tek yoldaşınız ne kişidir? diye sordu. Oysa o bir melekti. Kuyuya atılanları aslandan korumak için kuyuya gelmişti. O melek, Buhtunnasr'a bir sille yapıştırdı ki Buhtunnasr deli oldu. Hiç bir zaman insanlar arasına ve mamur bir yere gelememi. Yedi yıl kadar yaban illerde, çöllerde dolaştı. En sonunda öldü, gitti.

Bundan anlaşılan şudur ki o zamanda her zâlim hükümdara Buhtun Nassır derlerdi. Bu Herdos'a da Buhtunnasr denilmesi bu zulmünden dolayıdır. Oysa gerçek Buhtunnasr Zulkarneyn'den (Büyük İskender'den) önce gelmişti. Burada zikrolunan kişi Hardos'ta Acem hükümdarlarından bir hükümdardır. Çok zâlim olduğundan ötürü belki kendisine Buhtunnasr da denilmiştir.

ŞAM VE RUM MELİKLERİ

Büyük İskender'den sonra tâ Erdeşir-i Bâbekân zamanına gelinceye kadar padişahlık iki taraf olmuştu. Yunan, Irak ve Şam yönlerini tâ Dicle kıyısına kadar Yunanlılardan sonra Rumlar – Bizanslılar tutmuştu. İsâ (a.s.) dünyaya geldiği zaman bu il Antihos'un elindeydi. 50 yıl hükümdarlık etti. Padişahlığının 42. yılında İsâ (a.s.) dünyaya geldi. Ondan sonra krallıkta 14 yıl daha kaldı, sonra öldü. Yine Taberiş hükümdar oldu. İsâ (a.s.) göğe çıktığı vakit ve Yahyâ (a.s.)'ı şehit ettiklerinde o yönlerin hâkimi Tâberişi. Rum ve Şam melikleri onun elinde helâk olmuşlardı. Ondan sonra da, hükümdarlık elden ele geçti. Onların soyunun elinden alınmış, başka kişiye geçmişti. Ne zaman ki bizim peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in asrı zamanı oldu, gerek Bizans, gerek Şam Herkl'in elindeydi. Dicle ırmağının kuzey tarafı taife meliklerinin ve İranlı Eskâni'lerin elindeydi. O vakitte güneydeki Bahreyn'den Arap ordusu geldi. Hire'yi, Kûfe'yi ve Irak'ı tuttu. Kalan yerler ise tavaif melikleri elindeydi. Şam ve Anadolu ili Rumlular (Bizanslılar) elinde bulunuyordu. En sonunda Erdeşir geldi, tayfa meliklerini kahr eyledi. Arap askerini Kûfe'den, Irak'tan ve Hire'den sürdü, çıkardı. Beriyye'ye attı. Beriyye halkı da Erdeşire itaat ederlerdi. Erdeşir Şam ilini Rumlular'ın (Bizanslı'ların) elinden çıkarmayı diledi. Ama başaramadı, eline geçiremedi. Erdeşir'den sonra Acem beyleri ne kadar uğraşırsa da Rum ve Şam illerini Bizanslıların elinden alamadılar. Tâ İsâ (a.s.) göğe çıkıncaya ondan sonra da bizim peygamberimiz Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanı gelinceye kadar o iller bizanslılarda kaldı. İlk padişah Taberiş ve sonuncusu Herkl'di. Bu ikisinin arasında geçen zaman 589 yılıdır.

BÜYÜK İSKENDER'DEN SONRA ACEM PADİŞAHI ERDEŞİR BABEK'E GELİNCEYE KADAR IRAK MELİKLERİ, BABİL MEMLEKETİ MELİKLERİ, İSRAİLOĞULLARI, ADNAN OĞLU MAAD OĞULLARI

Bu, başlık Irak'a ve Babil'e Arap tayfasından Büyük İskender'den sonra Erdeşir zamanına kadar kimlerin sultan olduğunu bildirir. İranlılardan Eşkaniler zamanında, Irak sınırlarında hiç Arap yoktu. Araplar sadece Beriyye, Hicaz'da ve Yemen bölgesinde bulunuyorlardı. An-

cak, Buhtunnasr, bir miktar tâifeyi esir etmiş, Hire ve Enbar tarafında oturtmuştu. Adnan oğullarından birisini onların üzerine emir seçmişti.

Bu yere Enbar denilmesi, şundan ötürüydü ki, Buhtunnasr aldığı esirlerini anbara tıktı ve onlara:

— Ömrünüz boyu burada kalın! demişti.

* * *

Kimileri der ki:

— O yer Eşkâni meliklerinin an bargahıydı. Irak'tan ve şehirlerden elde edilen zahireyi (galledân) denilen o anbarlara koyarlardı. Bütün Acem padişahlarının ekinleri ve zahireleri o anbarlarda saklanırdı.

Eşkânilerin hükümdarlıkları zamanında anbar bölgesinden başka bir yerde hiç bir Arap yoktu. Bütün Araplar, Hicaz bölgesinde, Yemen'de ve Mekke'de bulunurlardı. Bu hal üzerine 100 yıl geçti. Sonra Hicâz ve Yemen dolaylarında kıtlık başladı. Halkın arasına fitneler girdi. Halk dağıldı Arap beylerinden ve Hicâz'ın ulu kişilerinden çok kişiler Eşkâni beylerinin korkusundan Irak'ta bulunamamışlardı. Bu ili bırakıp Hicaz'la Bahreyn ve Yemen dolaylarında karar kıldılar.

Bu, Bahreyn ve Yemâme denilen iki şehirdir ki Berriyetil Arapta bulunurlar. Bu iki şehirden başka, orada, daha bir çok şehir vardır, onlar için şöyle denilmiştir:

— Bunlar yedi parça şehirdir ki Karâmita adındaki tâife o şehirlerde oturur. Bunlar; Bahreyn, Yemâme, Hacr ve Ahkaf'tır (*) hem de daha nice şehirler vardır ki hepsi o Karâmita denilen tayfanın elinde bulunmaktadır.

Arap beylerinden çok ulu başkanlar bu Bahreyn'de toplandılar. Bunlardan birisi Teym bin Es'ad oğulları idi ki iki kardeştiler. Kudâa oymağındandırlar. Birisinin adı:

— Amr'dır. Birinin de adı Teym oğlu Fehm oğlu Malik'tir, öteki başkanlarda şunlardır:

1- Adnan oğlu Adiy oğlu Amr oğlu Hayf oğlu Haykar'dır.

2- Biri de Haris oğlu Züheyr'dir.

3- Biri de İbad (**) oğlu Züheyr oğlu Gatafân'dır.

(*) Yemâme, ehli güvercin anlamınadır.

(**) İbâd: Kullar demektir.

4- Birisi de İyâd oğlu Hâris oğlu Sabih oğlu Mesih'tir.

5- Birisi de Dehhar oğlu Mahr'dır.

6- Birisi de Züheyr oğlu Malik'tir.

Bu, Züheyr oğlu Mâlik, Mısır sınır boyunun melikiydi. Bahreyn'de bulunurdu ki Ezdekoğulları sultanıydı. Adına Cezimetül Ebreş denilirdi. Gövdesinde abraş hastalığı vardı. Ulu bir başkan olduğundan ötürü ona Abraş demekten çekinirler, ona Ebreş derlerdi. Kimileri ise ona Cezimetül Ebreş derlerdi. Züheyl oğlu Malik bu Cezimetül Ebreş'e mektup yazarak yanına çağırdı. Bu Malik'in bir kız kardeşi vardı. Adına Kîs derlerdi. Bu kızı, Cezimetül Ebreş'e gelin verdi. o zaman Cezimetül Ebreş te kavm ve kabilesini aldı, Ezdoğulları arasından geçip Bahreyn'e geldi.

* * *

Bu isimlerini bildirdiğim sultanlar aralarında şu andı içtiler:

— Eğer Eşkâni'lerden veya Bizanslılardan bir hükümdar çıkarda kendilerinin üzerlerine yürürse onlar da birbirlerine yardım edeceklerdir. Birbirlerine arka çıkıp birlikte hareket edeceklerdir. Ve o hükümdarlarla uğraşacaklardır. Kendi illeri topraklarına ayak bastırmayacaklardır.

Bu antlaşmanın üzerinden bir nice yıl geçmişti. Zaman zaman Irak yönlerine, Enbâr dolaylarına adamlar gönderirlerdi. Buhtunnasr esirlerinden olan ve Arap tayfasından olup ta Enbâr'da olan kişiler buğday, arpadan onlara rızık götürürlerdi. Hemde İranlı Eşkâniyân beylerinden haber iletirlerdi. En sonra, Eşkânilerin saltanatı sona erdi. Pahişahlık Ad ve Semûd kavmindan olan bir tayfanın eline geçti. Onlara Ermânî'niler derlerdi. Bir kişi ki Ad neslinden padişah olsa ona Ermânî derlerdi.

Bunlar Eşkâni'lerin yerine padişah oldular. Ama çok hükümrân olamadılar. Taife melikleri onlara boyun eğmediler. Onlarla bu Taife Melikleri arasında çok savaşlar çıktı. Bahreyn'de olan Arap beyleri, Irak mülkünün Ermeniler'in eline düştüğünü işitince Taife Melikleri onlara itaat etmediler. Çok savaşlar ettiler. Ve onlara karşı zafer kazandılar. Mağlubiyete uğrattılar.

Bu haber Arap beylerine erişince el birliği ederek sancak kaldırdılar, asker çektiler. Irak yurduna kast ettiler. O ili Ermânîlerin elinden

aldılar. Onları kahredip ilden sürdüler. Hîre ile Enbar'ı ele geçirdiler. Orada oturdular. Şimdi Sevâd-ı Irak'ta oturan Neptiler ki o köylere dağılıp ekincilik ederlerdi, hepsi bu Ermânilerin soyundan kalmıştır.

* * *

Araplar gelip yurtlarını ellerinden alınca onlarda köylere dağıldılar. Ekincilikle uğraşmaya başladılar. Beylik sevdasından vazgeçtiler.

Arap tayfasından Irak'a gelip makam tutan Havf oğlu Haykar'dı ki yakın arkabalarını almış, gelip İran'a yerleşmişlerdi. Ondan sonra Fehm oğullarından Malik ve Amr geldi. Ondan sonra da Züheyr oğlu Gatafan, Hârisoğlu Züher ve Sabih oğlu Mesih, birbiri ardınca bu diyara gelip yerleştiler. Orada bulunan Araplar, bunlara yardımcı oldular. Ermânileri Irak topraklarından sürdüler, çıkardılar. Musul'u, Hire'yi ve Cezayir'i tâ Hilvan Akabesine kadar tuttular. Oradan da tâ Rey şehrine kadar ele geçirdiler. Ama Isfahan, Horasan ve Ceyhun ırmağına kadar yer, taifeler meliklerinin elindeydi ki yabancılardı. Arap beylerine itimad etmediler. Aralarında da her gün uğraş ve savaş hiç eksik değildi. En sonra Yemen'de bir sultan zuhura geldi. Adına Tebban derlerdi. Anasının babasının koyduğu ad ise Es'ad idi. Lâkabı da Ebu Kerb, (gam babası) idi. Sayısız askerle geldi. Yemen'i, Hire'yi ve Aden'i tuttu. Eni, sonu olmayan halk bu ile ve Bahreyn'e ve Hicaz'a dağıldılar. Irak mülkünü baştan başa ele geçirdiler. Araplar, gün geçtikçe Irak ilini yurt edindiler. Taife melikleri onlarla cenk edemediler. Nihayet Erdeşir Babek zamanı oldu. Ordu çekti. Bu illere dayanıp taife meliklerinin elinden padişahlık egemenliğini aldı. Irak vilayetini de Arap elinden alıp ele geçirdi. O zaman ki Araplardan padişah olup oturan kişi Esed oğlu Teym oğlu Malik'ti, Irak yurdunu zaptetti. Hire ve Enbar'ı başkent edindi. O diyarı elde tutan Arap beylerinin çoğu puta tapmaktaydı. Acem ilindeyse taifeler meliklerinden kim varsa ateşe tapıcıydılar. Şam ve Bizans beyleri ise nice yıl İsâ (a.s.)'ın dininde kaldılar. Bundan sonradır ki Arap taifesinden Cüzeymet'ül-Ebraş padişah oldu. Saltanat çok zaman onların elinde kaldı. Cüzeyme'nin sultanlığı da Fehmoğlu Malik'ten fazla olmuştu. Cüzeyme'den sonra kız kardeşinin oğlu Adiy oğlu Amr padişah oldu. Bunlar gelince, bunlarla İranlı hükümdar arasında hesapsız cenkler meydana geldi.

İnşaaallah uzun uzadıya anlatılacaktır.

CÜZEYMET'ÜL-EBRAŞ OLAYI

Cüzeymet'ül-Ebraş, Arap taifesinden padişah olduğu zaman, aklı ve adaleti ve aldığı tedbirle cihanı ele geçirdi. Irak'ta, Hicaz'da, Yemen'de ve Bahreyn'de olan Acem beyleri onun buyruğu altına girdiler. Ama Yemen beyleri ve Rum ve Şam sultanları ve tayfalar melikeleri başkaldırdılar. Ona isyan ettiler. Bunlarla Cüzeymet'ül-Ebraş arasında birkaç kez cenk oldu. Bunlardan biri şudur:

— İyâd kabilesinden bir topluluk, Irak sınırında İyâd pınarı denilen bir yerde oturmağa başlamışlardı. Bu İyâd denilen kişi, Amalika soyundan bir kişiydiki, bulunduğu yerde bir su, bir pınar çıkarttı. Bu sudan ötürü o bölgede çok köy ve ekinler ölmüştü. Bunun için o yere İyâd çeşmesi veya İyâd Pınarı derlerdi. Bu İyâd pınarında oturan halk ta İyâdoğulları'ndandı. Cüzeyme'nin dayısının oğullarındandı. Çünkü, Cüzeyme'nin anası, iyâd kabilesindendi. Babası da Ezd kabilesinden bulunuyordu.

İyâdoğulları'ndan, o İyâd pınarı bölgesinde, bir beyleri vardı. Adı Lâhm oğlu, Malik oğlu, Mes'ud oğlu Harisoğlu, Amroğlu, Rebîatül Ezd oğlu Nadr'dı. Bu Nadr'ın da bir oğlu vardı, adına Adiyy derlerdi. Bu Nadr oğlu Adiyy güzel ve hoş bir çocuktu. Arap ülkesinde onun gibi güzel bir oğlan çocuğu yoktu. Birgün Cüzeymet'ül-Ebraş bu çocuğun güzelliğini işitti, çok şaşırıp kaldı. Hemen, İyâd sınırına bir kişi yolladı:

— O çocuğu bana veriniz! dedi. Yanımda kalsın. Onu, kendi evlatlarım gibi büyüteyim! dedi.

Fakat oraya giden kişiye saygı göstermeyip çocuk verilmedi. Cüzeyme, yine adam gönderdi:

— Sizinle düşmanlık meydana gelmesin! Dostluğumuz da artsın. Çocuğu bana verin! Bana gönderin. Eğer göndermezseniz üstünüze asker çeker, gelirim! dedi.

Öteki taraf yine aldırış etmedi, çocuğu vermediler. O zaman Cüzeyme askerini toplayıp onların üstüne yürüdü.

Denir ki:

— Bu Cüzeyme iki puta tapardı. Ne zaman asker toplayıp düşmana yürüse o iki putu da iki devenin üstüne yükler, beraberinde götürürdü. Oniki kişi de o putlara hizmet ederdi. Develerin önünde, ardında yürür, giderlerdi. Bir yerde de konaklanacağı zaman, putlar için atlastan bir çadır kurulurdu. Putlar o çadırın içinde saklanır, dururdu. Onları altın bir tahtın üzerinde oturturlardı. Orada da oniki kişi yine onların bekçiliğini yaparlardı. Sabah ve akşam vakitlerinde de Cüzeyme gelir. O iki puta secde ederdi. Onlardan yardım ve himmet dilenirdi. Bu savaşta da Cüzeyme, o putu da yanında götürmüştü. Vaktâ ki İyâd sınırına geldi, İyâd kavmi, Cüzeymet'ül-Ebraş'ın ordusunun üstünlüğünü gördüler. Ordusu büyüktü ve o ordu ile savaş yapılamazdı. Bir hiyle düşündüler. Kendi adamlarından o iki putu bekliyen kişilere birkaç adam yolladılar. Bunların herbirisi birer tulum şarap götürdüler. Oraya varınca aralarına girdiler. O şaraplardan onlara içirdiler. Bekçileri sarhoş, ettiler. Putları alarak kendi yönlerine götürdüler.

Cüzeyme sabah ibadetine geldi. Putların bulunduğu çadıra gitti. İki putu da orada bulamadı.

Bekçilere:

— Putlara ne oldu? diye sordu.

Onlar da:

— Bilmiyoruz! dediler. Nereye gittiklerinden haberimiz yok! Sabahleyin yerlerinde onları ne gördük, ne bulduk! dediler.

Öte yandan da İyâdiler, Cüzeymet'ül-Ebraş'a elçi yolladılar ve:

— Bu gece, senin ilâhların bizim katımıza geldiler. Senden şikâyetle bulundular:

— Bu Cüzeyme azdı, halka zulmeden oldu. Biz ondan bıktık, şimdiden sonra yardımımız size olacaktır! Onunla cenk edin, savaş yapın ki size yardım edelim, size fırsat kazandıralım! dediler. Şimdi senin, putlarına cevabın nedir? Gönlün savaş yapmağa rıza gösteriyorsa savaşa çıkalım, savaşalım. Eğer o ilâhlarına kılıç sallarsan sen bilirsin. Eğer barış yapmak istersen yapalım. Senin ilâhlarına yalvaralım. Dilek dileyelim. Suçunu bağışlatalım, sana gönderelim.

Cüzeyme, bu haberi duyunca şaşırđı, kaldı. Çaresiz onlarla barış yaptı. Putlarını yanına aldı. Onlara:

— Ya sizin dileğiniz nedir? diye sordu. Size hepsini vereyim. Yalnız o oğlan çocuğunu bana verin. Buradan gideyim. Ben yalnız bu dilekle buraya geldim! dedi.

Onlar da Nadr'dan dilek dilediler:

— Cüzeymet'ül-Ebraş ulu sultandır. Senin oğlunun onun yanında, hizmetinde bulunmasından, sana âr yoktur. Yapılacak iş şudur; Oğlunu ona vermendir, hizmetinde bulundurmandır! dediler. Zaten Cüzeyme'nin de muradı buydu. Dileklerini bildirerek Nadr'dan, oğlunu Cüzeyme'ye aldılar. O da oradan ayrıldı. Kendi ülkesine döndü. Geldi, oturdu. Adiyy'i şarabdâr edindi. Suyunu, şarabını bu genç çocuk Adiyy'den içerdı. Onu, kendi oğullarının hepsinden çok severdi. Onu çok hoş tutardı. Gece-gündüz yanından ayırmazdı.

Bu hal üzerine bir yıl geçti. Bu çocuğun, padişah hizmetinde yüzü, gözü açıldı. Ne gerekse söylerdi, nereye dilerse giderdi. Hatta kadınların sarayına varırdı. Ona kimse engel olamaz, karşı duramazdı.

Ama, Cüzeyme'nin bir kızkardeşi vardı. Adına; Rakkaş derlerdi. Birgün bu çocuk kadınların sarayına girmişti. Rakkaş'ın gözü Adiyy'e ilişti. Ona âşık oldu. Adiyy'e:

— Benim yanıma gel! dedi. Oğlanı kendi katına çağırđı. Fakat genç çocuk bu çağırışa rızâ göstermedi:

— Ben efendimin hakkında hainlikte bulunmam! dedi.

Kız:

— Ben de seni haram işlemek için çağırılmıyorum. Beni padişah'tan helâllik iste! Al, dedi.

Adiyy de:

— Hayır! Ben bu sözü padişaha söyleyemem! Elimden gelmez! diye cevap veriyordu.

Bunun üzerine nice zaman geçti. Kızın sevgisi arttıkça arttı. Bir gündü, Cüzeyme, nedimeleriyle yeyip içerken Adiyy, yine şarap sunuculuğu yapıyordu. Kız, Adiyy'e haber yolladı:

— Bu gece tam fırsattır. Şarabı, padişaha sun. Ama karışık şarap olmasın, saf olsun. Nedimlere ise karışık, sulu olarak ver ki, padişah sarhoş olsun, nedimler ise ayık kalsın. İşte bu demde beni padişahıtan iste, nedimleri tanık tut! dedi.

Adiyy de öyle yaptı. Cüzeyme'nin sarhoşluğu ânında gerçekleşti. Adiyy de, onun kız kardeşini istedi.

Cüzeyme de:

— Verdim! dedi. Nedimler bu söze tanık oldular. Cüzeyme yatıktan sonra kız, Adiyy'i sarayına çağırıldı. O geceyi Adiyy'le birlikte geçirdi. İkisi de ne muradları varsa ona erdiler. Tesadüf bu ya, kız o geceden itibaren hamile kaldı.

* * *

Sabah olunca, Cüzeyme uykudan uyanır. Tahtına çıkar oturur. Adiyy ona hizmet ederken ondan hoşça bir koku duyar. Adiyy'e sorar.

O da:

— Güveylik kokusudur bu! diye cevap verir.

Cüzeyme de:

— Güveyliği nerede buldun? diye sorar.

O da:

— Bu gece padişah bana kızkardeşini verdi! deyince, Cüzeyme:

— Bu nasıl sözdür? diye sorunca nedimler şehadetle:

— Öyle ettin! Kızkardeşin Rakkase'yi dün gece Adiyy'e verdin! dediler. Cüzeyme bu haberi işitince çok perişan oldu. Boynunu büküp hayli zaman düşündü, kaldı. Adiyy de onun bu halini görünce kendisini öldürmesinden korktu. Dışarı çıktı, kılıncını kuşandı. Atına bindi kendi kavminin arasına kaçtı.

Bir zaman sonra Cüzeyme başını kaldırıncı karşısında şarap sunucu Adiyy'i görmedi. Sonra kızkardeşi Rakkase'yi çağırıldı:

— Bu ne rezâlettir, bu ne rüsvaylıktır ki, eyledin? Bir Arap çocuğuna varmağa razı oldun! dedi.

Kız da:

— Elimden ne gelir. Bana danışmadın ki; "Razı değilim!" diyeyim. Teklifsiz, sen beni ona vermiştin. Ben de sana bir söz söylemeğe korktum! dedi.

Cüzeyme:

— Madem ki iş böyle oldu. Elden ne gelir? dedi. Adiyy de yurdunda bir bey oğludur. Kayıramam, verdimse arlanacak bir durum yok! dedi.

Sonra:

— Adiyy bulunmadı. Acaba nereye gitti? diye sordu.

Nedimleri:

— Senden korktu, kaçtı. Kavminin arasına gitti! dediler.

Cüzeyme, kızkardeşini, Adiyy'e sevdiğinden çok Adiyy'nin kaçıp gittiğine daha çok yandı, acındı. Ardından adam göndermeyi diledi. Onu yine geri getirtmek diledi.

Sonra:

— Geri gelsin! demeğe pişmanlık gösterdi.

— Çünkü, dedi, ben onu istediğim zaman kendisi için istiyor! derlerdi. Şimdi ise:

— Kızkardeşi için istiyor! diyecekler. Diyerek bundan arlandı, utandı.

Öte yandan Adiyy ise geceyi gündüze katıp kendi iline ve kabilesinin arasına varıp erişti. Bu sırada anacığı ölmüştü. Kavmi, Adiyy'in gelmesine çok sevindi, şad oldu. Aradan birkaç gün geçti. Adiyy yolda yürürken bir Arap kızı ona vuruldu, âşık oldu. Adiyy de o kızı sevdi. Kızın kardeşleri bu haberi duydular. Bir gün Adiyy'yi bir uçurumdan aşağı yuvarlayıverdiler. Uçurumdan aşağı yuvarlanan Adiyy ölmüştü.

* * *

Cüzeyme'nin kızkardeşi Rekkaş ise dokuz aydan sonra bir oğlan çocuk dünyaya getirdi. Güzellikte hemen hemen babasına benzemekteydi. Adını Adiyy oğlu Amr koydu. Dört yıl onu besledi. Ağabeyi

Cüzeyme'ye onu göstermedi. Dört yıl sonra bir gün anası Amr'ı süsledi. Ona güzel giysiler giydirdi. Aldı ağabeyi Cüzeyme'nin katına götürdü. Cüzeyme bebek Amr'ı görünce gönlü bu çocuktan hoşlandı. Onu dizine aldı. Kendisine çok armağanlar verdi. Onu sevdi. Kendisinin Amr gibi iki de oğlu vardı. Amr'ı da o iki oğlu gibi besleyip terbiye ederdi. Ama küçük Amr, çok güzel konuşur, zekâ pırıltısı gösterirdi. Küçük olduğu halde garip sözler söylerdi. Öyle ki şimdi onun her sözü bir Atasözü haline gelmiştir.

Biri budur ki, Cüzeyme ne zaman bahar günleri gelse tomlan, mantar ve bunlara benzer şeyler toprakta belirse çadırla sahraya çıkarırdı. O, yerde boy gösteren bitkileri toplayıp yerdi. Bu geleneği üzere bir bahar sahraya çıkmıştı. İki oğlan çocuğu ile birlikte o Amr'ı da tomlan ve mantar toplamağa yollamıştı. Çocuklar, iyice olgunlaşmış tomlân bulunca yerlerdi. Ancak kendilerinin beğenmediklerini babalarına ayırırlardı. Amr ise iyi olanlarını yemezdi, padişaha saklardı. Hepsini de bulduklarını devşirdiler. Cüzeyme'ye, onları, götürdüler. Cüzeyme, o yemişlere baktı. Amr'ın getirdiklerinin iyice, kendi oğullarının ise kötü olduklarını gördü. O zaman Amr'a:

— Senin kopardıkların niçin iyice? Bunları nereden seninkiler kadar olgun değil? diye sordu. Amr dayısına şu cevabı verdi:

Her yemiş devşirenin eli ağzına varır, bu kendi kazancımdır, ağzımın kazancıdır! dedi.

Bu söz, Arap dilinde atasözü haline gelmiştir. Hatta mü'minler emiri Ebi Talib oğlu Ali (r.anh) bir gün Beyti Mukaddes'e varmıştı. Ganimet mallarını getirdiler. Hazret-i Ali, kendi kazancını ortaya koydu. Öteki kişiler kazançlarının iyilerini gizlediler. Daha az ganimet ortaya koydular. Hazret-i Ali (Allah onun yüzünü kerim kılsın) ganimetlere baktı, şöyle dedi:

**Kazancın iyisini ağzına attı,
Ben elime geçeni ortaya koydum, işte!
Beni aldatmayın siz, ortaya koyun malı,
Ganimet mallarında hiyanet olmaz hiç te!**

Hazret-i Ali (Kerimallahü vechehu) böyle söyleyince, gaziler ne gizledilerse, hepsini ortaya koydular.

İşte Cüzeyme de küçük Amr'dan o sözleri işitince, o sözlerden hoşlandı, bir altın halka yaptırttı. Onu Amr'ın boynuna geçirdi. Gece olsun, gündüz olsun o halka, her zaman Amr'ın boynunda dururdu. Arap padişahlarında boncuk takınmak, halka edinmek gelenek haline gelmiş değildi. Bunlar Acem padişahlarında görülürdü. İşte Arap beylerinden boynuna gerdanlık takan ilk bey bu Amr olmuştu. Bundan ötürü kendisine Gerdan sahibi Amr denilmiştir.

Cüzeyme, Amr'ı on yaşına gelinceye kadar, lütufla, izzet, ikram içinde büyüttü. Besledi. Sonraları, bir gece devler Amr'ı divâne eylediler, onu döşeginden alıp gittiler. Bundan, hiç kimsenin haberi olmadı. Amr, delirerek dağlara düştü. Ne zaman insanlardan birisini görse saklanır, gizlenirdi. Hayvanlarla yürürdü.

Cüzeyme, Amr'ın gittiğini duyunca, atına bindi, onun ardından yürüdü. Dağları, gölleri, sahraları aradı. Ülke, kent demedi, tamam on yıl Amr'ı arayıp durdu. Ama, hiç bir kez ondan ne nam, ne de iz bulamadı. Irak'a, Arap çölüne, Şam'a, Anadolu'ya ve Acem ülkesine adamlar gönderdi. Ne kadar onu aradılarsa da çare bulamadı. Amr, yalnız Şam çöllerinde bulunurdu. Baş açık, yalın ayak, vahşi hayvanlarla birlikte yürür, giderdi. Gövdesinin kılları uzamıştı. Kendisini kıl bürümüşü. Hatta tırnakları da uzamış, kuş pençesine dönmüşü.

* * *

Böylece on yıl geçmişti. Amr'ın aklı başına geldi. Divaneliği geçti. Kendisini bir sahrada buldu. O zamanlar, Şam ilinin içinde iki kardeş vardı. Akıl sahibi, edep ehli gençler idiler. Birine Mâlik, birisine Ukayl denirdi. Bu iki kardeş, Şam'da Cüzeymet'ül-Ebraş'ın kapısına gitmişler, orada hizmete başlamışlardı. Bir genç kadını da yanlarına almışlardı. Onlara hizmet etmekteydi, yemeklerini pişiriyor, kadehlerini doldurup ellerine veriyordu. Onlarla sohbette bulunuyor, hoş beş ediyor. Saz da çalardı. Bu kadından başka yanlarında kimse yoktu.

Bunlar, Cüzeyme'nin kız kardeşinin Amr adındaki oğlunun belirsiz olup gittiğini, on yıldan beri görünmediğini işitmişlerdi. İki kardeşin yanındaki kız onların önüne pişmiş kuzu eti getirmişti. Ansızın Amr, onları gördü, nice zaman vardı ki insan yüzü görmemişti. Yanlarına geldi. Onlar, Amr'ı görünce korktular. Ne yaratık olduğunu bilemediler.

Amr geldi. Onlara selâm verdi geçti. Karşlarına oturdu:

— Yemeğe buyurunuz! diyeceklerdi. Fakat, Amr'ın göğsündeki kıllarından, uzun tırnaklarından tiksinti duydular. Onlarla birlikte olan kızın adı Ümmü Amr'dı. Kuzunun bir ayağını kopardı. Amr'ın eline sundu.

O da:

**Sen köleye verirsin güzel ayak budu'nu,
O köle tamah eder bir kol buduna oysa!**

Dedi. Bu sözde Araplar arasında bir atasözü haline gelmişti. Hatta Acem ilinde bile bu şakayı yaparlar.

**İte kemik verirsın,
Ete de tamah edcr!**

Derler.

Amr, o sözü söyleyince iki kardeş, onun söz ehli olduğunu anladılar. Yemeğe de çağırdılar. Kız kalktı. Şarap getirdi. Eline bir bardak aldı. Ona şarap doldurdu. Bu kadehi Malik'e uzattı. Sonra Akil'e verdi. Üç kadeh doldurdu. Amr, kadehlerin kendisine sunulacağını umuyordu. Ama, kız kadehi ona vermedi. Yine Mâlik'e uzattı. O saat içinde Amr, esinlendi. Şu beytleri söyledi:

**Ey Ümmü Amr âdet böyle değildir bil sen,
Kadeh, verilen yerde sağa dek döndürülür.
Sıra bize gelmişti, sırayı bozdun, gittin,
Biz bir kötü değiliz, sadaki de görülür!**

İki kardeş, bu şiiri Amr'dan noksansız dinleyince, ona:

— Sen ne kişisin? Nereden geliyorsun? Bu çöllerde yalnız başına yalın ayakla niçin dolaşıyorsun? diye sordular.

O da:

**Eğer benim, soyumu bilmezseniz bilin ki,
Ben Adiyy oğlu Amr'ım Adiyy oğlu Amr'ım ben!**

Bu sözleri duyunca iki kardeş ilerledi. Amr'la konuşmağa başladılar. Başından saçlarını kestiler. Tırnaklarını kestiler. Ona yeni giysiler giydirdiler. Çok sevindiler:

— Cüzeymet'ül-Ebraş'a bundan daha güzel armağan olmaz! dediler. Amr'ı aldılar. Padişahın sarayına geldiler. Cüzeyme, Amr'ı görünce önce onun kızkardeşinin oğlu Amr olmasına inanmadı. Çünkü yüzü başka bir yüz olmuştu. Anasına yolladı:

— Görsün nasıl! dedi. Bu oğlu Amr mıdır? dedi. Anası Rakkaş oğlunu görünce bildi, tanıdı. Onu karşıladı. Öptü, kucakladı. Bağrına bastı. Onu bir kaç gün evinde alıkoydu. Dışarı çıkarmadı. En sonunda rengi, benzi yerine geldi. Sonra en güzel giysiler ona giydirdi. Ağabeyi Cüzeyme'ye yolladı. Cüzeyme, Amr'ı görünce şaşırdı, kaldı. O iki genç, Amr'ı nasıl gördüklerini Cüzeyme'ye bildirdiler. O da son derecede sevindi. O iki gence nimetlerde, ihsanlarda bulundu:

— Benden ne dilerseniz dileyin! dedi.

Onlar da:

— Dileğimiz, katınızda bulunmak, hizmetinize koşmaktır! dediler.

Cüzeyme, ikisini de kendisine nedim edindi. Dünyada ömürleri oldukça Cüzeyme'nin musâhibi oldular.

Cüzeyme de o anda:

— O altın halkayı getirsinler! diye emir verdi. Boynuna da geçirsinler! dedi. Halka getirildi. Amr'ın boynuna geçirmeği dilediler. Halka, boynuna dar geldi.

Amr:

— Amr büyüdü artık, halka boynuna sığmaz ki! dedi. Bu sözde Arap diline bir atasözü olarak girdi, yerleşip kaldı.

Bu Mâlik ile Ukayl, Cüzeyme'nin nedimleri olarak Arap diyarında ün salmışlardır. Gayet dost olan kişiler ve bir saat bile birbirinden ayrılmayan kişiler bu iki kardeşle Cüzeyme'nin dostluğuna benzetilir. Şairlerin bunlar üzerine yazılmış şiir ve kıtaları çoktur. Ebû Hırâşî'l-Hindi de bu yolda bir kaç beyt söylemiştir.

Cüzeyme bundan sonra, Adiyy oğlu Amr'ı kendi çocukları ile birlikte besledi. Onu hatta onlardan da çok severdi.

CÜZEYME'NİN, ZARB'IN OĞLU ÖMER'LE YAPTIĞI SAVAŞIN HABERİ

Bu sözler, Cüzeymet'ül-Ebraş ile Zarb oğlu Ömer'in savaşını açıklar.

Irak ile Şam arasında, sekiz parça şehir bulunuyordu. Her şehrin nice köyleri, illeri, hem de ekinlikleri vardı. O şehirlerin birisi Musul, biri Hubeyde, biri Şeref, biri Rahbe, birisi de Hire idi. Her şehrin arasında, çölde, iklimler çoktur. Bunlardan birisi de Sâmile şehridir. Ona Cezire de denir. Bu ile Cezire denilmesi şundandır ki bir yanı Dicle, öteki yanı Fırat ırmaklarıdır. Bu iki suyun arasındadır. O Cezire'nin sultanının adına Zarb oğlu Ömer denilirdi. Yanında çok kişileri ve askeri vardı.

* * *

Bir gün Ömer, Cüzeyme'nin üstüne saldırmak ve Irak'ı Cüzeyme'nin elinden almak diledi. Hemen askerini hazırladı. Cüzeyme'nin üstüne yürüdü. İki asker birbirine yaklaşıncı askerini Cüzeyme'nin üstüne sürdü. Cüzeyme de onu karşıladı. Cenk başladı, Hak Teâlâ, fırsat verdi. Cüzeyme, Zarp oğlu Ömer'i alt etti. Askerini kırdı, geçirdi. Ömer'i de öldürdü.

* * *

Bu Zarb oğlu Ömer'in bir büyük kızı vardı. Çok zeki bir kızı. Babasının hazinelerini açtı. Askere o kadar bağışta bulundu ki, hepsi de genç kızın babasının yerine padişah olmasına rıza gösterdiler. Sonra bu kız, asker topladı. Cüzeyme'nin üstüne yürümeyi ve babasının intikamını almayı düşündü. Bu kıza Zebâ derlerdi. Bu Zebâ onun lâkabıydı. Asıl adı Nâile idi. Zebâ adı, onun başındaki saçlarının çokluğundan ötürüydü. Araplar, başında bol kıl bulunana Zebâ derlerdi.

Zebâ'nın bir kız kardeşi vardı. Adı Zeynep'ti. Zebâ, bu kızkardeşi için Fırat ırmağı kıyısında birköşk yaptırmıştı. Kış mevsimi gelince, o kızkardeşini alır, köşkte günlerini geçirirdi. Yaz vakti gelince de çadırlara göçerdi. İlinin güzelliğini temâşâ ederdi. Bu hususu Zeba, o kızkardeşine danıştı. O kız da ona:

— Bu ettiğin tedbir yanlıştır. Kimse Cüzeyme ile baş edemedi. Eğer sen de ona birşey yapamazsan, bir gün gelir, topraklarımızı elimizden alır. Kökümüzü keser! dedi.

Zebâ da:

— Ya ne yapmamız gerek? diye sordu.

Zeynep de:

— Hile de erliktendir! Ona hile ile diz çöktürmek gerektir! dedi. Zebâ, bu sözleri işitince sevindi. Onun doğru düşündüğünü bildi, anladı. Uğraş yapmanın, savaşta bulunmanın tehlikesi çoktu. O zaman cenkten vazgeçti. Hileye baş vurdu. Cüzeyme'ye bir mektup yazdı. Ona ulu bir kişi yolladı. Çok çeşitli hediyeler gönderdi.

Mektubunda da şunları yazdı:

"Ben, babamın ve anamın adını unutturmamalıyım, diye babamın iline el uzattım, yönetimi elime aldım. Halkı kendime itaat ettirdim. Ama, kadın kısmı ne kadar zeki olsa, yüce bir padişahta olsa sonunda erkeksiz olamaz. Kadının izzeti, şerefî kocasıyledir. Şimdi ki halde yeryüzünün padişahlarını gözden geçirdim, senden başka hiç kimseyi kendime revâ görmedim. Çünkü sende o kadar mal, o kadar asker var ki, başka Arap padişahlarında yoktur. Bu ile, gerektir ki, kadem basasın. Gelip beni hatunluğa isteyesin. Hattâ cariyeliğe isteyesin. Ben senin hatunun olayım. Bu toprak, bu yurtta senin elinde ola. İki memlekette elinde bulunsun. Ondan sonra فرمان senindir. Murâdın ne ise onu görürsün!"

* * *

Cüzeyme, bu mektubu okudu. Bu satırlardan gönlü çok hoşlandı, haz duydu. Zebâ'nın katına gitmeyi düşündü. Beylerini, vezirlerini ve ulu kişilerini topladı. Onlara danıştı. Çoğu:

— Çok iyi olur! dediler.

Ama, Cüzeyme'nin yanında bir bey vardı. Adına Kusayr derlerdi. Kendi kullarından birisinin oğluydu. Ona Kusayr bin Saad derlerdi. Benilâhm kabilesindendi. Cüzeyme, Kusayr'in babası Saad'a cariyelerinden birisini vermişti. İşte bu cariyeden bu Kusayr dünyaya gelmişti.

Cüzeyme, bu Kusayr'a danıştı. Kusayr da:

— Vallahi, bu düşünceniz yanlıştır! O Zebâ'nın bu sözünde hile vardır. Şimdi bu Zebâ, babasının tahtına oturmuştur. Asker, hazine, bütün onun elindedir. Sen ise onun babasını öldüren kimsesin. Sen bu niyetle oraya askerle gitmelisin. Çok kişi ile varmak gereğindesin. Eğer onun iline gidince, gaflet içinde olursan onun avucuna düşersen, kesilen baş yerine gelmez. İnsanın, kendi canı ile tek çift oynaması doğru olmaz. Gafil olma ki, sen oraya varınca kendini ele vermeyesin! dedi. Cüzeyme, bu sözleri söyleyen Kusayr'a güldü.

Kusayr da:

**Tedbirin evde geçer,
Yaban ilde geçmezdi!**

Dedi. Bu sözde Araplar arasında bir mesel olup kalmıştır.

Kusayr:

— Zebâ mademki gelmek istiyor, adam gönder, sen onu iste, getir! dedi. Kusayr böyle deyince Zebâ'nın elçileri itiraz edip dediler ki:

— Dünyada hiç görülüşmüdü ki bir kadın: "Beni al! diyerek kendi gelmiş olsun? Erkeğin kadına gitmesi gerektir!" dediler. Cüzeyme de, adı kısacık anlamına gelen Kusayr'ın sözüne iltifat etmedi ve:

— "Boyuna kısa olanın sözüne itibâr yok!" dedi. Hemen Zebâ'nın dâveti hazırlığına başladı. Evini, akrabasını, kızkardeşinin oğlu Amr'a ısmarladı. Askerinin arasında da ulu bir bey vardı. Adı, Cirmî oğlu Amr'dı. Onu yerine halife bıraktı. Topraklarını ona ısmarladı. Kendisi bir çok hâs kişilerle Zebâ'ya gitti. Ama bu Kusayr'ı da kendisi ile birlikte alıp götürdü.

Zebâ hatunun oturduğu şehrin adı Bekka şehriydi. Adı, Arap atasözlerinde:

Bibekkate ebremel emr.

Olarak geçer. Bu güne kadar da söylene gelmiştir. Damratü'l-Te-mimi oğlu Cedi oğlu Nehşel, öğüt dinlemeyen, fırsatı kaçırdıktan sonra pişman olan kişi hakkında şu şiiri yazmıştır:

Cüzeyme, Irak'tan çıktı. Fırat nehri kıyısında Cezâre sınırına kondu. Hire'ye erişti. Oraya geldiğine pişman oldu. İçine korku düştü. Yanındaki Kusayr'a:

— Bu hali nasıl görüyorsun? diye sordu.

O da:

— O senin tedbirin evide kaldı! dedi.

Bu da Araplar arasında bir mesel olarak kalmıştır.

Arap yurdunda yine göçüldü. Cüzeyme yeni bir menzile kondu. Zebâ'nın elçileri geldi. Ona birçok hediyeler getirdi. Cüzeyme, Kusayr'a:

— Durumu nasıl görüyorsun? diye sordu.

O da:

— Senin, olmasını istediğin işin tehlikesi yanında, bu armağan azdır! dedi.

Bu sözde dillerde bir mesel olarak kaldı.

Zebâ'nın elçileri:

— Zebâ buyurdu ki bütün askeri padişaha karşı gelsin! dediler.

Cüzeyme, Kusayr'a:

— Benim gönlüme korku düştü. Şimdi ne hile etmek gerek! diye sordu.

— Yarın asker senin önüne geldiği zaman, eğer atlarından inip sana gönül hoşluğu, tevâzû gösterirlerse, bu işin iyiliğine delalettir. Eğer, atlarından inmezler ve dört çevremizi sararlarsa, işimiz haraptır! dedi.

Cüzeyme:

— O zaman ne hile eyleriz? diye sordu.

Kusayr da:

— Atın Gadbâ yanında yedekte olsun. Ona bin kamçını vur. O at kadar bir at seğirtmez. Seni kendi iline eriştirir. Arkanda kalacak hal-kının da halini Allahü Teâlâ onarır! dedi.

Gerçekten Cüzeyme'nin çok hızlı koşan bir atı vardı. Kuş gibi koşardı. Arap illerinde onunla seğirtir bir at yoktu. Bu at, Cüzeyme'nin yanında yedekteydi. Kusayr'ın bu sözü ile Cüzeyme'nin yüreği ferahladı. Gönlü biraz teselli buldu.

* * *

Vaktaki sabah oldu. Cüzeyme yine atına bindi. Biraz ilerleyince karşıdan bir askeri birlik görüldü. Cüzeyme'nin yanına geldiler. Fa-

kat ne yer öpüldü, ne hürmet gösterildi. Aksine Cüzeyme'nin önü ve ardı sarıldı. Onu ara yere aldılar. O da bu hâli anladı. Yürük atı Gadbâ'yı göstererek:

— Atımı altıma çekin! dedi. Ona bineyim.

Fakat, ötekiler de Gadbâ'nın ne kadar yürük, uçar bir at olduğunu duymuşlardı. Adını da biliyorlardı. Cüzeyme'nin bu atı niye istediğini anladılar:

— Hayır, dediler. Bindığın at sana yeter! Başka ata ne hacet? Hiçte gerekli değildir o! dediler ve yürük at gadbâyı onu bindirmediler. Kusayr, bu hali görünce her şeyi bildi, anladı, atını geri çekti. Cüzeyme ilerleyince, o gadbâyı atladi. Onu, geriye döndürdü. Bir kamçı vurunca at, askerin arasından fırladı, gitti. Yerden çıkardığı tozunu bile göremediler.

Cüzeyme iki arada kaldığını anladı! dedi. Bu da bir mesel söz haline geldi.

Gadbân ile geri dönen Kusayr, o gün atını gün boyunca sürdü, gitti. Güneş dolanıncaya kadar otuz fersah yol almıştı. Irak sınırında Burç adındaki bir köye erişti. Kusayr orada attan indi. Gadbâ da yere düştü, can verdi. Şimdi de o köye:

— **Burcu'l-Gadbâ** derler.

Öte yanda ise Zebâ'nın askerleri Cüzeyme'yi ortaya alıp götürdüler. Zebâ ile gerdeğe koydular. Zebâ'nın ise kasığındaki kıllar o kadar uzamıştı ki onları saç deliği gibi iki belik etmiş ve ördürmüştü. Cüzeyme'ye destur verildi. O da Zebâ'nın yanına girdi.

Genç kadın:

— Ey Cüzeyme! Benim yanıma ne iş işlemek için geldiniz? diye sordu.

Cüzeyme de:

— Güvey olmaya geldim! deyince Zebâ donunu açtı. Kasığını Cüzeyme'ye gösterdi:

— Ey Cüzeyme! dedi. Bir kadının iki kasığındaki kıl bu kadar uzarsa o gelin mi olur? Ya bir erkeğin yüzü senin yüzün gibi olursa ona güveylik mi yaraşır? Ben senin başını kesmek için getirttim. Babamın öcünü, kanını senden alayım, dedim.

Zebâ bunları söyledikten sonra emir verdi. Cüzeyme'yi siyaset yerine götürdüler. Arabistan'da bir gelenek vardı ki ne zaman padişahlardan birinin boynunu vurmak isteseler, bir sahtiyandan meşin örtü döşerler. Üstüne kum dökerler. Kanını toprağa akıtmazlar. O kanı bir leğene alırlar. Bu şekilde, Cüzeyme için de yere meşin örtü döşendi. Altın bir leğen getirildi. İki kollarının şah damarlarından kan aldılar. Leğenin içine akıttılar.

Zebâ:

— Padişahın kanını ziyan etmeyin. Çünkü padişah kanı ziyan olmaz! dedi.

Cüzeyme de:

— Bırakın o kanı ki ziyan olsun. Yeter ki o kanı sahibi kaybetsin! dedi. Ve bu söz son sözü oldu ve can verdi.

* * *

Öte yandan Kusayr, Cüzeyme'nin ölüm haberini alınca, Adiyy oğlu Amr'ın huzuruna çıktı. Amr ibni Cürmi'nin katına geldi. Vaziye-ti bildirdi. Ordu, Cüzeyme'nin öldürüldüğünü duyunca iki taraf oldu. Kimisi Amr ibni Adiyy'i kendilerine bey etmek istediler. Kimisi de Amr ibni Cürmi'yi!.. Aralarında az kalsın, kılıç oynanacaktı. Kusayr araya girdi, onları barıştırdı.

Dedi ki:

— Melik, Adiyy oğlu Ömer olsun! Cürmi oğlu Amr başkomutan Serasker olsun! dedi. Ordu, Adiyy oğlu Ömer'in melik olmasını isteyince onu bey seçtiler. Amr da, Kusayr'a izzet eyledi. Çok armağanlar verdi.

— Oturmanın zamanı değildir. Tâ ki padişahımın kanı istenmelidir! Vacip olan şudur ki sen de o padişahın kanını istemelisin. Sonra padişahlığa oturasın! dedi.

* * *

AMR İBN-İ ADİYY'İN ZEBÂ'YA ZAFER KAZANMASI

Bu bölüm, Adıyy oğlu Amr ile Zebâ kadın arasında olan serüveni, olanı biteni bildirir.

Rivayetçi der ki:

— Bu yanda Zebâ oturmuş babasının öcünü Cüzeyme'den aldığı için sevinç içindeydi. Adıyy oğlu Amr'ın, onun yurdunu ele geçirdiğini ve Irak memleketine padişah olduğunu duydu. Zebâ bu haberi alınca korktu.

— Amr, Cüzeyme'nin öcünü almak istese gerektir! dedi. Zebâ'nın yanında bir yıldızbakan vardı.

O kişi Zebâ'ya:

— Senin ecelin bir yavuz düşünceli kişinin elinde olsa gerek! Onun da adı Amr'dır. Fakat, o Amr, seni kendisi öldürmeyecektir. Sen, kendi elinle kendini öldüreceksin! demişti.

Zebâ, bu sözden korktu. Cezire'den çıkmaz oldu. Kız kardeşinin köşkünde otururdu. Bir şehirden bir şehre de gitmez oldu. Zebâ'nın güzel resimler yapan bir ressamı vardı. Çok güzel yüz resimleri yapardı. Bu ressamın adı da Fıkrâm'dı. Zebâ, bu ressamı çağırıp yanına getirtti. Ona sayısız bağışlarda bulundu. Kendisini Adıyy oğlu Amr'ın şehrine kıyafet değiştirip yolladı. Ve:

— Var onların adamları ile tanış, biliş. Onlara resimler yap, tâ ki onlar senin bir ressam olduğunu anlasınlar. Bu haberi Amr'a bildirsinler. Amr da senin sanatını öğrenince artık onun katına da girip çıkar olursun. Onun da, bana üç türlü resmini yaparsın. Bir resmini otururken yap. Bir resmini dururken yaparsın. Bir resmini de ata binmiş halde yaparsın. Kişi hangi giysiyi giymektedir, yaz giysisi nedir? Bunları da öğrenirsin. Sonra o resimleri bana getirirsin. Eğer o, benim üstüme yürürse, ya da bana bir hile, bir oyun yapmağa kalkarsa, ben de, o resimlerden onu görünce bileyim! Ondan sakınayım! dedi.

Bu buyruktan sonra o ressam, gitti. Bir yıl Amr'ın sarayına gidip geldi. Onu, nasıl görmek diledi ise öyle gördü. Resimlerini yaptı. Ve Zebâ'ya getirdi. Zebâ da o resimleri sakladı. Ve:

— Sarayın içinden, yerin altından bir uğru (hırsız) yolu açınız, şehirden dışarı bir sarp hisar vardır. Bu gizli yol oraya kadar gitsin.

Bu gizli yolu açtırmasından muradı şu idi. Eğer başına bir iş gelecek olursa ve kendisi burada, sarayda bulunacak olursa, bu yoldan çıkacak ve kaçacaktı. O hisarda korunacaktı.

Bu hal üzerine bir yıl geçti.

Kusayr, Adiyy oğlu Amr'a:

— Sen, dayının öcünü almayacak mısın? Senin dayının, intikamı unutulacak padişahlardan mıdır yoksa? dedi.

Amr da:

— Nice etmek gerek? diye sordu. Sonra şöyle dedi:

"O'Zebâ ihtiyatlı bir kadındır, hatta o uçan tavşancıldan daha da tedbirlidir! O nasıl ele geçer? Bunu sen söyle bana."

Bu söz de dillere destan olup kalmıştır.

Kasir de:

— Sen benim burnumu kes! Arkamı da kamçıla. Beni bu hal ile şehirden kov, sür, Ben onunla ne iş edersem edeyim! dedi.

Amr:

— Ben, senin bu söylediğini kabul edemem. Benden sana böyle bir izin verilmesi imkansızdır! dedi.

Kasir de:

— Sen benim yapacağım işi bana bırak! Kanımdan uzak dur. Ben her ne istersem yapayım! Benim yüzümden sana hiç bir kusur, leke gelmez! dedi.

Amr da:

— O halde, ne diliyorsan öyle yap! dedi. Kasir de gitti. Kendi burnunu kestirdi. Sırtını kamçılattı.

Halk onu görünce:

— Bilinmeyen bir yerdeki hilesi için burnunu kestirdi! dediler. Bu anlama gelen arapça sözler de o âlemde mesel (atasözü) halinde kaldı. Hatta bir Arap şairi bu sözleri şiirlerine eklemiştir. Şair Mütemellis de yazdığı bir kaside de bu meseli yâda getirmiştir ve şöyle demiştir:

**Burnunu dost yoluna kestirdiği şundandı.
Hile ile düşmandan bir öç almasındandı!**

Böylece Kasîr burnunu kestirerek kalktı, Irak'tan yalınayak, başı kabak, yaya yürüdü. Üstündeki elbisesi parça parça olmuş bir halde Cezire'ye geldi.

Zebâ'ya:

— Kasîr geldi! dediler. O da onu getirtti. Halini sordu. Ve:

— Bu halin ne haldirki sana kıymışlar? diye sordu.

O da:

— Bana bu işi Amr etti. Suçu benim üzerime yükleyerek:

— "Dayım Cüzeyme'yi o Cezire'ye götüren sensin. En sonunda onun canına kıydın. Sonra da kaçtın, gittin! dedi ve bana bu koğuculukları etti. Sonra da zindana attırdı. Bir ay zindanda kaldım. En sonra fırsat buldum. Zindandan kaçtım. İşte, şimdi senin yüce devletine geldim. Hiç bir padişaha hizmet etmem bir şey ifade etmez. Ama sana hizmetimin manası başkadır! dedi.

Zebâ, Kasîr'den bu sözleri işitince inandı. Gönlüne her söz hoş geldi. Ona çok nimetler sundu. Onu yurduna kabul etti. Güzel bir evde konaklattı. Armağanlar, önüne yaydı. Bir zaman hal, böyle geçti. Zebâ onun akıllı ve tedbirli olduğunu bilmekteydi. Onunla yurdunu yönetmesi hakkında toplantı yapar. Onun da fikirlerini sorar, öğrenirdi. Kâsir de Zebâ'ya öğütler verirdi. Ona daima samimilik gösteriyordu. Zebâ da bu hallere inandı. Ondan emin oldu. Onu vezirlerinin arasına soktu. Yakınlarından biri yaptı.

Aradan bir yıl geçti. Zebâ'ya onun her hali hoş göründü. Bir gündü. Zebâ Kasîr'le otururken Irak'ın güzel giysilerinden ve kumaşlarından söz açıldı.

Zebâ:

— Böyle giysiler ve böyle kumaşlar benim hazinemde yoktur! dedi.

Kasîr de:

— Ey sultanım! dedi. Bunlar gibi kumaşlar ve giysiler, Irak'ta çoktur. Eğer sultanım buyruk verirse o yerin kumaşından gidip alayım bir bezirgân, bir tüccar kılığında oraya varayım. Tâ ki beni kimse tanıyıp bilmesin. Orada kendi kumaşlarımı satayım, Irak'ın o güzel, o nefis kumaşından alayım. Buraya getireyim. Siz sultanımıza hangisi lââyıkta onu kabul buyurursunuz. Geri kalanlarını da satarım. Bu kadar mal da sahibini bulsun! Çünkü bundan sonra askerlik, sipahilik benim elimden gelmez. Bezirganlıktan başka bir işe de yarayamam. Artık benim yapacağım iş tüccarlıktır veya öğütlerde bulunmaktır! dedi.

Bu sözler de Zebâ'yı çok hoşlandırdı. Kasîr'e, yeni yeni nimetler sundu. Kasîr de Cezire'de ve Irak'ta değer taşıyan ne nesne varsa, onlardan aldı. Zebâ da onu tüccarlar arasına katıp Irak'a gönderdi. Onlar da Irak'a gelip Amr'ın bulunduğu şehre kondular. Kasîr, elindeki kumaşları sattı, Irak'ta bulunan nefis dokuma bezlerden tuhaf Irakî giysilerden satın aldı. Bir gece de kimse görmeden, bilmeden Amr'ın sarayına geldi. Kendisinin halini ona bildirdi. Hemde ondan eşi olmayan garip kumaşlardan aldı. Bundan sonra Irak'tan çıktı. Yine Zebâ'nın yanına döndü.

Fakat, Kasîr'in Irak'a tüccar kılığında hareket etmesine Zebâ'nın kız kardeşi ona:

— Ey Zebâ! İyi iş yapmadın! Bunca kumaşı, bunca şeyleri bir kişiye teslim edip gönderdim. O ise yeniden senin yanına gelecek değildir! dedi.

Zebâ da:

— Eğer benim yanıma gelirse bana vefa göstermiş olur. Ve eğer gelmezse bu verdiğim şeyler ona helâl olsun. Çünkü benden dolayı o burnunun kesilmesi ve memleketinden sürgün edilmesi felâketine uğradı! dedi. Bu verdiğim şeyler, onların karşılığı olsun ve ona helâl olsun!..

* * *

Kasîr, geri dönünce Zebâ sultan çok sevindi, şad oldu. Onun getirdiği giyecekler, kumaşlar da kendisine gerekli olan şeylerdi. Zebâ, onları satın aldı. Geri kalanını da:

— Dışarı sat! dedi. Kasîr de o kumaşları sattı. Çok kazanç elde etti. Eline de bol bol mal geçti.

Artık dördüncü yıl olmuştu. Zebâ sultan, kendi yanından Kasîr'e 1000 deve verdi:

— Bu develerle ticarete çık! dedi.

Kasîr de:

— Bu develerin çuvaları dardır. Buyurunuz ki kıldan büyük torbalar dokunsun. Tâ ki mallar çuvaların içlerine bol bol sığsın. Develere de kolaylık olsun! dedi.

Zebâ da:

— Bin çift torba dokunsun! diye emir verdi ve torbalar dikildi.

Sâbit oğlu Muhammed'den, şöyle dediği rivayet edilmiştir:

— "Harar" denilen büyük torbayı icat eden kişi, bu Kesîr idi. Kesîr'den önce harar denilen o iri torbaları kimse icat etmemişti.

Kasîr, ne kadar yükü varsa bu hararlara doldurdu. 1000 deveye yükletti, Irak'a gitti. Hemen Adiyy oğlu Amr'ın yanına vardı:

— Eğer intikam almak istiyorsan, işte vakit geldi! dedi.

Amr da:

— Ne yapmalıyız? dedi. Kasîr de 2000 harara 2000 kişiyi koyalım. Elleri ok, kılıç, silâh verelim. Üstlerine zırh giydirelim. Sen de bir hararın içine gir. Silahların da yanında olsun. Bu 2000 kişiyi bu 1000 devenin üstüne saldıralım, sonra Zebâ'nın başkentine varalım. Develer, yükleriyle hisara girdiği zaman askerimizi torbalardan çıkaralım. Yürüyüş yapalım. Her kişi yalın kılıncını sıyırsın. Kaleyi alalım. Hem de o kadın sultanın sarayının içinde yerin altında gizli bir yol vardır. Zerâ, o yoldan kaçma çaresini arayacaktır. Ben seni o yolun bitim yerine ulaştırayım. Orada sen hazır bekle. Zerâ, ne vakit oradan çıkarsa, sen hazır ol, onu hemen öldür. İşte o zaman bütün ülke de senin olur. Böylece de Zebâ'dan intikamını almış olursun! dedi.

Amr da:

— Tamam! dedi. Söylediğin yolda iş yapar hareket ederiz! dedi.

Amr, hemen 2000 kişiyi 2000 harara yerleştirdi. Silahlarını da yükletti. Torbaların ağzını, içten kuvvetlice bağlattılar. İplerin ucunu o torba içindeki silahşörlerin eline verdiler. Vakti gelince o bağı ipi kendisi açacak, böylece de kimsenin hararları açmasına muhtaç olmayacaktı.

İş, böylece düzenlenip tertiplenince yola çıkıldı. Zebâ'nın başkentine gelindi. Kasîr kervandan önce Zebâ sultanın yanına geldi. Müjdelede bulunarak:

— Sultanım! dedi. Bu yıl öyle yükler getirdim ki hiç kimse bu türlü yük getirmemiştir! dedi. Zebâ sultan bu sözle çok ferahladı. Altına atını çekti. Başkentten dışarı çıktı. O kervanı ve getirilen yükleri görmek istedi. Fakat bu develerin yüklerinin çok ağır olduğunu gördü.

O vakit şöyle bir şiir okudu:

**Bu develer ne kadar ağır ağır yürüyor,
Her birinin bir demir ağırlığı büyüyor!
Bu türlü bir gelişte ağır silahlar mı var?
Getirdi mi develer yoksa yaban pehlivanlar?**

Zebâ başkentine döndü. Arkadan kervan da şehre girdi, kondu. Şehrin bir kapısında bir nöbetçi vardı. Develerin ağır yükler altında zahmetle başkente girdiğini gördü. Bir ağaçla torbalardan birisine vurdu. Torbanın içindeki adam bağırdı.

Nöbetçi:

— Bu yüklerin içinde hayır vardır inşaallah! Ama onlarda hiçte hayır görünmüyor! dedi.

Kervan gitti, şehrin ortasında kondu. Develer çökteldi. Büyük hararlarda saklı olan silahlı kişiler, torbaların ağızlarını açarak hemen dışarı çıktılar. Bütün silahları ellerinde hazırdu. Her biri yalın kılıçlarını sallayarak başkentine içine yürüdüler. Kasîr de, Amr'ı harardan çıkardı. Zebâ'nın kaçmak için kazdığını yeraltı yolunu ağzına götürdü.

Ona:

— Burada hazır dur. Tâ ki Zebâ gelince onu öldürürsün! dedi. Zebâ, içine düştüğü oyunu anlayınca:

— Bari, bu yeraltı yolundan çıkayım, kaçayım! dedi. Öyle de yaptı. Fakat öteki ucundan çıkınca Amr'ı yolun ağzında buldu. Onun Amr olduğunu anladı. Parmağındaki yüzüğün kaşında zehir vardı. Onu çıkardı yaladı ve:

**Ölürsem de kendi elimle ölem,
Namerdin elinde hayat mı sürem?**

Dedi, hemen zehirlenip yere düştü. Amr, onun Zebâ olduğunu bildi, anladı. Yerlere yuvarlandığına bile bakmadı. Hemen yanına koştu. Onu tepeledi. Sonra bütün askerini çağırttı:

— Kılıçlarınızı kınlarına koyunuz. Hiç kimse, bir kimseyi öldürmesin! Emrini verdi. O memleket halkı Adiyy oğlu Amr'a baş eğdi. O da Zebâ'nın hazinelerine el koydu. Kadın sultanın bütün askerleri Amr'a itaat gösterdi. O da, tâ Irak'a kadar padişah oldu. Bütün Araplar ona itaatkâr oldular. O, bu memlekette 120 yıl hükümdarlık etti. Sonra öldü, oğulları yerine tahta geçti, padişah oldu. Irak, Cezire, Arap çölü, Hicaz oğuldan oğula bunlarda kaldı. Bunlara, Nadroğulları melikleri denilirdi. Bunların haberleri Arap kitaplarında ve Acem tarihlerinde yazılıdır. Hikâyeleri de çok ün salmıştır. Tâ kuzeyde Hilvan Akabesi'ne kadar Tayfalar Meliklerinin elindeydi. Hilvan Akabesi'nden tâ Şam'a kadar...

— Irak,

— Cezire,

— Hicaz. Hep bu Nadroğulları Meliklerinin ellerindeydi. Şam ve Anadolu, Bizans Kayserinin elinde bulunuyordu. Bu memleket bu yolda karar tutmuştu. Bu egemenlik, Erdeşir Babik çıkıncaya kadar sürdü. Babik tayfaları Meliklerini kahretti. Horasan'ı Acem beylerinin elinden aldı. Nadiroğulları meliklerini de bastı. Elllerinden, Irak ve Cezire'yi aldı. Bunların beylerini Bahreyn'e, Hicaz'a ve Badiye'ye yolladı. Bunlar da vardılar, oralarda oturdular ve Erdeşir'e itaat ettiler. Lâkin, Anadolu ve Şam Bizanslıların elindeydi. Bu melikler, Nadroğulları'ndan sonra da çok yıllar Erdeşir'den sonra da Bâdiye'de, Bahreyn'de ve Hicaz'da egemen oldular. Çünkü bunları, Erdeşir Cezire'den ve Irak'tan çıkardığı vakitte, Hicaz'ı, Bahreyn'i ve Yemen'i onlara vermişti. Bunlar da Adiyy oğlu Amr'ın oğullarından birisini başlarına bey seçmişlerdi. Bu yolda padişahlık eder, dururlardı. Nad-

roğulları meliklerinin tahtı ve başkenti Cezire'ydi. Acem meliklerinin başkenti Medâyin'di. Nitekim bu zamanlarda Emirül Mü'minin halifelerinin başkenti de Bağdat'tı. Çünkü o zamanlarda Bağdat şehri yoktu. Erdeşir'den sonra kalan Acem beyleri, Bahreyn'den, Hicaz'dan ve Badi'ye'den el çekmişlerdi. Söylediğimiz gibi burada Amroğulları'ndan birisini bey etmişlerdi. O bey hükmederdi. Bunların sonuncusu Nûman bin Münzir bin Amr bin Adıyy bin Nadr bin Rebi idi. En sonunda onu perviz öldürdü.

* * *

Bu anlattığımız haberdeki Cüzeyme kıssası va Adıy oğlu Amr'ın hikâyesi hep taifeler melikleri zamanında geçmiştir. O zamanların olayları çoktu. Çünkü onlar 400 yıl padişahlık ettiler. Cüzeymet'ül-Tasm ile Cedis olayıdır ki, Melik Hassân bin Tûbba Yemâme'ye varıp onları bastı. Aralarında da nice savaşlar oldu.

YEMEN MELİK'İ HASSAN BİN TÛBBAN VE TASM VE CEDİS HİKÂYESİ

Tasm ve Cedis Arap kabilelerinden iki oymaktır ki Yemen'de bulunuyorlardı. Cüzeymet'ül-Ebraş, Irak yurdunda padişah olduğu zaman o iki kabilenin üstüne, Tasm'lılardan bir kişiyi emir kılmıştı ki adına Amelâk derlerdi. Çok ta zâlim kişiydi. O kadar gaddar bir emirdi ki bir kişi kızını bir er kişiye vermeğe kalksa, kızını önce onun yanına götürürlerdi. O kızın kızlığını ilk önce kendisi alırdı. Bundan sonra kız güveye verilirdi. Bir bakire kızı ona iletmeden ere vermeğe kimde cesaret ve yürek vardı ki? Bu Tasm taifesi de, onun zulmüne yardım ederler, her fesatta yardımdan uzak kalmazlardı. Bütün halk, onun zulmünden ötürü eli kolu bağlanmış, acz içinde kalmış çaresiz olmuşlardı. Ne yapacak, ne edeceklerini hiç bilemezlerdi.

* * *

Böylece nice yıl geçti. Cedis taifesinin bir beyi vardı. Adına Esved bin Affân derlerdi. Bu zâlim Amelâk'ın yaptıklarını işitti. O halkı esirgedi, korudu. Onların kâhyasını birgün yanına çağırdı ve:

— Bu zalimin ne yollarda zulüm ettiğini görüyorsunuz. Nice ar duyulacak işleri yapıyor. Bir melik, halkına bu türlü zulümler etmez.

Bu yolda düşünceniz nedir? Bu zulümlere, bu ıstıraba sabredebilecek misin? Yoksa, benim dediğime uyar mısınız? dedi.

Kâhya:

— Ya sen ne dersin? diye cevap verdi.

Esved de:

— Bana yardımcı olunuz! Sizden bunu isterim! Amelâk'ın bu zulmü etmesi kavminin ve kabilesinin gücünden ötürüdür. Benim fikrimse şudur; Amelâk'a bir ziyafet çekelim. Kabilesinin ulu kişilerini de çağıralım. Ben, Amelâk'ı kendi evimde konuklayım. Kalan halkı siz, birer birer evlerinize alın. Bunun için silahlarınızı, kumların içine gömünüz, saklayınız! Onlar ihtiyatlı davranmazlar. Siz de akşam vaktinden sonra, onların her birini ikişer kişinize sağlamca tutturursunuz. Onun askerlerini kesersiniz. Amelâk'ı bana bırakın. Ben onun hesabını görürüm! dedi. Ve sonra o mazlum halka sordu:

— Böyle bir yardıma ne buyurursunuz? diye sordu.

Onlar da:

— Her buyruğunuza boyun eğerez! dediler.

Böylece bu plân üzerine sözbirliği ettiler. Amelâk ve Tasm kabilesinin ulu kişileri konuk olarak çağrıldı. Her biri bir eve kondu. Akşamdan sonra da çoğu öldürüldü. Kılıçtan geçirildi. Onlarla birlikte gelenlerden de tek kişi ancak kurtulabilmişti. Bu kişi Yemen sultanı Hassan'ın yanına geldi. Adı Rebbah idi. Onlara olanı biteni anlattı. Halkın padişahlarına karşı ayaklandığını, beylerini öldürdüklerini anlattı. Bu Tübban oğlu Hassan ulu bir melikti. O halkın bu yaptıkları harekete kızdı. Askerini topladı. Yemâme üzerine saldırdı. Cedis kabilesine üç günlük yol kalınca, Rebbah, Hassan'a:

— Benim Cedis'te bir kız kardeşim vardır. Adına Yemâme-Güvercin derler. Öyle bir gözü vardır ki üç günlük yoldan her şeyi görür. Ne olduğunu sezebilir! dedi. Hassan, bu işe şaşı kaldı.

Rebbah:

— Şimdi, oraya varmaya üç günlük yolumuz var. Askerine emir ver, ellerine birer budaklı ağaç alsınlar. Yürüsünler. Kızkardeşim, bunları görüp asker olduğunu anlamadan, bilmeden ve onlara haber

verip öğretmeden biz, onlar henüz gafil iken oraya varalım! dedi. Hassan da:

— Her kişi eline birer yapraklı ağaç alsın! diye emir verdi. Öyle de yapıldı. Ağaçları önlerine tutup yürüdüler.

Öte yandan Cedis halkı bu işleri sona erdirdiler. Amma, melikten bir hışım geleceğinden korktular.

Uzakları gören o kadına:

— Ey Yemâme! dediler. Yüksekçe bir yere çık! Dört yanı gözet, bak, üstümüze gelen olmasın!

Yemâme, yüksek bir yere çıktı. Üç günlük yerde, gelen askeri gördü:

— Yemen yönünden bir büyük topluluk geliyor! dedi. Yürüyüşleri insan yürüyüşünü andırıyor. Önleri ise ormanlık, adam görünmüyor.

Halk, Yemâme hatunun bu sözlerine inanmadı. Ertesi gün Yemâme yine yolu gözetledi:

— O ağaçlar yine geliyor. Artlarından bir kişi de gelen var. Elinde bir parça kemikli et tutuyor! diye haber verdi.

Halk gafil olarak:

— Bir şey değil! dediler. Ertesi gün de olanlar oldu. Hassan şehre girdi. Yemâme halkını vurdu. Erkeklerini kırdı. Oğul ve kızlarını tutsak etti. Her nereye vardı ise yaktı, yıktı, o yeri virâneye çevirdi.

Yemâme adındaki kadının lâkabı, Yemâmet'ül-Zerka derlerdi. Arap ülkesinde pek ün salmıştı. Hassan, onu getirtti, gördü:

— Senin gözlerin neden ötürü böyle uzağı görür? dedi. Sonra adamlarına:

— Bu kadının gözlerini çıkarın! diye buyruk verdi.

Yemâme de:

— Ömrümde bir gece olsun sürmesiz yatmadım! Bundan ötürü uzağı görürüm! dedi. O zaman kadının görme özelliğinin sürmenin özelliğinden ileri geldiği anlaşıldı. Hassan emretti. Kadının gözlerini,

oyluğundan çıkardılar. Göz sinirlerinin ve damarlarının tâ dimağına kadar kapkara olduğunu gördüler.

* * *

Hassan, o yeri baştan başa yağmaladı. Geri dönerek yine Yemen'e geldi. Cüzeyme bu halden haber aldı. Hassan'ın ardından asker yolladı. Ona yetişildi. Cenk başladı. Fakat Hassan, Cüzeyme'nin askerlerini bozdu, çoğunu kırdı.

* * *

Bu melik Hassân, ulu meliklerdendir. Tübbea'l-Ekber denilen Tubba Es'ad oğludur. Bu melik Hassân, bir yıl Mekke'ye de gelmiş, Allah'ın Kâbe'sini de ziyaret etmişti. O yıl, Kâbe'ye bir örtü de gönderdi. Ancak onun kıymetini kimse bilemedi.

Kâbe yolunda giderken iki dağ arasında bir yer vardır ki ona Şi'bel Metâbih-Dağyolu Mutfakları denir. Bu adın verilmesinin sebebi şuydu: Hassan o yerde o kadar yiyecekler pişirmişti ki bütün Mekke ziyaretçisi hacılar yetişmişti. Hepsini doyuncaya kadar yemişlerdi. Bundan sonra da o yerin adı "Dağyolu Mutfakları" olarak kalmıştı.

Medine yönlerinden Evs ve Hazreç kabileleri Hassân'a gelip o yakınlarında bulunan;

1- Hayber,

2- Fedek

3- Kurayza.

Yahudilerinden şikayet ettiler:

— Bunlar, Şam'dan kaçıp gelmiş bir tayfadır. İlimize geldiler. Düşmanların saldırılarından emin olup kurtuldular. Şimdi ise bize zulmedip duruyorlar. Ekinlerimizi yakıyorlar, davarlarımızı çalıyorlar! diye yakındılar. Hassân da askerini alıp oraya geldi. Medine şehrine bir günlük yol kalınca oraya kondu. Askerini gönderdi. O yahudileri vurdu, çoğunu kırdılar mallarını ve davarlarını aldılar. Yine Mekke'ye geldiler.

Hassân, sonra yine Yemen iline döndü. Bu o Hassân'dı ki Çin toprağına bile asker göndermişti. O ülkede de yağmada bulunmuş çok bölgelerini yakıp yıkmıştı. O vakit Hindistan sultanına yardım için as-

ker yollamıştı. Horasan yönüne Sûmr adında bir meliki askerine baş edip göndermişti. Bu Sûmr'un lâkabı da kanatlı anlamına gelen Zü'l-Cenah idi. Bu lâkap ona şundan ötürü verilmişti ki her nereye gönderilse oraya uçar kuş gibi varır, geri dönerdi.

Hassân onu Türkistan'a da gönderip:

— Git, Türkistan'ı al. Sonra, oradan geç, Çin'e var. Orada oğlumla ve askerimle buluş! dedi.

Sümer vaktâ ki Semerkand'a geldi. Bu Semerkand'da Çin sınırındaydı. Semerkand'ın sağlam bir kalesi vardı. O kaleyi çevirdi, ele geçirdi. İçerideki halkını kırdı. Şehri yakıp yıktı. Bundan sonra şehri yeniden yaptı, onardı. Adını Semerkand koydu. Ondan önce, şehrin başka bir adı vardı. Kent Fârisi dilinde ulu, koca şehre denir. Sümer, bu şehri onarınca, oradan geçip Çin'e vardı. Çin ülkesini ele geçirdi. Sonra bu kadar fetih ve zaferle yine yerine döndü.

KEHF (MAĞARA) ASHABININ HİKÂYELERİ

Taifeler melikler zamanında olan acaipliklerden birisi de (Mağara Ashabı) Ashab-ı Kehf hikâyesidir ki Allah'ın kelâmının içinde şöyle yazılıdır:

"(Yâ Muhammed!) Ashâb-ı Kehf ve Rakıym'i âyetlerimiz içinde sen acip bir âyet mi sandır? acip değildir." (Kehf sûresi, âyet: 9)

Derler ki bu mağara ashabı, birkaç genç kişiydi. Şam yakınlarından bir şehirde otururlardı. O şehrin halkı kâfirlerdendi. Adına Dokyanus derlerdi. Yunanlılardandı, ilahlık davasında bulunurdu. O şehrin halkı da ona "İlâhımız" derdi. O vakitte onların peygamberi de yoktu. Bu olay İsâ (a.s.)'ın zamanından önce geçmekteydi. Bu mağara ashabı altı tane genç kişiydi. Her birisi ulu kişilerin çocukları idiler. Hak Teâlâ onlara hidayet bağışlamış, kendisinin birliğini onların gönüllerine ilham buyurmuştu. Allahü Teâlâ'yı Bir'lediler. İhlasla Allah'ın Birliğini tasdik ettiler.

* * *

Bunların tek Allah'ı tanıdıkları haberi padişah Dokyanus'a erişti. Kral da onları yakalattı:

— Bu kadar halk ilâhımız diyerek bana tapmaktadır. Duydum ki siz benden başkasına tapıyormuşsunuz. O ilâhınız kimdir ki kendisine tapmaktasınız? dedi. Hak Teâlâ onların gönlünü güçlendirdi. Kral Dokyanus'tan korkmadılar. Dinlerini gizlemediler. İnançları üzerinde durdular. Kendi dinlerini krallarının önünde açıkladılar. Hak Teâlâ, gönüllerindeki inançlarını muhafaza etti. Kraldan kendilerine hiç bir korku gelmedi. Allahü Teâlâ'nın kudretinden ve birliğinden haber verdiler:

— Bizim ilâhımız O Yüce Allah'tır ki, O âlemleri yaratmıştır. Bizim, yerlerin, göklerin besleyicisi O'dur. Bütün halkın canlı mahlukatın rızkını veren ve yaşatan O'dur. Biz, O'ndan başka ilâh bilmeyiz! dediler. Eğer bundan başka sözler söylersek, bâtul sözler söylemiş oluruz! dediler. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kelâm-ı Kadîmi'nde şöyle haber verir:

"Onlar kalkıp, o zalim hükümdara karşı; «Rabbimiz göklerin ve arzın Rabbi'dir. Biz O'ndan başkasına ilâh demeyiz ve tanımayız. Eğer dersek gerçektir ki saçma sapan söz söylemiş oluruz» dediler." (Kehf sûresi, âyet: 14)

* * *

Sonra yine dediler ki:

— "Bizim şu kavmimiz Hak Teâlâ'dan başka ilâhımız vardır!" derler. Ama bu sözlerinin gerçekliği yolunda niçin delil ve hüccet getirmezler? Bunlardan zâlim kim olmalı ki kendilerini yaratmış olan Allahü Teâlâ'nın üstüne iftira ederler?

Nitekim Hak Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle buyurmuştur:

"Şu bizim kavmımız, Allah'tan başka ilahlar edindiler. Bunlardan ibadet etmenin gerektiği yolunda açık bir delil getirmiş olsalardı ya! Artık Allah'a karşı yalan uydurup iftirâ edenlerden daha zâlim kim olabilir? Dedikleri zaman kalplerini bütün bütün Hakk'a bağlamıştık. Yüreklerine sebat vermiştik." (Kehf sûresi, âyet: 15)

Bu, mağara ashabının hikâyesi Yahyâ ve Zekerîyya (a.s.)'lardan önce geçmişti. Bu gençler, kavmlarının içinde yüce oğullardı. Bu ülkenin kralı onları fayda elde etmeden acele edip öldürmezdi. Bu kra-

lın bir yargıcı vardı. Yunanlılardandı. Oğlu ise Hakk'ın birliğine inanç getirenlerdendi. Bu inancını açığa vurmaktan korkardı.

Böylece bu haberden anlaşıldı ki Hak Teâlâ'yı akıl ile haber erişmeden bilmek vâcip imiş. Eğer Allahü Teâlâ'yı bilmek haberle olsaydı, şöyle ki mezhebe de aykırıdır. Ashab-ı Kehf'in Allah'ı bilmemesi gerekirdi ve onlar Yüce Allah'a iman getirmeyenlerdi. Vaktâ ki Allahü Teâlâ'yı akıl ile bildiler, bu şey Ebu Hanife kavlinin doğruluğuna delâlet eyler. Ebu Hanife (Allah rahmet eylesin) şöyle demiştir:

Bu kavlin anlamı şudur:

"Eğer Allahü Teâlâ bize peygamber vermemiş olsaydı yine bize gereken Hak Teâlâ'yı aklımızla bilmekti!"

Böylece bu sözde, Hak Teâlâ'yı bilmek hemen haberle vacip olmadığına delalet etti.

O kral da yargıca sordu:

— Sen ne dersin? Bunlara ne iş işlemek gerektir?

Yargıç ta:

— Bunlar ulu kişilerdir. Bunları öldürmekte acele etmemek, ivedi göstermemek gerektir. Bu gece bunlara mühlet ver. Belki de onlar senin sözüne uyarlar, sana itaat gösterirler! dedi. Kral da onlara mühlet verdi. Öğütlerde bulundu. Ama bunlar kralın sözlerine iltifat etmediler. Hak Teâlâ'ya itâatkâr kaldılar ve Allahü Teâlâ da onları Kur'ân'da övdü. Bunlara:

— Civan merd! dedi. Nitekim o âyet-i kerîme şudur:

"O vakit o gençler, mağaraya sığındılar." (Kehf sûresi, âyet: 10)

Yine bir yerde şöyle buyrulur:

"Gerçekten onlar Rab'lerine imân eden, civân mertler, gençlerdi." (Kehf sûresi, âyet: 13)

Oysa, onları hiç kimse Hakk'a dâvet etmemiştir. Ve Cenâb-ı Hakk şöyle buyurmuştur:

"Biz de onların hidayetlerini artırmıştık." (Kehf sûresi, âyet: 13)

Müfessirler de şöyle demişlerdir:

— Hak Teâlâ Kur'ân'ın içinde hiç kimseye civân mert dememiş, yalnız İbrahim peygamber için buyurmuştur.

"Duyduk ki, kendisine İbrahim denilen bir genç, bu kelimeleri diline doluyordu!" (Enbiyâ sûresi, âyet: 60)

İkinci olarak ta bu mağara sahipleri için buyurmuştur.

Ama, gençler Yûsuf hikâyesinde iki yerde anılmıştır. Biri: Yûsuf (a.s.) ile zindana girenler hakkındadır ki o âyet-i kerîme şudur:

"Yusuf'la birlikte zindana iki genç daha girdi." (Yusuf sûresi, âyet: 36)

Başka bir âyette de şöyle buyurulmuştur:

"Yusuf, zahireyi ölçen gençlere dedi ki: «Zahire bedellerini haberleri olmaksızın yüklerinin içine koyuverin. Olur ki, ailelerine varınca farkına varırlar da gene gelirler» dedi." (Yusuf sûresi, âyet: 62)

Artık gece olmuştu.

Bu gençler:

— Kral bizi öldürür! diye korktular. Bu altı kişi şehrin dışına çıktılar. Bunlardan birisinin adı; **Mekselinâ** idi. Hepsinin en büyüğü bulunuyordu. Kral bununla da karşılıklı konuşmuş, söyleşmişti. O dini o açıklamıştı.

İkinci gencin adı; **Meselinâ** idi. Üçüncüsünün de; **Yemlihâ**, dördüncüsünün; **Mernûş**, beşincinin ise; **Kefestayûş**, altıncının da; **Debernuş** idi.

Bu altı kişi şehirden çıktılar. Şehrin yanı başında **Yahlûs** adında bir dağ vardı. O dağa karşı yürüdüler. O dağ yöresinde bir çobana rastladılar. Bu çobanın adı **Şazenûş**'tu.

Ona:

— Bu dağda saklanacak yer var mıdır ki biz orada saklanalım! dediler.

Çoban da:

— Siz ne kişilersiniz? Kimlersiniz? diye sordu.

Onlar da:

— Biz Allah’a tapanlarıdır. Şehrin kralının ve kavminin dininden başka bir dine tapmaktayız. İlâhımız O Hüdâdır! dediler.

Çoban da:

— Ben de sizin dininizi kabul ettim. Allah’ı Tek Bir bildim. Sizinle birlikte oluyorum! dedi.

Ve sonra:

— Bu dağda acâip bir mağara vardır. Ağzı dardır. Ama içerisi geniş mi geniştir. Biz, bir nice çobanlarıdır. Ne zaman çok soğuklar olsa, koyunları o mağaraya koyarız. Bir köşesinde de biz yatarız! dedi. Sonra, koyunları bırakarak, onlarla arkadaş oldu. Bu çoban Şaze-nuş’un bir de köpeği vardı.

Onu:

— Kıtımîr! diye çağırırdı. O köpek te ona uydu.

Bunlar:

— Köpeğini kov, gitsin! Eğer, havlar, kavga ederse bizi bildirmiş olur! dediler. Çoban köpeğini kovdu. Ama, ne kadar uğraşılsa, köpek gitmedi. En sonunda Hak Teâlâ köpeğe dil verdi. Açık bir dil ile:

— Beni, niçin kovuyorsunuz? dedi. Ben de sizin tapmış olduğunuz Allah’a taptım. Sizin dininize girdim! dedi. Onlar ondaki sadakati görünce sıdk ve ihlasları arttı. Sonra mağaraya gittiler. Kapıya erişip mağaranın içine girdiler. Oranın geniş ve büyük bir mağara olduğunu gördüler. Sonra orada yattılar. Uyudular, o köpek te yattı, uyudu. İki ön ayağını mağaranın kapısı önüne uzattı. Başını iki ayağının üstüne koydu. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Köpekleri de mağaranın giriş yerinde iki kolunu uzatıp yatmaktaydı." (Kehf sûresi, âyet: 18)

Bunlar hemen uykuya dalınca da Hak Teâlâ canlarını kabzetti, öldüler. Ertesi gün de onların kaçmış oldukları bilindi. Dokyanus’a haber verdiler. O da dört bir yöne adamlar saldı. Tam bir ay aramada, taramada bulundular. Ama bulamadılar.

Bu kişiler o mağarada 309 yıl kaldılar. Hak Teâlâ onlara bir melek gönderdi. O melek onları bir yanlarından bir yanlarına döndürdü. Tâ ki bunların etleri çürümesin, organları birbirlerinden ayrılmasın diye!

Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

"Biz, onları kimi kez sağa, kimi kez sola döndürüp çeviriyor-duk." (Kehf sûresi, âyet: 18)

Sabah güneş doğunca, o, bu mağaranın sağ yanından doğardı. Batınca da solundan batardı.

Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Bir bakılsa, ey Muhammed, görürdün ki, güneş doğduğu zaman mağaranın sağ yönüne sarkar, battığı zaman da onları sol yönden terkederdi. Onlar ise, mağaranın genişçe bir yerinde bulunurlardı." (Kehf sûresi, âyet: 17)

* * *

Ümmetin din bilgileri ve şariat müfessirleri bu âyeti açıklarken şöyle demişlerdir:

— O dağ güneyden yana düşüyordu. Batının sol yanındadır. Kapısı da kuzeye karşıydı. Kuzey yeli ve hava yenilenmesi eksik olmazdı. Bundan ötürü, bunların teni orada rahat eder ve zahmet çekmezlerdi.

Bunlar bu mağarada 309 yıl kaldılar. Kral Dokyanus öldü. Bu şehre Şam'dan, Yunanlılardan bir kişi bey olarak geldi. O beylerde ölüp gidince Bizanstan Şam'a yeni beyler geldiler. Çünkü o vakitler Şam'a bizanslılar hükmediyordu. Orada ne kadar bey varsa hepsini Bizans kayseri gönderirdi. Bizans'tan gelen yeni bey de Şam'a ege-men oldu. İşte İsâ (a.s.) da o beyin zamanında peygamber olarak gel-mişti. Ve o mağaradaki ashap hakkındaki haberi İsrailoğullarına altı kişi olarak bildirdi. Çobanla yedi kişiydiler ve mağarada kalmışlardır:

— Bunlar 300 yıldan sonra çıkacak ve halk onları görse gerektir! demişti. Bunu söylemesinden maksadı, ölüpte yeniden dirilmeği inkâr edenlerin, onların bu kadar yıldan sonra kalkıp dirildiğini görünce kıyâmete inanmaları ve şüpheye düşmemeleri içindi. Hakkın vâdine inanılmalıydı.

Hak Teâlâ, bu Mağara Ashabının kıssasını İncil'de de anmıştır.

Nitekim Kur'ân'da şöyle buyrulur:

"Böylece, insanları onların hallerinden haberli kıldık ki, öldükten sonra dirilmenin hak olduğunu bilsinler. Kıyâmet gününe kimsenin kuşkusu kalmasın." (Kehf sûresi, âyet: 21)

Üçyüz dokuz yıl geçtikten sonra İsâ (a.s.)'ın dini açığa vurulmuştu. Bütün halk İsâ (a.s.)'ın dinini kabul etmişlerdi. Çok Rum halkı İncil'i okur oldular. Bu Ashab-ı Kehf'in haberini de İncil'in içinde bulmuşlardı. Lâkin, o şehir, Şam şehirlerinden hangisidir ve o hangi dağdır, onu bilmezlerdi.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de anılmıştır.

Bütün Şam halkı, İsâ (a.s.)'ın dinindeydi. İncil okurlardı. Bu kişileri, hangi dağdan, hangi mağaradan çıkar? diye gözetirlerdi.

Üçyüz dokuz yıl geçince, Hak Teâlâ, bunları bildirmeyi diledi. Bunlardan birisi kalktı. Öğle ibadeti vaktinde, güneş zevalden döndüğünde, onları çağırdı. Bu kişi Kehf Ashabı'nın ulusuydu. Adına Mekselinâ derlerdi. Onlarda uyandılar. Allahü Teâlâ Hazretleri onları da ayağa kaldırdı. O köpek de dirildi. Ayaklarının üstüne oturdu. Öyle ki uykudan yeni uyanır gibiydi.

Bunlar biri birine:

— Ne kadar yattık ve ne kadar vakit geçirdik? dediler.

Onlardan birisi:

— Ya bir gün, ya da yarım gün uyuduk! dedi.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"İçlerinde bir sözcüsü: Ne kadar kaldınız burada? diye sordu. Kimileri; Bir gün veya bir günün bir kısmı kadar vakit geçirdik!" dedi. (Kehf sûresi, âyet: 19)

Tam vakti bilmeyince:

— Rabbimiz, burada ne kadar durduğumuzu daha iyi bilir! dediler.

Bunların biraz akçeleri vardı. Eski günlerden kalmıştı. Avuç büyüklüğünde, madeni Dokyanus parasıydı.

"Şimdi, içinizden birini bir gümüş parayla şehre (Tarsus'a) gönderin de baksın, hangi yiyecek temiz ise ondan bize bir rızık

getirsin. Sizin varlığınızı burda olduğunuzu sakın bir kimseye duyurmayın dediler." (Kehf sûresi, âyet: 19)

O gümüş akçeyi, Yemlihâ'ya verdiler, şehre gönderdiler. O da mağaradan çıkıp şehre geldi. Şehrin kapısını ve evlerini tanıdı. Lakin şehir halkını tanıyamadı. Halkın bölük bölük ibâdet ettiğini gördü. Kendisini bir şaşkınlık bürüdü. Hayrete boğuldu. Bu halk bir günde Allah'a dönmüşler, O'na ibadet etmekteydiler. Bir günün içinde başka bir türlü olmuşlardı. Bu şaşkınlığından sonra sırf ekmek almasına geldi. Ekmekçiye vardı. O gümüş akçeyi ekmekçinin eline verdi. Akçe-deki yazılar, o günün yazılarına benzemiyordu. Akçe hem de çok büyüktü.

Ekmek satıcısı:

— Sen bu akçeyi nereden buldun? dedi.

Yemlihâ:

— Bu memleketin akçesidir! dedi.

Ekmekçi:

— Bu, kralımızın akçesi değildir. Meğer sen hazine bulmuşsun! dedi.

Yemlihâ:

— Ey kişi! dedi. Bu akçe bu şehrin akçesidir. Kral Dokyanus'undur. Biz, bu şehirden dün çıktık.

Ekmekçi kral Dokyanus'un adını hiç işitmemişti. Ben adını söylediğin kralı bilmiyorum. Belki ölmüştür! dedi. Şimdi bizim kralımız filândır.

Yemlihâ sordu:

— Beyiniz ne dindedir?

Ekmekçi:

— İsa peygamber dinindedir. Allah'ı tek bilir, **BİR** bilir, O'na iman getirmiştir! dedi.

Ekmekçi Yemlihâ'yı aldı. Kralın sarayına götürdü. Kral bu hikâyeyi işitince o akçeyi gördü. Bu kişinin Ashâb-ı Kehf'den olduğunu anladı. Çünkü, İncil'de okumuştı. Din bilgilerini, ulu kişileri, İncil-i şerîf okuyanları topladı:

— Yemlihâ'nın hikâyesini dinleyiniz! dedi.

Yemlihâ dedi ki:

— Ben ve benim arkadaşlarım bu şehirden çıkıp gittik. O vakit kral Dokyanus egemendi. O kâfir bir kraldı. Biz onun korkusundan kaçtık, filân dağda bir mağaraya girdik. Orada yattık. Şimdi kalktık. Ben onlara yiyecek götürmeğe geldim. Bu akçeyi, getirmemin sebebi, ekmek satın alıp onlara bu gece götürmekti!

O din bilgileri ve İncil okuyanlar, bu kişinin Hazret-i İsâ (a.s.)'ın İncil'de haber verdiği Ashâb-ı Kehf'ten olduğunu anladılar.

Yemlihâ'ya:

— Ey genç! dediler. Sana müjdeler olsun ki Dokyanus zamanı geçmiştir. O zamandan bu zamana kadar 309 yıl geçmiştir. Hak Teâlâ İsâ peygamberi göndermiştir. İncil'de sizin kıssanız bildirilmiştir. Biz, Yüce Allah'a taparız. Allah'ın Bir'liğini tasdik edenlerdeniz. Sizin gelmenizi bekliyorduk. Siz o mağarada uyuyalı bugün tam 309 yıl oluyor.

Sonra da:

— Şimdi senin arkadaşların nerede? diye sordular.

Yemlihâ da:

— Filân yerde bir mağara vardır. Oradadırlar! dedi.

Tarsus kralı hemen atlandı. Haber şehre yayıldı. Bütün halk çıktılar. Yemlihâ önlerinde, mağaraya doğru ilerlediler. Oraya yaklaşınca Yemlihâ:

— Şimdi arkadaşlarım bu halden haberi olmadığı için kral Dokyanus'u hayatta sanırlar. Çekinirler, korkarlar. Bana izin verin, varayım, bu hali onlara bildireyim, mağaradan dışarı çıksınlar! dedi. Kral da izin verdi. Yemlihâ gitti, olan halleri onlara bildirdi. Dokyanus'un öldüğünü ve İsâ (a.s.)'ın geldiğini, ona kitap indiğini, onlara, söyledi. Onlar da çok şükürler ettiler. Sonra el kaldırdılar:

— Rabbimiz! Yine ruhlarımızı kabzeyle! diye dua ettiler.

Hak Teâlâ da onların ruhlarını kabzeyletti. Kral, o kavm ile gece ye kadar beklediler. Mağaradan kimsenin çıkmadığını gördüler. Gece orada yattılar. Yemlihâ geri gelmeyince:

— İçinizden biri mağaraya girsin. Bize haber getirsin! dedi. Hiç kimse cesaret gösterip mağaraya giremedi.

Oradan döndüler:

— "Mağaranın kapısında büyük anıt yapılsın. Her kim buraya gelirse o alâmetten, bu binanın Ashâb-ı Kehf'in mağarası olduğunu anlatsın! denildi. Onların hallerini en doğru olarak ancak Allah bilir!"

Dediler. Nitekim Hak Teâlâ Kelâm-ı Kadim'inde bunu haber verdi ve şöyle buyurdu:

"Böyle insanları, onların hallerinden haberli kıldık ki, öldükten sonra dirilmenin hak olduğunu anlayıp bilsinler. Nitekim, o sırada şehir halkı, bunlar hakkında dil kavgası ediyorlar. Kâfir olanlar:

— Üstlerine bir bina (Kilise) yapın! dediler. Ashâb-ı Kehf'in durumunu çok iyi anlayan imân edenler ise:

— Burada mutlaka bir mescit yapacağız! dediler."

Ulu kişiler:

— Böylece, dediler, burada kim ibadet etse ve duada bulunsa, Allahü Teâlâ onun duasını kabul etsin!

Ve bunlar, o mağaranın kapısına bir mecsid yaptılar. Duvarındaki taşın üzerine kazıyıp Ashâb-ı Kehf'in kıssasını yazdılar ve mağaraya ne zaman girdiklerini, ne vakitte, hangi kralın zamanında olduğunu hepsini o yazıda bildirdiler.

* * *

Şimdi, sen bilki, bu kıssa, din bilginlerinin tefsirlerinde yazıldığı gibidir. Ne bir harf fazla, ne bir harf eksik vardır. Bazı din bilginleri şöyle rivayet etmişlerdir:

— Bu Ashâb-ı Kehf İsâ peygamberden önce o mağaraya girdiler. Yine İsâ peygamberden önce çıktılar. Lâkin, mağaradan çıktıkları çağ (zaman), Acem padişahlarının egemen oldukları, hükmettikleri zamandı. Zülkarneyn'den sonraydı. İran şahı Erdeşir'den önceydi.

* * *

Kimi din bilginleri de şöyle derler:

— Bu iddia yanlıştır. Bunların mağaraya girmeleri İsâ peygamberden sonraydı. Bunlar İsâ peygamberin dininden idiler. Bunların şehrinin halkı ise puta tapmaktaydı.

Hazret-i İsâ Havâriyyûn'a dedi ki:

— Etrafa dağılın. Doğuyu, batıyı dolaşın ve dünya halkını Hak Teâlâ'ya kılavuzlayın ve Hak yoluna çağırın. Havârilere birisi bu şehre geldi. Halkı, Hakk'a çağırdı. Halk kabul etmiyordu. Bu Ashâb-ı Kehf, buraya gelen Havâriye uydular. Allahü Teâlâ'ya imân getirdiler. Lâkin kraldan korkup şehirden çıkıp kaçtılar. O mağaraya girdiler. Son zamanda ise şehrin kralı hak dinini tanımıştı ve İsâ (a.s.)'ın dinindeydi.

Nitekim bunları haber verdik

Bu mağara Ashabının kıssasını daha başka türlü rivayet edenler de vardır ki çoğu Kur'ân'a aykırıdır.

Şöyle rivayette edilir ki;

— O şehrin kralı kâfirdi ve puta tapıyordu. Şehrin kapısına bir put koymuştu. Her kim ki bu şehre girmek isterse o puta secde kılardı. Ondan sonra şehre girerdi. O puta secde etmeden şehre girmek yasak edilmişti.

Bir gün İsâ (a.s.)'ın havarilerinden birisi bu şehre geldi. Şehrin kapısından girmek diledi.

Ona:

— Kapıdaki puta secde et! dediler. Ondan sonra içeri gir. Havari, bunu işitince puta secde etmedi. Şehre de girmede. Şehrin kapısında bir hamam vardı. Hamama girdi. Orada hizmetkâr oldu. Hamam sahibi ücret verirdi. Gündüzleri hamamda hizmet ederdi. Gece de sabaha kadar ibadet ederdi. Hamamdan aldığı gündeliği akşam yemeğine harcardı. Gündüzleri oruç tutardı. Hak Teâlâ Hazretleri o kişinin ibadeti bereketinden o hamamı da bereketlendirmişti. Hamamcının bu hamamdan kazancı çok olmuştu. Hem de:

— Bana bu kadar kazanç gelmesi, bu hizmetçinin bereketinden-dir! derdi ve hamamcı bundan ötürü bu havariyi hoş tutardı. Kendisine yakın biri sayardı.

Bu hal üzerine birkaç gün geçti. O kişi de hamamcılarla dost oldu. İsâ (a.s.)'ın dinini onlara açıkladı. Hamamcı, bu dini kabul eyledi. Daha birkaç genç te vardı ki bu hamamcı ile arkadaşlık ederlerdi. Onlarda bu dini kabul ettiler. Ashab-ı Kehf bunlardı.

* * *

Bunlar Hazret-i İsâ'nın dinini kabul edip hamamda biribirleriyle iyi bir geçim içindeydiler. Ta ki bir gün bu şehrin kralının oğlu bu hamamda bir kötü kadınla sohbette bulunmak istedi.

Orada çalışan havari;

— Allah'tan korkmaz mısın? Bu ne iştir ki edersin? dedi.

Kralın oğlu:

— Sana ne oluyor? diyerek havariyi haşladı. Kötü sözler söyledi, ona sövdü. Onu dinlemedi. O kadınla birlikte hamama girdi. Ama, daha kapıdan girince ikisini de kan tuttu, öldüler, ama krala:

— Oğlun hamamda öldürüldü! dediler. Kral da atlandı. Hamama geldi. Hamamcı ile ona hizmet edenleri ve o gençleri istedi. O gençler de hamamcı ile arkadaşdılar. Kral bunlara hışmedip onları tutmak istedi. O gençler, o hamamcı ve havari hamamdan çıkıp şehirden kaçtılar. Hepsisi de ayrı ayrı yöne gittiler.

* * *

Bunlar yolda giderken bir avcıya rast geldiler. O avcının bir köpeği vardı. Onunla ava giderdi. Avcı İsâ (a.s.)'ın dinindeydi.

Bunlara:

— Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

Onlar da:

— Biz, İsâ peygamberin dinindeniz! Kral bizi duymuş, bizi istemiş. Biz de kaçtık! dediler. Avcıda korkup onlarla birlikte yürüdü, gitti. O av köpeği de onların ardını takip etti. Hepsisi bir dağ yolunu tutup ilerlediler. En sonra bir mağaraya geldiler. O mağaranın içine girdiler. Kâfir kral, bunların kaçtığını öğrenince ardlarına düştü. O mağaraya geldi. Bu mağaraya adam koyup oradan çıkarıp onları öldürmek diletti. Her kime emir verdiyse, korktu:

— Bunları çıkarırsam öldürürüm! dedi.

Ama onlar oradan çıkmayınca:

— Mağaranın giriş kapısını balçık ve taşla sıvayın! Onlar da orada kalsınlar! Açlık ve susuzluktan ölsünler! dedi. Kral nasıl emrettiyse adamları onun buyruğunu yerine getirdiler. Mağarayı bırakıp oradan ayrıldılar. Mağaradakiler de 309 yıl orada yattılar. Hak Teâlâ onları mağaradan çıkarmak dileyince, bir çoban o dağda koyunlarını gütmeğe başlamıştı. Bir gün çok soğuk olmuştu. Koyunlar açlıktan bunalmıştı. Çoban, bu dağda koyunlarını koruyacak bir yer aradı. Yolu, ansızın bu mağaraya uğradı. Bir kapının yapılmış olduğunu gördü. Bir deliği vardı, bu delikten içeri baktı. Ne görsün, koskoca bir mağara idi, bu, o kapıyı açtı, koyunlarını içeriye koydu. O gece orada kaldı. Ertesi sabah çoban oradan çıktı, gitti. O gün Hak Teâlâ onların hepsini yine diriltti. Bunlar canlanınca içlerinden birisini o akçe ile şehre yolladılar:

— Var, ekmek al! dediler. O akçenin tartısı on dirhem ağırlığındaydı. Yedi miskal kıymeti vardı. Bu akçeyi bir ekmekçiye verdi. Ekmek almak istedi. Ekmekçi onu yakaladı:

— Bu malı nereden buldun? diyerek krala götürdü. Kral bunun halini sordu. Bu da her şeyi olduğu gibi anlattı. Kral da bu kişilerin sandığı kişiler olmadığını anladı.

İşte bu rivayette bir veya iki yerde Kur'ân-ı Kerîm'in buyurduğuna aykırı söz vardır. Bir aykırılık ta şudur ki rivayette:

— Bunlar dinlerini kraldan sakladılar, halkın içinde açıklamadılar! der. Hak Teâlâ'nın buyruğuna göre ise şöyle dediler:

"Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbi'dir. Asla, O'ndan başkasına ilâh deyip tapmayız. O takdirde, gerçektir ki yalan söylemiş oluruz!" (Kehf sûresi, âyet: 14)

Onlar bu sözleriyle Cenâb-ı Hakk'ın vahdaniyetini, birliğini beyan kılmış olurlar. Böylece de dinlerini gizlememiş olurlar.

Bir başka aykırılık ta şudur; Râvi,

— Kral bu mağaranın kapısını yaptı, berkitti! der. Hak Teâlâ ise şöyle buyurur:

"Güneş doğduğu zaman, mağaranın sağ tarafına yönelir, battığı zaman da onları sol tarafından terkederdi." (Kehf sûresi, âyet: 17)

Bu âyetin tefsirinde şöyle demişlerdir:

— O mağaranın kapısı kuzey yönündeydi. Güneş doğduğu zaman, sağ yanından doğardı. Ve sol yanından da batardı. Böyle olunca o mağaranın kapısının kapalı olması lâzım gelir.

Ama Ashâb-ı Kehf'in sayısı din bilginlerinin ve tefsir ehlinin söylediğine göre yedi kişidir. Sekizincisi ise Kıtmir (köpek) ise yanlarındaki köpekleridir.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Bunlar yedi kişidir. Sekizincileri de köpekleridir." (Kehf sûresi, âyet: 22)

Bütün bilginler de böyle rivayet ettiler. Ama şu aykırılık ki onların sayısında idi.

"Mağaradakilerin sayıları üçtür, dördüncüleri de köpekleridir! diyecekler. Sayıları beştir, altıncıları köpekleridir! diyeceklerdir." (Kehf sûresi, âyet: 22)

Bunu söyleyenler; İncil'den söyleyenlerdi ve müşriklerin haberlerinden söyleyenlerdi.

Zira bunların kimileri:

— Ashâb-ı Kehf üç kişidir. Dördüncüsü köpekleridir, demişti.

Bir kaç da:

— Onlar beş kişiydiler. Altıncısı köpekleriydi demişti.

Bir bölüğü de:

— Bunar yedi kişidir. Sekizincisi de köpekleridir! demişti.

Hak Teâlâ onların anlaşmazlıklarını haber verip:

"Ey Muhammed deki: «Rabbin, onların sayısını daha iyi bilendir.»" (Kehf sûresi, âyet: 22)

Onlarda Hak Teâlâ'nın bilgi ihsan ettiği kimselerdi.

Şimdiki halde bütün tefsir bilginleri ve haber vericiler, imamlar, ileri gelen kişiler bunların yedi kişi olduğunda ve sekizincilerinin de köpekleri olduğunda ittifak etmişlerdir. Bunun üzerine söz birliği etmelerinin iki sebebi vardır. Birisi budur ki haberde gelmiştir: İbn-i Abbas, Mücahid ve İkrime'nin şâkırtleri şöyle rivayet etmişlerdir:

— İbn-i Abbas dedi ki: "Ben Resûl (s.a.v.)'den:

— "O kavim ne kadar kişidir?" diye sordum. Allah'ın Resûlü (s.a.v.):

— Yedi kişiydiler. Sekizincisi de köpekleriydi.

Hak Teâlâ da:

— **Onları bilen de az kişidir.**

İbn-i Abbas der ki:

— Ben'de o az kişiler arasındayım. Zira onlar bilgi ehli kimselerdir.

Bu bilgi ehilleri tefsirde zikrolunur. Biz de bu kitapta açıkladık, zikri de geçti.

İkinci delil şudur ki Hak Teâlâ kitap ehlinin aykırılıklarını haber verip açıkladı ve buyurdu:

— **Kimileri üç kişidir, dördüncüsü köpekleridir? dediler.**

Kimileri:

— **Beş kişidir, altıncısı köpekleridir! dediler.**

Kimileri de:

— **Onlar yedi kişidir. Sekizincisi de köpekleridir! dediler.** (Kehf sûresi, âyet: 22)

Gerçekten de olay böyledir.

* * *

Hak Teâlâ Kelâm-ı Kadîm'inde şöyle buyurur:

Râbiuhüm ve Sâdisühüm diye buyururken "ve" buyurmadı. Ama **Sâminühüm**'de "ve" buyurdu. Böylece "ve" çok kullanışta başlangıç için kullanılır. Demek oluyor ki, bu söz başlangıcıdır.

METTÂ OĞLU YÛNUS (A.S.) KISSASI

Din bilginlerinden rivayet edilmiştir ki: Tâifelerin melikleri zamanında çok türlü acâip olaylar meydana çıkmıştır. Bunlardan birisi de Mettâ oğlu Yûnus (a.s.) hikâyesidir. Bu Yunus (a.s.) İsrailoğulları'ndan bir kişidir.

Nitekim Hak Teâlâ Kelâm-ı Kadîm'inde şöyle buyurur:

"Yûnus ta, hiç kuşkusuz, gönderilen peygamberlerdendi."
(Saffat sûresi, âyet: 139)

Hak Teâlâ Yûnus (a.s.)'ı Ninova şehrine peygamber göndermişti. O şehrin halkının çoğu, puta tapmaktaydılar. Allahü Teâlâ'nın buyruğu ile Yûnus (a.s.) o şehre geldi. Halkı, Allahü Teâlâ hazretlerine davet etti. Onları puta tapmaktan yasakladı. Ama, sözünü kabul etmediler. Ona hiçbir zaman da saygı ve sevgi göstermediler. Ne kadar uğraştı ise de ve:

— Allahü Teâlâ'nın buyruğu budur! dedi ise de inanmadılar.

En sonunda Yûnus (a.s.) Hak Teâlâ'ya dua etti:

— Ya Rabbi! dedi. Bu halka bir azap yolla!

Hak Teâlâ Yûnus (a.s.)'a:

— Filân vakitte onlara azap eyleyeceğim! dedi. Azap edeceği vakti bildirdi. Yûnus (a.s.) da o halka:

— Filân gün, size gökten azap inecektir. Çünkü siz Allahü Teâlâ'nın buyruğunu tutmuyor ve benim de sözüme inanmıyorsunuz!

Fakat o halk, Hazret-i Yûnus'un sözlerine inanmadılar. O azap günü gelinceye kadar sabrettiler. Vaktâ ki o gün geldi. Yûnus (a.s.), onların arasından, Hak Teâlâ'dan izin gelmeden çıktı, gitti. Sabah olunca bir bulut geldi. Halk bu bulutu görünce:

— Bu bir azap bulutudur! Yûnus peygamberin sözü doğrudur! dediler. Yaptıkları işe pişman oldular. Beylerine koştular:

— Halimiz nice olur? dediler. O beyleri de:

— Yûnus'u bulmanın çaresine bakın. Derman ondan gelir. Bilin ki Yûnus'un sözleri doğrudur ve kendisi Hak peygamberdir. Sözlerine inanıyoruz. Getirin, onun önünde iman getirelim! dedi.

Yûnus (a.s.) o Ninova kavminden çok incinmişti.

Kendisini aradıklarını öğrenince:

— Şimdiye kadar bana inanmadınız. Şimdi azabı açıkca gördüğünüzde iman mı getirmeye kalktınız? dedi, onlara kızmış olduğundan kendilerine görünmedi, çıktı, gitti.

Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurur:

"Zennûn'u (balık sahibini), Yûnus'u da hatırla. Hani o (dinini kabul etmeyen kavmine kızmış) gazaplanmıştı." (Enbiyâ sûresi, âyet: 87)

Yûnus (a.s.) o kızgınlıkla, deniz kıyısına kadar gitmişti. O kavm, o kadar uğraştığı halde Yûnus (a.s.)'ı bulamadılar. Yine krallarına geri geldiler:

— Yûnus'u bulamadık! dediler. O kral bütün halkını alıp sahraya çıktı. Öyle ki bu halk 100.000'den çoktu.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

"Biz onu, yüz bine, hatta daha da çoğuna peygamber göndermiştik." (Saffat sûresi, âyet: 147)

O halk ta Yûnus (a.s.)'dan umutlarını kesince günahlarını itiraf ederek hepsi o sahrada toplandılar. Koyundan, sığırdan, attan, eşekten, katırdan, uçardan, göçerden, avretten, oğlandan her neleri varsa yanlarına aldılar, çıkardılar. Ondan önce kral emreyledi. Kuzuyu koyundan, çocukları anadan ayırdılar. Her taife de kendi cinsinden, soyundan ayrıldı. Analar, çocuklarının ayrılığından ağlaştı. Her taife feriyada, figana başladı. Çünkü birbirlerinden ayrı düşmüşlerdi. O sonsuz halk topluluğu, başlarını açıp Hak Teâlâ'ya yalvarıp yakardı. Kralları da yüzünü toprağa koyup, inleyip hıçkırdı. Dedi ki:

— Ey padişahlar padişahı! Bütün yaratılanların ilâhı! Şimdiki halde suçumuzu bildik. Yüzümüzün karası ile dergahına geldik. Yarab! Peygamberin Yûnus, gittiyse ne olur, senin ki zevâlin yoktur, o, bizden el çektiyse sen esirgeyicisin, ondan ümit kestik ise, Senin rahmetinden ümit kesmedik. Bir'liğine inandık. Peygamberine iman getirdik. Yarab! Bizim halimizi esirge! Günahımızı bağışla. Bize hışmeyleme, kızma! dediler! Ve ne kadar put varsa şehirden dışarı taşıdılar. Hepsini yerlere çalıp, parça parça ettiler. Kadın, çoluk-çocuk, hayvan,

hepsi bir arada bağrışıp çağrıştılar. O kadar ağlaştılar ki yer ve gök ehli de bunların avazlarından ağladı. Melekler onların hallerine bakıp ağlaştılar. Üç gün, üç gece göz yaşı döktüler. Çağırışıp Hak Teâlâ'dan imdat dilediler. O hışım bulutu da hâlâ üstlerinde durmaktaydı. Dört gün olunca, Allahü Teâlâ onları esirgedi. O bulutu, onların üstünden kaldırdı.

Derler ki:

— Hak Teâlâ bu halka ettiği lûtfu hiç bir ümmete etmedi. Bu halktan başka ümmete azap geldiği zaman imân getirselers bile, o azap onlardan kaldırılmazdı. Bu azaplardan uzaklaştırılma, yalnız Yûnus (a.s.)'ın ümmetinde görüldü.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Azap inmeden önce, iman edipte, bu imanları kendilerine yararlı olan bir memleket halkı bulunmuş olsaydı ya!. Ancak, Yûnus'un kavmı iman edince, dünya yaşayışındaki o perişanlık azabını kendilerinden kaldırdık." (Yûnus sûresi, âyet: 98)

Çünkü bu kavm, ihlâsla Allah'ın Bir'liğine inanmışlardı. Yûnus (a.s.) aralarında olmadığı için onlara şeriat hükümlerini bildiremiyor, ibadet yollarını gösteremiyordu. Hepsi Yûnus (a.s.)'ın gelmesini beklediler ve yollara gözcü koydular. Öte yanda ise Yûnus (a.s.) onlara kızarak gitmişti.

O gece sabaha kadar yol alıp gitti. Oysa, böyle bir iş yaptığına Hak Teâlâ'nın rızası yoktu. Bu hareketinin yanlışlığını bilmedi. Bundan ötürü de Hak Teâlâ'nın kendisini azarlayacağını bilemedi. Eğer bilmiş olsaydı, Hak Teâlâ buyurmayınca bu hatadan kaçınırdı.

* * *

Vaktâ ki sabah oldu. Yola düştü. Deniz kıyısına erişti. Kıyıda bir gemi gördü. Hemen gemiye girdi. Gemi, deniz yüzüne açıldı. Tam denizin ortasına vardıkları zaman, Allahü Teâlâ'nın takdiri ile Yûnus (a.s.)'ı yutacak olan balık, denizin dibinden çıktı. O gemiyi tuttu, yürütmedi. Gemideki halk bu hali görünce duaya yalvarmaya başladılar. Kendilerini helâk oldu, bildiler. Yûnus (a.s.) bu hali görünce hata ettiğini anladı. O saatte: Kavminin kendisini arayıp bulamamış olacağını hatırladı:

— Bu hal, Hak Teâlâ Hazretlerine hoş gelmemiştir! diyerek ağlamaya başladı. Geminin içinde kalabalık bir halk vardı.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"O vakit ki içi, adamlarla dolu gemiye gitmişti." (Saffât sûresi, âyet: 140)

Yûnus (a.s.) onlara:

— Ey kavm! dedi. Bu hal, size benim yüzümden gelmiştir. Elbet, bu belâdan kurtulmak dilersiniz! Beni denize atınız!

Onlar da:

— Sen ne kişisin? dediler.

Yûnus (a.s.) da:

— Ben Hak Teâlâ'nın peygamberi Mettâoğlu Yûnus'um ki Hak Teâlâ beni Ninova şehrine peygamber yollamıştı. Aranızda, benden günakhâr kişi yoktur. Bu hal, başınıza benden ötürü geldi. Beni denize atın! dedi.

O halk ta:

— Bizim elimiz, Allah'ın peygamberini denize nasıl atabilir? dediler.

Bu arada, balık ta gemiye yaklaşmış, gemiyi titretip sarsmaktaydı.

Yûnus (a.s.):

— Bir kur'a çekelim. Kur'a kimin adına çıkarsa, onu denize atalım! dedi.

Onlar da:

— Hoş ola! dediler. Üç kez kur'a çekildi. Üçünde de (Yûnus)'un adı çıktı. Hepsi Hazret-i Yûnus'un suya atılmasının gerektiğini anladılar:

— Ey Yûnus! Sen bizden daha iyi bilirsin. Kanımıza girme! Nasıl bilersen öyle yap! dediler. Yûnus (a.s.) geminin kenarına geldi kendisini denize attı. O balık ta hazırlanmıştı. Yûnus (a.s.)'ı o balık o anda yuttu. Sonra gemiyi bıraktı. Gemi yürüdü ve Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"O, kınanmış bir hale düşmüşken, balık kendisini hemen yutmuştu." (Saffet sûresi, âyet: 142)

Bundan sonra Hak Teâlâ o balığa şöyle emir verdi:

— Yûnus'u sakla. O, senin rızkın değildir!

Balıkta, Yûnus (a.s.)'ı sakladı. Yûnus (a.s.) kırk gün balığın karnında kaldı. Tesbihini dilinden eksik etmedi. O balık, Yûnus (a.s.)'a zarar vermemesi için o kırk günün içinde hiç bir şey yemedi. O balık, o kadar büyük idi ki Yûnus (a.s.) istediği gibi kımıldardı, ibadet ederdi. Hiç incinmezdi.

Yûnus (a.s.) Allahü Teâlâ'ya ibadette bulunmayı çok severdi. Hak Teâlâ da ibadet edenleri sever.

Nitekim şöyle buyurur:

"Eğer, Yûnus, çok tesbih edenlerden olmasaydı, gerçekten, tekrar dirilecek güne kadar o balığın karnında kalırdı! Onu hemen hasta bir halde kıyıya attık!" (Saffat sûresi, âyet: 143-144-145)

O balık öyleydi ki arkası kümbet gibiydi. Şimdi bile gemiciler o balığın aslını bilirler. Etini yemezler. O eğer, avcılarının ağına düşse çıkarırlar, yine denize salıverirler.

Vaktâ ki Yûnus (a.s.) kırk gün, kırk gece balığın karnında yattı, tesbih okudu, Hak Teâlâ'ya yakarıp niyazda bulundu:

"Karanlıklar içinde (yutulduğu balığın karnının içinde «Lâ ilâhe illâllah, Senden başka hiçbir ilâh yoktur!») Seni noksanlıklardan tenzih ederim. Gerçekten ben haksızlık edenlerden oldum." (Enbiyâ sûresi, âyet: 87)

Diye duada bulundu. Bu karanlık yerden kurtulmasını diledi. Ve:

— Ben nefsimi zulmeyledim. Beni bu karanlıklardan kurtar Rab-bim. Çünkü o karanlık bir kaç türlüydü. Diri balığın karanlığı, biri de denizin karanlığıydı. Bu duasını Hak Teâlâ kabul edip şöyle buyurdu:

"Biz de onun duasını kabul ettik. Kendisini üzüntüden kurtardık. İşte biz mü'minleri böyle kurtarıyoruz!" (Enbiyâ sûresi, âyet: 88)

Ve Hak Teâlâ bir meleğe emreyledi, o balığı deniz dibinden kıyıya götürdü. O aradan giden geminin Ninova şehri ile arası üç günlük yoldu, balık, sabah vaktinde Yûnus (a.s.)'ı denizin kıyısına bıraktı.

Kimileri der ki:

— Yûnus (a.s.)'ı balığın yutmasındaki sebep şuydu ki; Balıklar hastalandıkları zamanda, tesbihten ger kalırdı. Ve şöyle demişlerdi:

— Yâ İlâhî! Bize bir sebep yarat ki, hastalarımız onunla şifa bulsun.

Hak Teâlâ da, Yûnus (a.s.)'ı balığa yutturmayı takdir buyurmuştu. Ve onlara şöyle dedi:

— Ey balıklar! Şimdiden sonra hanginiz hasta olursa Yûnus'u yutan balığı ziyaret etsin.

O vakitten beri de tâ kıyâmete kadar o balığın neslinden kalan balığı, hasta balıklar ziyaret etse şifa bulacaklardır. Şifa da bulmuşlardır.

Kimileri yine der ki:

— Balıklar yüce Rabbe: "Yarab! Âdemoğulları, sana nasıl tesbih ederler? Bize göster! demişlerdi. Hak Teâlâ da onun tesbihini göstermeyi diledi. O balığa emretti, Yûnus (a.s.)'ı yuttu ve onun tesbihini Cenâb-ı Hakk'ı nasıl tenzih ve takdis ettiğini balıklara işittirdi. Yûnus (a.s.), o balığın karnında, bir çocuğa dönmüştü. Gayet zayıflamıştı. Kırk gün ne yiyip, ne içmişti. Bundan ötürü zayıflamıştı, gücü kalmamıştı.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Onu, hemen hasta bir halde sahile attık." (Saffât sûresi, âyet: 145)

O, balığın ağzından hemen kenara düştü. Yanı üzerine yattı. Kırmıdamaya mecali yoktu. Allahü Teâlâ, bir geyiğe ilham verdi, gelip, Yûnus'u yattığı yerde emzirmeğe başladı. Sabah ve akşam vakitlerinde gelirdi. Yûnus (a.s.)'ı doyuncaya kadar emzirir, giderdi. Güneş doğunca, sıcaklığı Yûnus (a.s.)'ın vücuduna tesir etti. Hak Teâlâ hazretleri, kudretinin kemali ile Yûnus (a.s.)'ın üstünde bir ağaç yetiştirdi. Ağacın üstünde bir de kabak yetişti. Ağaç, yası yası yapraklar saldı. Yûnus (a.s.)'ın üstüne gölge yaydılar. Kırk gün içinde Yûnus (a.s.)

güçlendi, durdu. Kalktı abdest aldı. İbadet etti. Baktı, gördü. O ağaç, o kabak kökü kurumuştı. Yûnus (a.s.) üzüldü. Hak Teâlâ, Yûnus (a.s.)'a şu vahiyde bulundu.

— Bir ağaç kuruduğundan ötürü ona acır, böyle melul olursun. Ya benim yüzünü aşkın kollarımı bırakıp gittin, sen onların helâk olacağına niçin acımazsın?

Hak Teâlâ böyle buyurup Yûnus (a.s.)'ı kavmına yolladı. O da kalktı, yollandı. Şehire yaklaşıncı bir çobana rastladı. Şehrin halinden sordu. Çoban da:

— Yûnus peygamber onlara kızdı, gitti. Hak Teâlâ da kendilerine azap verdi. Yûnus'u aradılar. Bulamadılar. O azap bulutu, onların başının üstünde üç gün, üç gece durdu. Çok ağlaştılar. Sonunda Hak Teâlâ, onları esirgedi. Suçlarını bağışladı. Üzerlerine gelen azabı kaldırdı. Şimdi ise yolları gözetiyorlar, Yûnus'u isteyip bekliyorlar ki gelsin, onlara ibâdet yolu göstereyim.

Yûnus (a.s.) çobana:

— O istedikleri kişi işte benim. Var onlara bildir! dedi.

Çoban da:

— Ey Allah'ın peygamberi! Ben seni yine nerede bulayım? diye sordu.

Yûnus (a.s.) da:

— Şu görünen dağda bul! dedi.

Çoban da:

— Senin durduğun yeri bana kim kılavuzlaya? diye sordu.

Yûnus (a.s.) da:

— Şu keçi sana yol gösterir! dedi. Çoban yine o kavm bana inanmazlarsa sözlerime kim tanık olur? dedi.

Yûnus (a.s.) da:

— İşte şu yanındaki köpekçeğiz tanıklık eder! dedi.

Sonra Yûnus (a.s.) dağa gitti. Çoban da şehire indi. Beylerine haber verdi. Ama kimse çobanın sözlerine inanmadı. Ve:

— Yalan söylüyorsun! dediler.

Çoban da:

— Bu köpekceğiz benim şahidimdir! dedi.

Köpeğe:

— Söyle diye! işaret etti. Köpek te Hak Teâlâ'nın buyruğu ile şöyle söyledi:

— Yûnus peygamber, bu çobanla buluştu. Onu Yûnus size yolladı! dedi.

Köpek bu sözleri söyleyince, halkın Yûnus (a.s.)'ın gerçek peygamberliğine inançları sağlamlaştı. O anda o bey atlandı. Şehre bir coşkunluk doldu.

Herkes:

— Yûnus geldi! diye sevindi. Bütün halk Yûnus (a.s.)'ı karşılamaya çıktı. Çoban önlerine düştü. Önceki gittiği yere kadar geldi. On dan sonra keçi kılavuz oldu. Onları Yûnus (a.s.)'ın bulunduğu yere iletti. Yûnus (a.s.):

İbadet etmekteydi. İbadetini bitirinceye kadar bekleştiler. Sonra geldiler. Yûnus (a.s.)'ın ayağına düştüler. Özür dilediler. Sonra Hazret-i Yûnus'u aldılar. Şehire geldiler. İyiliklere eriştiler.

Hak Teâlâ da onlardan razı oldu. Kur'ân-ı Kerîm'in de şöyle buyurdu:

"Onlar iman getirdiler. Biz de onlara ecelleri gelinceye kadar güzel dirlik verdik!" (Saffat sûresi, âyet: 148)

Hak Teâlâ Yûnus'u seçkin kıldı.

Nitekim şöyle buyurur:

"Fakat Rabbi onu insanlar arasından seçip yararlı kişilerden kıldı!" (Kalem sûresi, âyet: 50)

* * *

Hak Teâlâ, Yûnus (a.s.)'ın kıssasını bizim peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselâm'a) haber verip:

— Ya Muhammed! diye buyurdu. Seni, bu kavmin ne kadar incitirlerse incitsinler, benim iznim, desturum olmayınca bunların içinden çıkıp gitme. Sende, benim emrim olmadan kavminin içinden çıkıp gittiğin için bu kadar zaman balık karnında kalan Yûnus gibi olma.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur:

"Ey Muhammed! Rabbinin hükmü verinceye kadar sabret. Balık sahibi olup öfkeli iken Allah'ı dua ile çağıran (Yûnus) peygamber gibi aceleci olma!" (Kalem sûresi, âyet: 48)

* * *

Bu haber verdiğimiz Yûnus hikâyesi tâ başından sonuna kadar din bilginlerinin ve müfessirlerin rivayetleri üzerine nakledilmiştir.

KARYE ASHABINA YOLLANAN İKİ ELÇİ OLAYI

Şöyle rivayet edilmiştir ki:

İsâ (a.s.) zamanında, ortaya çıkan acaip olaylardan birisi de şudur ki Hak Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle buyurur:

"Ey Resûlüm! Mekke'lilere o şehir halkını örnek göster. Hani oraya (İsâ'nın yolladığı) elçiler gelmişti!" (Yâsin sûresi, âyet: 13)

Fakat, o halk onu kabul etmediler. Denir ki, Hak Teâlâ'nın (Ashab'el-karye) dediği şehir (Antakya) şehridir ki Şam yöresinde idi. Tefsirde şöyle gelmiştir ki, Hak Teâlâ'nın buyruğu ile İsâ (a.s.) onlara Havarilerden iki elçi gönderdi. Onlar da o halkı dine dâvet ettiler. O şehrin içinde bir kral vardı. Bizanslılardandı, adı Antihos'tu. Puta tapmaktaydı. O şehir halkının da bütün halkı da puta tapıyordu. İsâ (a.s.) o krala iki havarisini dine dâvet için yolladı. Halk onları yalanladılar, sözlerine inanmadılar. İsâ (a.s.) o zaman bir havari daha yolladı. Bu üçü de Hak Teâlâ'nın buyruğunu onlara bildirdiler.

* * *

Ben derim ki:

— O haber verenler fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Bunlar, Havarilerden üç kişidir. Önce ikisi geldi. Bu kralı ve halkını dine dâvet ettiler. Sonra, birisi daha geldi.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Biz, o zaman onlara iki elçi göndermiştik ve onları yalanlamışlardı. Biz de bir üçüncüsü ile onları güçlendirmiştik te, gerçekten biz size gönderilmiş elçileriz! demişlerdi." (Yâsin sûresi, âyet: 14)

Tefsirde de gelmiştir ki önce gelen birinin adı Yahyâ ve ötekinin adı Yûnus'tu. Sonra gelenin adı Şem'un'dur. Üçü de havarilerdendir, geldiler. Oradaki halkı hakka kılavuzladılar:

— Allahü Teâlâ'ya uyun! dediler. Onlar ise kabul etmediler. Sonra bu hal üzerinden bir yıl geçti. O şehirde bir kişi vardı. Adı; Habib Neccâr idi. Bu kişi, peygamberlere iman getirmişti. Yaban elden gelmiş bir garipti. Sabahtan akşama kadar dülgerlikle uğraşırdı. Kazancını ikiye bölerdi. Yarisını yoksullara sadaka ederdi. Yarisını da kendi çoluk-çocuğuna yedirirdi. Şehirden dışarıda tenhaca bir yer vardı. Evi oradaydı. O havariler, onlarla bir yıl beraber olduktan sonra, tesadüf olarak, o yıl hiç yağmur yağmadı. Kuraklık oldu. O şehir halkı toplanıp o elçilere geldiler:

— Bu yıl, sizin uğursuzluğunuzdan ötürü yağmur yağmadı. Çünkü, bizi kendi ilahlarımıza tapmaktan menetmek istiyorsunuz. Bu sözden vazgeçin. Yoksa, sizi taşla öldürür tepeleriz! dediler.

* * *

Nitekim Kur'ân'da şöyle buyrulur:

"Onlar: «Doğrusu biz, sizin yüzünüzden ötürü uğursuzlandık. Eğer bu sözünüzden vaz geçmezseniz sizi mutlaka taşlarız. Bizden size mutlaka elim bir azap dokunur!» dediler." (Yâsin: 18)

Elçiler de:

"Sizin uğursuzluğunuz yanınızdadır. Size öğüt verilirse mi, onu, uğursuzluk sayacak ve küfre devam edeceksiniz? Doğrusu siz haddini aşmış bir kavimsiniz."

"O sırada, bu elçilerin geldiğini haber alan Allah'a inanmış bir kişi koşarak geldi: «Ey kavmim! dedi. Bu gönderilen elçilere uyup imana geliniz.» dedi." (Yâsin sûresi, âyet: 19-20)

O kişiden murad, Habib Neccar idi ki, şehir halkının, elçiler hakkında kötü niyetleri olduğunu işitip geldi, söyledi.

Onlar da:

— Meğer sen de onlardan imişsin! dediler.

O da:

"Ben Yüce Allah'a nice tapmayım ki, O, beni yarattı, yoktan var etti. En sonunda, hepiniz de ona döndürüleceksiniz! dedi." (Yâsin sûresi, âyet: 22)

Sonra o elçilere dönüp şöyle dedi:

"Haberiniz olsun ki, ben Rabbinize iman ettim. Geliniz beni dinleyiniz." (Yâsin sûresi, âyet: 25)

O kavm, onun bu sözlerini işitince:

— Sen bir yabancı kişisin. Senin yaşaman bu şehirden ötürüdür. Bizim düşmanlarımızla mı uyuştun, anlaştın? dediler ve Habib Nec-car'ı ayaklar altına aldılar. O kadar tekmelediler ki bağırsakları ağzından dışarı fırladı, şehit oldu.

"Öldüğü dem: Gir Cennet'e!" diye bir avaz geldi. Cennet'e girdiği zaman da ruhu:

"Ne olurdu, benim kavmim Rabbimin beni bağışladığını, beni Cennetle ikram edenlerden kıldığını bilseler, tastik etselerdi! dedi." (Yâsin sûresi, âyet: 26-27)

ŞEMSUN'UN HABERİ

Taifeler Melikleri zamanında olan haberlerden birisi de şemsun hikayesidir. Bu şemsun bir elçi değildi, lâkin bizans şehirlerinden bir hak dine bağlı kişiydi. Hak Teâlâ'ya inanmıştı. Ve O'nun buyruğu altındaydı. Her zaman Hakka kulluk ederdi. Anası onu doğurduğu zaman **Hak Yolu'na** adamıştı. Ve Allah Teâlâ'ya ısmarlamıştı. Cenâb-ı Hak ta ona o kadar güç vermişti ki, ona, hiç kimse karşı koyamazdı. Eğer onu iplerle veya zincirlerle bağlasalar, o ipleri ve zincirleri çeker, kırardı. Onu, hiçbir şey tutamazdı. O şehrin halkı puta tapmaktaydı. Şemsun'un evi, şehirden birkaç uğrak dışardaydı. Her zaman şehire gelirdi. Onun silahı da devenin çene kemiğiydi. Ne zaman bu halkla cenketse o çenekemiğini kullanırdı. Ve ne zaman susamış olsa o kemikteki bir delikten, Hak Teâlâ, su akıttırdı. O da o sudan kanıncaya kadar su içerdi. Ve ne zaman bu halkla cenketse onlardan çok mal ganimet alırdı. Sonra yine köyüne dönüp giderdi. Kendisine, ne kadar hile etseler, onunla başa çıkamazlardı. Ondan aciz kalmışlardı. Vardılar, düşünüp dediler ki:

- Eğer, ona ne hile yapılırsa, ancak, karısı yolu ile yapılabilir! Dediler. Çünkü o kadın, aslında, bunların kendi taifesindendi. Ona çok şeyler verdiler:

- Daha da verelim! Yalnız onun elini, ayağını yatarken bağla ve bize haber ver! Dediler. Kadını azdırdılar. Ona sağlam bir ip verdiler. Şemsûn uyuduğu vakit, karısı, onun kollarını sıkıca bağladı Şemsûn uyandı. Elini kımiltatınca ip parça parça oldu. Karısına:

- Niçin böyle iş yaptın?. Dedi. O da:

- Senin gücünü denedim! Diye cevap verdi.

Anladım ve bildimki dünyada senden güçlü bir pehlivan kişi yokmuş! Dedi. O zaman Şemsun:

- Dünyada beni bir şey tutamaz ve benim gücüme bir şey dayanamaz! Ancak, bir şey vardır ki dünyada o şeyden başkası beni zebun kılamaz! Dedi. Karısı da:

- O şey nedir? Diye sordu. Şemsûn da:

- Söylemem! Dedi. Fakat karısı ısrar edip:

- O nedir?. Diye sorunca o da:

- Beni insan saçından başka şey zebun edilemez! Ve benim gücüme ondan başka şey dayanamaz! dedi.

Meğer o kadının saçı pek uzunmuş ve öyleki saçlarının ucu yerde sürünüyormuş kadın, şemsûn uyuyuncaya kadar sabretti. Uykuya dalınca da hemen saçından bir bölümünü kesti. Elini sıkıca bağladı. Sonra da kadın hali, vardı, bütün şehirliye haber verdi. Hepsini Şemsûn'un üstüne getirdi. Onlar da gelmişti ki Şemsûn uyandı. İki elini bağlanmış halde buldu. Hali anladı. Öyle kuvvetle silkindi ki kıl ip bileklerini kesti, tâ... kemiklerine dayandı. Fakat kırmanın çaresi bulunmadı. O halk fırsat bulunca, Şemsûn'un burnunu ve kulağını kestiler. Gözlerini çıkardılar. Küçük Antayhos o şehrin Bey'i idi. Köşkün üzerinde oturmuş, penceresinden Şemsûn'un halini seyrediyordu. Sonun da Şemsûn Kefere elinde çaresiz kaldı. Hak Teâlâ'ya yüz tuttu:

- Ya Rab! bu kafirlerin elinde beni çaresizliğe düşürme. Ve beni zebunlukla öldürme! Diye duâ etti. Hemen o lâhza içinde Hak Teâlâ Hazretleri Şemsûn'a gözlerini, burnunu, kulağını ve gücünü eskisinden daha çok güçlendirdi. Daha güzel eyledi. Öyle ki bütün yok edilen âzası yerli yerine geldi. Elini bağlayan bağ koptu. Padişahın üstünde oturduğu köşk çöküp direkleri kopardı. Köşk yıkıldı Kral Antayhos, taşların altında kaldı. Helak oldu. Şemsûn sonra, sarayda ne

kadar köşkler ve yapılar varsa hepsini eliyle yıktı, halkı kırdı, sonra karısını tuttu, onun burnunu kulağını kesti. Gözlerini göz oyulduğundan çıkardı. Kadın, o mihnetler içinde can verdi. (Doğrusunu Allah Teâlâ bilir.)

CERCİS ALEYHÎSSELÂM'IN HİKÂYESİ

Din bilgnilerinden şöyle işitilmiştir ki, Gercis. (a.s.) Tayfalar Melikleri Zamanında gelmişti. Bu geliş İranlı hükümdar Erdeşir Bâbek'ten önceydi. Allah'ın birliğini tastik eden bir kişiydi. Gayet salihlerdendi. İsâ (a.s.)'ın dini yolundaydı. Filistin şehrindeydi. Tüccarlık yapardı. Şehirden şehire dolaşırdı. Kendi helâl maliyle alış-verişte bulunurdu. Yılbaşı olunca, ki iman edenler, mallarının zekâtını çıkarıp verirdi. Bu Cercis (a.s.) asıl anaparasını hesap ederdi. Ne kadar kazanç elde etmişse, hepsini yoksullara dağıtırdı. Sonra yine bir yıl yine çalışır, ticaretle uğraşır, dururdu. Ve şöyle derdi:

- Benim uğraşmam, satış ve pazar yapmaktır, anca, fukara içindir. Eğer böyle bir dileğim olmasa bütün malımı fukaraya yağma ettirirdim. Ben bir köşede otururdum ve Allah Teâlâ'ya ibadet ederdim!

Cercis (a.s.)dan başka Allah'ın Birliğini başka tastik eden kişilerde vardı. Onlar da Havarilerin elinde iman getirmişlerdi. Cercis (a.s.) ile ticaret yaparlardı. Musul'da ve Şam'da bunlardan başka Allah'ın Birliğini tastik eden kul yoktu. Bey'leri ve halkın çoğu puta taparlardı. Kâfir korkusundan, bu kişiler, dinlerini açığa vuramazlardı. Onlar, bunları kendileri gibi puta tapar sanırlardı. Eğer Allah'ın birliğine inandıklarını bilselelerdi, onları, öldürürlerdi.

Musul şehrinin bir kiralı vardı. Şam topraklarının bir parçası da onundu. Adına: "Melik Dâdiyân" derlerdi. Zalimlerden, cebbarlardandı. Kızıl altından yapılmış bir putu vardı. Üzeri değerli mücevherlerle süslenmişti. Adına:

- Eflûn! Denirdi. O ilin halkı ona taparlardı:

- İlâhımız! Budur! Derlerdi.

O zamanda, bu melik Dâdiyân'dan başka hükümdar yoktu. Allah'ın Birliğini tasdik edenler, Cercis (a.s.) ile olurlardı ve kâfirlerden çok ihtiyat ederler, sakınırlardı.

Bir gün Cercis (a.s.) onlara:

- Bu âcizlikle nasıl harekete geçeriz? Her bey'in adamlarından korkuyoruz! Gelin musul şehrine varalım. Melik Dâdiyân'la buluşalım. Ona güzel güzel armağanlar, latif sunular sunalım! Onun tüccarı olalım. Onun adını taşıyanla, öteki beyler bizi incitmezler, hiç bir yerin halkı üstümüze yığılmazlar. Onun adını işitince kimse bize bir şey söyleyemez! dediler.

Allah'ın Birliğini tasdik edenler, bu sözü güzel buldular. Oradan kalktılar. Mallarını ve çoluk-çocuklarını alarak melik Dâdiyan'a geldiler. Bir gün ona:

- Şehrinizde nice kişiler vardır ki gizli din yolundadırlar. Puta tapmazlar. Eflûn'un adı anılsa, saygı göstermezler! Dediler. Bunu duyan Dâdiyan kızdı. Hemen şehre tellâllar saldı. Onları çağırttı:

- Bugün sahraya gelmeyenlerin vay haline! dedirtti!

* * *

Sonra Dâdiyan'ı dışarı çıkardılar. O putu da dışarı götürdüler. Yüce bir tahtın üstüne oturttular. Melik'in buyruğu üzerine bir yeri kazdılar. Hendek haline getirdiler. Büyük bir ateş yakıldı. O put Eflûn'a secde etmeyenleri ateşe attılar. Secde eden ölümden kurtuldu.

Şehrin ulu kişileri ve din bilgnileri melik Dâdiyan'ın katında oturmuşlardı. Dadiyan, çok kızgın kızgın oturmaktaydı. Cercis (a.s.) onun o kızgın haline baktı. Kızdığını anladı. Malını yanına alarak, o Allah'ı Bir tanıyan arkadaşlarının yanına geldi.

- Ey yarân! Dedi. Kişinin dininin yolundada iyi ad ile ölmesi gerektir. Kâfirler arasında zebînlukla yürümedense! Dedi. İşte, şu malım ne kadar ise hepsi sizin olsun. Fıkaraya, hayrınızı, ihsanınızı eksik etmeyin. Ben bugün padişah katına varayım. Dinimi açıklayayım. Onu da dine çağırayım. Eflûn putunu lânetleyeyim! O na:

- Gel hak dine gir. Bu, senin taptığın din batıl dindir! Diyeyim. Ya Hak Teâlâ ona insaf bahşeder, ve Hak Teâlâ'yı bir olarak tanır, hepiniz onun belâsından kurtulursunuz, ya da o, beni bu kızgınlıkla azap içinde öldürür! Dedi. Sonra, Allah Teâlâ'ya sığındı, Dadiyan'ın katına geldi, karşısında durdu. Fakat melik o kadar kızgındı ki gözü, kişiyi görmüyordu. Cercis(a.s.):

- Ey Melik! Sen, Hak Teâlâ'nın bu kadar kuluna hışmediyorsun! Unutma ki sen de Hak Teâlâ'nın bir kulusun. Onlarda Hak Teâlâ'nın kullarıdır ki Yüce Allah onları senin eline tevdi etti. Ve sana ihtiyaç duydu. Senin, bu halkı secde ettirdiğin put ise ne melun bir puttur. Oysa senin bir Allah'ın vardır ki seni de, bütün yaratıkları da yaratan O'dur. Bütün o yaratıklar O'nun kullarıdır. Hepsine rızık verici o Allah'tır. Diril'ten de öldürende O'dur. Seni yaratan o Allah'ı bırakıp senin gibi bir mahluku sen elinle ve altından ve gümüşten ortaya çıkarır ve ona: "Allah'ımdır!" dersin. Bunca yaratığı ona secde ettirirsin. Secde etmeyi ateşte yakarsın. O, nedir ki sen ona "İlah" dersin... Onun ki ne ziyarı, ne faydası vardır. Sen, gel lûtfet, İlâhını tek bil. O'nun birliğini tastik edenlerden ol. Küfrü bırak. Eflun'dan vaz geç! dedi.

Melik Dâdiyan, Cercis (a.s.)'in yüzüne baktı. Ona:

- Sen ne kişisin? Diye sordu. Ne kişisin ki bana böyle sorular sorar, böyle sözler söylersin?. Dedi. Cercis (a.s.)'da:

- Ben de yüce Hakkın zayıf ve hakir bir kuluyum. Adım Cercistir. Şunun için sana geldim ki seni Allah Teâlâ Hazretlerine dâvet ediyorum. Sana hak sözü söyleyim ki, puta tapmağı artık bırak. Şimdiden sonra Hak Teâlâ Hazretlerine tap!

Melik Dâdiyân da:

- Senin bu öğdüğün ve methini yaptığın Allah, dediğin gibi olsaydı, seni şu halde aç ve açık bırakmazdı. Görmüyormusun benim ilâhım bana nice mertebe bağışlamıştır. Şu gördüğün halkın hepsi benim putumun kullarıdır. Onlardan birisinin şu kadar bin filori ye (Altına) gücü yeter. Kapısında senin gibi 1000 kulu vardır. Ve biri İlyâs'tır ki işte oturmuştur, malını ve rızkını hesap edemez. Benim putumun sahip olduğu malın ve kullarının ne hesabı, ne ölçüsü vardır. Senin İlâhın kim ki senin gibi kulunu aç ve yalıncık tutuyor! Sen onun nesi ni ögmektesin?.. dedi.

Cercis (a.s.) da:

- Benim İlâh'ım, vereceğini öteki cihanda verir. Bu dünya devletinin sebatı yoktur. Onun devleti bir kaç günlüktür. Devlet ise sonsuz, ebedi olmalıdır. O devlete zeval, çöküş olmamalıdır. Senin putunun Taklisâ ve İlyâs gibi kulları varsa, benim Allah'ımın İdris gibi İsâ gibi

kulları peygamberleri vardır. Meryem gibi cariyesi vardır. Dünyada faziletleri ile ün salmışlardır! Dedi ve onların kıssalarından haber verdi. ve:

- Şimdi, İdris (a.s.) gökte Hak Teâlâ katında yaşıyor! sağdır! dedi.

Dâdiyân da:

- Benim putumun,sana söylediğim kulları işte hazır oturuyorlar. Senin ise bu söylediğin kişiler nerededir, ne bilelim?. Gökte adam olduğunu nereden bilelim? Ve senin sözüne nasıl inanalım? Eğer, gerçeksen, getir, görelim! Dediğin gibi ise sözlerine inanalım! dedi.

Cercis te dedi ki:

- Sen onları göremezsin! Meğer ki onların dinlerine giresin. Ve onların İlâh'ına tapasın. O zaman onları o cihanda görürsün!

Melik Dâdiyân da:

- Ben sana ne söyledimse sözümün doğruluğuna delil getirdim. Sen ise sade kuru bir dâvâda bulunursun. Senin bir hüccetin ve delilin yok!. Sözünü ispat edemezsin. Sana işkence etmek, artık, vâcip oldu. Gel, puta secde eyle, ona kapan. Yoksa, sana öyle bir biçimde azap ederim ki dünyada söylenir, kalır dedi.

Cercis te:

- Ben puta eğilmem, secde etmem. Yalnız yüce Allah'a secde ederim ki seni de, beni de, gökleri de, bütün canlıları da O yaratmıştır! dedi.

Kral emretti. Bir ağacı yere çaktırdı. Cercis (a.s.)'ı soyup o ağaca sıkıca bağladılar. Sonra demir taraklar getirdiler. O tarakla göğdesini taradılar. Göğsü iplik iplik oldu. Ayak üstünde durduğu halde ölmedi. Kırılın, yeniden verdiği buyrukla keskin sirke getirdiler. sirkeye tuz kattılar, Cercis (a.s.)'ın göğsüne döktüler, yine ölmedi. Kırıl yine buyruk verdi. Bir uzun mih getirildi. Mihı ateşte kızdırdılar. Şöyle ki kıpkızıl oldu. Kısaçla o mihı tuttular. Başının tepesinden aşağıya mıhladılar. Beyni kaydadı, yüzüne saçıldı. Fakat, yine de ölmedi. Kırıl yine buyruk verdi. Kazan getirdiler, ocak üstüne koydular. Altın da ateş yaktilar. Kazanda ki su kaydadı. Hazret-i Cercis'i o kazanın içine koydular. Ağzını kapadılar. Altından ateşlediler. Nice zaman, su, kaydadı. Sonra kazanı indirdiler. Suyunu, Cercis (a.s) ın üzerine döktüler. O ayağının üstünde durdu. Geldi, Dâdiyân'a:

- Hak dine girip Allah Teâlâ'yı bir bilmek gerektir! dedi.

Böylece Dâdiyân aciz kaldı.

- Vay sana ki bu kadar işkence yaptım, ölmedin. Meğer, sen âdem değilmişsin! dedi.

Hazret-i Cercis:

- Seni, kendisine davet ettiğim yüce Allah, bu senin ettiğin azapları benden giderir! dedi. Kırıl Dadiyân:

- Bunu zındana atın! Belki insafa gelir. Bu sözleri söylemez! dedi.

Bu, buyruk üzerine Cercis (a.s.)'ı zindan'a attılar. Sonra kırılın adamları:

- Ey Melik! dediler. Bu, cadının biridir, zındanda uslu durmaz. Zindandaki adamları kendi dinine çağırır. Ona, yattığı yerde bir azap edesin ki başı kaygılı olsun. Kimseyi azdırmaya gücü olmasın! Dediler. Kırıl da yeni bir buyruk verdi. Hazret-i Cercis'i çarmığa gerdiler. Elleri ayaklarına çiviler çaktılar, zincirler vurdular. Sonra zindanda bir mermer vardı ki onu yirmi kişi zorlukla kaldırırdı. O ağır taşı Hazret-i Cercis'in arkasına yüklediler. Akşam oluncaya kadar o yüke dayandı. Sonra, Allah Teâlâ bir melek yolladı. O taşı Hazret-i Cercis'in üstünden kaldırdı. Eline ve ayağına vurulan çevirileri aldı. Daha sonra Hazret-i Cercis'e yemek verdi. Onu aldı, zindandan dışarı çıkardı ve:

- Ey Cercis! Dedi. Hak Teâlâ sana selâm ediyor. Sana peygamberlik verdi. "- O kâfirlerin işkencesine sabrettin!" Onu dine davet ettin. O din düşmanı onu dört kez öldürmeğe kalkacaktır. Ben, onu yine dirilteceğim! Ve düşmanı onu her öldürdükçe ben onu nice mertebeler versem gerektir. Dördüncü nöbet ölümde benim katıma gelir. O kâfirin azaplarından da kurtulursun! dedi.

* * *

Hazret-i Cercis, sevindi. Allah Teâlâ'ya şükretti. Vakta ki sabah oldu. Hazret-i Cercis yine kırılın katına geldi. Karşısında durdu. Ona:

- Ey kırıl Dâdiyân! Gel, Allah'ı tek bil. Birliğini tastik et! dedi. O da:

- Seni zindandan kim çıkardı? Diye sordu. Hazret-i Cercis te:

- Beni zindandan çıkaranın sultanlığı senin sultanlığından üstündür! dedi.

Bu söz üzerine Dadiyan kızdı, köpürdü. Yeni bir buyruk verdi. Bir ağacı ikiye yarıdılar. Hazret-i Cercis'i iki parçanın arasına kısırdılar. Sıkıca sardılar. Yeni bir buyrukla, onu, başının tepesinden bıçkı ile ikiye böldüler. İki parçayı da iki yana bıraktılar. Yine kıralın buyruğu ile her yarım parçayı yediye ayırdılar. O parçaları insan yiyen arslanların önüne bıraktılar. Arslanlar Hazret-i Cercis'in etini bildiler. Yemediler. Sonra, Allah Teâlâ bir melek yolladı. O et parçalarını bir araya getirip yerli yerine koydu. Hak Teâlâ ona can verdi. Sabah olduğu vakit yine kırala vardı ve:

- Ey Melik! Dedi. Gel, Hak Teâlâ'yı Bir bil. Ona ibadet et. Kafirliği bırak. Bil ki sen beni ne kadar öldürmeğe kalkarsan, yüce Allah, beni yine diriltir! dedi.

Melik Dadiyan:

- Bu adamın elinden aciz bir hale geldik. Buna ne çare edeceğimizi bilemiyorum. Artık kavkarandan kurtulalım! Dedi. Ona:

- Ey melik! Dediler. Bu, cadının biridir. Ama senin ülkende usta cadılar çoktur. Onları katına çağırt. Cadılıkta bunu yensinler! O da kendisinden usta cadıyı görünce artık böyle sözler söylemekten vazgeçer! Dediler. Dâdiyân da:

- Benim ülkemde o cadılardan en ustası hangisidir? Diye sordu. Adamları da:

- Filân cadı bütün cadıların başı ve ustasıdır! Dediler. Melik te, buyurdu. O cadıyı melike getirdiler. O da:

- Ben bu kişiden şikayetciyim. Onu öldürmeğe çare bilirmisiniz? Dedi.

Usta cadı da:

- Padişahımın devletinde ben onun kaydını görürüm! Dedi. Melik Dâdiyân:

- Önce bana hüner göster! Dedi. Göreyim sonra ona üstün gelirmisin, gelmez, misin? Dedi. Usta cadı:

- Emir buyurursun ey melik! dedi. Bir öküz getirilmesini istedi. Öküz getirildi. Divan ortasında öküzü tuttular. Cadı, yerinden kalktı. İlerledi. Bir sihir okudu. Öküzün kulağına üfledi. Öküz, birtane iken iki tane oldu. Sonra biraz buğdayla saban ve boyunduruk istedi. Onlarda getirildi. Buğdayı yere ekti. Toprağı öküzle sürdü. Ekin bir lahza yerden fıskırdı. Uzadı, yeşillendi, sonra sarardı. Sonra da o fıskıran buğdayı biçti. Harman yaptı. Savurdu. Samandan taneyi ayırdı. Sonra bir değirmen yaptı. Su akıttı. O buğdayı öğüttü. Un yaptı. Sonra unu yoğurdu. Sıcacık ekmek haline getirdi. Oturan topluluğa birer birer üleştirdi. Herkes ekmekten yedi. Usta cadıya da:

- Aferin! Dediler. Melikte şad oldu:

- Bu Cercis'e edeceğini de görelim! Dedi. Usta cadı da:

- Emriniz başım üzerine! Dedi. Bir sırlı çanak istedi. Hemen getirdiler. O çanağın içine su koyup önüne getirdiler. O da o suya bir efsun okudu. Sonra:

- Suyu iç! Diye Cercis'e uzatıp verdi. Hazret-i Cercis, suyu aldı:

- Bismillah! Diyerek içti.

Hazret-i Cercis'e hiç zarar vermedi, dokunmadı. Usta cadı, şaşırdı, kaldı:

- Eğer, bu kişi, cadının biri olsaydı, ben onu yenerdim! Onun yaptığı yer ve gök İlâhının işidir. Ben buna hiçbir şey yapamam! dedi. Sonra, kıralın katında oturanlardan birisi:

- Ey melik! Dedi. Bu kişi cadı değildir. Cadı olsa dirilir mi? Sen onu kaç kez öldürdün. Yine dirildi. Sen hiç ölüyü diriltten cadıyı gördün mü? Ben bu kişinin ölüyü dirilttiğini gördüm! dedi. Dâdiyân:

- Hangi kişiyi diriltti? Diye sordu. O kimse de:

- Bu şehirde yoksulca bir kadın vardı. Dünyada yalnız bir ineği bulunuyordu. O sığırın sütünü sağar, bir kısmını kendi yer içer, yarısını da satardı. O sütün parasıyla geçinirdi. Bir gün tesadüf bu ya -o kadının ineği öldü. Çıkarıp şehrin dışına atıldı. İneğin derisini ve etini itler yediler. Kemiklerinin her parçası da bir yana dağıldı. Bu olayın üzerinden çok zaman geçti. Bir gün o kadın halini Cercis'e söyledi:

- Dirliğim geçimim o inekleydi! Şimdi çaresiz kaldım! Dedi. Cercis onu esirgedi. Eline bir parça ağaç verdi:

- Var, o ineğe bu ağaçla vur, dirilsin! dedi. Kadın:

- İnek dirilecek gibi değildir. Çünkü vücudu, kemikleri dağılmıştır. Her parçası bir yere gitmiştir! dedi. Hazret-i Cercis:

- Bir parçasını da bulsan o parçaya vur! Dedi. Kadın, o ineğin atıldığı yere geldi. Orada bir diş ile bir kemik buldu. Elindeki ağaçla onlara vurdu. Allah Teâlâ'nın emriyle o inek dirildi. Yürüdü. Şimdi o inek o kadının elindedir! dedi.

Melik:

- Böyle söylediğine göre demekki sen ona inandın! Dedi o kişi de:

- Evet, inandım! Ve onun dinini kabul ettim!. Rabbine iman getirdim! Dedi. Melik te emretti, o kişinin dilini kestiler.

Halk, bu hali görünce, hemen o gün 4.000 kişi Cercis (a.s.) a iman getirdi. Melik Dâdiyân, o 4000 kişiyi götürdü, herbirini bir türlü azapla öldürttü. Sonra Hazret-i Cercis'e:

- Niçin o Allah'ınıza, seni dirilttiği gibi, onları da diriltmesini söylemezsiniz? dedi. Hazret-i Cercis:

- Hak Teâlâ, onlara o kadar sevap vermiştir ki yine dirilmek istemiyorlar. Şimdi onlara:

- Size dünya padişahlığını verelim! Deseler razı olmazlar! Dedi. Melik Dâdiyân:

- Bu cadıya ne desek acaba? Dedi. O vakit o Melik ondört nedimiyle birer kürsü üstünde otururdu. Yemeklerini orada yerlerdi. İçlerinden birisi:

- Ey Cercis! Dedi. Sana ben bir şey söyleyeyim. Eğer senin ilâhın onu yapabilirse, ona ben de iman getireyim!

Cercis te:

- Ne söyleyeceksin? Dedi. O kişi de:

- Ey Cercis! İşte ondört kişiyiz. Ondört tane ağaçtan yapılmış kürsüde oturuyoruz. Önümüzde duran sini ve sininin üstündeki tabaklar ağaçtandır. Sen, kendi İlâhına de ki:

- Bu iskemlelerin üzerinde otururken ve bu siniler, bu tabaklar önümüz de dururlarken yeşersinler, yapraklansınlar. Yemişler versinler. Yiyelim!. Sonra, biz, senin sözüne inanalım.

Hazret-i Cercis:

- Bu dediğin şey yaratılanlara göre güç görünür. Ama Yaradana, Halkedene göre gayet kolaydır! Dedi. El kaldırdı. Duâ eyledi. Hemen o saat içinde ağaç iskemleler, ağaçlar (siniler) ve tabakların hepsi yeşerdi, yapraklandı. Ve o anda yemiş verdiler. Oturanların hepsi şaşırıp kaldılar. Melik:

- Hay, bu ne acâip cadıymış! Onu, kimse yenemez! dedi.

O nedim kişi:

- Ey melik! Dedi. İznin olursa ben de ona bir iş edeyim! Eğer diri kalırsa kendisine inanırız! dedi. Melik:

- İznim verilmiştir! dedi.

O zaman o nedim, hemen kalktı. Dışarı çıktı. Tunçtan öküz biçiminde büyük hayvan yaptırdı. İçini (karnını) son derecede bomboş ettirdi. Sonra Hazret-i Cercis'i o karın boşluğuna koydurdu. İçini neftle, kibrit ve zırnıkla doldurdu. Sonra altında ateş yaktı ateş, üç gün, üç gece yandı. Tamamiyle yandığı vakit, bir yel çıktı. Ve bir kara bulut peydâ oldu. Gök gürledi yıldırım çaktı. Yerle gök arası karardı. Gökten ateş yağmağa başladı. O halk korkuya kapıldı. Kaçtılar evlerine girdiler. Karanlıklar üç gün, üç gece durdu, kalkmadı. İnsanlar şaşırıp kaldılar. Ne yapacaklarını bilemediler. Sonra Hak Teâlâ, hazretleri Mikâil'i yolladı. O tunçtan öküzü yerlere çalıp vurdu. Parça parça eyledi. Öyle çatlayış çatladı ki, bütün şehir halkı, onu işittiler. Vakta ki o tunç heykel parçalandı, Hazret-i Cercis te içinden çıktı. Ateş arasından ilerledi. Padişahın önüne geldi. ve:

- Ey melik! Dedi. Hak dinine gir. Allah'ın birliğini tastik et!

Melik Dâdiyân, bu sözleri işitince aklını topladı. Sonra o karanlık ortadan kalktı. Güneş doğdu. O halkın da akılları başlarına geldi. Cihan önceki gibi oldu. Sonra nedimlerden birisi:

- Ey Cercis! Dedi aferin- bu acaipliklerine ki senin Allah'ın etmektedir. Ne olur, Allah'ına-duâ et te bu toprak altında yatanları dirilt sin. Onlarla konuşalım. Hallerinden soruşalım. Hem de senin peygamberliğin için tanılık etsinler.

Çünkü karşılarında eski bir mezarlık vardı. Hazret-i Cercis te:

- Bu istediğiniz ve dediğinizi yüce Allah Yapar. Ama, iman getirmezseniz, ben bilirim ki size neler neler edilir!

* * *

Bundan sonra Hazret-i Cercis el kaldırdı dua etti. O makbareden on yedi kişi ayağa kalktı. Dokuzu er kişi, beşi de kadın ve üçü de çocuklardandı. O dokuz erkeğin birisi ulu bir melikti. Dadiyan ona:

- Adın nedir? Diye sordu. O kişi de:

- Tûbi'dir! dedi:

- Ne kadar zamandan beri ölmüş bulunuyorsun?

Melik ben filân zamanda ölmüşüm! dedi.

Hesap edildi. Öleli 400 yıl olmuştu. Oradakiler, bu hali görünce şaşaladılar. Sonra nedimleri meliklerine:

- Ey melik! Senin bu Cercis'e dünyada etmediğin azap kalmadı. Artık bundan sonra onu açıklıkla sınavasın! Belki açlığa dayanamaz! dediler.

Meğer o bölgede yoksul bir kadıncık vardı ki hiç yiyeceği yoktu.

Melik'in buyruğu üzerine Cercis'i o kadının evinde hapsettiler. Bir zamandan sonra, Cercis (a.s.)'ın karnı acıktı. Hatırına yemek yemesi geldi. Kadıncağa:

- Yiyeceğin varsa, getir, yiyelim! Dedi. Kadın:

- Ben yiyeceği nerede bulayım? Dedi. Cercis (a.s.) da:

- Yüce Allah'ın birliğine inanıyorsan sana yemek bulayım! Dedi. Kadın da:

- Evet! Dedi. Cercis (a.s.) ona iman arzetti. Kadıncağz da Allah'ın birliğini tastik ederek imana geldi. O kadının evinin ortasında bir direk vardı. Hazret-i Cercis duâ etti. O kuru direk yeşerdi. Budaklandı, yapraklandı. Her gün bir dalında bir cins yemiş belirdi. Hazret-i Cercis ve kadıncağz diledikleri zaman o yemiştten yerlerdi. Ve Hak Teâlâ'ya şükürde bulunurlardı. O gün, yeşeren direğin ucu, damdan yukarı çıktı. Damın üstünde çok güzel bir taze ağaç oldu. Öyle bir ağaç ki hiç kimse görmüş değildi. Nice zaman sonra, bir gün melikin

yolu o yöne düştü. O ağacı gördü, tazeliğine ve güzelliğine şaşırıp kaldı. Ve:

- Bu ağaç, ne ağacıdır ki onu benim burada gördüğüm yoktu! dedi.

Melik'in adamları:

- Yâ melik, dediler, o cadıyı ki bu kadıncağızın evine hapsettirdin, o günden beri orada bu ağaç yerden bitti. Ne türlü yemiş isteseler orada olur. O kadınla o kişi o yemişlerden yerler!

Melik te:

- O ağacı kesin, o evi de yıkın! Diye buyruk verdi. Evi yıkmak için gelenler o ağacın kuruduğunu ve bayağı bir direk haline geldiğini gördüler. Ne ağacı kesebildiler, ne de damı yıkabildiler. Hazret-i Cercis, o kadının evinden çıkmak için ilerledi. O kadıncağızın bir oğlu vardı. Ne görür, ne işitir, ne de dili konuşurdu. Eli, ayağı da tutmazdı. Yani kör, sağır, dilsiz, ve kötürümdü. Kadıncık:

- Ey Allah'ın peygamberi! dedi. Mademki bizi bırakıp gidiyorsun, kerem eyle, Allah Teâlâ'dan dileki bu oğlancığım sağlığına kavuşsun. Ve Hak Teâlâ bana da güç versin ki içeri ve dışarı girip çıkabilelim!

* * *

Cercis (a.s.) o çocuğun gözüne üfledi. Gözü ve kulağı açıldı. Hem gören, hem işiten oldu. Kadına da duâ etti. Önceki yerine geldi. Kadın, sonra, dedi ki:

- Oğlumun gözlerini ve kulaklarını iyileştirdin. Eli ve ayağını da iyileştir, hoş eyle:

Hazret-i Cercis:

- Onun da vakti, saati var! Dedi, evden ayrıldı, gitti. Yine Melik'e geldi. Onu dine davet etti. Melikin çok büyük bir arabası vardı. Öyle ki Ona yük yüklense kırk çift öküz çekebilirdi. Araba, ağırlığından yere batardı. Melik:

- O arabaya kum yükletin! Diye emir verdi. Kumu arabaya yüklettiler. Cercis(a.s.) ın üstüne çektiler. Öyle oldu ki Cercis (a.s.) o şışlerle, o hançerle doğrandı. Parça parça, dilim dilim oldu. Sonra o parçaları aldılar. Ateşte yaktılar. Ondan sonra da küllerini aldılar. O melik, emin adamlarına:

- Varın, bu külü denize savurun! Yel alsın, dağıtsın! Dedi. Öyle de yapıldı. O külleri deniz kıyısında bir sert esen yelde savurdular. Sonra, Hak Teâlâ emreyledi. O külleri deniz kıyısında bir yere topladı. O emin kişiler o külleri temaşaya koyuldular. Sonra küller arasından Hazret-i Cercis, Allah Teâlâ'nın emri ile, birden çıktı, o kişilerle Melik'in katına geldi. Melik adamlarına:

- Bu hal nice oldu? Diye sordu. Onlar da her nasıl gördülerse onu söylediler. Melik şaşkına dönmüştü. Hazret-i Cercis'e:

- Ey Cercis! Dedi. anladım ki, söylediğin sözlerde gerçeksın. Doğru söylüyorsun. Şimdiki halde sana imân getirdim. Ama kalan beylerimden ve kullarımdan ar ederim (Melik'i bir kişi kalkmış, kah-reylemiş, zorla dininden dönmüş!) derler. Ama seninle bir işimiz kaldı. O işi halledecek olursan, ikimiz de kavgadan emin oluruz. Senin de muradın elde edilmiş olur.

Cercis (a.s.):

- O nasıl bir iş? Diye sordu. Melik'i-Benim bir puthanem var! İçinde birçok putlar bulunuyor. En ulusu Eflun adındaki puttur. Bir kez benim puthaneme girmeni diliyorum. benim o putuma secde et. Onun aşkına bir de kurbanda bulun. Bir koyun kes tâ ki bütün halk:

- Melik mağlup oldu! Demesinler. seninle barıştığımızı bilsinler: "Cercis (a.s.), melikimizin büyük putuna secde kıldı ve kurban kesti! Desinler. Ben de sana imân etmekten âr duymayım! İlâhımın da namusu zarar görmesin! Dedi. Cercis (a.s.)da:

- Gidelim! Dedi. Melik sevindi. Oysa Cercis (a.s.)ın maksadı, bir mûcize göstermek, o putların ibâdete lâayık olmadıklarını ispatlamaktı. Böylece halkın bu putlara inancının yüreklerden silinmesi ve haysiyetle Allah'ın bir'liğine inanmalarıydı. Melik Dâdiyan hemen ilerledi. Cercis (a.s.)'ı kucakladı. Yüzünü, gözünü öptü:

- Bu gece sarayda benimle birlikte ol! Tâ ki halk, bizim barıştığımızı bilsin. Sabah seninle beraber puthaneye varalım! Dediğini yerine getir! Dedi. Hazret-i Cercis te:

- Peki , gidelim, varalım! dedi.

O gece, Melik'in sarayında birlikte bulundu. Şehre:

Cercis, yarın puthaneye gidiyor! diye söylenti yayıldı. Hem de mâbut Eflûn'a secde edecek.

Hazret-i Cercis'e iman getiren bir çok kişi, bu haberi işitince gönül kırıklığına uğradılar:

- Ne yazık! Bu kâfir kral, Hazret-i Cercis'i bile imandan çıkarmak istiyor! Dediler.

Hazret-i Cercis o gece saraya gelince, bir تنها yere gitti. İbâdeteye durdu. Güzel bir âvaz ile (Hazret-i Dâvud'a inen) Zabûr kitabını okudu. Melik'in karısı, Cercis (a.s.)'ın sesini işitince yerinden kalktı. Hazret-i Cercis'in yanına geldi. Ardına geçip ona iman arzeyledi. Parmak kaldırdı. Ona ihlâsla kalbini teslim etti. Sonra da:

- Dinini gizle. Açığa vurma şimdi! Dedi. Yine yerine döndü. Bu hali kimseye söylemedi. Ertesi sabah olunca, bütün şehir halkı puthanenin kapısına geldiler. Bütün kâfirler orada toplandılar. Hep sevinç içindeydiler. Hazret-i Cercis'e imân getirenleri hüüzün kaplamıştı. Hazret-i Cercis'in ne yapacağını görmek isterlerdi. Hazret-i Cercis'i evinde konuklayan o kadıncağıza, şehir halkından birisi şöyle dedi:

- Bu melik, bir şeyler vererek Cercis'i kendisine döndürdü. O da puthâneye varıp Mâbûd Eflûn'a secde edecek!

Kadın, bu sözleri işitince o kötürümü sırtına aldı, puthane kapısına geldi. Halkla birlikte temâşaya başladı. Hazret-i Cercis, Melik'le birlikte gelmişti. Puthanenin kapısına Cercis (a.s.), kadının oğluna bir göz attı. Hak Teâlâ'nın buyruğu ile dili harekete gelip söyler oldu. Eli ve ayağı sağlam olduğundan anacığının sırtından sıçradı. Aşağıya indi. Hazret-i Cercis'e karşı durdu. Onu selamladı. İçeri puthaneye girdi. Hazret-i Cercis ile bir arada durdu. Cercis ona:

- Var, putları çağır, gelsinler! Dedi. Puthanede ise 71 tane altından yapılmış put vardı. Herbirini altından bir kürsü üstüne koymuşlardı. Çocuk:

- Ey Cehennem kütükleri! Allah'ın elçisi sizi çağırıyor! Dedi. Sizi yaratan o Allah hakkı için gelin! Dedi. Çocuk böyle deyince o putlar kürsüden aşağı indiler. Yüzleri aşağıda, yerlere sürüne sürüne Hazret-i Cercis'in önüne geldiler. Sonra Cercis, o Eflûn denilen büyük putun ayağına yapıştı. Onu yere çaldı. Yerin içine batırdı. Geri kalan 70 pu-

tu da biri biri ardınca yere vurdu. Hepsini yerlere geçirip onları belirsiz etti.

Melik'le bütün halk olana, bitene baktı. Meğer **Şeytan** o büyük putun içine girmişti, halk ona secde ettikçe:

- Ben sizden hoşnud oldum! Der ve onları kendisine secde eylemeğe telki'nde bulunurdu. Hazret-i Cercis, o zaman, şeytanı eliyle tuttu. Halk, bu olayı yakından gördü. Cercis (a.s.):

- Ey lânetli! Niçin bu halkı azdırıyor, helâk ediyorsun?.. Bunları azdırıp kâfir olduklarına neden seviniyorsun? Dedi.

İblis te ona şu karşılığı verdi:

- Ey Cercis! Hak Teâlâ bana yerin ve göğün padişahlığını vermişti. Bir kez:

- Âdem'e secde kıl! Dedi. Secde etmedim. Hiç derdim de olmadı. Amma, bundan ötürü, bütün hükmetmemi elimden aldı. Ben bu âdemoğullarını azdırıp Cehennemlik ettiğime neden sevinmeyeyim?

İblis'in bu sözlerini halk işitti. Hazret-i Cercis, İblis'i elinden bıraktı. Putların ardından o da yedi kat yeri geçti, belirsiz oldu. Melik:

- Ey Cercis! Dedi sen beni aldattın. İlahlarımı yok ettin.

Cercis (a.s.)da:

- Sen bilmelisin ki, dedi, o putlar ilâh değildir. Kendi nefislerinden zararı deffedemezler, senin ziyanını da senden uzaklaştıramazlar. Vacip olan şudur ki putları bırakmanızdır. **Allah'ın bir'liğini** tastik etmendir.

O zaman Melik'in karısı:

- Ey melik! Dedi, Cercis, sana bu kadar mucizeler gösterdi, sen hiç insafa gelmedin iş, duâ eylemesine, seni de o tapığın putlar gibi yerin dibine geçirmesine kaldı.

Cercis(a.s.)a iman getiren kişiler, kadından bu sözleri işitince şad oldular, sevindiler.

Kiral karısısın, Allah'a inandığını görünce, kendileri de dinlerini açığa vurdular. Cercis (a.s.)'ın onların içine gelmesi yedi yıl olmuştu. Ve bu müddet içinde otuz dört bin kişi imana gelmişti. Melik bir gün melikeye:

- Bu gün yedi yıl oluyor ki, bu cadı kişi bana türlü türlü hileler kıldı. Beni ne azdırdı, ne de dinimden döndürdü. Sen ise bir gece içinde onun sözünü işitmekle dininden ayrıldın. Ona inandın! Dedi. Adamlarına:

- Bu kadını soyun! Diye emir verdi. Onlarda melikeyi soydular. Hazret-i Cercis'i sardıkları ağaca sardılar. Cercis (a.s.)'ın göğdesini taradıkları demir tarakla, o kadının da vücudunu taradılar. Kadın Cercis (a.s.)'a:

- Ey Cercis! Duâ et ki Hak Teâlâ bana bu azabı kolaylaştırsın! Dedi. Hazret-i Cercis te:

- Yukarı bak! Ne görüyorsun? Dedi. O da yukarı, göklere baktı. Sonra güldü. Cercis (a.s.):

- Niye güldün? Diye sordu. O da:

- İki melek gördüm. Başımın üstünde durmuşlar, ellerinde uçmak (Cennet) giysileri ve bir taç getirmişlerdi. Benim canım benden çıkınca Hak Teâlâ Hazretlerine iletmek için bekliyorlardı! Dedi. Sonra can verdi.

Cercis (a.s.) da ellerini kaldırdı. Hak Teala Hazretine dua etti:

- Yarabbi! Dedi. Senki bana bunca belaları kolaylaştırdın, sabrını da o bela ile birlikte verdin! Dilerim ki bugünden sonra bana şehit olmayı bağışlayasın! Nitekim bu dindar kişileri de şehitlik mertebesine erdirdin. Benimle vade eyledindi. Beni huzuruna kabul buyur. O vadi bugün yerine getir. O kafirler ki beni yalanladılar, ve bana bu kadar zulüm ve azaplar eylediler, onları benim gözümün önünde helak eyle, ortadan kaldır. Yârab! Bundan sonra, belâya uğrayacak her kişi beni sana şefaathçi gösterirse ve sana duâ eylerse dilerim ki o kişinin duâsını kabul edesin. O kimseyi o belâlardan, o gussalardan, o üzüntülerden kurtar, azad eyle! dedi.

* * *

Hazret-i Cercis vakta ki bu duasını tamamladı. O anda, bir parça bulut, gökyüzünde belirdi. Yerle göklerin arasını bir karanlık kapladı. Gökten bir ateş yağdı. Cercis(a.s.)'a imân getirmeyenler ateşi görünce topluca helâk olacaklarını anladılar, bildiler. Kılıçlarını çektiler. Allah'ın birliğini tanıyanlara kılıç çaldılar. Cercis(a.s.) ile o iman geti-

renlerin hepsini şehit ettiler. Ama onların hepsini o ateş yaktı. Yok oldular.

- Bundan sonra tâifeler çağı tamamlandı. Erdeşir bin Babek baş kaldırdı, bu tayfalar meliklerinin çoğunu kahreyledi. Irak'ı, Cezire'yi, tuttu. Onlar ise başlarını alıp etrafa kaçıştılar. Ondan sonra yer yer ko nakladılar, sakın oldular.

BÂBEK OĞLU ERDEŞİR'İN HİKAYESİ

Rivayetçi der ki:

- İskender-i Zulkarneyn (Boynuzlu İskender) zamanından 514 yıl geçmişti ki (Tersalara göre 553 yıl geçince) İran'da Asthur şehrinden Bâbek oğlu Erdeşir ortaya çıktı. Bu Erdeşir, İsfendiyar oğlu Behmen oğullarındandı. Soy kütüğü şöyleydi:

- Behmen oğlu Sâsân, onun oğlu sasan, onun oğlu Mihr, onun oğlu Sâsân, oğnun oğlu Bâbek, onun oğlu Erdeşir.

Erdeşir'in dâvası şuydu. İskender gelince Dârâ oğlu Dârâ'yı haksız yere öldürüp memleketi zulümle eline aldı.

Zirâ Dârâ Erdeşir'in amcası oğlu idi. Daranın da behmen oğullarından olduğu işitilmiştir. Babek oğlu Erdeşir padişah olunca şöyle dedi:

- Ben, Dârâ'nın intikamını almak isterim. Çünkü, onun mülkünü, iskender, zulümle alıp tayfalar Meliklerine vermişti. O ili o meliklerden alırım, Arapları sürerim, İskenderin zülmünü kaldırırım, mülkü yine kendi saray halkıma, aileme veririm.

Bu Asthar şehrinin bir kâhyası vardı. Aslında, bir köy kâhyasıydı. Adına! Restâ-yı Hîre derlerdi. Orada bir köy vardı. Adına: "Tayruz" denirdi. Erdeşir, aslında o köyden gelmişti. Asthar ili padişahının adına Tayrûz derlerdi. Erdeşir o köy de onun mülkü olduğu için ona da Tayrûz derlerdi.

Kimileri der ki:

- O köyün adına Hârhir derlerdi. Bir Bey'i vardı. Bazdancılar soyundandı ve adı Harhir idi. Bazdancı dedikleri: Tâife meliklerinden bir taifedir ki fars ili onların elindeydi. Fars şehirlerinden herbirisinden o soydan bir melik vardı.

Bu, Erdeşir'in dedesine Küçük Sasan denilirdi. Gayet mert bir kişiydi. Yiğitlikte öyle bir yiğitti ki seksen bahadır kişi ile savaşırdı. Her ne kadar sipahi ve Bey değilse de o ilin ve Asthar'ın ve kalan öteki köylerin hepsinin kahyası idi. O zamanın padişahı onu, o il'e berât ile Emin ve Kâhyâ yapmıştı. Asthar şehrinin ateş gedesi, yâni Mecûsi'lerin taptıkları tapınak bu Sâsan'nın elindeydi. Çok tedbirliydi. Kendisinin bir hatûnu vardı. Adı Mechaşt idi. Yine Fars beyleri soyundan ve bazdâncılar tayfasındandı. O kadından bir oğul dünyaya geldi. Ona **Bâbek** derlerdi. Erdeşir işte o Bâbek'in oğludur. Bu çocuğa Babek denilmesi, şundan ötürüydü ki, anasından doğdu zaman saçlarının uzunluğu, bir karış kadar uzunluktaydı. Bundan dolayı da anası:

- Benim oğlum çok ulu bir kişi olacaktır! Derdi. Nice gün sonra Sâsân öldü. Melik, onu, babasının yerine Kahyâ yaptı. O da, babası gibi o ilin Kâhyası oldu. Ateşgedenin bakıcısı oldu. Asthar padişahı Bâbek'i hoş tuttu. Ona saygı gösterdi. En sonunda Bâbek'ten Erdeşir dünyaya geldi. Bundan ötürü ona Babek Oğlu Erdeşir dediler. Bu Harhir adındaki padişahın bir adamı vardı ki küçükten beri Harhir'i beslemiş, terbiye etmişti. Dârâb-ı Cird şehrinde bulunuyordu. Adına: Yenûs derlerdi. Padişah Harhir, o ilin beyliğini ona vermişti. Dârâb-ı Cird, Fars şehirlerinden bir şehirdi.

* * *

Erdeşir, büyüdü. Yedi yaşına bastı. Babası Bâbek onu yanına aldı. Padişah huzuruna götürdü. Dileği, padişahın, onu hizmetinde kullanması ve onu Dârâb-ı Cird şehrinde eğitimi altına almasıydı. Yenûs öldükten sonra, Dârâb-ı Cird'in onun olması idi.

Asthar sultanı, Babek'in dileğini kabul etti. Erdeşir'i oğul edindi: "- Yenûs öldükten sonra Astahr şehri onun olsun!" Dedi. Bunun üzerine bir ahitnâme yazdı. Astahr şehrinin ulularını tanık kıldı. Erdeşir'i Yenûs'un yanına yolladı. Ve Yenûs'un onu oğul edinmesi ve güzelce terbiye etmesini buyurdu. Yenûs da Erdeşir'i kabul etti. Ve kendisine oğul edindi.

Nice günden sonra da Yenûs öldü. Dârâb-ı cird şehri Erdeşir'in oldu. Çok âdil, alçak gönüllü bir kişi oldu. Herkes, Erdeşir'in lûtfundan, kereminden ötürü onu çok severdi. Ondandır çok hoşnut idiler.

Erdeşir, birgün tâlihine baktırdı:

- Padişah olacak mıyım?. Diye sordu. Yıldız bakıcılara sordu. Onlar da;

- Sen yüce bir padişah olacaksın! Dediler.

Yine bir geceydi. Erdeşir rüyasında gökten bir melek indiğini gördü. Melek:

- Ey Erdeşir! Dedi. Sen yüce bir padişah olacaksın. Bu padişahlığı sana Hak Teâlâ vermektedir! Hazır ol! Dedi. Erdeşir uykudan uyandı. Sevindi. O rüyâ ile güçlendi. İşlediği iş şuydu: Dârâb-ı cird şehrinin yakınında ZÛR adında bir şehir vardı. Onun da bir padişahı vardı. Adına Perviz derlerdi. Ordusunu alıp o şehrin üstüne vardı. Padişahı tuttu, öldürdü. O il'i zaptetti. Babası Bâbek te hâlâ sağdı. Asthar şehrinde oturuyordu. Erdeşir'in kendisinden büyük bir kardeşi vardı. Adına Şapur derlerdi. Çok mertti. Babası Bâbek'in yanında bulunurdu. Erdeşir, o meliki öldürünce babasına bir mektup yazdı. dedi ki:

Senin himmetinle Zûr şehrini aldım. Sen de bu mektubu alınca Asthar padişahını öldür. O il'i benim adıma tut.

Bâbek te mektubu alınca hemen geldi. Harhîr'ı öldürdü. İl'ini ele geçirdi. Büyük oğlu Şapurdur. Onu Asthar'a padişah yaptı. Erdeşir'e bağlanmadılar. Harhîr'in saf, kızıl altından bir tacı vardı. Babek, o tâci Şapûr'a giydirdi. Sonra Şapûr, Erdeşir'e bir mektup yazdı:

- Ben senin büyük kardeşim. Şahlık bana lâyıktır. Mektubum, sana varınca, bana gel şahlık dâvâsından vazgeç! dedi.

Erdeşir, bu mektuba önem vermedi. Şapur kızdı. Asker topladı. Erdeşir'in üstüne yürümek, onu tutmak ve öldürmek diledi. Şapûr'un Erdeşir'den başka nice kardeşleri de vardı. Erdeşir onları, yanına aldı, cenge gitti. Her ne kadar bunlar Şapur'un yanında iseler de, Erdeşir'i, Şapûr'dan çok severlerdi. Asthar şehrinden çıkınca, elbirliği edip, Şapuru tutup bağladılar. Erdeşir'e de:

- Çabuk gel! Diye mektup yazdılar. Erdeşir'de hemen yetişti. Kardeşleri Şapûr'u öldürüp tacı ve tahtı Erdeşir'e verdiler. Ona uydular. Sonra, Erdeşir oradan Asthar'a geldi. Tahta geçip oturdu. Şahlık tacını başına koydu. Fars İlini baştan başa tuttu. Adaletli ve heybetli bir padişah oldu.

O ildede akıllı, ergin bir kişi vardı. Adına, Recî oğlu Sâ'm derlerdi. Onu katına getirip kendisine vezir edindi. Din bilginlerinden faziletli bir kişi vardı. Adına Mâhir derlerdi. Onu da Mûbed-i Mûbedân, yani Mecusilerin, ateşe tapanların en büyük hakimi, kadısı yaptı. Kalan bilginleri, serverleri, sipahileri ve reâyâyı derece ve mertebesine göre rütbelendirdi. Bütün İran halkını kendisine bağladı.

Bir gün Erdeşir'e şöyle bir haber geldi:

- Kardeşlerin senin halini kıskanmaktadırlar. Nice Bey'ler ant içti, Şapur'a ettiklerini sana da edecektir! Ve başka birini padişah yapacaklardır! dediler.

Erdeşir, bu haberi alınca, kardeşlerini birer birer tuttu, tepeledi. Onlarla elbirliği eden Beylere ve Sipahilere aman vermedi. Hepsine baş eğdirdi, kendisine tabi kıldı. İllerini zaptetti. Nice gün geçince Darab-ı Gird halkının kendisine başkaldırdığını duydu. Asker toplayıp Darab-ı Gird şehrine geldi. Şehri ele geçirdi. Ayaklanan halkı kırdı. Bütün o memlekete baş eğdirdi. Sonra Fars şehirlerinin herbirine kendinin has askerlerinden koydu. O şehirleri koruttu, muhafaza ettirdi:

- Her ne olursa bana haber edin! Dedi. Sonra ordusu ile Kırman'a gitti. Kırman melikine: Belâş derlerdi. Çerisi (Ordusu) pek çoktu. Karşı çıktı, Erdeşir ile savaşlar yaptılar. İki taraftan da çok kişiler öldü. Sonra da Erdeşir, kendisi kılıç çekti, Belâş'ın üzerine yürüdü. At saldı. Belâş durmadı, kaçtı. Erdeşir, ona erişti, yakaladı, öldürdü. Fars bölgesini ve Kırman ülkesini baştan başa ele geçirdi. O yerleri kendi oğluna verdi. Oradan geçti, deniz kıyısındaki şehirlere erişti. Orada bir padişah vardı. Adı: Üstün idi. Eski Beylerdendi. Malı serveti haddinden çoktu. Üstün, Erdeşir'in geldiğini işitince hemen hemen dört yana adamlar yollardı. Sayılamayacak kadar asker topladı. Erdeşir'e karşı çıktı. Saflar çekip alaylar bağladı:

- Kahramanlarınızdan ortaya kim çıkar? Denilince, Üstün kendisi meydana atıldı. At sürdü. Erdeşir'i meydana çağırdı. Erdeşir'de onun karşısına dikildi. İkisi de cenge başladılar. Sonunda, Erdeşir Üstün'ü kılıçla çaldı. Kılıcı eğrine kadar iki parçaya ayırdı. Beylerinin attan düştüğünü gören askeri sindi. Erdeşir, kıyı memleketlerini aldı. Kendi beylerinden bir ulu kişiyi yerine baş yaptı. Oradan ayrıldı, göçtü.

O tarafa yakın bir yerde bir yüce padişah vardı. Adına Mihrek derlerdi. Erdeşir o padişaha mektup yazdı. Kendisine yolladı. Mihrek boyun eğmedi. Erdeşir de asker topladı. Onun şehrine ordu çekti. Mihrek'i yakaladı, öldürdü. Oradan geçti. Fars eyaletine Cüre adındaki şehre geldi. O yeri çok beğendi. Çünkü bu şehir Fars'ta çok şirindi, ondan daha güzeli yoktu. Bağları, bahçeleri, akarsuları, türlü çiçekleri, kokulu bitkileri çoktu. Fars bölgesinden ne kadar gülsuları gelirse Cüre'den gelirdi. Erdeşir'in gözüne bu şehir çok güzel, çok şirin göründü. Onu başkent yapmak istedi. O yerde bir hisar yaptırdı. Adına Tırnab denirdi. Orada bir ateşgede yaptırdı. Orada oturdu.

Ama orada bir ulu padişah vardı. O, Kuhistan Sultanıydı. İsfahan ili de onun egemenliği altındaydı. Adına: Erduvan el-Pehlevi denirdi. Taifeler meliklerinin soyundandı. O dolayın padişahları onu çok sevip sayarlardı. Beri tarafta Erdeşir oturmuştu. Zevke, işrete dalmıştı. Ansızın Erduvân el-Pehlevî'den bir mektup geldi. Mektupta şunlar yazılmıştı:

- Ben ki Kûhistan Sultanıyım. Sen ki babek oğlu Erdeşir'sin. Bu mektup benim katımdan, senin katına gönderilmiştir. Ey Erdeşir! sen niçin kimliğini bilmiyorsun? Artık haddini aştın! Senin baban Bâbekde bir köy kâhyasıydı. Onun, şehre gelmeye haddi yoktu. Sana: "-Asthar padişahını ve Kirman meliklerini öldür!?" Diye, kim buyurdu? "O İl'e padişah ol!" Diye kim emir verdi?.. Taht senin neyine gerektir?. Ve padişahlık senin ne işindir?.. Hazır dur! İşte ben, Ahvaz Sultanlarına ve İsfahan'a, varıp seni oturduğun yerde bağlayıp boğazına ip takıp benim huzuruma getirmeleri için mektup yazdım.

* * *

Erdeşir, bu mektubu okudu. Ona şu karşılığı yolladı:

"- Bu tâcı ve bu tahtı bana Yüce Yaratan verdi. Ve o Melik'lerin üstüne zaferimi yine bana Yüce Yaratan verdi. Ben de o Yüce Yaratanın bana senin üzerine de zafer vermesini umarım. Hem başını keseyim, hem de o sonu gelmeyen hazinelerini ateşgede'de harç edeyim!"

Erdeşir, böyle bir mektub yazma gücünü o gördüğü rüyâdan aldığı güçle söylemişti. Hem de yıldızbakanlar bir zamanlar ona:

- Cihan eğemeni sen olacaksın ve yeryüzüne hükmedeceksin! Demişlerdi.

Erdeşir, Cüre şehirden göçtü. Yine Asthar'a geldi. Kendi beylerinden bir kişi vardı. Adı: Bersam'dı. Onu yerine vekil bıraktı. Sonra ordusunu aldı. Ahvaz yönüne yol aldı. Çok vakit geçmemişti ki Asthar'a bir müjdeci geldi, Erdeşir'den şu haberi getirdi:

"- Ey Bersâm! Ahvaz Beyi ile cenk ettim. Onu yendim. Ahvaz'ı da aldım"

İsfahan'ın, Erduvan tarafından konulmuş bir meliki vardı. Adına şâpur derlerdi. Erdeşir onunla da uğraşı yaptı. Onu tuttu, öldürdü. Ahvâz ilini ve İsfahan'ı ele geçirdi. Hepsî Erdeşir'in oldu. İsfahan'a kendi sipahilerinden bir kişiyi vekil dikti. Ahvaz'da pek büyük bir şehir vardı. Adına Râm-ı Hürmüz derlerdi. Ahvaz şehirleri arasında ondan büyüğü yoktu. Erdeşir kendisi orada oturdu. O kadar mal, hazine elde etti ki hesabı yoktu. Ahvaz ilinde bir şehir yaptırdı ki, adına Sûru'l-Ahvâz denildi. Şimdi de Ahvaz'da o büyük şehir vardır. Çevresine bir sağlam kale kurdurdu. Ordusunu ve o İl'in halkını o yerde topladı. Kendi tarafından bir vekil bıraktı ve çok askerle o yere kondu. Sonra askerini aldı. Mısır yönünde bir şehir yaptı. Adına Kerh derlerdi. Oraya da bir emir dikti. Kendisi yine Fars'a döndü.

* * *

Sonra Melik Erduvan'a bir mektup yazdı. Elçiler yolladı. Mektubunda şöyle dedi:

"- İşte Ahvaz'ı, İsfahan' ve Mîsak'ı adım. Sıra sana geldi. Vaktine hazır ol. Sonra: "Gâfil bulundum!" Demeyesin. Cenk tedariğini gör, hazır ol!"

Erduvan da cevap verip dedi ki:

"- Seni buraya getiren ecelindir. Hoş ola, cenk edelim, uğraşı yapalım. Bu arada Mihrimah ayı geçsin. Hemde askerinle gel. Hürmüzcan ovasında seninle savaş yapalım. Senin de ne biçim kişi olduğunu bilip anlayalım!" Dedi.

Mihrimâh, ağustostan sonra olan ay'a denir. Erdeşir sabretti. Mihrimâh bayramı geçti. Sonra asker çekip Hürmüzcan ovasında lâtif bir yerde konakladı. Çevresine hendek açtırdı. Orada kaldı. Beri taraf-

tan Erduvân Şah, büyük bir ordu ile ve tertibatı alınmış silahlarla Erdeşir'in üstüne geldi.

Erdeşir'in bir oğlu vardı. Adı Sâdûr idi. Ona asker kattı. Erduvan'a karşı gönderdi. Öyle bir savaş olduki, insan göğdeleri dağlar gibi yığıldı. Kan, göğdeyi götürdü. Erduvan'ın ulu bir veziri vardı. Adı: Dârabendiraz idi. Erduvan'ın ordusu onun emri altındaydı. Düşmanla uğraşan bu vezirdi. Şâpur onu kendi eliyle öldürdü. Erduvan'ın askeri sindi, alt oldu. Erdeşir Erduvanın sinip kaçtığını görünce askerini yürüyüşe geçirdi. Erdeşir Şahin gibi onun üstüne kondu. O, yerden kalkınca tepesine bir yumruk savurdu. Öyleki Erduvan'ın beyni, burnundan aktı, öldü:

Erduvan ölünce, Erdeşir, onun askerini:

- Âmân! Deyinceye kadar kırdı. O gün Erdeşir'in adına (Şahin şah) dediler. Sonra, askerini aldı. Hemedân'a geldi. Hemedân ili'nin melikini tuttu. Nihâvend ile Deynuver'i aldı. Bu şehirlerin Beylerini yakaladı, öldürdü. O ülkelere kendisinin beylerini oturttu. Sonra kalktı, Azerbeycan'a geldi. Ordan Ermeni'yeye geldi. Oradan da Musul'a geçti. O bölgeleri ele geçirdi. Her bölgeye kendi beylerinden melikler koydu.

O vakit buğday çoktu. Musul ile Medâyin arası, köyler, sahralar ve ekinlikler halindeydi. Dicle ırmağı kıyısında bir köy vardı. O köy şimdi de vardır. Kalan köyler yakılıp yıkılmıştı. Erdeşir oraları onardı. Medayin şehrinin karşısında bir şehir kurdu. O ili kendi yönetimi altına aldı.

Yeniden Fars'a geldi. Astahar'da birkaç gün oturdu. Hazırlık gördü. Horasan'ı almak diledi. Önce Kirman'a geldi. Horasan'ı, Belh'i ve Merv'i aldı. Merv'de çok çok kişileri öldürdü. Başlarını kesti, Fars bölgesine gönderdi. Ateşgedeler'in kapılarına astırdı. Bu kadar ili fet-hedip eline geçirdi. Her memlekete kendi sipahilerinden yerleştirdi. Sonra, yine kendi şehri olan Fars'a geldi. Oturdu.

Ertesi yıl ordu çekip Medâyin'e gitti. Medâyin'i aldı. Sonra Bah-reyn'e geldi. Orada bir melik vardı. Adına Sebrak derlerdi. Erdeşir'in geldiğini duyan melik kaçtı, hisara sığındı. Erdeşir, hisarı çevirdi, bir yıl bekledi. Ta ki hisarda kıtlık başladı. Halkı açlıktan bunaldı. Beyle-rini öldürmeye niyetlendiler. Ve hisarı Erdeşir'e teslimi düşündüler. O

melik onların kasıtlarını anladı. Kendisini hisardan aşağıya attı, öldürdü. Erdeşir, kaleyi aldı. Kendi beylerinden, o hisara, bir bey koydu. Sonra yine Fars'a geldi. Oğlu Şapur'u veliaht yaptı. Kendisinden sonra şahlığı ona verdi. Başına taç koydu:

- Sen, Fars'ta otur! Kurduğum şehri onar.

Sonra, kendisi Medayin'e geldi. O şehri başkent yaptı. Tahtını orada kurdu.

Erdeşir, bu illerde sekiz tane şehir yaptı. Birine Âad, birisine: Envâ-ı Erdeşir derler. Ve bir şehir de Şiraz'da yaptı. Ve daha sonra bina ettiği bir başka şehir de Ahvaz'da bulunan Esbâbâ şehri oldu. Şimdi adı Kerh olmuştur. Sonra Bahreyni de bir şehir yaptı. Adı Resbah-ı Erdeşir oldu. Şimdi Hatt-ül-Medine denir. Mûsul dolayında da bir şehir yaptı. Adına Nûd-ı Erdeşir derlerdi. Şimdi ona: Cidde denir.

Irak, Hosana, Sistan ve Pars ve bunca padişahlıklar Erdeşir'in eline geçti. Tayfalar meliklerinin kökü kurudu. Araplar kaçtı. Bir kısmı Kuda'ya gitti. Bir bölüğü de Beriyye'ye gittiler. Hicaz vadilerinde oturdular.

Erdeşir adaletle cihanı onardı. Erduvan'ı öldürüp başına şahinşahlık tacını koyduğu gün Irak meliki olan Adiyy oğlu Amr, henüz sağ idi. Erdeşir onu huzuruna çağırdı:

- Sen Hire'de kal! Dedi. Hire'yi, Irak ilini, Sevâd'ı bu Adiyy oğlu Amr'a bıraktı.

Erduvan öldükten sonra mülk, bütün bütün Erdeşir'e kaldı. 14 yıl padişahlık etti. Bu padişahlığı 40 yıl sürdü. Ömrünün 33 yılı savaşıla geçti. 14 yılını da adalet ve rahatlık içinde sürdü. Sonra öldü. Şapur padişah oldu. Cihanı onardı, mamur kıldı. Babası Erdeşir'den çok üm randa bulundu.

BÂBEK'İN OĞLU, ERDEŞİR'İN OĞLU ŞÂPÛR'UN KISSASI

Rivâyetçi der ki:

- Şâpûr, padişah olunca, babasının egemen olduğu yerleri baştan başa kendi hükmü altına aldı. Cihan mülkü ona baş eğdi. Bütün halk itaat ettiler. Yeryüzünde ona karşı durur padişah kalmadı. Adalette, insafta babasını aştı.

Şâpûr Arapçadır. Onun Farsçası şahpur, şah oğlu demektir.

Bu Şâpûr'un dünyaya gelmesinin aslı şudur ki, Erdeşir şahlık murat ettiği zaman, Dârâb-ı Cird şehrinin melikini öldürmüştü. İlini, ele geçirmişti. Ona:

- Senin deden, sasan oğlu sasan ki Behmen oğludur. Irak mülkü onun elinde iken Dârâ oğlu Eşk o ili onun elinden almıştı. Sâsân onunla savaş yaptı. Irak'ı onun elinden yine alamadı, çaresiz kaldı. O ilden elini çekti. Ama:

- Eğer bu il elime geçerse, yeryüzünde Eşkânî'lerden bir kişi sağ bırakmayayım! Diye ant içmişti. sonunda Sâsân öldü. Mülk eline geçemedi. Ölüm vaktinde oğlunu çağırdı:

- Şimdi, ben bu dünyadan öteki dünyaya göç ediyorum! Düşmanımın intikamını alamadım. Benden sonra sen padişah olacaksın. Eşkânî'lerden intikamını mutlaka al. Onların hepsini kır. Köklerini kes! Eğer sen de ölürsen, oğluna vasiyet et! Benim andımı yerine getirsinler. Benim soyumdan kim padişah olursa, vasiyetimi tutsunlar! Dedi.

Gerçekten, Sasanoğullarından, Erdeşir zamanı oluncaya kadar kimse padişah olmadı. Sonra Erdeşir ulu padişah oldu. O vakitte Irak toprakları, Eşkanilerden gitmiş, Arapların eline ve taifeler meliklerinin egemenliğine geçmişti. Ama Eşkanilerden bir topluluk kalmıştı ki herbiri bir bucakta oturmuştu ve kendi hali ile uğraşıyordu. Beylikten vaz geçmişlerdi.

Erdeşir, padişah olunca dedesinin vasiyetini yerine getirmeyi murat etti. Eşkânilerden her nerede, gerek büyük, gerek küçük kimseyi buldu, ise sağ bırakmadı. Onları öldürdü. Malını hayvanlarını Bey'lik malına kattı.

Bir gündü. Eşkânilerden ulu bir kişi öldürüldü. Malını, davarını, altınını hazineye götürüyorlardı. Cariyelerin arasında ansızın bir kız gördü. Öyle güzeller güzeli bir kızdı ki, Erdeşir'in gözüne şirinmi şirin göründü. O kızı candan ve gönülden sevdi. Katına getirtti. Ona:

- Ey kız! Dedi. Sana hiçbir erkek eli dokundu mu?

Kız:

- Yok! Diye cevap verdi. Ben kızığlan kızım.

Erdeşir o kızla yattı. Gerçekte onu bakire buldu. O gece kız Erdeşir'den gebe kaldı. Birkaç gün sonra Erdeşir ona:

- Ne soydansın? Diye sordu. Kız:

- Ben câriye değilim. Eşkânî'ler soyundanım! dedi. Erdeşir bu cevabı alınca kıza el sürdüğüne pişman oldu. Kızı öldürmek, dedesinin öğüdünü yerine getirmek istedi. Fakat kızı öldürmeğe kıyamadı. Çünkü onu çok seviyordu:

- Onu, gözümün önünden uzaklaştırın! Dedi. Öylede yaptılar ve Erdeşir o kızı birkaç gün görmemekle ondan soğur gibi oldu. Kendisinin çok güvendiği bir Bey vardı. Hikmet ehli, ergin bir kişiydi. Erdeşir'in hazinelerinin eminiydi. Karı ve çocuklarının da kahyasıydı. Erdeşir, bu kimseye çok inanırdı. Bir gün onu kimse yokken yanına çağırdı. Bu kızın halini ona söyledi. Dedi ki:

- Ben dedemin vasiyetini yerine getirmek isterim. Git. Bu kadını dışarı götür. Onu öldür! Dedi.

O da kadını aldı, dışarı çıkardı. Öldürmek istedi. Kadın:

- Ben padişah'tan gebe kaldım, yüklüyüm! Dedi. Kız, böyle söyleyince kahyâ onu evine götürdü. Birkaç kadın getirtip gebeliğine baktırdı. Gerçekten yüklü olduğunu gördüler.

- Evet o hâmileler! Dediler. Kahya kadını, sarayının en alt katında sakladı. Yüzünü kimseye göstermedi. Kendisi keskin bir ustura ile erkekliğini, dipten kesti. Bir hokkanın içine koydu. Ağzını mühürledi. Erdeşir'e götürdü. Erdeşir de:

- Bu nedir? Diye sordu. Kahyâ da:

- Bu hokkanın içinde bana çok gerekli bir nesne var! Dilerim ki padişahım hazine başıya emanet buyura. Dileğim olunca yine bana versin! dedi.

Padişah'ta hazinadarına, emir buyurdu. O hokkayı hazineye gönderdi. Erdeşir sonra Kahyâya:

- Sana ismarladığım işi ne yaptın? Diye sordu. O da:

- Yerin dibine koydum! Dedi. Erdeşir bu sözden:

- Onu öldürdüm, yerin altına koydum! Manası çıkardı. Cevapla ilgili olmadı.

Aradan nice zaman geçti. Kadın, bir oğlan çocuğu dünyaya getirdi. Kahya, bunu Erdeşir'e bildirmeye korktu. Evinde besletti. Padişah-
tan izinsiz çocuğa bir ad da veremedi. Talihine baktı. Çocuğun tâlinihi çok ta eyi, kutlu gördü. cihana hükmedecek bir kişi olacağını anladı. Onu öldürmediğine şükretti. Ona bir ad vermeyi düşündü. Bu ad öyle bir ad olmalıydı ki o ad her padişah oğluna verilebilmeliydi. Bunun üzerine o çocuğa:

- Şâpur! Adını koydu. Bu, Sultanoğlu demekti.

* * *

Şapur büyüdü. On yaşına bastı. Kahyâ her türlü görenek ve gele-
neği ona öğretti. Padişahlık hareketlerini, durmayı, oturmayı, bunların
edeplerini, ata binmeyi hepsini öğretilip, durdu.

Şapur, ok atmayı, top ve çevken oynamayı, sipâhilikle ilgili ne
varsa hepsini çocuğa öğretti.

Bir gündü. Bir kişi Erdeşir'in huzuruna geldi. Erdeşir'i perişan
gördü. Ona:

- Ey Melik! Bu ne haldir ki gönlünde melâl, üzüntü var! dedi Er-
deşir de:

- Nasıl üzüntülü olmayım ki? Dedi. Cihan mülkünü ele geçirdim,
düşmanlarımı kâhrettim, ama bir oğulcuğum yok ki, benden sonra
mülkümü yönetsin! Ve yerime geçsin! Dedi. O kişi de:

- Padişahımın ömrü uzun olsun. Benim katımda padişahımızın bir
oğlu vardır ki, kendi belinden gelmiştir. Şimdi, padişah devletinde yi-
ğit çağına ermiştir! Dedi. Sonra da şunu bildirdi:

- On yılı aşkın bir zamandan beri padişahımın katında emanet du-
ran bir hokka vardır ki, buyurunuz getirsinler, bunun aslı o hokkadın
bilinir! dedi. Öyle deyip kendisi dışarı çıktı. Erdeşir o hokkayı getirtti.
Mührünü açtı içine baktı. Orada bir erkeklik âleti gördü. Bir kâğıtta da
şu yazıları okudu:

- Padişah, o eşkânilerin kızını öldürmek için ben kuluna verdi. Padişah'tan gebe kaldığını beğendim. Kadınlar da onun hamile olduğuna tanıklık ettiler. Bundan ötürü, padişahın tahtını helâk etmeği revâ görmedim. Kendi sarayımda yerin altında sakladım. Ne doğacak?. Diye bekledim. Düşmanlarım beni suçlu bulmasınlar diye erliğimi giderdim. Hakkaya koydum!

Demişti. Erdeşir bu hale şaşıp kaldı. Gelen Bey'e:

- O çocuk şimdi kaç yaşındadır ve ne sıfatlıdır? Diye sordu. O kişi de tamamen anlattı, açıkladı. Erdeşir:

- O çocuğun benim oğlum olduğu şundan belli olurki o boyda, aynı giyinişle 1000 oğlan çocuğunu getiresin. Hepsini karşıma gelsin. Yüzlerine bakayım. Gönlüm tanıklık verir mi, hele bir yüzlerini bakayım! dedi.

Sonra, Kahyâ gitti. Şâpûr'un yaşında ve boyunda 1000 erkek çocuğu buldu. Hepsini padişahın karşısına sıraladı. Erdeşir 1000 çocuğa göz gezdirdi, baktı. Sonra bir at getirtti. Erdeşir'in büyük ve geniş bir alanı vardı. Orada bir sofa üzerinde bir taht yaptırmıştı. Erdeşir o tahta geçip oturdu. Sonra top ve çevken getirilmesini emretti. O 1000 erkek çocuk ata bindiler. İki yana ayrıldılar. Top ve çevken oynadılar. Topa vurdular. Top, Erdeşir'in, tahtının üstüne, tahtın önüne düştü. O çocukların hepsi geride durdular. Şapur, teklifsiz olarak atını sıçrattı, kurulu tahtın üstüne çıktı. Padişahın önünden topu aldı. Orta alana bıraktı. Erdeşir:

- Hiç kuşku yok ki benim oğlum budur! Diye düşündü. Çocuğu çağırıldı. Ona:

- Adın nedir? Diye sordu. Çocuk ta:

- Şâpur (Sultan) dedi. Erdeşir de:

- Doğru söylüyorsun? Hem de şehzâdesin! Dedi. Onu kabul etti. İşte Erdeşir Erduvân cengine gittiği zaman bu Şapuru başkomutan yapmıştı. O da Erduvânla savaş yapıp onun ordusunu bozmuştu. Sonra Şapuru veliahd, yaptı. Kendinden sonra tacını, tahtını ona bırakacağını bildirdi.

Erdeşir ölünce tahta geçti. Gerek ordu, gerek halkı, zamanında Şapur'dan çok hoşnut olmuşlardı. Çünkü hiç kimseyi incitmezdi. Adaleti,

lütufkarlığı artıktı. Babasından sonra adaletini, insafını daha da çok artırdı. Öyle ki bütün dünyadaki halk ondan hoşnut kaldı.

Şapur, padişahlığından 15 yıl sonra ordusu ile Nusaybin üzerine geldi. Nusaybin şehri, şam şehrine yakındı. Sağlam bir kalesi vardı. Bu şehrin padişahı kaçmış, kalenin içine sığınmıştı. Şapur kaleyi kuşattı. Oturup bekledi.

Bir nice gün geçmişti ki şöyle bir haber geldi:

- Horasan'da düşman görüldü. Fars'ı almak için Fars'ın üstüne geliyor! dediler.

Şapur, bu haberi işitince kalktı. Fars'a geldi. Düşmanla savaş yaptı. Ordusunu bozdu, kırdı. Onun ısını tamamladıktan sonra yine Nusaybin üstüne yürüdü, geldi. Nusaybin Meliki yine kaleye sığınmıştı. Bir, iki gece geçtikten sonra-tesadüf olarak-kalenin bir yanı yıkılıp çöktü. Şapur'un askeri nazırdı. Hemen kaleye doğrudular, kaleyi ceksiz ele geçirdiler. Rum(Bizans) kayserinin o kalede çok malı vardı. Onları Şapûr ele geçirdi. Oradan göçtü. Şam şehrinin üzerine yürüdü. Rum kayseri Antakya şehrindeydi. Şehirden dışarı çıkarak Şapur ile cenk etti. Şapur onun ordusunu bozdu. Kaleyi ele geçirdi. Kayser'i yakaladı, tutsak etti. Ahvaz'ı yolladı. Ahvaz'da Tuster şehrini korudu. Erdeşir oğlunun elinde mapus olan bu Rum melikine:

- Bizans'a (Rum'a) bir kişi yolla. O Bizans'tan mühendisler gelsinler. Bu şehrin temelini atsınlar. Bu şehir tamam olduktan sonra seni salıverip azat edeyim! dedi.

Rum meliki de adam gönderdi. Usta mühendisler geldiler. Şapur onlara şöyle dedi:

- Bu şehrin çevresinde bu şehrin temelini açın. Bu temel suya erinceye kadar toprak kazılsın. Öyle bir temel atılsın ki, her yönden 1000 arşın eni olsun. Ve bu kale ve bu temel hazırlanınca harcı bu rum meliki Kayser'in malından olsun. Kale tamamlandıktan sonra Kayser azad edilsin! dedi.

O ustalar Şapur'un dediği gibi bir kale ve bir şehir yaptılar. Bütün harcını Kayser kendi malından verdi. Şehir ve kale tamam olunca Antakya rum melikinin burnunu kesti:

- Bu, bizim azatlımız olduğuna bir işaret olsun! Dedi. Meliki salıverdi. O da iline gitti.

Şam ile Irak arasında bir şehir vardı. Adına Hıdır derlerdi. O şehrin melikinin adı Dayzın'dı ki Arap aslından Kuzâa kabilesindendi. Ordusu, ili büyüktü. Bu yerler çok zaman vardı ki onun egemenliği altındaydı. O kaleyi tılsımla yapmışlardı. Yapıldığı günden beri de onu hiç bir kimse savaşıla alamamıştı. Hiç bir kimse onun üzerine gönül hoşluğu ile gitmemişti.

Şapur, Horasan'dan gelen düşmanı geri atmak için Irak'tan Fars'a geldiği zaman bu Hıdır şehrinin meliki Dayzın, zorla Irak sınırına gelmiş ve Türk İli'nden birkaç memleket vurmuştu. Vakta ki Şapur geldi, Musul Beyi'nin hesabını gördü. Oradan göçtü. Hıdır Padişahı Tayzın, Şapur'u görünce Hıdır kalesine sığındı. Şapur bu kaleyi tam dört yıl muhasara etti. Ama alamadı. Aciz kalmıştı. Muhasarayı bırakıp gitmek istedi:

- Melik Dayzın'ın bir kızı vardı. Adına Nudayre denirdi. Yüz güzelliğinde, yeryüzünde tek eşi yoktu.

Bir gün hisar burcunun üstüne çıkmış, Şapur'un askerlerini temaşa etmekteydi. Tesadüfe bakın ki Şapur da birçok atlının arasında kaleyi dolaşıp duruyor. Kızın gözü Şapur'a ilişti. Şapur da zaten çok güzeldi. Kız Şapur'u görür görmez ona bin can bin gönülle vuruldu. Gece vakti, Şapur'a bir kişi yolladı. Dedi ki:

- Bu bizim kalemiz tılsımla yapılmış bir kaledir. Burada 100 yıl dursan da onun bir taşını bile almağa kolaylık yoktur. Eğer beni hatunluğuna kabul edecek olursan, ben sana bunun çaresini bildiririm. Ama şu şartla ki beni inandırmalısın!

Şapur da kızı alacağına, onu hatunluğuna kabul edeceğine ant içti. O kişi geri döndü. Kıza haber getirdi. Kız da ona:

- Şimdi var, ona da ki:

1- Bu hisarın divarı boyunda bir ip ölçmek gerek.

2- O ipi kadınların aybaşı kanına bulayıp burçtan aşağı asmak gerek.

3- O ip hangi burca asılırsa o burç yıkılır. Askerinle hazırlan gel. Ne istersen onu yap! dedi.

Bu sözleri o kişi Şapur'a bildirdi. Şapur da:

- Bu kalenin duvarı çok yüksektir. Biz onun ölçüsünü alamayız. Yine bu işe çare o kızıdan olur. Kerem eylesin, ne çare varsa esirgemesin, yardım etsin! dedi. Meğer ki kalenin burçlarına güvercinler yuva yapmışmış, ne hile etti ise etti. O güvercinlerden birisini tuttu. Bir ip-liği hisarın duvarından aşağı ölçtü. Kadınların aybaşı kanına buladı. O güvercinin ayağına bağladı. Sonra güvercini uçurdu. Güvercin uçup o burcun üstüne kondu. Ayağındaki ipi aşağıya bıraktı. O kanlı ip aşağıya sarkınca duvar kımıldadı, temelinden yıkıldı, Şapur, ordusu ile hazır bekliyordu. Hemen oradan şehre girdi! Kılıçlar şakırdadı. Şâpur, askerinin bir çoğunu o gedikte bıraktı:

- İçeriden kim gelirse öldürün! Dedi. Kendisi hazır olan askeriyle melik Dayzının üstüne yürüdü. Onu yakaladı. Başını kesti. O şehir halkını o kadar kılıçtan geçirdi ki bir kimse sağ kalmadı. Araplardan, Beriyye'den, Hicazdan, Bahreyn'den, Yemen'den birçok ülkenin orada adamı vardı. Hisar kavmi kırılınca o ilin hepsine musibet erişti. Hep-sini de İranlılar ellerine geçirdiler.

O kırılan kavmin üstüne ağıtlar söylenip ağlaşıldı. Bütün ağıtların en hâzini şu şiirlerdi.

ŞİİR

Gördün mü Felek ne etti Hıdır'a
Nimet kalıyormu bâki, ferde?
Vermişken ilâh o rızkı bol bol,
Kalmıştı o kut ki şimdi nerde?

* * *

Şâpûr iki yıl o kavmi ezdi,
Kalmıştı da hem bu cenkte sâbit,
Rab, yardım eder, dururdu hergün.
Sâbit kadem oldu neferle zâbit!

* * *

Derlerdi: "- Ölüm gelirse bir dem,
"Bâri ölünüz kılıçlar elde!
"Bir korku duyarsanız ölümünden,
"Kurtulamaz. Ne köy, ne belde!

Ağıt yazan arap şairlerinden biri de Ebû Dâvûd-ı Ezdîdir ki şu beyti bu yolda demiştir:

**Gördünmü ölüm neyledi hem Hıdr'a bugün bak,
Ansızın erişip onları yok etti bütün bak!**

Arap şiirlerinden birisi de Tekrime oğlu Amr'ın şiiridir ki şöyledir.

**Mahzûn olmadınmı bu gamnâk haberlere,
Yâni, Ubeyde oğluna gelmiş haberlere!**

**Hem dayzın öldü, bak, şu bütün kardeşiyle hem,
Zahm urdu derdü hasret. Aman, bak ciğerlere!**

**Şâpûr'un ordusuydu gelen, hem budur sebep,
Sihrin bozulmasıyla bu gün hep zarlara!**

**Almış hızır hisarını, burçları yanık, dökük,
Ermiş o el haddine, hem zûmû zerlere!**

Şâpur, bu şehirden ayrılırken, onun bütün burçlarını baştan başa yıktı. Öyle ki şehri dümdüz etti. Bağlarını bahçelerini harabeye çevirdi. Irmaklarının ve çemenlerinin sularını kestirdi, kurutturdu. Orasını o hale getirdi ki insanın yaşaması için bir konukluk yer bırakmadı. Sonra ordan göçtü. Aynıl-Nemre'ye geldi. Aynıl-Nemre, dedikleri yer, Cezire'de bir büyük şehirdi. Şâpur, o melik'in kızı Nudayre ile oraya gelince düğün yaptı. Bir-nice gün onunla birlikte kaldı. Bir geceydi. İpekten yapılmış on döşeği birbiri üstüne koymuşlardı. Şâpur, Kızla bu döşeklerin üstüne yatmıştı. O kız, sabaha kadar rahat edememiş, inlemişti. Şâpur'a:

– Bu ne haşın, katı döşek ki katı sertliğinden yanımda delindi! Dedi. Vakta ki sabah oldu. Şâpur durdu. Döşeğe baktı. Her tarafını arattırdı. Yatağa bir mersin ağacı yaprağının düşmüş olduğu görüldü. Yaprak kızın altında kaldığından onu incitmişti. Şâpur, kızın tenini incinmiş görünce nazikliğine şaşırıp kaldı. Ona:

– Ey Hatun! dedi. Seni baban nasıl yiyeceklerle besledi ki, beden bu kadar naziktir?

Kız da:

– Koyunun ve sığırın kemiklerinin iliklerini çıkarırlardı. Koyun yağı ile ve Basra balıyla onu karıştırırlardı. Biraz da un katıp tavanın içinde sade yağ ile kavururlardı. Bunu yerdim. Su yerine de yılanmış saf şarap içirirlerdi. Ben ömrümde ekmek yemedim. Ve su da içmedim! dedi.

Şâpûr:

– Ey karım! Dedi. Anan seni bu yolda beslediği halde sen onun hakkını bilmezsen benim hakkımı nasıl bileceksin? Sonra bana vefâ gösteremezsin! dedi. Emretti. Bir hergele at getirdiler. Arkasından iki bölük saçları sarkıyordu. Kadını o atın kuyruğuna bağladılar. Atı salıverdiler. Kadını çifte ata parça parça eyledi.

* * *

Bundan sonra Şâpûr çok şehirler kurdu. Ressamlıkta ün salmış olan mani-i zındık, Şâpûr zamanında ortaya çıkmıştı. Şâpûr'un kurdutduğu şehirlerden birisi, Fars'tadır. Adına "Sâlâ Şâpûr" derlerdi. Biri de Ahvaz'dadır. Adı "Hande-i Şâpûr"du. Ahvaz ilinde ondan güzel, ondan çok gönül açan şehir yoktur. Yazın da, kışın da tazeliği ve yeşilliği eksilmezdi. Denilir ki o bölge aslında bir çayırdı. Hiç ev ve imaret yoktu. Davarların otlayacağı bir yerd. Ama gayet gönül açan bir yerd. Şâpûr'un yolu oraya uğradı. Oranın havasını ve suyunu çok beğendi. Orada bir şehir yapmayı diledi. O makamı onarmak istedi. Koyun güden bir kişiyi gördü. Onu çağırdı. Kendisine:

– Ey ihtiyar! Dedi. Bu yerde bir şehir yapılırsa olur mu?

İhtiyar çoban:

– Ben bilgin bir kişi, bir dânişment olduğum zaman burada şehir olur! dedi.

Şâpûr da hemen oraya indi. Vezirini çağırdı:

– Bu ihtiyara dilerim ki okuyup yazmayı ve hesap ilmini öğretsin! dedi. Vezir de ihtiyarı aldı, gitti. Şâpûr:

– Sen bu yaşlı çobanı bilgin etmeyince ben buradan gitmeyeceğim! dedi. Vezir bir yıl müsaade istedi. Usta bir öğretmen getirtti. Ona:

– Otur, bu ihtiyara hesap bilgisini ve yazmayı okumayı öğret! dedi. Ama, yaşıldır. Çok sıkma onu ki zahmet çekmesin! Ezberlediğini de unutmasın! Günde ancak bir mesele öğrenirse incinmez! dedi.

Öğretmen işe başladı. Çobana her gün bir mesele öğretti. Bir yıl tamam olunca ihtiyar iyi bir bilgi sahibi oldu. Yazıcılıkta, hesap bilgisinde, defter tutmakta hayli erginleşti. Bir yıldan sonra Şâpûr veziri ve ihtiyarı çağırdı:

– Ey ihtiyar! Dedi. İşte bilgi sahibi bir kişi oldun. Şimdi söyle bana! Bu yerde şehir olup olmayacağını söyle!

İhtiyar çoban,

– Evet, dedi, olur! Şâpûr:

– Ya nice olur? Diye sordu. İhtiyar:

– Nasıl dilersen öyle olur?.. Mademki beni danışment eyledin? Burada da şehir yapabilirsin?

Bunun üzerine Şapur hazırlıklar yaptı. O yerde güzel bir şehir kurdu. O ihtiyarı o şehrin bakanı yaptı. Kendisi Medayin'e gitti. O ihtiyar vazife aldı. Şehri tamamlatıp bitirdi. Hesap verdi. O şehrin adına:

– **Hande-i Şâpûr**- Şâpûr gülüşü denildi. Ama, halk ona **Erdebil** dediler. Çünkü o ihtiyarın adı Erdebil'di. Yaptığı şehre de kendi adı verilmişti.

Şâpûr 31 yıl padişahlık etti. En sonra öldü. Yerine oğlu **Hürmüz** padişah oldu.

ŞÂPÛR OĞLU HÜRMÜZ'ÜN HİKAYESİ

Rivayetçi der ki:

– Şâpûr, oğlu Hürmüzü kendi sağlığında iken veliaht yapmıştı. Ve Şâpûr'dan sonra da Hürmüz padişah oldu. Başına taç giydi. Babasının ülkesini yönetmeğe başladı. Gayet adil bir padişah oldu.

Hürmüz'ün bir elinin olmadığı söylenmiştir. Sebebi de şuydu: Erdeşir, Taifler meliklerini kırıp ortadan kaldırıncı, her nereye varsa Şâpûr'u ordusuna başkomutan yapardı. Fars sınırında bir şehir vardı.

Adına: Erdeşir-i Hîre derlerdi. Bu şehrin bir meliki vardı. Adına: Mehrek denirdi. Erdeşir'le savaş yaptı. Erdeşir onu yakaladı. Öldürdü. Yıldızbakanlar:

– Bu Mehrek'in soyundan bir kişi yaşasa gerektir. Mülküne o ege-men olsa gerek! dediler.

Vaktâ ki Erdeşir Merhek'i öldürdü, onun soyundan kimseyi bırakmadı. Gönlü emin oldu. Ama Mehrek'in on yaşında bir kızı vardı. Erdeşir'den kaçıp şehirden gitmişti.

Türkmen'lere varmış, onlar:

– Sen ne kişisin? Diye sormuşlardı. O da:

– Ben bir kişinin cariyesiyim. Efendimi Erdeşir öldürdü. Bende kaçtım, size geldim! Diye cevap verdi. Orada bir ihtiyar çoban vardı. Onu korudu. Evine götürdü. Kendisinin kızı edindi. Kızlarının arasın-da sakladı.

Bu kız, yüz güzelliğinde eşsizdi. Dört yıl çobanın yanına oturdu, Gittikçe daha güzelleşti. Bir gündü. Şâpûr ava çıkmıştı. Susadı. Askerden uzaklaştı. O Türkmenleri gördü. Tesadüfi olarak o kızın oldu-ğu eve geldi. Su istedi. Kız ona su verdi. Şâpûr kızın yüzüne baktı, su-suzluğunu unuttu. Çobana:

– Bu kimin kızıdır? diye sordu. Çoban da:

– Benim kızımdır! Dedi. Şâpûr suyu içti. Biraz sabreyledi. Arka-dan askeri geldi. Sonra çobana:

– Bu kızı bana evlenmek için ver! Dedi. Çoban, onun şehzade ol-duğunu anladı. Tek söz söylemedi. Kızı ona verdi. Şâpûr da onu aldı. Şehre getirdi. Emir verdi kızı türlü giysilerle süslediler. Şâpûr onunla evlendi. Ondan bir oğlu dünyaya geldi. Adını **Hürmüz** koydular. Erdeşir, oğlu Şâpûr'un bir erkek çocuğu olduğunu işitince çok sevindi. Ama anası kimdir? Ve kimin nesidir? Bilmedi.

Bu kadın Şâpûr'a ne gerekirse, her acı sözü söylerdi. Karısının bu sözleri Şâpûr'un gücüne gidiyordu. Ona:

– Niçin ululanırsın? Haline göre söz söylemezsin? Bir çobanın kı-zı olasında niçin şahoğullarına çok söz söylersin? Dedi. Kız da:

– Sen şah oğlu isen ben de şah kızıyım! Dedi. Şâpûr gülümsedi:

– Sen hangi padişahın kızıydın?

Karısı cevap verdi:

– Ben de Mehrek'in kızıyım.

Ve sonra serüvenini Şâpûr'a anlattı. Şâpûr dinlediği karısının hayat hikayesine üzüldü:

– Eğer Erdeşir bunu işitirse onu da, oğlumu da öldürtür! Dedi. Karısını Erdeşir'den gizledi. Oğlu Hürmüzü de atası Erdeşir'in yanına çıkarmadı. Çünkü yüce aklı ile torunu Hürmüz'ün kimin soyundan olabileceğini anladı.

Bu yolda Hürmüz beş yaşına bastı. Onu hâlâ Erdeşir'e göstermediler. Bir gündü. Ava çıkmıştı. Avdan dönerken oğlu Şâpûr'un köşküne geldi. Bir köşeye geçti oturdu. Hürmüz de altı yaşına girmişti. Oynayıp duruyordu. Erdeşir'in gözleri Hürmüz'e rastladı:

– Bu oğlancık kimin nesidir? diye sordu. Oğlu Şâpûr da:

– Oğlum budur! dedi. Erdeşir, çocuğu yanına çağırdı. Şekline hareketine baktı.

– Bildim ki senin oğlundur. Ama anası ne kişidir? diye sordu. Şâpûr şahta yer öperek:

– Ben bir hata işledim baba! dedi. Eğer suçumu bağışlayıp bu oğlumla anasını öldürmezsen doğrusunu söylerim! dedi. Erdeşir de:

– Neyse, söyle. Bir şey demem! dedi. Şâpûr da karısının serüvenini, kimin soyundan geldiğini babası Erdeşir'e tastamam bildirdi. Babası Erdeşir'in gönlü de gayet hoş oldu. Şâpûr'a:

– Ey oğul! dedi. Senin bu sözünden gönlüm çok şâd oldu, çok sevinç duydu. Yıldız bakanlar bana da:

– Mehrek soyundan bir oğlan çocuk olacaktır. Senin şanlığını o tutacaktır. Ben Mehrek'in soyunu o yüzden kırmıştım. Hamdolsun ki bu oğlan senin belinden geldi. Benim mülküne ve senin mülküne bu çocuk lâyıktır! dedi. Sonra Hürmüz, pek çok bağışlarda bulundu.

* * *

Erdeşir ölünce, yerine Şâpûr geçti. Hürmüz'ü Horasan'a yolladı. Beş on yıl geçtikten sonra Hürmüz kendi yanında çok mal ve çok asker topladı. Birçok kişi Hürmüz'ü kıskandılar. Babasına:

– Hürmüz'ün düşüncesi kötü! Asker ve mal biriktiriyor. Maksadı senin üzerine gelmek ve senden padişahlığı almaktır! dediler. Şâpûr bundan korktu. Hürmüz'ü yanına çağırdı. Eğer gelmezse! diye de tedbirler alırdı. Hürmüz bunu öğrendi. Elinin birisini kesti. Bir şişe içine koydu. Babasına yolladı. Kendisi gitmedi. Ama, İran'da bir gelenek vardı ki şuydu. Eğer bir kişinin elinden, ayağından birisi veya bir uyu eksik olsa, o kişi şahlığa yaramayan kişi sayılırdı.

* * *

Hürmüz de bir elini kesip babasına gönderdi. Bir de mektup yazdı. Dedi ki:

“– Öyle işittim ki ben padişahlık diliyormuşum. Sen bilesin ki bu istek benim hatırıma hiç bir zaman gelmedi. Senin zamanında değil ya, senden sonra da padişahlığı istemem. İşte elimi kestim, kopardım. Kendimi kusurlu, eksikli kıldım. Tâ ki padişahlığa layık olmayayım, dedim. Sen kimi dilerse veliahd seçebilirsin. Padişahlığı ona bildir. Benim öyle bir dileğim yoktur.

Ben dilerim ki padişah eşğine varayım. Ama, bu haberi işittince varmadım. Ömrüm oldukça burada otururum!”

* * *

Şâpûr, oğlu Hürmüz'ün kopuk elini görünce, üzüldü. Hemen bir mektup yazdı. Babasının canına ant içti:

– Eğer kendini parça parça etsen de Padişahlığı senden başkasına vermem! Benim yerime sen geçeceksin. Veliahdım sensin. Benden sonra memleket senindir! Bana, mutlaka gelmelisin!

Dedi. Hürmüz de kalktı. Babasının katına geldi. Ve Şâpûr ölünce de Hürmüz padişah oldu. Gayet adaletliydi. Babasının ve dedesinin yasalarından ayrılmadı, onları hoş gözettti. O zamanlarda yapılmış olaylara benzer bir harekette bulunmadı. Babası, her ili bir kişiye ısmarlamıştı. Onları olduğu gibi yerlerinde tuttu. Değiştirmedi. Bunlardan birisi Adiyy oğlu Amr oğlu el Münzir oğlu Nûman'dı. O Arap Bey'lerindendi. Çünkü ona Beyliği Hürmüz'ün dedesi Erdeşir vermişti. Erdeşir'den sonra oğlu Şâpûr onu yerinde tuttu. Şâpûr'un şahlığın dan sekiz yıl geçmişti ki Adiyy oğlu Amr ölmüş, bir oğlu kalmıştı. Adına: Münzir derlerdi. O da on üç yıl bey olarak kaldı. Sonra bir oğlu oldu ki adı: Nûmân'dı. Şâpûr Arabistan Beyliğini bu Numan'a bır-

raktı. Şâpûr öldükten sonra Hürmüz ki padişah oldu. Babasının işleri ni aynı kararda tuttu. Yine arap mülkünü münzir oğlu Nûmân'a verdi. Hürmüz bir yıl padişahlık etti. Ondandır yerine oğlu, Behram, şah oldu.

MELİK HÜRMÜZ'ÜN OĞLU BEHRAMIN HİKAYESİ

Behram, padişah olunca, babasının valilerini yerinde bıraktı. Arap yurduunu yine Nûman'a bıraktı. Bu Nûmân, arap dinini bırakmış, hristiyan dinini seçmişti. Putatapar olmuştu. Şâpûr zamanından tâa.. Melik Behrâm oğlu Behram'ın son vaktine kadar arap yurdu, onun elinde kaldı. 114 yıl sultanlık etti. Onun zamanında çok Acem Şah'ı gelip geçti. Her kim onun memleketinde padişahlık etti ise, o kişi, arap yurduunu ona bırakmıştı.

Lakin bu hürmüz oğlu Behrâm çok akıllı ve yumuşak huylu bir kişiydi. Adaletler de bulundu. Öyle ki o, ölünce bütün halkı yaslara büründü. Hatta Mani-i zındık, şâpûr zamanında ortaya çıkmış, çok halk ona uymuştu. Ve hem Hürmüz çağın da da bu bâtil din üzerinediler. Behrâm, onun dininin bâtil bir din olduğunu anladı. Onu yakalattı. Öldürdü. Derisini yüzdürdü. O deriye saman doldurdu. Ken-i Şâpûr denilen bir şehir vardı. O şehrin kapısına astırdı. Ona uyanlardan her kimi buldu ise öldürttü. Tâ ki dünya yüzü onların küfründen temizlendi.

Behrâm, üç yıl üç ay memlekette padişahlık etti. Vak tâ ki öldü, padişahlık ta, onun oğlu Behram'a kaldı.

BEHRAM OĞLU BEHRAM VE ONUN EVLATLARINDAN GELEN MELİKLERİN HİKAYELERİ

Bu tarihlerin rivayetçisi der ki:

– Behram oğlu Behram, padişah olup tahta oturunca, kendi adına **Şahinşah** dedirtti. Çok adaletli bir şahtı. On sekiz yıl padişahlık etti. Ondandır öldü. Yerine tahta geçecek oğlu kalmamıştı. Bundan ötürü **Nersi** adındaki kardeşi tahta oturdu. Yedi yıl padişahlık etti. O da ölünce yerine oğlu Hürmüz padişah oldu. Bu hürmüz kötü huylu bir kişiydi. Bütün halk onun bu kötü huyundan çok incinmişlerdi. Onu

yakalamak için elbirliği ettiler. Hürmüz bunu duyunca, ulu kişileri, beyleri katna çağırıldı. Onlara dedi ki:

– Şimdiden sonra, kötü huylarımdan vaz geçiyorum. Vezirlerimin sözünden dışarı çıkmayacağım. Ulu kişiler ne derlerse yerine getireceğim.

Gerçekten, ondan sonra, Nersioğlu Hürmüz, adaletle iş gördü. Halk ondan hoşnut kaldı. Yedi yıl padişahlıktan sonra öldü. Karısı bir çocuğa yüklüydü. Padişahlığını, karısının karnındaki çocuğa bıraktı. Ve:

– Eğer bu kadın erkek doğurursa adını Şâpûr koyun ve onu tahta geçirip padişah yapın! dedi. Öldükten sonra, memleket altı ay padişahsız kaldı. İş erleri, ve dolaydaki bey'ler yerli yerine durdu. Padişahlık vezirler elinde yönetildi. Vakta ki bir oğlu doğdu. Halk çok sevindi. Beşiğinin üstüne şahlık tacını astılar. Ve onu padişah edindiler.

Bu haber dünyaya yayıldı. Çocuk padişah kendisini bilinceye kadar memleketin yönetimi vezirlerin elinde kaldı. Bu, o Şâpûr'dur ki, lakabı Şâpûr zül Ektâf (Kürek kemikli Şâpûr) idi.

Rivâyet edilir ki: elçi yollayıp Şam'dan haraç isteyince, Şam meliki Gassan, Bizans Kayseri'ne haber gönderip yardım istemişti. Hürmüz ile cenk edecekti. Bizans kayseri de asker yollamıştı. Bunlar, Şam'a gelmezden önce Melik Gassân öldü. Şam'da hazır olan asker dağıldı. 4.000 kişi Şam çölünde toplanmıştı.

Bir gün Hürmüz 50 kişi ile ava çıkmıştı. Bu 4.000 kişi kendisini vurdular. Hürmüz de bunlarla cenk yaptı. Yara aldı. Sonunda o yarıdan öldü.

Bir rivâyete göre Hürmüz öldüğü zaman Şâpûr meme emmekteydi.

KÜREK-KEMİKLİ ŞÂPÛR'UN SERÜVENİ

Rivâyetçi şöyle der:

– Bu Hürmüz oğlu Şâpûr anasından doğunca halk onu babasının yerine padişah yaptılar. Bu haber dünyaya yayıldı. Ve:

– Acem diyarında padişah kalmadı. Beşikte yatan bir oğlan çocuğunu padişah tanıdılar! Bilmiyorlar ki sağ mı kalır, yoksa ölür mü?.. Her ülkenin beyleri ve melikleri, acem mülküne tamah etti, yağmala-

mayı kastettiler. Herbirisi yakınından olan illeri kendilerine döndürdüler. Arap melikinin tamahı hepsinden çok oldu. Çünkü o, çok yakındı.

Böylece her köyden, her kabileden insanlar toplanıp deniz yüzünden gemiye bindiler, Fars'a geldiler. İlleri, bölgeleri tuttular, zaptedtiler. Mallarını, hayvanlarını yakaladılar, yağmaladılar, aldılar. Onları menedecek, onlara karşı koyacak kimse yoktu. Ama Şâpûr büyüyünce iyiliği ve kötülüğü anlamış oldu. Şâpûr'un önceki yaptığı iş, yedi yaşında iken dam üstünde yatmaktı. Bir gün, seher kuşları öterken uykudan uyandı. Halkın bağırışlarını işitti:

– Bu ne sesidir? diye sordu. Ona:

– Halk köprüden geçiyor. Kalabalık olduklarından ötürü köprüye sığmıyorlar. Bundan dolayı bağırıp çağırıyorlar! Dediler.

Şâpûr ve Zare:

– Köprüyü iki eyleyin ki halk geçerken rahatlıkla zahmet çekmesinler! dedi. Bu işten halk sevindi:

– Şâpûr'un halkı yaşasın Şâpûr! dediler. O gün o köprü'nün üstünden geçtiler. Akşam olunca ikinci köprüyü kurup yetiştirdiler. Vezir, hergün Şâpûr'a bazı şeyler arzeder, bildirirdi. Şâpûr işi anlardı, ona göre cevap verirdi.

Bir gün vezir:

– İlin sınırında, "Derbentleri gözetin!" diye etrafa beylerini koymuştu. Bunlar gafil oldular. Eyi gözetleyemediler. Düşman askeri fırsat bulup birçok ilimizi aldılar. Ülkemizi harap ettiler. Tahta yaklaştılar! dedi. Şâpûr da:

– Gamlanma! Bu iş kolaydır. Benim ağızımdan civâr Bey'lerine bir mektup yaz. Ve şöyle de:

– Sordum, hayli zamandan beri o derbentleri bekliyorsunuz. Derbentlerde durur, düşmanı koğuyormuşsunuz. Bu günlerde incinmek, rahatsız olmak gibi bir hal göstermişsiniz. İlgili olmamışsınız. Şimdi, yerli yerinde bekleyiniz. Düşman üstün gelirse ben-den yardım isteyiniz. İmdat göndereyim. İncinen kişiye destur, el

eksin gitsin! Ben, ilimi korumaktan âciz değilim, yerinize başka adam göndereyim.

* * *

Vezir, şâpûr'dan bu sözleri işitince sevindi. Bütün Beyler şâpûr'un aklına ve tedbirine, Yaşa! dediler.

Böylece şâpûr'un dilinden mektuplar yazıldı. Her yerde olan Beylere yollandı. O Beyler de mektubu görünce utandılar. Gayret gösterdiler. Her birisi yerli yerini bekledi. Tâ şuna değin ki şâpûr on altı yaşına basmıştı. Ata biniyor, kılıç kuşanıyordu.

Bir gün şâpûr divanı topladı. Bey'lerini ve ulu kişilerini çağırttı. Onlara:

– Ey Bey'ler ve ey ulu kişiler! Dedi. Biliniz ki ben, babam ve atam ve dedemin mezhebi zerindeyim. Onların yolunu erkânını ve adaletini gzetirim. Başka bir türlü iş etmem. Bilirsiniz ki Arap taifesi geldi. Fars ülkesinde türlü fesatlar çıkardılar. Halkın mallarını ve darvarlarını haksız yere aldılar. Ben, onların üstüne yrsem gerek. şu ordudan 100.000 kişi seçiyorum. Her biri yüz ere karşı ola. Yüzbin kişi ile ülkemi dolaşacağım. Burada yerime bir vekil bırakacağım! İlimi, iklimimi düzeltip yine geleceğim! dedi.

şâpûr, bu sözleri söyleyince bütün Beyler ayağa kalktı. Alkış tuttu. Ve şöyle dediler:

– Bir padişahın kendisi bunun gibi bir işi görmesi doğru olmaz. Askerin oktur, Bey'lerin çoktur. Orduya bir kişiye baş eyle. Gönder. Varsınlar, gereken işi görsünler. Sen yerinde otur!

şâpûr, onların bu sözlerini kabul etmedi:

– Ben kendi işimi kimseye bırakmam. kimseye inanmam. Onu kendim yaparım! O işe kendim varırım! dedi.

Sonra kendisine askerini gösterdiler. Onlardan gözünün tuttuğunu beğendiğini tam 100.000 kişiye ayırdı. Öyle ki herbirisi 100 kişiye karşı çıkardı. Sonra onlara dedi ki:

– Ganimet malını ben size yasaklıyorum. Ancak ganimeti size ben dağıtacağım. Elinde ganimet malı bulunan kişinin vay haline! Düşmana fırsat bulunca aman vermeyip öldürünüz. Hiç birini sağ bırakmayı-

nız. Malına, davarına tamah etmeyiniz! Sonra o 100.000 kişi ile Fars bölgesine ilerledi. Denizden geçen araplar, Fars yönünde il ve kentler almışlardı. Oralara Bey olup oturmuşlardı. Onların hepsini yakaladı, tepeledi. Hiç birini sağ bırakmadı. Sonra gemiye binip o askerle Bahreyn'e geçti. Orada Temim Oğulları'ndan, Vâiloğlu Bekiroğulları'ndan ve İmreül kabilesinden olan birçok Arapların hepsini kılıçtan geçirdi. Öyle ki kanlar, ırmak gibi aktı. Sonra Abdül Kays'ın köylerine vardı. Oralarda bulduğunu kırdı. Kaçan da ancak, çöle düştü. Onlarda susuzluktan kumlarda helak oldular. Orada da her nereye vardı ise ve orada her kimi buldu ise öldürdü. Çölde, arapların su içtiği ne kadar pınar varsa hepsini kuruttu. Toprak doldurdu, viran eyledi. Sonra çöle geçti. Şam yolunu tuttu. Haleb'e geldi. O bölgeler arasında da bulduğunu kırdı, yok etti, diri kişi bırakmadı. Şam ile Irak arasında sahralar ve köyler vardı. Buralarda çok Arap'a rastladı. Bulduğunu öldürdü. Kılıçtan geçirdi. Oradan Sevâd-ı Irak'a (Irak'ın dış bölgelerine) varıp oturdu. Burada bir şehir yaptı. Adına Burûc-ı Şâpûr denildi. Ahvaz'da da iki şehir yaptı. Birisine Şâpûr, birisine de Sûs derlerdi. Oradan yine Fars'a geçti.

Bizans'ta bir kiral vardı. Adına:

– İlyânus! derlerdi. Kostantin oğullarındandı. Hristiyan dilinden-di. Sonra putperest oldu. Bizans halkının puta tapmaklığını istedi. Kiliseleri yıktırdı. Haçları ateşe attırdı, yaktı. Ülke halkını heykel puta tapmağa zorladı.

Şâpûr Bizans ilinin sınırına gelince, vardığı, eriştiği şehirleri yıkmağa başladı. Eline geçen halkı öldürdü. Kiral İlyânus'a:

– Acem padişahı Şâpûr geliyor! diye haberler geldi. O da hemen memleketinin içine mektuplar yazıp gönderdi. Asker toplayıp cenk hazırlığına başladı. Harez'in ordusu da onun hükmündeydi. Şâpûr'dan kurtulup Bizans imparatoruna sığınan Araplar İlyânus'un katına geldiler:

– Biz de sizinle birlikte Şâpûr'la savaş yapalım! dediler. İlyânus ta onlara izin verdi.

Sonra adamlar gönderildi. Arabistan'da, Bahreyn'de, Beriyye'de, Şam'da bütün uğranılan yerlerde Şâpûr'dan kurtulanlara haber verdiler. Ne kadar Arap varsa toplandılar. Rum Kayseri de yerinden kalktı.

Rumlardan, Hazez'den o kadar asker topladı ki sayısını, ancak, Yüce Allah bilirdi. Sonra Arap askeri gösterildi ki 70.000 kişi yalnız araplardan hazırды. Rumlardan ulu bir komutanı onlara başkan seçtiler. Adı: Yusânos'tu. Arapları Şâpûr'a karşı yolladı. Arapları ileri gönderince kendisi Bizans ve Hazez askeriyle arapların ardından yürüdü. Ta ki Irak sınırına erişti, Şâpûr'a da şu haber eriştirildi:

– Rum imparatoru, asker çekip Irak'a yürüdü! dediler.

Şâpûr, bu haberi alınca korktu. Hemen casuslarını yolladı. Bizans ordusunun askerlerinin çokluğundan ve silahlarından bilgi almak istedi. Düşmanın halini bilip ona göre savunmak diledi.

Birkaç gün geçince casuslar geri döndü. Fakat doğru haber getiremediler. En sonra Şâpûr kalktı. Ordusundan, kendisinin inandığı kişilerden, 100 kişi ayırdı, onları aldı, Bizanslılardan haber alacak kişileri yakalamaya gitti.

Rum başkomutanı Yusanos ki ordusunun önünden gidiyordu, bir yere konmuştu. Şâpûr ona yetişti. Adamlarından on kişi seçti. Oraya gönderdi. Kendisi de bir yanda gizlendi. Bizanslılar o on kişinin orada olduğunu bildiler. Onları tuttular. Yusanos'un katına götürdüler. Yusanos onları gördü:

– Ne kişilersiniz? Neye buraya geldiniz? Doğru söyleyin. Eğer doğru söylemezseniz sizi öldürtürüm! dedi. Çeşitli haberler sordu. Dokuzu sır vermediler. Şâpûr'un halini bildirmedi. Yalnız birisi:

– Biz Şâpûr'la casusluğa ve sizden bilgi almaya geldik. Şâpûr şimdi 90 kişiyle filan yeredir! Bizim geri dönmemizi bekliyor! Dedi. Yusanos, hemen 1000 eri Şâpûr'un bulunduğu yere yolladı. Şâpûr'a bu haber yetişmişti, askerinin arasına dönmüştü. O bin bizanslı gelmiş, fakat Şâpûr'u orada bulamamıştı. Geri döndüler. Yusanos'a;

– Şâpûr'u bulamadık! dediler. O da:

– Niçin yalan söylediniz? diyerek o on kişinin başını kesti. Sonra da Kayser İlyanos'a bu hali bildirdiler. İlyanos, hemen hızlı bir yürüyüşle Yusânos'un askerine erişti. Rum ve Arap askerleri bir olarak topluca hazırlandılar. Arap askerleri:

– İzin verirsiniz, Şâpûr'la cenkedelim! dediler. İlyanos ta:

– Peki diyerek bu izni verdi.

Şâpûr'dan öç almak isteyen o 70.000 Arap askeri Şâpûr'un üstüne atılıp savaşa başladılar. Şâpûr'u mağlup ettiler, Irak'a düşürdüler. Askerinin birçoğunu kırdılar. Kimisini tutsak aldılar. İlyanos ta yetişti. Şâpûr'un hazinesini, definelerini ele geçirdi.

Şâpûr, Irak'a geldi. Dört yana mektuplar yolladı. Irak'tan, Horasan'dan, Fars'tan ve bütün egemenlik ettiği yerlerden o kadar asker topladı ki sayısız ve sonsuzdu. O ucu bucağı olmayan ordu ile İlyânos'un üzerine yürüdü. İlk hücumda İlyânos'u bozdu. Askerini dağıttı. Tayşkun ilini ve Medâyin şehrini düşman elinden geri aldı. İlyanos geldi. Dicle ırmağının kıyısında bir yere kondu. Şâpûr da geldi ikisi birbirine karşı durdu. Barışmak için elçiler yolladılar. Gidip geldiler. Birgün ikindi vaktiydi. İlyânos, otağının önünde atıyla durmuştu. Şâpûr'un askerini temaşâ ediyordu. Ansızın, Şâpûr'un askerinden bir ok geldi. İlyanos'un böğrüne saplandı. Öte böğründen çıktı. Toprağa saplandı. İlyânos, attan düştü can verdi. O okun ne taraftan atıldığı bilinmedi, kimin attığını da bulamadılar.

Ertesi gün Bizans askeri başkomutan Yusanos'un önünde toplandılar:

– Sen kralımız ol! dediler. Yusanos:

– Siz benim dinimden değilsiniz. Siz Hristiyanlığı bırakmışsınız. Benimle birlik edemezsiniz! dedi. Bizanslılar:

– Bizim hristiyanlığı bırakmamız İlyânos'un korkusundandı. Yine Hristiyanız! dediler. Böyle söyleyince Yusanos'un gönlü yumuşadı. Onu bey edindiler. Öte yanda Şâpûr, İlyanos'un öldüğünü ve Yusanos'u, Bizans askerlerinin kral seçtiklerini öğrendi. Rumlara haber gönderip dedi ki:

– Yüce İlah, kralınızın canını aldı. Bir başka kişiyi kral edindiniz. İlahımızdan umarım ki sizi de ok atılmadan ve kılıç salınmadan Irak çevresinde yok eder. Birinizi Bizans'a ve Harez'e sağ olarak iletmez. Oldu olacak, padişah yaptığınız Yusanos'un bir söz ehli varsa gönderin, onunla haberleşelim ve barış yapalım! Dedi. Yusanos ta:

– Ben kendim varayım, gideyim! dedi. Bizanslılar:

– Senin gitmen hatadır. Bu olamaz! dediler. O, dinlemedi. Rum yiğitlerinden seksen kişiyi yanına aldı. Şâpûr'un yanına gitti.

Şâpûr, Bizans melikinin kendisinin geldiğini işitince, o da seksen kişiyi yanına aldı. Şâpûr'un katına geldi. İki ulu hükümdar, birbirine ulaştılar. Yer öptüler.

Şâpûr, emretti. İpek bir döşek yere yaydılar. İki birlikte döşegin üstüne oturdular. Emretti. Yeme, içme getirildi. İki taraf askeri uzak-tan onları temâşâ ettiler. O gün akşam oluncaya kadar yediler, içtiler. Sonra Şâpûr dedi ki:

– Ben seninle savaşa devam etmek isterdim. Madem ki iş böyle oldu. Ben de savaştan vazgeçtim. Ama, siz benim ülkemde çok yeri yakıp yıktınız. Onların değerini ve harcını vermeğe mecbursunuz! dedi.

Nusaybin şehri Acem'lerindi. Sonra Bizanslılar'ın eline geçmişti. Yusanos:

– Ben, sözünü kabul ediyorum. Nusaybin şehrini sana vereyim! Barış ta yapalım! dedi. Şapur'da:

– Bir şartla ki yanında Arap'tan kimseyi tutmayacaksın! Hem de onlara Bizans'tan hiç kimseyi ödev verip yerleştirmeyeceksin! dedi. Yusanos:

– Kabul ettim! Dedi. Bu sözleşme üzerine karar aldılar. Onlar da yerli yerlerine gittiler. Bizanslılar, Nusaybin şehrini boşalttılar. Şâpûr'a teslim ettiler.

Şâpûr, Asthar şehrinden 12.000 kişi muhafız yolladı. Bunlar, Nusaybin şehrinde kalacaklar ve şehri koruyacaklardı. Sonra o yerden geçip Arabistan yolunu tuttu. Her nerede arap buldu ise mecal vermayip onları öldürdü. Öldüremediğinin ise iki kürek kemiği ardındaki ciğerlerini sökerdi. Bundan ötürü kendisine **Şâpûr-ı Zül Ektâf** denil-mişti. Niyeti, arap soyundan hiç kimseyi sağ bırakmamaktı.

Şâpûr, bu yönle Arapla cenk-etmekteyken, Yusanos Bizans'a gel-miş, endişeden uzak oturmuştu. Beş yıl yaşadı. Sonra öldü. Bizans'lı-lardan bir kişi kral oldu.

Arap kavmi ise Şâpûr'un elinden aciz hale geldiler. Araplar kaçıp Bizans'a sığınıyorlardı. Şâpûr yine Bizans'a haber yolladı. Dedi ki:

– Barışımız, Arapları Bizans'ta himaye etmemen üzerineydi. O Arapları ilinden uzaklaştı. Çıkar ve onları bana gönder. Yahut da benimle savaş yapmağa hazırlan!

Bizans İmparatoru da şu cevabı verdi:

– Ben Arap taifesini yurduma ne çağırdım, ne getirdim. Onlar bana sığındılar ve geldiler. Bundan ötürü onları sana veremem. İlimden de koğamam. Elinden geleni işle, ardına bırakma.

Bunun üzerine Şâpûr, Bizans Kayseri ile yine cenk yapmak için, asker toplayıp savaş hazırlığını yapmaya başladı. Kılık-kıyafetini değiştirip, Bizans'a gelmek, ülkeyi temaşa etmek, Bizans kayserini görüp onun aklını ve fikrini öğrenmek diledi. Yalnız başına bir sarık sarıp, dervişlerin kıyafetine girdi:

– Ver elini Bizans! Diyerek Kayser'in şehrinin yolunu tuttu. Şehirden şehire, ilden ile gezerek birgün Bizans'a geldi. Ama, acem ilindeki Bizans casusları da bir gün şu haberi getirdiler:

– Nice gün var ki, Şapur, yurdunda, görünmez oldu. Nerede olduğunu kimse bilmiyor.

Bu haberi alan Bizans kayserini bir vesvese sardı. Oysa, vesveselendiği kişi çoktan memleketine gelmişti bile. Uzmanlar ulu bir kişinin düğününü yapsa Kayseri o düğüne çağırmak gelenek haline gelmişti. Bir rastlantı olarak, bir kişi düğün yapmış, Kayseri de çağırmıştı. Kayser de birçok saray kadınları ile düğüne geldi. Şâpûr da nice derviş ve yoksul kişilerle Kayser'i görmeğe gitti.

Bizans'lı Beylerden birisi-iki devlet barış yaptıkları sırada Şâpûr'u görmüştü. Onu otururken tanıdı. Kayser'e gitti:

– Şu derviş kişilerle oturan Şâpûr'dur! Dedi. Kayser de:

– Onu tutun öyleyse! Dedi. Gerçekten onun Şâpûr olduğunu bildiler. Kayser, bir taze kesilmiş sığır gönü getirtti. Şâpûr'u o gönün içine koydular. Başını deriden dışarıda bıraktılar. Gön kurudu. Şâpûr içinde kaldı. Ne çıkmağa, ne kımıldamağa gücü mecali kalmadı. Sonra, Rûm Kayseri asker topladı. Şapur'un iline gönderdi. Şâpûr'u da yanına aldı. Fars'a hareket etti. Hangi şehre vardı ise yıkıp yaktı, harap etti. Eline

geçen adamları öldürttü. Şehrin bağlarını bahçelerini, evlerini ateşe verdi. Oradan Ahvaz'a geçti. Ahvaz şehrini de öncekinden beter hale getirdi. Oradan da Nişâbur şehrine geldi. Orasını da viraneye çevirdi. Kayser, Şâpûr'u Müvekkiller eline teslim etmişti. Onlar muhafaza ederlerdi. Bir geceydi, onlar da Şâpûr'u gözetlemeden adamlar gafil oldular. O evde tulumla yağ vardı. Şâpûr ahvazlı tutsaklara:

– Alın, şu yağları üstüme dökün! dedi. Onlar da o yağları onun üstüne döktüler. Kuru sığır derisi yumuşadı. Şâpûr da ondan yavaş yavaş kendini kurtardı, çıktı. Hemen Hande-i Şâpûr kalesine erişti. Nöbetçilere:

– Ben Şâpûr'um! Dedi. Onlar da kendisini tanıyıp bildiler. Şehir halkı da geldi, çağırıştılar, sevinç âvâzları her yeri sardı. Kayser, Şâpûr'un kaçtığını haber aldı. Hisara girdiğini öğrendi. Yaptığı işe pişman oldu. Sabah olunca Şâpûr, şehrin içindeki askerle çıkarak Bizans askerinin üstüne sadırdı. Rumları kırdı, kılıçtan geçirdi. Kayseri tuttu, esir etti. Ayağına ağır demir zincir vurdu:

– Eğer, dilersen seni âzât eyleyeyim! Dedi. Memleketimde ne kadar şehri yakıp yıktınsa yine onları onar, her söktüğün ağacın yerine yenisini dik. O ağaçlar yerden bitip, yemiş verdikten sonra seni özgürlüğüne kavuştururum! Dedi.

Bizans Kayseri de çaresiz kaldığından Bizans'a adam gönderdi. Orada ne kadar ustalar, kalfalar, yapı yapmayı bilenler varsa oradan geldiler acem diyarından ne kadar yıkılmış, yer, yurt varsa yaptılar, onardılar. Zeytin ağacı getirip hurma yerine diktiler. Öyle oldu ki o ağaçlar yerden fışkırarak dallandı, budaklandı. Yemiş verdi. Bundan sonra Kayser iki yıl daha zincir içinde tutuldu. Her iş yapıp sona erince Şâpûr'un buyruğu ile zincirler çözüldü ve Kayser, Bizans'a gönderildi. Arap kavmi geldiler, Şâpûr'un eline ayağına sarıldılar, ondan:

– Aman! Dilediler. Şâpûr da Araplara âmân verdi. Suçlarını bağışladı. Hepsini Kirman bölgesine yolladı. Onlara, orada, yurt verdi. Şimdi Kirman'da ne kadar Arap varsa hepsi Şâpûr'un yurt verdiği tayfadan kalmıştır ki bunlar:

- Sa'lebe oğulları
- Vâil oğlu Bekir oğulları,

– **Abdül Kayoğulları idiler.** Melik Şâpûr, babasının Amr ibni Adiyy oğullarından Numan'a verdiği Hıre şehrini yine Numan'ın elinde bıraktı. Numan, Şâpûr'un zamanında öldü. Bir oğlu kaldı. Adına Eerül Kays derlerdi. Şâpûr, o ülkeyi, babasına verdiği gibi Kays'a verdi. O da öldükten sonra Şâpûr oğlu Münzir'i yerine Bey eyledi.

Şâpûr, Acem ilinde otuz yıl tahtta oturdu. Tam 72 yıl ömür sürmüştü. Yerine:

– Şâpûr oğlu Şâpûr padişah olduğu zaman küçük bir çocuktı. Ondan az büyük bir oğlu da vardı. Ona Behrâm derlerdi. Ve Şâpûr'un bir de kardeşi vardı. Adı: Erdeşir idi. Şâpûr, bu kardeşini koğmuştu. Şundan ötürüydü ki, Hürmüz öldüğü zaman, mülkünü Şâpûr'a vasiyet etmişti. Şâpûr ise henüz anasının karnındaydı.

Hürmüz ölünce, Erdeşir kendisinin padişah olacağını sanırdı. Çünkü anadan bir oğlan doğduğu zaman ona taç giydirilmeyeceğini sanırdı. Hürmüz ölünce, ulu beyler Hürmüz'ün vasiyetini yerine getirdiler. Mülkü Şâpûr için sakladılar. Kardeşi Erdeşir'e vermediler. Bundan ötürü, Erdeşir, Acem Bey'lerine kin bağlamıştı. Şâpûr ölünce, oğulları olmadığı için padişahlık bu Erdeşir'e verildi.

HÜRMÜZ OĞLU ERDEŞİR'İN KISSASI

Şâpûr'un kardeşi Hürmüz oğlu Erdeşir padişah olunca, İran'ı kendisinin itaatı altına aldı. fakat o eski kin de yüreğinden çıkmamıştı. Uluları, beyleri birer birer getirtip onları birer bahane ile öldürttü. Çok kişiyi ortadan kaldırırdı. Ondört yıl padişahlık etti. Sonra halkın sabrı tükendi. Elbirliği ettiler. Erdeşir'i azlettiler. Şâpûr oğlu Şâpûr'u padişahlık tahtına oturtular.

ŞAPUR OĞLU ŞAPUR'UN HAYATI

Şâpûr oğlu Şâpûr padişah olunca, halka adalet eyledi. Reâya ondan hoşnut oldu. Amcası Erdeşir'de ona baş eğdi. Padişahlıkta beş yıl kaldı. Beş yıldan sonraydı. Bir gün bir çadırda oturmuştu. Asker el ele vererek gürültü ve yaygaralarla onun üzerine atıldılar. Çadırını başına yıktılar. Çadırın direği kafasına düştü. Oda öldü. Büyük kardeşi Şâpûr oğlu Behrâm tahta oturdu, padişah oldu.

MELİK ŞAPUR OĞLU BEHRAM'IN HİKAYESİ

Bu Behrâm'ın adına Kirman Şah derlerdi. Çünkü Şâpûr ona Kirmân'ı vermişti, yanından uzaklaştırmıştı.

Bu Behram da 11 yıl padişahlıkta bulundu. Bir gün, ordu onun da üstüne hücum etti. Onu ortaya aldılar, bir ok atarak öldürdüler. Kimin vurduğu bilinmedi. Bu, Şâpûr oğlu Behram ölünce yerine Yezd-i Cerd padişah oldu.

YEZD-İ CERD'İN HİKAYESİ

Bu Yezd-i Cerd, çok zalimdi. Hiç kimseye şefkatı yoktu. Onun için Araplar ona:

Yezd-i Cerd'i'l-Esîm-Yalancı Yezd-i Cerd derlerdi. Kimi kişiler şöyle demişlerdir:

- Yezd-i Cerd, Behram'ın kardeşi, Şâpûr'un oğluydu. Vaktaki Yezd-i cerd, padişah olunca cefaya başladı, Bilgili kişilerle, eli kalem tutanlara ve hiç kimsenin sözüne itibar etmedi. Küçük bir suç için büyük büyük cezalar verirdi. Bir kişi iyilik etse ona kötülükte bulunurdu. Onun gözünde, büyük küçük, hayırlı, hayırsız, kişi eşitti. Bir kişiye işkence edecek olsa, ya da onu öldürmeyi düşünse, hiç kimsenin dileğini kabul etmezdi. Hiç kimseye inanmazdı da. Kendisinin zulmünden halk âciz çaresiz kalmıştı. Acem ilinde ulu bir kişi vardı ki adına **Nersi** derlerdi. Onu kendisine vezir seçti. Her ne kadar vezir ise de Yezd-i Cerd'in sözünü hiç dinlemezdi... Medâyin'den geçti, Fars'a geldi. Fars'tan Kirman'a geldi. Oradan da Horasan yoluna düştü. Uğradığı yerleri yakar, yıkardı. Mazlum halk el kaldırır, Yüce Yaradan'a:

- Bizi bundan kurtar, üstümüzden at! Diye yalvarırlardı. Bu halin üzerinden yirmi yıl geçti. Bir. Gün otağının içinde içki içerken, tesadüfi olarak, bir arabistanlı kişinin has atı tavlısından boşanmış ve çulsuz, yularsız bir halde seğirderek geldi. Otağın kapısında durdu. Yezd-i Cerd'e:

- Bu arap atı güzel bir attır. Hiç bir zaman gördüğümüz yoktur! Dediler? Yezd-i Cerd:

- Onu tutun! Eğer vurun! Dedi. Ne kadar uğraşıtlarsa atı yakalaya-madılar. En sonunda Yezd-i Cerd'in kendisi çıktı. Atı okşadı. Onu tuttu. Başına gem, sırtına eyer vurdu. Koskun vurmak için ardına geçti At Yezd-i Cerd'in yüreğinin üstüne öyle bir tekme indirdi ki, canını Cehenneme! ısmarladı. Sonra kaçır gibi göze görünmez oldu. Nerden geldiği, nereye gittiği bilinmedi. Halk:

- Bir Melek geldi. Yaradan'ın buyruğuyla, halkı onun zülmünden kurtarmak için onu bu şekilde öldürdü! Dediler.

Yezd-i Cerd'i'l-Esim ölünce onun oğlu Behrâm, kendisinin yerine padişah oldu.

Derler ki:

- Yezd-i Cerd öldüğü zaman da Behram hazır değildi. Ve hazır olmadığı için acaip bir hikayesi vardır. Burada anlatıyoruz.

YEZD-İ CERD'İN OĞLU BEHRAM'IN KISSASI

Haberleri rivâyet edenler şöyle anlatırlar ki:

- Behram, kör anadan doğdu. Yezd-i Cerd yıldız bakanları topladı. Behram'ın talihine baktırdı. Onlar:

- Bu çocuğun yıldızı güneş gibi parlaktır. Büyük bir devlet sahibi ve ulu bir padişah olacaktır! Dediler. Ama, acem ilinde ona bir de tehlike görünüyor! Bundan ötürü bu çocuğu Acemistandan başka bir yerde yetiştirmek gereklidir! Dediler! Yezd-i Cerd, ulu kişileri topladı. Behramı yetiştirmek için bir yer düşündüler. En sonunda Arabistan'a yollamayı uygun gördüler. Şâpûr oğlu Yezd-i Cerd de, Arabistan Meliki Kays oğlu Numan'ı Hire'den çağırıp getirtti. Kendisine pek çok izâz ve ikramda bulundu. Ve Numan'a;

- Bu oğulcuğumu sana ısmarlıyorum. Onu hoş tutman gerektir. İyi terbiye et. Hem de onu Hire'de ve bâdiye'de muhafaza et. Ona bak. Hem o yerlerin havası güzel ve lâtiftir' Dedi.

Nûmân'da Behram'ı aldı, Hire'ye geldi. Çocuğa acem kadınlarından üç dadı aldı, yanında getirdi. Ona süt vereceklerdi. Öyle sütanne-leriydi ki herbirisi ulu kişilerin kızlarıydılar ve akıllı, sıhhatlı, sağlam kadınlardı. İki de Arap kadını buldu. Onlar da ulu kişi kızları ve zeka

sahibi kadınlardı. Hem de o bölgede Hire'den daha güzel, temiz havalı yerler yoktu. O çocuğu orada sakladı. Bu kadınları da birliğinde getirdi. Onlara:

- Bu oğlan çocuğunu gece, gündüz tâ.. büyüyünceye kadar esirgeyiniz! Besleyiniz! Dedi. Bundan sonra şu emri verdi:

- Bana bir kişi bulun ki yapı ışıını çok iyi bilsin. Yüce, minare gibi bir köşk yapabilsin! Tâ ki bu oğlancığı o köşkün üzerinde beslesinler. Hoş vücuda yarar havalar teneffüs etsin, göğsünü şişirsin. Hem de o binanın ortasında, evler yapsınlar. O yeri bir kale haline getirsinler! Arap dilinde bu biçimdeki köşklere Havarnak derler Fars dilinde Nür-Meh (Güney-Ay) denir.

Bütün beldeler gezildi. Bunun gibi binayı yapabilecek mimarı aradılar. Bulamadılar. En sonunda Şam şehrinde adı **Sinnimâr** olan birisini buldular. Kendisi Bizanstan gelmiş, Rûm evlerinden türlü yapılar yapmıştı. Onu alıp Nûmân'a götürdüler. Nûmân, ona:

- Acem padişahının oğlu benim yanımdadır. Dilerim ki onun için yüce bir bina yap. Öyle ki, dünya-Alem'de ondan daha yüksek bina olmasın. Ta ki bu çocuk orada muhafaza edilsin. Sihatli olsun bu yeryüzünün tozu-dumanı, kötü kokusu ona erişmesin. Hem de köşkün duvarı yerden 200 arşın yükseklikte olsun. Onun üstünde kış ve yaz evi yapasın ki bu çocuk orada her mevsim kalsın? Duvarının çevresini pergelle ölçüp yap ki dosdoğru olsun. Öyle bir yapı olsun ki ne Şam'da ne de Bizans'ta bir eşi bulunmasın.

Mimar Sinnimâr da:

- Buyurduğun gibi bir binâ edeyim ki Doğu'dan Batı'ya kadar hiç kimse onun gibi bir bina görmemiş olsun dedi. Hem de ne kadar büyük ustalar varsa çağırdı. Katı olması gereken kireçten buldurttu. O kireci sütle karıştırdı. Bir köşk yaptı ki yapımı beş yıl sürdü.

Köşk, Kays oğlu Numan'ın da tarifinden daha güzel oldu. Arap halkı, bu yapıyı görünce şaşırıp kaldılar. Münzir oğlu Numan'da gelip onu gördü:

- Çok güzel olmuş, yaşa! Dedi. Mimar Sinnimâr ona:

- Eğer sen benim işimin hakkının ne olduğunu bilseydin, ve ben de emeğimin kaybolmayacağını bilseydim sana öyle bir binâ yapar-

dımkı, güneş her ne türlü renkte gözüürse o da öyle görürkecekti. Güneş akşama doğru sararırken o yapı da sarı renkte görünürdü. Gece gökte ay doğunca bembeyaz, ak olur. O da o ay gibi ak görünürdü! Dedi.

Nûman:

- Bundan daha güzelini yapmak elinden gelir mi? Diye sordu. Sinan'Mar da:

- Bundan daha güzelini yapmak elimden gelir. Dedi. Münzir oğlu Numan:

- Madem ki, bundan daha güzelini yapmak elinden gelirdi, niçin yapmadın? Hangi Bey benden daha üstündür ki sen o binayı ona yapmış olasın? Dedi. Sonra buyruk saldı. Usta mimar Sinnimâr'ı köşkün üstünden aşağı attılar. Sinnimâr yere düştü. Parça parça oldu. Araplar arasında ne zaman bir kişi bir kişiye iyilik etse, o da ondan kötülük görse:

- Onu, Sinnimâr mükafatlandırdıkları gibi mükafatlandırdılar! Derlerdi. Bu meseli şiirleştirmişlerdir ve arap atasözleri haline getirmişlerdir. Ve şöyle demişlerdi:

Bânâ olan ivazları Hak ona eylesin.

Şûnun gibi ivaz ki sinan Mâra ettiler!

* * *

Bu iki mısrayı söylemekten, Murad, şudur ki bir kimse bu beyti işitince, onun sebebi neymiş bilmelidir. Bu, bir kasidedir ki on beyittir. Sekiz beyti mesel kitaplarında yazılıdır. Burada geçen tek beyittir ki Keyyâd söylemiştir.

Onun da kıssasını şu yolda anlatırlar:

- O, Gassan kabilesi Beylerindendi. Şam ülkesinin kimi yerlerine o hükmederdi. Kelboğulları kabilesinden bir kişi, onun yanına varmıştı. O kişinin adı: İmriül Kays Oğlu Abdül Aziz'di. Kelboğlu kabilesinin ulu kişilerindendi. Bu Abdül Aziz, o Gassan kabilesi Bey'ine cins bir at hediye getirdi. Atı, bu bey çok beğendi. Abdül Aziz'e çok ikram ve iyiliklerde bulundu. O atı kendi bucağında saklattırdı. Abdülazizin

oğlu da vardı. Birinin adı Abdülmahrer, ötekinin de adı: Şurahbil idi. Bu Bey, ona ve oğluna da nafaka verirdi. Onlarda bu iyiliklerin karşılığında ona iyilikler de bulunurlardı. O Bey'in bir oğlancığı kalmıştı. Kelboğlu Kabilesindendi. Abdülaziz de aynı kabiledendi. Oğlunu bir sütanneye vermişti ki kadın o çocuğu besleyip büyütecekti. Çünkü o çağlarda padişahların âdetleri böyleydi ki, eğer oğulları olursa iyi sütannelere verirlerdi. Irak yerlerde besletir, büyüttürürlerdi. Ata binmeği silah tutmayı, hizmet etmeyi öğrenmeyince geri getirmezlerdi. Bu Beyin birgün:

- Oğlunu yılan soktu! Diye bir haber getirildi. Bey, bu söze inanmadı:

- Oğlumu onlar öldürdü! Diye suçlamada bulundu. Onlar yalan söylüyorlar! Dedi. Sonra Abdülaziz'e:

- Var senin oğlunu ve obanın ulularının oğlan çocuklarını tut, bağla. Benim katıma getir! Dedi.

Abdülaziz de:

- Kendi halkımı bağlayıp getiremem! Dedi. O bey de ant içip:

- Eğer getirmezsensin ben de seni öldürürüm! Dedi. Abdülâziz de:

- Benim ivazım senden, Sinnimâr'ım numandan olan ivazına döndü. Sinnimâr, nûmândan kerem umardı, o ise Sinnimârı öldürttü, kerem etmedi! Dedi.

Abdülaziz iki oğlunu kabileye gönderdi:

- Varın! Kabile halkını uyandırın ki bu Bey'in düşüncesi iyideğildir! Deyin. Tâ ki onlar bu Bey'den sakınsınlar.

Abdülaziz bunları yazarak o oğullarıyla gönderdi. Ve o beyti tekrarladı:

**Bana olan ivazları Hak ona eylesin,
Şunun gibi-ivaz ki Sinnimâr'a ettiler!**

Bu kişinin hikayesi böyle bitti.

Şimdi, Nu'man, Behram'ı yapılan o köşke gönderdi. Orada büyü-tülmeye başlandı. O köşkün bir yanı bâdiye-çöl idi. O yönden güzel güzel havalar eser, gelirdi. Hem bir yanı Irak dolayı idi. Köyler, bağ-lar, bahçeler vardı. Araplar Nûman'a Rabbil Havarnakı vesseddi= Seddi Köyü ile Havarnak köşkü Sahibi) derlerdi. Seddi, o köşkün kar-şısındaki köyün adıdır.

Bu Nûman arapların dinindendi. Bir veziri vardı. Şam ilinde İsa dinindendi. Bir gün Numan bu köşkün damında o veziri ile birlikte oturuyordu. Nevsim ilkbahardı. Dört yanına göz gezdirdi. Gördü ki dört çevresi, sağ-sol, bütün bu âlem baştan başa zümrüt gibi yemyeşil olmuştu. Bu hal gönlüne hoş geldi. O Fırat ırmağı yönleri, Irak yakın-ları, Cennet'ten sanki bir örnekti. Nûmân, o zaman 22 yıldır Bey'lik etmekteydi. Vezirine:

- Cihanda göze bundan daha güzel görünen şey varmı ki?. Dedi. Vezir de:

- Bu iyidir, güzel ve doğrudur. Ama, bunlar baki kalmaz! Dedi. O da:

- Peki ne yapmak gerek? Dedi. Vezir de:

- Hak dini kabul etmek gerektir. O zaman Ahiret'te ebedi hayata, dirliğe kavuşursun! Dedi. Nûman, bu sözü işitince dünyayı bırakıp gitti. Aba giydi. Padişahlıktan ve memleketten el çekti. O günden son-ra kendisini gözlerden uzaklaştırdı. Kayboldu. Onun nereye gittiğini kimse bilemedi.

Bu Nûman'ın bir oğlu vardı. Adı Münzir idi. Yezd-i cerd, Beyliği-nin boş kaldığını görünce Münzir'e o ilin Beyliğini önerdi. Bu Mün-zir'e ibn-i Mâisemâ= (göksuyu oğlu) derlerdi. Çünkü anasının adı (Mâisemâ) idi. babasının adı. İmrûl Kays'tı.

İşte Behram'ın yolladığı oğlunu bu Münzir 15 yaşına kadar o köşkte muhafaza etmişti.

* * *

Haber sahiplerinden kimisi:

- Yezd-i Cerd kendi oğlunu Nûman'dan sonra bu Münzir'e bırak-mıştı. Münzir, babasının yerine geçip, oturmuştu. Kendisinin de kü-

çük bir oğlu vardı. Onun da adı Nûman'dı. Babası Münzir de öldükten sonra Arap mülkünü o tutmuştu. Behram'ın oğlu ile de eşit yaşıydı. İkiisi birlikte büyümüşü. Behram dört yaşını bitirip beş yaşına ermişti ki aklı her şeye ermeğe başlamıştı. Münzir'e! Dedi ki:

- Bizim için üstadlar, akıllı hocalar getir. Beni onlara tevdi et ki bana ilim öğretsinler. Bana ok atmayı, at koşturmayı ve bunlar gibi hünerleri öğretsinler! Dedi. Münzir:

- Şimdi sen küçük bir çocuksun. Birşey bilmezsin. Senin yapacağın çocukların işini işlemektir. Sana, büyüyünce üstadlar getiririm! Dedi. Behram da:

- Evet yaşta küçüğüm ama akılda büyüğüm. Evet, sen yaşta her ne kadar büyük isen de, akılda geridesin. Her şey'i gerekmezden önce hazırlanmalıdır. Ta ki hacet vaktinde ondan faydalanmalı. Eğer, bir şey'i gerektiğinde istersen ve onu bulamazsan onu hazırlayınca kadar fırsat elden kaçır? İstenilen, elde edilemez. Ben ki padişah oğlum, en sonunda da padişah olsam gerektir. Padişahlara ise bilgi gerektir. O bilgi padişahlığın süsü, ziynetidir. Ve devletin direğidir. Yürü, git. Bana dediğim kişileri getir! Dedi.

Behram'dan bu sözleri işiten Münzir, şaşırđı. Yezd-i Cerd'e haber yolladı. Ustadlar, öğretmenler, okçular ve silahşörler istedi. O da Fars'ta ne kadar olgun, ermiş kimseler varsa onları Münzir'in yanına yolladı. Behram her şeyi bir yana bıraktı. Okumakla, hüner öğrenmekle vakit geçirmeye başladı. Sanatta ve hünerde öyle usta oldu öyle yüceldi ki üstadlarından ileri oldu. Onun ustaları onun yanında âciz kaldılar.

Behram böylece:

- 1- Okumakta,
- 2- Yazmakta,
- 3- Ok atmakta,
- 4- Yay çekmekte,
- 5- Bütün silahları kullanmakta,
- 6- Satranç ve tavlâ oynamakta,

7- Padişahlara layık olan işlerde olgunlaştı. Sonra Münzir'i çağırttı. Ona şöyle dedi:

- Emret, Arap diyarında ne kadar asil kan, tazı atlar varsa getirsinler, göreyim! Dedi. Münzir:

- Yegânlik etme! Arabistan'dan at getirmeğe ne hacet var. Sen nasıl at isteyorsan benim öyle atım vardır. Hangisini beğenirsen senin olsun! Dedi. Behram da:

- Ne tuhaf söylüyorsun!. Senin yerinden başka yerde yahşi at bulunmaz mı?. Sen bil ki Arabistan'da olan atlar, senin atlarından yektir. Ben de öyle bir kişiyim ki benden yek kimse yoktur. Ululukta da benden daha ulu kişi yoktur. Bana öyle bir at gerektir ki dünyada ondan yek at olmamalıdır. At, binmekle bilinir. Ve kişi denemekle bahadır olur. Çok söylemeyi bırak ta bana atları getir, göreyim! Dedi.

Behram'ın bu sözleri Münzire hoş geldi. Onun aklına ve bilgisine:

- Yaşa! Dedi. Oğlu Numan'a emretti, Arabistan'da ve kendisinde ne kadar ün salmış at varsa getirdiler. Behram ile Münzir ata binip ortaya çıktılar. Atları koşuya hazır ettiler. Koşu başladı. Her atın yürüyüşünü ve seğirdimini temâşâ ettiler. Bölük bölük koşturdular. Gördüler. Behram o atlardan birisini beğendi. Münzir o atı tuttu, kendi eliyle Behram'a teslim etti. Ve:

- Yüce Yaradan bu atı sana mübarek etsin!. Ömrünü ve devletini artırsın! Dedi. Behram da atı aldı:

- Çok yaşa! Dedi. Takdirini bildirdi.

* * *

Behram, bir gün o ata bindi. Ava çıktı. Çölde bir deve kuşu gördü. Onu okla vurmak istedi. Ardından koşarken bakındı, gördü ki bir arslan bir yaban eşeğinin üstüne sıçramış, boynundan yakalamıştı. Behram, arslanı yere vurmak istedi. Terkisinden bir ok çıkardı. Arslanı sırtından vurdu. Ok, aslandan geçip yaban eşeğine erişti. Sonra sırtından geçip göbeğinden çıktı, kanadına kadar yere saplandı. Arap serverlerinden orada çok kişi hazırды. Onu görüp şaşa kaldılar. Behram'ı alkışladılar. Zaman ilerledikçe Behram'ın ne gibi kişi olacağını bildiler. Behram'a hizmet edenler hizmetlerini artırdılar. Bundan ötürü ona Behramgür denir. Sonra Behram'ın buyruğu ile o arslanı ve yabaneşegini nasıl vurduğu resimlendi. Tâlimhânelere asıldı. Behram, oturduğu yerde de nakışlar yaptırdı.

Sonra, Behram Münzir'e:

- Babamı göreceğim geldi. Beni babama yolla! Dedi. Münzir de Behram'ı izzetle Yezd-i Cerd'in yanına yolladı.

Yezd-i Cerd çok kötü huylu bir kişiydi. Behram'a yüz vermedi. Oğlu ne kadar saygı sevgi gösterdi, ona hizmete koştu isede Yezd-i Cerd, ona bir kez olsun:

- İyi iş yaptın! Dememişti. Behram, bu hareketlerden çok incindi. Ama sabreyledi. Kaygılı halini kimseye bildirmede. Bu hali, Bizans Kayseri'nin kardeşi, Beyadüş'ün Bizans'tan çıkıp Yezd-i Cerd'le barış yapmağa gelmesine kadar sürdü. Behram ona dedi ki:

- Babamdan dile, beni yine Münzir'in yanına göndersin!

Beyadüş ta Yezd-i Cerd 'den izin diledi. Oda bu izni verdi.

Böylece Behram yine Münzir'in köşküne geldi. Orada içki içmekle vaktini geçirdi. Behram burada vakit geçirirken babası Yezd-i Cerd öldü. Asker sivil, hepsi, ağız birliği edip şöyle dediler:

- Yezd-i Cerd 'in soyundan bize padişah gerekmez! Şimdi, geri de kalan oğlu Behram ise hiç padişahlık etmiş değildir. Padişahlık özelliklerini bilmez. Hele Arap ülkesinde büyüdü. Onların adetlerini öğrendi. O, Bize gerekmez.

Onlar bu karara varınca, Erdeşir Bin Babek soyundan bir kişi vardı. Ona: **Hüsrev** derlerdi. Lakabı Kısar idi. Onu getirdiler ve padişah yaptılar.

Behram gür, bu hali öğrenince Münzir'i yanına çağırttı. Acem ileri gelenlerinin yaptıkları işi onlara bildirdi. Ve:

- Bu kişiler babamdan çok incinmişlerdi. Beni de babam gibi sanmışlar. Acemden, başka bir kişiyi padişah etmişler. Benim için siz ne düşünürsünüz? Diye sordu. Münzir:

- Sen gamlanma, kaygılanma! Bu işi ben göreyim! Dedi. Hemen oğlu Numanı yanına çağırttı. Yanına, Arabistan erlerinden 10.000 kişi verdi:

- Şimdi, yürü! Dedi. Var askerle Tayskun yönlerine git! Orada bulacağın halkı vur. Bir kimse cenk için gelirse cenkleş. Mallarını yağmala. Kendilerini tutsakla. Ama sakın kan dökme.

Nûman da 10.000 askeri aldı, gitti o şehre gelince konakladı. Her yana karakollar koydu. Acem askerleri bu hali öğrenince Arap askeri, onların üstüne saldırdılar. Çok zayıat verdiler. Aralarında "Hay" adında bir kişi vardı. Bu Yezd-i Cerd'e vefa gösterenlerin ulularındandı, onu elçilikle ve bir mektupla Numân'a gönderdiler. Nûman mektubu okudu. Ve:

- Ben şimdi sana cevap vermiyorum! Dedi.

Hây da:

- Eğer zahmet olmazsa kerem eyle. Acem padişahlarının dernek ettiği yere gel. Onların uluları ve akıllı kişileri huzuruna gelsinler. Onların da düşüncelerini tedbirlerini gör. En hayırlısı ne ise onu yap!. Onlar senin buyruğundan dışarı çıkmazlar!. Sen onlara hayır satıcılarındansın. Ne karar alırsan onlar sana uyar! Dedi. Gelen elçiye geri gönderdi.

Nûmân, Behram'ı aldı. Arap yiğitlerinden 3.000 iş gören ve nice savaşa girmiş olan kahraman kişileri, pehlivanları da birliğinde aldı. Şâpûr'un oturduğu şehre geldi ki Şâpûr orada oturmuştu. Acem serverleri, baş beyleri ulu kişileri Nûmân'ın karşısına geldiler. Behram geçti, bir altın tahtın üstüne oturdu. Sonra konuşmaya başladılar. Yezd-i Cerd'in kötü huyundan, zulmünden ve onlara ettiği cefadan çok ağlaşıp şikayetçi oldular, inlediler. Ve şöyle dediler:

- Ey Nûman! Biz ondan o derece de incinmişizdir ki onun soyundan olan padişahı kabul etmemek için antlaşıp el ve dil birliği ettik. Kerem eyle. Bizim üzerimize Yezd-i Cerd'in oğlunu padişah eyleme ki ondan bize çok belâ ve mihnet gelmiştir! Dediler.

Nûman, hepsinin sözünü tamam dinledi. Karşılık vermedi. Döndü, Behram'ın yüzüne baktı:

- Bunlara söz söylemeğe sen lâıyksın! İşte, onların ne dediğini işittin. Sözlerine sen karşılık ver! Dedi. Behram da:

- Ey serverler! Ey yurdumun ileri gelenleri! Dedi. Ben, sizin sözlerinizi yalanlayamam. Babamın size olan kötülüğünü ben de biliyorum. Onun bu kötü huyundan ötürü yanında duramadım. Yine Arabistan'a gittim. Yaradan'dan ben her zaman padişahlığı bana vermesini istedim. Babamın bozduğu işleri ben onarayım! Derdim. Yıkıp viran

ettiği yerleri onarmayı dilerdim. Eğer ben dediğimi yapmazsam, bu padişahlıktan bıkmış, usanmış olayım. Yaradan'ı ve Melekleri bu sözüme tanık eyledim. Mecusilerimizin ulularını ve Nûmân'ı benim için kefil eyledim. "- Babamın yerine oturttuğunuz kişiyi ki suçu olmadan reddetmeyiz!" Derseniz. Mûbid ve Mûbidân ki memleketin ileri gelen din büyükleridir ve şahlığı onlar verir ve saray onun elindedir. Şahlık tacını ve kaftanını alsın. Tahtın üstüne koysun. İki yana iki aç arslan getirip bağlasın. Hangimiz o arslanların önünden geçerek tahta çıkıp tacı ve kaftanı alabilirsek padişahlık onun olsun!

Fars'lılar, Behram'dan bu sözleri işitince sevindiler:

- Bizim, yalnız, Behrâm'ı kabul etmemek elimizden gelmez. Elbette, onu istemeyiz dersek, belki kıtal olur. Zira şimdi arap askeri hazır beklemektedir. Behrâm'ın, onlar, yardımcılarıdır. Belki arada kılıç oynar ve nice zarar ve ziyanlar olur. Bahadırılığı ve merdâneliği deneyelim. Eğer, Behram, söylediği yolda tâcı alırsa, padişahlığı ona veririz. Eğer ölürse bizim bunda günahımız olmaz. Kendisinin düşündüğü şeydir. Belâsından da kurtuluruz! Dediler. Bu tedbire karar verip dağıldılar.

* * *

Ertesi sabah olunca, Behram yine yerine geçti, oturdu:

- Benim söylediklerime cevap verin! Ya da emrime boyun eğin. Dedi. Mûbidan da:

- Biz el ve gönül birliğiyle Hüsrev'i padişahlığa oturttuk. Ondan iyilikten başka bir şey görmedik. Onu suçsuz olarak, reddedemeyiz! Dün söylediğin şart üzerine hareket edersin! Ona razıyız. Tacı ve kaftanı arslanların önüne koyalım. Onları hanginiz gidip alırsa ona baş eğelim, uyalım! Dediler.

Hüsrev de Behrâm da bu şarta râzı oldular. Acem padişahlığını verip vermemek ellerinde olan Mecûsi rahipleri tacı ve kaftanı ellerine aldılar. Tahtın üzerine koydular. Beyler beyi olan Küstehem, 2 tane karınları aç arslan getirdi. Tahtın iki yanına zincirle bağladı. Öyle ki hamle savurdıkları zaman ikisi de birbirine yetişirlerdi. Beyler beyi, sonra, taç ul kaftan, aldı. Onları da tahtın üstüne koydu. Behrâm Hüsrev'e:

Kaftanı git, al! Dedi. Hüsrev de:

- Taç ve kaftan sana layıktır ki babadan, dededen mirasınızdır. Bu şeyi benim boynuma sarmaları senin zulmünden ötürüdür. Onları, senin gidip alman gerektir! Dedi. Bu sözler. Behram'ın ağırına gitti. Yaranad'a sığınıp tahtın yanına yürüdü. Mûbid-i mûbidân haykırdı:

- Ey Behram!, Eğer sana bir hata erişirse, bunda bizim günahımız yoktur. Senin kendi düşündüğün iştir bu! Dedi.

Behram da:

- Evet! Sizin bunda suçunuz yoktur. Dedi. ilerledi. Tahta yaklaşıncaya, iki arslan, iki yandan Behram'a saldırdılar. Behram da iki eli ile ikisinin de enselerinden yakaladı. Bütün gücü ile onların başlarını birbirine çarptı. Öyle bir çarpış ki iki arslanın da beyinleri burunlarından aktı. İki arslanda can verdi. Behram da geçti. Tahtın üzerine oturdu. Tacı da, kaftanı da aldı. Halk ayak üzeri durup bir ağızdan:

- Bârekallah! (Mubârek olsun, kutlu olsun!) Dediler onu alkışladılar. Behramı ilk önce öğen Hüsrev oldu. Hepsî, Behrâm'ın padişahlığını kabul edip:

- Mübarek olsun! Dediler. Sonra da Ulu kişiler, bilginler, vezirler, memur ve işçiler sözbirliği ederek Nûmân'ın katına geldiler:

- Behram'dan bizim suçumuzu bağışlamasını dile! Bizim ettiğimize bakmasın, gönlünde bize kin tutmasın! Dediler.

Behram da onların suçlarını bağışladı. Bütün ülke ona boyun eğdi. Bütün her yer onun oldu. Şehre tellallar çıkarttı:

- Üç yıllık bâc'ı ve haracı kaldırdım! Herkes yesin, içsin, zevkle, işretle vakit geçirsin! Hatırları ne dilerse yapsınlar! Yaratandan korksunlar, O'nun buyruğuna aykırı iş işlemesinler! Dedi, bağırttı.

Behram, tahta oturduğu zaman yirmi yaşındaydı. Halk onun devletinden bol bol yeyip içtiler. Ondan sonra da zevkten uzak kalmadılar. Ama Behrâm'ın kendisi halkının işleriyle ilgilenmedi, mukayyed olmadı. O illere önem vermedi. Kendi zevkinde ve safasında oldu. Behrâm'ın bu hali ne vezirlerine, ve bilginlere ne de memleket ileri gelenlerine hoş gelmedi. İran diyarının dört yanında olan padişahlar Behram'ın bu halini işittiler. Onun, bir kadeh içkiyi âleme vermediğini

ve bir saat içkiden baş kaldırmadığını anladılar. Şahlık onun işi değil! Başka sevdası var! Dediler. Her dolaydan İran şahlığına kast ettiler, teşebbüste bulundular. Bunlardan birisi Türkistan'daki Türk hakanıydı.

TÜRK HAKANININ FARS İLİNE GİTMESİ HİKAYESİ

Tarih rivayetçisi şöyle der:

- Türkistan'daki Türk hakanı, ordusundan 200.000 er ile İran Ülkesi'ne yürüdü. Fars halkı, bu kadar askerle Türk Hakanının yurtlarına saldırdığını işitince çok korktular. Beyler, ulu kişiler Behrâm'ın katına geldiler.

- Düşman üzerimize saldırıya cesaret buldu! İşte Türk Hakanı geliyor. Sen ise yemekten, içmekten baş kaldırmıyorsun! Bu işten el çek! Düşmanı geriye atmaya çare düşün! Yoksa iş, öyle bir hale gelir ki Kıyamet'e kadar üzerimizden gitmez! Dediler.

Behrâm da:

- Kendinizi vesveseye vermeyin. Siz de zevkle vakit geçirin. Biz ki Yaradan'ın kullarıyız! Bizi korur! Varın, kendi halinize bakın! Kendi halinizde olun! Dedi. Yine sohbete ve zevke daldı. Onların sözlerine kulak asmadı, ilgilenmedi. Bunlar da birbirine:

- Bu, padişahlıktan haz duymuyor. Memleketin yıkılışını kendisine dert edinmiyor! Kendi başımızın çaresine bakmamız gerek. Ondan bize bir çare yoktur! Dediler.

Birkaç günden sonra Behrâm, Azarbaycan'a gitmek hazırlığında bulundu. Ateşgedeye varıp oradan İran işlerine varmak diledi. O sahra ve ormanlarda av avlamak istedi. Kardeşini kendi yerine vekil bıraktı:

- Halkın işlerini sen gör! Dedi. Kendisi ulu Beylerden 7000 kişi aldı. 200 ile 300, ün kazanmış, bahadır yiğitleri aldı. Azerbaycan'a gidiyormuş gibi yaptı. Çıktı, gitti. Halk ta:

- Hakandan kaçıyor! Kendisi de padişahlıktan vazgeçti. Dediler. Türk hakanına elçi göndermeğe karar verdiler:

- Ona başeğelim. Ne dilerse verelim. Tâ ki İran ülkesini yıktırmayalım! Mal vererek onu üstümüzden uzaklaştıralım! Dediler. Türk Hakanı, bunların halini anladı. Behrâm'ın kaçığını duydu. Fars uluları, kendisine adam gönderip âmân dilediklerini ve ne dilerse vereceklerinden emin oldu. Her yöne asker dağıttı. Yanında tutmadı. Az bir askerle kaldı.

Behrâm, oysa, hakan tarafına casuslar göndermişti. Casuslar geri döndü. Behrâm'a:

- Hakan güvenlik içinde!. Askerini her yöne dağıtmış!. Şimdiki halde hakan gafildir! Dediler.

Behrâm da hazırlıklarda bulundu. Yanındaki bahadır kişilerle yürüdü. Hakan gafil yatarken bir gece baskın, yaptı. Karanlıkta hakanı bastı. Onu tuttu. Başını kesti. Türk askeri hakanlarının öldürüldüğünü duyunca alt oldular, kaçtılar. Çadırıklarını ve ağırlıklarını bıraktılar. Her birisi başını kurtarmak derdine düştü. Behrâm artlarından yetişti. Kimisini kırdı, kimisini tutsak aldı. Mallarını yağma etti. Hakanın hazinesini aldı. Sağ ve selamet, sevinç içinde, yine makamına döndü. Dört yanda olan Beyler:

- Behram, bu kadarcık kişiyle Türk Hakanı gibi bir kişiyi yendi, kafasını kesti! Diye söylentileri işitince Behram'dan korktular. Baş eğmeyenler de baş eğerek buyruğuna itaat ettiler. Haraç vermeye razı oldular. Ve:

- Bizim için bir sınır çiz. O sınırdan dışarı çıkmayalım! Ama siz de o sınırı aşmayın!.. Dediler. Behram, sonra, bir erbaş çıkardı. Ceyhun ırmağından geçti. Yüksek bir yerde yüksek bir kule yaptırdı. O kuleyi sınır olarak gösterdiler. Behram o yere ulu bir kişiyi Bey olarak dikti. Ona bir de gümüş taht verdi. Ve birkaç sancak bölgesini ona ısmarladı. Bu işi bitirdikten sonra, yine Azerbaycan'a döndü. Türk Hakanının tacını ateşgedede astırdı. Tutsak aldığı hatununu da ateşgedenin kapısında hizmetlendirdi. Yerleri süpürttü. Sonra bir mektup yazdı. Kardeşi, Nersi'ye gönderdi. Hakana yaptıklarını bildirdi. Ve Horasan padişahlığını ona verdi:

- Sakın, o halktan üç yıl ne bâç, ne haraç al! Dedi. Memurların üstünde eskiden kalmış olan 70.000 akçeyi bağışladı. Sonra:

- Ben bu ihsanı, benim devletim günlerinde rahat olasınız. Vaktiniz hoş geçsin! Her biriniz yeyip içmekle vakit geçiriniz! Benim devlete dua ediniz! Ama sakın azmayınız. Benim valilerime, memurlarıma, eminlerime hiyanet etmeyiniz. Eğer hainlikte bulunursanız sizi cezalandırırım. Bunu böyle bilmiş olun. Babamın da size önce iyilikleri vardı. Ama siz onun iyiliğini bilmediniz. Azgınlıştınız. Eğer, yeniden âsılık ederseniz ben babamın yaptığının çoğunu size yaparım. Bunu böyle biliniz! Dedi.

BEHNÂM GÜR'UN HİNDİSTANA GİTMESİ

Tarih rivayetçisi şöyle der.

Acem diyarında Mehr-i Nersi adında akıllı bir kişi vardı. O da ulu bir kişinin oğluydu. İsfendiyar Bin Keştasip oğullarından ve melik sarayları ehлиндendi. Çok bilgin bir kişiydi. Acem diyarında ondan özlü, asil kışı yoktu. Halk, bu kişiyi çok aziz tutardı. Halk içindeki adı ise: Hezar Bende idi. (Bin köle sahibiydi) çünkü köleleri o kadar çoktu. Hem de babası Yezd-i Cerd'in veziriydi. Behrâm da bu kişiyi kendisine vezir edindi. Bütün işleri ona bıraktı. Behrâm'ın bu işine halk çok sevindi. Bundan sonra Behrâm halkın arasında kaldı. Vezirine:

- Gönlüme şöyle bir arzu düştü ki varayım, Hindistan ilini, Sind diyarını seyredeyim. O şehirlerde, o topraklarda ne varsa gidip göreyim! Dedi. Hem de Hindistan'ı yalnız başıma görmek istiyorum. O kentler, Bey'lerini, yurtlarını ve askerlerini, askerlerin silahlarını göreyim. Sonra da geri dönüp geleyim.

Beyliğini ve ordusunu bu vezire ısmarladı. Kendisi bir atla ve silahı ile çıktı. Hindistan'a gitti. Hint padişahının oturduğu başkente vardı. Orada vakit geçirmeğe başladı. Her gün yalnız başına ava çıkıyordu. Kırılarda geziyordu. Her ne yerde gözü bir av görse o av elinden kurtulamıyordu. Halk Behram'ın o halini görünce ona şaşır kalırlardı. Kim ve ne kişi olduğunu bilmezlerdi.

Bir gün, Behram'ın kulağına şöyle bir haber erişti: "-Bir fil varmış. Çok kişileri ezmiş, öldürmüş. Nice evler yıkmış. Ama kimse o file çare bulamamış!"

Behram bu haberi duyunca:

- Bir kişi olsa da, o fili bana gösterse ve o fili ben ldrsem! Dedi.

Bu sözü Hindistan sultanına eriştirdiler.

Ve:

- Öyle bir mert kişi yurdumuza gelmiş ki "Eğer bana fili gösterse-ler onu öldürürüm! Halkı da şerrinden kurtarırım!" Diyormuş. Hem de elinden gelir mi gelir!" Dediler. Hindistan sultanı da Behrâm'a bir adam gönderdi. Behrâm'ı huzuruna çağırttı. Halini, hatırını sordu. Sonra da:

- İşittim ki sen: Fille cenge varayım, demişsin! Dedi. Behrâm da:

- Evet! Diye cevap verdi. Hindistan mihraesi de kendi hs adam-larından bir kişiyi seçti. Behrâm'a yol arkadaşı olarak verdi.

- Var, git, o filin bulunduğu meşeliği buna göster! Dedi. O kişi de mihrenin önünde yer öptü, Behram'la birlikte çıkıp gittiler. O meşe-liğe eriştiler. Yol gösterici Hintli korkusundan yüksek bir ağaca tır-mandı. Yapraklar arasında gizlendi. Ve Behrâm'a:

- İşte fil şu korudadır! Dedi. Hazır ol!

Fili, Behram'a oradan gösterdi. Behrâm o ağalığa vardı. Bir kez haykırdı. Yattığı yerde bu sesi işiten fil bütün heybetiyle koruluktan fırladı. Dört yanına baktı. Behram'ı gördü. O lâhzada onun üstüne atıl-dı. Fil yaklaşınca Behram elindeki kılıçla file öyle kılıç salladı ki filin hortumunu kesti, sonra iki n ayaklarını biti. Fil, dizinin üstüne düşüp yere kt. Behram birkaç kılıç daha salladı, fili öldürdü. Başını kesti Koruluktan sürüdü dışarı çıkardı. Yol üstüne götürdü, bıraktı. Gelip, geçenler ldrlen koca fili temaşa ederlerdi. Hintli mihracenin adamı o ağaç üzerinden Behrâm'ın fil ile olan cengini temaşa eylemiş-ti. Geldi, mihraceye, Behrâm'ın kahramanlığını anlattı. Mihrace de Behrâm'ı huzuruna çağırttı. Ona çok armağanlar sundu:

- Ne kişisin? Nereden geldin? Bu diyara ne yolda düştün? Diye sordu. Behrâm'da:

- Ben Fars beylerinin bir askeriydim. Fars padişahı bana hışmey-ledi. Ben de ondan korktum, kaçtım. Senin devletinin gölgesine sığın-dım. Bira gün güven içinde kalmak istedim! Dedi.

Behram'ın bu sözleri Hint Sultanı'nın hoşuna gitti. Meğer Hint sultanın büyük bir düşmanı varmış. Üstüne asker gönderip ülkesine göz dikmiş. Bundan ötürü de bu Hint mehracesi de o düşmandan korkmuştu. Onu deffetmeyi veya onunla barış yapmayı düşünmüştü. Behrâm bu olan-biteni işitince:

- Ey sultan! Dedi. Sen hiç merak etme. Yaradan'dan yardım olursa ben onun defterini dürerim. Onu üzerinden deffederim.

Behram'ın bu sözleri ile Hint sultanı sevindi. Biraz güçlendi. Savaş hazırlığına başladı. Vakta ki sabah oldu. Saflar çekti alaylar bağladı. Düşmana karşı çıktı. Behram, hintli askerlere:

- Siz benim ardımdan geliniz ve beni gözetleyiniz! Dedi. Hemen saldırıya geçerek kılıncını çekti. Hangi kişiye kılıç çalsa, kılıcını o erin atının eyer kaşına kadar inirir, o tahtaya kadar dayardı. Önüne çıkan her filin de bir saldırıda, hortumunu keserdi. Kimi düşman askeri de okla vururdu. Attığı ok o askerin böğrünü deler, atını vurur, toprağa saplanırdı. Hintli düşmanlar, Behrâm'ın bu başarılarla savaştığını görünce sindiler, va kaçmaya başladılar. Behrâm onları kılıçla durdurdu. Nicesini kırdı, mallarını ve filleri, atlarını ellerinden aldı. Hepsini Hint sultanının önüne getirdi. Hepsini ona verdi. Bir habbe almadı.

Hint sultanı bu zaferden ötürü öyle sevindi ki Behrâm'ı nasıl el üstünde tutacağını bilemedi. Nasıl iyilikte bulunacağını da bilemiyordu. Vezirleri ile danışık yapıp Behrâm'a kendi kızını verdi. Mekrân ili ile Hint ilini, tâ.. Yemen'e varıncaya kadar Behram'a sundu. Bir mektup yazarak Hindistan ulularını tanık kıldı ve:

- Bu günden sonra sultanlığımı Behrâm'la birlikte paylaşıyorum! Bütün ülkemden ne elde edilirse yarısı Behrâm'ın olacaktır! Dedi.

* * *

İş bu halde iken, Behrâm bir hile kurarak Hindistan'dan dışarı çıktı. Yine acem iline geldi. Tahtına geçti, oturdu. Hiç kimse de Behrâm'ın bu macerasını bilemedi.

MEHR-İ NERSİ'NİN BİZANS'A GİTMESİ

Behrâm-ı Gûr yine tahtına dönünce, veziri Mehr-i Nersi'yi 40.000 askerle bizans sınırına gönderdi.

O:

- Bizans Kayseri'den haraç iste! Ya da cenk et! dedi.

Mehr-i Nersi, Kayser'le barış yaptı. Kayser ona saygı, izzet gösterdi. Onu ulu tuttu. Çok zeki olduğu için ona:

- Herbed-i herbedân. (Zekilerin zekisi) denirdi. Aslında şehzadeydi. Üç oğlu vardı. Birisine Zefnâved derlerdi. Bilgin kişiydi. Kadılar kadısıydı. Birisi de Mahabe'ti derlerdi ki padişahın defterdarıydı. Acemler ona Rây-ı Dâşet derlerdi. Birisinin de adı, Burc-ı Ferzend'di.

Bundan sonra Behrân Zengiler içine gitti. Onların nicesini kırdı, Nicesini tutsakladı. Başkentine döndü. Veziri Mehr-i Nerşî de Behrâm'dan izin istedi. Ve:

Bunca yıl ömrümden ilerledi, geçti. Artık ihtiyarladım. Şimden sonra dünyadan el çekmek vaktim erişmiştir. Artık ibadetle vakit geçireyim. Oğullarımın hepsi yiğittirler. Herbirisi senin işini görsünler ve başarsınlar! Dedi.

Behrâm da ona izin verdi. Mehr-i Nersî'de Padişahın hizmetinden ayrıldı. Erdeşir-i Âre adındaki beldeye geldi. Burası kendi şehriydi. Orada ibadetle vakit geçirdi. Dört tane köy yaptı. Her bir köyde bir ateşgede inşa etti. Bir ateşgede kendisinin, üçü de üç oğlu için yapılmıştı. Dört köyde de dört bağ yetiştirdi. Bunlar çok büyük bağlardı. Öyle ki herbirinin içine 1000 servi ağacı, 1000 zeytin ağacı ve 10000 hurma ağacı diktirdi. Bu bağların da herbirisini bir ateşgedeye vakfetti. Kendisi orada ibadetle uğraştı.

Behram onun üç oğlunu da hoş tutardı. Onlara saygı gösterirdi. Behrâm da tam 23 yıl İran'da padişah oldu. Padişahlığının sonunda bir gün ava çıkmıştı. Önüne bir yaban eşiği çıktı. Behram onu okla vurdu. Onun ardından giderken önüne bir kuyu çıktı. O da atıyla ve sila-hiyle o kuyunun içine düştü. Anasına haber verdiler. O da kuyuya kadar geldi. Çok mal ve para harcadı. Kuyuyu arattırdı. Suyunu, toprağı-

nı boşalttırdı. Dışarı çıkarttı. Öyle ki kuyu kupkuru kaldı. Ama Behrâm'dan hiç bir iz bulunamadı. Sonunda Behram'ın anası umutsuzluğa düşerek sarayına döndü.

BEHRAM GÛR'UN OĞLU YEZD-İ CERD'İN KISSASI

Vakta ki Behrâm Gûr dünyadan göçtü, oğlu Yezd-i Cerd padişah oldu ve başına taç giydi. Fars ulularına izin verdi. Onları katına aldı. Onlar da içeri girip duâ da bulundular. Babası Behrâm'ın iyiliklerini ve hünerlerini anlattılar. Methettiler. Gönlünü hoş edecek sözler söylediler, onu öğdüler. O da:

- Ben de babamın tuttuğu yolda yürüyeceğim! Dedi. Ve eski ihtiyar vezir Mehr-i Nersi'yi getirtti. Ona:

- Şimdi memleketin yönetimini senin eline veriyorum! Dedi. Mehri Nersi'yi başbakanlığa getirdi. O da iyi kanunlar, yasalar çıkarttı. Güzel gelenekler kurdu.

Yezc-i Cerd'in iki oğlu vardı. Birinin adı Firûz idi. Secistan ilinde onu padişah kıldı. Bir oğlunun da adı Hürmüz'dü. Onu kendi yanından ayırmadı.

Birkaç yıl geçmişti ki Bizans Kayserinden haraç gelmemişti. Yezd-i Cerd oraya Mehr-i Nersi ile oğlu Firuz'u gönderdi:

- Ya haracı versinler, ya da onlara savaş açarım! Dedi. Bizans Kayseri cenk yapmaktan çekindi. Haraç vermeğe boyun eğdi. Firuz da haracı alarak yurduna döndü.

Yezd-i Cerd onsekiz yıl dört ay padişahlık etti. Sonra öldü. Yerine oğlu Firûz padişah oldu. Tahta oturdu. Kardeşi Hürmüz Secistan'dan asker devşirdi, Firûz'un üzerine yürüdü. Firûz kaçtı. Hayatla yönüne, Hitay'a, Belh ve Bedeşan'a gitti. Buralar Hayatla padişahı'nın hükmü altıdaydı. Adı Hoşnuvâz idi. Firûz, ona halini bildirdi:

- Küçük kardeşim bana zulmediyor. Babamın mülkünü ele geçirdi. Hak benimken o elimden aldı. Bana yardım et. Asker yolla. Ülke me varayım. Babamın ilini tutayım! Dedi.

Hoşnuvaz da ona asker verdi. Saygı gösterdi. Fakat, gitmesine izin vermedi. Ona **Talkan** şehrini verdi:

- Şimdi gitmenin zamanı değildir. Birkaç gün benimle kal. Vakti gelince seni gönderirim! Dedi.

Firûz da sabretti. Hürmüz, birkaç yıl geçmişti ki halka zulmetmeğe başladı. Yoksullar onun elinden incindiler. Gücendiler. **Talkan**'da oturan Firûz'un yanına geldiler. Hoşnuvaz bu hali işitince Firûz'a:

- Zalim olan kişiye padişahlık yaraşmaz! Yürü var onun mülkünü istemek, almak. Vakti geldi! Dedi. Ona istediği kadar asker verdi. O da İran'a geldi. Kardeşi Hürmüz'le savaş yaptı. Hürmüz'ü öldürdü. Onun ev halkından üç kişiyi yakalayıp tutsakladı. Hayatla padişahının askerine çok çok armağanlar verdi. Onları geriye, yurtlarına gönderdi.

YEZD-İ CERD'İN OĞLU FİRUZ'UN PADİŞAHLIĞI

Firuz tahta oturunca halk ona baş eğdi. Ama birkaç yıl geçince o da zulme başladı. Allah'ın buyruğuna aykırı işlere koyuldu. Hak Teâlâ'nın bu zulme rızası olmadı. O ülkeye kıtlık hışmını yolladı. Tam yedi yıl kıtlık oldu. Ağaçlarda yemiş ve toprakta ot olmadı. Her ilde ki valilere kağıt yazarak:

- Hiç kimseden ne bağ, ne oşür alınmasın! Diye buyruk verdi. Sonra hazineleri açtı. Fukaraya çok akçeler, altınlar üleştirdi:

- Ucuzluk olan ülkelerden yiyecek getirilsin! Kıtlık olan yerlerde satılsın! Diye buyruk saldı. Hükmü altında ki yerlerde tellallar bağırttı.

- Eğer bir yoksul kişi açlıktan ölecek olursa, yerine yüz varlıklı zengin kişiyi öldürürüm! Dedi. Her varlıklı kişi, her zengin mahalleli, mahallesindeki yoksulları gözettiler. Bu yedi yıl içinde, açlıktan kimse ölmedi. Ancak, şehrin birinde gafil kalınmış, bir fakir kişi ölmüştü. Firûz:

- O şehirde yüz varlıklı kişi öldürülsün! Diye emir buyurdu. Ulu kişilerin dileği ve aracılığı ile o yüz zengin kişiden 100.000 akçe alındı:

- O yoksul kişinin kan pahasıdır! Denilerek o şehrin yoksullarına

üleştirildi. Firûz ettiği günahlardan tevbe, istiğfar etti. Niyeti hayrol-
du. Zulümden el çekti. Gerek yoksullara, gerekse zengin kişilere iyilik
etmeğe başladı. Vaktâ ki padişahın yoksullar üzerinde ki niyeti hayır
doğurdu, yüce Yaradan da o mihneti onların üzerinden kaldırdı. O ye-
di yıldan beri kuruyup giden ağaçlar yeşerdi. Yine tazelendi. Toprak-
tan güzel bitkiler, nimetler üremeğe ve ağaçlar yemişlerle dolmağa
başladı. Yine ucuzluklar oldu. Halk ta bu sâyede rahata erişti.

Denir ki:

- Firûz zamanında haraç diye bir vergi yoktu. Sultanlar, reâyâ'nın
yerlerinden haraç almazlardı. Ama elde edilen ürünün kimisinden on-
da bir, kimisinden beşte bir alırlardı. Kimisinden de dörtte bir, kimi-
sinden de yarı yarıya alınırdı. Suyun uzaklığına ve yakınlığına göre de
vergi koyarlardı. Bu haraç işi, Nûşirevan'ın babası Kubad günlerinden
beri konuldu. O kıtlık bu yolda ortadan kalkınca, bağlardan, bahçeler-
den, topraktan bolluk meydana geldi. Firûz, çok adamlar getirtip hük-
metti. Hazineden mal çıkarttı. Develerle, katırlarla, cihan padişahları-
na adamlar gönderdi. Bizanstan, Hint ilinden, Habeş Şahından ve her
ülkeden yiyecekler getirtti. Hükmettiği illere gönderdi. Her kişiye ye-
teri kadar erzak verildi. Öyle ki bütün Fars'ta, Kirman'da, Ahvaz'da,
İsfahan'da, Rey'de ve Gühistan'da, Gergân ve Taberistan bölgelerinde
onun tedbiri ile ve siyasal tutumu ile hiç bir yoksul açlıktan ölmedi.
Halk Firûz'un tedbirinden ve ihsanından şaşırıp kaldılar. Oysa kıtlık o
dereceye varmıştı ki bütün hayvanlar, uçucu olsun, yırtıcı olsun, aç-
lıktan güçsüz düşmüşlerdi. Firûz'un adaleti ve ihsanının bereketinden
mal bolluğu ile yoksullara, âcizlere zarar gelmedi.

Ama halk, Firûz Şah'ın bu tedbirine rağmen, yine de:

- Bize bu hışım onun uğursuzluğundan geldi! Derlerdi. Firûz da
bu fısıltıları duyar:

- Gerçektir! Derdi.

Vaktâ ki, Yaradan'ın yardımıyle o kıtlık, halkın üstünden kaldırıl-
dı, o kıtlık günlerinde yıkılan, harap olan yerleri, Firûz, hazinesinden
onardı. Eğer, bir kimsenin mülkünü onarmağa gücü yetişmiyorsa,
Firûz, hazinesinden ona mal verirdi, sonra da o kişinin kazancından
onu geri alırdı. Öyle ki Firûz zamanında hiç yıkık, yanık yer kalmaz
olmuştu.

Ahvaz dolayın da bir şehir yaptırdı. Adına:

- Râm-ı Firûz! Denildi. Bir şehirde Gergân ilinde yaptırdı ki, adı, Firûz Abâd idi. Böylece memleketin her tarafı Firûz zamanında mâmûr, onarık bir hale geldi.

FÎRÛZ'UN MELİKİ HOŞNUVAZ İLE OLAN KISSA

Tarih rivayetçisi şöyle demiştir:

- Firûz padişah olduğu zaman, cihan halkı onun buyruğuna boyun eğdi. O Heyat'la padişahı olan Hoşnuvaz gittikçe azdı. Cûtiler mezhebine girdi. Askeri de onun bu mezhebini tuttular. Karılarını unutup oğlan peşine düştüler. Her nerede bir oğlan çocuğu görseler, mutlak onun ardından giderlerdi. Bundan ötürü halk, onlardan incindi. Hoşnuvaz'ın hükmettiği yerlerde, ne kadar güzel yüzlü erkek çocuk varsa, kaçıp gittiler. Firûz'a gelerek yakındılar, şikayet ettiler:

- Bize imdât eyle! .. Dediler.

Firûz da ona elçi gönderdi. Ve:

- Benim üzerimde senin hakkın çoktur. Ama senin hakkını gözetlemekle birlikte Hak Teâlâ'nın hakkını gözetlemek de vâciptir, önce gelir. İştiiyorum ki Yaradanımızın buyruğundan dışarı işler yapıyor-muşsunuz. Yurdundan çok kişiler bana ağlayarak geldiler. İmdât dilediler. Eğer, mülkün sana lazımsa, Yaradanının buyruğundan dışarı çıkma, ve yüce emrinin dışında iş yapma. Halkın oğlancıklarını incitmeyip, zulmü elden bırak. Yaradan'ın emrine baş eğ!. Eğer:

- Bunu yapamam!.. Dersen vaktine hazırlan. Sonra da;

- Bildim, bilmedim! Demiyessin! Askerimi, üstüne saldırtır. Üzeri-ne gelirim. Dünyayı sana dar ederim! Dedi.

Hoşnuvâz, Firûz'un bu sözleriyle ilgilenmedi. İtibar göstermedi. Halk ta feryatlarını, hıçkırıklarını eksik etmediler. Beşinci yıl olunca halk daha da çok toplandı. Fîrûz'a çok yalvardılar:

- Hoşnuvaz'dan oğlancıklarımızı kurtar! Dediler.

Bu yalvarışlar üzerine, Firûz, acem askerine karşı sayısız askerle Hoşnuvaz'ın üstüne yürüdü. **Belh** diyarına yaklaşıncı, bir yerde dur-

du. Ama, o konduğu yer bir çöldü. Nice günlük yerler ıssız ve susuz bir yerdi. Yol üstünden başka bir yerde yiyecek, içecek birşey bulunmazdı.

Öte yandan Hoşnuvâz, Firûz ordusunun üstüne saldırdığını işitti. Şaşırıp kaldı. Baş Beylerini kahyalarını, vezirlerini yanına çağırttı. Onlarla konuşup, danıştı. Hepsı de:

- İyi etmedin. Ona saygı gösterecektin. Biz onun askerinin karşısında durmayız! Dediler.

Bunlar böylece ne tedbir alacaklarını bilemediler. Acizliğe düştüler. Hoşnuvâz'ın beyleri arasında büyük bir bey vardı. Yaşlı birkişiydi. Hoşnuvâz ona çok saygı duyardı. Ayağa kalktı:

- Ey padişah! Dedi. Sana birkaç söz söyleyeyim. Eğer dediğimi tutarsan, ben bu düşmanı kolaylıkla koğar, atarım.

Hoşnûvâz'da:

- Nedir o?. Söyle! Dedi. İhtiyar Bey de:

- Benimle antlaş. Oğullarıma, ev halkıma benden sonra varlıklı olacak derecede şu kadar şey ver. Ben bir tedbir ile bu düşmanını helâk edeyim. Üstünden de çekilsin, gitsin.

- Bu işi nasıl başarırınız? Diye sordu. O bey de:

- Buyruk ver. Benim elimi, ayaklarımı kessinler. Sonra da alsınlar. Onun yolunun üstüne iletip orada bıraksınlar. Onlar benim kim olduğumu bilip halimi sorarlar. Ben senden şikayetçi olurum. Benim sözüme inanırlar. Onlara:

- Ben doğru bir yol biliyorum! Diyerek onlara kılavuzluk ederim. Hile ile onları çöle düşürürüm. Açlıktan ve susuzluktan ölür, giderler. Bende senin yoluna kurban olurum! Dedi.

Hoşnûvâz da:

- Madem ki sen canından olacaksın, böyle fedakarlıkta bulunmanla sana ne fayda dokunacaktır? Diye sordu. İhtiyar kişi de:

- Ben yaşlandım, Dünyanın acısını da, tatlısını da tattım, ikisini de gördüm. Bunca zamandır nefsimin dileklerine vardım ve ne muradım

varsa hepsine erdim. Şimdi sonra ne kadar ömrüm kaldı ki!. Şimdi, dünyada adımın yaşamasını ve kalmasını istiyorum. Benim için:

"- Padişahın yolunda kendisini kurban etmiş kişi!" desinler. Benden sonra da oğullarım rahat yüzü görsünler. Vaktinde rağbet görsünler! dedi.

Bu sözler Hoşnûvâz'a hoş geldi. Ne akçe diledi ise ona verdi. İki ayakla, iki elinin kesilmesini buyruk sundu. Sonra da ihtiyarı aldılar, çölün ortasına bıraktılar. Vaktâ ki Firûz'un askerleri onu o halde görünce hemen Firûz'a haber verdiler. Firûz da onu getirtti. Onun halini ve kim olduğunu sordu. İhtiyar kişi de:

- Ey Melik! Dedi. Ben, filân oğlu falan kişiyim. Hoşnuvaz sultanın yanında benden saygın kişi yoktu. Senden ona haber gelince, o da, kalktı, beyleriyle müşavere yaptı. Her biri bir fikir ortaya attı. Bende şunları söyledim:

- Devlet işi şudur ki, yoksullara zulmetme. Acem padişahından korku duy ve tedbir al, ihtiyatlı ol, tetikte dur. Onun nice kuvveti olduğunu bilirsin! Dedim. Bu sözleri söylediğim için Hoşnuvâz kızdı:

- Benim tuzumu, ekmeğimi yersin. Askerimin gönlüne korku bırakırsın. Firûz'un nisbetini söylersin!.. diyerek elimi, ayağımı kestirdi. Beni bu hale getirdi. Sen ey melik!. Adil bir padişahsın. Bana yardım et. Öcümü Hoşnuvaz'dan al!

Diyerek, öyle uzun uzun ağladı ki Firûz'un gönlü sızladı. Askerinden de çok kişi bilip tanıdı:

- Bu, Hoşnuvaz'ın yakın adamlarındandı! Dediler. Firuz da ona:

- Ağlama! Sabreyle! Ben onun hakkından gelirim ve senin de intikamını alırım! Ve seni önceki durumundan daha yek eylerim! Dedi. Sonra onu bir ata bindirdi. Yanına alıp götürdü. O, Firuz'a, sonra, dedi ki:

- Ey padişah! Madem ki bana şefkat kanatlarını açıp beni nimetine kabul ettin. Allah yardımcın olsun. Düşmanların kahra uğrasın. Hoşnuvaz benim öğüdümü tutmadı. Doğruyu söylediğimden ötürü bana bu zulmü eyledi. Tanrı'dan dilerim ki o bana ettiğini Tanrı da onun başına uğratsın. Ama, ey Padişah! Madem ki bana ihsanda bulundun, banada düşen sana iyi öğütlerde bulunmaktır. Ey Padişah!. Sen bil ki seninle onun arasında, tamam yirmi günlük yol vardır. O, şimdi senin

geleceğini iştmişti. Sen yirmi günde ona varıncaya kadar hazırlık yapar. Senin yolun da birçok derbentler, çöller vardır. Yorgun askerle, sen, onun dinç askeriyle karşılaşarsan bunda tehlike vardır. Ne bilelim. Allah, kime fırsat verir? Ben bu koruluk içinde çölden bir doğru yol bilirim. Beş günde Hoşnuvaz'ın iline girersin. Seni, Hoşnuvaz gafil uyurken onun üstüne ileteyim. Gece baskın yap. Onu alt et, yok et. Arayerde uğraş, cenk, savaş ta olmaz. Hatta orduna da zarar gelmiyebilir. Beş günlük su ve azık ta getirirsin. Benim söylediğim yöne gidelim. Altıncı gün seni Hoşnuvaz'ın üzerine ileteyim! Dedi.

Bu sözler Firûz'a hoş geldi. Firuz'un yanına aldığı asker 50.000 kişilik bir orduydu. Emretti. Beş günlük erzak hazırlandı. Beyleni, ulu kişileri Firuz'a:

- Aldığın tedbiri, o adamın sözlerine güvenerek alıyorsun. Dysa, çölde gitmekte tehlike vardır. Büyük hatadır bu. Belki de Hoşnuvaz ona, bunu bilerek yaptırmaktadır. Maksadı, hiyleyle bizi yok etmektir. Bizi düz yoldan çıkarıp çöle saptırmak istemektedir, dediler. Ne kadar söyledilerse de Firuz hiçbirinin sözüne itibar etmedi. Onlara:

- Bu sözlerinizi nasıl tutayım?.. Dedi. Hoşnuvaz kendi işi için kendi adamlarına nasıl böyle hilede bulunur, zulüm yapar? Bu kişi de kendi canına kıyacak değil ya!. Bizim başımıza gelecek olan, onunda başına gelir. Bu kişi ölür de Hoşnuvaz sağ kalırsa bu kişiye ne gibi faydası dokunur? Bunun gibi apaçık bir şeyden kuşkulananın ne yolu var?..

Firuz, böyle söylüyerek, ileri gelen kişilerinin sözleri ile ilgilenmedi. Askeri aldı. O, eli ve ayağı kesik ihtiyar kişiye uydu. Çöle açıldı. O ihtiyar da onları bir sarp, zorlu çetin bir yere götürdü. Firuz hiç ses çıkarmadı. On gün geçmişti. Ordunun, suyu, azığı tükendi. İhtiyar kişi Firuz'a:

- Artık az kaldı. İşte suya eriştik! Dedi. Sonra bir gün daha yol alınıp gidildi. Kesik kollu, kesik ayaklı adam:

- Yolda yanılmışız! Sabaha suya erişiriz! Diyerek her menzile varıldıkça türlü bahneler ileri sürerdi. Kimi zaman:

- Yolu yanıldım! Derdi. Kimi zaman da:

- İşte geldik, suya eriştik! Derdi. Her menzilde de nice kişiler ölür, kalırdı.

Böylece, tam yirmi üç gün aç ve susuz gittiler. Yirmi dördüncü gün olunca o elsiz ve ayaksız ihtiyar öldü. Firûz, kendisine oynanan oyunu anladı. Acem içinde, çaresiz kaldı:

- İşte şimdi, hata işlediğimi anladım. Sizin sözlerinizi dinlemediğime pişman oldum! Dedi. Amma, böyle zor bir zamanda, pişmanlığın faydası yoktur. Dermansız yerde kaldık. Ne tedbir düşünürsünüz? Nice etmek gerek? Dedi. Adamları:

- İnsanın daim kendi bildiğini yapması doğru olmaz. Sen bir zalimin sözüne ve hilesine aldandın. Bu kadar kişinin kanına girdin! Dediler. Firuz' da:

- Olan oldu. Şimdi ne çare bulmak gerek? Ne gibi tedbir düşünmektesiniz söyleyin. Biz de onu yapalım! Biz de ölmeyelim! Dedi. Onlar da:

- Açık bir gerçektir ki, biz bu yerde durursak ölür, gideriz. Dönüp geri gitsek yirmi dört günlük yoldur. Yine yok olur, izimiz, eserimiz kalmaz. Çare budur ki yolda doğru gidelim. Belki, mamur bir yere varırız. Ölürsek bu da Yardan'ın emridir! Dediler. Bari kendimize taksirlik etmeyelim! Dediler.

Bu sözbirliği ile ilerleyip yol gidildi. Dört gün sonra da Hoşnûvâz'ın yurdunun sınırına vardılar. Orada bir kuyu vardı. O kuyunun yanına vardılar. O 50.000 kişiden de geriye 10.000 kişi kalmıştı. Kalan açlıktan ve susuzluktan ölmüştü. Bu sağ kalan kişiler Firûz'a:

- Ey Melik, dediler. İşte Hoşnuvâz'ın Toprağına geldik. Kendi ayağımızla düşmanın eline, ayağına düşüldük. Kaçsak ta kurtulmanın yolu yok! Savaş yapmağa da gücümüz kalmadı. Ondan aman dilemeliyiz. Çünkü başka çaremiz kalmamıştır. Düşman elinde tutsaklandık. Eğer bize kıymazsa, canımızı bağışlarsa kendimizi ona teslim edelim! Dediler. Firûz da:

- Maslahattır! Dedi.

Hemen Hoşnuvâr'da elçi yolladılar. Suçlarını, özürlerini bildirdiler. Başlarına gelen hâli Hoşnuvâz'a bildirdiler. Hoşnuvâz, Firûz'a çok çıkıştı. Onu azarlayıp dedi ki:

- Ben senin hakkında nice iyiliklerde bulundum. Kardeşinden kaçmıştın, o zaman bana geldin. Ben sana asker verdim. Seni izzetle geri yolladım. Kardeşini bastırdın. Onun yurdunu aldın, padişah oldun. Benden birkaç kişi kaçıp sana gelmişler. Beni, yalanlarla anlatmışlar. Sen onların sözüne aldandın üzerime ordu çektin. Benim iyiliklerimi bilmedin, saygımı, sevgimi anlamadın. Bu, iyilik bilmediğinin, yediğin tuz-ekmeğin cezasıdır ki bu cezayı sana Yaradan verdi. O kişi ki sana eli ve ayağı kesilmiş olarak göründü.

* * *

Ve benden şikâyetle bulundu, biz onu bilmedik. Ne kişi olduğunu anlamadık. Sanırım, o bir melekti ki geldi seni Hak tarafından o çöllerle götürdü. Bunca askerini helâk eyledi. Bu hal sana Yaradan'ımız tarafından gösterilen bir işarettir. Gerekir ki şimdiden sonra yediğin tuz-ekmeği unutmayasın. Ve iyilik gördüğün kişiye kötü niyet beslemeyesin. İşte artık insafa gelmiş bulunuyorsun. Suçunu itirâf ettin, ben de sana âmân veriyorum. Çocuğumu bağışladım. Sen benim oğlum gibisin. Sana at vereyim. Harçlık vereyim. Asker vereyim. Kendi iline göndereyim.

Ama şu şartla ki:

1- Benimle ant içecek, aht eyleyeceksin.

2- Bu günden sonra benim hakkımda kötü niyet beslemeyeceksin:

3- Yurduma asker göndermeyeceksin.

4- Düşmanıma yardımda bulunmayacaksın.

5- Senin ilinle benim ilim arasında yüksek bir sütun yaptırayım ki aramızda sınır olsun. O sütunun üstünde ant iç ki ne sen ne de askerinin bize düşman gözüyle bakarak o sütundan ileri geçmeyeceksiniz.

6- Eğer sen bir hilede bulunursan askerinin senden yüz döndüreceklerdir.

7- Sen de ilâhımızın hışmına, lânetine uğrayacaksın! Dedi.

* * *

Vaktaki Hoşnûvâz'ın elçisi Firûz'a bu haberleri getirdi, yanında birçok nimetler, atlar, giysiler ve armağanlar da getirmişti. Firûz bunları görünce sevindi. Hoşnûvâz'a ne dilediye hepsine razı oldu. Sonra elçi şöyle dedi:

- Sınır sütunu yapılmaya kadar senin burada durman gerek!

Firûz da bunu kabul etti. Sonra Hoşnuvâz buyruk saldı. Dağdan taşlar ve mermerler kestiler. Açılan kuyu üstünde altı ay içinde bir yüce anıt, bir sınır taşı yaptılar. Bu abidenin yapımı suresince Firûz 6 ay burada durdu. Her ay, Hoşnûvâz'dan Firûz'a çeşitli nimetler, konuklar gelmekteydi.

Vaktâ ki sınır taşı tamamlandı, Hoşnuvâz buyruk saldı, Belhte, Heyât'la, Tahiristan illerinde ne kadar ulu Beyler, din bilginleri, kadılar varsa oraya geldiler. Firûz'u sınır anıtının üstüne çıkardılar. Yukarıda ki ant içildi. Sonra bir ahitname yazıldı. Firûz'un yanındaki uluları tanık tuttular. Bunların herbirisi tanıklıklarını kendi elyazıları ile ahithanemeye yazdılar. Kavl ve karar, ahd ve yemin işi tamamlanınca, Hoşnûvâz, Firûz'a çok mal sundu. Yanına nice yol arkadaşı ve kılâvuz verdi. Padişahlara lâyük nimetler, atlar, katırlar ve develer ihsan etti. İzzetle, ikramla Firûz'u kendi memleketine gönderdi. O da geldi, yerine oturdu.

Her ne kadar Hoşnuvâz Firuz'a bu kadar iyiliklerde bulundu ise de, Firûz onun bu hediyelerle birlikte kendisinin yanına gelmediğine çok arlandı. Suretâ razılık gösterdi. Ama gönlünden nice kaygılar geçirdi. Fîrûz'un Beyleri ise, Hoşnûvâz'ın iyiliklerini söyleyip durmaktaydılar.

- Bize, o, çok iyiliklerde, keremlerde bulundu!. Derlerdi. Fîrûz'u tınmazlardı.

* * *

Firûz, sağlık ve selâmetle kendi vatanına dönmüştü. Üç dört yıl geçti. Sabretti. Dört yıl sonra sabra gücü kalmadı. Bütün din bilginlerinin ulusu olan Mûbid'i Mûbidân'ı katına çağırdı. Ona dedi ki:

- Ey mecûsi dininin büyüğü! Dört yıl gösterdiğin gayret benim ciğerimi parçaladı. Artık sabra tahammülüm kalmadı, askerimi hazırlamak gerek. Artık Hoşnûvâz'dan öcümü almak zamanı geldi! Dedi.

Mûbitler mûbidi de:

- Ahitte durmak, andı bozmak büyük günahdır. Bunun gibi şey, Yaradana hoş gelmez. Belki o yaradanımız, o ilâhımız sana yardım etmeye bilir. Seni helak eder. Yaradan'dan kork. Bu şeye el sürme. Hemde bil ki askerin de bu andı birlikte içmişlerdir. Antlarını bozma-

ğa onlarda razı olmazlar. Eğer sen onları zorla ileri süreyim, savaş ettireyim dersen belki de onlar cenk, cidal istemezler! Dedi ve bunun gibi çok sözler söyledi. Ama, hiç bir söz Firûz'un kulağına girmedi. Kalan Beyler de:

- Ey Firûz! Ahdını bozma! Dediler. Firûz da:

- Ben bir tedbir düşündüm ki, ne andımız bozulacak, fakat maksadımız elde edilecektir! Dedi.

Firûz, tam bir yıl asker topladı. Çok sayıda asker topladı. Kendi topraklarında Sehrâb adında bir kişi vardı. Menûçehr soyundandı. Çok saygı sahibi bir kişiydi. Firûz, onu çağırıldı. Yerine vekil dikti. Evini, yakın kişilerini, malını ve yurdunu ona emanet bıraktı. Kendisi ordusunun başında Hoşnûvâz'ın topraklarına yürüdü.

Firûz'un iki oğlu vardı. Birisine Belaş, birisine de Kubâd derlerdi. Bu iki çocuğunu da Sehrâb'ın yanında bırakmıştı. Bir de kızı vardı. Ona Firuz Duht derlerdi. Çokta güzeldi. Onu, çok sever, sayardı. Her işini ona danışırdı. Bu kızını ise yanına aldı.

Öte yanda Hoşnûvâz herşeyden habersiz oturmaktaydı. Firûz'un ordusunun geldiğini duydu. Kendi ilinin içinde, sınır boyunda, dar bir yerde hendek açtırmıştı. Bu hendeğin eni on arşın, derinliği de yirmi arşındı. İçini de su ile doldurtmuştu. Firûz'un, askeri ile gelmesi yaklaşıncâ, hendeğin üstünde, birkaç yerde köprüler yaptırttı. Üstlerini birkaç çürük ağaçla örttürdü. Ve birisini sağlam yaptırttı. Hoşnûvâz, kendi askeri geri dönerken hendekten kolayca geçmeleri için nişanlar işaretler koydu. Hendeğin geri kalan yerlerini ufak, tefek ağaçlarla yaptırtıp belirsiz eyledi.

Fîrûz, ise yanına 500 fil ve 100.000 kişilik ordusunu almış. Andını bozmak için, tunçla, kireçle ve taşla yapılan sınır taşı sütununu yerinden koparıp parçalamak ve fillere yükleyip önünde çektiirmek istemişti. Çünkü andı, bu sınır taşından ileri geçmemektir. Sınırtaşı önünde oldukça onu geçmemiş olacaktı.

Hoşnûvâz, Firûz'un geldiğini duyunca askerini aldı, hendekten geçti, yetişti, Fûrûz'un askerinin karşısına kondu. O ordunun çokluğunu görünce korktu. Sabah olunca atına bindi. Meydana fırladı. Sonra atının başını çekip durdu. Ve şöyle haykırdı:

- Bilen bilsin. Bilmeyen de bilsin ve anlasın ki, ben Heyat'la Sultan'ı Hoşnûvâz'ım. Fîrûz'a söyleyin ki karşıma yalnız gelsin. Ona söylenecek sözüm var. Diyeyim ki! Aramızdaki kavga kaldırılsın. Lâkin Acem askerlerini Fîrûz zorla ileri sürmüştü. Andını bozmasından ve cenge istek duymasından çok incinmişlerdi. Hoşnuvaz ortaya çıkıp o sözleri söyleyince Firuz'a şöyle dediler:

- Ey Fîrûz! Sen de ata bin, yalnız başına Hoşnûvâz'a karşı dur. Onunla söyleş. Görelim ne diyor? Dediler. Firuz da ata bindi. Tek başına Hoşnûvaz'a karşı çıktı. Hoşnûvâz Fîrûz'un şekline, yüzüne baktı. Gönlüne korku düştü. Çünkü çok zamandır Fîrûz'u görmemişti. Gerçi, Fîrûz, iki kez Hoşnuvaz'a gelmişti, ama biri birilerini görmemişlerdi. Hoşnuvaz onun güzel bir yiğit olduğunu görünce:

- Ey Firuz! Dedi. Sen benim oğlumsun. Gerçi, ansızın geldin. Ama benim sana hizmetimi kişi oğluna etmemiştir. Nice kez başına belalar geldi. Benden yardım istedin. Ben, senden ne askerimi, ne de malımı esirgemedim. Seni muradına erdirdim. Gel tanrıdan kork. Andını bozma. Aklını başına topla. Bu işin sonunu düşün. Eğer meramın malsa vereyim. Ve ne dileğin varsa yerine getireyim. Biliyorumki bu işi arlandığından ötürü yapıyorsun. Ama gel, şeytana uyma. Andını bozma ki andında durmayanları Tanrımız sevmez. O tanrı için ki ben sana bir öğüttür ki söylüyorum. Öğüdümü tutarsan hoş! Öğüdümü tutmazsan, bil ki, senin ecelin burada gelmiştir. Ve buraya seni ecelin getirmiştir.

Firuz, Hoşnuvaz'ın bu sözlerini işitti. Ama dimağını fesat kibri kaplamıştı. Bu öğütler gönlüne işlemedi:

- Savaş yapmaktan başka elbette çare yoktur! Dedi. Bunu söyleyince Hoşnûvâz o antlaşmayı süngü ucuna taktı. Fîrûz'un askerlerini gösterdi. Ve şöyle haykırdı:

- Bu, o antlaşmadır ki, Acem padişahı Zebun olup elinden hiç bir iş gelemeyeceği gün benimle yapmıştı. Siz ki Acem Beylerisiniz, hepimiz bu antlaşmanın tanıklarınız. İşte şimdi Fîrûz o andı bozdu. Çok iyi biliyorum ki onu buraya eceli getirmiştir. Herkim Yaradandan korkarsa ve Yalvacımızdan utanırsa buna yardım etmesin. O andını bozuyorsa, siz bozmayınız. Aradan çekiliniz. Ben onunla haklaşayım. Çünkü kâğıtta, eğer Firuz andını bozarsa sizin ondan yüz döndürme-

niz ve ona yardım etmemeniz yazılıdır. Eğer ona yardım ederseniz, dilerim ki yüce İlâh sizi benim elimin içine düşürsün. Biliniz ki o zaman hiç birinize iyiliğim dokunmayacaktır. Hepinizi keskin kılıçtan geçiririm. Birinizi sağ bırakmam. Kanınız ve malınız bana helâldir. Bunu bilmiş olunuz! Dedi. Sonra döndü. Yine askerinin arasına geldi.

Firûz'un askeri arasına da o zaman bir ayrılık-nifak düştü. İki taraf oldular. İki bölüğe ayrıldılar. Bir bölüğü aradan çıktı, durdu. Öteki bölüktekiler ise ellerini kılıçlarına ve süngüye attılar. Firûz:

- Cenk havaları çalınsın! Dedi.

İki ordu askeri atlarının sırtlarına atladı. Akşam oluncaya kadar büyük bir savaş yapıldı. Akşam olunca Hoşnuvaz cengi askerine bıraktı. Alt olmuş gibi yaptı. Kaçmağa başladı. İşaretli köprüden kolaylıkla geçtiler.

Firuz ise Hoşnuvaz'ın kaçtığını duyunca onun ardından at saldı. Askeri ile Hoşnuvâz'a yetişmek, ve onun hakkından gelmek istedi. Önlerinde hendek olduğunu bilemediler. Bütün askeri hendeğin içine döküldü. Kırıldılar. Hoşnuvaz, Firuz'un askerinin hendeğe döküldüğünü öğrenince, atını, hemen, geriye çevirdi. Acem askerine hücum etti. Acem askeri alt oldu. Kimisi öldürüldü, kimisi tutsaklandı. Sonra da, Hoşnûvâz Firûz'un hazinelerini, malını, hayvanlarını aldı. Geldi, bir yere kondu. Mûbid-i mûbidân'ı da esir etti. Firûz'un yanında getirdiği kadınları da yakaladı. Sonra, Hoşnûvâz'ın buyruğu gereğince hendekte ölen Firûz ile ileri gelen beyleri ordan çıkardılar. Herbirisini için tabutlar yaptırıldı. Saygı içinde hoşbir yerde gömüldü. Hoşnuvaz, daha sonra Firuz'un kızı Firûz Duht ile evlenmek istedi. Kız, buna razı olmadı. Hoşnûvaz da kızla ilgilenmedi.

Firûzu hendekten çıkardıkları zaman bazusunda bir hamâyil görüldü ki ne kadar hazinesi varsa orada yazılmıştı. Hoşnûvâz onu aldı. O hazineleri istemeğe başladı.

Beri tarafta, Firûz'un kendi yerine vekil bıraktığı, kendisine malını, hayvanlarını, karısını ve kızlarını teslim ettiği Sehrab, Firûz'un öldüğünü ve askerinin kırıldığını, Mûbid-i mudi bân'la kızı Firûz Duht'un esir olduğunu işitince, dedi ki:

- Padişah'ın intikamını, kanını isteyip almayınca, o esirleri kurtarmayınca durup oturmak olmaz.

Hemen her yöne mektuplar yazdı. Asker topladı. Fîrûz'un oğullarını ülke içinde bıraktı. Yurda kimseyi padişah yapmadı. Ordu ile Hoşnuvâz'ın üzerine yürüdü:

- O padişahın kanını istemek gerek. Sonra da padişahlığa yararlı ise onu şah eylemek gerek! Dedi.

Böylece Sehrab, Kergân sınırına dayandı. Hoşnuvâz'a da haber erişti. Fîrûz'un intikamını almak için ordu geldiğini anladı. O da asker toplayıp hazırlandı, bekledi:

- Bu acem ordusuna baş olup gelen kimdir?.. Diye sordu. Ona:

- Menûçehr oğullarından ulu bir Beydir gelen! O, büyük bir kişidir ki Fîrûz onu yerine vekil dikmişti. Adı Sehrab'dır!. Dediler.

Hoşnuvâz, bu bilgiyi alınca, hemen Sehrâb'a bir elçi yolladı. Elçi ona:

- Sen ki böyle bir iş etmekte, senin de sonun Fîrûz'un sonu gibi olur. O, o kadar büyük bir askerle geldiği halde, benimle ne cenk edebildi, ne de benimle başa çıktı. Sonunda helâk oldu, gitti. Sen ne kadar:

- Ben iş başarıyım dersen, bil ki başaramazsın. Yüzünün akı ile buradan dön, git!..

Sehrab, elçiye hiç cevap vermedi:

- Sen var, git!. İşte biz de geliyoruz. Onunla yüz yüze konuşup söyleşelim. Dedi. Sonra buyruk verdi. Alemler (bayraklar) açıldı. Bölüklerin önünde dikildi. Saflar düzüldü. Alaylar bağlandı. Erenler giyindi ve cenk atlarına bindiler. Davullar, nekkareler vurdu. Hoşnuvâz askerine yürü emri verdi.

* * *

Öteyandan da Hoşnuvâz, öncü kuvvet olarak ordudan asker çıkardı. Beri yandan da Sehrâb'ın kendisi birçok kişi ile öncü kuvvet şeklinde askerden ayrılmış, ileri gitmişti. Tesadüf bu ya, Sehrab ve öncüleri, Hoşnuvâz'ın öncüleri ile karşılaşverdiler.

Hoşnuvâz'ın birliğinden bir asker, Sehrab'ın üstüne at saldı. Sehrab da okluğundan bir ok çıkarıp attı. Karşıdan gelen o erin atını alından vurdu. Ok atın boynuna gömüldü. At yere düştü. Atın binicisi yakalandı. Sehrab'ın katına getirdiler. Sehrab ona:

- Ne kişisin? Diye sordu. O da:
- Hoşnûvâz'ın askerinden biriyim! Sehrab onu serbest bıraktı ve:
- Var, Hoşnûvâz'a git. Ona deki: "Biz de oku böyle atarlar. Vakti-ne hazır olsun! Dedi. O er de ayrılıp hoşnûvâz'a gelip. Ona:
- Ey Hoşnûvâz! Gaflete düşme. Sen onun askerine dayanamazsın! Dedi, Hoşnûvâz da korktu. Elçi yolladı. Barış diledi. Dedi ki:
- Önceki suçu Fîrûz işlemişti. Hileye saptı. Kendi andında durmadı. O hal başına yaradandan geldi. Çünkü andını bozduğu için Yaradan'ın hışmına uğradı!

Acem askerleri de Hoşnûvâz'ın bu sözlerini tastik ettiler:

- Evet, hal böyle olmuştu. Barış yapmak gerektir! Dediler. Sehrâb da barışa râzı oldu. Araya şu şart konuldu ki, Hoşnûvâz aldığı esirleri ve malları, Mûbid-i mübidân'ı geri verecekti. Ayrıca, Fîrûz'un kızı ile tabutunu da iâde edecekti. O Sehrab da onları alacak, kendi yurtlarına gömeceklerdi.

Hoşnûvâz, bütün tekliflere rızâ gösterdi. Bu şartlara uyularak barış yapıldı. Ahitnâmeler yazıldı. Sonra, acemler, geri dönüp gitmeyi dilediler. Fîrûz'un kolundaki hamâyıl bulunamadı. Oysa o hamâyilde hazinelerin, defînelerin adları yazılmıştı. Sehrab, Hoşnûvâz'a haber yolladı. Dedi ki:

- O hamâyili, mutlak, göndermen gerektir. O elde olmadan Fîrûz'un hazinelerini bulmağa çare yoktur. Hem de bize her yıl haraç vermek zorundasın. Ayrıca, memleketin bu sınırboyunu emniyete almalısın ki senden başka bu yönde hiçbir düşman bulunmamalıdır. Her hangi bir düşman olursa onu senden biliriz.

Sehrab, böylece ne dedi ise, Hoşnûvâz hepsine râzı oldu. İstenilen hamâyili gönderdi. Sehrab o yerden döndü, memleketine geldi. Acem Beyleri ona:

- Padişahımız sen ol! Tahta otur! Dediler. Fakat Sehrab râzı olmadı:
- Padişahınızın iki oğlu vardır. Hangisini isterseniz onu başa geçirin! Dedi. Bütün İranlı Beyler söz birliği ederek **Belaş**'ı babasının yerine padişah ettiler.

Fîrûz oğlu Belâş padişah olunca, kardeşi Kubâd, kaçtı. Türk Hakanına gitti. Ondan asker isteyip padişahlığı kardeşi Belâş'ın elinden almak istedi.

Rivayete göre Fîrûz'un padişahlığı yirmi altı yıl sürmüştü ve sonra ölmüştür.

FÎRÛZ ŞAH OĞLU BELÂŞ'IN PADİŞAHLIĞI

Kimileri der ki:

- Fîrûz'un yerine önce Kubâd padişah olmuştu. Belâş, asker toplayıp Kubâd'ın üstüne yürüdü. Onunla çok savaş yaptı. Kubâd'ın askerini bozguna uğrattı. Kubâd da kaçtı, Türk Hakanına sığındı. Belâş, onun yerine padişah oldu. Belâş çok adaletliydi. Sehrâb'ı kendi yerine vekil dikdi, bütün memleketi, ve her işi onun hükmüne bıraktı. Belâş, her yerin onarılmasını isterdi. Hangi şehirde, hangi köyde yıkık bir ev görse o yerin Kehyasını ve Subaşısını getirtir:

- Bu evi niçin onarmadın? Der, onları azarlardı. Eğer, ev sahibinin evini onarmaya gücü yoksa, kendi malından verirdi. Onun zamanın da Acem ili öyle onarılmıştı ki bir harap yer kalmamıştı. Sevâd sınırında bir şehir yaptırdı. Adına Belâş derlerdi.

Belâş dört yıl padişahlık yaptı. Kardeşi Kubâd, Türk hakanına kaçıp, ona sığınmıştı. Acem Beylerinden beş ileri gelen kişi de Kubâd'la birlikte kaçmıştı ki, birisi, Zermihr (Altın Güneş) idi. Bu Sehrab'ın oğluydu. Bunlar, Nişabûr şehrinde bir Türkün evine konuk oldular. Kubâd, çok güzel bir gençti. Öyle ki onu gören kişiler, kendisinin şehzâde olduğunu hemen anlardı. O, evine konuk oldukları kişinin de bir kızı vardı. O da güzellerden güzeldi.

Ve hem rey ve tedbir ehli idi. Kubat o kızı görünce aklı başından gitti aşık oldu. Kızı bırakıp bırakıp gitmeye gönlü razı gelmedi. Birşeyler bahane ederek üçbeş gün orada kaldı. Sonra Zermihr dedi; Ey padişahzade durmakla olmaz, gitmek gerektir. Kubat halini Zermihr'e bildirdi. Bu kızı elde edemezsem bu beylikten ve bu memleketten vaz geçerim, dedi. Zermihr korktu ki, Kubat orada kala. Arzuları hasıl olmaya. Bazıları şöyle derlerdi, bu köy İsfahan vilayetinde idi der. Zermihr hemen kızın anasını ve babasını bir halvet yere getirdi. Dediki;

Bu beyimiz çok ulu kişidir ve melikzadedir. Bir işi düşmüştü ki yolu bu tarafa uğradı. Bu kıza gönlünü kaptırmış, başınıza devlet kuşu konmuş. Bu kıızı ona helallığa verir. Bu mashalat bittikten sonra yine geliniz, uğranız. Bundan çok devlete yetişirsiniz, dedi. Kızın babası dedi ki; Bu kişi kimdir? kimin nesidir? Ve ne mashalata gider? Zermihr dedi ki. Ben bunun halini şimdi söyleyemem. Evet şöyle bilirim ki ulu kişidir. Öyle bir güvey elinize geçmez. Bu iş bittikten sonra o vakit bilesiniz ki bu kimdir. İkisi de razı olup kıızı Kubata verdiler. Kubat üç gün orada kaldı. Kız Kubattan hamile kaldı. Dördüncü gün olunca Kubat'ın bir yüzüğü vardı. Kızıl yakuttan o yüzüğün bir kaşı vardı ki gece ve gündüz güneş gibi parlardı. Kimse onun kıymetini bilemezdi. Onun gibi yakut hiç bir padişahın hazinesinde yoktu. O yüzüğü kıza verdi. Kendisi Hakan'ın katına gitti.

Kubat gittikten sonra kıza anası sordu. Bu yiğidi nasıl gördün? Dedi. Kız şöyle cevap verdi. Ne kadar sordum ise, hiç aslını öğrenmedim. Evet şalvarı altın ile dokunmuştur. Ondan bildiler ki, melikzâdedir. Ondan kendilerine fayda olacaktır. Bunun üzerine dokuz ay geçti. Kız dünyaya bir oğlan çocuğu getirdi ki, yüzü aya benziyordu. Adını Nuşrevan koydular. Ona süt anneler tutuldu, kuştüyü yataklar da çok nazlı olarak baktılar.

Diğer taraftan Kubad hakanın yanına vardı. Hakana haber verdi bu yiğit İran şahının oğludur, kardeşi bunca kötülük etmiş, zulümde bulunmuş, beyliğini elinden almıştır. Şimdi ise gelmiş senden yardım umuyor. Ola ki yine padişahlını elinden ala dediler. Hakan kalkıp Kubad'a hoş geldin merhaba dedi. Ve çok nasihatlar etti, çok ihsanlarda bulundu. Kubat dört yıl hakanın hizmetinde kaldı. Hiç Hakanın hatırına gelmedi ki Kubat'ı geri göndere. Kubat gördüğü iş uzadı. Hakan Kubad'a çok miktarda asker katıp kendi ülkesine gönderdi.

Kubat kendi ülkesine giderken, yine İsfenana uğradı ve o kişinin evini sordu ki o kişinin kızını almıştı. Kubat'a dediler ki, o kızıdan bir oğlun dünyaya geldi. Büyük bir insan olacağı her halinden bellidir. Adı Nûşirevân'dır, dediler. Kubat şâd oldu. Haber verip, o hatunu getirdiler. Nûşirevan, anasının arkasından koşarak geldi. Daha dört yaşına yeni basmıştı. Aynı Kubad'a benzerdi. O hatuna sordu. Parmağında ki yüzüğü nişan olarak gösterdi. Aynı günü hesap ettiler. Oğlanın kendi oğlu olduğuna şüphesi kalmadı. Bu sevinçle yerine oturdu. O anda kapıda bir gürültü, kalabalık sesler duyuldu.

Bu nedir? Deyince bir kişi içeri girdi, elinde bir name vardı. Çabucak kâğıdı alıp Kubâd'a verdiler. Okudu ki Belaş ölmüş, acem memleketi sahipsiz kalmış. Ahali Kubâd'ın gelmesine razı olmuşlar. Kubâd'ın keyfi daha da ziyadeleşti. Bu nesneyi de Nuşirevan'ın ayağıının uğurlu olmasına duada bulundu. Sonra o hatunu, ve Nuşirevan'ı alıp İran'a geldi. Kimse mani olamadı. Tahtuna geçip oturdu. Türk askerine in'amler edip gönderdi. Kendisi mülkünde hükümdar olarak kaldı.

FİRUZ OĞLU KUBÂD'IN HİKAYESİ

Tarihi rivayetçi der ki:

- Kubâd padişah olunca, Sehrâb'ı kendisine vezir yaptı. Bütün memleketi ona ısmarladı. Ve:

- Benimle olmadınsa ne çıkar?. Başkalarına saygı, riayet göstermek bana ne kadar vacipse, sana riayet eylemek te o kadar vaciptir. Çünkü ben senin elinde büyüdüm. Babamın ne kadar güvendiğı kişi isen, benim de güvendiğim kişi sensin. Sen bize çok iyilik eyledin. Babamın ölüsünü düşmanın elinde bırakmadın! Dedi.

Vezir Sehrâb'ı bu yolda teselli etti. Sonra da Türk hakanına ve hatununa bir çok armağanlar gönderdi. Sehrab, Acem ilini adalet ile yönetti. Avucu içine aldı. Kubâd da, Nûş-i Revân'ın Türk anası ile zevkine ve safasına daldı. Çok şehirler kurdu. Bu şehirlerden birisi;

Şehr-i Erkân'dır. Birisi de,

Kâzerûn'dur. Üçüncüsü de, Hivan'dır. Dördüncüsü de:

Safaâbâd'dır. Birisi de:

Kubâdâbâd! idi. Ceyhun ırmağının kıyısındaıdı.

Kubâd, padişahlığının beşinci yılı geçtikten sonra, veziri Sehrâb'ı kendisine mutlak değışmez vekil yaptı ve saltanat işlerinin çoğunu onun elinde bıraktı. Keykubâd (Şah Kubâd) ise ona güvenip kendi zevk ve sefasına bakmaktadı. Halkın çoğı, Sehrab'ı tanıdılar. Kubâd'a saygıları azaldı. Buyruğı ile ilgilenmediler. Kubâd'a halkın bu hali güç geldi.

Bugünlerinden zaman ilerledi. Kubâd, sabretti. Çünkü bütün Acem Beyleri, ulu kişiler onun elindeydi.

Bir gündü. Kubâd, bir hile düşündü. Kubâd'ın Rey şehrinde bir Beylerbeyisi vardı. Adına Şâpûr derlerdi. Ona gizlice haber yolladı. Şapûr da askeri ile Rey'den geldi. Kubâd ona saygı ve itibâr gösterdi. Onunla başbaşa kalınca veziri Sehrab'dan şikayetçi oldu. Şâpûr da:

- Ondan niçin şikayet edip yakınıyorsun? Ben mülkünü onun elinden kurtarayım! Dedi. Ertesi günü sabahı, Sehrab, Kubâd'ın, katına geldi. Şâpûr da geldi. Şâpûr vezir Sehrab'a birkaç söz söyledi. Bu sözler Sehrâb'ın gücüne gitti. Şâpûr kızdı. Sehrâb'a söğdü, saydı. Kubâd'ın önünde, ikiside söz düellosu ettiler. Kubâd tınmadı. Tartışmanın sonunda, Şapur'un genç, Sehrâb'ın yaşlı olmasından ötürü Şapûr Sehrâb'ı yakaladı. Kuşağını onun boğazına bağladı. Şahın önünden sürüdü. Dışarı çıkardı. Çadırına götürdü. Askerlerden kimse bu hale bir harekette bulunmadı. Ertesi sabah olunca da Şâpûr, Sehrâb'ının başını kesti. Şah Kubâd'ı da onun endişesinden kurtardı. Sehrâb'ın yerine, Kubâd da Şâpûr'u oturttu.

Şâpûr'a, Mihrân (Afitaplar) da denilirdi. Çünkü o Mihrânoğullarındandı. Acem kitaplarında öyle anılır.

Bundan sonra Kubâd asker toplayıp Horasan'a saldırdı. Horasan melikine üstün gelerek Horasan Melikini öldürdü. Horasanı ele geçirdi. Eline çok ganimet geçti. Ermeniye bölgesinde bir şehir kurdu. Yi-ne başkentine döndü. On yıl adaletle padişahlık yaptı.

Kubâd'ın on oğlu olmuştu. Hepsinden çok Nûş-i Revân'ı severdi. Çünkü bu oğlu pek zekiydi. O yıldan sonraydı ki Horasan bölgesinin (Nesâ) şehrinde Mezdek-i Zındık adında birisi ortaya çıktı. Peygamberlik davası etti. Ateşperestlerin Muğzarîn dinini, yani ateşe tapanların şeriatini kabul etti. Anasını, kızını, kızkardeşini alıp avret edinmeği helâl saydı:

- Dünyada hiçbir kişinin mülkü yoktur. Mülk Allah'ındır, Yaradanıdır.

- Nikah ta yoktur. Yaradan dünyayı ademoğulları için yaratmıştır. Dünyada ne varsa hepsi ortaklaşadır. Onda herkesin hakkı vardır. "Bu benim mülküm" bu benim avretim, veya (Bu benim kızımdır veya oğlumdur) demek yoktur.

- Mal da ev de, kadın, oğlan, kız ve her kim varsa, bunların hepsinde hiç kimsenin özel hakkı yoktur! Dedi. O mezhebe göre kimi halkın malının çok olması, kimilerin mala, davara muhtaç olması doğru değildir.

- Her ne ki varsa ortaklaşa pay edilmek gerektir! Dedi.

Bu şariat, cimri tâifesine, kumar oynayanlara, delikanlılara, çok hoş geldi. Çoğu Mezdek-i Zındık'a uydular. Ona iman getirdiler. Az zaman içinde bu Zındık kişi her yerde ün saldı. En sonunda bunun haberi Kubâd'ın da kulağına erişti. Mezdek'i çağırttı. Onun yolundan, hâlinden haber sordu. Mezdek, bir tatlı dilli kişi idi. Sözlerine Kubâd'ı da inandırdı. Onun mezhebi Kubâd'a da hoşgeldi. Kendisi de onun yoluna uydu. Onun ümmetinden oldu. Bundan ötürü Mezdek te güçlendi. O güne kadar kimse halini açığa vuramazdı. Kubâd'ı kendilerinden yana görünce kuvvetlendiler. Dinlerini açığa vurdular. Yoksullara, cimrilere mezheplerini üstün kıldılar. Her kimin hayvanı, malı varsa çekip elinden aldılar. Yediler. Gözlerinin beğendiği kadını kızı ve oğlanı aldılar. Öyle bir hale gelindi ki hiç kimse:

- Bu mal benimdir! Ya da karımdır, kızımdır, kızkardeşimdir, veya anamdır, oğlumdur! Diyemez! Oldu. Ana ile oğul birbirine karıştı. Her kişinin gönlü ne isterse onu yapar oldu. Artık dinsizlerin, kötülerin, şirretlerin günü doğmuştu.

Kubâd'ın da çevresini bu mezhepte olanlar sarmıştı. Bu dinde olmayan kişiler Kubâd'ın yanına yaklaşamaz oldular. Kimse halini padişaha bildiremez oldu. Öyle bir hale gelinmişti ki, babalar oğlunu, kızlar anasını bilmez olmuştu. Doğru yolda olanlar, din bilginleri şaşkına döndüler. Ne edeceklerini, ne yapacaklarını bilemediler.

* * *

Birgün memleketin ileri gelenleri, sözü geçen kişileri, Şah Kubâd'ın huzuruna çıktılar. Ona öğütlerde bulundular:

- Memleketin durumu fesada vardı. Bu ne haldir? Dediler. Kubâd ise onları katından koğdu. Sözlerini dinlemedi. Sonunda halk bir yere toplandı. Mûbid-i Mûbidân'ın katına geldiler:

- Bizim halimiz ne olacak? Artık sabrımız tükendi. Mecalimiz kalmadı! Mezdeki mezhepleri çoğaldı! Buna çare nedir? Dediler. Mûbid de:

- Onlar çoğaldılar, güçlendiler. Onları Padişah'tan başka kimseler deffedemez. Oysa Padişah onlardan biri oldu. Bu işin birinci çaresi padişahımıza da öğüt vermektir! Dedi.

Bunun üzerine hepsi o düşünce ve tedbiri ileri sürdüler ki. Kubâd'ın bir kardeşi vardı. Ona Camasib derlerdi. Onu padişah tahtına geçirmek istediler. Ve:

- Kubâd şu kadar zaman var ki padişahımızdır. Birkez de onu öğütleyelim! Dediler. Sehrâb oğlu Zer-i Mihr'i Kubâd'a yolladılar. Zer-i Mihr Kubâd'a:

- Sen yanlış iş işledin. Günaha girdin. Bu günahlardan ancak hatunlarını ve kızlarını dilemekle ancak temizlenebilirsin. Kendini bize teslim de et, senin de başını keselim. Veya günahına tevbe, istigfâr edersin ve o bâtil dinden vaz geçersin! Dedi.

Kubâd'ın yanında Mezdeki mezhepli nice kişi oturmaktaydı. Zer-mihr'e söylediler. Küfürler savurdular. Kubâd'a:

- Bu kişinin sözlerini dinlemektense, onun başını, kestir. Bu kim oluyor ki sana bu gibi sözler söylüyor? Dediler.

Kubâd da buyruk verdi. Zermihr'in başını kestirdi. Yine Mezdek'in mezhebini tuttu. Yine fesatla vakit geçirdi. O zaman halk ta birleşerek Kubâd'ın sarayına yürüdüler. Onu yahtından aşağı indirip tacını başından aldılar. Camâsib'i tahta oturtular. Şahlık tacını başına koydular. Mezdek'i yakaladılar. Kubâd'ı da zindana attılar. Bir namlı beyi de üzerine gözcü koydular. Sonra Mezdek'i öldürmek dilediler. Fakat o zaman onun yandaşları baş kaldırdılar.

Fakat, fesad Kubâd'ın yine taha oturtulacağı korkusuyla halk ihtiyatlı davrandı. Mezdek, zindandan çıkarıldı. Salıverildi. Fakat Kubâd, zindanda tutsak olarak bırakıldı.

Kubâd'ın bir kızkardeşi vardı. Acem ilinde ondan daha güzeli yoktu. Kalktı, Kubâd'a zindanda bekçilik eden komutanın yanına geldi. Zindana girmek için izin istedi. Zindan komutanı kadına iştahlandı. Onu bir köşeye çekmek istedi. Kadın da:

- Kardeşim Kubâd'ı görmek istemem bir bahanedir. Asıl maksadım da sensin. Ama şimdi vakti değildir. Sonra sana gelirim! Dedi. komutanı aldattı. O da kadına izin verdi. Kubâd'ın kızkardeşi böylece onun yanına girdi. Ve:

- Ey kardeşim. Seni öldürmeğe niyetleniyorlar!.. Dedi. Kubâd da:

- Kurtuluş çaresi nedir? Diye sordu. Kızkardeşi de:

- Ben bir çare düşündüm! Dedi. Eğer işimiz rast giderse kurtulur-sun.

O gün, akşam oluncaya kadar Kubâd'la birlikte kaldı. Sonra adam gönderdi. Bir yatak getirtti. Muhafız komutan yatağı görünce kadının kendisi ile yatmak için getirttiğini sandı. Yatağın girmesine izin verdi. Döşek ve yorgan zindana sokuldu. Gecenin yarısı geçmişti ki kadın, komutanın yanına bir cariye gönderdi. Şu haberi bildirdi:

- Bu gece kadınlık halini gördüm. Yıkanıp arınınca yanına gelirim! Dedi.

Acemler aybaşı halini gören kadını mırdar pis sayarlar, yanına yaklaşmazlardı. Komutan onun bu sözlerine inandı. Bir şey söylemedi. Kadın, Kubâd'la o gece birlikte yattı. Sabah olunca da Kubâd'ı döşegin içine sardı. Güçlü kuvvetli bir bekçinin arkasına yükletti. Birlikte komutanın karşısına çıktı. Komutan:

- Bu nedir? Diye sordu. Kız da:

- Benim döşegim! Lütfen eve götürsünler! Bu gece, halim, ne olursa olsun sana gelirim. Dedi.

Komutan, kadının sözüne inandı. Yine geri gelir sandı.

Kadın, hemen ordan ayrıлып gitti. Ağabeyisi Kubâd ise daha önce gitmişti. Ağabeyle kızkardeşi birlikte gizlendiler. Öyleki onları ne gören oldu, ne de hallerini bilen!

Ordu, Kubâd'ın kaçtığını öğrenince adam yollayıp muhafız komutanını öldürdüler. Kubâd'ı tamam bir yıl aradılar. Ama onu bulamadılar. O, böylece bir yıl gizlendi. O ise, gizlendiği yere Mezdek'i getirir, onunla hoş vakitler geçirir, sohbet ederdi. Arayanlar, bir yıldan sonra Kubâd'ı bulmaktan ümit keserek onu aramaz oldular. Yeni Şah Camâsib ise her nekadarküçükse de yerinde karar kılan bir padişah oldu.

Mezdek bir gün, o gizli yerde, Kubâd'a dedi ki:

- Benim adamlarım o kadar çoğaldı ki, sultanın askerinin dediğini yaparlar. Şimden sonra sen de ortaya çık. Tacını, tahtını geriye iste. Ben sana destek olayım. Ve tahtını geri alıvereyim! Dedi. Kubâd:

- Ey Mezdek! Dedi. Adamların her ne kadar çoksa da cimri, soy-suz gençlerdir. Padişaha ordu gerektir. Ad ve şan sahibi komutanlar, gayret sahibi kişiler gerektir. Senin adamların gibilerine inanıp kendimizi ele vermek olmaz! dedi.

Bundan sonra Kubâd, bir gece Heyat'la hükümdarının yanına gitti. -Kimi tarihçiler ise Türk Hakanının yanına gitti derler Kardeşi Camâsib'in padişahlığı halkça kararlaştırılmış ama acem beyleri. Ulu, namlı kişiler eskiden Kubâd'ın kerem ve izzetini çok gördükleri için Camâsib'i beğenmemişlerdi. Yine Kubâd'ı tahta oturtmak isterlerdi.

Kubâd da nice yıl öncesinde olduğu gibi gittiği yerin padişahından ya da hakanından aldığı 30.000 askerle yeniden İrana geldi. Tah-tını, tacını, makamını istedi. Zaten Acem beylerinin çoğu Kubad'ı istemekteydi. Camâsib'i tuttular, Kubâd'ın eline teslim ettiler. Kubâd'ı tahta oturtular.

Kubâd, Camâsib'e dokunmadı. Ona kaftanlar giydirdi. Serbest bıraktı. Mezdek'in mezhebinden de vaz geçti. Tevbede bulundu. Kimseye de zulümde bulunmadı. Mezdekilerin yanına kimseyi bırakmadı. Geçen şeylere de kin bağlamadı. Adaletle 43 yıl padişahlık etti. Kendisi henüz hayatta iken oğlu Nuşirevân'ı kendisine veliahd seçti. Çünkü Nûşirevân'ın akli ve tedbiri hiç bir padişapta yoktu. Babası Kubâd zamanında ne kadar güzel yasalar ve güzel âdetler meydana gelmişse, onları hep Nûş-irevân hazırlamıştı. Örneğin: Kubâd zamanından önce toprağa, bağlara haraç (vergi) konulmamıştı. Her melikten ve her yerin ürününden beşte bir, ya onda bir, veya yirmide bir vergi alırlardı. Beylik için haraç alınması yoktu. Bu vergi geleneğini Kubâd kurmuştu. Buyruk verdi:

- Tarlaları, bahçeleri, bağları ölçüye vurun, ürününe göre haraç alın! Dedi. Ama, bu işlem sonuçlanmadan kendisi öldü. Bunu oğlu Nûş-i Revan'a öğütledi. Ve işi o tamamladı.

Bunun sebebi şu idi: Birgün Kubâd, av avlamağa çıkmıştı. Askerinden ayrılıp. Başka bir yöne sapmıştı. Tasadüf bu ya, çok mamur bir köye erişti. Öyle bir köy ki her yanı bağlarla, bahçelerle doluydu. Yemiş mevsimiydi. Üzümler salkım salkımdı. Kemâle ermişti. O köye vardı. Çevreyi seyrederken güzel bir bağın kenarında bir kadıncağızın ekmek pişirdiğini gördü. Yanında üç dört yaşında bir erkek çocuğu

oturuyordu. Bu çocukcağız kalktı, o bağdan bir salkım üzüm kopardı. Anasının yanına geldi. Anası da onun o bağdan üzüm kopardığını görmüştü. Kalktı. O oğlancığa birkaç tokat attı. O bir salkım üzümü elinden aldı. Yine bağa bıraktı. Kubâd onların bu halini temaşa etmekteydi. Kendi kendisine:

- Ne şaşılacak şey! Ne hasis, tamahkar, ne nakes, cimri kadınlar var şu dünyada ki bir salkım üzüm aldığından ötürü bacak kadar oğlancığı döğdü! Diyerek kalktı, o kadının yanına geldi. Ona:

- Bu bağ kimindir? Diye sordu. Kadın:

- Bizimdir! Diye cevap verdi.

- Ya bu duran oğlancık kimindir?

- O da benimdir!

- Ey hatun! Bir salkım üzüm nedir ki kendi oğlancağını bir salkım üzüm aldığı için döğdün!. Ağlattın! O üzümü de elinden aldın. Yine bağa attın!

Kadın ona şu cevabı verdi:

- Bu bağda sultanın da hakkı vardır. Padişah'ın adamları gelip padişah payını çıkarmayınca biz bağa elsüremeyiz, karışamayız! Dedi. Kubâd da:

- Bu nesne yalnız senin bağındamı böyledir? Yoksa her bağdamı böyledir! Diye sordu. Kadın da:

- Bu, her bağda böyledir. Sen bil ki padişahımız nerede hükmediyorsa gelenek ve yasa budur! Diye yanıt verdi.

Bu hal Kubâd'ın yüreğine dokundu. Hüzünlendi. Gönlünden, kendi kendine:

- Bir kişinin kendi bağına sahip olamaması zulüm değildir? Bu yasa, iyi bir yasa değildir! Dedi. O köyden ayrıldı. Bir tepeye geldi. Beyleri, kulları kendisini görüp yanına geldiler. Kubâd vezirlerine ve memurlarına:

- Bu ilde şuna benzer bir iş gördümki bir kişi kendi bağına ve bahçesine bakımda bulunuyor, sonra bağının yemişine el sunamıyor. Bundan daha büyük zulüm, işkence mi olur? Dedi. Bu haksızlığa kar-

şı bir çare, tedbir düşünmek gerek! Her kişiye bağının bahçesinin mahsulü helâl, mubah olsun. Nasıl dilerse öyle kullansın. Yine de hazineden mal eksik olmasın! Dedi. Veziri de:

- Yapılacak iş, alınacak tedbir: Sizin yer ve bağın onda birini veya beşte birini bağışlamanızdır. Her toprağa ve her bağa kolluk koyasın. Memleket te rahat etsin. Yılbaşları geldiği zaman vergilerini harçlarını versinler. Bağlarını, tarlalarını tasarruf etsinler! Dedi. Kubâd da:

- Siz de böyle yapın! Diye buyruk verdi.

Bundan sonra her tarafa bağlara ve tarlalara ölçü vursunlar diye tarla ve bağ Eminleri çıkardılar. Ürünlerini görüp yüzdesini alsın istediler. Fakat bu nesne tamam olmadan Kubâd öldü. Bu işi oğlu Nûş-i revan tamamladı.

Tarih rivayetçisi der ki:

- Kubâd, Mezdek'in mezhebini girdiği zaman âlem, fitnelikle dolmuştu. Dört yönden komşu Beyler Acem İline göz dikmişlerdi. Yemen Tebâ'sından Şam İlinde bir melik vardı. adına Hâris Bin Abdül Kaysi'l-Kendü derlerdi. Onun askeri sudan geçerek İran topraklarından bir çok yeri yakıp yıkmıştı. Kubâd, mektup yazarak Haris'i katına çağırttı. Ona:

- Niçin Arap haramilerin, serkeşlik, asilik eder? Neden sınırı geçerek bizim ilimize ülkemize girerler? Dedi. Haris te ona şu cevabı verdi:

- Şundan ötürü ki sınır belirlenmiş değildir! Diye davacıdırlar. Kubâd da:

- Öyleyse ben sınırı çizeyim! Dedi. İkiisi birlikte atlara bindiler. İl kıyısına geldiler. Bir yerde durdular. Hâris, kendi adamlarından birisine:

- Bana hurma getir! Dedi. O kişi bir tabağa iki türlü hurma koyup getirdi. Hurmanın birinin çekirdeği çıkarılmıştı. Yerine haşlanmış badem içi konulmuştu. Öbür hurma da normal hurmaydı. O kişi çekirdeği çıkarılmış hurmayı Kubâd'ın önüne koydu. Kubâd, hurmayı çekirdeğiyle birlikte yedi. Çünkü yendikten sonra atılacak çekirdeği içinde yoktu. Ama Hâris, hurmayı yerken çekirdeğini çıkarıp atardı. Kubâd, o hurmayı da kendi yediği hurma gibi sanarak Haris'e:

- O hurmanın içinden attığın şey nedir? Diye sordu. Bunu bilelim!.

Hâris te:

- Çekirdektir! Bizde hurma çekirdeklerini devlere yedirirler! Dedi. Kubâd sorduğuna pişman oldu.

Bundan sonra Kubâd, Haris'e sınırı gösterdi:

- Arab'ın sınırı Fırat'ın beri yanıdır. Bu yön acem sınırıdır. Askerini yasakla. Suyu geçmesinler! Dedi. Bunun üzerine antlaşıp döndüler. Ondan sonra da Araplar yine suyu geçtiler. Acem ülkesine hücum ettiler. Çok nesne, ganimet aldılar. Bunu Kubâd işitti. Haris'e adam yolladı. Haris te:

- Bu arap kabileleri cimri tayfadır. Benim de o kadar çok malım yoktur ki onları susturayım, ağızlarını kapayım! Dedi. Onlar, ellerinin sıkılığından, cimriliklerinden haramilikte bulunurlar. Uslanmazlar! Dedi. Elçi geri geldi. Kubâd'a hali bildirdi. O da Fırat Irmağı kıyısında olan köyleri Haris'e verdi. Haris te, Arapları, Acem sınırına geçmekten yasakladı.

Hâris, Acem padişahının zayıf damarını anlayınca Yemen Meliki Tübbâ'a haber yolladı. Dedi ki:

- Şimdi Acem padişahı güçsüzdür, çok zayıftır. Askeri ondan şikayet etmektedir. Hem de yeni padişah olmuştur. Bir bahane ile bunca ülkeyi aldın. Acem ülkesini almaya niyetin varsa, Asker topla, oraya gel. O ilde sana karşı duracak kimse yoktur! Dedi.

Bundan sonra da Yemen şahı, Tübbâ'a da memleketinin her yanına mektuplar yazdı. O kadar asker topladı ki ucu, bucağı yoktur. Geldi Fırat Irmağı kıyısına kondu. Bu konak, Kûfenin köylerinden biriydi. Adına: NECEF derlerdi. Tüba'nın bir kardeşi oğlu vardı. Adına: Şimr denirdi. Ona 300.000 er verdi. Kubâd'ın üstüne yolladı. Kubâd bundan korktu. REY şehrine gitti. Şimr Irak'ı tuttu. Oradan Kubâd'ın arkasından Rey şehrine geldi. O bölgeyi bütün eline geçirdi. Sonra o da bir mektup yazdı. Ona:

- Hemen askerinle Horasan'a git. O ülkeyi fethet. O ülkede ne kadar yer fethedersen o yerler senin olsun. Sonra da Ceyhun Suyu'nu geç. Oradan Çin'e ver. Orada da ne kadar yer fethedersen hepsi senin olsun! Dedi.

Tubba'nın bir oğlu vardı. Adına Hassan derlerdi. Onada 300000 er verdi. Deniz yolu ile Çin bölgesine gönderdi ve:

- Yürü! Umman denizinden geç. Acele, Çin'e var. Eğer. Şimrden önce oraya varabilirsen, O ülke senin olsun. Hanginiz önce varabilirse fethedilen kaleler onun olsun! Dedi.

Onun, bir de kardeşinin oğlu vardı adına: YAĞFUR denirdi, Bizanslılardan çok yerleri ele geçirmişti. Tâ.. Semerkand'a varıncaya kadar ne kadar şehir, kale ve il varsa hepsini aldı. Semerkand kalesini muhasaraya aldı.

Şimr burasını bir buçuk yıl muhasara etti. Bir gece kaleyi dohaşıyordu. Bir kişiye rastladı. Ona:

- Sen ne kişisin? Diye sordu. O da:

- Bu kalenin halkındanım! Dedi. Yağfur da:

- Bu kalenin emiri acaba nasıl bir kişidir. Ben, bunca yerleri elime geçirdim. Bir buçuk yıl oluyor ki bu kaleyi alamadım! Dedi. O kişi de:

- Bu kalenin hanı (Komutanı) aptalın birisidir. Hiçbir tedbiri yoktur. Yalnız yemeği ve işmeği düşünür. Başka hiçbir şey bilmez. Gecce, gündüz sarhoş ve şaşkındır. Hanın akıllı bir kızı vardır. Herşeyi bilen bir kızdır. Han'ı da koruyan o kızdır.

Şimr, hemen bir name yazdı, o kişinin eline verdi. Ona çok vaatlerde bulundu:

- Yürü, git, bu mektubu o kıza ver. Ve benden ona şu sözlerimi olduğu gibi söyle: "Ben bu il'e şehri alayım diye gelmedim. Belki, senin için geldim. Muradım seni almaktır. Yoksa Acem ülkesi ve Horasan ili bana yeter. Ama benim muradım: Tânrı'nın bana senden bir (ğul) nasip etmesidir. O oğula Arap ve Acem yurdlarını bildireyim. Tâ.. Çin'e varıncaya kadar bu ilin her yeri onun ola! Dedi. Sözlerini şöyle sona erdirdi:

"- Şimdi benim 400 hazine sandığım vardır ki içi kızıl altınladodur. O hazinemi kalede saklamayı diliyorum. Sonra ne muradın varsa onu göreyim!"

O gece, o kişi kızıñ huzuruna çıktı. Ŗımr'ın haberini ona bildirdi. Mektubu verdi. Kız, bu habere çok sevindi. O kişiği geri gönderdi. Ve ona:

- Var, o kişiye git. Bu gece dinlensin. Yarın sabah, o sandıklarını hazırlasın. Gece olunca ben babamdan, gizli olarak kapıyı açtırayım. Onları içeri koysun. Daha ertesi gün de babamdan beni istesin, alsın! Bütün il toprağı onun olsun. Dedi.

* * *

Ŗımr de bu söze rıza gösterdi. 4000 sandık hazırlattı. Her sandığa ikişer yiğit koydu. Her sandığı bir bahadıra taşıttı. Sandıklar kalenin kapısından içeri konuldu. 8000 sandık, içindekilerle ve götürönlörlö 12.000 kişi oldu. Bunlar şehre girince sandıklardan dışarı fırladılar. Hisarın kapılarını açtılar. Dört yöne hakim oldular. Ŗımr de, zaten, dışarıda askeriyle hazır bekliyordu. Kaleye hücum ettiler. Kale halkına kılıç salladılar. Öyle insan kırdılar ki hiç bir kişiği sağ bırakmadılar.

* * *

Bunları rivayet eden kişi şöyle demiştir:

"Beldelerin adları" isimli kitapta ben şu satırları gördüm ki, Ŗımr bu şehri aldıktan sonra şehrin adı **Semerkind** olmuştu.

* * *

Ŗımr, bu şehirde bir yıl kaldıktan sonra askerini çekti. Türkistan topraklarına gitti. Tubba'a'nın oğlu Hassan ise Ŗımr'den üç yıl önce o tarafa gönderildiği için o yerleri tutmuştu. Gerek Ŗımr, gerek Hassan oralardan dönüp Yemen'e geri geldiler. Tübbaa'da, onları fetih için gönderdikten sonra yine dönüp Irak'a gitmişti. Bu gidişin sebebi de suydü:

Tüba'a, Ŗımr'i Rey şehrini zapt için gönderdiği zaman, o da Kubâd'ı tutup öldürmüştü. Sonra Çin topraklarına saldırmıştı. Oğlu Hassan'ı da Çin'e yollamıştı. Kardeşinin oğlu Yağfur'u da Bizans'a cenge göndermişti. Kendisi yalnız kalmıştı. Tüba'a, öldürölen İran şahı Kubad'ın yerine geçip Acemistan'a padişah olmak istedi. Fakat Acem beyleri el ele verdiler, Kubâd'ın oğlu Nûş-i Revân'ı tahta oturup padişah yaptılar. Yeni şah Nûş-i Revan ordu çekip Tübbaa'a'nın üstüne yüklendi. Askerini yendi, alt etti. Tübbaa'a kaçtı, yine Yemen'e

geldi. Şam meliki Abdülkay oğlu Haris te yine Şam'a döndü. Nûş-i Revân, münzir bin Numan Ep Ekber'i huzuruna çağırttı. Arap mülkünü ona sundu. O diyarın şahlığını kendisine bildirdi. Münzir, o bölgeye padişah olunca, düşmanlarını kahreyledi.

* * *

Bu Tübâ'a olayları bir rivayete göre Taifeler Melikleri zamanında olmuştur. Cüzeymetül Ebreş ile cenk etmiş, sonra bütün acem ve Çin illerini almıştı. Yukarıda özetlenip anlatıldı.

* * *

KUBAD OĞLU NÜŞİREVÂN'IN PADİŞAHLIĞI DEVRESİ

Nüşirevân-ı Adil tahta oturduğu zaman memleketi o kadar adaletle ve insafla yönetti ki halk ondan hoşnûd kaldı. O, nekadarmezki mezhepli buldu ise öldürttü. Elleriindeki malı aldı. O malların sahiplerini bulup geriye verdirdi. Sahibi bulunmayan malları yoksullara üleştirdi, taksim ettirdi. Acem ilinde ne kadar fakir yoksul kişi varsa onları topladı, sanat bilenlere:

- Sanatını işle! Diye emretti. Kimseden birşey dileme! Yüzünü. Kızartma!.. Dedi. Sanatı olmayanlara da. Baktı, eğer eli, ayağı, sağlamlsa, olara da şu buyruğu verdi:

- İrgatlık yap!. Gündelikçi ol. Ekincilikte çalış, kimseye el açma. Bir hastalığa tutulmuş veya eli, ayağı tutmaz olmuş yoksul kişiye de, bütün para kazanmaya gücü olmayanlara, veya onlara benzerlere devlet hazinesinden vazife verdi:

- Benim devletimin günlerine bir kimsenin ne yoksul, fakir olmasını isterim, ne de aç yatmasını dilerim! Dedi. Çiftçilere de:

- Yurdumda ekin ekilmedik yer bırakılmasın! Dedi. Bir kişinin tohum ve öküz almaya gücü yetişmiyorsa, hazineden o kişiye yardım edilmesini, verilenin karşılığının da ürün elde edilince geri alınmasını buyurdu. Ayrıca her kimin karısı yoksa, veya bir kadın bir erkekle evli değilse:

- Kadınlar erkekler, erkekler kadınlarla evlensin, yuva kursunlar! Dedi. Vay o erkeğe ki er iken evlenmiye, vay o kadına ki dul otura, ere varmiya. Eğer, böylelerinin evlenmeğe güçleri yoksa onlara hazinenen mal verilmesini sağlattı. Ne kadın **DUL** oturur, ne erkek **BE-KAR** dedirtirdi.

Eğer, bir kişinin evlene bilecek çağda kızı varsa babasına, anasına ere verilmesi için emredilirdi. Ve mutlak o kız ere verilmiş olurdu. O kıza fazla ödevler verilir, o da kendisini süsler, ona da bir koca bulunurdu.

Nûşirevân sonra ordusuna göz gezdirdi. Kimin silahında, urbasında noksanlık, eksiklikler varsa tamamlandı. Askerlik maaşı (ulûfesi) harcamasına yetişmiyorsa o askerin aylığını artırırđı. Eğer at ve giysi almağa gücü yetişmiyorsa ona ihtiyacı olan şeyleri verirdi. Nice alaçağı ulûfeyi peşin verirdi. Onun zamanında her şey öyle idi ki sipahilerin vücudunda-veya silahında, atında hiç bir kusur yoktu. Atı zabur, zayıf olana at bağışlardı. Silahı kötü olana silah verirdi. Âteşgedelere nimetler ihsan ederdi. Yurdu, ülkesi o hale gelmişti ki yoksullar halini bildirmezse, Sofî olanlar geceleri yaptıkları ibadet ve taate riya karıştırmazlarsa bunları tespit için ortaya adamlar koymuştu. Bu gibi vazifeliler, onlar gbilerini arayıp sorarlar, Nûşirevân'a bildirirlerdi. O da o gibi kişilere birşeyler verir sadakada bulunurdu. Bütün salih kişileri çok severdi. Düşmüş kişilerin çoluk, çocuklarını gözetir, onlara bir iş sağlardı. Her işi salih ve inanılır kişilere verdirirdi. Her önüne gelene iş vermezdi.

Beş yıl, bu hal üzere geçti. Nûşirevân cihanı adaletle yönetti ve onardı. Babek oğlu Erdeşirin öğüt verici yazılarını okudu. Onlarla amel etti. Sözlerinde, antlarında durur, iyi sıfatlar yolunda yürürdü. Beş yıldan sonra asker topladı. Bizans'a yürüdü. Antakya şehri Şam bölgesindendi. Ona da Bizans Kayseri hükmederdi. İmparatorun adı Herakl idi. Nûşirevân Antakya üzerine yürüdü. Şehri aldı, harabeye çevirdi. Ama o şehrin planını, kuruluş ve yapılışını çok beğendi. Gön-lüne hoş geldi. Ustalar getirtti. Antakyanın evlerini, burç ve bârûlarını, kağıtlara nakşettirdi. Kendi ülkesinde Medayın çevresinde ona benzer bir şehir yaptırdı. Adını Rûmıye koydu. Şehrin burç ve bârûlarını, evlerini, mahallelerini, mabetlerini, her şeyini tamamladılar. Antakya halkını bütün sürdüler. O, Rumiye şehrine yolladılar. O

halk oraya varınca, herkes mahallesine vardı. Evli evini bildi. Sanki Antakya'da imişler, gibi evlerine girdiler, oturdular. Çarşıdaki dükkanlarını bile buldular.

* * *

Bundan sonra, Nûşirevân asker topladı. İskenderiyye şehri üstüne yürüdü. Oradan Bizans'a yürüdü. Her bucaktan, Bizans başkenti Konstantiniyye'den haraç istedi. Onlarda haraca baş eğdiler. Nûşirevan'la barış yaptılar.

Nûşirevân Bizans'la kavgayı kesti. Barış yapıldı. Sonra Harez yönlerine gitti. O yöreyi yıktı. Babasına onların ettiği işi Nûşirevân da onlara yaptı. Oradan Yemen'e indi. Denizden Aden'e geçti. Aden Yemen dolaylarında bir şehirdi. Harez meliki ve Yemen meliki, ikisi de, Nûşirevân'a haraç verdiler. Barış yaptılar.

* * *

Bundan sonra Nûşirevân başkenti olan **MEDAYİN** şehrine gelip oturdu. Halk, onun devletinin günlerinde rahata erdi. Her kişi muradına kavuştu.

* * *

Nûşirevân bu işleri. Tamamlayınca belh şehrine gitmek istedi. Heyat'la, Reyistan ve Gürcistan meliki Hoşnûvaz'ı öldürmek istedi. Babası Firûz'un intikamı alınmalıydı. Ama Heyât'la melikiyle Türk Hakanı arasında dostluk vardı. Nûşirevân Heyat'la padişahının üstüne varınca-anasının soyu olan Türklerin-hakanı ile birlik kurarak diye korktu:

- Belki, Türk Hakanı ona asker verir, yardımda bulunurda dilediği olmaz! Diye ihtiyatlı hareket etti. İlk önce elçi gönderip Türk Hakanı'ndan kız istedi. Onun kızını aldı. Hakana çok nesneler armağan etti. Türk Hakanı ile antlaştılar. Aradan bir yıl geçtikten sonra hakandan asker diledi:

- Heyat'la meliki olan Hoşnuvaz'dan dedemin intikamını alırım! Diye düşündü. Türk hakanı da Nûşirevân'a dilediği kadar asker verdi. Belh şehrinin bir yanından Nûşirevân hâs askerleri ile kendisi yürüdü. Öbür yandan da Türk Hakanının askeri yürüyüş yaptı. Heyat'la meliki kiskaca aldılar. Nûşirevân onu tuttu, öldürdü. Ülkesini, bölgesini

yıktı, harap etti. Malını, hazinelerini yağmaladı. Oradan döndü. Türkistan şehrine, oradan da Mâveraünnehr'den, Ferga'naden yine tahtına geldi.

* * *

Nûşirevân, 48 yıl padişahlık yapıp İran tahtında oturdu. Arap mülkünü Numan Bin el Münzir'e vermişti. Bu Nûman, arap ülkesine padişah olduktan sonra, iki taraftan düşman, belirdi. Biri Doğu, biri Batı yönünden, ikisiyle birlikte uğraştı. İkisini de alt etti, ortadan kaldırdı. Bundan ötürü kendisine **ZÜLKARNEYN** denildi.

Bundan sonra, Numan öldü. Nûşirevân Nûman'ın ölüm haberini alınca. Arap mülkünü, Nûman'ın oğlu **AMR**'a verdi. Bu Amr'ın anasının adı **HİNT**, idi. Cemelil-âkilil-Merer'in oğlu Amr'ın oğlu Haris'in kızıydı. Arap yurdu işte bu Hâris'in hükmü altındaydı. Soyca bu Hint ulu olduğu için bu Amr'ı Hind'e nisbet ederlerdi. Nûmân oğlu Amr demezler. Hind'in oğlu Amr derlerdi. Böylece Anası Hind'e nisbet etmiş olurlardı. Amr da öldükten sonra İran hükümdarı Kısra, Arap yurdunu Numân oğlu Nûman'a verdi. Bu Nûman Amr'ın kardeşidir. Bunca Arap Melikleri üzerine ki İran kısıraları tarafından padişah edilmişti- hepsi Hîre'de bulunurlardı. Musul, Cezire, Şam ikliminin ve Beriyi kimi yerleri, tâ... Bahreyn sınırına varıncaya kadar olan yerler onun elindeydi. Amma Hicaz memleketi-ki Mekke ve Medine'dir, o yönden tââ.. Yemen'e varıncaya kadar kimsenin hükmünde, eĝemenliğinde değildi. Onlara, ne arap Beyleri, ne de Nûşirevân, ne de Bizans Kayseri hükümetteydi. Sonraları o il, bir sebeple Nûşi revân'ın eline geçti. O sebebi de - Allah kısmet ederse, Açıklayacağız. Ve Yemen ülkesi **HİMYER** Melikleri elinden ne sebeple çıkmıştır, ne yolda Habeş'in eline geçmiştir?. Ve Seyf-i ziyezen'den Nûşirevân a nasıl bir sebeple geçmiştir. Nasıl Nûşirevân eĝemenliğinde kalmıştır?. Ve o da yemen ülkesinde nasıl hükmeder olmuştur?. Bütün bunları da inşaallah- açıklarız.

* * *

Şöyle rivayet edilmiştir ki, bundan önce Yemen toprakları Himyer Melikleri'nin elinde bulunuyordu ki onlara **TEBABİA** derler. **TÜBBA** oğullarıdır. O soydan Yemen ülkesine kim padişah olursa on **TÜBBA'** denir. Bütün Hicaz ve Mekke, Medine arap elindeydi.

* * *

Bil ki Mekke'nin adına **TİHAME** denir. Medine'nin adı da **YES-RİB**'dir. İkisinin birlikteki adı Hicaz'dır. Bunların dört yanındaki yerlere de **BADİYE** derler. Bu yerlerde hiç bir ulu padişah yoktu. Hepsî Hire Beylerini ve Nûman'ı ulu sayarlardı. Onları padişah olarak bilirlerdi. Ama hiç kimse Ne Numân'a, ne de başkasına haraç vermezlerdi.

O çağlarda, Mekke'nin ulu kişisi: Peygamberimiz (s.a.v.) in atası **ABDÛL MUTTALİB** idi. Bir de **EVS** ve **HAZREÇ** denilen iki kabile vardı ki Medine'nin ulu kişileri onlardı. Bâdiye'de oturan arapların bir büyüğü de bulunurdu. Her kabilenin bir büyüğü, bir ileri geleni olurdu.

Bütün bu iller-Hicaz olsun, Yemen olsun, Mekke ve Medine olsun- hepsi putlara tapmaktaydılar. Mekke dolaylarında bulunan: Şam, Yemen, Bizans, Hire, Habeş, Acem melikleri, ne hicaz, ne Mekke, ne Medine ile ilgilenmezlerdi. Çünkü buralar, fakir, yoksul yerler idi. Mekke'de ve Medine'de bulunanlar zahmet içinde, yoksullukla yaşarlardı. Halkın kimileri Şam'a ve Habeş'e giderlerdi. Biraz mal götürüp satarlardı. O yerlerden erzak alıp getirirlerdi. Her padişaha:

- Sana baş eğmekteyiz! Derlerdi. Bundan ötürü de önceki ne acem melikleri, ne de Nûşirevân, hiç kimse, onlara saldırıda bulunmamıştı. Nûşirevânın padişahlığından 22 yıl geçmişti ki Abdül Muttalib'in bir oğlu dünyaya geldi. Adına **ABDULLAH** derlerdi. Bizim peygamberimiz (s.a.v.) efendimizin babasıdır.

Abdullah 22 yaşına erişince, Hazret-i Muhammed (s.a.v) onun belinden dünyaya geldi. O zamanlarda Nûşirevân-ı Âdil'in padişahlığından 42 yıl geçmiş bulunuyordu. Hemde o yılın içinde Yemen sultanı **EBREHE** fillerle Kâbenin üzerine yürümüştü ki Kâbeyi yıkmak istemişti. O Yemen ili ile o yönlerin çoğu habeş meliki elindeydi. Bu Yemen ülkesi Hîrelilerden çıkıp Habeşlilerin eline geçmişti. - Bunun da neden ötürü meydana geldiği inşallah ileride zikrolunur- bu olay Nûşirevân zamanından önceydi. Ve acem padişahı Nûşirevân çağında da yemen toprakları Habeşli'lerin elinde bulunuyordu.

YEMEN MELİKİ TÛBBA'A'NIN MEKKE'YE HACCA GİTMESİ VE KÂBEYE ÖRTÜ GİYDİRMESİ

Önce şunu bilelim ki, Yemen ülkesi Himyer Melikleri'nin elinden ne yolda çıkmıştır ve Habeşlilerin eline ne yolda düşmüştür? Hem de o Habeş Meliki'nin Yemen'den Mekke'ye fil götürmesi nasıl olmuştur?..

Bunun sebebi şuydu: Yemen ülkesinde, Himyeri'lerden bir padişah vardı. Adı: Es'ad'dı. Lâkabı da: **Tübba'a Pesin'di**. Bu (En sonraki Tübba'a anlamına gelirdi.) Çünkü, Tübba'a'nın en sonuncusuydu. Bunlardan sonra hiç kimse Yemen'e padişah olmamıştı.

Bu Es'ad, çok asker topladı. Yemenden çıkmaya ve Hicaz'a gelmeye niyetlendi. Hem de sonra Şam'ı, Arabistan'ı, kendi hakimiyetine alıp Irak'a gelmek, Şam, Bizans, Irak padişahlarını kendi buyruğu altına almak ve onlara baş eğdirmek istedi. Nitekim eski **TEBÂBİA'**lara itaat edilirdi.

Bu Es'ad puta tapmaktaydı. O zamanlarda bütün arabistan halkı da puta tapmaktaydı. Ama, Medine dolaylarında bir çok yahudi köyleri bulunuyordu. Onlar Tevrat şeriatı yolundaydılar ve Mûsa (a.s.)'ın dinindeydiler. Onlarda Buhtunnasr'ın zulmünden kaçıp buralara gelmişlerdi. Hicaz'da, Medine'nin çevresinde köyler edinip kalmışlardı. Fedek, Kurayza, Vâdiyül Kurâ, ve Yenbug ve Hayber köylerini hep yahudiler yapmışlardı. Onlar Hazreti Musa'nın dininin yolundaydılar. Onlardan başka hangi kavm varsa hep puta tapıyorlardı. Arap kavmindan hiç kimse Allah'a tapmazdı. Henüz Hazret-i Musâ dininin hükümleri mensûh değildi, yürürlükten kaldırılmış değildi.

* * *

Bu Yemen Padişahı Es'ad kalktı, sayısız askerle Yemenden çıktı ve Hicaz'a geldi. Yolu Mekke şehrine düştü. Oraya uğradı. Mekkenin dağlar arasında, havası kuru, nemi olmayan bir şehir olduğunu gördü. Suyu yoktu, bahçesi yoktu. Burada hiç durmadı. Mekkeyle hiç ilgilenmedi. Doğru Medine'ye geldi. Burasının lâtif ve sevimli bir yer olduğunu gördü. Bağları, bahçeleri ve, hurmaları çoktu. Medine'yi çok be-

ğendi. O çağda Medine'nin emirinin adı, Amr İbni Tabban'dı. Neccar oğullarındandı.

Tübbâ' Hazreç kabilesinden hoşlandı. Oğlunu onlara emir yaptı. Kendisi Şam'a geldi. Tübbâ', Medineden ayrılmıştı ki Medine halkı, el birliği ederek Tübbâ'nın oğlunu öldürdüler. Bu haber Tübbâ'nın kulağına erişti. Yine geri dönmek istedi. Medine'yi yakıp yıkacaktı. Halkını kılıçtan geçirecekti.

* * *

Vakta ki Tübbâ' geri döndü. Yetişebildiği halkı kılıçtan geçirdi. Medine'yede girince kaleyi çepeçevre kuşattı, bekledi. Şehir halkı Hissar kapısını kapadılar. Savaş hazırlığı yaptılar. Bu sırada Tübbâ'nın askerlerinden birisi, bir kişinin hurma bahçesine girmiş, birkaç yemiş koparmak istemişti. Bahçenin sahibi o kişiyi görmüş, başını kesmişti. Tübbâ, bunu haber aldı. Hemen atına bindi. Şehre geldi. savaşı şiddetlendirdi. Akşam olmuş, fakat kale alınmamıştı. Ertesi gün de yine aynı şiddetle saldırdı. Tam bir ay Medine halkı ile savaş yaptı. Şehir yine düşmedi. Şehir halkı her gün akşamlara kadar Yemenli saldırganlarla savaş ederlerdi. Akşam olunca Yemenli askerler yerlerine gelirlerdi. Medine halkı da hisarın kapısını açar, düşman ordusuna, yüklerle hurma götürüp satarlardı. Ve baştaki beylerle güzel güzel konuşurlardı, onlara hurma sunarlardı.

Bu savaşlar, bu gündüz cenkleri tam bir ay sürdü. Tübbâ kaleyi alamadığından ötürü kızdı. Komutanlarını topladı. Konuştu. Dedi ki:

- Bu kadarcık kaleyi alamadığımızın sebebi nedir?

Beyler:

- Biz onlarla nasıl savaşalım? Onlar, bizimle gündüzleri cenk ederler, gece olunca bize konukluk gönderirler! Dediler. Tübbâ da, onlardan bu sözleri işitince öfkesini biraz yendi. Savaşını gevşetti.

* * *

Yahudiler arasında Kurayza oğulları kabilesinde din bilginlerinden iki bilgin kişi vardı. Birisine Kaab, ötekisine de Es'ad denirdi. İki si de kalkıp, Tübbâ'nın katına geldiler. Ona hoş öğütlerde bulundular. Güzel sözler söylediler. En sonra:

- Ey Melik! Dediler. Eğer sen: "Bu şehri yıkayım, harap edeyim!" Dersen yıkamaz, harap edemezsin. Hiç zahmet edip emek çekme! Dediler. Tübbâ:

- Bu sözleri neden ötürü söylersiniz?. Diye sordu. Onlarda:

- Şundan ötürü deriz ki, yüce Allah bu şehrin bekçisidir, muhafızıdır. Kim bu şehri yıkmak istese yüce Allah ona hışmeder, kızar! Dediler. Yemen meliki bu cevabı alınca:

- Niçin? Diye sordu. Onlarda:

- Şunun için dediler, Ahir zamanda bir peyamber gelecektir ki onun adı MUHAMMED'dir Kureyş tâifesi o kişiyi Mekken'den çıkarıldığında, o da gelecek, bu Medine şehrinde vatan kuracaktır. O peygamber sağ olduğu müddetçe, bu şehirde kalacaktır. Öldükten sonra da kabri ve türbesi bu şehirde olacaktır. İşte bundan ötürü Hak Teâlâ hazretleri O'nun hürmetine bu şehri saklar. Bunu biz T'evrat'ta böyle bulmuşuzdur! Dediler. Yemenli Tübbâ:

- T'evrat nedir? Diye sordu Yahudiler de:

- O, yüce Allah'ın kitabıdır ki, Mûsâ'ya gökten indirilmiştir! dediler? Ve Hazret-i Mûsâyı ona vâfetteler. Dininin hükümlerini ve onun şeriatini anlattılar. Bu hükümdara, Hazret-i Mûsâ'nın şeriatı hoş geldi. Puta tapmaktan vaz geçti. Hazret-i Mûsâ'nın şeriatini beğenip Yahudilerin dinine girdi. Bütün ordusunun askerini de Mûsâ dinine döndürdü. Sonra o iki Yahudi bilginini yanına aldı, Yemen'e götürdü. O ili de Mûsâ (a.s.)'ın dinine döndürmelerini söyledi. Sonra onlara armağanlar ihsan eyledi. Önce de onlara dedi ki:

- Uzun zamandan beridir ki bu ilde bulunuyorsunuz! Bu Medine halkının puta taptığını biliyordunuz. Niçin onları dininize çağırıyor-sunuz ki, o batıl dinden vaz geçsinler.

Medineli Yahudiler de:

- Biz kitaplarımızda şöyle okumuşuz ki O Ahir Zaman peygambere ki, adı Muhammed'dir. Bu şehrin halkını O dine dâvet edecektir. Onun dinini kabul edip Allah'ın Birliğini tastik edeceklerdir! Dediler.

Sonra, Tübbâ oradan göçtü. Yemene gitti. Yolda, Mekke şehrine yaklaşıncâ Hüzeyloğulları araplarından bir kaç kişi Tübbâ'ya öldürmek istediler. Ona:

- Ey Melik! Dediler. Gördüğün bu Mekke şehrinde define ve hazine vardır. Bu kadar mal almak yeğ değil midir?..

Tübbâ, bu sözleri işitince o hazine ve defineye tamah eyledi. Araplar onun Mekkeyi alamayacağını bilmekteydi. Maksatları, onun öldürülmesi ve mallarını yağme etmektir. Tübbâa, bu düşüncesini bilgilerine söyledi. Onlarda:

- Ey Melik! Dediler. Bu arapların dileği seni Hak Teâlâ'ya helâk ettirmek, öldürtmektir. Çünkü burası Allah Teâlâ'nın evidir. Hiç bir kişiyi bunun üzerine yürütmez. O evi yıkmayı dileyenleri helâkeyler, ortadan kaldırır.

Sonra da şu öğütte bulundular:

- Yapılacak tek iş, bu evi ziyaret etmek, tavaf kılmaktır. Bunun için başını tıraş et. Hayır ve ihsanlarda bulun ve kurbanlar kes.

Tübbâ, o Hüzeyl kabilesinden olanları yakalattı. Ellerini ve ayaklarını kesti. Sonra askeri ile Mekke şehrine girdi. Kâbeyi tavâf eyledi. Kâbede ne kadar putlar varsa çıkarttı. Beytullah'ı temizletti, bakıldı. Ondan önce Kâbeye hiç kimse örtü örtmemişti. İlk örtüyü Kâbeye Tübbâ giydirdi.

Sonra Mekkeden çıktı. Yemen'in yolunu tuttu. Oraya gelince Yemen halkı Tübbâ'nın Yahudi dinine girdiğini duyunca elbirliği ettiler. Ona:

- Sen babanın, atanın, dedelerinin dinini unuttun. Başka dine döndün! Biz seni istemeyiz, kabul etmeyiz. Bir başka kişiyi padişah yaparız! Dediler. Tübbâ, Yemenli askerler birlik olurlarsa onlarla başa çıkılamayacağına akıl kestirdi. Ama Yemen ülkesinde, San'a şehrinde bir mağara vardı ki dibinden bir ateş fışkırırdı. Bir mağaranın içiydi burası. Bu ateş, hakkı batıldan seçerdi. O da şöyle olurdu. İki kişi biri biriyle davalı olsa, ikisi de o dağın eteğine gelirlerdi. O mağaranın ağzına gider, oturlardı. O Mağara'nın içinden mazlum ve hak sahibi olan kişiye hiç o ateş dokunmazdı. Ama zâlim ve yalancı olanı o ateş hemen yakardı. Sonra o ateş yine o mağaranın içine girer, belirsiz olurdu. Nereye gittiğini de kimse bilmezdi.

Tübbâ, o halka:

- Ben Yahudi dinini Hak dinidir diye kabul ettim. Benim sözüm şudur ki sizin dininiz batıldır. Eğer dininiz Hak dini ise gelin, siz put-

larnızı alim ve bu din bilginleriniz de kitaplarınızı alsınlar. O mağara nın kapısına varın. O ateş sizi yakmazsa ben sizin dininize girerim. Eğer Yahudilerin dini Hakdini ise ateş çıkınca putlarınızı yakarsa siz de o zaman bu dine girermisiniz? Diye sordu. Yemen'liler de:

- Gireriz! Dediler, rızâ gösterdiler. Tübbâ da bu sözleşmeyi din bilginlerine bildirdi. Onlar da:

- Yerindedir! İyi olur! Dediler.

O halk putlarını alıp izzet ve ikram ile mağaranın kapısına geldiler. Oturdular. Tübbâ, askeri ile bir yanda durdu. Hepsî:

- Hâl ne olacak acaba? Diye mağaranın kapısını gözetlediler. Putatapanlar el açarak putlarına yalvardılar. O din bilginleriyse doğru inançları ile Mûsâ (a.s.)a inen Tevrat'ı okurlardı. Ansızın mağaranın içinden büyük bir ateş yalazı çıktı ki, kimse öyle ulu bir ateşin çıktığını görmemişti. Öyle ki o ateşin yalını ve dumanı o bölgeyi kapladı. O mağara kapısındaki putlarla ona secde edenleri ve o iki bilgini koynunun içine aldı. Sabahtan öğleye kadar yandı. Kimse, olayın nasıl sonuçlandığını bilemedi.

* * *

Vakta ki öğle vakti oldu. Ateş çekildi. Yine mağaraya girdi. Ve gözden belirsiz oldu. Ama sonra gördüler ki o ateş, bütün putları ve o putların hizmetçilerini kapkara yakmıştı, kül etmişti. O din bilginlerine ise zerrece dokunmamıştı. Kitapları koltuklarında sağ, esen dumanların içinden çıkıp gelmişlerdi. Bu hali olduğu gibi gören Yemen halkı da dinlerinin bâtil din olduğunu bilip anladılar. Putlara tapmaktan vaz geçtiler. Ve Yahudi'lerin dinine girdiler. Tevrat'ın hükümlerini kabul ettiler.

* * *

Fakat o ilde çok saygı duyulan bir puthâne vardı. Bir kişinin bir dileği olduğu zaman oraya giderdi. Orada büyük bir put vardı. Herkes dileğini o puta bildirirdi. Putun içinden bir ses gelirdi:

- Dileğini yerine getirdim, onu kabul ettim! Derdi. Eğer o kişinin haceti kabul edilmemişse ona göre cevap verirdi.

Tübbâ, bu hali o bilginlere söyledi. Onlar da:

- O ses veren, cevap veren şeytandır ki, bu halkı azdırır, kafir eyler! Ama ey Melik, gerekiyorsa biz oraya varalım, o cevabın, gelip gelmeyeceğini gör! Dediler.

O zaman, Tübbâ ve Yemen halkının çokları, birlik oldular, o put-hanenin kapısına geldiler. O din bilginleri de kapının karşısına geçip oturdular. Tevrât'ı okudular. Tevrat bir parça okunmuştu ki ansızın bir kara köpek puthaneden çıktı. Bir, iki kez uludu. Hemen yerin içine battı. Göze görünmez oldu.

Tübbâ ve Yemen halkı yürüyüp o puthaneyi yıktılar. Bu tübbâ ki son tübbâ'ydı. Adı Es'ad'dır. Ve lâkabı Ebû Kerp'ti. Ölünceye kadar Mûsâ dininde kendi. O dinini bırakmadı. Bundan ötürü ona Tüba'a-ı pesin (Son tüba'a) derler di.

Yemen ülkesine bundan sonra Himyeri'lerden hiç kimse onun gibi padişah olmadı. Çocukları az vakit padişahlık ettiler. Ama çok yaşamadılar. Tezce ölüp gittiler. Onların da vaziyetlerini, inşaallah, açıkla-rız.

Bundan önce de yeri gelince söylemiştik:

- Bu Tübbâ'nın üç oğlu vardı. Birine: Hassan, birine Amr, birine de Zer'a derlerdi. Tübbâ öldüğü zaman bunlar padişahlığa fayda ver-mediler. Lahmaoğulları kabilesinden bir kişi baş kaldırdı. Adı: Rebia bin Nadr-il Lahmi'ydi. Yemen iline hakim oldu ve padişahlığını ilan etti. Yahudi dinini tutmuştu. Bir gece bir rüya gördü. Zamanında gaip-ten haber veren iki kahin vardı. Dünyada ne olup, ne bittiğini bilirler-di. Birisine SATİH, birisine de ŞAKK derlerdi.

Satih, Çark-ı felek biçiminde bir köşk yaptırmıştı. Herneyi gör-mek dilese orada görebilirdi. Şakk, etsiz kürek kemiğine bakardı. Sonra söyler cevap verirdi. Nadril Lahmi oğlu Rebi'a, gördüğü rüyası-nı bunlara anlattı. Bunlar da ona gelecekten haber verdiler:

- Bu ülke senin elinden çıkacak, Habeşli'lerin eline geçecektir! Dediler.

NADR OĞLU REBİA TAHTA NASIL OTURMUŞTU?

Rivayetçi derki:

- Nadr oğlu Rebia padişahlık tahtına Tevrat şeriatı yolunda oturdu. Tübba'nın oğulları onun yanındaydı. Bu Rebia'nın da oğulları vardı.

Rebia, padişahlığının beşinci yılında iken ansızın bir gece bir rüya gördü. Korktu. Bu korku ile gördüğü rüyayı unuttu. Ülkesinde ne kadar usta, bilgili rüya tabircileri, yorumcuları. Varsa onların yanına getirilmesini istedi:

- Ey padişahımız! Bu ilde, belki Şak ve Satih'tan daha usta kahin ya da rüya yorumcusu yoktur! Onları çağırtınız! Dediler. Bunun üzerine Rebia adam gönderdi, bu iki kişiyi de getirtti. Önce Satih gedi. Rebia ona şöyle dedi:

- Ey Satih! Sen ise şimdiki zamanın. Ben bir düş gördüm. O gördüğüm düşten bana haber ver. Neye işarettir?... Sırlarını bana bildir.

Satih de:

- Ey Melik! Dedi. Senin bahtını karanlık gördüm. O karanlığın içinden bir kara kömür çıktı. Aydınlığa düştü. Sonra o kömür ateş (od) oldu. Yemen ülkesine yayıldı. Heryeri yaktı kul etti.

O zaman Rebia:

- Evet doğru söyledin. Rüneyı böyle gördüm! Dedi. Ama bu neye işarettir?

Satih de:

- Habeş diyarından bir padişah gelecektir. Bu yemen ülkesini alacaktır. Ve bu Yahudi dinini ve şeriatını ortadan kaldıracaktır! Dedi. Artık bu memlekete Habeş'liler, o kara insanlar egemen olacaklar, söz geçireceklerdir! Dedi.

Satih de:

- Peki!. Ondan sonra durum acaba nedir? Diye sordu. O da:

- Arap'tan bir kişi gelecektir! Gelenin adı Seyf Bin Zi Yezenidir. Bu ili, Habeşlilerin elinden alacaktır. Yemen ilini baştan başa tutacak-

tır? En sonunda da Seyf Bin Zî Yezeni Araplar öldürecektir. Daha sonra arap kavmindan, bir peygamber gelecektir. Yeni din, yeni şariat getirecektir. Bu halk onun dinine girecektir. O peygamberin şeriatı ba-ki kalacaktır, başka türlü şariat olmayacaktır! Dedi.

Rebia öbür rüya tabircisini getirtti. Ona da gizlice sorular sordu. Satih ne cevaplar verdi ise o da yanı şeyleri söyledi. Sözlerinde ne art-ık, ne eksik vardı.

Rebia bu tabirden korktu. oğullarını, yakınlarını Yemen'den Hi-re'ye gönderdi. Hemen acem padişahına da bir mektup yazdı. O za-man acem meliki henüz Şâpûr'du.

Kimileri der ki:

Bu olay, Şapur'dan ve onun babası Erdeşir'den önceydi.

- Bu o rebiadır ki onun hikayesi daha önce anlatılmıştı. Amr İbni Darb'ı, Cizeymetil Ebraş öldürünce sonra onun kızı ZEBÂ cüzeymeyi hile ile öldürmüştü. Bu hikayeler daha önceleri anlatılmıştı. Bu Hire beylerinden Yemen iklimine her kim padişah oldu ise, işte bu amr ib-ni adiyogullarından idi ki Nadr oğlu Rebia'nın soyundandır. Ve Lâim kabilesindendir.

Rivayetçi der ki:

- Rebia bundan sonra, birkaç yıl daha sağ kaldı. Sonunda öldü. Yanında oğullarından kimse bulunmadı. Çünkü, o güir rüyanın korku-su ile onları Hîre'ye yollamıştı. Yemen halkı da rebioğullarından kim-seyi bulamayınca Es'ad oğlu Tübânın oğullarından-ki Hassan ve Amr ve Zera'dır-onları getirdiler. Bu büyükleri Hassan'ı padişah yap-tılar. Kardeşi Amr da onu öldürüp yerine padişah oldu.

MELİK TÜBBA ESAD-I EBİ KERB'İN OĞLU HASSAN'IN KISSASI

Rivayetçi der ki:

Hassan, Yemen tahtına geçince ona küçük Tübbâ dediler. Beş yıl padişahlıkta kaldı. Sonra küçük kardeşi. Zer'a'yı Yemen'de bıraktı. Kendisi asker çekip kardeşi Amr ile birlikte Hicaza ve Şam'a geldi.

Bu Hassan'ın Şam'a gitmesini Yemen'liler istemediler. Kardeşi Amr'ı bir kenara çektiler:

Hassan'ı öldür. Seni padişahlık tahtına oturtalım! Dediler. Sonra yine Yemen'e gidelim! Dediler.

Onların sözlerine kanan Amr, Hassan'ı öldürüp yerine padişah oldu. Dönüp Yemen'e geldiler. Amr pek gençti. Kalbine aşk doldu. Olur-olmaz düşüncelere düştü. Uykusuz gecelere başladı. Ne kadar hekimler varsa hiç birisinin yararı olmadı. En sonunda o iki yahudiye getirtti. Halini onlara anlattı.

Onlar da:

- Bu hal sana Hak tarafından bir ukubettir ki ortaya çıkmıştır. Çünkü sen el sözüyle suçsuz kardeşini öldürdün. Ona zulüm eyledin. Bunlar, o zulmünün cezasıdır! Dediler.

Amr, o zaman, o:

- Kardeşini öldür! Diyenleri getirtti. Hepsini öldürttü. Böyle yapmakla derdine çare bulunacağını sandı. En sonunda gönül hastalığından öldü. Kardeşi Zer'a küçük olduğundan padişahlığa lâıyk görülmedi.

YEMEN'DE HANİA'NIN PADİŞAH OLMASI

Tarih rivayetçisi der ki:

Zer'a küçüklüğünden ötürü padişah olamayınca, HANİA adında asılsız, soysuz bir kişi vardı, başkaldırdı. Yemen ilini tuttu. Padişah oldu. Halka zulüm ve cefa etmeğe başladı. Ulu kişilere saygı duymadı. Din bilginlerine rağbet göstermedi. Hiç kimsenin sözünü dinlemez oldu. Eski Lût kavminin adetini örnek aldı. Güzel yüzlü bir oğlana canını verirdi. Her nerede bir güzel oğlan bulunduğunu işitse, onu muhakkak sarayına getirtirdi. Her ne Muradı varsa ona ererdi.

- Bu çocuk, ulu kişi oğludur! Demezdi. Ona kötülük ederdi. On-
dan sonra bir başkasını getirirlerdi. Hem de ayrıca her evlenen kızı ilk önce kendisine getirirlerdi. O, kızı görmeyince erkeğine vermezlerdi. Sarayında da bir pencere yaptırmıştı, o pencerenin karşısında nöbetçiler dururdu. Birde nakışlarla süslenmiş ev yaptırmıştı. O evin içinde oturmaktaydı. Ne zaman bir oğlan veya kız istese pencereden başını çıkartırdı. Elinde bir misvak tutardı. Onu ağzına sokardı. Dışarıdaki

nöbetçiler onun ne istediğini anlardı. Yanlarında güzel oğlanlar hazır dururdu. Birisini o pencereden içeri uzatırlardı. Oğlan içeriye girince o açık pencereye kapatırdı. İşini tamamladıktan sonra pencereyi açardı. Oğlan da çıkar, giderdi.

Halk bu adamın bu kötü, kabih durumundan dolayı acze düşmüşlerdi. Hassan'ın, küçüklüğünden ötürü padişahlığa layık görülmeyen kardeşi Zer'a çok güzeldi. Öyleki o memlekette ondan güzel oğlan yoktu. Onu, bu Hania haininden kaçırmışlar, gizlemişlerdi. Bir gün onun da güzelliğini Hania'ya anlattılar:

- Bu zamanda gökkubbesi altında ondan güzeli yoktur! Dediler. Hania da adam gönderdi, Zer'a'yı çağırttı.

ESAD EBİ KERB'İN OĞLU ZER'A'YA HABER İLETİLMESİ

Hania'nın Zer'a'yı istemesi haberi kendisine erişince çocuk neden ötürü çağrıldığını bildi. Elbisesinin yeninde bir hançer sakladı. Ama bunu hiç kimse bilmedi. Onu aldılar. O nöbetçilerin yanına iletiler. Yol gösterdiler. Hania'nın yanına girdi. Hania, adeti üzere, pencereyi kapadı. Zer'a'yı görünce tahammülü kalmadı. Çocuğa el uzattı. Zer'a:

- Ey Melik! Bana bu fesadı, kerem eyle yapma! Dedi. Padişah oğullarının içinde rezil ve rüzvay eyleme! Sen ki padişahsın, elin neye ermez ki!. Emret, sana başka bir oğlan getirsinler! Sen de bilirsin ki ben bir şehzadeyim. Babam, dedem ve kardeşlerim bu ile padişah oldular. Oysa, şimdiki halde bile padişahlık benim hakkımdır. Bu hak bende iken bile, ben padişahlıktan vaz geçtim. Babamın ülkesini sana bağışladım. Dünyadan el çektim. SEN DE BEN DEN EL ÇEK! Dedi.

Zer'a, işin haddini aştığını görünce, hain Hania'nın yanına gider gibi yaptı. Elindeki hançeri Hania'nın karnına soktu. Hania ah ederek yere yuvarlanınca oda onun üstüne atıldı. Ağzını kapatıp sesini çıkartmadan birkaç hançer daha sapladı. Onu öldürdü. Sonra hançeri gizledi. Pencereyi açıp çıktı. Nöbetçiler onu Hania gönderdi zannettiler. Zer'a'ya yol verdiler. O da çıkıp gitti.

Az sonra nöbetçilerden birisi içeri girdi Hania'yı ölmüş, buldu. Feryat etti. Bütün ülke Hania'nın öldüğünü duydu. Sevindiler.

Zer'a'yı buldular. Onu tahta oturtup padişah yaptılar. Himyeri'ler so yundan yalnız bu Zer'a kalmıştı. Memleketin çoğunluğu Yahudi dinindeydi. O çağda Necranoğulları ilinde Yûsuf adında bir bey vardı. İsâ dinindendi. Yahudileri hiç sevmezdi. Bu Yûsuf baş kaldırdı. Padişahlığı murat eyledi. Çevresindeki halk puta tapardı. Yûsuf, adında bir bey vardı. İsâ dinindendi. Yahudileri hiç sevmezdi. Bu Yûsuf kendi topluluğu ile Hristiyan dini üzerindeydi. İncilin şeriatine uyardı. Her nerede bir Yahudi bulsa onu İsâ dinine çağırırdı. Eğer İsâ dinine uymazsa onu bir yere gömdürtür, öldürtürdü. Ku'ran'da da zikredilen Udud Ashabı olayı o zamanda vukua gelmiştir.

Bu olayın, o zamandaki arapların Hristiyan dinine girdiklerinde acaip bir hikayesi vardır. İnşallah anlatılacaktır.

NECRAN EHLİNİN SERÜVENİ

Keymûn:

- Bu Necran ehli Nasârâ dinine girdiklerinin sebebi şudur: Onlar, sa'lebe oğulları'ndan bir arap bölüğüdür. Necran'da bir hurma ağacı bulunmaktaydı. O halkın hepsi bu hurma ağacına taparlardı. Yılda bir günleri vardı ki o gün gelince, o ilde ne kadar kişi varsa o hurma ağacının altında toplanırlardı. Çepeçevre otururlar, kurban keserler, duâ ve yakarışlarda bulunurlardı.

O ağaçta bir dev onlarla konuşmalar yapar, her kişinin muradı ne ise ona göre cevap verirdi. O günlerde Şam ilinden bir kişi orada bulunuyordu Havarilerin oğullarından biriydi. Adına Kaymun derlerdi. Bir sebeple arap ülkesine düşmüştü. Bu ülkenin halkı da başta puta tapmakta olduğundan Kaymun da kendi İsa dinini gizleyip dururdu. Çünkü kendisinin İsa dininden olduğunu halk bilirse, belki de, öldürürlerdi. Bundan ötürü, onların arasında dinini gizli tutardı. Bir yerde çok oturmaz, köyden köye, şehirden şehire gezerdi. Rençberlik yapar, emeğiyle yer, içer, halini kimseye bildirmezdi. Gündüzleri, halkın içinde işini yapar, gece ise تنها bir yerde sabaha kadar ibadet ederdi. Eğer halinden biraz sezilir gibi olsa, oradan başka bir yere kaçardı. Bundan ötürü, o, bütün yarımadayı, Musul sınırını, Irak yakınlarının bir çok yerlerini dolaştı, gördü.

Kaymûn bir gece bir kişinin evinde konuk olmuştu. Kaymûn o eve girdi. Her zaman olduğu gibi ibadet ile vaktini geçirmeğe başladı. Gece yarısı geçmişti ki ev sahibinin hatırına bir fikir geldi:

- Bu konuk تنها bir yer istemişti. Acaba ne var? Ne ola?. Gizlice varayım, neyliyor?. Dedi. Kaymûn'un girdiği odanın bir deliğinden içeri baktı. Bir de ne görsün. Odanın içerisi nûr ile dolmuş. Birçok mumun yakılmış olduğunu sandı. Dört yana baktı. Mum filan, hiçbir şeyden eser yoktur. Yalnız Kaymûn ibadet edip durmaktaydı. Evin sahibi şaşırıldı. Kendisini bildirmeden yine yerine geldi. Sabah olunca Kaymûn'u yaina çağırdı:

- Dün gece seni gördüm. İbadet edip bir şey okuyordun. Evin içinin mumla aydınlatılmış sandım. Ya da gündüz olmuştu! dedi.

Kaymûn:

- Ben, dedi, Meryem'in oğlu İsâ dinindenim. Yüce Allah'a taparım.

Evsahibi:

- Ey Kaymûn! Senin dinin, bizim dinimizden daha mı üstündür? Diye sordu? Kaymûn da:

- Sizin dininiz batıldır! Tapmış olduğunuz o putlar ise hiç bir şey değildir. O Tanrı dediğiniz hurma ağacı ise yanlışlığın ta kendisidir. O hurma ağacından gelen yüksek sesler şeytan cin sesleridir. Sizi azdırmak için söylenir! Dedi.

* * *

Evin sahibi, Kaymun'dan bu sözü işitince dışarı çıktı. Bu hali şehir halkına bildirdi. Halk ta bölük bölük Kaymûn'u görmeğe geldiler. Kaymûn hiç korkmadı, hiç üşenmedi. İsâ dinini onlara bildirdi. Onlara:

- Eğer isterseniz Yüce Allah'tan dileyeyim, o. Tanrı dediğiniz ağacı koparsın, dibinden yere yıksın. Onun ilah olmadığını sizde biliniz! Dedi.

Halk ta:

- Bunu yapmağa gücün yeterse senin dinini kabul ederiz! Dediler. O zaman Kaymun da o hurma ağacının dibine vardı. Yüce Allah'a duâ

etti. İncili okudu. Hak Teâlâ da Cebrâîl (a.s.)a emir buyurdu. Dibinden yıktı. O Negrân'lı halkta Kaymun'a iman getirdiler. Putlarını baltaladılar, onları kırdılar. Halkın çoğu da İsmâ dinine girdiler. Kaymun orada yerleşti. Bir okul açtı. O halkın çocuklarına İncil öğretmeğe başladı.

Negrân'da ulu bir kişi vardı. Adına Tamer denirdi. Onun bir oğlu vardı. Kaymun onun adını:

- Abdullah (Allah'ın kulu) koydu. Bu Tamer oğlu Abdullah, Kaymun'un eğitimi altında büyüdü. Çok zamanlar, Kaymûn'un öğrencisi oldu. İncil'i baştan başa okudu. Artık o çocuk, Kaymun'un oğlu gibi olmuştu. Kaymûn, İncilden yüce Allah'ın yüce isimlerinden bir AD bulmuştu ki her ne dilek dilese o şefaatçi gösterse, dileği, muradı kabul edilirdi. Bir hastanın üzerine okuyup üflese o adın hürmetine o hasta iyi olurdu. Çünkü o isim (İsm-i Azam) idi. Öğrenci Abdullah ta Kaymun'a, her zaman, yalvarır:

- O İsm-i Azam'ı bana öğret: Kaymun ise:

- Şimdi sen çocuksun! O adı sana öğretirsem belki tahammül edemezsin. Helâk olursun, ölü, gidersin! Der, İsm-i Azam'ı çocuğa öğretmezdi.

Çocuk Abdullah ta Kaymun'dan umudunu kesince İncil'i taradı. Ne kadar yüce Allah'ın adı varsa hepsini toplayıp bir araya yazdı. Sonra Kaymun'a:

- Ey üstad! Dedi. O ad ki yüce Allah'ın İsm-i Azamı'dır, onun alâmeti nedir? Diye sordu. Kaymûn da:

- Onun alâmeti şudur ki İsm-i Âzam bir şeye yazılsa, o şey ateşe tutulsa yanmaz! Dedi.

* * *

Tameroğlu Abdullah ta o topladığı adların her birisini bir parça ağaca yazdı. Sonra ateşe attı. Yazdıklarının hepsi yandı. Ama bir tanesi yanmadı. Çocuk o zaman Kaymûn'un okuduğu adın o olduğunu anladı. Kaymûn ona:

- Madem ki o adı bildin, sakın kimseye öğretme. Hemde kötü iş için onu okuma. Yoksa çabucak helak olursun!. Dedi. Kaymûn, birkaç

gün sonra da Ahirete göçtü. Abdullah ta onun yerine geçti. Daima o İSM-İ ÂZAM'I okurdu. Hak Teâlâ da o duâ bereketiyle hasta olanlara şifâ verirdi. Ve her zorluğu kolaylaştırırdı.

* * *

Bundan dolayı da Negrân halkı Nasârâ dinini kabul etti. Ona sıkı sarıldı. İncil hükümlerine râğbeti arturdılar. Negrân halkı hiristiyan dininden başka dini tanımaz oldular. Eğer aralarına hiristiyan olmayan bir kişi gelse, onu, hem kendi dinlerine uydururlardı. Yahut da o kişiyi öldürürlerdi.

* * *

Fakat, Yemen Yahudileri arasında ulu bir yahudi vardı. Tesâdüfen iki oğlu ile Negrân şehrine geldi. Negrân'lılar onu ve iki oğlunu tutup:

- Tez, İsa dinine dönün!. Yoksa seni de, çocuklarını da öldürürüz! Dediler. Çocuklar kabul etmeyince onları öldürdüler. Babaları korktu. Hiristiyan oldu. Necran'da ne işi varsa yaptı. Oradan Yemen'e döndü. Yemenden Müsevi dinini tazeledi. Necran'lıların kendisine ettikleri işi ve başına gelenleri Yemenlilere anlattı. Bu yahudinin adı Yûsûf-ı Zînuvas idi. Yahudilerin sayılı kişilerinden idi. Yahudilerin çoğu onun sözünden dışarı çıkmazlardı. Hemen yahudileri topladı. Silâhlândılar, Necran iline saldırdılar.

Kimileri:

- Bu Yûsûf-ı Zînuvas, Yemen padişahı Zer'a'dır ki, Zînuvas, lâkabıdır! Demişlerdir.

* * *

O yahudi, işte bu Zînuvâs'ın huzuruna çıktı. Negrân ilinin halini bildirdi. İki oğlunun ne yolda öldürüldüğünü haber verdi. Yemen Beyi kızdı. Hışmetti:

- Tervât'a, Mûsa dinine ant olsun ki ordu toplayıp Negrân'a gideceğim, orada ne kadar kilise varsa yıkacağım, orda ne kadar İsevi varsa bunlardan Mûsâ dinine girenleri bırakacağım, girmeyenleri öldüreceğim! Ateşlerde yakacağım! Dedi. Sonra 50.000 kişi ile Yemen'den çıktı. Negrân'a geldi. Çukurlar kazdı, içinde ateşler yaktı. Sonra Necran halkını topladı.. Yahudi dininden olanları sağ bıraktı, olmayanları

ateşe attı. Bunlar Yüce Allah'ın Kur'anda andığı Ashab-ı Uhdud'dur ve onlara lânet buyurmuştur. Onlar, Melik Zînuvas ve Yemen'li lerdir.

O hendeğin adına Uhdûd derler. Kuranın içinde Hak Teâlâ şöyle buyurur:

"Lânet, o Uhdud ashabı üzerine olsun ki, hendekler kazdılar, içinde ateş yaktilar" (Buruç: 4-5)

"O zaman azgın kâfirler, ateşin çevresinde otururlar, ateşe atılanları seyrededilerdi" (Buruç: 6)

UHDÛD ASHABININ HİKAYESİ

Tarih rivayetçisi der ki:

- İşte Uhdut Ashabının hikayesi böyledir. O Zînuvâs-ki Necran'a kast eylemişti- 50.000 erle Necrân'a geldi. Hiristiyanların kiliselerini yıktı, haçlarını kırdı. Ateşte yaktı. Her Nasrânî'yi bulunca, yahudi dine çağırdı. Kabul etmeyen ordaki bir yalçın dağdan aşağı attı. Tâmerin oğlu Abdullah'ı da yakaladılar. Zînuvas emretti. Onu da dağdan aşağı attılar. Abdullah, ayakları üzerine düştü. Kendisinin bir kılına bile ziyan gelmedi. Zînuvas'ı dine çağırdı:

- İncil hükmüne iman getir! Dedi. Zînuvas kızdı. Abdullah'ın başına bir koca ağaç dalıyla vurdu. Abdullah, elini başına götürdü ve can verdi. Sonra Zînuvas:

- "Bir hendek kazılmasını" emir buyurdu. Hendeğin içini ateşle doldurdular. 20.000 kişiyi bahane ile o ateşte yaktilar. Öyleki Necran'da kimse kalmadı. Onların evlerini ve kiliselerini yaktilar. Sonra göçüp Yemen'e dönüp geldi.

Haberde bildirilmiştir ki:

- Hattab oğlu Ömer (Allah ondan razı olsun)ın zamanındaki kâfirler üzerine haraç konulmuştu. Necrânlı'lar'a konulan haraç, öteki taifeler üstüne konulan haracın iki misli kadardı. Aşağıdadır.

Günlerden bir gündü. Onlardan haraç toplamak için bir memur yolladı. O memur, Necrân halkından haraç toplamaktaydı. Bir kişi çift sürerken, vücudu dağılmamış, bir cenaze buldu. Bu kadar zamandan beri ölmüş, tam gövdesi sağlam ve canlı gibiydi. Bir kılına bile ziyan

gelmemiştir. Elini başının üzerine tutmuş, yatmaktaydı. Hemen iki elini oynattılar, elinin altında bir yarası vardı. Oradan kan akıyordu. Elini bırakınca kanı dinmekteydi. Bu hale, halk, şaşırıp kaldı. O vergi memuru mektup yazıp Ömer(r.a.) hazretlerine bildirdi. Hz. Ömer de ona mektup yazarak şöyle dedi:

- O kişi, Yemen padişahı Zînuvas'ın şehit ettiği Abdullah bin Tâmer'dir. O kan Zînuvâs'ın açtığı yaradan akmaktadır: Kıyamet'te de o hal ile haşrolunacaktır. Onu o yerde gömdür. Üzerine de bir nişan koy!

O yetkili de öyle yaptı. Bulunduğu yerde onu gömdü. Mezarının üstüne bir nişan koydu.

Zînuvas ta o halkı kırınca yine Yemen'e gelmişti.

YEMEN MELİKİNİN HABEŞ İLİNE GİTMESİNİN SEBEBİ

Tarih rivayetçisi derki:

- Yemen Meliki Himyerilerin elinden çıkıp Habeşli'lerin eline geçmesinin neden ileri geldiği şundandır.

Zînuvas, Necrân'dan dönüp Yemen'e gelince, Necranlı Nasaradan Taus Begalyan adındaki ulu kişi atına binip kaçmıştı. Bu Ta.us'un has kan bir atı vardı. Atın adı da Begalyan'dı. Zînuvas gittikten sonra bu Taus Begalyan, yine Atına binip geldi. Necran'lıların kaçıp kurtulanları ve gizlenip bulunmayanları toplandılar, bir araya geldiler. Taus:

- Siz bu kiliseleri yapmakla uğraşın. Ben de bu intikamı Zîvunas'tan alayım! Dedi. Çünkü artık sabrım, kararım kalmadı.

Hemen atı Begalyan'a bindi. Bizans kayserine doğru gitti. Çünkü Kayser de hiristiyandı. Ateş'te yakılmış bir İncil kitabını aldı, yanında götürdü. Kayser'in önüne çıktı. O zamanlar acem padişahı Nûşîrevân'dı. O ateşe tapmaktaydı. Mecusi dinindendi. O da Yemen Meliki Zînuvas'ın Necran halkını kırıp ateşte yaktığını işitmişti.

Taus Begalyan, Kayser'e varınca, ona, Necran ilinde olan olayı söyledi. O yanık İncil'i gösterdi. Kayser yanmış olan İncil'i görünce, ağladı:

- Ne olaydı Zînuvas, Yemen'e dönmeden bana gelseydin de ona haddini bildirseydim, hiristiyan dininin intikamını, öcünü ondan al saydım. Şimdi, neyliyeim ki o yine Yemen'e dönmüştür, buradan Yemen ıraktır. Çölden geçilmesi, Şam'a Hicaz'a varılması da hayli güçtür. Ama Habeş sultanı bizim dinimizdendir. Bütün ülkesi Hiristiyanıdır. Hem de onun memleketi, Yemen İli'ne yakındır. Ona bir mektup yazayım! Sana adam, asker versin. Din yoluna gayret göstereyin. Hiristiyan dininin intikamını o Zînuvas'tan alalım! Dedi.

Kayser, Habeş sultanına bir mektup yazdı. Çok hüznü haberler bildirdi ve yanık İncil'i birlikte gönderdi. Tavs'ı bağlayan, İncili, Kayserin mektubu ile birlikte melik Necâşî'nin katına vardı. Habeş Meliki, bu hali bilince tacını başından attı, yerlere çarptı. Zarı zarı ağladı. Habeşliler bütün ayağa kalktılar. Gözyaşları döküp ağlaştılar. Sonra:

- Yemen iline gidelim! Yemen padişahı ile uğraşalım savaş yapalım. Onlar Necran'a ne ettiyse, biz de ondan beterini yapalım! Dediler.

Böylece Habeş meliki asker topladı. 70.000 seçkin, yiğit eri deftere yazdırdı. Tertipli, düzenli bir hazırlıkla onları yola çıkardı. **ERBAT** adında büyük bir beyi vardı. Onu orduya baş komutan yaptı. Yemen'e gönderdi.

Bir nice durağı geçtikten sonra denizin kıyısına vardılar. Aden ve Hadramut şehirlerine erişip konakladılar.

Beri yandan Zînuvas şöyle bir haber aldı:

- Habeş sultanı, işte yer gök almaz askerle yetişti!

Zînuvas, hemen ulu Beylerini katına topladı:

- Bu Habeş ordusu çokluk askerdir. Biz onlarla karşılaşp savaş yapamayız: Onları ancak hileyle yenebiliriz. Herbiriniz yerli yerinizde kalınız. Askerinizi hazır ediniz. Ben, onun askerini bağıttayım. Hile edip her şehre göndereyim. Vaktaki onlar herbirinize yetişince, fırsat vermeyiniz, yanınıza varanları diri bırakmayınız. Dedî. Beyleri yerli yerine yolladı. Kendisi de birkaç bin erle San'a şehrinde kaldı. 100.000 kilit hazırlanmasına buyruk verdi. Kilitler hazırlandı. Erbat, Habeş askeriyle geldi. Hadramut'a kondu. Melik Zîvunas, bir mektup yazdı. Erbat'a yolladı.

Mektupta şöyle diyordu:

- Ben Habeş Sultanı'nın bir kuluyum. Benim onunla düşmanlığım yoktur. Haksız yere Yemen halkını da kırdıramam. Sultanınız eğer benden il isterse işte iller. Gönlü nasıl dilerse orasını orasını zaptıyla, al. Eğer mal istersen, hazinelerimin kilitlerini katına göndereyim. Ben asker hazırlığına girmedim. Kendi halkım ile işte duruyorum. İstersen katına geleyim. Gönlün nasıl dilerse buyruğuna baş eğeyim, malımı ve ilimi sana ısmarladıktan sonra bırakırsan yerimde oturayım, Hizmetin de bulunayım. Sultanın katına git!.. dersen ona varırım!"

dedi. Erbat, bu söze şaştı, kaldı:

- Şimdi, sana cevap vermem! Dedi. Hadramut'ta oturdu, bir yere kıvıldamadı. Hemen Habeş sultanına haber yolladı. Zînuvas'ın cevabını bildirdi. Habeş sultanı bu haberi alınca çok sevindi. Erbat'a hemen adam gönderdi. Kendisini katına getirt. İlini ve malını ele geçir. Onu da bana yolla! Dedi. Erbat ta Habeş sultanın buyrultusunu Zînuvas'a bildirdi. Zînuvas, yanındaki o azıcık askeriyle kalktı. Erbat'ın karşısına çıktı. Onu aldı. Kendi başkenti olan San'a şehrine getirdi. Kendi sarayında konukladı. 100.000 kilidi getirdi, Erbat'ın önüne koydu. San'a şehri içinde ne kadar hazinesi varsa onları Erbat'a ısmarladı. Ve şöyle dedi:

- Her şehre ve her kaleye er seç! Gönder. Hazinelerindeki malını zaptetsinler. Kaleleri ve şehirleri beklesinler. Bugünden sonra benim hiç ilgim yoktur, Bâki ferman senindir.

* * *

Erbat ta öyle yaptı. Askerini dağıttı. Her kaleye ve her şehre biraz askerle birer Bey gönderdi. İş öyle oldu ki kendi yanında az kişi kaldı.

O zaman Zînuvas her şehrin Beyine birer emirname yolladı. Dedi ki:

- İşte, sığırlarınız şehirlerinize geliyor. Sakın mecal vermeyin.

Erbat'ın asker ve Bey'i herbir şehre varınca Zînuvas'ın askeri onlara silâhla hazır durup karşı çıktı. Hemen kılıç salladılar. Aman dedirtmeğe vakit bırakmadılar. Hepsini kırdılar. Böylece Habeş askeri yok edildi. Erbat, olanı biteni anladı, bildi. San'a şehrinde çıktı. Yine Hadramut şehrine geldi. Gemiye binip kaçtı. Habeş Necaşi'sine vardı.

Zinûvâs'ın yaptığı hileyi bildirdi. Necâşi kızdı. Hemen etrafa mektuplar yazdı. Tamam 100.000 er topladı. Habeş ilinde ulu, saygın bir bey vardı. Adı: **EBREHE** idi bu Ebrehe'yi 100.000 askerle Yemen'e gönderdi.

Ebrehe, çok namılı ulu bir kişiydi. Soyu, Habeşli padişahlardandı. Ona sabbah Ebû Yeksum oğlu Ebrehe derlerdi. Yüzünde yarası vardı. -Neden olduğunu inşaallah açıklarız.

* * *

Ebrehe gemiyle çıkıp Yemen iline geldi. Zînuvas Ebrehe'nin aske-rine dayanamayacağını anladı. Bir seğırtken atı vardı. Ona bindi. Kendisini denize bıraktı. At yüzerken yoruldu. Zînuvas atından ayrı düştü. Denizde boğuldu. Ebrehe de San'â şehrine geldi. Yemen topraklarını ele geçirdi. Habeş askerlerine emir verdi. Yemen halkını, asker yoruluncaya dek o kadar kırdırttiki herşehirde kanlar seller gibi aktı. Yemenin ne kadar Bey'i varsa tutuklandı.

Ebrehe on yıl Yemen'de oturdu. Habeş Necaşisi Yemen'de elde edilen ganimet malından Ebrehe'nin kendisine bir miktar yollayacağını sanırdı. Ebrehe ise göndermemişti. Necaşi'ye:

- Ebrehe sana asi olmuştur! Yemen ilini kendi nefsi için ele geçirmiştir. O ilden, sen hiç bir şey umma. Dediler. Necâşi de Ebreheye bir buyrultu yolladı. Ebrehe onu okudu ve şöyle cevap verdi:

- Ben padişah kuluyum. Bu ili onun kendisi için aldım, fetheyledim. Burada bu kadar kalmaklığım buranın halkından ötürüdür. Artık padişahımızın buruğuna baş eğmişlerdir. Eğer onları bırakıp gidersen isyan çıkarırlar. Pağdişahımız madem ki beni çağırıyor, buraya asker yollasın. Hem de bir Bey göndersin. Ülkeyi korusun. Ben de varayım. Kulluğunda bulunayım, hizmetini göreyim dedi.

Necaşi, Erbat'ı gönderdi. Ona 400.000 asker verdi:

- Yemen ilini Erbehe'den teslimal! Erbeheyi de bana gönder! Dedi.

Vaktaki Erbat Yemen'e geldi. Hadramut şehrine kondu. Erbehe de Erbat'a gelerek:

- Buraya hangi maksatla geldin? Diye sordu. Erbat ta:

- Bu ili, ülkeyi senin elinden almaya ve seni Necaşi katına göndermeye geldim!. Dedi.

Ebrehe de:

- Eğer, bu ili, ülkeyi sana vermiyecek olursam ne yaparsın? Diye sordu. Erbat ta:

- Seninle savaş yaparım! Dört kere 100.000 askerim vardır. Ya bu ili senden alırım, ya da bu yolda bir kişi kalmayınca kadar, kendim de dahil ölünceye kadar seninle cenk ederim! Dedi. Ebrehe de:

- Mademki muradın budur, padişahın askeri neden birbirini kırsın? Gel ikimiz yalnız başımıza uğraşı yapalım. Beni, eğer alt eder, yere yıka bilersen başımı kes, Necaşiye gönder.

Erbat, pehlivan yapılı iriyarı bir kişi idi. Gücüne güvendi. Bu söze razı oldu. Bir gün, ikisi تنها bir yerde düello etmeyi kararlaştırdılar. Halk cenklerini görmeye gelebilecekti.

* * *

Bu Ebrehe'nin Habeşi bir kölesi vardı. Çok silahşör ve bahadırdı. Ona AKUR derlerdi. Düello günü gelince, Ebrehe o Habeş'li adamına:

- Sen, önce var. Bir yerde gizlen. Pusuya yat. Ben onunla savaşırken ansızın gel, hançerle Erbat'ı tepele! Eğer onu öldürecek olursan, ne dileğin varsa bence makbuldür! Dedi.

* * *

O gün gelince iki taraf askeri temaşa için atsırtında geldiler. Uzakta durdular. Erbat'la Ebrehe de meydana çıktılar. O, Habeşi köle bir çukura gizlendi. Erbat eline bir hançer aldı. Karşıdan Ebrehe'ye fırlatıp attı. Ebrehe'nin başında demir miğfer vardı. Hançer miğferden geçti. Ebrehenin yüzünü ve burnunu kesti. Ebrehe de elindeki hançeri fırlattı. Erbat'ın atının boynuna rastladı. O gizlenen yerden Habeşi köle hemen çıktı., birden Erbat'a bir hançer savurdu. Erbatı yaraladı. Hemen düştü. Öldü.

* * *

Ebrehe kendisini toparladı. Erbat'ın askerine saldırdı. Erbat öldüğü için askeri sindi. Kimisi kılıçtan geçirildi. Kimisi denize döküldü.

En sonunda o 400.000 askerden pek az kişi sağ kaldı. Kurtulanlar, Necaşi'ye geldiler. Olanı-biteni bildirdiler. Ebrehe, yemende oturdu. Yüzünde yara olduğu için ona Ebrehet'ül-eşrem derlerdi.

* * *

O vakit, Ebrehe'nin huzuruna o Habeşi köle geldi:

- Erbat'ı öldürebilirsen ne dileğin varsa benden iste! Demişti. O da:

- Ahda vefâ diliyorum!.. Dedi.

Ebrehe de:

- Ne diliyorsun? Diye sordu. Habeşi köle de:

- Dileğim şudur: Bu il'e buyruk sal. Ne kadar kızoğlankız varsa önce bana getirsinler. Bakireliğini bana teslim etsin! Dedi. Ebrehe:

- Bu kötü bir şeydir. Halka zulümdür. Bunu bırak başka bir şey iste. Hatta padişahlık iste. Sana, istediğini, dilediğini vereyim! Dedi. Ama bunu isteme! dedi.

Habeşi köle **AKUR**:

- Ben bundan başka bir şey istemem! Ahdında duruyorsan bu dileğimi ver! Dedi.

Ebrehe de:

- Ey **AKUR**! Dedi. Haydi, diyeyim ki ben senin bu dileğini kabul edeyim. Bu hükmü halka duyurayım. Ama bu Yemen halkının çokluğu kişi oğullarıdır. Bu şeyi kendilerine yediremezler ar duyarlar. Seni öldürürler.

Habeşi köle:

- Sen bana dilediğimi verde, onlar ne ederlerse etsinler! Dedi.

* * *

Ebrehe de hükmeyletti. Halkın ne kadar evlenecek kızı varsa bu Habeşli kulun odasına götürmeyince, bir gece onunla yatmayınca kızlığını o Habeşiye teslim etmeyince nişanlısı ere vermez olmuşlardı.

* * *

Bir yıl boyu bu hal üzere geçti. Halk âciz kalmış ve sıkıntıya. Uğramışlardı. Nice kızları, erinden önce onun yatağına koymuşlardı. Ama bir gece kızın biri Akur'u tepeledi. Ebrehe bu haberi işitince sevindi, şad oldu. Halk ta rahata erdi.

* * *

Ebrehe, Yemen İlindeki San'â şehrinde padişah oldu. Erbat ile askerinin mağlup kırıldığı haberi Necaşi'ye bildirildi. Necâşi, hiddetlendi, kızdı. Allah Teâlâ'ya, İsâ Peygamber'e, İncil-i Şerif'e, Ulu Haça, Küçük Haç'a ant içti:

- Ebrehe'nin kanını dökmeyince ve o şehrin halkına ve toprağına atımın ayağı basmayınca oturmayım! Dedi.

Necâşi hemen her tarafa buyruklar yolladı ki asker devşirilmesini, Yemen'e kendisinin geleceğini bildirdi. Beri yanda Ebrehe de Melik Necâşi'nin kızgınlığını işitti. Eğer Necaşi kendisi gelirse Habeş ordusuna Yemen'li askerinin takat getiremeyeceğini anladı. Hemen bir yazı yazdı. Necaşi'ye yolladı. Çok özür diledi:

- Ben, dedi, ancak padişahımın kuluyum. Erbat ta bir kulunuzdu. Üstüme gönderildi. Ben, padişahımın hükmünü kabul eyledim. Bir ay orada mühlet istedim. Hazırlık göreyim. Şahımızın eşiğine varayım. Bu ilde ne kadar hazine varsa padişahın eşiğine ileteyim! Dedim. O (Erbat) bana mühlet verdi. Beni katına çağırdı: "-Ona sözüm var gelsin!" Dedi. Ben de bir kulumla onun katın vardım. Beni öldürmek için o bana hançer attı. Öldürmek istedi. Hançeri yüzüme çarptı. Yüzüm kesildi. Benim böyle iş yapılmasına rızam yoktu. O hileyi önce Erbat eyledi. Başına da bu hal geldi. Padişahın iki kulu birbirine hiyle kılrsa suç önce işleyenindir. Cezaya da müstahak olan odur. Padişahımız, yerinden kımıldamasın. Ben ki kulum. Padişahım, için bir il'i ele geçirmek için uğraşıp durmaktayım. Her ne vakit emir buyurursan, himmetine koşayım. Ama şimdi o hizmete koşacak olursam bu il elden gider. Onu, yine ele geçirinceye kadar nice asker, nice mal harcamak gerektir. Bundan sonra da ele geçeceğini kim bilir? Eğer elimize geçmiyecek olursa bu kadar emeklerimiz boşa gider! Dedi.

Ebrehe, o kadar özür diledi ki, Necaşi'nin kızgınlığı geçti. Eğer Yemen mülkü elden çıkarsa yeniden ele geçirmek için çok zahmet çe kileceğini ve çok emek ve para harcanacağını anladı. Ebrehe'ye adam yolladı. Ona:

- O özrünü kabul eyledim!. Dedi. Ama ben and içtim ki senin kanını yer dökmeyince ve o ilin toprağını atımın ayağı altına almayınca andımdan dönmiyeyim! dedi.

Ebrehe, Necâşi'nin bu andını öğrenince güldü. Ve:

- Bunun çaresi kolaydır! Dedi. Damarından kan aldırdı. Bir şişeye koydu. Bir torbaya da Yemen toprağı doldurdu. İkisini de Necaşi'ye gönderdi:

- Bu şişe dolusu kan benim kanımdır. Padişahımız onu yere döksün. Torbadaki de Yemen'in toprağıdır. Onu da ayağı altına alsın, tepelesin, andı yerine gelsin! Dedi. Necâşi, sevindi. Ebrehe'den hoşnut kaldı. Onu, Yemen'de bıraktı. Ebrehe'de buna sevindi. Yemen'de oturdu. O yıkılmış kiliseleri onardı. Halkı İsâ dinine çağırdı. Kabul eden etti. Etmeyenlerin üzerine harç koydu.

* * *

Bu, o Ebrehedir ki fille Kâbeyi yıkmağa gelmişti. Hak Teâlâ Kur'an-ı Azim-üşşan'ın içinde onları (Fil Ashabı) diye andı. O sûre de şudur:

"Yâ Muhammed! Kâbeyi yıkmak isteyen fil ashabına Rabbinin ne yaptığını görmedin mi?" (Fil sûresi, âyet: 1)

EBREHE'NİN FİL İLE KÂBEYE SALDIRDIĞININ VE HELÂK OLDUĞUNUN HİKAYESİ

Rivayet edenler der ki:

- Bu Ebrehe'nin fil ile Mekke'yi yıkmağavarması şundan ötürüydü

- Necâşi Ebrehe'den memnun kalınca Yemen ilinde onu padişahlıkta bıraktı. Ebrehe, bu haberle çok sevindi. Yoksullara sadaka dağıttı. İhsanlarda bulundu. Kurbanlar kesti. Her şehirde kiliseler yaptırdı. Kendisi San'â şehrinde Necaşi adına bir kilise kurdurdu ki o diyarda ondan büyük bir bina yapılmamıştı. Sayısız mallar altınla o kilisenin süslenmesine harcandı. Öyle bir bina yapılmıştı ki, görenler şaşkına dönerlerdi. İnsanoğlunun eli ile yapılmamış sanırlardı. Bu kilisenin yapılması tam dört yıl sürdü. Bina tamamlanınca o kilisenin adını **kalıç** koydular. Bu kilisenin ünü bütün dünyada duyuldu.

Ebrehe kiliseyi tamamladıktan sonra, Necâşî'ye bir mektup yazdı.

"Yüce Yaradan, padişahımızın gönlüne rahmet yağdırdı. Benim suçumu bağışladı. Ben de onun bu iyiliğine karşı şükran ve minnet alâmeti olarak padişah adına bir kilise yaptırdım ki gök kubbe altında onun gibisini, ondan güzelini kimse yapmış değildir!

Dedi ve kilisenin bir resmini bir kâğıda nakşettirdi, Necâşî'yi gönderdi. Necâşî resmi görünce çok sevindi. Ebrehe'ye "Aferin!" Dedi.

- Benim de hayrım olsun bu kiliseye! Diyerek nakşı için renkli boyalar, altınlar ve lâtif, göz alıcı mermerler yolladı. Ebrehe'ye de Bizans vâri kaftanlar sundu. Sonra Necâşî'ye bir mektup yazıp dedili:

- Yemen ilinde güvenilir bir adamın varmış. Senin adına biryapı kilise yapmış ki cihanda eşi yoktur. İnsana bundan daha yüce bir fahir mi olur? Oranın bir ibadetgâhı ve kilisesi olmalı ki Orada yüce Alah'a ibadet edilmeli. Hele yeryüzünde onun gibi bir eşi daha bulunmanalıdır. Yapılacak iş, Ebrehe'ye saygı ve sevgi göstermen ve o ili tıma- miyle ona vermendir!..

Necâşî de bu mektuptan çok memnun olup sevindi, şad oldu Ebrehe'ye bir name (mektup) yolladı. Ona taltif ve tazimde bulundu. Kaftan ve taç gönderdi. Kendi hizmetinden azad etti, onu Yemenin tahtına özgür padişah yaptı.

Ebrehe de o sevinçle Necâşî'ye bir yazı yazdı. Şöyle dedi:

"- İşitiyorum ki Arap tâifesinin Mekke'de taştan yapılmış bir yapıları, evleri varmış ki ona "Yüce Allah'ın Evi" Derlerniş., Yılda bir kez o evi ziyâret eder ve hacda bulunurlarmış. Ve o yerde Yüce Allah'a ibadet ederlermiş. Benim bu Yemen'de yaptığın kilise ise ondan 1000 kez yektir, büyüktür. Ben de Yemen bölgesindeki halka emredeyim ki bu kiliseye gelsinler. Hac'da bulunsunlar, tavaf etsinler. Kurbanlar kessinler. Arap taifesi, o haccıyla- dikleri evi tavaftan vaz geçsinler. Bu kiliseye hacca gelsinler. Tâ ki padişahımın evi dünyaya yadigâr olsun. Ve böyle bir öğünü, böyle bir fahir ebedi kalsın!"

Necaşî'nin gönlü, bu mektupla çok hoş oldu. Sonra Ebrehe de Yemen ilinde Arap, Yahudi, Hristiyan'ların hepsine o kilisede İbadet etmelerine hükümler yazdı.

Ama, Arap taifesinden iki kardeş vardı ki büyüğünün adı **MUHAMMED HUZÂA** ve küçüğüne **KAYS** derlerdi. Araplar içinde, iki kardeş, Melikoğlu ve saygın kişilerdi. Bir sebepten dolayı Hicaz'dan Yemen'e gitmişlerdi. Ve kavm-kabileleriyle oraya gelmişlerdi. Ebrehe, vakta ki Arapları kâbeyi tavaftan vaz geçirip kendi kilisesini hac ve tavaf ettirmeyi dileyince, Bu Muhammed Huzâa'yı katına çağırdı. Ona izzet ve ikramda bulundu. Taç ve hil'at verdi. Onu Mekke ve hicaz ve bütün Arap diyarının sultanı yaptı. Ve sonra onu, Mekke'ye gönderdi. Ona:

- Var, dedi, Arap halkına emreyle ki hac ve tavaf için benim bu kiliseme gelsinler. O, Mekke'de bulunan evi tavaf etmesinler. Onlara:

- "Bu kilisenin onların haccettikleri evden-Kâbeden- yek olduğunu bildir. Çünkü onlar o Kâbenin içine putlar koymuşlardır. Bu sebeple o evi çepel etmişler, bulamışlardır. Bu kilise hiçbir nesneyle bulanmamıştır. Ve tertemizdir, pâktır. Orada yapılan ibadetten ve tavaftan, burada yapılan hac ve ibadet daha üstün ve yekrekdir. Sen de bunu Araplara bildir.

Dedi. Bunun üzerine Muhammed huzâa, kardeşi ve gelen kavmi ile Yemen'den ayrıldı. Mekke'ye gitti. Orada Mekke Reisi Abdülmutilib idi. Kureys'in ve Kinâne'nin ulu kişisiydi.

Bu Muhammed Huzâa Mekke Evi ile Kinane kavmi arasına gelince reislik davasında bulundu. Arap taifesinin bu hal gücüne gitti. Hüzeyl kabilesinden bir kişi vardı. Adına **URVE BİN ABBAS** denirdi. Çok okçu bir kişiydi. O Urve'yi ona karşı yolladılar. Urve, Muhammed Huzaayı bir okla öldürdü. Kardeşi Kaysta kaçtı. Ebrehe'nin yanına gitti. Muhammed Huzaa'nın öldürüldüğünü ona bildirdi. Onların;

Oraya bir kimseyi göndermeye hacet varmı? Ben kendim gideyim. Onların o Kâbe'sini yıkayım. Ve Kinâneoğullarından kimi bulursam kırayım. Onları, gönülden olsun-olmasın bu kiliseye, bu eve yönelteyim! Dedi.

Ebrehe, bunun için asker toplayıp, Mekke'nin üstüne yürümek ve Kâbeyi yıkmak, ve Kinaneogullarından bir kişiyi sağ bırakmamak düşüncesindeydi.

Araplar da bir kişiyi Yemen'e, o kiliseyi görmesi için, Ebrehe'nin yanına yolladılar. O kişi kiliseyi görmüş, seyre başlamıştı ve Yemenliler onu görüp Hristiyan olmadığını anlayarak:

- Sen ne kişisin? Burada işin ne?. Dediler. O Mekke'li de:

- Ben Arap tâifesindenim. Oraya, Yemen Meliki'nin bir kilise yaptırmış olduğu haberi geldi. Onu göreyim, hemde Arapları hac etmek için buraya getireyim! Diye geldim! Dedi.

* * *

Bu haberi Ebrehe'ye bildirdiler. Ebrehe de:

- Onu kiliseye alın. Heryerini ona gösterin. Ona engel olmayın! Dedi.

* * *

Arap vaktâki kilisenin içine girdi: Orada bir şey gördü ki onu bütün ömründe görmemişti. Öyle lâtif resimler nakşolunmuş, öyle çevherle süslenilmiş. Hele o altın salipler ki kıvılcıkla ve incilerle ziynetlenmiş olup altın zincirlerle asılmıştı. Süslenmesine o kadar mal harcanmıştı ki hesabı ve kararı hiç bir zaman hesap edilemezdi. Mekke'li kişi kiliseyi böyle görünce şaşırdı, kaldı. Sonra bir yerde durdu. Çok ağladı, gözyaşları döktü. Mabedin hizmetçilerinden izin diledi:

- Beni bu gece burada bırakın. Burada yatayım. İbadet edeyim! Dedi. Onlarda izin verdiler. O da, kiliseyi sabaha kadar bomboş buldu. Büyük abdesti gelmiş ve necisini kilisenin mihrabına ve duvarlarına sürmüştü.

* * *

Sabah olunca, bu kişi kapıcılardan izin istedi. Kiliseden dışarı çıktı. Hemen o saat oradan kaçtı, gitti. Yemenli halk, ibadet için kiliseye girince, kilisenin içinin pislenmiş olduğunu gördüler. Hemen Ebrehe'ye haber verdiler:

- O Arapki buraya gelmişti, kilisede böyle böyle iş, yapmış! Her halde Mekke halkı kilisemizi pislemek için bu kişiyi göndermiş olsalar gerek! Dediler.

Ebrehe bu haberi alınca kızdı:

- Arapların o kutsal evini yıkmayınca ve viran etmeyince, içini mırdarlıkla doldurmayınca geri dönmemeye yemin etti. Necaşî'nin bir fili vardı. Adı Mahmûd'du. Her hangi orduda bulunursa o asker basılmaz, mağlûp olmazdı. Daima zafer kazanırdı. Hemde Habeş ilinde ondan daha büyük, ondan daha gökçek, daha güzel bir fil yoktu. Bütün filler ondan korkarlardı. Ona daima yenik düşmüşlerdi. Habeş ülkesinde ne kadar fil varsa, O Mahmut fili önlerinde yürürdü. Öteki filleri, onun ardından yürürlerdi. Habeş fillerinde, Ebrehe'nin onüç fili vardığı onunla birlikte, götürülmüşlerdi.

Ebrehe, Necaşî'ye bir mektup yazdı. Arapların kiliseye yaptıkları hali bildirdi. Ve Mahmud filini Necaşî'den diledi. Necaşî de o fili yolladı. Sonra Ebrehe asker çekip, filleri de öne koydu. Kâbeyi yakıp yıkmak çiğnemek kastı ile Hicaz sınırına geldi.

Arap Beylerinden bir boğatır Bey vardı. Bir çok savaşa girip çıkmıştı. Aslında Himyer'den Yemen Melikinin oğullarındandı. Adına **Zünefer** derlerdi. Abdül Muttalib'le dostluk kurmuştu. Araplardan 12.000 er toplayarak Ebrehe'ye karşı vardı ve onunla savaşa girdi. Ebrehe onu alt etti, yenik düşürdü. Askerini kırdı. Zünefri de tutup esir aldı. Onu öldürmek diledi. Zümer, Ebrehe'ye yalvardı. Dedi ki:

- Benim bir avuç kanımı dökmekle sen ne kazanabilirsin ki ben araplar arasında nam salmış bir kişiyim. Beni katıda sakla. Mahpusun olayım. Sana hizmet edeyim. Belki düşmanın yüzünden sana bir ödevde bulunur, gerekli olurum! Dedi. O zaman sana, bir hizmette bulunayım ki benden hoşnut kalasın! Dedi. Ebrehe de onu esirgedi. Öldürmedi. Üstüne nöbetçi koydu. Onu tutsak etti. Oradan göçtü. Mekk'e'ye yakın Has'eme denilen yere geldi. As'em-oğullarından Nüfeyl Bin Habib adında bir kişi vardı. Bu Has'em taifesi iki bölük kabileydi. Birisine Şehrân, birine de Heş derler. Bu iki kabile 50.000 erdi. Hepsinin ulu kişisi bu Nufeyl idi. O 50.000 kişi içinden 1000 seçkin er aldı. Ebreheyle savaş yaptı. Ebrehe onu da bozdu. Nufeyl'i de esir etti. Öldürmek diledi. Nufeyl yalvarıp dedi ki:

- Ey padişah! Beni bilirsin ki 50.000 kişinin melikiyim! Eğer beni öldürmeyecek olursan benim elli bin erim senin kulun olurlar. Hem bu çölün yolu zor bir yoldur kılavuzsuz gidemezsiniz. Beni öldürme. Sana yol göstereyim. Sizi Kabe'nin üstüne götüreyim! Dedi.

Ebrehe de Nufeyl'i âzat eyledi. Fakat Arap Bey'leri Zûnefer ve Nüfeyl'in hallerini işitince, korktular. Artık hiçbir kişi Ebrehe'nin yoluna duramadı. En sonra Tâif sınırına geldi. Tâif'in ileri gelenleri, ulu kişiler sakifoğulları kabilesindendi. Başkanlarına Mesud bin Mugayyes Sakafi derlerdi. Yanına armağanlar aldı. Ebrehe'yi karşıladı. İtaatkar oldu. Ebrehe onlara çok hediye ve ihsanda bulundu. Onlardan Mekke'ye bir kılavuz istedi. Sakifoğullarından bir kişi vardı. Lâkabi Ebu Regal'dı. Onu Ebrehe'ye verdiler. Ebrehe'nin önünde, yürütüp Mekke'ye erdiler.

Ebrehe Mekke'ye yakın bir yerde konakladı. O yerin adına Mugammes denilirdi. Oraya gelince Ebu Regal öldü. Onun kabri bu gün oradadır. Araplardan her kimin yolu oraya düşerse o vakitten beri o kabir taşlanır, durur. Atılan taşlar o kadar yığılmıştır ki, taşlar bir tepe haline gelmiştir.

Böylece, Ebrehe'nin askeri Mekke'ye yaklaşınca, Mekke halkı toplandı, Mekke başkanı olan Abdulmuttalib'in önüne geldiler. O, **Muhammed Mustafa** (s.a.v.) in dedesiydi. Ona:

- Yâ Abdülmuttalib! Dediler. Biz bu Ebrehe ile savaşamayız. İşte geldi. Mekke'ye erişti. Ne yapalım? Nice edelim? Halimiz nice olacaktır? Dediler.

Abdülmuttalib:

- Yapılacak iş şudur. Oğlumuzu ve kızımızı alalım. Mekke dağlarına dağılalım. Bu ev Yüce Allah'ın evidir. Yine yüce Allah'a ısmarlayalım. O'nun gücü bizden artıktır. Gerekuyorsa evine düşmanları musallat etsin, onu yıktırsın. Gerekuyorsa onu saklasın. Düşmanı, evinin üstünden koğsun. Hüküm onundur. Ne dilerse onu işlesin! Dedi.

Onlar bu fikirde iken Ebrehe Mugammes'ten 5.000 er seçti. Mekke'nin üzerine gönderdi. Esved Bin Matfur adında bir komutanı başlarına dikti. Ve ona:

- Var, Mekke'yi kuşat. Dört yanını muhasiara et. İnsandan, hayvandan ne bulursan yakala. Topla bana getir. Sakın Mekke'nin içine gireyim, demel!

Esved Bin Matfur da Mekke'ye saldırdı. Attan, deveden, koyundan, sığırdan ne buldu ise sürdü. Çobanlarını tutsak kıldı. Hepsini Eb-

rehe'nin katına getirdi. Develerin arasında Abdülmuttalib'in de ikiyüz deveşi vardı. Ebrehe:

- O çobanları ve tutsakları bana getirin! Dedi. Onlarda:

- Mekke kavminin tedbirleri nedir?. Diye sordu. Bizimle savaşa girebilirler mi? Yoksa âmân mı dilerler?.. Diye sordu. Onlarda:

- Mekke kavminin tedbiri, şehri padişaha teslim etmektir. Hiç cenk etmek niyetinde değiller. Abdülmuttalib onlara böyle öğüt vermiştir! Dediler. Ebrehe'nin yanında Hayyat adında, arap taifesinden bir Bey vardı. Ona şu buyruğu verdi:

- Hemen yürü, var! Mekke halkına şunları şöyle:

- Benim maksadım, Mekkelilerin kanlarını dökmek değildir. Benim buraya gelmekliğim, bu evi yıkmak, harap etmek içindir. Ben bu işi yapmaya ant içmişimdir. Kendileri emin olsunlar. Hiç korkmasınlar. Mallarından, davarlarından, oğullarından ve kızlarından ötürü korku duymasınlar!

Ebrehe bu buyruktan sonra da:

- Onların ulularını al, bana getir. Göreyim, o ne sıfatta bir kişidir?. Dedi. Hayyat, Mekke'ye geldi. Ebrehe'nin buyruğunu halka bildirdi. Abdülmuttalib'i de aldı. Ebrehe'nin katına getirdi. O gün, bunların Ebrehe ordusuna getirilmesiyle akşam oldu. Ebrehe ile buluşamadı. Abdülmuttalib, o geceyi tutsak edilen Zünefer ve Nüfeyl'in yanında geçirdi. Zü nefer, Abdülmuttalib'in dostu idi. Ona:

- Bana bir himmetin var mıdır yâ Zünefer?. Dedi. O da:

- Benim elimde ne yetki var ki! Ben bir tutsak kişiyim!. Hergün de başımın korkusu içindeyim. Ebrehe'ye, ben, bu sözü söyleyemem. Ama şu fil bakıcıları ki ulu Mahmud adındaki filin hizmetkarlarıdır, onlar padişahın sır sahibleridir. Onların bir büyükleri vardır. Adına Enis derler. Çok ta iyi kişidir. Hem de benim dostumdur. Ona, senin halini ve araplar içindeki saygını Ebrehe'ye bildirmesini söyleyin. Ta ki Ebrehe de sana mertebene göre izzet ve saygı kılsın! Dedi.

Abdülmuttalib, çok ulu bir kişiydi. Halkı içinde ve bütün Arab taifesi arasında, ondan daha saygın kişi yoktu. Çok ta öz ehliydi. Cömertlikte eşi, benzeri yoktu. Ne zaman bir deve boğazlasa, etini ade-

moğullarına üleştirirdi kemiklerini de kırdırır köpeklere üleştirirdi. Devenin karnını, bağırsaklarını dağlara taşıttırırdı. Onlarıda kuşlara, yırtıcı hayvanlara yedirirdi. Bundan ötürü onun bir lakabı da (Mut'iminnâs-ı ves Sibâ) yani (İnsanları ve yırtıcı hayvanları taamlandırıcı) demektir.

Zûnefer, o dostu olan Enis'i yanına çağırttı. Abdülmuttalib'i ona anlattı:

- Bu ulunun izzetini ve araplar arasındaki saygınlığını itibarını padişah Ebrehe'ye bildir! dedi.

Sabah olunca Enis Abdülmuttalib'in kim olduğunu Ebrehe'ye bildirdi. Ebrehe de izin verdi, Abdülmuttalib'i katına getirdiler. O da içeri girdi. Ebrehe tahtında oturmakdaydı. Abdülmuttalib'in tahtının aşagısında oturmasına rıza göstermedi. Tahtının üstünde, kendi yanında oturmasına halktan çekindi. Hemen tahtından yere indi. Döşek üzerine oturdu.

Sonra Abdülmuttalib geldi. Ebrehe, ona izzetler ve saygılar gösterdi. Yanına aldı. Ona nazar kıldı. Boyunu, posunu, şeklini ve şemai-lini yakından gördü. Çok beğendi. Abdülmuttalib'in duru ve vekarı Ebrehe'ye çok hoş geldi. Tercümanına:

- Onunla konuş!. Sözlerini duyayım! Dedi. Abdülmuttalib konuşurken onun sözlerindeki açıklığı ve muhabbeti yakından gördü. O zaman Kâbe'yi yıkmağa ve onun hürmetine gerek Kabeyi ve gerekse Mekke şehrini viran etmeye karar verdi. Tercüman kişiye:

- Sor bakalım, bu kişi benden ne istiyor?. Dedi. Her ne diliyorsa onu şimdiden kabul eyledim.

Bu sözleri tercüman Abdülmuttalib'e bildirdi. O da:

- Dileğim şudur ki, dedi, dünkü gün 200 devemi sürmüş, götürmüşlerdi. Onları bana geri versinler! Dedi.

Ebrehe, Abdülmuttalib'den bu sözleri işitince üzüldü. Ve:

- Ne yazık ki, bu kişinin şekil ve şemai-line göre aklı yokmuş! Tedbiri kötüymüş. Ben kudret ve kuvvetimle, bunların Kabesini yıkmaya geldim. Dünyada bunların öğünüşü bu Kabe iledir. Onu viran etmek kastımdı. Oysa, ben umardım ki benden bu Kabeyi viran etme-

mekliğimi istiye idi. Onun hatırı için onu yıkmayım. Kâbeyi ona bağışlayayım. Askerimi geri döndürüp gideyim. Kıyamete kadar da Kabeyi kurtarmak ona fahir onur vereydi. Oysa, o benden Kabeye hizmeti bir yana bırakıp 200 Devesini istiyor. Ey kişi!. Ben bu Kabeyi sana bağışlayıp gitseydim, senin nice 200 deve kazancın olurdu. Asıl gereklisini istemiyorsun! Dedi.

Tercüman bunları, Abdülmuttalib'e söyledi. Abdülmuttalib de şu cevabı verdi:

- Bu Ev benim değildir. Onun sahibi vardır ki evini saklamasını bilir. Benim korumama hiç ihtiyacı yoktur. Dilerse saklasın, dilerse yıktırsın! Benim bu arada sözüm yoktur. Ancak ben develerimi isterim. Melik, hemen develerimi geri versin!. Dedi.

Ebrehe de buyurdu ki. Abdülmuttalib'e 200 devesini geri verin. Develerini geri verdiler. O da o develeri aldı. Sürüp Mekke'ye geldi. Abdülmuttalib o zaman Mekke halkına:

- Varın, dağılın!. Dağlara kaçın!. Dedi. Bu kutsal evi sahibine ısmarlayın, şehirden gidin!.

Mekke halkı da, karısını, kızanını (Çocuklarını) alıp Mekke dağlarına kaçıp gittiler. Abdülmuttalib de çocuklarını aldı. Hirâ dağına gitti. Vakta ki o gün geçti, sabaha erildi. Ebrehe geldi. Minâ yakınında kondu. Mekke'nin halinden haber sordu. Ona:

- Halk dağıldı, gitti!. şehirde hiç kimse kalmadı!. Dediler. Ebrehe de o zaman buyruk salarak:

* * *

- O Mahmûd filini ve öteki filleri Mekke'ye sürünüz! Kâbe yıkılsın, harap edilsin! Mekke şehrini de yıkınız! Dedi. Ama kimseye ziyan verilmeden, oradan gidilsin!

Mahmud fili Mekke'ye yönelince harem sınırına gelince, bir adım daha ileri ayak atmadı. Yerinde durdu. Ne kadar uğraşıp onu döğdüler, başına vurdularsa da çare olup ileri gitmedi. O durunca da öteki filler de yerlerinde durdular. Sonra Yüce Allah, Ebâbil kuşlarına emreyledi. Deniz kıyısına indiler. Her birisi, üçer parça balçık aldılar. Ağırlıkları mercimek kadardı. İki tanesini iki ayağı ile, birtanesini de burunları ile götürüyorlardı. Hava boşluğunda Ebrehe'nin askerinin

üstüne gelince, Yüce Allah'ın emri ile Cehennem'den bir parça yahn (Ateş) belirdi. O balçık parçalarına dokundu, onları taş haline getirdi. Ebâbil kuşları da, o taşlar henüz kızgın iken her taşı bir kâfirin tepesine bıraktılar. Bu taşlar o anda kime dokundu ise göğdesini ateş sardı. Vücutları kabardı. Etleri parça parça oldu. Etleri yerlere döküldü. Ebrehe'nin ordusu o hale geldi ki, her asker, kendi başının derdine düştü. Kimi öldü, kimisi dağıldı, kaçtı. Kaçanların da kimisi yolda öldü. Kimisi Yemen'e vardı. Orada öldü. Ancak başına taş, düşmeyenler canlarını kurtara bilmişlerdi.

Ebrehe'nin de başına bir Ebâbil kuşu taşı indi. Göğdesi şişti. Yemen'e gelinceye kadar acılar çekti. Oraya gelince göğdesi parça parça olarak can verdi. O filler yine geriye dönüp kaçtılar. Onları Yüce Allah sakladı. Böylece selamet buldular. Kurtuldular.

Abdülmuttalib'e ve Mekke kavmine bu hal haber verildi. Yine, hepsi, Allah'ın evi olan Beytullah'a geldiler. Herkes yerli yerinde karar kıldı. Bu olaydan dolayı Abdülmuttalib'in Arab içinde hürmeti ve izzeti arttı. Kabe'nin Allah'ın Evi olduğu iyice bilinip anlaşıldı ki ona kötü niyetle bulunanı Hak Teâlâ Helâk eder. Bundan ötürü Abdülmuttalib'e mânevi kazancı da bol oldu.

Bu fil hikayesi o kıssadır ki onu hak Teâlâ Kelâm-ı Kadimin'de şu surede açıklamıştır:

(RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN ADI İLE)

1- Ey Resûlüm! (Kâbe'yi yıkmak isteyen) Ashab-ı Fil'e Rab'inin ettiğini görmedin mi?

2- Allah, onların kötü tuzaklarını boşa çıkarmadımı?

3- Üstlerine sürü sürü (Ebâbil) kuşları gönderdik.

4- Onlara, Siccil'den (Pişmiş balçıktan) taşlar atılıyordu.

5- Ve Rabbin, onları (Küçük kurtlarla kemirilen) yenilmiş ekin yaprakları haline getirdi.

* * *

Tefsir kitaplarının kimisinde şöyle denilmiştir:

- O padişah ki Kâbe'yi yıkmağa geldi. Helâk oldu. Habeş sultanının kendisiydi. Sabbah oğlu Ebrehe ki Yemen sultanıydı, O da Necâşi ile birlikte gelmişti. Bu Habeş Sultanının adı:

- **Esved bin Masûd'du.** Lakabı da Necâşi idi. Necâşi demek, Habeş dilinde (Yüce Padişah) demektir. Bir padişahın yaşadığı çağda, Kendisinden daha yüce daha ulu padişah yoksa ona Necâşi denir. O kitaplarda anlatılan hikâye şu yoldadır ki, bu Sultan Necâşi ve Ebrehe, Kâbe-i Muazzama'nın üzerine şu bahaneyle gelmişlerdi. O vakit Ebrehe San'â şehrinde Necâşi adına, şehrin dışında, تنها bir yerde bir mabed, bir kilise yapmıştı. Ebrehe o bölgedeki Hıristiyan ve Yahudileri, hem de putatapanları, her türlü mezhepteki kişileri o kiliseye hac için çağırmıştı. Bütün bölge halkı oraya gelir, Hac'da bulunurlar, kurbanlar keserlerdi.

Bu haber Bizans İmparatoru'na da erişti. O da Bizans'tan nice hıristiyan yolladı:

- Varın! Gidin, orada hac'da ve ibadette bulunun! Dedi.

Bu haber bütün cihana yayıldı. Bizanstan, Şam'dan ve Habeş'ten yılda bir kez oraya gelirler, Kâbe nasıl tavaf edilirse orayı da öyle tavaf ederlerdi. Ebrehe de, oraya her gün hıristiyanlarla gelir, güya, onları kulluk ederdi. Kiliseye, din hizmetçileri (Kayyumlar) kapıcılar, görevliler konulmuştu. Akşam oluncaya kadar hizmette bulunurlar. Sonra, kiliseyi sıkıca kapatırlar. Daha sonra da yatarlardı. Ertesi sabaha kadar, ibadette bulunurlardı.

Böylece yıllar gelip geçti. Ebrehe bu tavafı bütün hıristiyanların üzerine borç ve vâcip kıldı.

Bir gündü. Arap taifesinden büyük bir kervan Yemen'e ticaret için gelmişlerdi. Bir akşam, atlarla, develerle, sonsuz kumaş denkları ile San'â şehrinin kapısına dayandılar. O kilisenin de yakınına kondular. Gece vakti hava çok soğuk olmuştu. Halkın çoğu odun hazırladılar. Kilisenin arka tarafında büyük bir ateş yaktılar. Gece yarısı oluncaya kadar ateşin çevresinde oturdular. Gece yarısı ilerlemişti ki yüklerini yükletip ateşlerini bırakıp gittiler. Ansızın büyük bir yel çıktı. Ateşi kilisenin duvarına çarptı. Kilisedeki yağlı boyayla işlenmiş renkler ve nakışlar tutuştu. Yandı. Kilisenin dışı tutuştuğu gibi içi de yandı. Şehre haber ulaştırıldı. San'â halkı ne kadar uğraşıtlarsa da ateşi söndüremediler. O kilise, o mütenâ nakışlar, o acâip işlerin hepsi yandı. Hiç iz kalmadı.

Ebrehe o kervanın ardından adamlar saldı. Hepsini tutup getirdiler:

- Araplar sizi bu kiliseyi yakmak için mi gönderdi? Diye o günahı olmayan kişileri tuttular, mallarıyla ve hayvanları ile hepsini kilisenin içine atıp birlikte yaktılar.

* * *

Bu haber Habeş meliki Necâşi'ye erişince, Necaşi kızdı. Kâbe'yi yıkmağa ve ateşe vermeğe ant içti. Asker topladı. Mekke'ye yürüdü. O Mahmud filini de beraberine aldı. İki asker birbirine girdi. Necaşi ordusu azametle Mekke'nin üstüne geldiler. Abdülmuttalib, onların katına vardı. Alınan 200 devesini geri istedi. Abdülmuttalib'e develerini geri verdiler. Geldi, Minâ yakınında konakladılar. Mekke halkı Mekke'yi bıraktılar. Dağlara kaçtılar.

Tâif kabilesinden ulu bir kişi vardı. Adı Ebû Mes'ud idi. Çok akıllı, çok zeki bir kişiydi. Çok işler görmüştü. Başından da nice hal-ler geçmişti. O kadar uzun yaşamıştı ki gözleri artık görmez olmuştu. Abdülmuttalib'in de yakın dostuydu. AbdülMuttalib her işi ona danışırdı. Bu kişi her zaman Mekke'ye AbdülMuttalib'in evinde konaklardı.

* * *

Mekke halkı dağılıp Hirâ ve Arafat dağlarına kaçınca Mekke ıssızlığa büründü. Abdülmuttalib ile o Ebû Mes'ud'dan başka Mekke'de kimse kalmadı. O Ebû Mes'ud'a, Abdülmuttalib dedi ki:

- Yâ Ebâ Mes'ud! Mekke'de senden ve benden başka kimse kalmadı. Bende seni bırakıp gidemem. Ne tedbir düşünmekte sin?. Benimle birlikte dağlara gidermisin?. Yoksa yine evine mi gidersin?. Eğer evine gidersen sana yoldaş birini katayım, evine ilet sin! Dedi. Ebû Mes'ud'da:

- Ben evime gitmiyorum. Ama ırağa da gitmek olmaz. Yapılacak iş şudur. Seninle Kubeys dağına çıkalım. Hak Teâlâ'nın bu düşmanlarına ne iş yapacağını görelim. Bana şöyle yakın geliyor ki bu evi yüce Allah'ın kendisi İbrahim (a.s.)a yaptırmıştır. Düşmanlarına ne barıkır, ne de yıktırır. Ve ben nice kez gördüm, nice padişahlar bu Kutsal Ev'e suikast için geldiler. Horlukla ve azarlama ile helak oldular! Dedi.

Böylece, Abdülmuttalib, Ebu Mes'ud'un elini tuttu, birlikte Kubeys dağına çıktılar.

O gece padişah askeri Minâ'da gecelemişti. Ebû Mes'ûd Abdülmuttalib'e:

- Develerinden 100 deveyi Kâbe'ye kurban için ada. Taki Hak Teâlâ, bu Evi düşmandan kurtarsın! Ve o develeri düşmanın üstüne sür. Onları tutsunlar, boğazlasınlar. Yarın yüce Rabb'in o kafirlere ne iş işleyeceğini gör! Dedi.

Abdülmuttalib de develerinden 100 deveyi adayıp düşman askerinin yönüne sürdü. Düşman askerleri o yüz deveyi yağmaladı. Hemen boğazladılar, parça parça ettiler. Bütün askerlere üleştirdiler.

* * *

O gece geçip sabah oldu. Ebû Mes'ûd, Abdülmuttalib'e:

- Askerlerin çevresine bak. Gör, bakalım hal nicedir? Hiçbir şey görünürde var mı?.

Abdülmuttalib de uzaklara baktı. Hiçbir şey görünmüyordu. Fakat gökyüzünde ufacık kuşlar görünüyordu:

- Ey Ebû Mes'ûd! Dedi. Bu kuşlar gibisini bu ilde, ülkede görmedim. Gidip gördüğüm yerlerde olan kuşlarada benzemiyorlar. Acaip, tuhaf kuşlar bunlar. Şimdi ise, deniz yönüne gittiler. Su kıyısına konular. İşte şimdi de havalandılar, düşman askerinin üstüne geliyorlar. Ne yapacaklar, bilemiyorum!

Ebû Mes'ûd da:

- Asker oturduğu yerde duruyor mu?. Diye sordu. Abdülmuttalib:

- Oturuyorlar!. Ama hiç kıvıldadıkları yok! Dedi. Ebû Mes'ud:

- Dağdan aşağı inelim! Askerin bulunduğu yere varalım. Hak Teâlâ ne yapacaksa dünkü gün yapmıştır!. Dedi. Abdülmuttalib, Ebû Mes'ud'un. Elinden tuttu. Birlikte aşağı indiler. Yemen ordusuna baktılar. Her askerin yerli yerinde düşmüş olduğunu gördüler. Hepsi de kurumuş bir halde yatmış, duruyordu. İnsandan, filden, attan, katırdan, deveden, köpekten her ne canlı varsa bulunduğu yerde helâk olmuştu. Hiç birisinin gövdesinde yara izi yoktu. Fakat, her birinin başının ucunda koyun tersi kadar ve balçıktan, yuvarlak bir şey vardı. Her yuvarlak taş sanki elle düzülmüştü ve sanki bir çömlekçi fırınında pişirilmişti. Her yuvarlağın üstünde o dokunduğu kişinin adı yazılmıştı.

Meliklerinide bir yönde kurumuş, kalmış, ve yatar bir halde gördüler. Hepsinin de gövdeleri parça olmuştu.

Abdülmuttalib'le Ebû Mes'ûd bu hali görünce serseme döndüler. Abdülmuttalib dağlara çıkmak, hali halkına haber vermek diledi. Ebû Mes'ûd:

- Acele etmek olmaz! Sabret!. Askerde olan şu altını ve gümüşü vede geri çok şeyleri devşirelim. Muradımıza göre alalım. Sonra haber verirsin!. Çünkü halk şimdi gelirlerse, bu kadar malı yağma etmeğe kalkarlar. Bize nesne kalmaz! Dedi. Abdülmuttalib:

- Biz bu kadar malı nasıl saklayabiliriz?.. Dedi. Ebu Mes'ûd da:
- Git, iki çapa bul, getir! Dedi.

Abdülmuttalib, segirtti, çadırların arasında iki çapa buldu. Birisini Ebû Mes'ûd aldı. Birini de Abdülmuttalib aldı. O gün iki kuyu kazdılar. Kazılan toprağı çıkardılar. Hendeklerin içini iyice temizlediler. Sonra, Ebû Mes'ûd, Abdülmuttalib'e dedi ki:

- Kuyunun birisi benim, birisi senin olsun? İkisini de mal ile dolduralım. Ama, içlerine altından, gümüşten ve değeri çok taşlardan başka bir şey koyma!. Dedi.

Sonra ikisi birlikte o iki çukuru da altın ve gümüş ile ve cevahirle doldurdular. Sonra üstlerini kapattılar.

O zaman Ebu Mes'ud, Abdülmuttalib'e dedi ki:

- Sen bilirsin ki benim gözlerim görmemektedir. Acaba, Benim kuyuma koyduğun cevahir seninkiler gibi midir?

Abdülmuttalib de ona şöyle dedi:

- Eşittir, seninkiler gibidir!.

Ebû Mes'ud:

- Gönlümde bir kuşku var. Gerçek söylüyorsan senin kuyunu bana ver, benim kuyum senin olsun! Dedi. Abdülmuttalib de:

- Hoş ola. Öyle ola! Dedi.

O gece ikisi de kendi kuyularının üstünde yattılar. Sabah olunca Abdülmuttalib dağa çıktı. Mekke kavmine haber verdi. Onların hepsi

dağdan aşağı indi. O uçsuz, bucaksız malı yağmaladılar. Herbir kişi dilediği kadar mal aldı.

Bir hafta sonra Abdülmuttalib ile Ebû Mes'ud o çukurları açtılar. İçindeki malları taşıdılar. Mekkeli halk ta baştan başa ganileşti, zenginleşti.

Bundan sonra gökler gürüldedi.

Heybet içinde yağmur yağdı.

O ölüleri seller aldı, denize götürdü.

Mekke'nin toprağı taşı yıkandı, pak oldu.

* * *

Bu olaydan. Bütün Araplar ders ve ibret aldılar. Ve Hak Teâlâ'nın yüce katında, Kâbe'nin saygınlığını ve izzetini, şerefini bildiler. Abdülmuttalib'e de daha çok saygı ve izzette bulundular. Hâl şöyle oldu ki 100 veya 1000 deve, yüklü olarak, Mekke'den dışarı çıkarılıp çöle salınsa ve Mekke halkının develeri olduğuna alamet olarak boyunlarına bir ağaç budağını, veya bir parça ipi bağlasalar o arapların tâifesinden kimse o develerin yüküne göz dikmez, kötülükte bulunmazdı. O malın habbesine dokunmazlardı.

- Bunlar, Allah evindendir! Bu halk Allah Evi'nin sakinleridir! Ve sahipleridir! Derlerdi. Arap çölünün, Şam'ın, Yemen'in ve Habeşin kırkharamileri, Mekkeli halkın malına ve hayvanına el sürmez, dokunmazlardı. Zıyan vermezlerdi.

* * *

Ebrehe'nin Yemen'de iki oğlu vardı. Büyüğüne Yeksum derlerdi. Sonra Yemen'de padişah olmuştu. Habeş sultanı onu kabul etti. Onun ardından da kardeşi Mesruk padişah oldu.

Yemen ili, Mesruk'un elinde iken Seyf-i Ziyezen geldi. Habeşlilerin elinden o ülkeyi aldı. Erbat'ın Habeş ilinden Yemen'e gelmesinden o zamana kadar, yâni Mesruk'un elinden çıkmasına kadar Habeşte kaldı, ve Mesruk'tan Seyf-i Ziyezenin eline geçti. İki çağ arasında 72 yıl geçmişti.

Böylece Yemen ili'ne Habeşten dört kişi padişah olmuştu.

1- Erbat idi ki tahta oturmuştu.

2- Sabbah Oğlu Ebrehe'ydi

3- Ebrehe oğlu Yeksûm'du.

4- Ebrehe oğlu Mesrûk'tu.

Bunların sonu İran hükümdarı Nûşirevan çağında gelmişti.

EBREHE OĞLU YEKSUM'UN YEMEN'E PADIŞAH OLUŞU

Ebrehe oğlu Yeksûm, Yemen İline babasının yerine padişah olunca, Yemen'de Himyeri melikleri oğullarından ve tebâbia soyundan bir kişi kalmıştı. Adına Kabbas derlerdi. Lâkabı Zû Yezen'di. Şöhreti iyi mertti. Her ne kadar kendisi padişah oğlu isede, Yemen İli Habeşlilerin eline düşünce, bir köşede oturup kalmıştı. Elindeki malı ve hayvancıkları yok olmuştu. O da bu yokluk içinde oturup köşesine çekilmişti. Asil bir insan oğlu olduğundan ötürü, o halk ta ona saygı ve sevgi ve kadir, kıymet gösterirdi.

Zî Yezen'in bir hatunu vardı ki, adına Reyhane denirdi. Alkame'nin kızıydı. Yemen toprakları nice yıl onların elindeydi. Yemen ilinde bu kadından daha lâtif, daha güzel, daha akıllı, uslu kadın yoktu. Bu hatunun Zû Yezen'den bir oğlu olmuştu. Adına Ma'di Kerb derlerdi. Lakabı SEYF (kılıç)tı bu çocuk henüz iki yaşında iken, Ebrehe'ye o hatunun güzelliğini, yüzünün letafetini, kişizâdeliğini, asaletini anlattılar. Ebrehe de Zû Yezen'i hemen katına çağırdı:

- O kapıdan elini çek, onu bana ver! Eğer "Olmaz!" dersen, senin başını keserim, dedi. Zû Yezen de başının kesileceği korkusu ile karısından vaz geçti. Ebrehe de o kadını aldı, hatun edindi. SEYF, küçücük çocuk olmasından ötürü, kadın, bu oğulcuğunu da yanına aldı. Ebrehe onu, kendi çocuğu gibi terbiye etti, büyüttü. Çocuğun Zû Yezen'in oğlu olduğunu kimse bilmezdi. Ebrehe'nin oğulları olan Yeksûm ve Merua işte bu Reyhâne hatundan dünyaya gelmişti.

Seyf, kendisini Ebrehe'nin oğlu sanırdı. Ebrehe'yi babası diye tanımıştı. Bu Zû Yezen ise elinden karısı alınınca kıskançlıktan ötürü memleketi terk ederek Bizans'a gitti. Kayser'e geldi. Halini ve Ebrehe'nin kendisine yaptığını bildirdi. Kayser'den yardım diledi.

- Varayım, babamın mülkünü geri alayım! Dedi. Kayser de:

- O Yemen padişahı hıristiyandır. Bizim dinimizin yolundadır. Ben, kendi dinimiz yolunda olanın üstüne asker göndermem!. Ama dilersen, sana bir mektup vereyim ki benim hürmetimi sayarak sana ne etti ise onu düzeltsin! Dedi. Zû Yezen:

- Bana olan zulüm, mektupla deffedilecek cinsten değildir! Dedi. Ondan bir çare olmayacağını anladı. Acem padişahı Nûş-i Revan'ın kapısına koştu. Ona yüz tuttu. Hîre'ye eriştiği zaman, el Münzir oğlu Nûman, Nûş-i Revan tarafından o il'e şah olarak atanmıştı. Ona vardı. Halini, soyunu Nûmân'a bildirdi.

* * *

Kimileri derler ki, o vakitte Hîre'nin Bey'i Hind Oğlu Amr'dı. O Nûşirevan tarafından Bey olarak görevlendirildi. Kendisi Hemyerî'lerdendi.

Hire beyi Nûman Zûyezen'i tanıdı. Onu ve babasını bildi. Zûyezen'e gönlü üzüldü:

- Ben yılda birkez Nûşirevan'a varırım. Bir iki ay hizmetinde kalırım. Şimdi sen katımda dur. Ben ona varınca senin padişahlığını ona bildiririm ve seni onunla görüştüreyim! Dedi. Zûyezen, nice gün Nûman'ın yanında oturdu. Vaktaki gitme zamanı geldi, Nûman'la birlikte Kısra'nın kapısına geldi. Arap meliki Nûman önce girip hizmet yolunda gereken erkan ne ise onları yerine getirdi. Birkaç gün Şah'ın kapısında kaldı. Onunla birlikte, yedi, içti. Ava birlikte çıktı, birlikte ata bindi. Çevgan (x) oynadı. Yüzü, gözü öğrendi. Ne gerekiyorsa söyledi. Sonra da Zûyezen'e dedi ki:

- Bu gün şah kapısına benimle birlikte gel. Ona senin kişiliğini söyleyim. Seni onunla buluşturayım. Daha sonra da sen kendi halini, ne dilek için geldiğini şaha kendin bildir!. Dedi.

Ertesi sabah vaktinde Nûmân Kısra'nın huzuruna vardı. İzin verildi. Katına çıktı. Zûyezen kapıda durdu. Numan, Kısra'nın tahtından bir-iki derece aşağıda durdu. Şah Nûşirevan, Zûyezen'in babadan, atadan, dededen, bir melik olduğunu ve o eski Tübaa'ların halini, tavrını ve sanını bildirdi. Sonra da:

- Şimdi o kişi devletinizin eşiğindedir! Dedi. Nûş-i Revan emir buyurdu. Zûyezen içeri girdi.

Nûşirevan bir altın tahtın üstünde oturmuştu. Tahtın, kızıl yakuttan dört ayağı vardı. Üstünde de çok süslü bir kadife döşek döşenmişti. Bir altın tacı vardı ki bin bir türlü cevherle danatılmıştı.

Kisra'nın başının üstüne de, o taç, incecik bir altın zincirle asılmıştı. Şahı otururken gören o tacı Nûş-i Revân'ın başında duruyormuş sanırdı. Ama o taç-mücevher çokluğundan başta taşınacak gibi değildi. Nûşirevan oradan hareket edip gitse taç yerinde asılı kalırdı. Tozlanmasın diye de bir atlâsla örtülürdü. Bu nesne, Nûşirevan'ın bir buluşuydu. Önceleri yoktu. Kendisinden sonra da oğulları bu usulü kaldırmadılar.

İşte Nûşirevan bu heybet içinde tahtına oturmuştu ki Zûyezen içeri girdi. Acaip bir düzen gördü ki bunun gibisini hiç görmemişti. Arap şahı Nûmân aşağıda oturmuştu. Şaha, ondan daha yakın hiç bir kişi oturamazdı. Zûyezen Nûşi Revân'a yaklaşıncı, Nûman yerinden kalktı, ZûYezen'i üst yanına geçirdi. Nûşirevan onun ulu bir kişi olduğunu anladı. Onu selâmladı. Halini, hatırını sordu. Ve:

- Bu yaşlılık halinde, bu kadar Irak yerden ne dilemeğe geldiniz?.. Dedi. Kıssanı ve başından geçenleri söyle de işitelim!. Dedi.

Şah, bu izni verince Zûyezen yerinden kalktı. Ortaya geldi. Şaha karşı dizi üstüne oturdu. Önce Nûşirevan'a duada bulundu. Sonra da:

- Ey adaletli padişahım! Dedi. Ben, filanın oğlu filânım, ki babam, dedem, Yemen ülkesine sultan olmuşlardır. Habeş sultanı geldi. Benim yurdumu zulümle elimden aldı. Soyumuzu, sopumuzu hor eyledi. Halkıma zulümde bulundu. Elli yıldır ki bu horluğa dayanıp oturmuş-tum. Sonra da, o sultan, karıma, oğluma göz dikti, el uzattı. O kadar zulmetti ki, siz Şahım'ın önünde söylemek edebe aykırıdır. Eğer, şahım bu zulmü gerçeği, açıklığı ile bilmiş olsaydı ve bizim başımıza gelen halleri her yönüyle işitseydi, adaletinden, lutfundan bizim feryadımıza, mutlaka, imdada koşardı. Bana asker katardı. Ben de ülkemi onun elinden geri alırdım. Arap pâdişahlığı da siz Acem şahinin olurdu. Ve, gündoğusundan, günbatısına kadar Dünya Padişahlığı, sultanımızın olurdu. Eğer bu ihsan sultanımızdan olursa o halkı o zalimin elinden azat edip, onlara özgürlük verip kendisine kul etmiş olur. Tâ.. Kıyamet'e kadar benim akrabam olan Himyer ve lâhm kabilesi ki dünyada onlardan güçlü tâife yoktur, şahımıza kul olurlar!. Dedi.

İhtiyar Zûyezen o kadar şeyler söyledi ki Nûş-i Revan Şah'ın gözlerinden yaşlar aktı. Onun sözleri canına o kadar işledi ki en sonra:

- Ey İhtiyar!. Dedi. Güzel sözlerinle ciğerimizi yaktın! Gözlerimizden yaşlar akıttın. Yapılan zûlmü işittik. Hali bildik, öğrendik. Ama pâdişahların adaletine yakışan şudur ki önce kendi ülkesinin halini düzenlemeli, sonra başka kişilerin dileğini kabul eylemelidir. O senin ilin bizim padişahlığımızdan ıraktır. Ayrıca, çöldür. Issız yerdir. Susuzdur. Hicaz yönünden gidilse denizdir. Deniz korkusu büyük bir korkudur. İki taraf ta asker için tehlikelidir. Bu nesneye tedbir gerektir. Mademki bizim katımıza geldin. Bizim ile o Yemen padişahlığı aşkından vaz geç! Benim malım ve hazinem senden esirgenmez. Dileğin her ne ise hepsi sana verilsin! Dedi.

Zûyezen için güzel bir saray ayırdı. Ona:

- Bu sarayda, vakit geçir, dur. Biraz düşünelim. Ve senin hâcetini yerine getirelim! Dedi. Sonra, Şah'ın buyruğu ile bir deri kese dolusu altın (BEDRE) getirildi (x) onu Zûyezen 'e verdiler. Sonra meclis dağıldı. Zûyezen, o altın kesesini aldı. Dışarı çıktı. Bütün deri kesedeki altını divanhane, odasına gelinceye kadar dağıttı, saçtı. Oradaki halk parayı saldırıp yağmaladılar. Öyleki konuklayacağı odasına gelinceye kadar bir habbesi kalmadı. Onun bu yaptığı işi Kisrâ'ya bildirdiler. Acem şahı da:

Şaşılma! Dedi. Padişah! Dedi. Padişah oğlu, imiş. Onların himmeti yüce olur. Onların katında o kadar nesne bir hiç hükmündedir!.

* * *

O gün geçti. Ertesi günü, Zûyezen yine Nûşirevan'ın katına geldi. Kisrâ:

- Ey ihtiyar! Dedi. Padişah atalarına hiç kimse bu işi etmedi. Onu ilk kez sen yaptın. O altını odana kadar dağıttın. Elinde avucunda hiç bir habbesi kalmadı.

Zûyezen de:

- Ey dünya padişahı!. Ben, Yaradan'a çok şükrederim ki benim halimi sana bildirdi. Sözümü de sana duyurttu. Elimden giden o ilin taşı da, toprağı da durduğu yerde altındır. O yerde altın ve gümüş madeni olmayan pek az dağ vardır. Padişahтан himmet olduktan sonra

ben o toprakları yeniden ele geçirsem bu kadar malın elimden gitmesine üzüлüp incinmem!. Dedi. Nûşirevan'da:

- Siz, hele bizim katımızda oturunuz. Her iş vakti gelince yapılır. Yaradan kismet ederse işini görür, seni yanımdan istediğın yolda göndermeğе muradın hasıl olur! Dedi. Ona çok hediyeler bağışladı:

Bu umutla Nûşî Revânın sarayında on yıl kaldı. Sonunda Nûşirevan'ın kapısında öldü. Oğlu Seyif-ki Ebrehe'nin sarayında büyü-müş-tü ve Ebrehe'nin oğullarından ayırt edilmezdi. Ebrehe'yi kendi babası bilirdi. Ebrehe ölünce Oğlu Yeksum onun yerine geçti, tahtına oturdu. Fakat Seyf'e hiç saygıda bulunmadı. Bir gün Yeksum'un kar-deşi Seyf'le çekişti. Mesruk, Seyf'e:

- Sana lânet olsun, belinden dünyaya geldiğın babana da lânet olsun! dedi. Seyf, bu sözü işitince çok üzgünleşti. Kalktı anasının yanına geldi O'na:

- Ey Anam! Dedi. Benim babam kimdir?... Yeksûm'un ve Mesruk'un babası olan Ebrehe midir?.

Anası da:

- Evet! Dedi. O zaman Seyf:

- Hayır, dedi, ana, sen yalan söylüyorsun!. Bu gün Mesruk bana söğdü. Babama lânet etti. İnsan, kendi öz babasına lânet eder mi?. Öyleyse, benim babamın başkası olduğı belli oluyor.

Seyf, belindeki seyfi (yani kılıncını) kılıfından çekti, çıkardı, kılıncın ucunu kendisinin göğsüne dayadı. Kabzasını da yere dayadı:

- Ana!. Doğruyu söyle. Yoksa kendimi bu kılıncın üstüne atar, kendimi öldürürüm! Dedi. Anası, bu kesin sözü işitince ağladı. Koştu. Kılıncı oğlunun elinden aldı.

- Evet! Dedi. Senin baban Zûyezen 'dir. Beni de Ebrehe, Zûyezenden zorla aldı. Baban Zûyezen de Acem şahı Nûş-ı Revan'ın sarayına gitti. Ve onun kapısında öldü! Diyerek bütün olanı-biteni anlattı.

Seyf bu Hikâyeyi anasından duyunca kalktı kılıncını kuşandı. Anacığına vedâ etti. Nûşirevan'a giderek yardım istemeğі diledi. Fa

kat babasının o memlekette öldüğünü düşünerek Bizans Kayserine geldi:

- Ben, Yemen padişahı Zûyezen'in oğluyum! Habeşli hükümdardan zulüm gördüm. İntikamımı almak istiyorum. Bana yardım ediniz, asker veriniz! Dedi. Bizans Kayseri, babasına söylediği sözleri Seyf'e de söyledi:

- Sana, bir mektup vereyim! Dedi. (Hristiyanın Hristiyanı cenk, savaş yapmasını istemedi.)

Seyf te:

- Bana yapılan zulüm kâğıtla yok olmaz! Cevabınızın böyle olacağını bilseydim, size hiç uğramazdım! Dedi. Bizans'tan ayrıldı. İran'a, Nûşi Revanın katına geldi. Kendi kendisine:

- Ya, bundan yardım görür ve bu yardımla muradıma ererim. Ya da, burada babamın türbedarı olur, onun türbesini beklerim!. Ölürsem o türbenin üstünde olurum!. Dedi.

Nûşirevanın sarayına gelince, bir yıl oturdu. Padişaha halini bildirmenin yolunu bulamadı. Her gün sabahtan akşama kadar babasının kabrine varır, uykusu gelene kadar ağlar, ağlardı. Sonra uykuya daldı. Sabah olunca yine kapıya gelir, saray kapıcıları, bekçileri Seyf'in on yıl Nûşi Revân'ın sarayında kalıp ölen Yemen'linin oğlu olduğunu bilmişler, anlamışlardı, ama onun halini Şah Nûş-i Revân'a bildirememişlerdi. Bir yıldan sonraydı. Seyf, saray kapısına yine oturmuştu. Nûşirevan-Tesadûf bu ya- atına binmiş, sarayın kapısına çıkmıştı. Seyf ona:

- Ey Âdil Melik! Dedi. Senin adaletine layıkmıdır ki bir padişah oğlu babası ümidiyle bir yıl kapıda horluk çeksin? Kimse halını, hatırını sormasın? Ve şikayeti nedir?. Bilmesin. Dedi. Nûşirevan, Seyf'in yüzüne birkez baktı. Yine yürüyü verdi. Hiç bir şey söylemedi. Az sonra şah yeniden geldi. Seyf yine ayağa kalktı. Yine.

- Ey adaletli padişah! Dedi. Adlin cihana yayılmıştır. Benim senin üzerinde miras hakkım vardır. İnsaf eyleyiniz ve hakkımı veriniz! Dedi.

Nûşirevan, Seyf'in bu sözlerinden şaşırıldı. Atından inince onu içeri çağırtdı. Ona:

- Ey genç! Sen kimsin?. Benim üzerimde senin nice miras hakkın vardır?. Dedi. Seyf te:

- Ey padişahım!. Dedi. Ben ihtiyar Yemenli'nin oğluyum. Düşman zulmünden sana dert yanmağa, senden imdad dilemeğe gelmiştim. Himmetinle memleketimi geri almayı dilemiştim. Zaten sende babama yüce yardımlarınla vakti gelince asker yollayıp ilini, ülkesini alıp kurtarmayı vaad etmiştin. O umutla babacığım on yıl devletinin eşiğinde oturdu. Sonunda murada ermeden öldü. Dünyaya gözlerini yumdu. Ona olan va'din bana miras kaldı. Sizin izzetinizden, ululuğunuzdan umuyorum ki, babama ettiğin vaadi bana gösterebilirsiniz.

Nûş-i Revan bu sözleri işitince gönlü sızladı. Ona:

- Ey oğul! Doğru söylüyorsun! Dedi. Sabreyle. Yaradanımız dilerse işini yerine getiririm! Dedi.

Buyruk verdi. Seyf'i de bir yere kondurdular. Ona da bir çıkı altın verdiler. Seyf'te o çıkının içindeki 10.000 altını aldı, dışarı çıktı. Ferahından bütün o onbin altını dağıttı. Odasına varıncaya kadar elinde, avucunda hiç altın kalmadı.

Ertesi gün, Nûşirevan bu hali duyunca:

- Ey genç! Dedi. Padişahların armağanını böyle har vurup harman mı? Diye sordu. Seyf te:

- Ey padişah! Dedi. Ben o ilden geliyorum ki toprağı altın ve gümüşdür.

O zaman Nuş-i Revân:

- Sen ki bu sözü söyledin, gerçekten bildim ki sen o ihtiyar kişinin oğlusun. Baban da öyle söylemişti! Dedi. Ama sabret!. Senin dileğini kabul edeceğim.

O gece geçti.

Sabah olunca Nûşirevan vezirlerini topladı. Baş Beyleri, ulu kişileri geldi. Onlara:

- Elbette, şu gencin dileğini kabul etmem gerektir. Ama, askerin varacağı yer çok tehlikeli bir yerdir. Benim askerimden ve Bey'lerimden oraya varacak kim ola? Diye sordu. Bütün orada bulunan toplu luktan bir şey, bir cevap çıkmadı. Herkes sustu. Mûbid-i Mûbirân söz aldı, dedi ki:

- Benim bu yolda bir düşüncem var!. Şah buyurursa söyleyim!.

Şah ta:

- Söyle!. Diye buyurdu. O da:

- Şimdi zindanda ölümü bekleyen nice kişiler vardır ki herbiri yigitlikte dünyayı ıssız bırakmış devletsizlerdir. Onları zindandan çıkaralım. Elleri silâh verelim. Seyf'e yardımcı verelim. Eğer yolda ölür, kalırlarsa hiç merhamet etmez, acımayız. Eğer o ili fethederlerse, bize, bu nimettir. Dedi. Nûşirevan da:

- İyi söyledin! Dedi. Hemen buyruk saldı. Zindandakilerin defterini istedi. Ölüme mahkûm 800 kişi bulundu. Şah:

- Onları bana getirin!. Dedi. Hepsi Nûşi Revân'ın huzuruna çıkarıldı. Şahın ordusunda bir kişi vardı ki, bütün acem ilini arasan ondan daha güzel ok atan bir okçu kişi daha bulunmazdı. Çok kocamış yaşlanmıştı. Adına Vehrez derlerdi. Tamam 80 yaşındaydı. Kaşları, gözlerine kadar inmişti. Onu, gençliğinde 1000 kişi yerine sayarlardı. Onu, her ne yana gönderseler:

- Bin kişi gönderdik! Derlerdi.

Şah, işte bu Vehrez'i o sekizyüz kişiye baş dikti. Sonra onları Seyf'e yoldaş kıldı. Gereken silâhlarını verdi. Ve sekiz gemiye koyup denizden Yemen İline gönderdi.

Aradan birkaç gün geçti. Sonra bir muhallif rüzgar çıktı. Gemilerden ikisi 100 er mahkumla battı. Seyf ve Vehrez geri kalan 600 kişiyle gittiler. Yemen İli'nin Aden kıyılarına vardılar. Gemilerini kenara çekerek karaya çıktılar. Meğer Yeksûm ölmüş imiş. Memleket halkı da Yeksûm'un kardeşi Mesrûk'u tahta geçirmişlermiş.

Bu yandan Mesruk'a, bu hareket haber verildi. Oda hemen casuslarını gönderdi, gelenler:

- Nasıl kişilerdir? Ne iş için gelmişlerdir? Ne kadar kişilerdir? Hepsi öğrenildi. Bu bilgiler Mesruk'a haber verildi. Mesruk bunları işitince şaşırıp, kaldı. Vehrez'e elçi yolladı.

- Ey ihtiyar! Yanılmışsın! Sen bu yolda hatâ etmişsin. Bu genç, seni de, Acem Şahı'nı da aldatmış! Eğer benim askerimin ne kadar çok olduğunu bilseydin, bu kadarcık askerle benim ülkeme gelmezdi-

niz!. Mademki geldiniz. Bu kadar zahmetlere girdiniz. Dilerseniz size yiyecek, içecek vereyim, varın, yine geri gidin. Yook eğer burada durmak isterseniz, sizi, Şahtan daha iyi, başüstünde tutayım!, Dedi:

Vehrez de:

- Hele şimdi ayak tozu ile geldik. Bize bir ay izin ver. Düşünelim. Mesruk:

- İyi konuştun!. Güngörmüşler, tecrübeli yaşlılar gibi iş işledin!. Diyerek Vehrez'e biray mühlet verdi. Ona çok ta güzel konukluk gösterdi.

Fakat. Vehrez ondan gelen bu konukluğu kabul etmedi.

- Eğer, sonra savaş yapacak olursak, ekmeğini, nimetini yemiş olduğumuz kimseyle savaş etmemiz doğru olmaz!. Dedi. Şayet geri dönecek olursak, sizde konuklamayı kabul edersiniz! Dedi.

Vehrez'in bunları söylemekte muradı, askerinin dinç kalması ve hemde Yemen Beylerinden Seyf'i isteyen kişiler varsa, Seyf'in yanına gelmeleri içindi.

Vehrez, sonra da, Seyf'e şunu sordu:

- Ey oğul!. Senin de bize yardımın olacak mı?

O da şöyle dedi:

- Yemende ne kadar şahzadeler varsa onların hepsi dostlarımdır. Haber vereyim. Arap atlarıyla bahadır gençlerle gelsinler. Sende hem de şunu bilki ben eteğimi senin eteğine bağladım. Ölürssek birlikte ölüm. Kalırsak birlikte, beraber kalalım. Ben senden ayrılmam! Dedi.

Vehrez de:

- Doğru söyledin!. Dedi.

* * *

Mesrûk'un oğlu da 10.000 erle Vehrez'in üzerine yürüdü. Vehrez oturdu. Oğluna:

- Yürü, var onlarla savaş! Dedi. Ve 600 İranlı okçuyla onları karşıla! dedi. İki asker topluluğu birbirine karşı yürüdü. İranlılar bir aradan ok atmağa başladılar. Ama, Yemen'de ok atmak bilinmezdi. Okla cenk etmeyi görmemişlerdi. O andaki acem askerlerinin attıkları okla-

rın yaralarını gördüler, darmadağın oldular. Kaçtılar. Niceleri helâk oldu. Mesruk'un oğlu da ölenler arasındaydı.

Habeş askeri, böylece, bozulunca, Vehrez'in oğlu at saldı. Yanlışlıkla, o bozulmuş olan askerin içine girdi. Ona kılıç salladılar. Vehrezin oğlunu öldürdüler. İki komutanın da oğlu ölmüş oldu. Mesruk'un askerinin çoğu da ok yarısından can verdi. Vehrez'in ordusundan ise kimse ölmemişti. Yalnız Vehrez'in oğluydu. İki başbuğ da oğulları, acısıyla savaşa son verdiler.

Vehrez, gemilerini ateşe verdi. Askerinden kimin iki kat giyimi varsa birisini yaktı. Yalnız askerin sırtında giydiği kaldı. Ve bir günlük azıktan başka ne kadar yiyecek varsa, onlarıda, denize döktürdü.

Vakta ki sabah oldu. Vehrez o 600 İranlı okçuyu katına çağırdı. Onlara:

- İşte gemilerinizi yaktım. Kaçmayı düşünmeyiniz. Yiyeceğinizi, giyeceğinizi de yaktım. Artık elinizden ne gelirse onu yapınız. Eğer, yaradan verirse, yiyecek ve giyecek kazanılır!. Eğer, savaşta, tenbelik, çekingenlik yaparsanız, ben kendim düşmana varacak değilim. Kılıncın kabzasını toprağa dayar, ucuna kendimi atar, kendi kendimi öldürürüm. Düşman sizden tekinizi bile sağ bırakacak değildir. Ona göre hareket edin! Dedi.

Askerinin hepsi de topluca Vehrez'in elini öptüler ve ellerinden geleni arda bırakmayacaklarına ant içtiler. Ve cenk edeceklerine söz verdiler.

* * *

Öte yandan Yemen Meliki Mesruk ta 100.000 lik Habeş ordusu ile hazırlandı, ata bindi, emretti. Ne kadar yiyecek varsa askerine yedirdi:

- Eğer ölürsek düşmana bir habbe bile kalmasın! Dediler. Sonra yaylarını kurdular.

İki asker biribirine karşı çıktı. Saflar düzüldü, alaylar bağlandı. Vehrez, bir parçacık bezle kaşlarını yukarı bağladı. Şimdi gözleri açılmıştı ve daha iyi görüyordu. Askerlerine:

- Mesruk Şahı bana gösterin!. Dedi. Onlarda:

- İşte, Mesruk şu karşıda alnının üstünde bir kızıl yakut oturtulmuş ki, güneş gibi parlıyor!. Diyerek Mesruk'u gösterdiler. Vehrez de o yakutun parlıtısından Mesruk'u bildi. Askerlerine:

- Sabredin!. Filin üstünden insin. Çünkü fil büyük bir hayvandır. Ona ok atılmak olmaz!. Dedi.

* * *

Az sonra Mesruk filden indi. Ata bindi. Vehrez:

At ta mübarektir. Gazilerin bineğidir. Ona da ok atmak olmaz!. Dedi. Biraz daha sabrettiler. Az sonra Mesruk Attan inerek katıra bindi. Bunu Vehrez'e bildirdiler. O da:

- Katır eşek oğludur. Eşek ise horluğa delalet eder. Şimdi fırsattır. Bana yayımı veriniz! Dedi. Onun yayını eline verdiler. Ok torbasından bir ok çıkardı, gözledi nişan aldı. Dedi ki:

- Yumruğumu o parlak yakuta doğru tutun.

Onlar da öyle yaptılar. Vehrez şimdi:

- Okumu gözetin!. Dedi. Eğer okum hedefine vardıktan sonra Habeş askeri karışacak olursa, biliniz ki, okum hedefini bulmuştur. Ok yağdırıp hemen saldırınız. Eğer bir karışıklık olmaz da suskun duracak olurlarsa bana bir ok daha verirsiniz.

Vehrez, böyle diyerek yayını çekti. O yakutu gözeterek okunu fırlattı. Ok, öyle doğru gitti ki yakutu ortasından vurdu. Ok yakutu deleerek alnından girdi. Beynini dağıttı. Ensesinden çıktı. Katırının üstünden yere yıkıldı. Habeş askeri karıştı. Mesruk'un üstüne üşüştüler. Vehrez'in askerleri de o anda ok yağmuru yağdırdılar. Habeşlileri sindirdiler, yenik düştüler. Kaçtılar nicesinide öldürdüler.

Seyf o zaman Vehrez'e dedi ki:

- Şimdi, bu Mesruk'un askerinin içinde kim bilir ne kadar Himyeri ve Yemen Beylerinden nice kişiler vardır. Bunlar zorla Habeş ordu-suna götürülmüşlerdir. Emir buyurun, kara Habeşi askerinden başka kimseyi öldürmesinler.

· O zaman, Vehrez, buyruk verdi. Asker arasında ne kadar kâra renkli Habeşli varsa hepsini öldürdüler. Öyle oldu ki, akan kanları

gövdelerini sürükleyip götürdü. Vehrez San'â şehrine girdi. Sonra Nûşirevan'a bir mektup yazdı. Fethini bildirdi. O da:

- Sen o ülkeyi Seyf'e emanet et. Kendisini tahta geçirt, oturt. O ülkenin padişahı o olsun! Dedi. Sen de dön, benim katıma gel!

Vehrez de öyle yaptı. Seyf te Vehrez'e o kadar şey verdi ki Vehrez bu ihsân ve atâdan utandı. Seyf, ayrıca ihtiyar komutanla gelenleri de verdiği malla zengin etti. Sonra onları Nûşirevan'ın kapısına yolladı. Ve ayrıca Nûşi Revân'a o kadar mal ve kumaş yolladı ki görenler şaşırıp kaldılar.

Vehrez geri dönünce, Seyf tahtta kaldı. San'â şehrinde eskiden bir köşk yapılmıştı ki adına **GAMADÂN** denirdi, Himyer padişahları ve Tübaa'lar Seyf'in ataları dedeleri o köşkte otururlardı. O köşk çevresinde öyle bir manzara, öyle bir görünüm ve köşkte öyle bir tablo vardı ki sanki dünyada öyle güzel bir yapı yoktu. Seyf de o köşke yerleşti, oturdu. Bütün Yemen bölgesi hükmüne baş eğdi. Habeş ırkından her kimi gördü ise öldürttü.

* * *

Ama az sayıda birkaç kişiyi sağ bırakmıştı. Bunlar onun kapısında bulunurlardı. Her nereye gitse hançerlerini çekip önünden ve ardından seğirdirlerdi. Kapısından hiç eksik olmazlardı. Seyf, ne zaman tahtına geçip otursa, onlar hançerleri ellerinde, onun karşısında, ayak üstünde dururlardı.

Seyf, Yemen'e yerleşince her taraftaki beyler, Ona:

- Padişahlığınız mübarek olsun! Diye elçiler gönderdiler. Şairler, şiirler ve kasideler yazıp getirdiler. Seyf de onların herbirini malla gani etti, yerine gönderdi. Abdülmuttalib bile Kureyş'in ileri gelenleri ile Seyfi kutlamaya geldiler.

Böylece Yemen şahlığı Seyf'in elinde karar kıldı.

* * *

YEMEN İLİNİN, YEZEN OĞLU SEYF'E VE OĞULLARINA GEÇMESİ

Seyf-i Zîyezen Yemen'in Meliki olunca kul edindiği Habeş'liler, kapısından eksik olmazlardı. Ne zaman ata binse, hançerleriyle önünden ve ardından giderlerdi. Yemen'de Habeş'li olarak bunlardan başka kimse kalmamıştı. Her ne kadar, kadınlardan, yaşlılardan veya çocuklardan kalanlar varsa da bunların silâh taşımağa güçleri kalmamıştı.

Bu hal ile bir yıl vakit geçti. Seyf Acem şahı Nûşî Revân'a elçilerle, armağanlar ve yazılar gönderdi. Kulluk için kendisine ayırdığı Habeşlilere çok inanmıştı. Onları çok hoş tutardı. Ama onlar ise Seyf'i öldürmeği edinmişlerdi ve fırsat gözetlemekteydiler.

Bir gün, Melik Seyf av avlamaya çıkmıştı. Ansızın bir geyiğe rastladı. O geyiği kovaladı. Ve askerinden ayrıldı, uzakta kaldı. O Habeş'liler de onun ardından yaya koşmaktaydılar. Öyle oldu ki çevresinde o Habeşlilerden başka kimse kalmamıştı. Seyf, o geyiği kılıçladı. O geyikle uğraşırken, Habeşliler, onu iki araya aldılar. Fırsat bularak Seyf'i öldürdüler. Seyf ölünce askerine, başını kurtarma kaygısı düştü. Hepsî dağıldılar. Habeşliler de isyan ederek Şahın nesi var, nesi yoksa harap ettiler.

Bunun üzerinden, hayli zaman geçti. Bir gün bu haber Nûş-i Revân'a erişti. Seyf'in öldüğünü bildi. Çok üzüldü. Hemen ihtiyar Vehrez'i huzuruna çağırdı. Yanına 4000 seçkin er verdi. Yemen iline yolladı. Ve ona şu buyruğu verdi:

- Yemen'de, Habeş'lilerden kimi bulursan -erden olsun, avrattan olsun, ihtiyardan, gençten, oğlandan, kızıdan- gözün kime rastlarsa aman verme, acıma öldür. Hatta, bir kadın bir Habeşliden gebe kalmışsa onun karnından çıkana da öldür. Hatta yemen halkından Habeş'lilerle kim muhabbet edip dostlukkurmuşsa onları da öldür!.. Dedi.

Vehrez de Şah'ın elini öpüp Yemen'e ayrıldı, gitti. Şah ne buyruk verdi ise onu yerine getirdi. Sonra Şah'a mektup yazarak gönderdi. Mektubunda şunları bildirdi:

- Ey Şah! Devletinde Yemen'e geldim. Şah, ne buyurdu ise yerine getirdim! Yemen'i Habeşlilerden ve onların soyundan temizledim. Onların taraflarını tutanıda kırdım!

Nûşirevan buna sevindi. Yemen'in padişahlığını Vehrez'e verdi. O da, bundan sonra dört yıl Yemen'de beylik yaptıktan sonra, öldü. Merzibân adında bir oğlu kalmıştı. Nûşirevan Yemen'i ona verdi.

* * *

Bundan sonra çok zaman geçmemişti ki, Nûşirevan öldü. Oğlu Hürmüz tahta oturup şah oldu. **HÜRMÜZ** Yemen Şahlığı'nı Merzibân'da karar kıldı. Merzibân her yıl Hürmüz'e Yemen'den haraç yollardı.

Merziban da nice yıldan sonra öldü. Bir oğlu vardı. Adı **PE-CAN**'dı. Hürmüz, Yemen padişahlığına onu oturttu. Ama, sonra, Pecân da öldü. Onun da bir oğlu kaldı ki adı: Mesrûk'tu.

Hürmüz Yemen ilini onun elinde bıraktı. O da baba ve dedesi gibi, Hürmüz'e haraç gönderdi. Birkaç gün sonra Hürmüz Mesrûk'un bir şeyinden gücendi. Adam gönderdi. Mesruk'u yakalattı. Bağlattı. Katına getirtti. Hürmüz, onun başını kestirmek diledi. Fars beylerinden ulu bir kişi vardı. Nûşirevan ona giydiği kaftanlarından, bir kaftan vermişti. O bey o kaftanı Mesrûk'un üstüne örttü. Hürmüz, Mesruk'un suçunu bağışladı. Onu azat etti, hürlüğüne kavuşturdu. Ama, Yemen şahlığını Bâzan adında bir kişiye vermişti. Bâzan, Yemen tahtına oturdu, padişah oldu.

Bâzan, o kişidir ki, Peygamberimiz aleyhisselâllahü vesselâm zamanında sağdı ve Peygamberimizin elinde müslüman oldu. Onun sebebi ile de Yemenliler de müslüman olmuşlardı.

Peygamberimiz Muaz bin Cebel (Radiyallahü Teala anhı) o tarafa yolladı. Onlara Müslümanlık şartını ve Kur'an-ı Kerim'in hükümlerini bildirdi. Mallarından zekât aldı. Medine'ye gönderdi.

Bu anlattığım hikayeler Fil Ashabı kıssasından tââ.. Hürmüz oğlu Merzibân kıssasına varıncaya kadar hepsi Nûşirevan-ı âdil zamanındaydı.

NÜŞ-İ REVÂN-I ÂDİL'İN SİYRETİ VE ESERLERİ

Nûşirevan, Zûyezen'in oğlu Seyf'i Yemen'e bey yapınca, Yemen ülkesi kendisi'nin olmuştu. Nûşirevan, Şam'ın da kendisinin olmasını diledi. Tââ.. Irak'tan Yemen'e kadar her yerin kendi hükmü al tında olmasını istedi. O sırada Bizans'ta Batyanos adında bir Kayser vardı. Adı Batyanos'tu. Nûşirevan Kayser'e asker çekti. Bizans Kayseri ona

adam yolladı. Barış yaptı. Şam'da bir Bey ve Şam yurdu onlarındı. Aynı zamanda Nûşirevan Arab yerlerine, Münziri de halife etmişti. Hem de: Mûsul'u Bâdiyeyi, Bahreyn'i, Umman'ı, Hicaz'ı, Yemen'i ve Yemâme'yi tââ.. Yemen sınırına kadar ona bağışlamıştı. Bu iller (Ül-ke) tâ.. Irak'tan Yemen'e kadar, Nûşirevan 'ın olmuştu.

* * *

İki yıl, bu hal üzerine geçti. Eyhem oğlu Cebele öldü. Bizans Kayseri Cebele'nin oğlu Halid'i, babasının yerine Şam'a bey koydu.

Bu Halid, Şam'a hükmedince, Şam'da birçok askerle yürüyüşe geçti. Tâ.. Cezire'ye kadar ne kadar şehir varsa yaktı, yıktı, viran etti. En sonunda geldi, Münzir'in sınırına erişti. Araplardan çok kişiyi kırdı. Mallarını yağma etti. Ve çok insanı tutsakladı.

Münzir, bu yapılan işten çok üzüldü. Bizans Kayserine bir mektup yolladı. Ona şunları yazdı:

"- Şam'ın Bey'i senin sınırından geçti, benim sınırıma geldi. Nice şehirleri viran eyledi. Nice halkı tutsakladı. Nice mal aldı. Ben biliyorumki, Şam'ın beyi Halid bu işleri senin buyruğunla yapmıştır. Yine sen ona buyur. Aldığı esirlerin hepsini özgür bıraksın. Aldığı malları sahiplerine versin. Hem de o öldürttüğü kişilerin diyetini versin. Bunları kabul etmezse ben barıştan geri dönerim!. Dedi.

Bizans Kayseri, bu mektuptan hiç endişelenmedi. Nûşirevan'ın da sözlerini hesaba katmadı. İran hükümdarı, o zaman, kızdı, gazaplandı. 100.000 kişilik ordusuyla Irak'tan çıktı. Şam'a yürüdü.

Münzir de 50.000 kişiyle Nûşirevan'a katıldı. Yürüdüler. Şam topraklarından aldıkları şehirlerde ve bizans sınırından zaptettikleri bölgelerde oradakilerin adamlarını kırdılar, kılıçtan geçirdiler, mallarını aldılar. Kadın ve çocuklarını tutsak ettiler. Aldıkları şehirleri viran ettiler.

Kayser, bu haberi alınca, Nûşirevan'a elçi yoladı. Çok mal gönderdi:

- Barış yapalım!. Dedi. Sonra da şunu söyledi:

- Ben senin mektubunu horlamadım. Lâkin şu tedbiri aldım ki

Şam'ın Bey'i Halid'i katıma getirmeyi istedim. Cezalandırıp o aldığı malları ve tutsakları, o öldürdüğü kişilerin diyetini ondan alıp zulüm görenlere geri vermek istedim, ama, siz, acele ettiniz, istediklerim verilinceye kadar sabretmediniz!

Nûşirevan'da:

- Ben ancak şu şartla barış yaparım ki Şam ve Bizans sınırından ne kadar şehir aldımsa onlar benim elimde kalmalıdır. Geri vermeme liyim. Bizans sınırından aldığım şehirleri ancak satarak sana veririm. Karşılığında çok mal alırım.

Bizans Kayseri bunu kabul etti. Böylece Nûşirevan, Bizans sınırından aldığı şehirleri Kayseri geri verdi. Karşılığında Kayseri'den çok mal aldı. Nûşirevan sonra geri döndü. Yine Medâyın şehrine geldi. Şam toprakları da onun oldu. Tâ.. Musul, Bâdiye, Hicaz, Cezire, Tîf, Bahreyn, Umman, Tâ.. Yemen'e kadar İran Şahı Nûşirevan'ın oldu. Acem padişahlarından hiç bir kişi, yeryüzünde ve denizde bu kadar memlekete hükmetmemişti.

Nûşirevan bu sefer, Hindistan ülkesinin de bazı bölgelerini kendisine almak istedi. Büyük bir ordu çıkardı. Komutanlarından birisini beylerbeyi yaptı. Hindistan'a yolladı.

- Var, Serendip bölgesine git, orda, Hint padişahıyla cenket! Dedi.

Hindistan padişahı da, Nûşirevan da kabul etti. İran'a yakın olan şehirlerin hepsini aldı. Bunun üzerine barış yapıldı. Sonra Nûşirevan geri döndü. Sonra Türkistan hakanı ile cenk etti. Onu bastı. Türkistan ülkesi ile Maverâün-Nehr memleketleri de, doğu illerinde, tâ.. Horesan'a kadar Nûşirevan'ın hükmünde oldu. Aynı zamanda Kûhistan'da ne kadar il varsa ona baş eğmişti. Kendi de bu memleketler içinde adaletle ve hakkaniyetle iş görmüştü. Hem de haracı (Bâcî) Irak diyarına o bastırdı. Zira, yukarılarda da, anlattığımız gibi, babası Keyku-bad toprağı ölçüye vurup ürününe göre haraç koyacaktı. Ama ömrü vefa etmeyip ölünce oğlu Nûşirevan'a:

- Sen bu işi tamam et! Diye vasiyette bulunmuştu.

Ne zaman ki Nûşirevan padişah oldu. Memleketi onarmakla uğraştı, Adaleti yaydı.

- Babamın vasiyet ettiği iş tamamlansın! Diye buyruk verdi.

İllerin toprakları ölçüldü. Hesap ettiler. Bir çiftlik yerine bir dirhem gümüş ve bir kile galle, yani zahire haracı, koydular. O topraktan ürün elde edilirse, o haraç alınacak ürün olmazsa haraç alınmayacaktı. Dünyada adaletten daha iyi bir nesne yoktur.

* * *

Nûşirevan'ın bu işlerini Ebi Selmâ oğlu Züher, nazm edip Nûşirevan'ın önüne koydu. Tercümesi şudur:

**Ol vaz kim şu ehl-i Irak'a sen eyledin,
Hiç bir vilayet ehline hiç etmedi emir!
Her çift hem de bir kile buğday, biraz gümüş,
Râhı geçer bu vaz, ilc her Bay'ı her fakir.**

* * *

Hemde nerede yemiş ağacı olsa, ya da zeytinağacı bulunsa ona da birazcık haraç koydular. Ve kendi dininden olmayanı Yahudi gibi, Hristiyan gibi olanlara baş haracı koydular. Zayıf olana kaderi kadar, zengine, varlıklı kişiye altı dirhem gümüşten on iki dirhem gümüşe kadar haraç bağladılar. Haraç bağladılar. Kadınlardan hiç bir şey almadı. Hepsini şehir şehir, çift çift, ev ev yazdılar. Deftere geçirdiler. Irakta, İran'ın hükmü altında ne kadar kişi varsa, ulu sipahilerden, beylerden hepsine adam gönderdiler:

- Filân gün padişah katında toplanın. Bu defterler size gösterilecek ve haraçlar bildirilecek! Denildi.

Bütün beyler o gün toplandılar. Nûşirevan'ı âdil tahtına çıktı, oturdu. Tacını başına yerleştirdi. Vezirlerini Kadıyu'l-Kudat'ı ve Beyleri çağırıp topladı. Kendisi hutbe okudu. Yaratan'a senâda bulundu. Hemde kendisinden gelmiş olan şahları öğdü. Sonra şunları söyledi:

"- Yaradan nimetleri benim üzerime çok ihsan buyurmuştur. Gerektir ki benim de adaletim ve ihsânım fazla olmalıdır. Ben kendi halimle bu halkın haline baktım. Gördüm ki,

- 1- Fazla olan malı alıp Devlet Hazinesine koymaktan,**
- 2- Devlet malı ile üreyen malı birbirinin içine koymaktan**
- 3- Halkı koruyup onlarla düşmanları kahretmekten başka**

çâre olmadığını gördüm. Eğer o malı halkımızdan alıp saklamazsak ve askere ihtiyaç olduğu zaman alırsak halkımızı üzmüş oluruz. Öyleyse o malları şimdiden alıp saklamak, lazım olan vakitte kullanmak gerektir. Hemde Beylik olan yerlere adamlar gönderdim ki, her yıl onları ölçsünler ve hâsılatlarını alıp saklasınlar istedim. Her çiftliğe adaletle haraç koymayı emrettim. Bizim dinimizden olmayan kişilere azca vergi koymalarını buyurdum. Bunların toplamını defter etmek istedim. Bunları devşirip toplamağa her şehirde elinden iş gelen bir kişi tâyin etmek istiyorum. Öyleki doğru kişilerden ola. Tâ ki bu harcı her yıl alalar, toplayalar. Ama halka zahmet olmasın diye dört ayda bir kez almalı.

Sonra, Nûşirevan o yazılmış olan defteri istedi. Onları getirdiler. Hepsini toplantıda bulunanların gözleri önüne koydu, okuttu. Davetlilerin hepsi de duydu. Onları kabul ettiler. Sonra Nûşirevan her işten anlayan kişileri yolladı. Bunlar. O malları toplayarak ve her yıl Hazineye teslim edeceklerdi. Sonra halkın işlerine harcayacaktı.

Vakta ki bu haraç işi rast giderse, ondan sonra her ne iş için haraç toplanırsa o para o iş için harcanması gerekti. Zira mal, neden hasıl olduğu bilindiği gibi yine hasılayı nereye harcamak gerektir ve neye harcanır, onu da bilmek gerektir!. Dedi. Bir yazıcı kişi, Nûşirevan'ın, kendi yazıcılarındandı ve adı **Babek**'ti. Onu çağırttı. Dedi ki:

- Şimdiden sonra gelir-gider divanını sana verdim. Tâ ki bu malı yerinde harcayasın. Hem de bu sipahilere (Atlı askerlere) ulûfe verisin. Miktarı miktarınca vermelisin ki, kimseye zulüm haksızlık olmasın! Dedi. Sonra bu sipahilerde öyle kişiler vardır ki atı yoktur. Atlıymış gibi harç alır. O zaman bu gibi sipahi kişiye haksızlık etmiş olurlar. Senin bunları teftiş etmen gerektir. Ve her kişiye kendi değerine göre harç vermelisin! Hem de bir kişiye ulûfe verdiğin zaman, silahı tamammıdır. Kendisi mert bir kişimidir?. Bunları görmelisin. Eğer o kişinin her ne silahı varsa onu deftere yazmalısın. Bunlara ulûfe dağıttığın vakit, dikkat et, bak, gör ki eğer o sipahinin silâhı tamam değilse harcını tamam ver, eğer silahı noksan ise onu teftiş et, hiç bir şey verme. Hem de sipahi kişiler meydana gelsinler. Onların herbirisi silahta ne hüner sahibidir, ne kadar erliğı vardır, ne gibi silah öğrenmiştir ve hangi silahla cengetmeyi en güzel biçimde bilmektedir, onları öğren, kaydet. Ve her kişinin hünerine göre 100 akçeden 4000 akçeye kadar

ulûfe (aylık ücret) ver. Yeterli kadar, ona yeterli akçe yaz. Fazla yazma. Hem de atlı kişi, ne denli bahadırsa ve cenk ehli ise, silahı da tamamsa 4000 akçeden de fazlasını yazma!

Nûşirevan bu işleri katibi Babek'in boynuna doladı. Sonra emretti. Sarayın kapısında meydan hazırladılar. Bir saray yapıldı ki asker kendisine orada arzedilecek, gösterilecekti. Arz meclisi o sarayda kurulacaktı. o yer dayandı, döşendi. Başkanlık kürsisi oraya konuldu. Babek'e:

- Sen o kürside otur. Bu sipahileri sen arzet!. Dedi. Sonra münâdilere (Tellallara):

- Çıkın!. Seslenin. Ne kadar sipahi varsa gelsin, kendisini göster-sin! Her kişinin gücüne göre ulûfe vereyim!. Dedi.

O gün Nûşirevan çıkıp o kürsiye oturdu. Tellallar şöyle bağırdılar:

- Her kim ki, Padişahının ulûfesini almak diliyorsa, onun adı ulûfe defterin de yazılı olmalıdır. Bunlar, atı ile, cenk giysileriyle bütün silâhı ile cençi her kişi, elinde kullanacağı silâhla gelsin! Biliniz ki padişah size üç gün mühlet verdi. Her kimin ki silahı yoksa ve eksikse onu tamamlatsın. Dördüncü gün kendisini padişaha gösterse gerektr! Dediler.

Dördüncü gün Babek, o halkın gösterileceği yerde oturdu. Bütün sipahiler toplanıp geldiler. Onlara:

- Dönün, gidin! Dedi. Onlar da dönüp gittiler. Bu haberi Nûşirevan'a yetiştirdiler. Nûşirevan, sipahilerin ulularının gelmediğini sandı. Onların bu sebepten döndürüldüğüne hükmetti. Çünkü, o, uluların adlarının yazılmasını istiyordu.

Nûşirevan yine buyruk salınca ertesi gün büyük-küçük sipahilerin hepsi geldi. Babek onları da yine geri gönderdi. Nûşirevan da onun ıe yapmak istediğini bilemedi.

Sonra, Bâbek, tellalları yeniden:

- Yarın, asker gösteri yapacak. Hepsi gelsin. Hazır bulunsun! Hen de şu kimsenin ki tâcı, tahtı ve ülkesi vardır. Onunda gelmesi gerektr.

Ta ki onun da adı çeri defterine yazılsın! Dedi. Çünkü o da bir askerdir. Ona da devlet Hazinesinden aylık tayin etmek ve harcını oradan verme gerekiyor!

Bu haberi Nûşirevan'a yetiştirdiler. Defter sahibinin kendisini divana çağırıldığını anladı:

- Evet, uçsuz adalet işte budur! Dedi.

* * *

Hemen, o günün ertesi sabahı, Nûşirevan tolgasını başına geçirdi. Silahını üstüne kuşandı. Halka da:

- Her kişi iki yay kirişini omuzundan aşağı assın! Diye buyurmuştu. Lakin, kendisi silâhını üzerine kuşanınca bu buyruğu unutmuştu. Vaktaki, o, kendisini görmek için sarayın önüne gelince, Bâbek ayağa kalktı. Şöyle emretti:

- Ey tâç taht ve memleket sahibi padişah!. Atını geri döndür. Kendin arzet. Bütün silahını tamam mı göreyim.

* * *

Nûşirevan da atını çevirdi. Kendisini Babek'e arzetti. Bütün silahları tamamı. Ama o iki yay kirişini görmedi:

- Bu silâh padişahımandır. Amma, şimdi burada saygı ve sevgi gösterilecek yer değildir. Çünkü padişahın silahında eksiklik gördüm! Dedi.

Nûşirevan:

- Benim silahımda eksiklik mi var? Diye sordu. Babek te:

- Padişahımız daha iyi bilir?. Dedi.

Nûşirevan, dün silahlarına baktı. O iki yay kirişinin eksikliğini gördü. Emretti. İki kirişi getirdiler. Onları, omuzuna astı. O vakit te Babek Sipahiler defterinin başına:

NÛŞ-İ REVAN-I ZÛTTAÇ

Diye yazdı. Bu "TAÇ SAHİBİ NÛŞ-İ REVÂN" demektir.

Sonra Babek ona şöyle hitapta bulundu:

– Ey taç ve taht sahibi-padişah! Her kişi bahadır olsa, cenk enli olup ta silahı bulunsa, ona 4000 akçeden fazlasını yazmam. Senirse üzerinde beylik var, taç ve taht, memleket var! Sana fazlasını yazmak gerek! Ne kadar yazayım?..

Şah ta:

– Ne kadar reva görür, takdir edersen onu yaz! Dedi. Babek te:

– Sana bir dirhem gümüş akçe fazla yazdım! Dedi. Ta ki padişahlık hakkını yerine getiresin!

Nûşirevan, kalktı sarayına girdi. Babek'in ululuk ve azameti gün-lüne doldu.

Madem ki, o, padişaha saygı göstermedi, hiç bir kişiyi saygın gö-recek değildir! Dediler. Sonra kendilerini de Bâbek'e arzettiler. O da her kişiye kadri kararınca itibar etti, saydı.

İkinci gün, kendisi, Nûşirevan'ın huzuruna çıktı. Şah tahtında oturmuş, tacını başından bir yana koymuştu. Bâbek, yer öptü, dedi ki:

– Ey padişahım! Ben o işi, bir kişi silahını ihmal etmesin diye yaptım! Dedi. Nûşirevan da:

– Senin şefkatini, eminliğini ve öğüdünü bildim, anladım! Deli. Babek'in rütbesini arttırdı. Ona hilat giydirdi. O da, padişahın eteğini öptü, huzurdan ayrıldı.

Ordunun gösteri işi tamamlanmıştı. Nûşirevan'ın gelir ve gideri eşitlendi. Kendisinin adaleti halka ve sipahilere yayıldı.

İran'a o yıl acaip bir hal geldi ülkeyi çakallar sardı. Daha önceleri hiç çakal görüldüğü yoktu, ama Türkistan ilinde çakal bulunurcu. Oradan gelmişti. Acemistan'a yayılmıştı. Irakta her köyde haykırıyor-lar, acı acı havlıyorlar, uluyorlardı. Bunların çok korkunç sesleri vır-dı. Gece olunca geliyorlar, uluyup duruyorlardı. Gündüzleri de ora-dan belirsiz oluyorlar, kayboluyorlardı. Bu çakalları kimse göremedi. O kavm çok korkardı. Bunun neden ileri geldiğini bilmezlerdi.

* * *

Bu işi Nûşirevan'a bildirdiler. O da o çakal seslerini duyurca korktu.

- Bulun bir çakal! Görün! Dedi. Fakat ne kadar aradılarsa da, bulmak diledilerse de bulamadılar. Nûşirevan o zaman kadılar kadısını çağırttı. Ona:

- Bu ne âvaz'dır ki geceleri yeryüzünden geliyor, gündüzleri ise belirsiz oluyor?.. Diye sordu. O da şu cevâbı verdi:

- Ben kitapta okudum ki, bir padişah, ne zaman zulüm ve adaletsizlikte bulunsa gökten sesler gelir. Öyle avaz ki halk o sesleri işitince bağırır, sesi yayanı göremezler. Ama Şimdi ben padişahın adlinden ve padişahdan ayrılıp halka ve si pahilere zulmetmiş olduğunu bilmiyorum! Mademki böyle avazlar geliyor, belki de şu haraç devşirenler, padişahın dediğinde fazlasını alıyorlardır. Bu korkunç sesler belki de bundan ötürü geliyor! Dedi.

Nûşirevan:

- Öyleyse, ya nice iş işlemek gerek?.. Dedi. O kadı da:

- Her yöne azim ve dinine sağlam kişiler gönderelim. Varsınlar, her şehir ve her köyde o haraç veren o kişilere sorsunlar. Eğer zulüm eden kişiler varsa yerlerine başkalarını atasınlar.

Nûşirevan da:

- Öyle yapılsın! Dedi.

O gece birçok kişiler tuzaklar kurdular. Çakalın bir tanesini tuttular. Onu Nûşirevan'ın katına getirdiler. Nûşirevan dedi ki:

- Bunun, gövdesi bu kadar zayıf, avazı bu kadar korkunç olması şaşılacak şey değil midir? Dedi. Ondan sonra da çakal âvazından kimse korkmadı.

Bundan sonra da Nûşirevan kendi yurdundan emin oldu, oturdu. Bizim peygamberimiz (Aleyhissalâtü vesselâm) efendimiz onun padişahlığı zamanında dünya sarayına geldi.

* * *

Kimileri:

- "Muhammed (s.a.v.) Nûşirevanın padişahlığının kırkinci yılında doğdu." demişlerdir. Fakat Fil Yılı'n'da doğduğunda ihtilâf yoktur.

Hem de bu Nûşirevan'ın padişahlığı 48 yıl, kimileri de 42 yıl sürdü! Derler. Lakin 48 yıl olduğu doğrudur (Daha iyisini Allah bilir.)

İÇİNDEKİLER

Süleyman (a.s.)'ın Zamanında Acem Padişahları ve Turan Türk	
Hakanı Alper Tunga'nın İranlılarla Savaşları	5
Siyavuş Oğlu Key Hüsrev'in Devri	9
Davud (a.s.) Oğlu Süleyman (a.s.)'in Oğlu Rahbaim'in Haberi	15
Esa Oğlu İşâ'nın Beylik Zamanı	15
Seba Halkı Kıssası ve Şa'ya (a.s.)'in Haberi	23
Lehrâseb'in Haberi	29
Bizans Kayseri İle Ceyrûn'un Hikayesi	38
Üzeyr (a.s.) İle Buhtunnasr'ın Hikayesi	54
Kestâsib'in Oğlu İsfendiyar İle Geçen Öyküsü	68
Şah Kestâsib'in Moğol Hanı İle Olan Savaşı	76
İsfendiyar'ın Hikayesi	90
İsfendiyar'ın Turan'dan dönmesi	128
Rüstem İle İsfendiyar'ın Hikayesi	141
İsfendiyar'ın Rüstem Tarafından Öldürülmesi	155
Zâl'in Çocuğunun Hikayesi	161
Behmen Şah'ın Hikayesi	166
Yemen İli Meliklerinin Haberleri ve Kahtân'ın Hikayesi	170
Behmen Şah'ın İsfendiyar'ın İntikamını Almak İçin	
Açtığı Sefer	172
Behmen'in Kızı Hümay'dan Doğan Oğlu Dârâb'ın Serüveni	176
İskender'in Doğuşu ve Hikayesi	183
İskender'in Dârâ İle Olan Şavaşı	190

İran Şahı Dârâ 'nın Makedonya Kralı İskender'e

Yazdığı Mektup	197
İskender'in Dârâ'ya Verdiği Yazı Karşılığı	198
Dârâ'nın Ölüm Haberinin İskender'e Duyurulması	204
Dârâ'nın Kızının İskender'le Evlenme Hikayesi	215
Padişah Keyd-i Hindi'nin Kıssası	229
Keyd-i Hindi'nin Rüyasının Yorumu	230
For Hipal'in İskender'e Cevabı	237
For'un Öldürülmesi Hikayesi	239
Türk Hakanı'na İskender'den Giden Mektup	243
Türk Hakanı'nın İskender'e Yolladığı Mektup	244
İskender'le Hakan'ın Mülâkatı	246
İskender'in Elçilik Ödevini Yapması	254
İskender'in Oğlu İle Buluşması	260
Aristo'nun Nasihatları	263
Eflâtun'un Öğütleri	265
Hekim Hipokratis'in Öğütleri	266
Kinâne Oğlu Nazr'ın Kıssası	267
İskender'in Yumuşak Ayaklılarla Savaşı	272
Ünlü İskender Seddinin Yapılması Hikayesi	279
İskender'in Hızır ve İlyas (a.s.)'lar İle Karanlıklar Ülkesindeki Hikayesi	280
İskender'e Zülkarneyn (İki boynuzlu) adı Neden Verilmiştir	289
İskender'den Sonra Dicle Irmağı Kıyılarındaki Melik Tayfaları	290
İskender'den Sonra Acem Melikleri İle Melikler Tayfasından Haberler	296
Zekeriyya (a.s.)'ın Nübüvveti ve Meryem'in Doğuşu ve Yahyâ (a.s.)'ın Nübüvveti	299
Hazret-i Meryem'in Doğumu Olayı	301
Yahyâ (a.s.)'ın Doğumu Kıssası	305

Meryem Ana'nın Oğlu İsâ (a.s.) İle Hicret Olayı	322
Zekerüyya (a.s.)'ın Şehit Edilmesi ve Yahya (a.s.)'ın Peygamberliği	328
İsâ (a.s.)'ın Peygamberliği	330
Mâide (Sofra) Olayı	335
Deniz Kıyısındaki Karye Halkının Olayı	338
İsâ (a.s.)'ın Gökyüzüne Kaldırılması Hikayesi	342
Meryem Ana'nın Ölümü ve Yahya (a.s.)'ın Şehit Edilmesi	349
Şam ve Rum Melikleri	354
Büyük İskender'den Sonra Acem Padişahı Erdeşir Babek'e Gelinceye Kadar Irak Melikleri, Babil Memleketi Melikleri, İsrailoğulları, Adnan Oğlu Maad Oğulları	354
Cüzeymet'ül-Ebraş Olayı	358
Cüzeyme'nin Zarb'ın Oğlu Ömer'le Yaptığı Savaşın Haberi	367
Amr İbn-i Adiy'in Zebâ'ya Zafer Kazanması	373
Yemen Melik'i Hasan Bin Tübban ve Tasm ve Cedis Hikayesi ..	380
Kehf (Mağara) Ashabının Hikayeleri	384
Karye Ashabına Yollanan İki Elçi Olayı	407
Şemsun'un Haberi	409
Cercis Aleyhisselâm'ın Hikayesi	411
Bâbek Oğlu Erdeşir'in Hikayesi	426
Bâbek'in Oğlu Erdeşir'in Oğlu Şâpûr'un Kıssası	433
Şâpûr Oğlu Hürmüz'ün Hikayesi	443
Melik Hürmüz'ün Oğlu Behram'ın Hikayesi	447
Behram Oğlu Behram ve Onun Evlatlarından Gelen Meliklerin Hikayeleri	447
Kürek Kemikli Şâpûr'un Serüveni	448
Hürmüz Oğlu Erdeşir'in Kıssası	457
Şapur Oğlu Şapur'un Hayatı	457
Melik Şapur Oğlu Behram'ın Hikayesi	458
Yezd-i Cerd'in Hikayesi	458

Yezd-i Cerd'in Oğlu Berham'ın Kıssası	459
Türk Hakanının Fars İline Gitmesi Hikayesi	470
Behrâm Gür'un Hindistan'a Gitmesi	472
Mehr-i Nersi'nin Bizans'a Gitmesi	475
Behram Gür'un Oğlu Yezd-i Cerd'in Kıssası	476
Yezd-i Cerd'in Oğlu Firuz'un Padişahlığı	477
Firuz'un Meliki Hoşnuvaz İle Olan Kıssa	479
Firuz Şah Oğlu Belaş'ın Padişahlığı	491
Firuz Oğlu Kubâd'ın Hikayesi	493
Kubad Oğlu Nuşirevân'ın Padişahlığı devresi	504
Yemen Meliki Tübba'anın Mekke'ye Hacca Gitmesi ve Kâbe'ye Ortü Giydirmesi	509
Nadr Oğlu Rebia Tahta Nasıl Oturmuştu?	515
Melik Tübba Esad-ı Ebi Kerb'in Oğlu Hassan'ın Kıssası	516
Yemen'de Hania'nın Padişah Olması	517
Esad Ebi Kerb'in Oğlu Zer'a'ya Haber İletilmesi	518
Necran Ehlinin Serüveni	519
Uhdud Ashabının Hikayesi	523
Yemen Melikinin Habeş İline Gitmesinin Sebebi	524
Ebrehe'nin Fil İli Kâbe'ye Saldırdığının ve Helâk Olduğunun Hikayesi	531
Ebrehe oğlu Yeksum'un Yemen'e Padişah Oluşu	546
Yemen İlinin Yezen Oğlu Seyf'e ve Oğullarına Geçmesi	558
Nûş-i Revân-ı Âdil'in Siyreti ve Eserleri	559